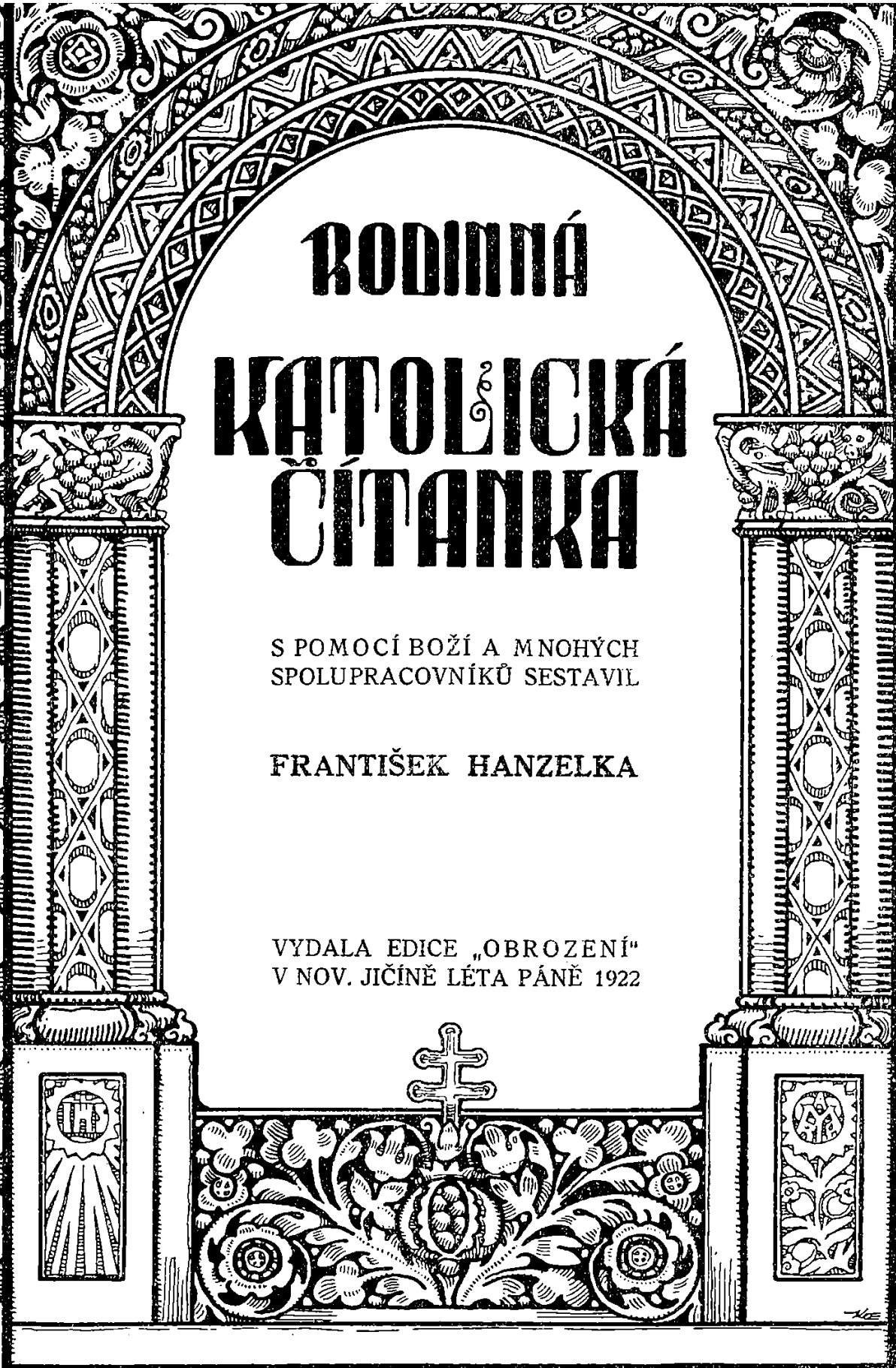

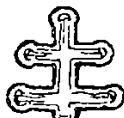

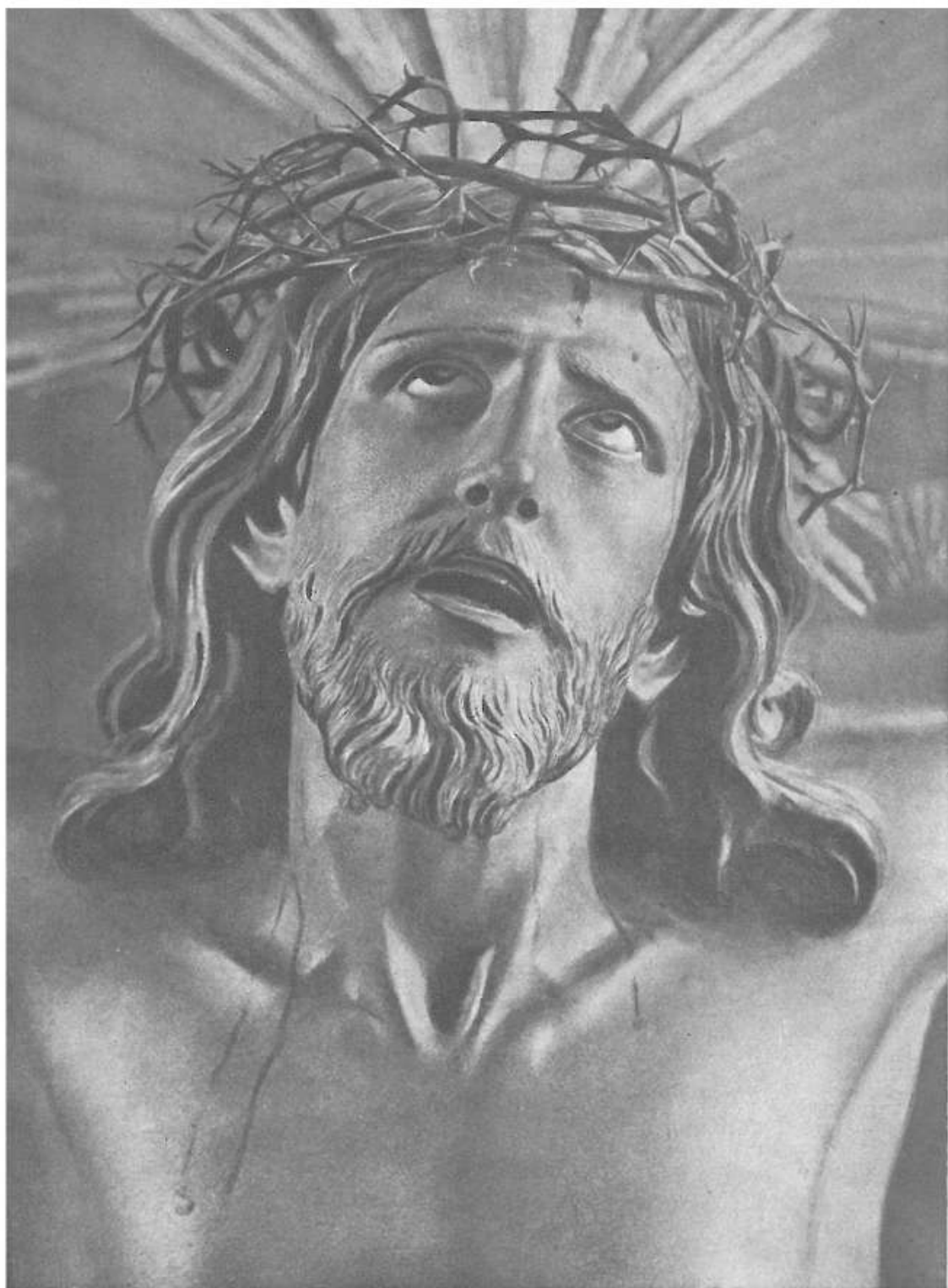
RODINNÁ KATOLICKÁ ČÍTANKA

S POMOCÍ BOŽÍ A MNOHÝCH
SPOLUPRACOVNÍKŮ SESTAVIL

FRANTIŠEK HANZELKA

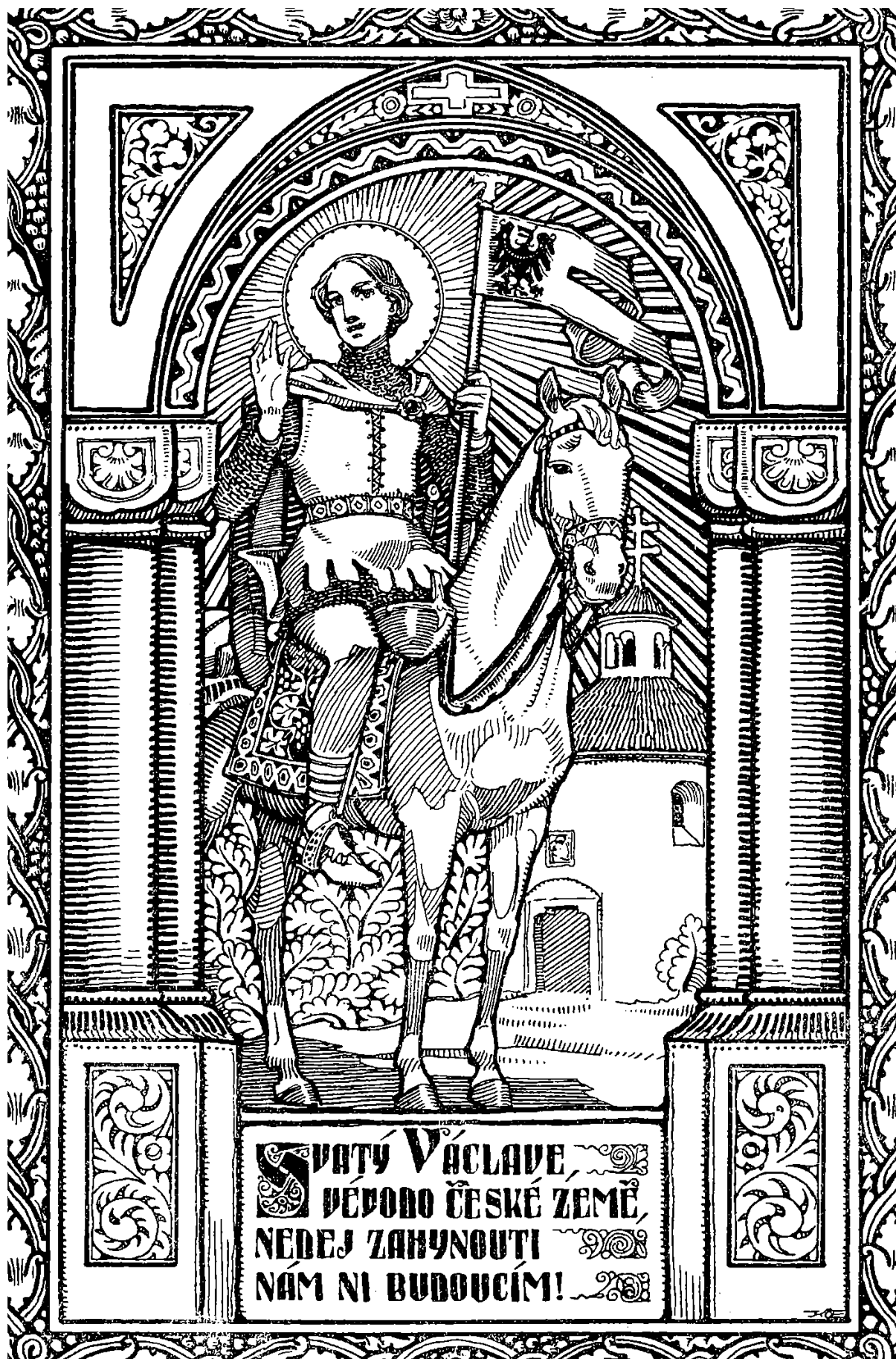
VYDALA EDICE „OBROZENÍ“
V NOV. JIČÍNĚ LÉTA PÁNĚ 1922

Zázračný obraz Kristův v Límpias.

RODINNÁ KATOLICKÁ ČÍTANKA

SVATÝ VÁCLAVE,
PŘEDPOD ČESKÉ ZEMĚ,
NEDEJ ZAHYNOUTI
NÁM NI BUDOUCÍM!

Vyždobil
akad. maliř Jano Köhler
v Nenkovicích u Kyjova

Vytiskla
Valašská knih- a kamenotiskárna
ve Valašském Meziříčí

Předkládáme veřejnosti *RODINNOU KATOLICKOU ČÍTANKU*. Myšlenka tato, ač ne nová, došla teprve nyní uskutečnění. Nedivíme se, poněvadž zpracování podobného díla je spojeno s obtížemi neobyčejnými. Měli jsme na mysli podati přehled veškerého katolického snažení a jednání v národě našem, přehled takový, který by byl přístupný nejširší obci čtenářské. Nebylo možno ovšem vyhnouti se povrchnosti, ale ne povrchnosti, která je zaviněna nedbalostí, ale povrchnosti, která je diktována ohromnou rozsáhlostí materiálu. Mohli jsme proto mnohé věci podati jen v docela stručném přehledu, doufajíce, že roznutí čtenáře k bedlivému a hlubokému studiu jednotlivých otázek a problémů našeho katolického života. Sami nejvíce citíme nedostatky díla, ale přece udělali jsme vše, co za dnešních okolností je možno, aby kniha tak nákladná byla jednak representační, jednak aby svou cenou nestala se nepřístupnou těm, kterým je určena — **NEJŠIRŠÍM VRSTVÁM LIDOVÝM**.

Rodinná katolická čítanka ukáže názorně rozmach a sílu katolické kultury v našem národě, ale ukáže též, co nám dosud ke škodě našeho duševního života chybí. Katolická čítanka má ukázati naši **NÁRODNÍ KULTURU KATOLICKOU** minulosti i přítomnosti a naznačiti cestu k synthese katolické kultury budoucnosti v našem národě. Hleděli jsme podati ukázky ze všech odvětví katolické kultury naší.

Doufáme, že tato naše práce přijata bude s láskou, neboť s láskou a nadšením byla tvořena a roznutí nejen v nejširších vrstvách lidových, ale i u naší inteligence lásku a oddanost k Svaté Církvi a k odkazu cyrilometodějskému v národě našem, jehož osud jest i osudem vlasti naší.

Redakční rada děkuje vřele všem pp. spisovatelům, Valašské tiskárně i všem činitelům, kteří se o vydání díla zasloužili.

V Novém Jičíně, v den sv. Jana Nepomuckého, patrona země české, L. P. 1922.

Za redakční radu: **FR. HANZELKA**, učitel.

HYMNA PAPEŽSKÁ

*Tam, kde strmi cirkve týmě,
v staroslavném, věčném Řimě,
národů všech jazykové
svorně pějí v písni nové:
Pia nám jedenáctého,
Bože, dlouho zachovej!*

*Sedmi chlumu bání zlaté,
Vatikánu sině svaté,
hroby světců v širém kraji
ozvěnou se otřásají:
Pia nám jedenáctého,
Bože, dlouho zachovej!*

*Velebně náš zpěv se vznáší
nad oblohou země naší;
po rovinách, moři, lese
prosby hlas se k Řimu nese:
Pia nám jedenáctého,
Bože, dlouho zachovej!*

*Pohlížime k Vám též vzhůru,
pějte s námi v jednom kůru,
roznětte nás, nebešťané,
ať náš zpěv zde neustane:
Pia nám jedenáctého,
Bože, dlouho zachovej!*

ČESKÁ NÁRODNÍ HYMNA

*Kde domov můj ?
Voda hučí po lučinách,
bory šumí po skalinách,
v sadě stkví se jara květ,
zemský ráj to na pohled!
A to je ta krásná země,
země česká, domov můj!*

*Kde domov můj ?
V kraji znáš-li bohumilém
duše útlé v těle čilém,
mysl jasnou, vznik a zdar
a tu sílu, vzdoru zmar ?
To je Čechů slavné plémě,
mezi Čechy domov můj!*

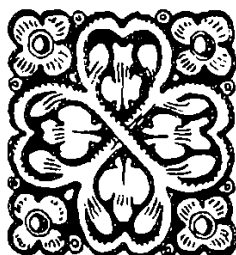
SLOVENSKÁ NÁRODNÍ HYMNA

*Nad Tatrou sa blýska, hromy divo bijú:
Zastavme sa, bratia, veď sa ony ztratia,
Slováci ožijú.*

*To Slovensko naše dosiaľ tvrdo spalo;
ale blesky hromu zbudzujú ho k tomu,
aby sa prebralo.*

*Už Slovensko vstáva, púta si strháva:
hej, rodina milá! hodina odbila,
žije matka Sláva!*

*Ešte jedle rastú na krivánskej strane:
kto jak Slovák cití, nech sa šable chyti
a medzi nás stane.*

Frant. Střížovský

PÍSEŇ O PRAPORU

*Nad hlavami zašum do azuru,
prapore náš bílý, k nebi vzhůru!
Ať tě oči vidí
všechněch dobrých lidí
po širém světě!*

*Ty jsi svatý symbol ideálu,
ukazuješ k modru — v Boží skálu.
Chrám tam postavíme,
lásku oslavíme
po širém světě.*

*Láska prolne duše — prosta sebe,
vrátí lidstvu ztracené zas nebe;
píseň zahlaholi
nivami a poli
po širém světě.*

*Píseň o sbratření věrném, pravém,
píseň o jaru hřejivém, smavém
přitulí hrud' k hrudi,
milování vzbudí
po širém světě.*

*Milování čisté prostých duší,
které východ slunce-víry tuší,
víry, jež mír vrací
lidské generaci
po širém světě.*

*Generace příští žehnat budou
tém, kdož přebrodili vlnu rudou,
naděj zachránili,
Oheň zapálili
po širém světě.*

*Bílý oheň ctností mocně vzplane
u všech krbů vlasti milované,
pokrm vařit bude
pro bohaté, chudé
po širém světě.*

*Pro krále i raby pokrm stejný.
Nikdo žiti osud beznadějný
k hrobu neponese :
tisíc rukou hne se
po širém světě.*

*Tisíc rukou pilných v závodění :
zmírnit spolubratra utrpení,
které ke člověku
lne už od pravěku
po širém světě.*

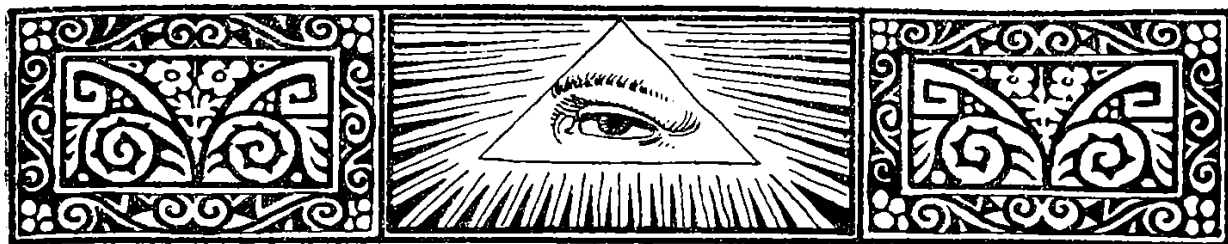
*Kdo chceš srdce dělit s plačícími,
skývu s chudým, ránu s trpícími —
v šik se postav s námi!
Nebudeme sami
po širém světě.*

*K vítězství jdem pravdy, k dobra zdaru
v namáhavé práci, denním žáru.
Ale úsvit ráje
v červáncích už hraje
po širém světě.*

*Vzejde Slunko zase z Nazareta,
hřichu poroba se zhroutí kletá :
budou srdce jásat,
svobodu svou hlásat
po širém světě. — —*

*Nad hlavami zašum do azuru,
prapore náš svatý, k nebi vzhůru !
Ať tě oči vidí
všechných dobrých lidí
po širém světě! —*

František Odvalil

CÍRKEV POVRŽENÝCH

To také psáno jest mezi tím, co od staletí předkové vyznávali; to také řečeno jest mezi tím, co před trůnem Beránka tolik let slavnostně šeptám i zpívám; to také vtěleno jest v pravidlo víry, a já dle něho, ne ono podle mne se řídí:

Věřím v jednu, svatou, katolickou a apoštolskou církev.

Věřím v církev věřících; těch, kteří vyznávají Syna Božího, soupodstatného s Otcem, jenž přijde soudit.

Věřím v církev královskou, která je bohata jako ženich její, jemuž za podnoží jsou dáni národové; a budu věřit i tam, kde jako On nemá, kam by hlavy sklonila.

Věřím v církev zpívající žalmy jásavé a lkavé; církev, již není ku posměchu děvek David před archou tancující.

Věřím v církev těch, jimž spílají žráčů a pijanů vína; tak spílali i Mistru jejímu.

Věřím v církev podezříváných a povržených; neboť učeník nemá být nad Mistra, jenž byl povrhelem chátry.

Věřím v církev vykřikovanou jako nepřítelkyni státu; neboť i Zakladatel její zemřel jako buřič na popravišti.

Věřím v církve, jež každodenně vychází z některého zálesáckého Nazareta, aby v úžas a nelibost přivedla některý otrávený a třešticí Jerusalem.

Věřím v církev korunovanou věncem, jenž občas růžově kvete, ale vždycky zraňuje.

Věřím v církev potem úzkostí smáčenou a na dřevo potupy přibíjenou.

Věřím v církev unikající z hrobů, každodenně zazdívaných a spečefovaných.

Věřím v pomocnici nového Adama, v nevěstu Jeho, která mu vyšla z proraženého boku, když usnul těžkým snem a duch jeho stoupal až do pekel.

Věřím v církev, pokřtěnou o Letnicích, kdy Duch, jako hukot bouře jarní strhával starou úzkou stodolu, a ohnivé srpy žaly již prvotiny národů, a ženci, jako opojení, mluvili jazyky rovnoprávnými.

Věřím v církev argumentací tak klikatých jako epištola Pavlova, a zřejmých, jako jeho blesk před Damaškem.

Věřím v církev požadavků maximálních a minimálních; nikdo nemůže chtít méně a nikdo víc než ona.

Věřím v církev, která je jako sukně nesešívaná, ale celá naveškrze setkaná; váhali ji roztrhat i pacholci pod křížem.

Věřím v církev Petrovu, který zapřel, ale nezradil; a dřív než se vzpamatoval, urazil jakémusi pacholkovi ucho, třebas se ani nečte, že bylo vyzývavě veliké.

Věřím v církev bojující.

A věřím v církev hojící, jako byl Samaritán, jenž slezl s osla, a jako byla útulná hospoda, v níž zanechal zraněného a zaplatil za něho.

Věřím v církev, která je jako síť; vynáší z hlubin vše, co popadne, a v lodičce rybáka Petra pleskají sebou ryby stříbrné a perleťové — až andělé, sedící na březích Věčna, roztrídí cenné a bezcenné.

Věřím v církev, v níž rozsévá se plnými hrstmi: a mnoho semene hyne na cestě, na skále i v trní; ale část přináší užitek, a nikdo ani neví, jak vzchází a jak vzrůstá.

Nevěřím v koukol, ale věřím v pšenici, mezi níž rdí se koukol.

Věřím v církev znavených a dekadentů, neboť ty přišel hledat dobrý Pastýř.

Věřím v církev děfátek a Zulů; a také v církev velikánů; neboť jeden vyrostl a druhý rád se trochu pokoří.

Věřím v církev takových, z nichž nikdo neříká: Děkuji Ti, že jsem lepší a mravnější než ti a oni.

Věřím v církev zpátečníků, neboť jest třeba vracet se ke ztraceným branám ráje.

A poněvadž pro svaté nebylo třeba zakládat cirkve, věřím ve svatou církev nesvatých.

Věřím v církev, v níž uvěřit je zásluhou.

Věřím v církev, v níž věřit nemůže nikdo bez pomoci milosti Boží.

Beneš Method Kulda

ZVĚSTOVÁNÍ PANNY MARIE

*Rozjímala v chudé chatce
Panna svatá bez všech vin,
které sebe svěří matce
Boha Otce věčný Syn.*

*Ajhle, anjel před ni stojí,
s nebe Bůh jej poslal sám;
převelebnou krásou svoji
chatku mění v jasný chrám.*

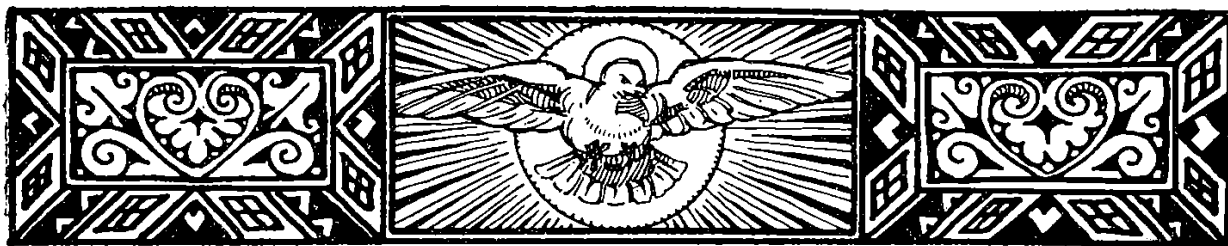
*„Ty's tou pannou požehnanou,
kterou prorok předvídal;
tobě matkou být i Pannou
k vůli Synu Otec dal.*

*Do skrovného Nazareta
tebou přijde nebes Pán;
všemohoucí Tvůrce světa
v chatě Tvé si zvolil stan!“*

*Panna dí: „Aj děvka Páně,
po tvém slovu se mi staň!
Vrať se opět k nebes bráně,
lidstvo všeho hříchu chraň!“*

*Ve slavném tom okamžiku
Kristus Pán se vtělil v ni;
slavné písně vřelých diků
Jemu celým světem zní.*

Ze sbírky „Legendy“.

Dr. Josef Kratochvíl

NOVOIDEALISM

Látka soudobé filosofie zachvívající se hloubáním tolika duchů, zdá se úporně vzpíratí jakémukoliv pokusu klasifikace a systematisace. Roztříděnost a specifikace vědění, jakoby znemožňovaly vytvoření systému, vše převládajícího a ovládajícího, systému, jenž by se přesně lišil od jiných a byl středem všech.

Materialism a okultism, tradicionalism a skepticism, determinism a indeterminism, moralism a amoralism, dogmatism a agnosticism, realism a solipsism, pragmatism a mechanism, energism a dynamism, voluntarism a intelektualism a celá ještě řada nejrozumnějších —ismů bojuje a zápasí neustále o hegemonii, nadvládu. Každá z těchto nauk chtěla by se státi proudem vše ovládajícím a strhujícím. Dnes však vymazána jest zásada autority z kanonů metody filosofické a jména, byť sebezvučnější — zůstávají duchům hloubajícím jen pouhými jmény. Na všech stranách zřejmě se projevuje touha po úplné volnosti, svobodě.

Přes to však, jako by neznámou silou podporovaný a puzený, počíná v nejnovější době přece jen pronikati a vítězně prorážeti jeden směr, dosud sice ještě neujasněný, ale mocný. Na několika stranách současně, byť ve formě různé, objevilo se toto hnutí...

Věda materialistická i její odnož, pozitivism, ukázaly naprostou neschopnost a nedostatečnost zodpovědět a rozřešit nejvážnější záhady životní. Neuspokojené lidstvo padlo v extrém druhý a žádalo smysly proniknouti to, co materialism a pozitivism odmítají, totiž transcendentno, říši nadmyslnou. Odtud vysvětlíme si, že dnes vedle nejhrubšího materialismu, který směle odmítá Boha i duši, uznává jen hmotu a sílu, bují spiritism, theosofie a okultism.

Hlubší duchové však brzy poznali logické nesrovnalosti obou extrémů a jali se hledati cestu střední. A dějiny věd nás poučují, že obyčejně v zápasu dvou extrémů pravda bývá uprostřed! Nové hnutí, tato střední cesta, nemá sice dosud oficiálního jména, ale myslím, že nejvystižnější a nejsprávnější název pro ni jest — novo-idealism.

Idealism je pojem neurčitý a mnohoznačný. Není snad termínu, jak v mluvě obecné tak filosofické, jenž by byl méně určitý a mnohoznačnější. Ve významu tradičním, metafysickým, značí idealism protivu materialismu a naturalismu; uznává tedy něco duchového, ideálního, nadřaduje ducha hmotě, vysvětluje jsoucnost hmotnou

z ducha, předpokládá duchovou příčinu světa, ba v extremu popírá i svět hmotný a učí, že existují pouze duchové, tělesa pak že jsou jen zjevy, představy duchů. — V noetice značí idealism stanovisko, jež popírá objektivní skutečnost vnějšího světa a prohlašuje něco nebo vše v našem poznání za subjektivní, závislé na duševní konstituci, za pouhou představu, ideu, v nás, redukuje tak esse (bytí) věcí na percipi (pojetí). Rozšířením termínu původního nazýváme též idealistickým směr, který pojímá věci jako termíny vědomí, jako zjevy psychické, za skutečnost pak uznává jen universum. — V etice značí pojem idealism snahu, klásti cíl člověka v něco vyššího, ideálnějšího než jest pouhé ukojení smyslné rozkoše a sobeckých zájmů.

Novoidealism, jak nazývám ono moderní hnutí filosofické, nemožno k žádnému z vypočtených stanovisek plně přičísti. Idealism ve významu tradičním, metafysickým, mnoho sice prvků nalézá v dnešním hnutí, v noetickém však významu jest hnutí naše spíše téměř naivní realismus, t. j. uznávání světa čirých kvalit a svobody, a světa fysického, t. j. světa kvantit a nutností, jež subsistují a působí vně intelektu, který je vnímá, je to jakýsi dualism ve smyslu Descartově. Silně přibližuje se také moderní naše hnutí ke stanovisku psychismu a ethického idealismu.

Zkrátka přesné definice a úplné charakteristiky nového toho hnutí dosud není. Jsou tu nauky dosti často různé, tendence leckdy si i odporující. Vedle psychologů, již pochybují o podstatě duše, máme tu spiritualisty hájící ji dávnými důkazy antické filosofie. Vedle nadšených pěstitelů přírodovědy, skeptiky, již posmívají se všem snahám vědeckým; vedle moralistů, již podřizují potřebám mravním problémy i zákony věd přírodních, máme tu amoralisty, kteří popírají vědecké řešení otázek mravních. Vedle přesných a suchých matematiků a přírodopytců máme tu mystické duše, toužící po nadpřirozenu, po intuitivním poznání nadsmyslna, máme tu duše čistě kontemplativní.

Zajímavá a význačná jest zvláště současnost novoidealistického hnutí na všech stranách, u všech kulturních národů. V Rusku Vlad. S. Solovjev a Nik. Trubeckoj založili kvetoucí školu křesťanského idealismu na podkladech řecké filosofie, v Německu kol Eukena, Wundta, Willmanna sdružila se řada nadšených žáků idealistů rok co rok vzrůstající, ve Francii Emíl Boutroux, Bergson, Blondel a Le Roy nové cesty ukazují k obrození idealistické filosofie, v Itálii Conti, De Sarlo, Villa, Gemelli zřejmě hlásí se k idealismu, v Anglii a Americe James a jeho škola jsou průkopníky nového hnutí, v Polsku Lutoslavski a Pawlicki, u nás Čáda, Mareš, Pelikán, Malý a j. různé sice, ale přece jen připravují a klesť cestu novoidealistickému hnutí.

Kořenem a příčinou tohoto proudu myšlenkového zdá se mi dávný problém, jenž s tragickým přímo úsilím bouří v duších myslitelův od doby, kdy otřeseno bylo naivním realismem. Jaký je poměr mezi světem vnějším a vnitřním? Jaká je objektivní hodnota procesů v našem vědomí? Jaké stanovisko zaujmouti k transcendentnu, nadsmyslnu? Problém to čistě filosofický! Věda i mínění obecné si ho nevšímá; jen filosof cítí všude jeho moc. Pro vědce existence vnější skutečnosti nezávislé od vnitřní jest postulátem, jenž

umožňuje mu stanovití zákony objektivního světa. Prostý člověk je nutně naivním realistou, ježto při stálém útisku věcí a bytostí jej obklopujících musí nějak zařídit svůj život a nezná nic jistějšího než realnost vnějšího světa. Filozof však, ač neupírá ani vědci ani prostému člověku možnost odezírat od problému poznání, usmívá se přece jen jejich pevné důvěře v autonomní, neodvislou od subjektu realnost objektivní. Vidí zajisté, že nezávislá ona realnost jest vlastně pouze objektivní pole vědomí a že i ona se skládá jaksi z jevů vědomí. Problém pak v přesných termínech zní: Připustíme-li, že nemám k dispozici než vlastní stavy vědomí, naleznou v nich nějaký prvek, jenž by mi dovolil je překročití a uznatí něco mimo ně? Když nemohu smysly proniknouti transcendentno, jak by chtěli okultisté, nemohu je proto snad proniknouti vůbec, ani rozumem?

Novoidealism kteréhokoliv odstínu staví se při řešení tohoto problému v prudkou opposici proti pozitivismu. Kdežto pozitivism snahou svou podříditi jevy vědomí pevným a nezměnným zákonům hmoty, učiniti z psychologie, ethiky, esthetiky, práva atd. vědy čistě deduktivní, obětoval téměř svět vnitřní vnějšmu, odmítl úplně proniknutí transcendentna, novoidealism hledí vyrovnati zrušenou rovnováhu a stanoví přesně meze oběma světům.

Zrušenou rovnováhu světa vnějšího a vnitřního, říše smyslné a nadsmyslné pokoušejí se stoupenci novoidealismu vyrovnati dvojím způsobem, dvojí cestou. Jedni hlásají úplný návrat k minulosti, tam prý jest jediná záchrana; druzí snaží se assimilovati moderním formám a výsledkům myšlení, ale překonati a zvrátiti pozitivismus.

Proud první má v dějinách vzdělanosti mnoho obdoby. A že návrat k minulosti nepotřebuje vždy býti na škodu rozvoji myšlenkovému a kulturnímu, vidíme zřejmě v době naší. Dnešní rozspekulování v táboře katolické filosofie není ničím jiným, než důsledkem návratu ke scholastice, zvláště k sv. Tomáši Akvinskému. Brentanova a Husserlova fenomenologie značí vlastně též jenom návrat k antické filosofii. Podobně Solovjev na základě antické filosofie vytvořil soustavu soudobé filosofie všekřesťanské. Ukázal, jak odvěký rozvoj vědy a filosofie vnitřní nutností vede k uznání pravd čistě křesťanských. Ukázal zapomenutou neb nedosti odhalenou společenskou stránku křesťanství: zorganizovati a shromážditi lidstvo na podkladě rovnosti, svobody a lásky. Provedl práci svou nábožensky-filosofickou synthesesu ceny neobyčejné a to návratem k minulosti, obnovením a zpracováním dávného antického idealismu. Při tom dovedl Solovjev v sobě spojití velkou a hlubokou náladu ducha filosofického s dětinnou věrou prosté duše křesťanské.

Určitější a přesnější ve svých principech je směr druhý, který snaží se sice o soužití a připodobnění moderním formám myšlenkovým, ale při tom odmítá naprosto pozitivism. Nalezneme ovšem i tu spisovatele se snahami leckdy poněkud příbuznými proudu prvnímu, ale přes to rozlišení obou proudů je jasné. Zde jedná se hlavně o problém kosmologicko-metafysický. Jaká jest povaha, jaký způsob činnosti, jaké přívlastky reality, kterou klademe mimo naše vědomí, jaká jest v druhé řadě povaha transcendentna?

Odpovědi jsou různé. Jejich hodnota jest v přímém poměru s důležitostí dat experimentálních, přírodozpytných a psychologických. Řešení záležitosti v přičtení charakterů vnitřní zkušenosti skutečnosti vnější, v převedení světa v termíny vědomí. Tak angličtí theologové Schuppe a Royce, obnovující idealism Berkeleyův, převádějí svět na souhrn individuálních vědomí, nad kterým stojí vědomí kosmické; pravda jest tedy v souhlasu našeho myšlení s fakty kosmického vědomí. Spíritualism a jeho účeloslovná forma u francouzských filosofů Lacheliera a Janeta jest směr příbuzný. Z filosofie spiritualistické vyplynul v poslední době proud odbočný, který rozšířiv na fakta světa fysického svobodu a spontannost, pokládá vědecký determinism a přírodní nutnost za pouhou ilusi a fikci naší mysli. Třeba jen vzpomenouti na jména Boutroux, Poincaré, Bergson, Tannery, Enriques. Také impuls volní, který umožňuje bezprostřední, přímou intuici našeho já, bere se za podklad činnosti vnitřní. Když nalezeno tak chtění o sobě a ztotožněno s chtěním věcí vůle individuální, vůle přechází ve svět universální a svět je processem, jímž vůle kosmická, objektivující se ve stupních bytostí a zjevů, od nedokonalejšího v dokonalejší, ze sil hmotných k životu, dochází vědomí o sobě a svých cílech i v člověku. Metafysický voluntarism Schopenhauerův modifikuje tak Paulsen a Wundt.

*

Kdo nedovede chápati ducha filosofie a proniknouti jej, nikdy ve filosofii neprospěje a nevynikne. Může zajisté sterým jiným způsobem přispěti celkové kultuře a tím nepřímou i filosofii, jež předpokládá soubor vzdělanostní, ale nepřispěje nijak pravé filosofii.

Filosofie bude se mu zdáti babylonskou věží, zámek ve vzduchu postaveným, kdyžť se dívá jen z dálky a prohlíží si jen povrch. Ve filosofii nutno jíti však do hloubky, nutno orientovati se i v nejtemnějších chodbičkách; stavba musí býti ze žuly, kámen přesně na kameni.

První a základní podmínkou ducha filosofického jest úplná svoboda a neodvislost. Filosof nesmí znáti předsudků. Předsudky jsou největšími nepřáteli filosofie. A má jich dnešní doba tolik a tak různých. Vzduch přeplněn je předsudky, jichž původ jest nejrůznější.

Největším nepřítelem ducha filosofického jest předsudek agnostický. Vědeckým zkoumáním došli jsme k závěru, že víme nekonečně méně než bychom si věděti přáli. Za hranicemi známa rozprostírá se na všechny strany neprozkoumaný lán nekonečné rozlohy. Nuže, nemůžeme usuzovati i pro filosofii, že nikdy nerozřeší svých záhad? Závěr bláznovský, ježto beze smyslu: Protože člověk zde nikdy nepozná veškeru a úplnou pravdu, neplyne přece z toho, že jsou všechny pravdy absolutně nepoznatelné svou vlastní přirozeností!

Namítne se mi, že poznání jest podstatou relativní, že tedy jest neschopno proniknouti skutečnost samu v sobě. Relativnost však jest dávno kořistí filosofie, avšak kořistí, jež předpokládá schopnost filosofickou. Pravím-li, že poznání jest relativní, pravím, že člověk a svět člověkem poznatelný jsou ve vzájemném vztahu, t. j. jinými slovy, že svět poznatelný člověkem jest implicitě v člověku. Slova

Vyšebrodský mistr

Narození Páně

Třeboňský mistr Z mrtvých vstání

tato vlastně předpokládají metafysiku naprosto pravdivou, když pravdivá jest i věta, jež ji předpokládá.

Řekne se: Neuznáváme metafysiky. V člověku jest svět poznatelný člověkem, nikoliv svět skutečný. Nepozorujete, že se tu jedná o libovolný a absurdní předpoklad? Předpokládá se jsoucnost něčeho, o čem nevíme, co jest, skutečnost nepoznatelná. Avšak skutečnost, kterou kladu, je skutečnost poznatelná, fenomenická. Skutečnost a jsoucnost jsou pouhé pojmy naše a to, co aplikujeme o pojmech, jest poznatelné, ba poznané. Spojení slov „skutečnost nepoznatelná“ má zrovna tolik smyslu, jako myšlenka červená a pod.

Jako jest předsudek agnostický neudržitelný objektivně, jest i neudržitelný subjektivně. Jest prý nemožno indukci dojít k naprosté pravdě. Ovšem mezi zákony fyzickými, psychologickými není snad jediného bezpodmínečného, ale přece není možno popřít, že jakousi cenu mají. Vím na př., že zítra vyjde slunce. Nuže, fakt, že indukce má jakousi hodnotu, dokazuje, že zjevy jsou v jistém řádu a že řád ten souvisí s rozumem. Podobně má se věc i s dedukcí.

Velmi důležitě jest uzřejmít si pojem myšlení. Jest zajisté myšlení abstraktní, jako myšlení v matematice, a jest také myšlení konkrétní. Myšlení konkrétní jest v podstatě jedno s životem psychickým. Namítne se mi snad, že život psychický nepřevádí se jediné na myšlení, kdyžť počítky na př. nejsou myšlenky. Ovšem nejsou myšlenky, ale jsou látkou, bez níž myšlení vůbec jest nemožné. Nuže, naopak: počítky, jež nejsou látkou myšlení, jsou nemyšlitelné, nevíme o nich ničeho.

Myšlení tedy jest reálnost, o níž mluvíme; neboť nemůžeme mluvit o reálnosti, o níž ničeho nemyslíme či nevíme. Tvořiti filosofii značí tudíž vykládati myšlení. Vědy jednotlivé jednají o jednotlivých otázkách myšlení, filosofie však má za úkol pořádati všechny prvky myšlení. Nemůžeme ji tedy kouskovati a rozdělovati v jednotlivé vědy rozdílné, jakou je třeba astronomie a filologie, nesmíme ji tedy rozlišovati v theoretickou a praktickou, jakoby to byly dvě samostatné vědy. Není přece dovoleno sestrojiti na jedné straně systém poznání a na druhé systém hodnot. Vždyť stejně poznatky jsou hodnocenné a hodnocenné jest poznávání. Jest přece jasno, že soustava poznatků sama o sobě jest nedostatečná, jako zase soustava hodnot bez soustavy poznatků jest stavba bez základů. Tím méně může si systém poznatků odporovati se systémem hodnot. Nejdůležitějším problémem jest, jak patrně, poznání povahy a hodnot našeho bytí. Redukují se tedy všechny problémy theoretické i praktické, posléze na jediný: poznejme jasně sami podstatu svého bytí. Podmět vědomý budiž sebevědomý!

Filosofie jest věda, která hledí sestrojiti jednotný názor světový. Sestrojiti tedy filosofii, značí utvořiti si o veškerenstvu jako celku názor ucelený, plný. Názor takový byl by ovšem čirou nemožností, kdybychom chtěli poznati každou věc v jednotlivostech.

Filosofie musí nalézt zákon, který nutně všemu vládne, co jest i co může kdy býti. Zákon ovšem nesmíme hledati mimo sebe, nýbrž v sobě, ježto my jsme myslící a rozumní. Zákon nesmí hleděti jen

k poznání a bytí jako takovému, nýbrž i k hodnotě bytí. Úkolem filosofie jest vyhledati soulad mezi vědou a vírou, mezi kulturou a náboženstvím, pravdou a dobrem, hloubáním a uměním, filosofii dávnou i snahami nové doby. — A cestou tou kráčí i český náš novoidealismus, jenž zajisté povede k vytvoření filosofie všelidské, jednotné, harmonické a obecné. Velká synthesa filosofická, toť ideál našeho úsilí. Chceme nové kulturní stránky nalézati a ukázati ve filosofii i náboženství, smělou synthésou chceme spojití exaktní vědy duševní s učením Kristovým. Veškerou činnost lidskou dob dávných i doby dnešní zladiti chce v mohutnou harmonii a zaburáceti tak kosmickým hymnem v duši dnešního toužícího lidstva: Zduchovněte všechny obory činnosti! Tichými meditacemi, ladnou synthésou spějete za ideálem dokonalosti a krásy —. Philosophia perennis, mohutná harmonie a věčná píseň míru, jednoty a lásky bude konečným výsledkem naším.

Z knihy „Filosofické essaye“.

Vladimír Šťastný

MATKA BOŽÍ CHLEBOVÁ

*Ve Znojemském chrámu Páně
stojí socha Matky Boží,
Chlebovou se Matkou zove,
jeji moci chléb se množí. —*

*Za války, jež vlasti naše
po třicet let pustošila,
kořisti se mušketýrů
stala socha starobylá.*

*Mince, perly, zdobné dárky
rozchytala ruka chtivá,
obraz chtěla na oheň pak
rozsekati tlupa divá.*

*Uzří to choť vojevůdcova,
Gallasova zbožná paní:
„Vydejte mi kořist svoji,
bílého dám chleba za ni! —“*

*Vyzdobila něžnou péčí
milý obraz matky Páně,
a kamkoli válkou hnána,
v bezpečné ho měla schráně.*

*Od té doby za odplatu,
byť i sebe hůře bylo,
v Gallasových zásobárnách
nikdy chleba nebylo. —*

*Takou pověst staří lidé
o památné soše znají;
já pak věřím staré pravdě,
jež se v jejím rouše tají:*

*Kdekoli se něžnou poctou
Matka Boží vroucně vzývá,
v takém domě požehnání
ani chleba neubývá!*

Ze sbírky „Hory a dolů“.

*Arcibiskup Dr. Antonín Cyril Stojan,
předseda „Apoštolátu sv. C. a M. pod ochranou bl. Panny Marie“*

O IDEI CYRILOMETODĚJSKÉ

Idea tolik jako myšlenka. Než myšlenka mnohá, řekli bychom, zhustne, více a více do sebe pojímá a obsah rozšiřuje. Ponenáhlu slovem tím se celý záměr nějaký projevuje. Podobně tomu i při ideí Cyrilometodějské. Tu projeven celý záměr a podnik, jenž se víže a váže na apoštoly naše sv. Cyrila a Metoděje. Světci tito získali předky naše a pobratimy naše, různé národy slovanské Kristu a připoutali je k Petrově skále. — Vytvořili krásnou a vzácnou dobu, dobu Cyrilometodějskou. Celá čeleď slovanská, jak jsme uvykli říkati souhrnu všech národů slovanských, byla u víře sjednocená. Naseto dobré semeno. Než stalo se, co Pán Ježíš v podobenství o koukoli mezi pšenici praví: „Přišel člověk nepřítel a nasel koukole mezi pšenici.“

I jesti snahou naší, by víru, o níž podali v Římě důkaz svatí Cyril a Metoděj, že jesti souhlasná úplně s věrou, jakou vyznává římsko-katolická církev, v plné čistotě jsme si zachovali. Kde byla jako zastřena a v původní kráse se nestkví, aby obnovena a zakotvena bvla, aby „všickni jedno byli“.

Jak nastalo rozštěpení ?

Byla jednotná církev, která se rozštěpila. Jako by se Evropa rozpoltila na dvě části. Část západní nazývá se západní církví, a část východní východní církví.

Příčiny odštěpení nebyly věroučné, nýbrž příčiny církevně právní, což uznávají i ruští i řečtí dějepiscové. Příčinou byl boj mezi novým Římem čili Cařihradem a starým Římem a ctižádost byzantských patriarchův. Různost liturgie a jazykův rozštěpení toto podpovaly.

Patriarcha cařihradský Fotius (zemřel 891) odštěpil církev řeckou a patriarcha Caerularius rozkol dokončil (1054). Teprve až rozštěpena církev, hledány rozdily věroučné.

Následky odštěpení byly přesmutné pro církve naší, pro národy odštěpené a pro ostatní národy, jimž by byly mohly východní církve v ohledu náboženském prospěti — Asie mohla býti křesťanskou, kdyby bylo Rusko katolickým. Odštěpení to stihlo většinu slovanských národův. Rusko, Bulharsko a Srbsko strženo v odboj Cařihradu a stalo se nevědomě rozkolným.

Církev, jež odpadla od jednoty církevní, zove se nesjednocená, není jedna, nýbrž je jich více dle říší a národů rozdílných a to: řecká, ruská, ukrajinská, srbská, bulharská a rumunská. Nazývá se pravoslavnou-orthodoxní-pravověrnou. Pojmenování to vzato od slavnosti, která v Cařihradě slavena na památku obnovení II. nicejského sněmu (787) a na památku, že po smrti posledního bludařského obrazoborce císaře Teofila, dosaženo vítězství pravověrného uctívání obrazův. Slavnost ta se konala první neděli postní r. 843 a slaví se až dosud první neděli postní jako vítězství proti všem bludům.

V čem záleží rozkol?

Rozštěpení jsme, rozkol mezi námi, mezi západní a východní církví. A v čem záleží rozkol ten? V tom, že Řekové a Rusové a jiní národové s nimi tvrdí, že nevychází Duch sv. od Otce a Syna. Je to z „Věřím“ známé a druhdy tak často jmenované „filioque“ (jenž vychází od Otce a Syna). Než zdá se, že již se od toho upouští, a to tím více, když ze starých spisů církevních otců řeckých dokázati možno, že se věřilo totéž, co katolická církev věří.

Rozdíl jen u učenců je ohledně trestův očistcových.

Avšak hlavní rozdíl pozůstává v tom, že neuznávají římského papeže za hlavu církve, že neuznávají prvenství čili primát, bez něhož není jednoty v církvi. My však vyznáváme, že Pán Ježíš zůstal neviditelnou hlavou církve a že ustanovil za nejvyšší viditelnou hlavu sv. Petra těmito slovy:

„Ty jsi Petr (to jest skála), na té skále vzdělám církev svou, a brány pekelné jí nepřemohou. A tobě dám klíče království nebeského, a cožkoli svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi; a cožkoli rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi.“ (Mat. 16., 17., 19.) „Pasiž beránky mé... Pasiž ovce mé...“ (Jan 21., 15., 17.)

Od smrti apoštola Petra jest nejvyšší viditelnou hlavou církve římský papež, protože apoštol Petr umřel jako biskup římský, a tudíž jeho řádným nástupcem jest římský papež.

Za hlavu církve nesjednocení uznávají vladaře. Jakmile se odtrhla církev pravoslavná od církve katolické, zavrhl nejvyšší pastýřský a učitelský úřad.

A tu už nemožno zachovati křesťanské pravdy bez bludu. Schází církvím nesjednoceným autorita, kteráž rozhoduje ve věcech víry a mravů. Není zde, kdo by rozhodoval. Sněmu všeobecného svolati nemohou a nedovedou. Přes tisíc let sněmu všeobecného nebylo. Jsou rozštěpeny církve dle říší, jeden druhému nechce býti podroben. Vše ustrnulo u církví.

V Rusku byla církev úplně nástrojem státním. Úloh sociálních

nepochopila. Žádných nových řádů a kongregací není, jež by vyhovovaly novým potřebám.

Pokusy o spojení a sjednocení.

Stále a stále pokusy se činily, by rozštěpené církve opět se spojily a sjednotily. Konán sněm Lyonský 1274, Ferrarský a Florentský 1439, unie Břestská 1595. Pro unii horlil a smrt podstoupil sv. Josafat. V 18. a 19. století unie na Rusku ukrutně pronásledována a potlačována.

Snahu o sjednocení u víře jmenujeme, jak už dříve udáno, ideou Cyrilometodějskou aneb „unii“ (jednotou). Nyní rozkolní bratři chtějí, by se mluvilo o sblížení. Jestli sjednocení možným? Po rozvratu říše ruské tím větší naděje. Neboť, co drželo církev východní na př. v Rusku? Vláda padla a s ní vydatná podpora státní i morální. I obrozuje se touha po pevném bodě, na němž by spočinouti mohla církev rozkolná — po římsko-katolické církvi. Druhdy bylo poukazováno na různé překážky. Poukazováno na obřady se různíci. Než už papež Lev XIII., blahé paměti, veřejně prohlásil, že obřad (ritus) není překážkou, a že netřeba měnit obřadu. Ano trest církevní na to ustanovil, kdož by se odvážil, přemlouvati někoho z řeckého obřadu k obřadu našemu (latinskému).

I jestli cesta volná, toliko vůli třeba podrobiti. Třeba tedy Ducha sv. prositi, by obměkčeno bylo srdce u našich spolubratrů. Svati Otcové Lev XIII., Pius X. a Benedikt XV. opět ve svých promluvách při různých příležitostech poukázali na dobra různá, která by plynula ze sjednocení národů slovanských u víře.

Různé pokusy se děly, by třebas na národohospodářském základě se sjednotili národové slovanští. Než selhaly pokusy ty, a přichází se k přesvědčení, že při sjednocování jakémkoliv dlužno zřetel vzítí na podklad náboženský, pak že nebude stavěno na písku.

Jak pracovati k unii — ku sblížení?

Předně třeba ve spisech vyvracetí předsudky a se sblížovati. Jsme sobě odcizení a to hned staletí. Kdosi přirovnal východní a západní církve ku rozvaděným a odloučeným manželům. Dokud rozvadění manželé spolu nemluví, málo naděje na sblížení. Jiná je, když začnou spolu mluvit, byť i třebas to bylo nevybranými slovy. Známostí bylo málo, neznali jsme se. Když začneme se obeznamovati, jiná jest, třebas obrana neb obhajoba i vybočila.

Ale především třeba, jak už podotknuto, modlití se. Připomínám to prosba Otčenáše: „Přiď království tvé!“

Za trojí království tu prosíme: za království v nás —, království vůkol nás a za království nad námi. Modlíme se za království v nás, aby Bůh víru, naději a lásku do srdcí našich vlil a ty ctnosti v nás rozmnožil, by skrze víru, naději a lásku v nás panoval.

Prosíme za království vůkol nás, aby království Boží na zemi, církev totiž katolická více a více se šířila a upevňovala.

A modlíme se za království nad námi, by nás Bůh jednou do království nebeského přijal.

Nejlepší obhajobou čili apologií víry naší jsou skutky účinné lásky. Zkusili jsme to při válce srbsko-turecké, kde jeptišky naše v Srbsku nemocné a raněné vojíny ošetřovaly. Tu nechtěli ani věřití rozkolníci, že by možno bylo, by sestřičky se tak obětovati mohly.

K témuž cíli založen „Apoštolát sv. Cyrila a Metoda pod ochranou bl. Panny Marie“.

Apoštolát sv. Cyrila a Metoda pod ochranou bl. Panny Marie jest církevní spolek pobožný i misijní, který za účel sobě klade sv. katolickou víru mezi Slovany rozšiřovati, hájiti a zvelebovati, následovně všecko podnikati a podporovati, co by k tomu konci prospěšným se vidělo, přihlížeje ku platným při tom církevním předpisům.

Nedějme se zahanbiti od jiných národů na př. od Francouzů, kteří již dlouho a dlouho různým způsobem pracovali o unii. Tím více my o pobratimy své dbejme.

Povzbuzení sv. Otce Benedikta pro unii čili sblížení.

Zemřelý sv. Otec Benedikt XV. blahé paměti ve svém okružním listě daném v den Ondřeje 13. 2. 1921 arcibiskupu dr. Kordačovi v Praze a arcibiskupu dr. Ant. Cyr. Stojanovi v Olomouci a všem biskupům českoslov. republiky píše vzácně:

„Nyní také kněžstvu národa československého i všech národů slovanských řízením Prozřetelnosti Boží otvírá se jiné a mnohem rozsáhlejší pole, aby na něm s velikým užítkem pracovali a království Ježíše Krista šířili; kterážto práce bude se zajisté tím lépe dařiti, čím důkladnější příprava ji bude předcházeti. Za dnešního běhu událostí totiž svítají červánky naděje, že z východních národů Slované, které někdejší odtržení se od tohoto Apoštolského Stolce uvrhlo do veliké bídy, obnoví s Námi svazek svaté jednoty. Vaším tedy jest úkolem, ctíhodní bratři, a vašeho kněžstva, jakožto těm, jimž působením apoštolů slovanských Cyrilla a Metoděje vštípena byla římská víra a s ní zároveň vzdělanost, vykročiti statečně na tuto dráhu, od Boha vám vykázanou. Na podporu velikého tohoto díla založeny jsou již, jak nám povědomo, jisté duchovní společnosti a ve všech téměř slovanských národech šťastně se šíří. Z nich zvláště s chválou připomínáme tak řečený Apoštolát svatých Cyrilla a Metoděje pod ochranou blahoslavené Panny, jenž v Československu, Polsku, Jiho-slavii i v Bulharsku s nemalým užítkem se ujímá. Toto sdružení doporučujeme všem biskupům a přejeme si, aby jejich přičiněním se ustavilo v každé farnosti a den ze dne se mezi Slovany šířilo, aby tak z milosti Boží se přiblížil den, kdy bude jeden ovčinec a jeden pastýř.“

Další prostředky pro sblížení.

Jest na Velehradě apoštolská škola (gymnasiální studium), jejíž žáci mají býti misionáři u slovanských národů. S tím úmyslem věnují rodiče škole té mladíky hodné a nadané. Mladíci pak stále cíl ten

musí míti před očima, na cíl ten se připravovati musejí a k cíli tomu vše směřovati musí. Svatě musí prožítí věk svůj, by pak byli hodnými dělníky na vinici Páně. Z Ameriky dobrodincové platí na chudé chovance školy té. Až zmohutní, má býti učilištěm pro studující na misionářství všech národů slovanských.

I jest a bude třeba kněží a řeholnic pro Rusko a jinam. Kdož cítíš v sobě povolání, odhodlej se po úradě s Pánem Bohem k dílu tomu. Třeba k tomu též znalostí řečí, neb ta jest klíčem k srdci. A nejen ti, které si Pán vyvolí za služby své, my všickni můžeme tak vzácné dílo podporovati a na něm podíl míti.

Předně sami konejme povinnosti své náboženské. Při všeobecném styku s národy, který nyní tak uvolněn a ještě více uvolněn bude, hleďme předsudky odstraňovati, aby bratří odloučení seznali víru naši. Súčastňujme se všech podniků, jež směřují ke sblížení a sjednocení. Vůli ušlechtilé dá nebe dojíti cíle. Jenom vůli mějme rovnou a stejnou. Dílo dalekosáhlé a blahodárné pro církve i pro národy ve všech směrech, hlavně kulturním, požehnání hojného přinese.

Společného úsilí třeba v boji proti bezvěří. Už se nejedná o jednotlivý článek věroučný, ale o celek.

O námitkách proti sblížení.

Než, co se tu vyrojí různých námitek, u nás hlavně v poslední době ohledně víry a sblížení. Že prý víra sv. Cyrila a Metoda byla jiná. Toho přece žádný nepředpojatý, důvodům přístupný člověk, popřítí nemůže, že svatí apoštolé nebyli v Římě! Zde účet skládali z misionářství svého a z učení náboženského. Zde vysvěcení na biskupy! Zde odpočívá sv. Cyril. Sv. Metod přijal do překladu Nomokanonu prvenství Říma, a tím blízek jsa již smrti své pravověrné učení vůči Římu osvědčil. Jest pravda, že nejen slepý světla nevidí, ale i ten, jenž zúmyslně oči uzavírá před světlem, než tím se pravda nevyvrátí. Že prý byli v Římě mučení a žalařování, bylo v poslední době zlomyslně vybájeno. Ne, nebyli žalařováni a trápeni, nýbrž oslavováni. Nebyli pravoslavnými, jakoby neuznávali papeže za hlavu církve, vždyť právě do Říma k němu pospíchali, by vyznali a uznali ho za hlavu církve katolické. Podobně možno jiné nicotně a zlomyslně vybájené námitky vyvrátiti.

Jak v Římě pouzbuzování byli naši pro unii čili sblížení.

Jak krásně líčí v památném okružním listě „Grande munus“ (Velký úkol) papež Lev XIII. působení sv. apoštolů našich a kterak poukazuje na unii (sjednocení) a jak toužebně si jí přeje!

Přepamátaná byla a zůstane pouf Slovanů-katolíků roku 1882. Podniknuta na poděkování za oslavu sv. Cyrila a Metoda; zmíněným okružním listem účta jejich po celém světě rozšířena a pozornost na Slovanstvo celého světa obrácena. Tenkráté Lev XIII. při všeobecném slyšení přítomným poukázal na úkoly, které Prozřetelnost Boží vytýčila Slovanům ve světě. I vycházeli účastníci slyšení s nadšenou myslí

od sv. Otce a pak z Říma, kde ve vlastenectví svém tak povznešení a utvrzení byli.

Podobně se dělo při první československé pouti římské r. 1921. V okružním pak listu ze dne 31. listopadu 1921 zaslaném arcibiskupům dr. Kordačovi v Praze a dr. Stojanovi v Olomouci a všem biskupům v československé republice, poukazuje na široší pole činnosti, jež se otevírá pro unii čili sjednocení všech slovanských národův.

Prosba k sv. věrozvěstům.

Vy svatí naši apoštolové, naši po Pánu Bohu největší dobrodincové —, co jste vystáli pro víru, co jste vykonali pro naši spásu! Budtež vám vzdány díky nekonečné a vroucí. Kroky svými a potem svým posvětili jste naši vlast. Ať zkvétá vlnice ta a přináší stonásobný užitek. Ať víra posvěcuje všechny naše poměry. A nejen za sebe prosíme, prosíme i za pobratimy své ve všech zemích. U Otce světél proste, orodujte za ně, by Světlo pravé, kteréž osvěcuje každého člověka přicházejícího na tento svět, osvítilo je, by seznali pravdu a zamilovali si ji. — Proste, ať „všechny slávské rodiny slaví s námi lásky hostiny“.

Modleme se: Všemohoucí, věčný Bože, jenž jsi národy slovanské svatými vyznavači a biskupy svými Cyrilem a Methodem k poznání svého jména a k jednotě křesťanské přivésti ráčil, sjednot, prosíme, naše odloučené bratry se svatou církví katolickou, aby jako na nebesích i na zemi byl jeden ovčinec a jeden pastýř. Za to Tě prosíme skrze zásluhu Ježíše Krista, na přímluvu blahoslavené Marie Panny, sv. Cyrila a Metoda a všech svatých svých. Amen.

Doslov.

Kdosi napsal vzácnou knížku a na konci napsal dvojí „Amen, amen“ — jako na důkaz a na znamení vroucnosti, s jakou si přeje, aby se splnilo, co v knize napsáno. — Budiž i na konci článku tohoto připojeno též dvojí „Amen, amen“, jako na důkaz vroucnosti, s jakou si přejeme, by se splnilo, co zde napsáno. Nemůžeme velkých věcí snad vykonati, ale na všem velkém můžeme podíl míti.

Kdož jsi přečetl článek ten, neodkládej čítanky, aniž bys nepojal úmyslu, že chceš něco konati na úmysl unie čili sblížení církve východní se západní čili za sjednocení národů slovanských u víře. Učiň tak, a Pán Bůh bude odplatitelem tvým a vědomí, že konáš dobré, tě blažiti a doprovázeti bude na cestách tvého života. Amen, amen!

František Tomeček T. J.

VELEHRAD

Mnoho mluví se a píše zvláště v posledních šedesáti letech o Velehradě. Jest to zcela pochopitelné. Velehrad připomíná nám Moravanům a všem Slovanům ono místo, odkud se rozlilo po vlastech našich světlo víry Kristovy a s ním pravá křesťanská vzdělanost. Na pozvání knížete Velké Moravy, Rostislava, přišli ze Soluně okolo roku 863 dva sv. bratři — učitelé Cyril a Metod na Moravu, aby získali naše předky učení a mravům Kristovým a tím Bohu. Přivítání byli podle prastarých podání samým knížetem, jeho družinou a velkým množstvím lidu na jeho hradě — v městě — Velehradě.

Jest pravda, málo víme z historických pramenů o Velehradě, ale vděčnost káže, aby alespoň obyvatelé naší čs. republiky to málo znali. Účelem těchto řádků jest rozšířit více známost o Velehradě, kolébce naší křesť. víry katolické, v našem národě a buditi zájem o Velehrad, lásku k němu a oddanost.

Na jihovýchodní Moravě asi půl druhé hod. na západ od královského města Uh. Hradiště, směrem, kde na obzoru rýsuje své obrysy starodávný hrad Buchlov, leží menší slovácká osada Velehrad. Jako brána otvírá vchod do půvabného lesnatého údolí, jímž protéká horský potok Salaška, vlévající se blízko Uh. Hradiště do Moravy.

První, co přichozímu do Velehradu bije do očí, jest ještě dosud rozsáhlá stavba bývalého cisterciáckého opatství s mohutným chrámem, zasvěceným Nanebevz. Panny Marie. Tento klášter a chrám dodává vlastně významu nynějšímu Velehradu. Ves sama čítá 107 čísel se 798 obyv., většinou domkáři a obchodníky s poutními předměty. Duchovní správu obce a tři přífařených obcí vedou od r. 1890 OO. Tov. Ježíšova. Celá farnost je vyznání řím.-katol. a národnosti české. — Jesuité byli sem povoláni J. Em. býv. nejd. p. kard. a arcibiskupem olomouckým Bedř. Fürstenbergem po zralé úvaze a domluvě s kněžstvem arcidiecése. Byl poučen, že dva až tři kněží, kteří dříve po zrušení kláštera farnost spravovali, nestačí na množství poutníkův, zejména po letní dobu, na Velehrad přicházejících.

Připomenouti třeba, že Jesuitům na Velehradě nenáleží ani půdy, jsou pouze uživateli budovy klášterní, zahrady a kostela. K faře přináleží asi 26 měr pole.

Dvojím směrem jest Velehrad důležitou složkou v dějinách Moravy a Slovanstva vůbec: náboženským a národním. K němu připínají se nejen počátkové křesťanství, ale i naše slavná minulost, dějiny Velké Moravy Rostislavovy a Svatoplukovy. Nepatrná opona nynějšího Velehradu zahaluje nám, ale i poněkud otvírá pohled do oněch rušných, velikých zápasů a velkolepých činů, jež se odehrávaly na území jmenovaných knížat za osamostatnění našeho národa z područí Němců nejen po stránce náboženské, ale i kulturně-národní.

Kníže Rostislav, chtěje předejiti stálému vměšování říše německé do vnitřních záležitostí svých zemí, poznal, že provedení toho úmyslu vyžaduje, aby sám stál v čele říše křesťanské. Za tím účelem povolal slovanské věrověsty sv. Cyrila a Metoda. — Čtěl-li povoláním slovanských hlasatelů víry vedle neodvislosti politické také hned s počátku říši své zjednotiti samostatnou organizací církevní, jak se obyčejně tvrdívá, není jisto. Buď jak buď, k organizaci té skutečně došlo, ovšem jen na krátko. Kdyby se však dílo sv. Metoděje bylo udrželo, bylo by to mělo význam dalekosáhlý. Bohužel příslovečná nesvornost slovanská a zrada pohřbily šlechtěné úmysly i Metodějovy i Rostislavovy. U tohoto byl tím škůdcem jeho nástupce, jinak udatný a znamenitý panovník, Svatopluk sám, u onoho lstivý a úskočný biskup Viching. Než do dalšího rozboru se pro účel a krátkost článku nelze pouštět.

Na místech nynějšího Uh. Hradiště, St. Města, Velehradu a jejich okolí rozkládala se kdysi mohutná a rozsáhlá pevnost Rostislavova. Němci se jí obdivovali. Letopisec Fuldský nazývá ji „nevýslovným opevněním“. Byla to celá opevněná krajina, která pojímala v sebe knížecí sídlo s okolními příbytky, Velehrad a asi též několik vesnic. Opevněna byla vůkol silným valem, střeženým věžemi a zásekami. Sem za tyto valy utíkalo se obyvatelstvo v nebezpečí, při vpádech nepřátelských, aby zachránilo alespoň život a nějaký majetek. Hrad knížecí stál asi na místech nynějšího Uh. Hradiště. Místo samo vypadalo zajisté jinak, než nyní po tisíci letech, kdy okolní krajina rozvoděnou Moravou a nánosem jest značně zvýšena. Zde v hlavním sídle jeho přijatí byli Rostislavem naši sv. prvoučitelé a odtud pak vycházeli do okolí rozsévati sítě víry Kristovy. Působení jejich bylo krátké, ale tak pronikavé, že zabezpečovalo čestné místo našim předkům mezi ostatními národy v řím. katol. církvi. Bylo to zajisté živé slovo boží, hlásané v mateřském jazyku, kniha Písem sv. a jiné zbožné knihy, v témž jazyku sepsané, jakož i slovanská liturgie, t. j. konání mše sv. a jiných úkonů náboženských v jazyku slov., jimiž se vepsali v paměť a srdce lidu tak, že hroznou katastrofou, která stihla říši Velkomoravskou i sám Velehrad, památka jejich nejen nevyhynula, nýbrž po celé tisíciletí zachovávala plamen sv. víry a oddanosti k apoštolské stolici až na naše doby. Působení sv. bratří bylo ztěžováno německými kněžími, kteří již v zemi byli a cítili se novými věrověsty zkracování. Podobně němečtí biskupové činili si nároky na

území, sv. stolici arcibiskupu Metoději přidělené, a podezírajíce nové učení, osočovali oba sv. bratry a zvláště později Metoděje u papeže. Ten je dvakráte předvolal, aby se ospravedlnili. Učinili tak pokaždé k úplné spokojenosti apošt. stolice, ale sv. Metod, opuštěn jsa naposled od Svatopluka, nástupce Rostislavova, jenž úmyslů jeho asi nechápal a jim nepřál, nebyl s to, aby úplně provedl velkolepé dílo církevní organizace. Oba bratři přijali v Římě svěcení na biskupy, ale sv. Cyril tam r. 869 zbožně v Pánu zesnul a byl s velikými počtami v chrámu sv. papeže Klementa pochován.

Sv. Metoděj pracoval pak sám, ovšem se svými kněžími a učeníky přes všechny překážky; byl i delší dobu vězněn v Němcích, až r. 885 na Velehradě uprostřed svých věrných blaženě zemřel. Pochován byl ve svém sídelním chrámu Panny Marie na Velehradě. Po smrti byli jeho učenci Vichingem vypuzeni za hranice a slibná slovanská bohoslužba vzala téměř za své.

Než ani říše Svatoplukova se neudržela. Za jeho nástupce Mojmíra II., kolem r. 906, byla říše velkomoravská Maďary úplně vyvrácena, vesnice a městečka i s hlavním sídlem, Velehradem, vypálena a zničena. Morava téměř zmizela z dějin. Po více než půl století není o ní přímé zmínky v pramenech. Její úlohu přejímají Čechy.

Nebyl však přece Velehrad tak zničen, aby po něm nezůstalo památky vůbec. Již letopisec český Kosmas (nar. asi r. 1045) věděl o Velehradě, jak dokazuje dr. Herm. Jireček, Z Kosmovy kroniky čerpal Dalimil, jenž napsal r. 1314 svou rýmovanou kroniku, ve kteréž výslovně nazývá sv. Metoděje arcibiskupem velehradským, jenž na Velehradě pokřestil knížete českého Bořivoje. Avšak ještě dříve, totiž r. 1131 dočítáme se o Velehradě v listině, kterou olomoucký biskup Jindřich Zdík přeložil své biskupské sídlo k novému kostelu sv. Václava. Vypočítávají se tam statky kostela olomouckého. Jinou zmínku nacházíme v listině z r. 1202., v níž uděluje nějaký šlechtic Theodorich vesničku Kostelany kostelu Velehradskému. K ní druží se taktéž původní listina z. r. 1201, v níž povoluje Přemysl Otakar I. Benediktinům litomyšlským prodej kaple sv. Jana, jež byla u Velehradu, i se všemi příslušnostmi svému bratru, markrabí moravskému, Vladislavu Jindřichovi, ke stavbě nového kláštera.

Velehradem, v těchto a jiných listinách jmenovaným, miní se nyní Staré Město u Uh. Hradiště. „V lidu zachovala se“, praví mor. archivář Vinc. Brandl, „na pravdivých skutečích spočívající, nevymíitelná pamět na Svatopluka a Methodia a na Velehrad, který i s jinými hrady jihovýchodní Moravy v návalu maďarském popelem lehl. Z rumů jeho udrželo se jen Staré Město, které též Velehrad slulo. Velehrad tedy úplně od země vyhlazen nebyl, když taky přestal být hlavním městem Moravy a sídlem králův i arcibiskupův moravských.“ (Poloha star. Velehradu, str. 31.)

Úkol dějinný, jak již řečeno, po pádu Velké Moravy berou na sebe Čechy. Tam vládli panovníci z rodu Přemyslova — ku konci stol. XII. a začátkem XIII. — Přemysl Otakar I. a bratr Vladislav Jindřich. Oba bratři žili v nesváru o dědictví. Ústní domluvou dne 6. prosince 1197 zřekl se Vladislav trůnu a přijal jako markrabí mo-

ravský Moravu v léno koruny české. Ujav se vlády na Moravě, staral se hned o její zvelebení. Vzdělání šířilo se tehdež hlavně kláštery. Vladislav ustanovil se na tom, založit na místech bývalého Velehradu klášter cisterciácký. Koupiv onen kostelík sv. Jana i s polnostmi a opuštěným obydlím (300 jiter) za 10 stříb. marek, daroval jej cisterciákům v Čechách a vystavil nový velkolepý chrám a klášter a povolal do něho řeholníky z Plas okolo r. 1198. První opat přišel se třemi mnichy a dvěma bratry.

Založení bylo potvrzeno Přemyslem Otakarem I., králem českým r. 1202 a později při slavném vysvěcení chrámu 1228. Se stavbou se započalo asi r. 1021 a pokračováno do r. 1228.

Noví řeholníci bydleli zatím ve Velehradě (t. j. Star. Městě) nebo snad i v opuštěném obydlí u kostelíka sv. Jana.

Tímto činem zanechal po sobě markrabí Vladislav krásnou památku. Byl klášter velehradský hojně nadán statky a obdařen vzácnými výsadami od římských papežů. Opat Velehradský zasedal první po arcibiskupu olomouckém mezi stavy moravskými a hlas jeho vážil mnoho na sněmích a v poradách.

Opatství samo bylo zrovna malou pevností. Zejména chrám poutal svou velkolepostí. Byl vystaven ve slohu románském. Měl jedinou obrovskou věž, jež prý převyšovala věže všech evropských chrámů. Během doby vyvinul se klášter ve kvetoucí stánek nejen pocty boží, ale i umění a věd.

Avšak bohatství kláštera lákalo lupiče, kteří činili na něj loupežné výpady. Trpěl zejména nájezdy uherských Kumánů (r. 1253). Proto rozhodl se Přemysl Otakar II. na prosby opata Arkleba a obyvatelstva založit proti nim obrannou pevnost — město — na místě, kde stával kdysi hrad Svatoplukův — nyní v rozvalínách — na ostrůvku řeky Moravy (r. 1257) a osadil je obyvateli z Velehradu (t. j. nynějšího St. Města) a z Kunovic. Nové město stálo na Hradisku a mělo sloužit Novým Velehradem oproti starému Velehradu. Než jméno se neujalo; lid je jmenoval „Hradištěm“ dle místa, na němž postaveno a „uherským“, poněvadž bylo obranou proti vpádům z Uher. Ale i městys Velehrad počal ztrácet své jméno a jmenován oproti novému městu Hradišti — Starým Městem. Jméno „Velehrad“, aby snad nevyhynulo, přejal nový cisterciácký klášter se svými osadníky. Ač tedy nynější Velehrad nestojí na místě bývalého hradu Svatoplukova, stojí přece na půdě velehradské, t. j. na půdě bývalého opevnění Rostislavova.

Okolo kláštera počali se usazovati obyvatelé, řemeslníci, služebníci a dělníci v klášteře zaměstnaní; obdrželi asi nějaký pozemek, hospodářství a tak ponenáhlu tvořila se osada nynějšího Velehradu. Kostelem farním byla pro ně prastará kaple Božího těla, nynější „Cyrilka“. Lid ji tak nazývá, ježto dle podání ji vystavěl sv. Cyril a oba sv. apoštolé v ní kázali a konali bohoslužebné úkony. Náleží nyní arcibiskupům olomouckým. Klášterní kostel byl pak vyhrazen jen řeholníkům. Byl perlou stavitelského umění a vnitřné výzdoby chrámové malířské i sochařské.

Za dvacátého opata Jana II. navštíven byl klášter děsnou po-

hromou. Již před tím několikrát byl vyloupen, ale zkáza dovršena r. 1421. Táborité moravští s odpadlým knězem Bedřichem ze Strážnice, majíce „tábor“ svůj nedaleko Velehradu u Nedakonic, v Uherském Ostrohu a opevněné Strážnici, přepadli 12. ledna t. r. klášter velehradský, úplně jej vyloupili, co se nedalo odnésti rozbili a vyvrátili, za divokého řevu řeholníky pochytili a spoutané na skřípec uvrhli, aby vynutili přiznání, kde mají uschovány klášterní klenoty. Trinácte z nich se zachránilo útekem přes klášterní zeď do opevněného Hradiště. Opat však Jan s vlastním bratrem, převor Petr se dvěma jinými řeholníky byli na hranici v kostele za živa upáleni. Děsná tato scéna zobrazena na chrámové klenbě v lodi před presbyterárem, Velehrad na to zůstal zpustošen po 166 let do r. 1587.

Mezitím žili opatové s několika řeholníky v Uh. Hradišti u kostela sv. Jiří, více jako správcové tohoto kostela, jenž jim papežem Martinem V. k výživě byl přiřčen. Teprve opat Eggard, šlechtic ze Schwabenu, dle pořadu 39., poopravil část bývalého konventu, takže bylo lze v ní obývat. Do nového, od základu vystaveného konventu byli pak řeholníci uvedeni až za opata Jana IX., přijmím Salixa, v r. 1650, tedy po 230 letech po husitském zpustošení.

Zdálo se, že nastanou doby pokojnější. Klášter se ponenáhlu vzpamatoval a řeholníci zase pěstili vědy a umění, pracovali na farách ve Svytinově, Boršicích, Polešovicích, Přítlukách, Bolaticích atd., na gymnasiích (v Jagru), byli katechety, polními kaplany, jiní zastávali jiné úřady a práce. Ale přicházely pohromy živelní. R. 1681 zničil zhoubný požár konvent i prelaturu. Podobně r. 1719 nadělal oheň mnoho a mnoho škod. Za opata Josefa Malého muselo býti vše zase opraveno nebo znovu vystaveno. Opravený kostel vysvěcen v roce 1735 a tak stojí podnes. Dříve byl o dvě kaplice delší; po požáru 1681 zkrácen a opatřen novým, pěkným průčelím, avšak daleko ne tak skvostným, jako bylo průčelí dřívější.

Toť v hrubých rysech kratičkový náčrt dějinných osudů Velehradu do zrušení kláštera císařem Josefem II. dne 27. září 1784. Největší a nejzhoubnější ranou pro klášter velehradský byl tento edikt Josefa II., jímž postiženo bylo množství drahocenných památek v Rakousku. Budovy klášterní, kostel, majetek zkonfiskován, řeholníkům bylo se vystěhovati, byli odbyti malou pensí a správu všeho převzal stát. Drahocenné nádobí kostelní, jak očití svědkové vyprávěli, napěchováno do beden, vzácná knihovna rozprodána, celé knihy za několik krejcarů, později prodán i veškeren majetek. Kdo z toho zbohatl, netřeba podotýkati. Bylo-li zpustošení kláštera Tábority dílem barbarským, bylo jím ve větší míře zpustošení, způsobené zrušením r. 1784. Tam to činili lidé zpustlí, zde lidé vzdělaní a „osvícení“. Obojí ovšem naplnění protináboženskou záští. — R. 1837 koupil od státu budovy a pozemky baron Šimon Jiří Sina, až r. 1883 dostaly se koupí „Katolickému podpůrnému spolku arcidiecése olomoucké“, založenému J. Em. kard. Bedř. Fürstenbergem, arcibiskupem olomouckým.

Velkolepý chrám zatím téměř úplně zpustnul. Nebylo důchodů, z nichž by se vady a nedostatky nahražovaly. Stát (Maticе náboženská), jenž převzal patronát kostela, jednal macešsky ke svatyni,

kteřou byl oloupil. Nebylo brzy rouch, prádla, střecha se bortila, takže až do kostela přšlo a malby se ničily. Duchovní správcové dovolávali se ustavičně pomoci, ale trvalo to měsíce, než bylo několik zlatých povoleno na opravy.

Tak léta plynula, až nadešla velkolepá jubilea Velehradská. Šlechtná srdce obětavých kněží, mužů a žen, nejen z nižších, ale i z vyšších tříd obyvatelstva, vzplanula nadšením pro oslavu tisícileté památky příchodu sv. bratří na Moravu r. 1863 a jejich úmrtí r. 1869 (sv. Cyrila) a 1885 (sv. Metoděje). Veškeren téměř národ, jednotlivě i ve spolcích, vzchopil se ke společné práci — k důstojné obnově svatyně velehradské, pomníku na počátky naší sv. víry.

Již k r. 1863 opraveny z darů a příspěvků obrazy a některé části kostela. Úsilovně se pokračovalo k r. 1869 a zvláště 1885, kdy celá svatyně obnovena obnosem asi 80.000 zl. Poutníci prý plakali radostí při těchto jubilejních slavnostech, vidouce obnovený chrám a vzpomínající našich sv. Otců.

Od těch dob uplynulo ovšem již drahně času. K r. 1913 tisíc a padesátileté památky jubilejní, také dosti učiněno, než v celku „trávil se“ z jubileí předešlých. V roce 1913 zavedena hlavně elektrika do chrámu Páně a kláštera, jež se zvláště v době válečné osvědčila. Ostatně v chrámě takovém jest třeba ustavičných oprav. Chrám sám jest chud, proto apeluje vždy na šlechtná srdce dobrodinců.

Aby si čtenář učinil poněkud pojem o nynější velehradské svatyni, podáváme alespoň kratičký její popis. — Chrám má podobu kříže, sloh je barokní a nese stopy původního románského slohu. Ve spoji obou ramen, kde dříve stávala převysoká věž, jest nyní bane či kopule, nad níž se pne poněkud nízká osmihranná věž se třemi menšími zvony. Nad portálem vypínají se dvě věže do výše 68 m, ozdobené plechovými pozlacenými podobami sv. Cyrila a Metoda. Na levé věži jest veliký zvon „Josef“ 38 q těžký, na pravé dva prostřední zvony. Harmonický souzvuk zvonů ucho poslouchá s nemalou zálibou. Bohudíky, podařilo se všechny zachrániti před válečnou rekvizicí přičiněním hlavně největšího příznivce Velehradu J. M. nynějšího nejd. p. arcib. olomouckého dra. A. C. Stojana. Věže byly obnoveny koncem předešlého století, jelikož jedna se značně naklonila při veliké bouři na den Nanebevzetí P. M. r. 1892. Obnova stála na 40.000. K. Pokryty jsou mědi.

Svatyně jest téměř 86 m dlouhá (105 kroků), šířku má 24'37 m a v kříži 34'137 m. — Výška v bání jest 24'654 m, v lodi 18'332 m. Podél hlavní lodi běží dvě boční, upravené v kaplice.

Kromě hlavního oltáře, jež daroval k jubileím tehdejší kard. a arcib. olomoucký Bedřich z Fürstenbergů, jest ještě 12 bočních oltářů a jeden v tak zv. královské kapli. Hlavní oltář je z karar. mramoru, umělecké dílo zhotovené v Římě r. 1864 a stál s dovozem asi 72.000 K. Týž vznešený dobrodinec daroval i votivní, malované okno nad hlavním vchodem chrámovým a do Cyrilky překrásný skládací oltář „Zjevení Páně“.

Do chrámu se dříve vstupovalo po schodišti, ale nánosem okolní půda se zvýšila, takže jest nyní s kostelní dlažbou ve stejné výši a

kostel zdá se jakoby do země zapadlý. Tím jeho imposantní velikost poněkud mizí. Příchozí pozoruje jeho velkolepost teprve, vstoupí-li dovnitř hlavní branou. Zvláště za jasného dne odpoledne je pohled úchvatný. Dojem ten působí hojná, nádherná a v pravdě umělecká výzdoba sochařská a malířská a zvláštní zabarvení oken, které působí, jakoby v chrámě slunce ustavičně svítilo. Chrám pojme na 7000 lidí. Vzácné kůrové lavice, zhotovené uměleckou rukou bratří cisterciáků, dodávají svatyni vzezření katedrálního chrámu. Hlavní oltářní obraz Nanebevzetí nejbl. Rodičky Boží maloval Ignác Raab, dovedný malíř a exjesuita, jenž zde po zrušení Tovaryšstva Ježížova přebýval.

Toto stačíž. O mnohých vzácných jiných jednotlivostech přesvědčíž se čtenář sám, až Velehrad navštívíš.

Chrám jest vzácnou památkou a hodnou všemožné ochrany a podpory celého národa.

Budiž ještě připojeno několik slov obrany. Vytýká se, bez čehož by ani naše dějiny nebyly „moderními“, že cisterciáci byli uvedeni na Velehrad za účelem poněmčování. Lze-li vůbec tuto výtku činiti, pak by platila Přemyslovcům; cisterciáci se za takové nástroje, alespoň úmyslně, nikdy nepropůjčili. Vždyť by přece v tom směru zanechali po sobě nějaké stopy, ale na lidu slováckém kolem Velehradu nepozorovati něco podobného. Naopak dbali o to, aby členové kláštera si osvojili český jazyk. Na př. Filip Zury, poslední prelát velehradský, vypravuje sám o sobě, že, jsa vychován v Kroměříži, odhodlal se vstoupiti do kláštera velehradského r. 1735. Než opat Josef Malý ho nepřijal, poněvadž prý jako Vídeňan nezná českého jazyka, bez jehož znalosti žádný do kláštera přijat býti nemůže. Když se opat přesvědčil, že se v Kroměříži přiučil jazyku českému, přijal ho následujícího roku 22. srpna. Že nebyli vyslovenými vlastenci, jest pochopitelné; vždyť byli většinou německého původu. U nás bylo v těch dobách málo uvědomění mezi samými Čechy! Ostatně úkolem jejich bylo vzdělávati lid duchovně, vésti jej k Bohu a ku křesťanskému životu. A v tom jim nelze činiti výtky.

Nelze pominouti mlčením ani jiné důležitější námítky, kterou přinášejí někteří moderní archeologové, totiž proti pravosti nynějšího pojmání dějin o Velehradě. Mezi tím co dějepiscové a spisovatelé o Velehradě dosud bezmála všichni psali v tom smyslu, jak v tomto článku shora podáno, až na nějaké nahodilé odchylky, miní novější, že nelze hledati Velehradu Rostislavova a Svatoplukova, a tedy ani Metodějova v místech Uh. Hradiště a Velehradu — Velehradem tím byl prý Děvín, hrad na skalním výběžku při stoku Moravy do Dunaje u Bratislavy na Slovensku. Důkazů však posud nepodalí. Nikde prý o Velehradě není řeči ve starých pramenech; jmenují se pouze dva velkomoravské hrady, Děvín a Nitra. Avšak v těchže pramenech se praví, že bylo hradů jedenácte. Nebylo tedy ani těch devět, když nejsou jmenovány? Také prý v okolí Uh. Hradiště a Velehradu nenachází se archeologických nálezů, jež by poukazovaly na stará opevnění velehradská. Ani zde neuvádějí přesvědčivých důkazů a to z toho důvodu, ježto posud okolí Uh. Hradiště — Velehradu nebylo řádně archeologicky prozkoumáno. Inženýr a archeolog Červinka

mluví sice ve své brožurce „Děčín a Velehrad, dva hrady velkomoravské“, o výzkumech archeologických, ale jeho kopání (sám někde je nazývá „zakopnutím“) bylo přece dosud jen nahodilé, povrchní a nebylo systematicky prováděno. Všiml si půdy na zoraných polích, při kopání studní a kanálů v Uh. Hradišti; ano z posledních slov jeho spisku o jméně „Velehradu“ lze pozorovati, že věc neběře vážně. Nelze ani očekávat, aby jednotlivec podnikal nákladná kopání za archeologickými výzkumy.

Avšak ani výsledky kopání na Hradisku Děvinském, s nímž dr. Zavadil započal v r. 1912 a kde v minulých právě letech bylo pokračováno, neuspokojují, jak se zdá, očekávání podnikatelův. Alespoň až posud neuveřejněno nic závažného. I z vykopávek tam nalezených bylo dle soudu odborníka dra. Em. Šimka, archeologa českého, předčasně a ukvapeně usuzováno, co v nich není (1915). Naopak, kde pracováno systematicky a vážně, tam korunována práce značným výsledkem.

Dr. Jan Nevěřil, nyní prof. církv. dějin na C. M. bohoslovecké fakultě olomoucké, zahájil kopání, obdržev menší státní podporu za tím účelem, v letech 1903, 1905—6 na Velehradě za kostelem, před ním a v zahradě klášterní a dodělal se pěkných výsledkův. Zjistil základy i hloubku a délku jejich, románského kostela cisterciáckého z r. 1200; nalezeny byly základy nějaké kaple a budov starších než z r. 1200, kdy, jak řečeno, cisterciáci přišli na Velehrad. Veliký význam rozhodně také třeba přisouditi třem kamenným hrobům, nalezeným za kostelem, jimž po srovnání s tak zv. sarkofagem sv. Longína na Vyšehradě v Praze a nedávno nalezenou rakví bl. Hroznaty v klášteře tepelském přisuzuje stáří větší než těchto obou. Praví, že jest naprosto vyloučeno, aby byly zařazovány až do doby cisterciácké, tím méně do doby pozdější. Svůj úsudek z těchto vykopávek shrnuje v ten smysl, že nelze upříti okolí nynějšího Velehradu důležitosti, sahající před r. 1200. Vykopávky se uchovávají ve velehradském museu.

Týž archeologický zkoumatel otázky velehradské ospravedlňuje velmi důmyslně na základě vlastního studia dosavadní názor o onom „neslýchaném opevnění“ Rostislavovu v místech okolí Uh. Hradiště a Velehradu. V brožurce „Velehrad a starobulharské sídlo knížecí v Abobě“ (z r. 1909) popisuje podobné opevnění staroslovanské z devátého století, jehož valy a základy vnitřních bývalých staveb jsou dosud zachovány. Jest 7 km dlouhé, na jednom konci 3 km a na druhém 4 km široké. Považováno bylo až do konce předešlého století za starořímský tábor. R. 1898 odvážil se Karel Škorpil, ředitel bulharského gymnasia ve Varně tvrditi, že v těchto zříceninách třeba hledati nejstarší sídlo panovníků bulharských. A vykopávky podniknuté ruským archeolog. institutem v Cařihradě v letech 1899—1905 potvrdily úplně tvrzení Škorpilovo. Krajina ona podobá se velmi krajině Uh. Hradiště a Velehradu. Ovšem, tam jest po celá staletí netknuta, kdežto zde po celé tisíciletí zpracována a zorávána. Co nápadného jest pozorovati na obou místech, že kamenické značky na kvádrech opevnění abobského jsou velmi podobné, ano, některé tytéž, jako na kvádrech apsíd za oltářem kostela na Velehradě, což by poukazo-

Roudnický mistr Skupina apoštolů s P. M.

Škréla

Sv. František Xaverský

valo na jakousi příbuznost. Proto vyslovuje dr. Nevěřil domněnku, že snad ke stavbě kláštera a chrámu Páně na Velehradě použito kvádrů z rozvalin starého knížecího hradu velehradského.

Z toho všeho lze souditi, že nelze hned bráti za bernou minci všech moderních výzkumů, ať již dějepisných, ať archaeologických, které popřítí se snaží dosavadní názor o Velehradě. Sám universitní prof. českých dějin na universitě v Praze, dr. V. Novotný, nemůže se ubrániti dojmu, třebas slabé pravděpodobnosti, že velkomoravský Velehrad — hlavní sídlo knížat velkomoravských stával na místech námi naznačených.

Ostatně, ať tomu konečně jakkoliv, nám neběží tak v naší době o Velehrad Svatoplukův nebo Rostislavův; to jest úkolem dějepisných a archaeologických výzkumů, ale ovšem řádně odůvodněných. Nám jde o Velehrad cyrilometodějský. Že sv. bratři, s počátku oba, po r. 869 pak sv. Metoděj, za slavných dob knížat Rostislava a Svatopluka na Moravě působili, jest pravdou historickou nad slunce jasnější. Hlavní město říše bylo, jak dalece lze tak mluvit o missijním arcibiskupu, i sídlem motropolitním sv. Metoděje. Ovoce blahodárného působení trvá. Duchovní hrad víry a náboženství Kristova, který zbudovali v v srdcích našeho národa stál i tenkrát, když kamenné hrady obrátily se v ssutiny a říše se rozpadla, a stojí dosud. Zdálo se, že i tento hrad bude vyvrácen. Přišly vichřice, uhodily blesky, přivalily se povodně, nebe se hustě zatáhlo, tak že nebylo jasné viděti. Krytba na hradě se porouchala, vylomily se kameny ze zdí, základy byly leckde podemlety, ale hrad stojí pevně jsa položen na skále, na Kristu. Přesly doby husitské, zašly doby josefínské osvícenosti, zacházejí doby moderního liberalismu, mraky se roztrhly a hrad církve katolické u nás objevil se sice porouchán, ale pevně stojící na svých tisíciletých základech v posvátné půdě cyrilometodějské. Nynější Velehrad je symbolem buditelského obrodného hnutí. Oslavy jubilejní, o nichž shora bylo zmíněno, byly signály k nové práci na stavbě církevního i národního života u nás. S úpadkem náboženským jde ruku v ruce obyčejně i úpadek národní. Velehrad je směrnicí obrodu v obojím směru. Zde konají se velkolepé poutí i národní sjezdy. Tak se děje zejména na slavnost našich sv. patronů zemských, Cyrila a Metoděje, dne 4. a 5. července, jakož i jindy. Množství účastníků vzroste někdy až na 50.000, z nichž přistupují mnozí (až na 10.000) ke stolu Páně. Byly konány sjezdy unionistické, jež mají za účel sjednocení východní církve s naší katol. církví; válka bohužel je přetrhla. V r. 1915 byl založen missijní ústav k výchově schopných hlasatelů víry pro misie mezi Slovany. Ústav teprve se vyvíjí a má letos 45 chovanců ve čtyřech gymn. třídách. Na Velehradě podnikají se práce o obrod a prohloubení katolického hnutí a náboženského života vůbec, jakož i o povznesení blaha a pravého pokroku jednotlivých stavů výročními schůzemi a poradami katolických spolků: čs. rolnictva, učitelstva a Orla, katechetů, bohoslovců a akademiků a j. Předěšlého roku (1921) přistoupila k nim schůze katolických studujících. Kromě toho dostavují se na Velehrad různé náboženské spolky, aby se zde povzbudily a posílily ve svých ideálních snahách a pracích pro Boha,

církev i vlast. Velehrad stal se v poslední době vsutku ohniskem všech osvětných snah v našem katolickém lidu, a z něho rozlévá se oheň nadšení jako tepnami do celého těla národa k jeho duchovnímu i hmotnému povznesení, jeho blahu a štěstí.

K roznícení a zocelení duchovního života přispívají nemálo zvláště stavovská duchovní cvičení čili exercicie. Katolický život v Belgii a jeho rozvoj ve Francii a Německu má jim zvláště co děkovati za své znamenité výsledky a ovoce. I na Velehradě konají se exercicie pro jednotlivé stavy: kněze, učitele, inteligenty vůbec, studujících, pro venkovský lid, rolníky, dělníky, matky a paní, pro mládež mužskou a ženskou. Aby se pak mohlo v tom oboru pracovati ještě účelněji a pronikavěji, bude upraven zdejší bývalý pivovar v exerciční dům podle osvědčených vzorů v jiných zemích.

Tím vším povznáší se zajisté úroveň katolického uvědomění, pravé křesťanské kultury a brání duchovním rozvratům, jež zavinují plýtká hesla moderního nevěreckého pokroku, ohrožující nejen život jednotlivců, ale i našich rodin a celých obcí. Z toho ovšem vyniká boj obou zásadních světových názorů; neboť sídlí v obou zcela protivný duch — duch Kristův a duch světa. Kristus přišel, aby tohoto ducha přemohl. Toť i úkol katolíkův. Nebojme se boje, Kristus je naším vůdcem, nepřemožitelným, jenž sám o sobě dí a k nám volá: „Nebojte se, já jsem přemohl svět.“ Přemohl jej, ač mu zdánlivě podlehl. Ale Syn Boží nezůstal státi. Na troskách pohanského světa zbudoval církev, matku a vychovatelku pokolení lidského k novému, ušlechtilému, v pravdě vznešenému životu. Církev svatá světlem učení Kristova osvěcuje myslí a láskou jeho božského Srdce vzdělává dítky pokolení lidského. Ona povznesla již k slávě celé národy a učinila šťastnými, kde se jí nekladlo překážek. To bylo také programem sv. bratří Cyrila a Metoda, to i programem nynějšího Cyrilometodějského Velehradu.

Josef Málek, kaplan staroboleslavský

STARÁ BOLESLAV

V labské dolině, uprostřed zelených lučin, ovinuta věncem jehličnatých lesů, malebně se rozkládá památná Stará Boleslav. Mnoho městeček měla země Bohem kdysi zaslíbená, ale jen Betlem měl tu výsadu, že v něm vzešlo světu světlo spásy. Mnoho jezer a rybníků bylo v zemi požehnané, ale jen v rybníku Branném čas od času anděl Páně hýbal vodou, aby první, kdož tam vstoupí, byl uzdraven. A tak byla a jest St. Boleslav českým Betlemem. Tam mučednické koruny a nehynoucí slávy došel vévoda, který po celé věky spravoval lid svůj český, tam bezedná tůň milosrdenství a slítování Božího, jejíž hladinou pohybuje Matka Milosrdenství, aby v ní všichni trpící došli útěchy, odpuštění a spásy.

Stará Boleslav, náš český Betlem, náš moravský Velehrad a Hostýn, naše francouzské Lourdes. — K těm přirovnal naši Boleslav francouzský poutník Abbé Paravy. — Jeť ona nejstarším a nejpatrnějším poutním místem v Čechách. Jméno má po knížeti Boleslavu, bratru Václava svatého, který zde si postavil hrad kamenný po způsobu římském. Než Boleslav je starší svého jména. Již dříve před tím bylo zde sídliště a hradiště stavby způsobu slovanského. O Boleslavi platí slova básníkova (P. Žáka): „Postoj, pohleď vůkol, tisíc let české minulosti na tě zírá; tady její slávy vzešel květ, tady nejlepšího bohatýra, jehož zrodil český luh i lán, slávou mučednickou věncil Pán.“

V době sv. Václava měl už hrad boleslavský dva kostelíčky, kapli sv. Klimenta, kterou založil Vratislav, otec sv. Václava, a pak kapli knížecí, sv. Kosmy a Damiana, u jejíhož vchodu byl sv. Václav dne 28. září 929 od bratra Boleslava a najatých vrahů úkladně zavražděn a u dveří chrámových pochován. Po třech letech bylo jeho svaté tělo převezeno do Prahy, kde do dnes v chrámě svatovítském ve své kapli odpočívá. Na tom místě zbudoval český kníže Břetislav velký chrám sv. Václava, pojav kapli sv. Kosmy

a Damiana do novostavby a celek přistavěl ke kapli sv. Klimenta, která dosud stojí v původní podobě. (Chrám ten posvěcen biskupem Šebířem roku 1046.)

Krásné a dosud dosti uchované fresky u sv. Klimenta jsou nejstarší památkou malířství v Čechách. Chrám Břetislavův utrpěl za vpádu Husitů požárem r. 1421 a při opravě ze slohu románského přešel do gotiky. Za vpádu Švédů dne 20. ledna roku 1640 shořel podruhé a po provedené opravě uchován v dnešní podobě. Chrám památný — národní svatyně českého lidu. Tam to mučednictví sv. Václava, které je kolébkou a pramenem úcty svatováclavské. Ta tragická jeho smrt, ta dovršila úctu a lásku lidu českého, které jako mírumilovný kníže požíval už za živa. Tam, můžeme říci, je i původ velebného chorálu svatováclavského.

Jako každý Mohamedán má alespoň jednou za živa vykonati pouť do Mekky, tak každý věřící Čech měl by shlédnouti místo pro Čechy tak památné a svaté. A zvláště nyní, kdy již za sedm roků připadá tisíciletá památka mučednické jeho smrti. Již jenom ten svatý Václav měl by učiniti Boleslav nám hledanou a milou.

Ta krev svatého mučedníka a národního světce, země české dědice, která s maltou se zdi seškrabaná tam se uchovává a jeho svaté ostatky, ty měly by býti magnetem, táhnoucím k sobě česká srdce. Než Boleslav má i jiný klenot nad jiné vzácný. Od dávna a dávna už přechovává vzácný obraz Madonny, zvané Palladium české země. O původu jeho nemáme určitých, historických zpráv. Legenda stará připisuje původ jeho sv. Metodějovi, který jej daroval sv. Ludmile a ta sv. Václavu, svému vnuku. Sluha Podiven jej před zneuctěním pohanů uschoval a zakopal a na tom místě, kde nyní stojí velebná svatyně mariánská, byl ve 12. století vyorán. — Historické zprávy máme teprve ze století pozdějších. — Třebas nemožno tuto tradici dokázati, jisto jest, že už ve 14. století stával zde farní chrám Panny Marie; dle zprávy Pešínovy byl chrám založen roku 1098. Při chrámu tom, neb snad v něm byla malá dřevěná kaplička, v níž asi milostný obraz uschován. — Od roku 1567 konány pravidelné pouti, které nabývaly nynější formy. Chrám starý a sešlý starobou nevyhovoval potřebám putujícího lidu.

Na počátku 17. století asi po roku 1610, započato se stavbou nynější svatyně mariánské, která dominuje celému kraji a jest cennou jeho ozdobou.

Dojemná byla úcta českého, katolického lidu k Matce Boží staroboleslavské. Od prvního jara až do pozdního podzimu netrhla se cesta k Boleslavi Staré. Četná města česká co rok konala slavné procesí k Matce Boží a sv. Václavu ve Staré Boleslavi. Mnohá činí tak nepřetržitě už přes 200 let. Roudnice již na 300 let.

O něžné úctě k Marii Panně svědčí to, že český místodržitel hrabě Humbert Černín z Chudenic poručil, aby srdce jeho pochováno bylo zvláště ve St. Boleslavi v chrámu Matky Boží, což se stalo roku 1682. Zlé doby nastaly v Čechách, když Švédové sem vtrhli. Roku 1631 uloupili památný obraz Matky Boží, který teprve roku 1638 byl vyplacen a s velikou slávou k radosti českého lidu ze zajetí

švédského na své místo zpět uveden. Aby ušel podobnému osudu, byl po delší dobu uchováván ve vídeňském hradě, ale na žádost naléhavou Čechů musil jim býti zpět navrácen. Slzy člověka polejí, když čte o té dětinné radosti zbožného lidu při návratu obrázku Staroboleslavského. — V obrázku tom památném soustředěna byla veškera staletá a něžná úcta lidu českého k Marii Panně, jakožto ideálu všeho vznešeného, ušlechtilého a krásného.

V Boleslavi je vtělená a zrealisovaná česká duše. — Ta bývala eucharistickou, mariánskou a svatováclavskou. A zde právě se uplatňovala v té úctě, kdež bylo její ohniško. Posvátnou byla ta půda našim předkům. Posvěcená krví sv. Václava, modlitbou a šlépějemi sv. Vojtěcha a Jana, slzami a zbožností všeho lidu, bývala jeho útočištěm v dobách největšího utrpení. — Význam její krásně ocenil básník náš P. Žák S. J. Píše:

Boleslava, velebná a svatá,
místo drahocenných památek,
vzácná obrazem, kam Čechů pata
ráda putovala v každý věk —
kam svých strastí odnášeli břímě,
kdo svých srdcí vylévali stesk,
odkud útěchy si nesli símě
v prsou, v lepší budoucnosti lesk —
staň se nám, čím dříve jsi nám byla,
dokud's v lásce všeho lidu žila.
Buď nám věčně mocnou vzpružinou,
za myšlenkou velkou, jedinou:
Obraz, který přechováváš s láskou,
národu buď novou s Bohem — páskou.

Čtenáři milý — byl jsi již v St. Boleslavi? Nezapomeň a přijď!

Karel Procházka

JAK SE JEVILA A JEVÍ ÚCTA MARIÁNSKÁ V ŽIVOTĚ PROSTONÁRODNÍM LIDU ČESKÉHO

Jako zvonečková hra loretánská v Praze na Hradčanech připadá mi úcta lidu českého k Panně Marii. Hra ta není grandiosní hrou — je prostinká, a přece navždy nesmazatelné stopy zanechá v srdci toho, kdo aspoň jednou hru tu zaslechl.

A tak nevyhladitelným dojmem působí na citlivého pozorovatele prostonárodní úcta P. Marie, jež proniká celou bytností lidu našeho od kolébky až ke hrobu.

Při studiu předmětu toho nakupil se mně nesmírný materiál — leč na místě tom lze jen část otisknouti. Ač indukční methodou z materiálu toho bylo by lze utvořiti zajímavé reflexe, pomíjíme toho, pouze jednotlivé zjevy úcty Mariánské, jak se jeví v lidu našem, uveřejňujeme.

Ne vše, co tuto následuje, schváliti lze s hlediska přesně katolického. Jaké stanovisko k jednotlivým uváděným jevům zaujímá církev, vlídnému čtenáři zajisté s dostatek je známo.

Ty, kteréž církev sv. uvíla v loretánské litanii kolem skrání nejlepší diadem, kterouž však i ten český lid prostý troufá si oslovovati — v koledách — prostičkými jmény: Panenko Maria — chudinká, čistá, stydlivá, ctná Panno — Matičko milá, Matičko rozmilá — nezamítej ode tváře Svě těch několik chudobek, které sebral jsem na luzích Mariánské úcty lidu českého!

I.

Již *příbytek* svůj lid český rád stavěl ode dávna v ochranu Rodičky Boží. Proto vně domů na vískách našich ve štítu vidáme různé reminiscence na Pannu Marii.

Tak na kuklách východočeských lomenic lid rád na bílé půdě maluje žluté věnce květinové a do nich psává písmem červeným: Maria, obrano. (Ve Člupku, čís. 10.) Jindy zase, jako v Nedošíně, čís. p. 14, do kruhu černí vepsán je monogram Mariánský. Z r. 1790 již jest věnčený monogram Mariánský na statku z Vrchů (severovýchodní Čechy). V nápisu na mlýně v Celkovicích (u Tábora) vzpomenu je P. Marie.

Kromě monogramů a nápisů Mariánských lid náš na štítech domů svých dává malovati obrazy P. Marie, nebo obrazy zarámo-

vané a zasklené tu zavěšuje (Kolárovice na Slovensku). Druhdy zvenčí zavěšoval lid náš tu a tam i hliněné obrázky Mariánské, hojně pracované kdysi v Sobotišti, Bolerázu a na Dobré Vodě na Moravě, jež ustoupily méně cenným obrazům Mariánským na skle malovaným.

Též i sošky P. Marie — hliněné, porculánové, skleněné i dřevěné do malých výklenků ve štitech lid na venku hojně umísťuje, jako na Horácku moravském, na Chodsku a jinde. Výklenky ty či „kapličky“ bývají často zasklené.

V kapitole této jsme označili několik typických výzdob příbytků lidu našeho se vztahem na P. Marii. Projděmež všechny kraje, v nichž bytuje lid český v Čechách, na Moravě, ve Slezsku i na Slovensku křížem krážem a s některou formou této úcty Mariánské se jistě často potkáme.

II.

Vejděmež *dovnitř* obydlí lidu našeho! Tu již u dveří leckde zavěšena bývá hliněná, porcelánová nebo cínová *kropenka* s reliefkem P. Marie. V Národopisném museu v Praze mezi keramikou je několik hliněných kropenek s obrazy P. Marie, jiné jsou tu dvě cínové různých typů, a třetí odlišnou cínovou kropenku s pěkným reliefem P. Marie mají v museu Slánském.

Na stěně příbytku svého lid náš rozvěšuje rozličné *obrazy* P. Marie, na *skle* obyčejně malované; vzácnější mezi nimi bývají tak zvané *zrcadlové* obrazy. Nejednou vymodeloval sobě obyvatel některé chaty i obraz P. Marie z *vosku*, nebo z přerůzných *ústřížků* papíru vyšperkoval obraz P. Marie a vyzdobil tak příbytek svůj.

V sednicích svých rozvěšoval lid náš i všelijaké *rytiny* s obrazem P. Marie — někdy i ručně kolorované. Kraje české obrazy těmi byly zásobovány hlavně Vídní, nebo pražskými starými firmami Mauliniho, Hoffmanna, Fiesse a Lovicaha.

V některých krajích jindy hojněji, nyní vzácně se nalézají v příbytcích lidu našeho i *hliněné* obrazy reliefové s P. Marií.

Nade dveřmi příbytku lidu na venku bývají i typická Mariánská *požehnání* s nápisem na př.: „Matko krásného milování, oroduj za nás do skonání.“ Obyčejně sklenkaři je prodávají. Na místě požehnání domovního nebo i jinde bývá ve skřínce nebo bez „kastlíku“ soška Panny Marie buď ze dřeva urobená, neb i z hlíny či vosku uhnětená.

„Mariánský básník“ Jul. Zeyer oblíbil si druhdy velice lidové sošky Mariánské a celé malé museum z nich si utvořil.

Pod stropem bývá police na *nádobi*. Tam bývají rozloženy misky, talíře a džbány, okrášlené nejednou obrazy Mariánskými.

Někde v koutě „seknice“ či „komory“ stojí *almara*, zdobená náměty lidové ornamentiky a také i obrázky P. Marie.

V truhlici vykládané či malované bývají uloženy rozličné *modlitební knihy* psané i tištěné s hojnými modlitbičkami i obrázky Mariánskými. Začasté i do kožených desek knihy modlitební vtlačen bývá obrázek P. Marie, anebo jsou-li desky z mosazi, bývá tam vyryt obrázek P. Marie.

V nebekličích našich matiček, tam v truhlách pečlivě chovaných bývají *vloženy* rozličné obrázky Mariánské z pergamenu nebo papíru, starší ručně malované, novější tištěné. Dosud se shledáváme v modlitebních knihách se skupinou mědirytů Mariánských starších našich mědirytců jako je Balzer, Birckhartové a jiní.

Od těchto obrázků jsou odlišné Mariánské obrázky s prolamovanými okraji, ručně malované, buď z papíru nebo pergamenu, jež jsouce původem prací našich klášterů se dostaly hojně do modliteb lidu našeho.

III.

V příbytku zvlášť čestné místo popřává lid náš *růženci* s různými závěsy Mariánskými i medailkami Mariánskými a *hromničkám*, kteréžto svátostiny souvisejí úzce s kultem Mariánským. Proto jim věnujeme zvláštní kapitolu.

Růženec v příbytcích našich bývá obyčejně zavěšen na kříži, někde i u kropeničky, jako na moravském Horácku. Toť místo vyhrazené pro růženec. Jenom když se jde do kostela a buď kolem krku nebo kolem ruky otočený se nese, anebo když doma, zvláště v adventu a postu se modlívali růženec — někde denně po celý rok — odtud se snímá. Bývá z klokočí, kostěný, skleněný. Mnohá stařícká matka uctívá Rodičku Boží růžencem jiným ve dne, jiným v noci.

Jaké uctivosti v lidu českém se těší růženec, vysvítá odtud, že Slezané dítkám svým zastrkují za poviján „patěrky“ či „růžanec“, aby Pán Ježíš a Panna Maria dítě chránili.

Růženec ve Slezsku i zpívají.

Když je růženec u lidu našeho tak oblíben, není divu, že K. J. Erben ve známých „Svatebních košilích“ nevěstě za pas klade růženec. Neboť nebohá dívka divému snoubenci k otázce: „Co máš, má milá, za pasem?“ odpovídá: „Růženec s sebou vzala jsem.“ Růženec ten byl z klokočí.

Týž básník v „Záhořovu loži“ poutníku v habitě šerém v ruce klade růženec.

Tak srostlý je růženec s myslí lidu našeho, že i v prostonárodních písních lidu našeho se naráží na růženec.

V písni jedné pje hoch:

„Kdyby mně byl dal
zlatej tatíček,
dokud jsem bejval
malej chlapíček,
růženec, breviář,
nebyl by ze mne lhář . . .“

Růženec najdeš i v torbě drotarů a sklenkářů, kteří s tímto průvodcím, upomínajícím je na Matičku Boží i domov, putují po vlasti naší.

I *hromnička*, posvěcená v den Očišťování P. Marie je v lidu našem velice vážená. Bývá zdobena obrázkem P. Marie. Za bouřky se rozžehuje a konají se modlitby.

Při smrti umírající se obnáší hromničkou.

IV.

Nejen příbytek svůj, ale i *přírodu* lid český povždy něžně spojuje se jménem P. Marie. „V *slunci* je (prý) P. Maria, v měsíci sv. David.“

Šťastným dnem je sobota, den Mariánský, tu musí slunečko zasvítiti, byť se jen cípkem ukázalo. To prý proto, že v sobotu prala Panna Maria plínky.

Duha jeví se v názorech prostonárodních jako trůn P. Marie, pás Bohorodice, jímž příkrývá hříšníky. Je-li na Matku Boží z rána *hvězdnaté* nebe — bude úrodný rok.

O *mléčné dráze* se vypráví, že je pěšinkou P. Marie, takže P. Maria ty dušičky na modlitby přátel a její mocnou přimluvu z očiště vysvobozené po té pěšince do nebe uvádí.

Jestliže lid náš se jménem Marie spojuje hvězdy nebeské, není divu, že i ty hvězdičky pozemní, *květiny*, poutem něžnosti pojí se se jménem Marie.

Tak přichází pojmenování: Matky Boží len, Panny Marie vršky, Panny Marie varkočky (vrkoče), vlásky Panny Marie, Panenka Maria v trní, růže sv. Marie — bylina Matky Boží, srdíčka Panny Marie, pantoflíčky Panny Marie, kolínko Panny Marie, Matky Boží lýčí, *slzičky* Panny Marie.

Vyrostly prý ze slz Panny Marie. Dítka, hledající hezký tento kvítek, potírají jímí oči, říkajíce:

Panny Marie slzičky,
aby mně nebolely očičky.

V Čechách vypravují v okolí Mnich. Hradiště, že *tráva* sečená na den P. M. krvácí.

Lid slovenský zase si vypráví: Prečo má obilie krátké klasy? Když chtěl Pán Bůh za trest zničit všecko obilí, P. Maria chytila shora klas a uprosila Pána Boha, aby nechal „aspoň pre psa a pre kočku.“

První tři hrstky *jahod* Panně Marii obětuji, „aby neplakala a zase jahodářům urodila.“

P. Maria také způsobila, že *jahody* nesyť. Potkala kdysi dítě, jdoucí s jahodami a tázala se ho: „Co to neseš?“ — Skoupé dítě odpovědělo: „Nic.“ — „Když nic,“ odvece P. Maria, „tedy také ať toho sníš cokoli, nic to nevydá.“ A od té chvíle jahody nesyť.

Před sv. Janem žádná matka, které dítě zemřelo, nemá požívat *jahod* ani *třešni*; neboť toho dne rozdává P. Maria v nebi dítkám po jahodové neb třešňové kytičce a kdyby přišla k takovému dítěti, jehož matka prve toto ovoce jedla, řekla by: „Tvoje matka mlsná byla, tvou kytíčku tobě snědla, nemám ti co dát“ — a dítě by plakalo.

První tři nalezené houby lid klade v oběť P. Marii. Pozoruhodno jest i to, že lid náš rád v den Nanebevzetí P. M. dává si světit rozličné *květiny*.

Na zrně *pšeničném* je prý podoba P. Marie.

Šípek prý voní, že na něm P. M. sušila plénky.

Na cestě do Egypta ztratila prý P. Maria pantoflíčky — z nich vyrostla květinka *pantoflíčky* P. Marie (ledenec). Merkulanu a verbince kopané na den Nanebevzetí P. M. přičítá lid velikou moc.

Lid dává rád — a v tom ohlas Písma sv. — jména květin Rodičce Boží. Dávno a dávno již volal lid náš ke královně nebe a země: „Růže stkvucie“ — v koledách ji oslovuje: „Ó Maria, lilia — o Maria z růže květ, — rajska růžička“.

Mohutným dojmem působí v písni: „Tisíckrát pozdravujeme tebe“ — biblická oslovení: „O překrásná paní na Libanu — jako cedr jsi vyvýšená — jako cypřiš . . .“

*

Nejen rostlinstvo, ale i ostatní příroda jest vděčným předmětem, k němuž lid náš poutá vzpomínky na Rodičku Boží.

Hle, *skřivánek* jest zpěváčkem Mariánským. I vlaštovka je „ptáček P. Marie“.

Pavouk s bílým křížem nemá se prý hubiti. Ostatní *pavouci* se mají hubiti, poněvadž se Panně Marii posmívali, jak předla a šila pro lidi.

Venkované lesklé nitě *babího léta* nazývají přízí P. Marie.

Jdouce do lesa na jahody, říkávají: *Hadi* a *štírové*, jděte z lesa, Ježíš, Maria jde do lesa. .

Na Narození P. M. musí hadi zalézt do děr.

•

I ty milé *studánky* v Boží přírodě tak často bývají spojeny se jménem P. Marie.

O vodě vůbec se říkává: „Hladina vodní je oko Panny Marie; kdo plíje do vody, plíje Panně Marii do očí.“

V jedné písni se píše:

Bylatě studánka stavěná
kalichem roubená;
přebývala tam Panna Maria . . .

Zajímavý obyčej z Tábořska je tak zvané „vylívání studánek“, což děje se za sucha. Při tom dívky zpívají: „Svatá Maria, přispěj nám, tichý deštiček vypros nám . . .“

Při velké části Mariánských svatyní bývá studánka, z níž lid se zvláštní důvěrou čerpá vodu a domů ji nosí.

V pravdě — jako v biblickém rybníci bravním — Matka Boží mnohé důkazy moci své připoutala k těmto studánkám Mariánským. Annály míst poutních o tom mnoho nám vyprávějí. Není divu, že přemnohé studánky Mariánské obestřeny jsou půvabnými záznamy.

•

Jakoby lid český na tom neměl dosti, že od těch hvězdiček až do těch kytíček Boží příroda opět a opět připomíná mu Rodičku Boží, na stromy venku rád zavěšuje obrázky Mariánské — jinde i do „Božích muk“ vtesává obraz Matky Bolestné nebo i jiný obrázek na kříži umísťuje.

Význačným zjevem v úctě Mariánské jsou *pouti*. Putuje vše na poutní místa Mariánská — děti i starci. Jsou to úctyhodné číslce, jichž dostupuje do roka počet poutníků.

Na Svatý Kopeček na Moravě ročně přichází přes sto tisíc poutníků ze Slovenska, z moravského Slovácka, Valašska, Hanáci, od hranic českých, ze Slezska, od Božího jara až do svátku růžencového.

A kdo spočetl by všechny poutníky Svatohostýnské, Svatohorské, Staroboleslavské a do jiných poutních míst Mariánských putující?

Na Svatou Horu hrnou se poutníci kromě tak zvané Korunovace ještě na *Veliký Pátek*. Na Sv. Hoře kromě církevního Velikého Pátku mají ještě jeden Veliký Pátek po Nanebevstoupení Páně. Císař Josef II. zrušil totiž všechna procesí mrazivou rukou svou a dovolil, aby jenom v tento pátek průvody konati se mohly.

Na Svatou Horu poutních průvodů letní doby se čítá na 300. Poutníků ročně sem přichází na 200.000, z nichž 70—80 tisíc přijímá svaté svátosti. Na některé pozoruhodné zjevy při poutích Mariánských tuto poukážeme.

V čele procesí bývá kříž, korouhve, pak následuje mládež, hoši, dívky. Za nimi muži. Střed tvoří družičky, z nichž nesou některé P. Marii. V zápětí kráčí kněz až na místo poutní — jindy pouze vyprovází. Za duchovním se ubírají ženy. Cestou se modlí — u křížů se činí zastávky — modlitba se střídá se zpěvem.

Zvláštním typem jsou zpěváci, kteří předříkávají. Mnohý z nich by slaviti mohl leckteré jubileum, kolikráte již byl na tom či onom místě poutním.

Zvláštní obyčej mají někde přijímati „nováčky“ do procesí.

Což jak dojmavý bývá příchod poutníků na místo poutní!

Některá procesí přišedše, jako na povel před hlavním oltářem celým tělem padají na tvář. Uctívše tak klaněním nejsv. Svátost oltářní a spolu uctívše i Matku Boží, povstanou a jdou po zpátku, tváří k oltáři obráceni, až před chrám. Po schodech klečmo vstupují procesí na místo poutní. (Na Sv. Kopečku.)

Kdo poprvé na Sv. Horu přijde, má klečmo po schodech na čtyřech stranách vystupovati.

Originelní je vítání poutníků zvláště na Svaté Hoře. Takřka všechna procesí bývají tu slavnostně vítána.

Průvod se zastaví před portálem, až přijde kněz svatohorský s malými hudebníky. Když kněz přišel, hudebníci zanotují malé intrado, pak obyčejně jedna nebo dvě družičky mají kratičkou promluvu. Po té přivítá poutníky kněz. Následují intrády. Na to jde průvod po dolních ambitech kolem kostela, zpívá a malí hudebníci po jednotlivých slokách písně hrají.

Což ty jednotlivé projevy zbožnosti na poutních místech Mariánských — co v nich důvěry, zbožnosti a vroucí lásky k P. Marii!

Kdo viděl tak zvané „*svaté noci*“ na poutních místech, v nichž při polosvětle voskovic modlitbami a zpěvy po celou noc uctívají Rodičku Boží — nezapomene!

Na Svaté Hoře jsou proslulé „večerní průvody“ po ambitech za bohatého osvětlení, jež končívají dojemným „Zdrávasem Svatohorským“.

Líbajíce poutníci sošky či obrazy Mariánské na některých místech, vkládají do polibků všechnu vroucnost lásky k Rodičce Boží. Při té příležitosti dávají si dotýkatí růžence, obrazy, kříže atd.

Ukazem nad jiné zajímavým jsou tak zvané *obětiny*, jež lid na poutních místech obětuje.

Koho lid miluje, tomu dává rád dárky. A do těch dárek vkládá i své tužby, prosby.

Velmi krásný obyčej na Sv. Hoře zachovávají poutníci z jednoho místa na Moravě. Dívky na znamení kající mají kající šat, vlasy rozpuštěné a na hlavě voskové korunky. Každá má malou hůlčičku, zvanou „pokora“. Když se přiblížily ke vchodu portálu, hůlku oběma rukama drží na šíji (což znamená, že nesou jho Kristovo). Korunky pak obětují P. Marii.

Ode dávných dob bývalo srdečné setkání se poutníků ze Žebráka u Hořovic s poutníky německými ze Žatce. Kteří zde byli dříve, šli přicházejícím vstříc. Družičky obou stran nesly své sošky, a když se setkaly, políbily se, aniž sobě rozuměly a sošky si přeměnily. Ejhle, národní otázka se řeší u P. Marie!

Na Mariánských místech rádi zapisují návštěvníci jména svá. Tisíce jmen popsány jsou stěny Svatohorské. Mnohý tu ke jménu svému připsuje i prosby: B. H. z Lužce 16./8. 1901 prosí Bohorodičku o uzdravení — neopouštěj nás, ale pomoz nám a mrtvým našim i všem, za které prosím a oroduj — uzdrav mě — Královno nebes, uslyš mne. Kterýsi poutník připsal ke svému jménu: „Ó, jak je to zde krásné,“ jiná poutnice: „M. J. zde byla prvně na Svaté Hoře 1902 a také u správy Boží“ — a podobně.

Pobožnost u konce na místě poutním! Kde jsou ty chvíle, kde zdálo se, že i zvony, vítajíce poutníky, hlaholily: „Panenka Maria dvírečka otvírá“ — kdy družičky aneb i zpěváci rozličné „vinše“ s vroucností před obrazem Panny Marie odříkali při svém příchodě — nastává loučení!

Scházejí se všichni poutníci z jednoho procesí — družička se rozloučila s poutním místem — snad i rozplakala celý zástup — a již se srdcem potěšeným s mnohými dárečky z pouti v uzlíčku — vrací se procesí do svého domova.

Povždy k poutním Mariánským místům lid náš bude pohlížeti, jak pěkně to vyjádřil J. Š. Baar:

Přes hory, přes doly
nosíme sem svoje boly.
Všecku víru, naděj, lásku
k Matce Boží na obrázku.

VI.

Přihlédneme nyní k tomu, kterak jednotlivé věky lidské připoutány jsou ke svatému jménu Maria.

Nejprve *dětství*.

Již při příchodu dítěka na svět z úst matky nejednou zaznívá volání k Panně Marii. Ve slovácké legendě v „Putovanie Pána Ježíša“ (z Trenčanska), když Pán Ježíš se sv. Petrem mešká přes noc na povale u jednoho uhlára, — v noci „žena uhlára volá a prosí Pána Boha, *Panenku Mariju* a sv. Annu, aby jej boli na pomoc.“

Což potom, když dítě se narodilo a jež nejednou matka na Mariánském místě Rodičce Boží obětovala a v ochranu poručila — s *ukolébavkami*, se jménem Maria uspává. Je jích veliká řada. Zde za všechny jedna:

Hajej, můj Pepičku, hajej tiše,
Panenka Maria tobě píše.
Až ti napíše ceduličku,
dá ji Pepičkovi na ručičku.

Rázovité jsou i jiné prostonárodní modlitby dětské, jež babička nebo maměnka kromě církevních modliteb Mariánských ráda se modlívá s dětmi. Na př.:

Beru vodu na své ruce,
Krista Pána na své srdce,
Pannu Marii na pomoc,
by mne uchránili celý den a celou noc.

Typická pak bývají zakončení modliteb: Tak nám Bůh dej, milá *Matička Boží*, zlý od nás pryč, dobrý k nám — opatruj nás Pán Bůh sám!

Hrajíce si dívky, ve hru rády vnáší vzpomínku na P. Marii. Oblíbena je mezi dívkami hra na P. Marii.

Asi před 60 lety se hrávala v Lidicích u Buštěhradu takto: Jedna z dívek uprostřed ostatních poklekla a vrchní sukénku od pasu vzhůru vyzvedla. Ostatní dívky kolem do kola stojíce, drží sukénku zvednutou. Jiná dívka chodíc kolem, říká z některých říkadel tak dlouho, až dle známé praktiky rozčítací zbude pouze jedna dívka sukénku držící — ta zase klekne, je Marii, a hra se opakuje.

I v *říkadlech* svých děti pamatují na P. Marii. Odrobínky rozhazující po poli, říkají: „Ptáčkům, brablenečkům — hadům, štírům nic, P. Marii nejvíc.“

Na hada pokřikují:

Hade, hade, stůj!
Panenka Maria nese kůl,
a Pán Ježíš kameně,
zabijem tě na něm — — —

Dívky bojí se urazit Rodičku Boží. A proto se děvče hvízdající napomíná: „Když děvče hvízdá, P. Marie pláče.“

S obzvláštní láskou děti zpívají „*koledy*“, v nichž vedle Ježíška se hlavně opěvá P. Maria.

Tu koledují o Rodičce Boží, „že jest panna čistá — Panna syna porodila, panenství neporušila — Katrle, pro matičku zaopatř polevčičku — matička ho kolíbá, nynej mu zpívá; — narodil se Ježíšek z chudinký panenky, — ušlechtilý synáček z tý božský mi-

lenky. — Venclíčku, pospěš a do lesa běž, přines dřívíčka suchýho . . . by nemrz (Ježíšek) zímú s matičkú milú. — Ježíšek byl chudý, bohumilý . . . Panenka Maria, jeho máma — kde (v Egyptě) Maria přebývala, — nad tím domem hvězda stála — Žádnej jinej než Maria — jest ta chudá panímáma." — Toť několik jen fragmentů Mariánských z přecetných koled dětských.

Také záznamu hodno, že o Velikonocích *klapajice* dítky klekání zpívají ke konci:

Protož, milý křesťane, modli se Anděl Páně,
aby nás Bůh vždy zachoval na přímluvu Marie.

Při bití umí některé děti prosit: „Pro Boha vás prosím, pro všechny svatý, *pro Panenku Marii*, maminečko zlatá, nebite mě . . .“

VII.

Poukázavše na některé zjevy prostonárodní úcty Panny Marie u věku dětském, vízme některé ukázky úcty Mariánské ve věku *jinošském a panenském*!

Výsadou věku jinošského je *zpěv*. Ne, že by jiní nezpívali — ale jako ozdobou jara jest květ — výsadou věku dospívajícího je *píseň*.

Prostonárodní písně Mariánské rozdělití můžeme na písně Mariánské duchovní — dále na světské písně se vzpomínkou na P. Marii — až k těm písničkám zvaným „poutním“, tu a tam svázaným do tak řečených „špalíčků“.

Perlou mezi náboženskými Mariánskými písněmi jsou Roráty z časů Arnošta z Pardubic. Mnoho duchovních písní Mariánských zaznamenal Kamarýt.

I v prostonárodních světských písních se ozývá někdy vzpomínka na P. Marii.

V okolí Rojnova (Morava) na př. se zpívá:

Neboj sa synečku,
neboj sa žádného,
edem sa nespúšťaj

Panénky Marie.

Nepřehledná je řada písniček pouťových prostonárodních od dob po třicetileté válce až po naši dobu.

Mnohdy ovšem nebývá v těchto prostonárodních skládáních s hlediska náboženského vše správným, leč často jsou písničky ty bezvadné a jako lidových projevů nesluší jich podceňovati. Mládež naše vždycky ráda je kupovala a zpívala.

Ku podivu i při tanci — v „královničkách Troubských“ — je reminiscence na P. Marii.

Zpívají tam dívky:

Svaté, milé Floriánko, pros za nás,
me prosíme Pána Jezu Krista, Panenko Mario.

Při rozličných *obyčejích* hold vzdává mládež i P. Marii.
Na Smrtnou neděli děvčata obcházejíce, zpívají:

Ó Maria, ó Maria,
kde's tak dlouho byla?
U studýnky, u rubínky,
ruce jsem si myla.

Ne na Mořenu — na P. Marii myslí tu mládež.

I při pěkném obyčeji *věnění* kříže vzpomíná svět mladý Matky Boží v mnohých krajích. Zajímavý je i obyčej *chození s Matičkou* tu a tam.

V rozličných pak hrách divadelních, jako v pašijových hrách, jesličkových hrách a jiných, jež hrají obyčejně dívky a hoši dospívající, Rodička Boží vystupuje na jevišti buď mlčíc, nebo i mluvíc, zpívajíc.

VIII.

Jak lid náš ve věku *mužném* uctívá Rodičku Boží, bylo by lze psáti celou knihu. Zde aspoň několik význačných zjevů prstonárodních se dotkneme.

Jaksi v dobu mužnosti z největší části se vstupuje sňatkem.

A tu již při oddavkách dle starého podání pamatuje se na P. Marii. — Milenci již skládají všecku důvěru v P. Marii, že se její pomocí dostanou za sebe: „Buděme se modlit k P. Marii, jak ve dně tak v noci a v každú chvíli, by ona svolila ta P. Maria dostať tě.“

Dávajíc matka dceři požehnání, vece k ní: „Putujte po této poutní dráze vždy věrně a laskavě, tak jako putoval sv. Josef s P. Marií, když sobě noclehu hledali.“

Družička na svatbě v Derfli vece: „Když jsem já můj zelený vínek mítí chtěla, musela jsem do skály vejíti, P. Mariji prositi, aby mně ho ráčila na hlavu vložit.“

Při odvážení věna nevěstina v Polance u Vsetína se zpívá:

A mně založí
Matička Boží,
a já vyjedu
s pomocí Boží.

V Troubsku na Moravě vítají se novomanželé písní:

Vítáme vás, páni hosti . . .
od koho je stav manželský . . .
A od koho je jiného, než od Boha samého
a od Panenky Marie . . .

Na Kroměřížsku se nevěsta loučí: „Maměnko přemilá, prosím vás pro Boha, pro P. Mariju a . . . esli sem vám v čem ubléžila, . . . odpusťte mně to . . .“

Založena je domácnost, nastává vážná úloha životní — je řada nejrozmanitějších povolání. Jak všechna ta povolání prozářena jsou u lidu našeho úctou Mariánskou! — Nemůžeme-li to sledovati při všech povoláních lidu našeho, sledujme aspoň letmo, jak úcta Mariánská prstonárodně proniká život lidu *selského*! — To obilíčko hospodáři je tak vzácné — co starostí, jak vzejde — jak ho sklídí.

Na Tišnovsku rozsévaje obilí hospodář, poklekaje modlí se: „Pšeničko, buď čistá, jak byla P. Maria, když počala Pána Krista. Amen.“ Na Strašecku, když strojí (chystá) hospodář obilí k setí na komoře, postříká je vodou vápennou, promíchá je žehnaným v kostele obilím a říká:

Světím toto osení,
od Pána Boha stvořený.
Buď tak čisto jako Maria
před a po porodu zůstala.

Zvláštní je obyčej „hlásání“ žneček na Práchensku. Dvě žnečky vstanou od své práce a zakrývajíce sobě obličej hrstí obilí „hlásají“ krátkou písničkou na př.:

My máme pána mladýho,
mladýho;
u Voseka mají starýho;
toť nám ho dal Pán Bůh sám,
Pán Bůh sám,
Panenka Maria, svatej Jan.

Zvláštní vážnosti těší se u našich hospodyň vejce „matičková“ střádaná mezi svátky P. Marie.

Vyhání-li se dobytek na pastvu, začasté se to děje za vzpomínek na Rodičku Boží.

Pastýř vyhání stáda, odříkáváje já vyháním tento boží dobytek . . . pod P. Marie svatý plášť . . .

Když dochází hospodáři obroku, ovsa, sena pro koně, rozpomíná se, proč kůň je nenasytný a v souvislost to uvádí v legendě s P. Marií.

IX.

Dospěli jsme k odstavci v jaké bližší souvislosti je *stáří* k prostonárodní úctě k P. Marii.

Naši starci a stařenky jsou nositeli tradičních pranostik. A proto tuto něco o Mariánské *pranostice*.

Nejznámější jsou Mariánské pranostiky na Hromnice jako: O Hromnicích musí skřívánek vrznout, kdyby měl zmrznout. — Hromnice — půl krajíce, půl píce. — Slunko na Hromnice, moc ovoce, ale dlhá zima. — Jiné pranostiky: Jaro zvěstuje Zvěstování, ale zimu ještě nevyhání. — Na Zvěstování P. Marie déšť — rodí se rež. — Svatá Královna (v srpnu) dává první vejlupek (oříšky). — Den P. Marie Orodovnice — první mrazíky.

Tu budiž vzpomenu, že pověřivě naši staříci verbince okopané na svátek na Nanebevzetí P. Marie přičítají vyšší moc.

Též i ne přesně dle katolického učení se jménem P. Marie spojují zařikání zlého povětrí, mračen.

Léčením lidovým zabývají se i naše babičky. Tu rády se obracejí na P. Marii různými formulemi. Nelze popřít, že mnohé ty průpovídky prostonárodní skrývají v sobě krásné jádro poetické. Mívají začasté za druhu i obstojný medikament. Lékař při nich nemůže neuznatí psychologického momentu důvěry a kulturní historik

Brandl

Svatá rodina

Rainer

Proměnění Páně

musí se při věci té pozastaviti. Církevní hledisko — jak již jinde připomenuto — k věci té je známo. Pelem léčby té bývá nelíčená zbožnost.

Již u Štítného je v lekovadle reminiscence na Pannu Marii. I v tiscích XVI. a XVII. stol. přicházejí lekovadla lidová se spojením jména Maria.

Ukázkou otiskujeme jedno lekovadlo z Erbena:

Byla Panna Maria přečistá,
měla tři vlastní sestřičky:
jedna předla,
druhá vila,
třetí žehnala.

Stáří vidí před sebou smrt. A tu hledí si zabezpečiti smrt šťastnou. I ctí P. Marii jako patronku blažené smrti.

V kraji mladoboleslavském domnívali se (r. 1687) mnozí, že kdo se po dvanácte pátků úplně postí, tomu že se dvanácte dní před jeho smrtí zjeví P. Maria.

Dojemné je vzývání lidu našeho Rodičky Boží při zaopatřování a odpros při smrti.

Na Slovači v Kolárovicích takto odprošuje někdo jménem mrtvého: „Aj vy taťko, aj vy mamko, aj krásná mamko, aj šecka rodzina, která sa tu zejdete, odpuscíte mi pro *Matku Boží*, pro Baránka Božího, jak som vás v čom rozhněval(a).“

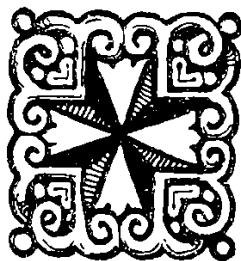
Na hlavu dítky mrtvého — ani dospělému se nemá dávatí věneček — P. Maria prý v nebi o korunovací sama korunuje.

O pohřbu tu a tam na rakev vstavují i sošku Rodičky Boží — a v písních dovolávají se milosrdenství Matky Boží.

Vidíme-li jinde vzácná umělecká díla výtvarná na počest Rodičky Boží lesknoucí se třpytem zlata a drahokamů — slyšíme-li jinde velkolepé hymny na oslavu Královny nebe i země — tu sáhl jsem do vnitra lidu našeho, do srdce jeho, a vynesl jsem z něho několik dobrých granátů — několik ukázek vroucí, nelíčené, prosté úcty.

Zdravas Maria!

Z „Almanachu Mariánského“

Běla Pečínková—Dlouhá

KRÁLOVNĚ SV. RŮŽENCE

Z žen Největší!

*Vím! Bůh, Tvůj milenec,
kdys v lásky pláni
vše květy stvořil Tobě na věnec
a Choť Své Pani
vše plody pro Tvůj růženec.*

*Říjen jde v plášti z mlh do kraje,
jeptiška usměvavá —
z babího léta šlár
vlaje ji v sladkou, smířenou tvář.
V lesní ti kapli na varhanách zahraje,
kalkantem vichr stává.
Po zlatých listech pak její krok šelesti
v nizounký, zelený mech —
ve věčný klid po strastech všech,
po svatých nadějích, lichých snech
pozemském o štěstí.*

*Od keře ke keři vznáší se zasněna,
toho se dotkne a u toho prodlí,
viděním Královny na vždycky raněna
všude se růženec modlí.
Radostný šeptá u bobulí bělostných pámelníků,
na trnkách černých žalostný sténá,
u šípku, dříšťálu, kustovníku
plodů všech zarudlých
v slavný je pohřžena.
Královno!*

*Život můj zrnkem je růžence Tvého,
jeřáb to rudý, jenž na cestu pad'.
O hořkosti kalicha neodvratného
učil mne vroucně rozjímat.
Život až, chodec, chvatným svým krokem
rozšlápne jeřáb krvavý,
nahlédnout dovol toužícím okem
Růžence Tvého do slávy!*

Alois Dostál

Z POUTI

Není vyhlášenějšího místa v celém kraji nad památný kostelík v Doubravce, k němuž se i kus dějin českých pojí. Však je Doubravka také vyvýšená nad celým krajem a kdo na homoli, lesem pokrytou, pohlédne, vzpomíná, kdy zde byl na pouti.

Jistě to bylo u věku bezstarostného mládí, neboť pout v Doubravce bývá jako schůzkou mladých lidí. Starším je cesta namáhavou a pak se jim nedostává hlavního popudu k putování.

Doubravka stojí uprostřed lesů na homoli; kolem kostela několik stavení, která se pro den pouti mění v hostince bez všelikého povolení a jediná hospoda se sálem na rozsáhlé zahradě pod klenbou nebes bývá plničká. Hostinský zrobí před poutí z prken podlahu, pro hudebníky zřídí dvě lavice, narazí hektolitr pod starou jabloní a všechno je hotovo. Prší-li, vejdou se všichni poutníci do šenkýše; krásné-li počasí, žádá světnice by jich neobsáhla.

Ani kostelík nevyhovuje četným návštěvníkům. Kazatelna bývá pod mohutnou borovicí a mnohý se sotva do starého kostela podívá. Buď nemůže nebo nechce, že jej více lákají řady krámů, hazardní hry o fiky, volání a zvaní kramářek ke koupí.

Stromy se oděly zelení, ptactvo si pěje v korunách, z trávy vykukují pestrá kvítka a veškerá příroda se raduje omlazeným jarem — — —

Molerova Boženka byla také v Doubravce co rok, ale nikdy se tak netěšila jako letos.

Měla sem z Kaclova dobrou hodinu, což znamená dle obecného měření vždycky šest kilometrů. Jako děvče často sem zaběhla s divkami, aby udala několik ušetřených a vyprošených krejcarů. Už dávno byl udělán rozpočet a ustanoveno, co se koupí. Ale všechny sny zmařil neobratný hmat při sudé-liché nebo nepříznivé číslo v lindušce.

Teď však, když jí minul rok sedmnáctý a vstoupila do řad dospívající mládeže, vábilo ji sem něco jiného. Nemyslíla na sladké věci v krámech perníkářů, ani na kolotoč i jiné poutní zábavy a ra-

dosti; rozkvétající dívce na mysli tanul někdo jiný, s kým se mínila zde setkat, pobaviti, na sále si zatančiti a po stinných cestách a lesních stezkách ruku v ruce se ubírat za sladkého šepotu.

Takové myšlenky a touhy zaruměnily jindy bledé líce rozvinujícího se poupěte v krásnou růži. — —

Božena pocházela ze statku, byla prvorozenou a rodiče, odpouštějící jí polní práci, přidržovali ji k šití, by na mladší sestry a bratry šila a je doma opatrovala. Proto Boženina líc nebyla vystavena žárným paprskům slunečním a pot nezáležal její čelo. Pohyb v přírodě na čerstvém vzduchu by jí byl ovšem zdravější, ale tvář její pak by nebyla tak bílá a sličná. Božena byla výjimkou mezi vesnickými dívkami, opálenými a zdravou červenou barvou kypícími.

Líbila se ta něžná bylinka chlapcům jako zvláštnost na venkově, a proto hned nalezla ctitele a nápadníky. — Říkali jí „krásná Božena“ a ostatní děvčata jí až záviděla.

Božena byla skromná, tichá a téměř si nebyla ani vědoma svých předností. Každý ji musel milovati. —

Když jednou Moler postonával a Božena všecka uříčená přiběhla pro lék, zkušené oko lékařovo dlouho na ní utkvělo a při odchodu jí muž ten řekl:

„Mladá, dejte si pozor a varujte se takových chvatů. Slabým panenkám hrozí často souchotiny.“

Ale Božena slov těch nedbala a brzo na ně zapomněla. Nic jí nebolelo a pouze časem šicí stroj ji přemáhal. Ale nedala to na sobě znáti; vždyť domácí říkali až se závistí, že má nejlehčí práci ve světici, kde jí neškodí ani zima, ani déšť, aniž slunce jí pálí. —

Božena mnohdy šila i sousedkám, jež stroje neměly.

Na pout v Doubravce měla mnoho práce. Šila si šaty s mnohými okrasami, bratřím měla vyhotoviti košile s vyšívanými náprsenkami a dvě mladší sestry neustále žebronily, by i na ně pamatovala. Také družka si k ní přinesla na šaty a Boženka jí nechtěla odřici. Musila i noc nasaditi, ale dělala to ráda, neboť při práci myslila na pout, na Doubravku, tanec pod stromy, i na toho, kdo s ní bude po prvé tanciti. Posud v zábavě nebyla a rodiče by jí ani nedovolili; ale o pouti v cizině si jistě zatančí. Bude to ve dne, v davu se ztratí a do večera se dostane domů.

Svoje šaty si nechala naposledy a do nich jakoby všila a vlila touhy i radosti dosud ničím nezkaleného srdce. Do každého stehu vkládala vzdechy rozbouřeného nitra a slzy plesu, jímž srdce její až překypovalo.

Božena se seznámila s novým hajným, který od nedávna revír u Doubravky spravoval. Viděli se u kostela, mluvili spolu o trhu v městě a Douba pozval Boženku na pout. Několikrát přešel kolem statku, ale dále jíti se neodvážil. Nevěděl, jak by přišel Molerovým vhod, a pak byla známost mladých těch lidí teprve v počátcích. Miloval Boženu, jakož i ona jej měla ráda. Ale nikdo o tom neměl ani tušení.

Rodiče pokládali dceru ještě za dítě a chasa znala její nepřístupnost.

A Božena se nikomu nepřiznala. Jenom do nových šatů vysílala vzdechy první lásky, a když celovala jarní květy na zahradě, myslila při tom na Vojtěcha.

„Zcela jistě přijďte do Doubravky na pout; zatančíme si spolu.“ Tato slova tanula jí na myslí dnem i nocí. Bude tančiti s Vojtěchem pod štíhlými hrušněmi a košatými jabloněmi při veselé hudbě. Cítila, že se namohla, že pracovala příliš mnoho. Ale mládí všechno přemáhá. I Božena přemohla únavu a šla v noci. Bylo už hodně pozdě, když se vším hotova byla. Domáci již dávno spali. Vyběhla podívat se na zásep, jaké je počasí. Vyjasnilo se a hvězdy svítily na nebi. Zaradovala se, že bude na pout pěkně.

Dlouho nemohla usnouti — — dlouho myslila na pout a na Vojtěcha. — — —

* * *

Ráno po všech cestách a stezkách hrnuli se lidé k Doubravce. Na trávě třpytila se ranní rosa a skřiváci pěli ve vzduchu.

I Božena spěchala s družkami na pout. Předbíhala stále dívky, až se jí smály, že se nemůže dočkatí marcipánového srdce.

Dostavil se i hajný a už vyhlížel, až půjdou od Kaclova. Mnohá si myslila na švarného junáka, který se mohl každou chvíli ženiti. Dekret na pěkné místo měl v kapse.

Boženka se brzo odloučila od děvčat, přidržujíc se jenom Douby. Byli v kostele, kde bylo dusno k zalknutí, vyslechli cizího kazatele a pak prošli řadou bud, kde Douba koupil Božence veliké srdce s nápisem: „Ten dar jest tvůj, anděle můj.“

Zašli po stezce mezi mladými habry až k hospodě, kde zavířila hudba, jakmile poledne bylo odzvoněno.

Sešlo se tu mnoho junáků i děvčat; domácí ani do kola nešli, ponechavše tanec přespolním, kteří vytrvají jenom do večera.

Hajný Douba dost prováděl Boženku a také jiní ji brali k tanci. Líbila se jim. Do tance byla lehká a na bílých lících vykvetly jí karminové růže. Jiná děvčata v tanci jen hořela.

Odpoledne vanul od lesa vítr a tančící párky se příjemně chladily. Božena ani nepozorovala, jak čas ubíhá a jak se slunce kloní k západu. V tom množství každý se staral o sebe, jiného si nevšímaje. Boženka marně hledala družky; buď odešly nebo se jim posud nechtělo domů. Douba prosil, aby ještě vytrvala na jednu píseň.

Posléze zapadající slunce vrhalo dlouhé stíny na zahradě a Boženka se vzpamatovala. Má hodinu cesty domů! Přehodila si šátek přes ramena a pospíchala k domovu. Hajný ji kus vyprovázel. Ani ji nemohl stačiti. Bála se, že bude doma vyplísněna.

Douba jí cestou vyznal lásku, ukázav jí spolu hájovnu, kde bude s ní hospodařiti, až o ní rodiče požádá. — —

Za dva dni na to se však roznesla krajem zpráva, že je Mole-rova dcera, „krásná Božena“, na smrt nemocna. Byl k ní povolán lékař, který řekl venku Molerovi, že může býti na všechno připraven. „Byla nakloněna k souchotinám“, dodal, „a nešetřila se . . .“

Moler nad tou řečí vrtěl hlavou. Tak snadnou jenom — dle jeho mínění — konala práci, tak ji šetřili a opatrovali! Huboval na pout a na tanec.

„Potkalo by ji to dříve nebo později“, poznamenal lékař. „Nebylo vyhnutí!“

Za lékařem přišel kněz, bývalý Boženčin učitel. Když vykonal svaté obřady, odcházel se slzami v očích.

Boženka stonala od pátku a bylo jí hůř a hůř . . .

Pojednou, kynuvši na matku, zašeptala: „Prosím vás, pochovejte mne na hřbitově v Doubravce“.

Nikdo se netázal, proč chce odpočívat u kostela v sousední kolatuře.

V domě panoval jenom zmatek a pláč. V poledne Božena klidně skonala, jsouc ještě krásnější než byla za živa.

A teď si teprve matka vzpomněla na poslední vůli dceřinu. Byla jim všem svatou a hleděli ji splnit.

Za týden po pouti bral se smutný průvod z Kaclova k Doubravce a lidu bylo téměř tolik jako před sedmi dny. Účastníci pouti doprovázeli též „krásnou Boženu“ na hřbitov. Když se brali kolem hostince, po dupárně nebylo ani památky. Jenom pošlapaná tráva nasvědčovala, že tu nebylo vždycky tak klidno a ticho. V mnohém se svědomí hnulo a do hlavy a srdce zasedala zvláštní tíseň.

Přišel na pohřeb i hajný Douba. Celý týden doprovázel vrchnost po lesích. Strílel hanebně a v sobotu prosil knížete, by se mohl vrátit na místo, kde sloužili svobodní hajní. Ženíti prý se ještě nebude a rád lepší hájovnu ponechá někomu ženatému. — Podivné to přání bylo vyplněno.

Teď byl mládencem při pohřbu své Boženky. Plakal jako jiní a zlomiv svíci, hodil ji do hrobu, kde spočinulo dobré srdce, které jak rychle našel, tak rychle ztratil.

Tam, kde o pouti panovalo hlučné veselí, nyní se rozléhal pláč, a kde bujný vládl život, teď hrozila smrt. Dnes chasa, nedávno výskající, tiše se rozcházela do svých domovů a hřbitov s kostelem zase na rok nabyl klidného rázu. Pouze občas ustýlá se zde některému osadníkovi a lesy kolem šumějí vždy stejnou píseň o podivných bězích života lidského. — — —

Ze sbírky „Povídky z proudu života“.

Josef Fořt, říd. učitel

SVATÁ HORA U PŘÍBRAMI

Kdo z českých vzdělců neznal by Příbram a její stříbrné doly Březohorské? A který katolík československý neslyšel kdy o *Svaté Hoře*, o tomto nejpřednějším a nejčtetněji navštěvovaném poutním místě, kde od pradávna Máti Boží nejhojnějších milostí ctitelům svým uděluje? Nuže zaleťme aspoň duchem na Horu Svatou.

První dějepisec Sv. Hory, P. Boh. Balbín nazývá Sv. Horu „Slávou města Příbramě.“ A skutečně, nechť blížíme se s kterékoliv strany, vždy uvidíme vévoditi nad městem na nevysokém kopci krásnou, a věžemi ozdobenou mariánskou svatyní, plným právem dle vzhledu svého zvanou „Mariánským hradem“. Krytou, 400 m dlouhou chodbou se 318 schody můžeme z města přímo až nahoru dojít. Jsou však tyto „Schody svatohorské“ tmavé a neupravené, proto lépe pohodlnými cestami vystoupíme až na prostranství před Sv. Horou. Hned na pokraji „Svatohorského náměstí“ stojí štíhlý sloup se soškou Mariánskou na vrchu, s jehož stupňů vítává kněz procesí příšlá, aby je ve slavném průvodu do svatyně pak uvedl. Na východní straně plošiny stojí ve 4 řadách krámky, vedle nich škola svatohorská, a dále k jihu v stínu starého stromořadí lipového Svatohorská studna. Za krámky je vyvýšenina „Kalvarie“ s uměleckým sousoším umučení Páně, z níž kříž s tělem Spasitele v nadživotní velikosti a sochou sv. Maří Magdaleny vytesán je z jediného kamene. Z Kalvarie je krásný, rozhled a bývá viděti Boubín i jiné vrchy šumavské.

Krásným, na způsob římských vítězných bran stavěným portálem, jenž ozdoben je freskami Fr. Čermáka, bohužel někde k nepoznání vybledlými,^{*)} vcházíme do svatyně. Překvapení staneme; stojíme v dolejších ambitech, a před námi stojí basilika na vysoké, z kvádrů zbudované terase, na kterou se všech čtyř stran vedou kamenné schody a která obklopena je zábradlím, ozdobeným četnými

^{*)} Ožobnovu portálu i celé svatyně stará se nyní nově založená „Matice Svatohorská“; členové zakládající složí 1000 Kč jednou pro vždy, řádní platí 20 Kč a příspívající 5 Kč ročně. Příhlášky a příspěvky přijímá „Matice Svatohorská“, Příbram 2./V.

kamennými sochami. Přímě před námi nad mohutným, trojbokým schodištěm jsou tři mocné, arkádovité oblouky, tvořící tři kaple s bohatě ozdobenými oltáři. Nejnádhernější je prostřední kaple Martinská čili „císařský oltář“, ozdobený krásným oltářním obrazem na omítce „Navštívení P. Marie“ od mistra Sequence. Stropy i stěny kaplí ozdobeny jsou bohatě malbami i štukovými pracemi. Terasa tvoří široký ochoz kol celého chrámu („horní ambity“).

Nasytivše se pohledem na císařský oltář, projdeme ambity dolními. Tyto tvoří veliký, 80 m dlouhý a 70 m široký čtverhran; na venek jsou zděné, vnitřní strana opatřena je arkádovitými otevřenými oblouky.

V polokruzích na stěnách jest 18 Mathauserových obrazů z dějin Sv. Hory, na klenbě 100 obrazů různých milostných vyslyšení ze 17. a 18. století. Každá strana ambitů opatřena je dvěma výklenky ve zdi; v těchto výklencích upraveno jest 8 oltářů s obrazy událostí ze života P. Marie, pod zvonící, na západní straně ambitů, je stará hrobka a nad ní oltář „Dušičkový“ a na klenbě krásné obrazy Umlaufovy „Poslední věci člověka“. V rozích ambitů jsou umístěny čtyři veliké, osmihranné kaple, opatřené věžemi: kaple Pražská, Březnická, Plzeňská a Mníšecká. Pod kaplí Plzeňskou je ještě kaple sv. Maří Magdaleny, upravená jako umělá krápníková jeskyně.

Do hlavní svatyně — basiliky Panny Marie — vejдемe nejlépe hlavním vchodem proti zvonici. Již první krok naplní nás údivem. Je to vysoký, nádherně stukaturou vyzdobený chrám. I vedlejší lodi — kaple sv. Františka, P. Marie Ustavičné pomoci a sv. Ignáce jsou bohatě malbami a prací štukatérskou vyzdobeny. Vůbec výzdoba Sv. Hory štukaturou a prací sochařskou jest nesmírně bohatá a umělecky cenná.

Výzdobu hlavní lodi dle návrhů archt. R. Němce provedli nejlepší čeští umělci r. 1903. Podobně mřížka, jež odděluje presbytář od chrámu, je kabinetním kouskem umělé práce mosaznické.

Středem krásy je *stříbrný oltář*. Pochází z r. 1665, ale doplňován byl v různých dobách 1685, 1686, 1772, až v roce 1890 doplněn byl na dnešní stav. Nad svatostánkem, v překrásném barokovém stánku stojí *poklad svatohorský* — *milostná soška P. Marie Svato-horské*. Před ní hoří neustále 6 svící. Soška je 40 cm vysoká, z hruškového dřeva dosti neuměle řezaná. Oděná je řasnatým pláštěm; na levé ruce drží na shrnutém k této straně pláští neoděné Jezulátko, jež přidržuje na prsíčkách pravou rukou, které dítko oběma ručkama se chápě.

Tváře obou jsou buclaté s vysokými čely a usměvavým, milostným výrazem. Svrchní roucho je tmavě modré, spodní červené, okraj hnědožlutý, obuv světle hnědá, barva pleti silně nahnědlá. Na hlavách spočívají krásně pracované, zlaté, perlami a drahokamy hojně posázené korunky. Věnovala je kapitola vatikánská a milostná soška byla jimi r. 1732 dne 22. června světicím biskupem pražským, Rudolfem hr. Šporkem slavně korunována.

Od dávných dob bývá soška oblékána do *šatiček* čili *plášťků* různých círk. barev. Některé z nich jsou nádherné a drahocenné,

jiné mají značnou uměleckou a historickou cenu. Nejvzácnějším však skvostem je t. zv. *pancíř* čili *kyrys* z ryzího zlata, drahokamy a perlami hojně posázený a ozdobený; je to dar Eleonory ze Švarcenberka z roku 1731. Sošce obléká se jen jednou v roce: ve výroční slavnost korunovace, třetí neděli po sv. Duchu.

II.

Dějiny Sv. Hory jsou událostmi bohaté. Lid již od pradávna nazýval místo „Svatá Hora“ a opředeno je mnohými legendami a pověstmi z dávnověku. Historickým faktem je, že v druhé polovici XIII. století postavil rytíř Malovec zde *kapli na počest Rodičky Boží* jako vyplnění slibu učiněného, když v místech těch byl lupiči přepaden a po učiněném slibu zázračně zachráněn. Jak původní kaple vypadala, nelze dnes zjistiti; jest však nesporno, že byla na téměř místě a těchže rozměrů, jako dnešní hlavní loď chrámová: asi 7 m široká a 15 m dlouhá. Již tehdy chodili zbožní katolíci, zvláště havíři jedoucí do díla, rádi na Sv. Horu. Úcta tato však vzrostla, když přenesena tam byla *soška P. Marie*. Sošku tuto buď sám zhotovil nebo dle starobylé sochy P. Marie Kladské zhotoviti dal první arcibiskup pražský Arnošt z Pardubic. Míval ji vždy u sebe, před ní konal své modlitby, před ní sepsal své proslulé „Chvály Mariánské“. Sošku tu vozil sebou i na svůj zámek v Příbrami. Po jeho smrti r. 1364 zůstala na oltáři zámecké kaple až v bouřích husitských přenesena byla do farního chrámu sv. Jakuba, po zabrání tohoto Husity postavena do kostelíka sv. Jana Křtitele na předměstí a konečně našla stálý útulek v kapličce Svatohorské. U kapličky byla „poustka“, v níž od XVI. století sídlili poustevníci, kteří se o pořádek a čistotu v kapličce starali. V r. 1620 a 1630 vodili již také kněží příbramští *průvody na Sv. Horu*.

V r. 1623 usadil se v poustce 60letý, 13 roků na obě oči slepý Jan Procházka z Nymburka. Se svým 8letým příbuzným hošíkem Jak. Horáčkem vyčistil a uspořádal kapličku, oddal se na Sv. Hoře službě Panny Marie a dne 14. června po vroucích modlitbách byl *uzdraven a prohlédl na levé oko*. Sloužil pak pln vděčností P. Marii až do smrti, našel i *pramen vody* nedaleko poustky, kde dnes vystavena je *studna Mariánská*. Pověst o uzdravení tom rozšířila se rychle daleko široko. Přicházelo vždy více a více lidí na Sv. Horu a mnozí docházeli — jak Balbín svědčí — hojných milostí. Jelikož nebylo na Sv. Hoře kněze, jenž by poutníkům posloužil, odevzdal císař Ferdinand III. roku 1647 na žádost okolní šlechty Sv. Horu kněžím Tovaryšstva Ježíšova. Tito úctu Mariánskou značně zvelebili. Zvláště zavedli v r. 1665 *výstav mil. sošky* a při tom zpívali hoši (choralisté) „Zdravas“, „Vesel se“ a v postě „Stála Matka“, dojemné zpěvy, které do dnešní doby při ranním a odpol. výstavu se zpívají. Hnedle kaplička nestačila návalu poutníků a proto vystavěna byla Sv. Hora v podobě nynější v l. 1658—1662. Průvodů poutních přibývalo; když v r. 1652 byla soška na 14 dnů převezena do Prahy

a odtud v slavném, vítěznému vjezdu podobném průvodu dovezena zpět, přišlo v r. 1661 první procesí z Prahy. V r. 1677 připutovalo 57 průvodů s 94.000 poutníků, v r. 1751 63 procesí a 150.000 účastníků přijalo sv. svátosti.

Největší slávy dostalo se P. Marii Svatohorské *slavnou korunovaci* 22. června 1732. Slavnosti trvaly 8 dní a Matička Svatohorská těšila se v polovici XVIII. století takové návštěvě, jako na žádném jiném poutním místě.

Každých 50 roků slaví se *jubileum korunovace*. Při 150 letém jubileu v r. 1882 bylo při osmidení té slavnosti na 310 tisíc poutníků, 500 kněží, 5 biskupů, arcibiskup pražský a papežský nuncius Vanutelli. Nejblíží jubileum v r. 1932 zajisté předčí veškerá jubilea předešlá.

Bohužel — svatá a požehnaná činnost Otců Jezuitů náhle byla přerušena *zrušením řádu* r. 1770. Správa Sv. Hory svěřena *proboštům se 4 kaplany*. Ti při vši péči nemohli udržeti Sv. Horu na stupni, na nějž Jesuity přivedena byla, a poslední probošt Jeřábek sám prosil, aby Sv. Hora opět řádovým kněžím svěřena byla. A tak byla svěřena správa její v r. 1862 Redemptoristům, kteří dodnes o rozkvět její pečují.

Podařilo se jim nejen úctu Mariánskou obnoviti, nýbrž i celou svatyni, jež velice trpí povětrnostními poměry, opravit a vyzdobiti. Nedá se v krátkosti vylíčiti, co všechno tito strážcové pro Sv. Horu učinili; stačí připomenouti, že před válkou chodívalo na Sv. Horu 400 až 500 procesí ročně a všech poutníků bývalo až 200.000, z nichž průměrně 90.000—100.000 svaté svátosti přijímá. Nejvíce procesí přichází v době od začátku května do oktávu korunovace; době té říká se „konkurs“. V tak řečený „Velký pátek“, t. j. pátek po Nanebevstoupení Páně bývalo až 30 vítaných a 25 nevítaných procesí. Přicházela procesí z Čech, Moravy, Rakous i Bavorska. A tak vyplnila se na Matičce Svatohorské slova: „Blahoslavenou mne nazývají budou všichni národové!“

III.

Význam Sv. Hory a úctu, prokazovanou P. Marii Svatohorské posoudíme teprve tehdy, jsme-li přítomni *některé slavnosti*, na př. výročí korunovace, jež koná se každoročně třetí neděli po Sv. Duchu. Již v pátek přicházejí jednotlivá procesí; postaví se u sloupu před portálem, a se stupňů sošky uvítá je kněz — Redemptorista krátkou přiměřenou řečí. Nato celý průvod prochází hlavní branou, obchází dolními ambity, po schodišti na ambity horní kolem chrámu a teprve pak před sošku zázračnou je uvádí. Při tom hoši-zpěváci Svatohorští, oblečení v pěkný kostelní stejnokroj, hrají na trubky a bubny „průvody“ čili „fanfáry“. Kolem zpovědníc kupí se poutníci, a nejen devět zpovědníc v kostele, nýbrž i zpovědnice v kaplích ambitních, ba i provisorní výpomocné zpovědnice nestačí, aby veškerým kajicníkům vyhověly.

Po sv. požehnání, při němž sbor chrámový zpívá litanii lorentánskou, vystaví se na skvostném podstavci — jako každodenně ráno i odpoledne — zázračná soška a zpěváčkové zazpívají „Zdravas

Svatohorský". Tato stará, prostičká, ale čarokrásná melodie nesmírně dojmá; klečící zástupy před milostnou soškou často při zpěvu tom slzí. Pak postaví se soška na zvláštní podstavec a všichni poutníci — jeden za druhým — přistupují, aby políbili zbožně rouško, jímž soška oblečena jest. „Líbání" toto trvá mnohdy, při návalu poutníků, pozdě do večera. Mezi tím ostatní buď vykonají sv. zpověď, buď modlí se společně na ambitech. Křížovou cestu nebo v kostele soukromě vykonávají pobožnost dlouho do noci. Z rána pak před 6. hodinou vystaví se opět soška se zpěvem „Vesel se, Královno nebeská" a jest líbání, jež trvá dvě i tři hodiny. Svaté přijímání podává se na ambitech, kde poutníci do dvou řad poklekají. Po celý den přicházejí procesí, a Svatá Hora hlaholí zpěvem, hudbou a zvoněním. V neděli ráno přichází procesí z Příbrami s hlučnou hudbou, která pak doprovází celebranta — některého nejd. pana biskupa — z kláštera k cí. oltáři, kde je slavná pontifikální mše svatá. Po ní vystaví se soška, nádherným pancířem oděná, zazpívá se slavnostní „Zdravas", a po něm — ó, pohled nezapomenutelný — nese 30—40 přítomných kněží střídavě na ověčených nosítkách zázračnou sošku v průvodu po ambitech; mezi tím hudba hraje a 20—30tisícový zástup zpívá jedním hlasem „Tisíckrát pozdravujeme Tebe". Po slavném „Te Deum" podá se soška nejprve kněžím a pak lidu k líbání. Ruch, jenž v ten den na Sv. Hoře panuje, není k popsání. Procesí se loučí, odcházejí, z daleka zní hukot odjíždějících zvláštních poutních vlaků, jichž bývalo i 16 a více, v krámech tísni se tisíce poutníků, kupujících památky sobě i známým, jež pak při odpoledním výstavu dávají dotýkatí — úcta Mariánská je našemu národu vrozena. „Milá je P. Maria Čechům a milí jsou Čechové P. Marii" a dokud úcta ta potrvá — a doufáme, že nic jí ze srdcí našich nevyrvě — náš národ nezahyne! Ave Maria!

František Dohnal

POUTNÍK

*Den zhasl v noci bezdnu,
s ním bouře znikly v dál,
a v tichém modrém hvězdnu
hle, měsíc vzplál.*

*Svět tiše dřímá celý...
Jen v dáli v svitu hvězd
kdos bloudí osamělý
a stranou cest.*

*Ó, Pane hvězdných řiši,
chraň toho chodce tam,
jenž kráčí noční tiši
tak sám a sám.*

*Ó, Pane, jenž tam kráčí
v tom smutku hořkých chvil,
ten cestu hledá v pláči
a nový cíl.*

*Dost dlouho sténal v muce,
dost dlouho bloudil tmou —
teď třesoucí se ruce
se k světlu prou.*

*Dost dlouho sténal v hřichu
a poznal jeho tíž —
teď modlitbou lká v tichu,
chce k Tobě blíž...*

*Ó, Pane, hvězdných řiši,
ó, pomoz chodci tam,
jenž kráčí noční tiši
tak sám a sám...*

*Z knihy
„Zklamané touhy."*

P. Rudolf Rozkošný T. J.

SV. HOSTÝN

Málokteré místo má pro Moravana takové kouzlo, jako sv. Hostýn. Připomeň mu sv. Hostýn, a dotkl ses nejjemnější struny jeho srdce, v němž se ozve cít důvěry, lásky, dětinné oddanosti a všech čistých náklonností, které jej výše a výše povznášejí až k prameni, odkud všechno dobro, krásno, a pravda pochází, až k Bohu. A v této lásce k P. Marii svatohostýnské závodí všechny moravské kmeny: Slováci, Valaši, Hanáci, Laši ano i Slezané. Tato důvěra a láska se zvláště ukazuje, když mají nějakou potřebu ať duševní neb tělesnou.

Když nemoc pokračuje, a všechna lékařská pomoc je marna, obracejí se zraky k sv. Hostýnu, a jak četná poděkování dosvědčují, naděje nezklame. Když v nitru bouří tak mocně náklonností, že přirozenými silami je nelze zdolat, P. Maria udělí potřebné síly, neb často i bouří úplně utiší.

Když hříšník zaslepen byv vášní se něčeho dopustil, co mu jako balvan na srdci leží, malomyslnost, ano i zoufalství se mu vtírá do duše, spěchá na sv. Hostýn, aby tu složil těžké břímě, svědomí svému ulevil, a vrací se jako znovuzrozený domů. Má-li dítě opustiti rodiče a odebrati se do světa, buď na vojnu, neb na službu, nebo za svým zaměstnáním, prosí P. Marii o mateřskou ochranu. Kdo spočte všechny případy, kdy v cizině vzpomínka na sv. Hostýn zachránila mladíka od nepředloženého kroku, který by jej býval svedl do propasti? Kolik vojinů ve světové válce těšila, chránila a přivedla k rodinnému krbu? Není vůbec rány, kterou by nebyla zahojila, potřeby lidské, kterou by nebyla ukojila. Ba i výletník, jenž se přijde pokochat krásou přírody, rád vzpomíná na dojmy hostýnské, a leckdy jest výlet začátkem nového života dle víry. A když se přiblíží poslední hodinka, kdy duše má nastoupiti dalekou a nebezpečnou cestu na věčnost, obrázek P. Marie svatohostýnské v rukou držený a s největší vroucností líbaný jí připomíná, že ta, která potřela nepřítele hlavu, jej i nyní zapudí, bezpečně provede duši úzkou branou smrti

a dovede ji k přísnému sice soudci, ale také k Synu bl. Panny, která jest zároveň matkou umírajícího, jenž proto může očekávat příznivý rozsudek pro šťastnou věčnost!

Ano P. Maria svatohostýnská jest Moravanu ochránkyní, těšitelkou, pomocnicí, učitelkou, vůdkyní, rádkyní, zkrátka nejpečlivější a nejlepší matkou v životě i hodině smrti. Proto ji Moravan tak miluje, tak rád na ní vzpomíná, tak rád se zajímá o vše, co se na sv. Hostýně dalo a posud děje!

Poohlédněme se tedy po minulosti sv. Hostýna.

Již naši předkové, dříve ještě než poznali učení Kristovo, oblíbili si Hostýn; neboť je to hora, která vniká do roviny a má mírně oblý vrch, jenž poskytoval útočiště, když nepřátelé vnikli do země. Vykopali si tedy tu náspy 1800 m dlouhé a místy až 15 m široké, které se až do nynější doby zachovaly. Protože tu byly nalezeny kamenné mlýnky, přesleny, které jsou v museu svatohostýnském, můžeme právem souditi, že tu někteří lidé stále bydleli. Pravděpodobně se tu zastavili naši sv. apoštolé Cyril a Metoděj na svých apoštolských cestách, a povzbuzovali naše předky k úctě P. Marie, která jim, jak vypravuje podání, pomohla při vpádu tatarském na Moravu r. 1241. Tehdy se utekli Moravané z celého okolí do náspů svatohostýnských, kdež byli od Tatarů obléháni. Nahoře však pro mnoho lidí není dosti vody na delší dobu. Byli tedy žizní trápeni. Utíkali se k bl. Panně o pomoc (pravděpodobně v kapli, kterou jí byli dříve postavili). Byli vyslyšeni, vytryskl pramen, z něhož až dosud voda teče. Nastala také velká bouře, při níž blesky šlehalý do tatarského ležení, takže Tataři byli poraženi a uprchli do Uher. Do kapličky dán po vítězství nad Tatary obraz P. Marie, která se vznáší nad horami a pod pláštěm ukrývá Moravany. Protestant Václav Bitovský, pán nad Bystřicí, dal jej r. 1620 spáliti. Když však bystrické panství přešlo do katolických rukou, byl pořízen nový obraz, Panna Maria na levé ruce drží Ježíška, jenž metá blesky na Tatary.

Když později poutníků přibývalo, postaveny ještě dvě kapličky a když ani ty nestačily, položen byl základní kámen (k nynějšímu chrámu) 5. května r. 1721 od hraběte Frant. Rotala; pro válečné nepokoje byl chrám dostaven r. 1748 a posvěcen s velkou slávou v neděli po sv. Anně od arcibiskupa olom. Troyera. Hrabě Rotal založil také duchovní správu, ustanoviv tu z počátku 3, později 4 kněze. Poutníci chodili se všech stran, takže ročně bylo na 40.000 sv. přijímání. To však trvalo ne celých 40 let. R. 1787 byly pouti na sv. Hostýn od vlády zakázány a obraz P. Marie přenesen do Bystřice, kde nyní je na hlavním oltáři. Kostelní roucha a nářadí dáno do blízkých kostelů.

Když byla stržena střecha, okna rozbíta a kostel sám od zlo-myslných luteránů úmyslně pustošen, a to trvalo přes 50 let (od roku 1787—1840), není tedy divu, že se vážně pomýšlelo zdivo rozebrati a srovnati se zemí!

A přece ctitelé P. Marie přicházeli na sv. Hostýn, udělali si chodník uprostřed chrámu a modlili se s pláčem u velkého kamene, zbytku to hlavního oltáře. A P. Maria neopustila ani tehdy svých

ctitelů, pomáhala jim; zvláště r. 1832, kdy zuřil velký mor na Moravě, byli poutníci svatohostýnští uchráněni (Hnojice, Brodek).

Farář bystřický Bernard Reger žádal úřady za dovolení obnoviti chrám. Marně. Až teprve Vincenc baron Ehrenburg, děkan holešovský, a Řehoř Volný, benediktin z Rajhradu se obrátili na samého císaře a stav věcí mu vysvětlili. Tento daroval 300 zl na opravu chrámu. Úřady tedy musily opravu dovoliti. Byla radost po celé Moravě. Lidé sami dobrovolně se přihlašovali k práci buď zdarma, neb za malý plat, občané slavkovští a brusenští káceli stromy, vozili trámy nahoru na vazbu.

Řehoř Volný z darů v Brně sebraných dal udělati v Brně hlavní oltář, kazatelnu a sochu P. Marie, která jest jednou z nejkrásnějších v celé naší republice.

2. července r. 1845 byl opravený chrám posvěcen opatem rajhradským Viktorem Šlosarem za přítomnosti 70 kněží a 50.000 poutníků. Poutníci četněji přicházeli; šťastní ti, kteří měli kněze sebou; kteří neměli, nebývali tu na mši sv., nýbrž musili spěchati do Bystřice. Teprve r. 1881 jeden kněz z Bystřice chodíval v neděle a svátky na sv. Hostýn v poutní dobu.

Dlouho se ozývaly hlasy za zřízení duchovní správy; až na popud benediktina Placida Mathona se chopil záležitosti hostýnské Ant. C. Stojan, příborský kaplan, jenž provedl, že majitel panství Arnošt Laudon dovolil 19. prosince 1883 vystavěti příbytek pro řeholníky, ale jen pod tou podmínkou, že tam budou jen v létě bydlet, na zimu se musí vystěhovat, a vrchní správa chrámu zůstane v Bystřici.

R. 1884 se začal dům stavěti a r. 1885 byl dokončen. Zaplacen byl od Družstva svatohostýnského, spolku to založeného za tím úmyslem, aby byla uvedena duchovní správa na sv. Hostýn. Na podmínky od barona Laudona kladené jen jezuitský řád přistoupil. 4. května r. 1887 přišli tedy jeho dva členové P. Jan Cibulka a P. Frant. Zimmerhackel na sv. Hostýn konat duchovní správu. Brzy po příchodu začal P. Cibulka malovat chrám. Pouti se velmi povznesly, zvláště r. 1891, kdy byl vymalovaný chrám 15. srpna slavně vysvěcen od brněnského biskupa Frant. Bauera, za přítomnosti olomouckého arcibiskupa Bedřicha kardinála Fürstenberka, jenž tu sloužil poslední slavnou mši sv. ve svém životě. Rok na to zemřel.

Vidouce rozmach poutí svatohostýnských, chtěli někteří obchodníci celý vrch od panství koupiti a udělati z Hostýna výletní místo. Na návod P. Cibulky ustavil se spolek, jehož stanovy byly od úřadů církevního i politického schváleny, a dáno mu jméno Matice Svatohostýnská. Tato koupila temeno vrchu, rozšířila hostinec, opravila útulnu a vůbec pečovala o jaké také pohodlí poutníků. Kromě toho P. Cibulka roku 1898 postavil na nejvyšším místě rozhlednu, odkud je úchvatný rozhled po celém kraji, r. 1902 dostavena a posvěcena Křížová cesta od P. Cibulky, rektora velehradského, jenž téhož roku 18. prosince zemřel; roku 1903 začata dle plánu Jurkovičova nová Křížová cesta v národním slohu, k níž malovali obrazy Joža Úprka a Jano Köhler. Obrazy Köhlerovy jsou z rakovnické keramiky, a budí pozornost všech přátel umění.

Návodem Jana Harny, lékárníka kroměřížského a dlouholetého hospodáře Matice Svatohostýnské pořízeno schodiště od vodní kaple až ku chrámu.

Roku 1919 byl obohacen sv. Hostýn dvěma uměleckými díly mistra Vosmíka: bronzovou sochou božského Srdce Páně, postavenou na schodišti před chrámem, a pomníkem padlých: je to bronzový obraz znázorňující rov padlých vojáků, u něhož z jedné strany klečí plačící příbuzní, a z druhé strany stojí voják; nad rovem se vznáší P. Maria svatohostýnská, již z obou stran podávají dva andělé palmy.

Pomník padlých postaven nákladem Omladiny na popud jejího hlavního organisátora Dr. Kl. Žúrka, řádu sv. Norberta.

Největší slavnost na sv. Hostýně konána byla 15. srpna 1912: korunování milostivé sochy P. Marie korunou od sv. Otce Pia X. posvěcenou. Slavnost trvala celý týden za přítomnosti téměř celé Moravy. Korunoval ji zástupce sv. Otce Frant. kardinál Bauer, arcib. olomoucký. Korunka byla zhotovena v Praze z darů, které hojně posílali ctitelé P. Marie svatohostýnské. V korunovační oktávě sloužili slavné mše preláti moravští, čeští a zvláště americký biskup Jos. Koudelka.

Ve světovou válku byl sv. Hostýn útočištěm jak vojáků, tak doma pozůstalých, kteří zvláště ve válečné poutě, pořádané olomuc. kanovníkem Ant. Cyr. Stojanem hojně přicházeli a s největší důvěrou k P. Marii se o pomoc utíkali. Množství děkovných dopisů poslaných od vojáků na sv. Hostýn, jest důkazem, že P. Maria svatohostýnská svůj ochranný plášť prostírala daleko široko na všechny strany, odkud k ní byly prosby vysílány.

Pevně doufáme, že ani v budoucnosti bl. P. Maria svatohostýnská neustane hojné milosti vylévatí do srdcí svých ctitelů, neboť jeden z nich, jenž největší oběti přinášel pro sv. Hostýn, zasedl na arcib. stolec olomoucký, a dokud bude živ, bude horliti pro zvelebení sv. Hostýna, své diecesány ochraně P. Marie svatohostýnské doporučení a je k ní vodívati.

Karel Dostál-Lutinov

SKRYTÝ

*Vere Deus absconditus es.
Is. 45, 15.*

*Za stavem věků sedíš kdes a tkáš.
Osnovu zříme — tkalce nevidět.*

*Na kobercích Tvých hodujem a modlíme se,
leč ruky, jež je vázala, zrak nevidí.*

*Jsi ukryt za Svým dílem, cudně skromný,
my obdivujem obraz neznámého Mistra.*

*V plášť Přírody jsi přísně zahalen,
jen občas cipek odhalí se zázrakem*

*V hrob kladem těla nesmrtelných duši —
hrob otevřen — a tělo ještě tli.*

*Tys zakázal Svým andělům je odnést,
by nezradili Tvého tajemství.*

*Však jednou jsi se mezi tvory objevil,
i tu se's ukryl ve tvář člověka.*

*Jen třiatřicet let jsi chodil mezi námi
a pak se's ukryl v Chleba podobu.*

*Tvým pláštěm nebe, plné zlatých hvězd,
a země jako perla na něm blýští se.*

*Procházíš srdci, dějin divadlem —
Tvůj citit hlas, Tvou sílu viděti.*

*Leč Tvoji tváře nikdo nespatrił,
kdo rouškou krve zrak má zastřený.*

*K Tobě se hory pnou a Tobě vichry dují,
za Tebou mračna jdou a moře vlnobítí.*

*Tápaje člověk za Tebou se shání
a hledá podpis na obraze Světa.*

*Hledá jej v cihlách starých Babylonů,
hledá jej v petrefaktech hlubin prahorních.*

*Hledá jej v ducha hloubi, věstců nadšeních —
Ty záříš jen svým dílem — Mistr Neznámý.*

*Až jednou shodiš závoj, Svět se zachvěje
nesmírnou hrůzou, štěstím nesmírným.*

Z knihy „Tajemství Sfingy“.

M. Braun

Sv. Ivo

M. Braun

Sv. Luitgarda

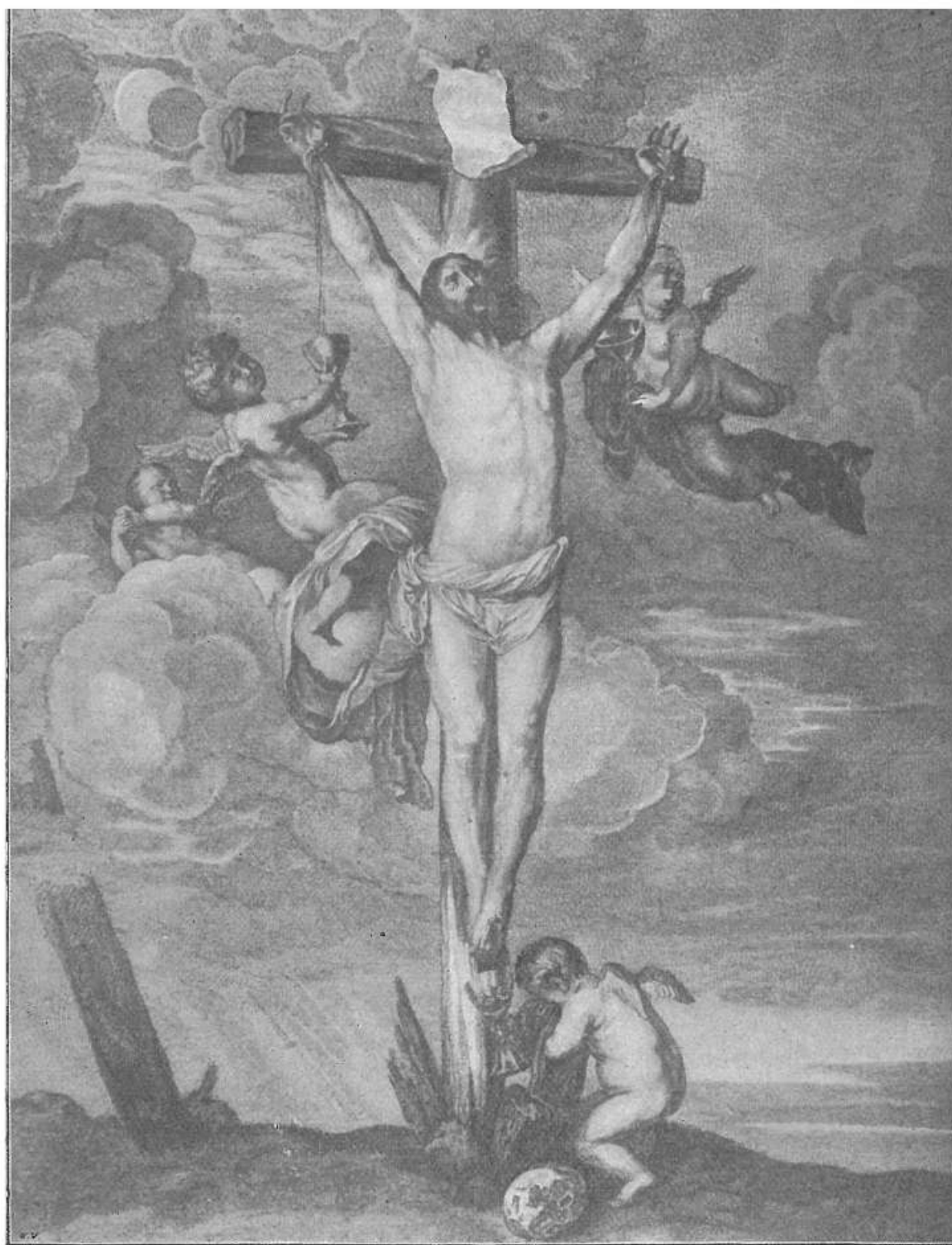

Jan a F. M. Brokoff
Sv. Barbora, Markéta, Alžběta

F. M. Brokoff

Sv. Frant. Xav.

Hollar

Kristus na kříži

Dr. J. V. Buday

HLAVNEJŠIE PÚTNICKÉ MIESTA NA SLOVENSKU

Slovenský ľud, ako každý, ktorý neutratil po otcoch zdedenú vieru, rád putuje. A tak sa zdá P. Boh túto jeho zbožnosť odmenil tým, že mu dal hojne príležitosť k tomu, keďže na Slovensku jesto veľký počet pútnických miest, ktoré každoročne navštevuje veľký počet nábožných pútnikov.

V prítomných riadkoch oboznámime ct. čitateľov s tými najvýznamnejšími pútnickými miestami Slovenska. Začneme od západu a pôjdeme na východ tým poriadkom, ako nám ony duchovne putujúcim do cesty padnú.

- 1. *Marianka* (Marienthal). Leží medzi Bratislavou a Stupavou poblíž hraníc Rakúska, v čarokrásnom údolí.

Pôvod tohoto pútnického miesta sahá hlboko do stredoveku. Dl'a ústneho podania usadili sa tam pustovníci, z ktorých jeden, zvláštny ctiteľ P. Marie, vytesal z lípového dreva prekrásnu sochu P. Marie. Stalo sa to r. P. 1030,

Pozdejšie pustovníci museli miesto opustiť. Sošku P. Marie uschovali do jedného dutého prázdneho stromu. Pustovníci zomreli a nik nevedel, kde sa soška nachádza. Až po rokoch zvláštnym vnuknutím Božím jedna k pôrodu pracujúca nábožná žena, ktorá sa v svojich bol'astiach utiekala k P. Marie, našla ju práve tam, kde teraz vyviera čistý prameň. Hneď po tejto udalosti mnohí nemocami stíhnutí začli putovať k zázračnému obrazu P. Marie.

Potom založili tam kláštor Pavlíni a pútnicke toto miesto k nevidanému rozkvetu priviedli. R. 1786 bol rád Pavlínov a s ním aj ich kláštor v Marianke zrušený.

Kapitula ostrihomská učinila zakladinu, aby sa tam počas púťov sdržovali dvaja kňazia. R. 1810 povstala fara.

Socha P. Marie nachádza sa na hlavnom oltári za sklom. Je ona tá istá z roku 1030, teda jedna zaiste najstarších v celej našej republike. Kummer v svojej knihe o tomto pútnickom mieste zaznačil mnohé zázračne uzdravenia: slepých, mrtvicou ranených atd. Predtým ročne až vyšie 100.000 pútnikov navštevovalo Marianku. Teraz ročný počet ich udáva sa na 50.000. Hlavná púť býva na sviatok Narodenia P. Marie.

2. *Šaštín*. V Malých Kárpatoch, tam kde hraničí Nitrianska župa s Rakúskom a Moravou, leží mestečko Šaštín, známe už v XIII. storočí, teraz však známe a preslávené pre svoju milostivú sochu Sedmibol'astnej P. Marie, umiestenú v krásnej dvojvážovej Bazilike.

Socha tá svoj pôvod má ďakovať pobožnej panej Angele Bakič, ktorá zo sľubu Bohu danému a z vďačnosti, že rodinné sváry na jej vrúcnu modlitbu Boh odstránil, dala ju shotoviť a v malej trojuhelnej kapličke umiestniť. Stalo sa to r. P. 1564. Medzitým socha, aby od protestantov nebola poškodená, dlhší čas bola uschovaná v domácej kaplnke rodiny tohože pánstva.

V r. 1732 veľké množstvá pútnikov počly navštevovať milostivý tento obraz P. Marie. Staly sa aj mnohé zázračné uzdravenia, ktoré keď od cirkevnej komisie preskúmané a uznané boli, socha r. 1733 aj verejne za milostivú bola vyhlásená od grófa Eszterházi-ho, arcibiskupa ostrihomského. Následkom toho počet pútnikov sa z roka na rok množil, až dosiahol vrchola vtedy, keď sa tam usadili Pavlíni, ktorí vystavili terajší nádherný kostol, do ktorého na hlavný oltár prenesená bola aj milostivá socha. Po zrušení rehole Pavlínov, kostel sa stal farským kostolom a pri ňom vystavený veľký kláštor farou. Stav ten trvá dosiaľ. R. P. 1864 kardinál J. Scitovsky, arcibiskup ostrihomský milostivú sochu korunoval cennou, drakokamy bohate ozdobenou korunkou za prítomnosti 70.000 nábožných pútnikov.

Teraz ročný počet pútnikov udáva sa na 80.000—100.000.

3. *Veľké Topolčany.* Severne od Nitry, v preúrodnom kraji leží mestečko Veľké Topolčany. Je tiež pútnické miesto, lež novšieho pôvodu. Úcta P. Marie veľko-topolčiankej začína sa až rokom 1790. Poblíž mestečka, na ceste do Továrník, jesto malá kaplička, v ktorej bola umiestená soška P. Marie a blízko kapluky nachádza sa na upätí vršku prameň. Koncom XVIII. storočia okolitý ľud počal považovať sošku ako aj blízky prameň za zázračný a podujímal púť ku nim. Cirkevná vrchnosť však nepriala tým púťom, ba ich prekázala. R. 1802 raz šiel okolo tejže kapličky v nočnej dobe vozmo Ján Andejkovič, závadský farár, predtým kaplán veľko-topolčiansky. Tu pred kapličkou akási žena zastala mu cestu; keď však z cesty odstúpiť nechcela, kázal ju bičom šlať do tváři. Na druhý deň ľudia zbadali, že na tváři sochy P. Marie je zretedelná stopa šľahnutia bičom. Chýr tento sa na okolí bleskorýchlo rozšíril a ľud hrnul sa do kapličky, aby videl zázrak. Lež cirkevná vrchnosť považujúc vec za poveru, púť zakázala, sošku samú odstránila a prameň zahádzať naložila.

Lež vytrvalosť ľudu bola mocnejšia nad všetky zákazy. On ďalej neprestával uctievať P. Mariu. Jej sošku vyhládal i v skrytosti, v odláhlej komôrke farského chrámu, v čom ľudu bol nápomocný tamojší regens chóru, a tam ju uctievali. Podobne i zahádzaný prameň vyčistili.

Na takéto naliehanie vytrvandlivého ľudu, keď aj nektoré zázračné uzdravenia cirk. komisia bola prinútená za pravdivé uznať, za farára Vincenta Kubicu ostrihomský arcibiskup Scitovský 19. júla 1847 povolil úctu P. Marie veľko-topolčianskej, nasledkom čoho socha tá s veľkými slávnosťami za prítomnosti 12.000 veriaceho ľudu k verejnej úcte vyložená bola J. Krajčíkom, kanonikom nitrianskym.

Ročne 20—40 tisíc pútnikov prichádza sem. Hlavne púť sú:

na Nar., Nanebevzatie P. M., na Turice a v nedel'u Najsv. Trojice.

4. „*Matka Božia*“ v *Nitre*. Asi štvrt hodiny chôdze od mesta Nitry na juh, pri rieke Nitre, na vrchu Kalvaria zvanom stojí vелеbný chrám „*Matky Božej*“. Z mesta Nitry ide sa sem cestou, ktorá vedie k železničnej stanici, z ktorej sa potom odbočí na ľavo do úzkej ulice, vedúcej popri novej župnej nemocnici. Chrám tento „*Matky Božej*“ je veľmi starý. Už r. 1506 spomína ho v svojej listine na sl. kapitulu nitriansky biskup Štefan Bajoni. Od prvopočiatku slúžil veriacim za pútnický chrám, v ktorom sa schádzali cieľom uctenia Matky Božej, ako to svedčí pradávané meno chrámu.

Dôkazem toho je i kanonická vizitácia biskupa Jána Telegdiho z r. 1620, v ktorej sa píše o oltári: „Nad ktorým umiestený je malý zázračný obraz Matky Božej“. Ešte zreteľnejšie to vyslovuje knieža Pavel Esterházy r. 1696 v svojej knihe: „Nedaleko mesta Nitry na peknom vršku stojí kaplna P. Marie už od 200 rokov . . . , kde mnohí ľudia vo svojich nemociach uzdravenie nachádzajú“. Nitriansky biskup Ján Gusztinyi r. 1765 ku chrámu pristavil kláštor pre prísnych mníchov nazarénov, pozdejšie po ich odchode bývali tam starí vekom soší kňazia diecezaní, ktorí počas púťov služby Božie odbovali.

Od roku 1856 usporiadaná je tam riadna stanica duchovného.

Chrám tento je podoby križa v slohu románskom staváňý, z vnútra hlavne obefou nitrianskeho biskupa Roskovanyího ozdobený.

Pobožností sú tu početne navštevované, hlavne na sviatky: Očist., Zvest. a Nanebevzatia P. Marie. Na tento posledný sviatok je hlavná púť. Ročný počet pútnikov sa udáva na 20—25 tisíc.

5. *Skalka pri Trenčíne*. Je to miesto, ktoré svojim svätým životom posvätili slovenskí pustovníci a patróni národa slovenského sv. Andrej — Svorád a Benedik, žijúci koncom X. a počiatkom XI. storočia. Už roku 1224 dal vystaviť biskup nitriansky Jakub I. pri jaskyni, v ktorej sv. Benedik bol zavraždený, kláštor, a na skale, s ktorej jeho mŕtvé telo do Váhu hodené bolo, kostol. Kláštorom a kostolom vládli Benediktíni až po osúdnú porážku uhorského vojska pri Moháči. V búrlivých tých časoch totiž kláštor i majetky jeho zabrali válečné vojska, pokým roku 1644. Ján Püsky, biskup nitriansky, na naliehanie Juraja Líppayho, arcibiskupa ostríhomského, odovzdal ho správe otcov Jezuitov.

Jezuíti vládli kláštorom až po zrušenie spoločnosti. Potom kláštor i kostol zostal opustený, až oba upadly v rumy. Roku 1853 hlavne pričineným L'udevíta Stáreka, opata-farára trenčianskeho, z rumov zachované a obnovené bolo, čo sa ešte zachoval dalo. Obnovený kostolík 17. júla r. 1853, na sviatok sv. Andreja-Svoráda a Benedíka, posvätil spomenutý už opát-farár, ku ktorej slávnosti sišlo sa veľké množstvo pútnikov. V našich časoch zachované je a ku službám Božím slúži len: veža s malým zvonom a klenutinou a kupolou ozdobený a k úcte sv. Benedíka zasvätený kostolík. Pod ním je druhý kostolík: hrob Krista Pána. Z horného kostolíka ide sa do úzkej a tmavej jaskyne, na ktorej konci umiestená je kamenná socha sv. Benedíka v rúchu pustovníckom.

Výročitá púť býva tu v nedeľu pod oktávou 17. júla, sviatku to sv. Andreja-Svoráda a Benedíka.

Terajší pan biskup nitriansky dr. Karol Kmeťko zahájil pohyb a sbierku, aby toto pútné miesto bolo zvel'abené a stalo sa národnou svätyňou Slovákov.

6. *Dubnica*. Na čarokrásnom Považí na ľavom brehu Váhu, medzi Trenčinom a Ilavou, temer oproti Skalke, je mestečko Dubnica. Okrasou jeho je na mieste trochu vyvýšenom stojáci Marianský chrám, ktorý už r. 1276 stál, lebo sa spomína v jednej listine v tomže roku písanej. A zase najcennejšou okrasou ináč pekného chrámu tohoto je milostivá socha P. Marie.

Socha táto pôvodne nachádzala sa na trenčianskom hrade, a dl'a súdu znalcov pochádza z časov kráľa Mateja. Odtiaľ dostala sa do chrámu dubnického okolo r. 1729.

Do tejto doby, do prvej polovice XVIII. storočia, pripáda aj počiatok púťov do Dubnice. A podnet k nim dala práve tá z trenčianskeho zámku sem prinesená socha.

Stalo sa totiž, že gróf Jozef Illésházy i s manželkou svojou Tereziou, obzeral' si chrám dubnický. Nábožnej grófke pri tom napadla stará, nedal'eko oltára na stene pripravená socha P. Marie. I myslela si nábožná grófka, že socha pre jej zašlosť a starobu nesluší už do chrámu; a chcela ju dať odstrániť a inou novou nahradiť.

Lež po vysvetlení miestneho farára, že socha práve pre jej starobu sa teší zvláštnej úcte ľudu, odstúpila od svojho umyslu.

Po tejto návšteve chrámu stalo sa, že socha táto viackrát zjavila sa vo snách nábožnej grófke, natol'ko, že nemohla spávať. Porozumejúc grófka, že pokynutie toto nie je bez príčiny, dala vyhotoviť pre túže sochu pozlatenú a drahými kameňmi ozdobenú korunu z čistého striebra a skvôstne šaty. Od tohoto času veľké množstvo pútnikov prichádzalo sem. Aby sa mohli do kostola vmestiť dal vystaviť spomenutý už gróf Jozef Illésházy v rokoch 1754—1756 terajší priestranný chrám, v ktorom socha z dovolenia nitrianskeho biskupa postavená bola nad tabernakulum.

Sotva že zaujala socha P. Marie tento svoj nový trón, už dokázala svoju zázračnú moc. Viac zázračných uzdravení sa stalo na jej mocnú prímluvu.

Od toho času množstvo pútnikov navštevuje Dubnicu temer pres celé leto. Ročne asi 20—25.000 nábožných pútnikov prichádza sem hlavne z trenčianskej a nitrianskej župy, ale i zo susednej turčianskej, ba i z Moravy prídu nekedý prôvody.

Hlavné a najpočetnejšie púte bývajú na Nanebevstúpenie Pána, na Ducha sv. a na slávnosť kniežat apoštolských sv. Petra a Pavla.

7. *Višňové*. V Hornej Trenčianskej, dačo vyše hodiny chôdze od Žiliny, v malebnej dolinke pod vrchom Minčovom leží nepatrná ináč dedinka Višňové. Dedinka táto pre svoj veľkolepý chrám a milostivú sošku P. Marie stala sa takrečeno strediskom náboženského života slovenského ľudu hornôtrenčianskeho, ktorý sem každoročne vo veľkých prôvodoch prichádza, aby si vyprosil od P. Boha všakové duchovné i telesné dobrodenia skrze prímluvu višňovskej P. Marie.

R. 1514 pobožný muž Višňovský, zemän a obyvateľ obce, na mieste terajšieho chrámu dal postaviť malý kostolíček, v ktorom na malom oltári bola vystavená socha P. Marie. Táto dala podnet, že sa pobožný ľud z okolia začal sem schádzať. Keď malý kostolík nestačil roku 1768 Ján Zaffiri, kurator kostolíka za pomoci biskupa Jána Gusztényiho začal stavať nový veľký chrám. Kostol dohotovený bol roku 1782, v ktorom roku i milostivá soška slávnostne do neho prenesená a na hlavnom oltári umiestnená bola.

O pôvode milostivej sochy — píše sa v kanonickej visitácii — nič určitého a hodnoverného nevieme. Ústne však podanie hovorí, že v časoch, keď bol chrám v rukách protestanských, stalo sa, že keď kostolník čistil a od prachu utieral oltáre, sošku P. Marie z opovrzenia neutrel i ozvala sa soška: „Aj mňa!“ Či sa tak stalo? — dokláda kanonická visitácia — zná len Najvyšší. Isté je, že roku 1712 socha bola považovaná za milostivú a že sa na jej prímluvu i zázračné uzdravenia a iné udalosti staly.

Najviac pútnikov navštevuje Višňové na sviatky Navštívenia, Narodenia P. Marie a nedele pod oktávami sviatkov týchto. Ročne asi 30.000 pútnikov pride sem.

8. *Friwald* je maľučká, nepatrná, asi 1500 duší počítajúca obec poblíž Rajca na upätí vrchu Klak-u. Prvopočiatky úcty marianskej tu a i pôvod milostivej sochy zakryté sú rúskom neznalosti. Pôvod ich však sahá asi do XIII. storočia. Mimo upotrebenia sa nachádzajúci starý chrám, v ktorom predtým socha umiestená bola, dl'a mienky znalcov pochádza totiž z tej doby.

Nad všetku pochybnosť isté je, že roku 1767 tu už úcta marianska pekne prekvitala, lebo od biskupa Gusztényiho potvrdená kanonická visitácia z toho roku hovorí: „Na prostriedku nad hlavným oltárom stojí svojími milosťami preslávená... socha P. Marie“.

Dl'a ústneho podania v búrlivých časoch reformácie protestantské vojsko odnieslo sochu do Sliezska, odkiaľ socha — už v tom čase za milostivú držána — sama zázračným spôsobom späť sa dostala. Staly sa i zázračne uzdravenie. Medzi nimi zázračne z nemoci za nevyliciteľnú považovanej uzdravený bol chudobný reholník-piarista P. Hulják, jako to sám v prekrásnom latinskom verše, teraz pri oltári v ráme vyvesenom, zvečnil.

Keď sa počet pútnikov množil, v roku 1863 vystavený bol nový terajší kostol, do ktorého na nedeľu najsv. Trojice s veľkými slávnosťami prenesená bola milostivá socha P. Marie. Od toho času hlavne na túto nedeľu prichádza sem množstvo asi 15.000 pútnikov.

9. *Levoča*. Je to najhlavnejšie pútnické miesto východného Slovenska. I dl'a pôvodu jedno z najstarších. Historicky je dokázané, že už roku 1247 na Svätej Hore pri Levoči stála kaplna a v nej socha P. Marie navštevujúca sv. Alžbetu. Bolo tu potom Braterstvo P. Marie založené, ktoré sa staralo o úctu mariansku.

Táto úcta neprestala ani za časov reformácie, hoci vtedy protestanti zaujali mesto Levoču a jej chrámy. Na Svätej Hore otcovia Jezuiti bdeli a uctievali P. Mariu.

R. 1766 Martin Engelbert, opát-farár levočský založil terajší chrám.

Pozdejší pri chráme vystavený bol príbytok pre kňazov a roku 1841 kaplnka pre pútnikov réckeho obradu.

Najväčšia púť býva na sviatok Navštívenia P. Marie, 2. júla, kedy asi 50 r.-kat. a 20 récko-katolíckých duchovných spovedá a počet prijímajúcich bývá 20.000 r.-kat. a 5—8000 récko-katolíkov.

Ročný počet pútnikov je 50.000.

Okrem týchto najvýznamnejších pútnických miest jesto na Slovensku ešte celý rád menších pútnických miest a milostivých soch ako: Prievidza, Radvany, Krásna Hôrka, Staré Hory, Trnava atď. Navštevujú slovenskí pútnici i mnohé mimo Slovenska ležiace putnicke miesta: Velehrad, Kalwaryu Zebrzidowskú, Frídek, Mariazell atď. Táto vrúcna úcta nábožného ľudu slovenského k P. Marie je nám zabezpečením, že on napriek všetkému náporu nedá sa odvrátiť od dedictva otcov, od viery, ktorú mu priniesli sv. Cyril a Metod.

Stáňa Šimiček-Bernatský

NAŠE ZVONY

*Smutne znely naše zvony,
když naposled vyzváněly,
při jich teskném bédování
nám se v očích slzy chvěly.*

*Kovových těch srdci rány
hřměly od kostela dolů,
kdo uslyšel ran těch zvuky,
postál v tichém, němém bolu.*

*Již nebudou jásavými
zvuky zváti ke mši svaté,
tam kdes v dáli nespátrí víc
k Anděl Páně ruce spiaté.*

*Za mrtvé již nikdy více
nezazní jich bolné hrany,
více k duším nepromluví
kovových těch srdci rány.*

*Vzali nám je. Jako dětem
smrt když bere drahou máti,
a jak ony o svou matku —
my o zvony budem lkáti.*

*Nuže, s Bohem, zvony naše,
nespátrí vás oko více,
při vzpomínce na vás časté
slza skropí naše lice.*

*Zvuky vaše zniti budou
v srdcích našich jako v snění,
poslední ty hrany vaše
neupadnou v zapomnění!*

Dr. Josef Vašica

KATOLICKÁ CÍRKEV U PODKARPATSKÝCH RUSÍNŮ

Od chvíle, co se Podkarpatská Rus stala nedílnou částí naší republiky, česká veřejnost, která před tím skoro ani nevěděla o tomto zlomku Slovanstva, vymírajícím zvolna násilnou maďarisací ráda se zaměstnávala vším, co se týká tohoto bratrského kmene. Jestliže už jiné stránky rusínského života, jejich politická roztržetnost, spory o spisovný jazyk, primitivní zemědělství, sociální závislost na židech byly stěží chápány, tím zmatenější jsou představy o jejich náboženských poměrech. A dosud možno čísti skoro zpravidla posudky nepřesné a křivé, které staví zejména katolickou církev v tamních krajích do světla málo příznivého. Pokusil jsem se tudíž stručně nastíniti dějinný vývoj katolicismu mezi Podkarpatskými Rusíny; z něho nejlépe se posoudí její vliv na všecek kulturní život tohoto kraje.

1. Před unií.

Rusíni pronikali do Uher ze slovanské pravlasti na severovýchodě již asi před příchodem Maďarů a usazovali se tu porůznu. Když koncem IX. století Maďaři zaplavili uherskou nížinu a opanovali sousední kraje, zničivše mocnou říši Svatoplukovu, bylo v jejich vojsku, podle zprávy nejstaršího uherského kronikáře, též mnoho Rusínů, které vítězní dobyvatelé rozsadili na jednotlivých místech svého panství, aby jim byli pohraničními strážci. Rusíni splynuli tu většinou s domácím obyvatelstvem. Avšak na severu, v stolici šáryšské, zemplinské, užské a berežské, kde se rozkládaly hluboké a nepřístupné hvozdy, vytvořila se znenáhla, za několik století, z tohoto slovanského obyvatelstva, jež bylo posíleno několikerým přílivem nových osadníků souvislá *krajina rusínská*, tvořící samostatný správní celek.

K těmto Rusínům dostala se první zvěst o Kristu snad již za působení sv. Cyrila a Metoděje na Velké Moravě, zabírající i celé Slovensko. Maďaři, byvše zadrženi v svém postupu na západ bitvou na Lechu, upevnili se v Uhrách a záhy se pokřesťanili. S počátku působili mezi nimi misionáři řečtí, ale od dob sv. Štěpána (997—1038), který byl podle podání pokřtěn sv. Vojtěchem, počíná v Uhrách převládati vliv západní církve latinské, která za nedlouho úplně zatlačí obřad řecký.

Do čtrnáctého století nevíme nic určitého o náboženských a církevních poměrech našich Rusínů. Lze se domnívati, že měli své

domácí kněží slovanské, kteří jim byli posvěcováni od pravoslavných biskupů v Haliči a na Rusi. Církevní rozkol, který se začal za cařihradského patriarchy Fotia (857—886) a vyvrcholil r. 1054 za patriarchy Michala Kerularia, u Rusů nebyl hned přijat. Všeruský metropolita Hilarion (1051—1068), sídlící v Kyjevě, přerušil se schismatickým Cařihradem všecken styk, a biskup, poslaný odtamtud do Kyjeva, byl zapuzen.

Teprve počátkem XII. věku pozorovati také na Rusi odklon od západní církve a přilnutí k řeckému pravoslaví, jež sem vysílá hierarchii ze svého středu, takže po pět století většina ruských biskupů jsou rodilí Řekové. Tím způsobem Rusové stanou se schismaticky; bez jakýchkoli vnitřních pútek a otřesů, ani o tom tuze nevědouce. Nejinak tomu bylo i u Rusínů v Uhrách, kteří v té době církevně záviseli zvláště na sousedních biskupech v Přemysli.

Tak by se mohl zhruba vyjádřiti stav náboženských poměrů před dobou, kdy na Podkarpatské Rusi, z šera neznámé minulosti se vynořuje první dějinná osobnost, kníže *Theodor Korjatovič*, který mocně zasáhl i do vývoje církevního.

Velký kníže litevský Vitold (1392—1430), jsa z rodu těch smělých dobyvatelů, kteří nevybírají prostředků, kde běží o to, aby uskutecnili svůj sen, nestrpěl v svém sousedství drobnějších panství a napadl mimo jiné r. 1393 novgorodského a podolského knížete Theodora Korjatoviče, vypudil jej z Novgorodu a donutil hledat pomoci u krále uherského Ludvíka, který mu nabídl panství mukačevské. Korjatovič, vida že se neubrání proti Vitoldovi, vzdal se svých zemí za Karpatami a usídlil se trvale na Mukačevsku, podržev si titul „knížete podolského“. Spolu s ním přišlo prý do severních Uher na 40.000 podolských Rusínů, jimiž se rusínský živel značně posílil. Korjatovič vystavěl hrad i město Mukačevo a opevnil je. V paměti lidu posud žije jako rek, jenž zvítězil nad ještěrem.

Na poli náboženském největší zásluhou Korjatovičovou jest, že kolem roku 1400 vystavěl na jižním svahu Černecké (Mniši) hory, asi půl hodinky od města Mukačeva, basiliánský klášter, shlízející se podnes v říčce Latorici, jež těsně mimo něj od polských hranic spěchá do Tisy.

Někde poblíž Mukačeva založil již dříve v XI. století, možno-li věřiti té zprávě, král Ondřej I. (1046—1061), zeť kyjevského knížete Jaroslava, klášter s ruskými mnichy, který tu trval až do roku 1221, nezanechav sledů své působnosti.

Korjatovičem založený samostan sv. Mikuláše stal se záhy střediskem rusínské církve. Jeho opati byli jakýmsi zástupci biskupů, starající se o pravoslavné slovanské obce, roztroušené po celých severních Uhrách až daleko na západ. Také první rusínští biskupi, kteří se v těch krajích připomínají, Jan r. 1491 a 1498 a po něm teprve za půl století, roku 1551, Vladislav, sídlí v klášteře černeckém, jehož chrám se pokládá za kathedrální. Mniši pomáhají biskupům ve správě diecése, nahrazujíce mu takto konsistoř, kterou by si byl mohl sotva zříditi z kněží rodinami vázaných, nemaje k tomu ani dosti důchodů.

Kdežto Černecký klášter přetrval všecky bouře a dnes po pře-

vratě znovu rozkvétá, jeho společník a někdy i soupeř v minulosti, klášter Hrušovský (Körtvélyes), zanikl v XVII. století, buď že byl rozbořen od Jiřího II. Rákóczyho r. 1757, když se vracel z Polska, nebo podle jiných zpráv byl v r. 1690 za povstání Tökölioza zničen od protestantů.

Také původ tohoto kláštera jest neznám; zdá se, že vznikl již před XIII. stoletím. Jeho archimandrité osobovali si biskupskou moc nad okolím a ocitali se tak ve sporech s mukačevskými biskupy. Kolem roku 1606 stal se Hrušovský monastýr sídlem moldavských biskupů. Hlavní význam jeho však dlužno viděti v tom, že měl svou tiskárnu, jedinou na Podkarpatské Rusi, kterou v něm zřídil na počátku XVI. století Němec Švajpold Fíol, uchýlivší se sem z Krakova.

Jinak byl církevní život rusínské diecése mukačevské prostinký a nedokonalý. Nebylo školy, v níž by se vzdělávali příští kněží. Všecka jejich příprava k svěcení pozůstávala v tom, že se v klášteře naučili obřadům. Kněz nelišil se svým společenským postavením od lidu, s nímž se sdílel i o jeho nevědomost. Nebudeme se tomu příliš diviti, povážíme-li, že až do XVII. věku obce rusínské nebyly ustáleny a velká část Rusínů kočovala se svými stády po horách severovýchodních Uher. Tito pastevci, požívající výsad valašského práva, uchovali si déle svou svobodu, než pevně usedlý lid selský, který již od XVI. století upadal v poddanství. Tíha roboty dolehla stejnou měrou i na rusínské duchovenstvo, jež nemajíc církevních pozemků ani neberouc desátků, žilo z polní práce a z nepatrných příjmů štolových,

Poněvadž Rusíni nebyli všude rozděleni na pevné farní obce, stávalo se, že někde vůbec nebylo kněze, v jiné obci však jich bylo pět i deset, s ženami a dětmi, živících se na způsob sedláků. Vrchnostem museli kněží konati všechny práce a všechna břemena, jako ostatní lid, a nejednou byli k tomu i ranami donucováni.

Lze si snadno představit, jak bezradní stáli tito více sedláci než kněží vůči zmatkům, jež v XVI. století způsobila reformace, vnikající sem ze Slovenska. Stav tehdejší pravoslavné církve rusínské byl málo utěšený.

2. Unie.

V té době v sousední Haliči a v ruských provinciích Polska část pravoslavných biskupů s metropolitou prohlásila se na sněmu v Brestě (r. 1596) pro sjednocení s římskou církví čili pro unii. V příštích letech zasloužil se o její rozšíření hlavně metropolita Ipatij Potij († 1613) a mučedník unie sv. Josafat. I na Podkarpatskou Rus razilo si cestu toto hnutí za spojením s církví katolickou. Uvádí se, že sjezdu v Brestě se účastnil buď sám biskup mukačevský nebo jeho zástupce. Za pravoslavného biskupa Sergija VI. (1601—1616) povolal uherský magnát Jiří Homonaj biskupa Athanasia Krupeckého z Přemysle, aby se pokusil o zavedení unie. Domácí biskup a lid nepřáli těmto snahám, než Krupeckému se přece podařilo získati některé z mnichů a světských kněží na statcích humenských, kteří svolili, že příjmu unii, bude-li jim ponechán slovanský obřad. Ale lid se proti nim vzbouřil,

napadl je vidlemi a kyji, takže Krupecký sotva životem vyvázl.

Vzrůstající útisk se strany kalvinských vrchností nutil však biskupy rusínské, aby hledali ochrany u katolického císaře, takže již biskup *Vasil Tarasovič* (1634—1648) mnoho vytrpěl od protestantů a od Rakóczyho I. pro to, že sám přijal unii a že se přičiňoval o její rozšíření. Za svého nástupce doporučil horlivého mnicha z řádu sv. Basilia Petra Parthenia Rostošinského, o němž věděl, že jest oddán unii.

Petr Parthenij se přičinil, že již 24. dubna 1646 sešlo se 63 rusínských kněží v Užhorodě, kde v přítomnosti katolického biskupa jagerského, Jiřího Jakušiče, učinili katolické vyznání víry a podepsali sjednocovací listinu, v níž jim byla zároveň potvrzena slovanská bohoslužba, svobodná volba biskupa a slíbeny tytéž právní výsady, jaké měli v říši kněží katoličtí. Přičiněním Partheniovým vzrostl brzy počet uniátských kněží na čtyři sta. Parthenij, těšící se z nemalé obliby i u lidu, zvolen byl také po smrti Tarasovičově biskupem (1648-1665.)

Zatím sedmihradská kněžna Anna Lorantfyová, vdova po Jiřím Rákóczym I, sama kalvínka, byla by nejraději všechno kněžstvo rusínské viděla kalvinským. Než-se Parthenij mohl upevniti jako biskup, sezvala si as dvanáct kalvinských kazatelů, a jimi dala zvoliti jednoho rusínského kněze, když přísahou stvrdil, že v srdci zůstane kalvínem a že jí bude věren, za mukačevského biskupa. Ač nebyl ani posvěcen, vedl si tento chráněnc kněžnin jako biskup a dokonce i kněží světíl.

Proto přátelé nutkali Parthenia, zvoleného kněžstvem, aby se staral sám o své co možná nejrychlejší posvěcení. A tu Parthenij, z jakési „nevědomosti a z bludu“, snad že nedoufal v spěšné řízení se strany katolické, — odjel do Sedmihrad a tam byl vysvěcen na biskupa od tří schismatických biskupů (1651). Nikterak se však při tom nevzdal unie, nýbrž prohlásil otevřeně svým světitelům, že je knězem katolickým a že jim chce zůstat. Biskupí nejen ho nenutili k rozkolnému vyznání víry, ano jeden z nich řekl dokonce s povzdechem: „Kéž bych i já mohl tuto unii přijmouti!“

Vývoj katolicismu však tímto nepředloženým skutkem, v němž arcí nebylo zlé vůle, byl na několik let zadržen. Parthenij poznáv že chybil, utekl se kajícně k svému příznivci, ostříhomskému primasovi Lippayovi, který se ujal této záležitosti a psal několikrát do Říma, prose proň o dispens. Vědělť, co Parthenij už byl pro unii vykonal a že není muže schopnějšího k dovršení tohoto díla. Leč teprve r. 1655 byl Parthenij potvrzen papežem a také králem v hodnosti biskupské; za těchto průtahů mnozí z kněží zase odpadli k schismatu a rozkolný biskup nabýval půdy. Ani v ostatních letech nepodařilo se Partheniovi, který neměl dostatečných příjmů ni stálého sídla, přivést unii k vítězství. Za něho se také basiliánské kláštery toho kraje přivtělily k Římu.

Nástupce Partheniův, *Josef Vološinovský*, který se připomíná v letech 1667 až 1675, byl taktéž vysvěcen od rozkolného biskupa ve Lvově, ale potom přijal unii. Jaké byly tehdy v Podkarpatské Rusi nejisté poměry, svědčí jeho stížnost z roku 1669 na

křivdy, jichž se dopouštěli na něm a jeho věřících kalvíni, a zejména správce berežské župy Ambrož Gulaczy. Gulaczy proti Vološínovskému podporoval schismatického biskupa Joannikía Zékanye v Imstičově, pro „mnohé zločiny a výstřednosti sesazeného a vyobcovaného“; nutil uniatské kněze, aby jeho poslouchali; kde mohl, dával na jevo své zášti proti rusínským kněžím, nakládaje s nimi jako s raby.

Tak jednou, když byl lapen pověstný vrah, musili kněží, k své potupě, toho lotra hlídati po celé dvě noci a den. Kalvíni bourali rusínské kostely, plivali před křížem, když šlo procesí mimo.

Stejně zoufalý hlas zní k nám z prosby k císaři, kterou v únoru 1671 psal mnich černeckého kláštera Gedeon Torzynski: klášter prý se ocitl v krajní tísní, nedostáváje od nějaké doby ani těch dvě stě zlatých ročně, jež mu byly císařem na věčné časy přislíbeny. Zapřísahá císaře „krvavými slzami“, aby jím pomohl. V Klášteře je dvanáct mnichů, ve škole osm kantorů a dvacet studentů v největší bídě, nahých. Cesty jsou daleké a nebezpečné. V létě se rozešli tři mniši s oněmi studenty po žebrotě, ale od lupičů byli obrání, při čemž jeden ze studentů přišel o život. Pět týdnů již uběhlo, co nemají jídla ani oděvu. Bez podpory zahynou.

Teprve když Žofie Báthoryová, snacha Anny Lorantfyové, jež byla na rozdíl od své tchýně horlivou katoličkou, stala se po smrti svého muže správkyní panství Rákóczyových, mohla unie zdárněji prospívat.

Přestala násilnictva se strany kalvínů a domácímu kněžstvu dostalo se vynikajících pomocníků v jesuitech, které kněžna povolala na svůj dvůr do Mukačeva, zřídívši tam stálou jejich misi. Jesuité vykonali na Podkarpatské Rusi mezi kněžími i lidem kus práce osvětne. Nejvíce z nich proslul *Emerich Kiš* (1631—1683), Trnovan rodem, typický misionář zanícený apoštolskou horlivostí, který dovedl klášterní strohost spojit s uhlazeným životem dvorským. Asketickou přísností získal si na dvoře kněžnině naprostou vážnost a lid byl mu oddán jako svému dobrodinci, protože svým slovem otvíral vrchností ruku k štědré podpoře. Při tom všem jesuita v něm nezapomínal prospěchu svých řádových kolejí. Hovořil kromě latiny německy, maďarsky, srbsky, česky a polsky. Proslulá byla jeho výmluvnost na kázáních. Okolní pání si jej o závod zvali na pohřby jako chvalořečníka; jeho panegyrické řeči byly pak vydávány tiskem. Zvláště dojemnou řeč pronesl, když byla pochovávána kněžna Žofie (1680), tato mocná příznivkyně jeho řádu, za jejíž nemoci, jak dí jeden současný analista, blaho říše se viklalo, po jejímž skonu div že se nesřítlo. Em. Kiš zahynul ve Vídni, když byla obléhána Turky, nakaziv se při ošetřování nemocných. Nicméně, ač tu působili takoví apoštolé, unie pokračovala jen zvolna. Nesjednání Rusíni po celou tu dobu měli svého biskupa na Marmarošsku, jež dlouho ještě zůstalo nedotčeno ruchem uniatským. Katoličtí biskupové, kteří následovali po Partheniovi, nebyli schopni, aby provedli obnovu v zubožených poměrech církevních, aby zřídili ze základu školství, postarali se o řádnou duchovní správu a před úřady obhájili právních svobod svého kněžstva.

Vološinovský byl, zdá se, zapuzen z biskupství (1672?), protože nezůstal unii věren. Mezi domácím kněžstvem nebylo osobnosti, jež by byla mohla vzít do rukou otěže nehotové církve uniatské, a pokusy svěřiti je rukám cizím, nepotkaly se se zdarem. Tak vyjednávala Žofie Báthoryová v r. 1672, aby přemyšlský biskup Jan Malachovský byl potvrzen biskupem mukačevským, ale bez výsledku. Jiní dočasní správce diecése, jako Řek Theofan Maurocordato, arcibiskup paronaxijský r. 1677, Jan Lipnický (1681—1684), Porfyr Kulczycki (1685—1688), ač měli dobrou vůli, ustoupili svízelným a nejistým poměrům.

Metod Rakovecký v r. 1689 byl vlastně rozkolník a unii jen předstíral. Ani katolická šlechta, tím méně ostatní nepřála unii, ano protivila se jí, jak mohla, ježto se cítila poškozena ztrátou pravoslavných popů, kteří posavad konali poddanské služby jako jiný lid. Přijetím unie stávali se svobodnými, de iure ovšem, neboť ve skutečnosti trvalo dlouho, než se domohli svých práv. Teprve opětovným patentům Leopoldovým a Marie Terezie podařilo se přimět šlechtu, aby dbala výsad přiznaných sjednoceným kněžím.

V té době pozdější kardinál a primas ostříhomský Leopold Kolonič (Collonich), stav se poručníkem sirotků po Františku Rákóczym (r. 1676), synu Žofie Báthoryové, a spolu vrchním správcem mukačevského panství, poznal na vlastní oči opuštěnost a zaostalost rusínských farářů na venkově; pokládal tudíž za příkaz svého svědomí, aby pomohl bědnému stavu sjednocené církve. Šlo mu především o to, aby na biskupský stolec dosadil muže, jenž by kněžské a církevní záležitosti pevnou rukou spořádal. Mezi domorodým klérem ho nebylo. Nalezl jej však v *Janu Kamelisi* (de Camellis, 1690—1706), rodem Řeku z ostrova Chia. Kamelis studoval v Římě, kde byl také vysvěcen na kněze. Několik let působil jako misionář v Albanii, potom vrátil se zase do Říma a byl jmenován generálním prokuratorem basilánských klášterů i celé sjednocené Rusi. Tehdy se s ním Kolonič seznámil, a nyní se přičinil, aby tento kněz nevšedních schopností byl ustanoven biskupem v Mukačevě. Kamelisi přísluší zásluha, že zřídil mezi Rusíny náležitou církevní správu a tak unii postavil na pevný základ.

Jsa dalek slaboštví a obojakostí svých předchůdců, nezalekl se ani odporu se strany kněžstva, jež mnohdy nechápalo jeho obrodných snah. Prohlásil, že chce raději zemřít, než vědomě něco připustit, co jest proti příkázáním božím a proti předpisům církve svaté. Svolával duchovenstvo na synody, horlil, vybízel, káral.

Obraz takové synody byl arcí nejednou pro Kamelise překvapením. Tak v Makovici spatřil biskup s údivem, že většina kněží, kteří se na jeho výzvu dostavili, je oděna v kožichy a houně, v chološích a s bačkorami; jen tu a tam někdo v kněžském taláru. Posedali si bez rozpaků u svých košů, v nichž si přinesli jídlo. Kamelis nařídil, kdo chce býti farářem, aby se šatil předepsaným rouchem. Tehdy se počala „zevnější kultura“ rusínských kněží, kteří posud se podobali spíš pastevcům. Se vším úsilím, jsa podporován Koloničem, domáhal se Kamelis u císaře, aby vysvobodil kněžstvo z panského

otroctví, v němž přes potvrzené výsady namnoze ještě vězelo. Dovolil kněžím, aby pracovali na svém nebo aby si pole přínajali, kde by toho bylo třeba; zakázal jim však jako věc kněze nedůstojnou, nádeničiti na cizím. Přihlížel k tomu, aby v kostelích panoval pořádek a čistota, jak v mešním nádobí, tak v obřadních rouchách. Každý farář měl vésti aspoň knihu křestní a snubní, což před tím se nedělo.

Jelikož na celém rozsáhlém území rusínském nebylo školy pro bohoslovce, přiházelo se, že přicházeli k biskupovi žádat o vysvěcení i takoví nevědomci, kteří ani svátostmi řádně přísluhovati nedovedli. Kamelis tudíž stanoví nejmenší míru přípravy na kněžství, bez níž příště nikoho nevysvětí; žádá, aby uchazeči kromě dostatečných vědomostí, jež jim bude osvědčiti při zkoušce, asi tři léta sloužili u některého kostela za zpěváky a pomocníky. Koloničovou přízní byla r. 1704 nově zřízená nadace Janyova v trnavském semináři přidělena mukačevské diecési; od toho roku byli tam každoročně tři rusínští bohoslovci zdarma vydržováni. Tito odchovanci jezuitských škol trnavských stali se výkvětem domácího kněžstva a průbojníky osvěty mezi Rusiny; k nim náleželi též i biskupové mukačevští po více než sto let.

Kamelis napsal také pro bohoslovce i starší duchovenstvo obšírný latinský katechism. Chtěl, aby jej někdo z kněží přeložil do rodného jazyka, ale v celé své velké diecési nenašel ani jednoho, kdo by to byl dovedl. Proto svěřil překlad haličskému knězi Ivanu Kornickému, který užil při tom rusínské řeči lidové s příměsí polštiny. Tato kniha jazykově zdařilá a svým obsahem, vyplňujícím 370 stran, i dnes pozoruhodná, byla vytištěna v Trnavě r. 1698 s názvem „Katechisis“. Jest to první tištěná kniha z novodobého písemnictví na Podkarpatské Rusi. Příštího roku Kamelis dal v téže jezuitské impresi, kterou Kolonič zásobil cyrilskými typy ku potřebám unie, natisknouti „Bukvar jazyka slavenska“ (slabikář), znamenitou na tu dobu příručku nejen pro děti, nýbrž snad i pro mnohého theologa a šedivého kněze, kterým abeceda působila obtíže.

Jako jinde v sjednocených církvích, ponecháno i Rusínům kněžstvo ženaté. Kdo z bohoslovců nechtěl zůstatí v celibátě, mohl se před svěcením oženiti. Nikdy však, ani v církvi východní — což platí podnes — nebylo knězi dovoleno vejítí ve sňatek po přijetí vyšších svěcení. Proto také ovdovělí kněží nesmějí se po druhé ženiti, a učiní-li tak přece, musí se vzdát kněžského úřadu. Ale před Kamelisem církevní kázeň v těch krajích za dřívějších biskupů poklesla tou měrou, že bylo dosti kněží po druhé ženatých. Kamelis neúprosně potíral toto „dvojženství“, nedovoluje jim konati služeb a obřadů církevních, dokud by žen nepropustili. Nařídil obcím, aby samy netrpěly těchto dvojženců (bigamí); obec, která nechala je sloužiti, byla pokutována 50 zlatými. Tak Kamelissova energie odstranila i tento zakořeněný zlořád, před nímž by byl ustoupil duch méně odhodlaný.

Kněžstvo vzdělané a ukázněné učilo i lid zvykatí povinností křesťanským. Kamelis jim byl rádcem, jak si počínati. Přál si též, aby při každém chrámu byl ustanoven kostelník a zpěvák, které by platila farnost. Oba měli sloužiti nejen kostelu, nýbrž také vyučovati

vesnické hochy. V této snaze biskupově možno spatřovati jakýsi pokus o zavedení obecného školství, v té době jistě pozoruhodný.

Když Kamelis 22. srpna 1706 zemřel, podlehnuv přílišným námahám, nastalo desetiletí žalostných zmatků, v němž málem nebylo zmařeno vše, co za svého požehnaného působení byl vykonal na náboženském a osvětovém úhuru Podkarpatských Rusínů.

Severní župy uherské byly tehdy jevištěm odboje, jež proti Habsburkům pozdvihl František Rákóczy. V letech 1704 až 1708 vládl tento magnát, v jehož službách byli i někteří vynikající Slováci a Rusíni, neomezeně na Slovensku, Podkarpatské Rusi a v Sedmihradech. Teprve r. 1710 podlehl císařským vojskům a odešel do vyhnanství, zemřel v Turecku (1735). I kněžstvo se vmísilo do těchto bojů. Našli se mezi nimi karieristé, kteří doufali, že se vyšinou přízní svých pánů k prvním hodnostem. Hned s počátku přidal se k Rákóczymu *Petronij Kaminský* a získav si knížete, nabyl takového vlivu, že jeho návodem Kamelis byl v posledních letech ze své residence v mukačevském klášteře vypuzen. Po smrti Kamelisově Rákóczy jmenoval Kaminského biskupem. Nebyl sice vysvěcen, ale pokud rusínský kraj byl v mocí povstalců, spravoval diecési (do roku 1709) s přívolením přemyšlského biskupa Antonína Vinnického, který za těchto pohnutých dob (od 1707 do 1710) měl vrchní dohled nad opuštěným dědictvím Kamelisovým.

Jak tehdy i náboženské poměry byly rozvráceny, dovídáme se z jednoho listu, psaného Kaminským dne 16. listopadu 1709 biskupu Vinnickému: Rozkolníci opanovali pole. Jejich biskup Stojko, sídlící v Marmaroši, kde vůbec o unii se skoro neví, světlí o překot kněze, kteří se k němu hrnou z Polska a z okolních Uher. Tato nadvýroba kněží, s nimiž se neví kam, dostoupila již počtu čtyř set. V Mukačevě samém vyskytl se jiný schismatický biskup Cirka. Kníže Rákóczy, že jest katolík a odchovanec jezuitů, nechce se mísiti do těchto církevních sporů, neboť co mohl, vykonal pro unii. Jezuité jsou z Mukačeva vyhnáni. V Černeckém klášteře, opuštěném od mnichů, bydlí nějaký kalvín se svou ženou, kořistě z jejich statků. Schismatici se ku podivu shodli s kalvíny proti katolíkům, kterým se svorně odnímají kostely, aby se dávaly kacírům. Starší kněží, věrní unii, jsou nenávidění a všechno se houfně utíká k mladším, nesjednoceným. Stává se, že vlastní syn, nově posvěcený, vyhání z fary otce a na mnohých místech s úspěchem. Není moci, která by tu zjedнала pořádek a jistotu. Visítovati kostely je nebezpečno; na panství knížecím ještě jak tak lze se toho odvážiti, ale na statcích šlechticů, zejména kalvínů, čeká jistá smrt, málo žádoucích, ježto zůstane bez jakéhokoliv užitku duchovního. Proto Kaminský, pozbyv naděje na lepší budoucnost, jak již jednou byl prohlásil lvovskému metropolitovi, znova se zřiká v tomto dopise biskupské hodnosti a svatě ujišťuje, že o ní nestojí ani jako „pes o pátou nohu“. Na konci ostře napadá Hodermarského.

Tento *Jan Hodermarský* byl totiž kněz z jiného tábora. S mečem v ruce účastnil se bojů proti Rákóczymu na straně císařských. Již v září 1707 jmenoval jej Josef I. biskupem mukačevským, a zdá se, že to byl muž jinak schopný, aby spořádal rozháranou diecési a

pokleslou unii vzkřísil. Poněvadž však prolil krev v boji, nebyl v Římě potvrzen, a marné byly všechny informace, prosby a žádosti, které se tam v jeho prospěch posílaly. Vyjednávání se táhlo až do roku 1715, kdy se Hodermarský svých nároků vzdal, a vrátiv se do černického kláštera, stal se tam archimandritou († 1729). Krátký čas (1711—1714) působil na Podkarpatské Rusi vedle Hodermarského uniatský mnich ze Lvova *Polykarp Filipovič*, jakožto apoštolský vikář s titulem biskupským.

Ohlédneme-li se po utrpeních a ztrátách tehdejších katolických Rusínů, mimoděk si řekneme: kdyby schisma bylo ještě bývalo schopno života, bylo by se muselo tehdy vzpamatovati a potlačití osláblou církev uniatskou, z níž nezůstalo než stádo, ustrašené a rozprchlé, bez pastýře. Že se unie zase brzy zotavila z ran tohoto desítiletí, dlužno přičísti úsilovnému apoštolování Kamelisovu, který se nespokojoval jen číselným vzrůstem katolíků, nýbrž hleděl k tomu, aby všechen život jak kněží, tak lidu se přetvořil a obnovil podle ducha pravé víry. Jeho setba vzrostla, jakmile se přehnala nepohoda válečných bouří a rusínským krajem se rozlilo teplo míru.

3. V područi Jagru.

Rokem 1716 se počíná období klidného vývoje uniatské církve, která se na venek šíří a vnitřně pevněji ustrájí. V jejím čele jsou vesměs biskupové domácího původu: *Jiří Bizancij* (1716—1733), *Šimon Olšavský* (1733—1737) a *Jiří Blažovský* (1738—1742), kteří se cítí stejné krve s lidem jejich správě svěřeným.

Záhy však si počínají uvědomovati, že nutno, má-li diecése mukačevska splnití své poslání mezi rusínským lidem, aby se vymanila ze své závislosti na biskupu jagerském, jehož vrchní mocí byla přikázána. Správcové diecése rusínské totiž byli jen apoštolskými vikáři s titulem biskupským, ostatek však ve všem podléhající právomoci a doзору katolického biskupa v Jagru. Tento poměr nebyl z prva ani obtížně pocítován, jelikož uniatská církev rusínská potřebovala cizí pomoci k svému vnitřnímu zesílení. Avšak počátkem XVIII. věku již dochází častěji ke sporům mezi chudými a nenáročnými biskupy rusínskými a mezi jagerskými šlechtici, kteří dovolávajíce se devátého kanonu IV. sněmu lateránského, že v téže diecési nesmějí býti dva biskupí s plnou iurisdikcí, nechtěli přivoliti, aby místo dřívější schismatické diecése, prostírající se na jejich diecésním území, vznikla nová, samostatná diecése katolická. I kněží a faráři uniatští, byli dáni pod dozor svých latínských bratrů, takže docházivalo k sporům, jichž využívali nesjednocení, poukazující s posměchem na nedůstojnou tuto kuratelu. V očích mnohého maďarského kněze uniaté stále zůstávali jakýmsi polokacíři.

Napětí, které již za Jiřího Blažovského se přiosťřilo, propuklo ve zjevný spor, když biskupem byl zvolen rázný a osvícený *Michal Manuil Olšavský* (1743—1767). Jeho přední snahou bylo povznéstí vzdělanostní úroveň kněžstva, pořádá ještě dosti nízkou nedostatkem škol a knih. Proto zřídil r. 1744 v Mukačevě, hlavně svým nákladem,

rusínský bohovědný ústav a při něm též školu pro výchovu venkovských učitelů. Sám s počátku na těchto obou školách vyučuje. Sepsal také příručku: *Elementa puerilis institutionis in lingua latina* (Načalo písmen dětem), jako výbornou pomoc pro vyučování latině a dal ji natisknouti r. 1746 v Kološváru. Této vzácné památky literární se zachoval jedinký výtisk ve františkánském klášteře v Levoči. Pokus o vlastní rusínskou tiskárnu se mu nezdařil. Jagerský biskup Barkóczy nepřál těmto emancipačním počínům a rád by byl soustředil přípravu budoucích uniatských kněží ve svém semináři v Jagru. U Marie Terezie si vyžádal r. 1754 ročních 1200 zlatých jako stipendium pro šest rusínských theologů, kteří by konali svá studia v jeho jagerském bohosloví. Ale jen s největšími obtížemi sehnal tři čtyři mladíky, kteří se odhodlali jíti raději do Jagru než do své domácí školy mukačevské; a vstoupil-li tam přece kdo, zakoušel nemálo ústrků, toužil odtamtud jako z klece a při první příležitosti uprchl.

Učeliště mukačevské však prospívalo, křísíc spící síly rusínského kléru. Latinský jazyk, jehož znalost byla v Uhrách každému inteligentu na výsost potřebna, nalézá i mezi rusínskými kněžími své milovníky, ano proniká i do denního hovoru, takže Rusíni počínají se velebiti od Maďarů jako lidé dokonale vzdělaní.

Michal Olšavský přispěl svou obezřelostí a mocí, někdy dosti tvrdou, k upevnění unie nejen ve své vlastní diecési, jmenovitě v Marmaroši, kde se pravoslaví udrželo až do r. 1761, nýbrž také v sousedním Sedmihradsku. Byv tam poslán jako císařský důvěrník r. 1746 zjednal pokoj a nápravu mezi lidem, který poštván proti unii, pátil ikony, vyháněl, bil, a žalářoval kněze a rozchvacoval církevní jmění.

Sám Barkóczy neskrblil Olšavskému chválou, napsav o něm, že řeč, jakou tehdy promluvil k lidu, ukazuje „pastýře zbožného, učeného a starostlivého o spásu stáde, a ač oplývá vyšším světlem, podivuhodně se přizpůsobuje chápavosti nevzdělaného lidu.“ Olšavský měl se státi nástupcem fogarašského biskupa In. Kleina, který za těchto bouří ušel do Říma, ale odmítl, chtěje zůstatí věren svým Rusínům.

Svědectvím ušlechtilé nezištnosti, s níž Olšavský pracoval o blahu svých rodáků, jest jeho „knižní závět“. Vyznává v ní, že od chvíle co se stal biskupem, jak mohl, se přičiňoval, aby lid sobě svěřený vyvedl z nevědomosti, v níž tápal, na pravou cestu spásy a ctnostného života. Poněvadž v jeho diecési nebylo knih ani mezi kněžími, tím méně mezi lidem, a po předchůdcích nic neostalo, vidělo se mu nutným postaratí se o knihovnu. Utrhoval si proto ze skrovných příjmů, až nashromáždil za léta úplnou sbírku sv. Otců, církevních sněmů a hojně spisů dějepisných. Z nich sám hleděl si osvojiti potřebné vědění, a nyní je poroučí jako odkaz biskupské residenci a bohoslovecké škole, aby, jak píše, kněžstvo, čerpajíc z těchto bohatých zdrojů „rozhojňovalo slávu Boží a se zdarem pracovalo o spásu duší a prospívalo také obecnému dobru vlasti a svého národa“.

*Helich**Vítězství nad Tatary*

Frant. Kadlík

Madonna

Sequens

Navštívení P. Marie

Po svém přání byl Olšavský „bez všeliké pompy, bez pochodní a praporů“ pohřben v Mariánském chrámě v Povči (Pócz), který za něho byl dostavěn. Maria Povč jest nejoblíbenějším poutním místem u Podkarpatských Rusínů, a každý z nich pokládal za svou povinnost, alespoň jednou v životě spatřiti ikonu Boží Mateře, ronící slzy. Později vznikl u chrámu i basilianský klášter, jenž dlouho čněl „jako pohraniční pevnost střehoucí ruskou národnost v kraji zmaďarisovaném“. Dnes Maria Povč leží za hranicemi naší republiky.

Náboženský a kulturní rozmach diecése mukačevské za Olšavského umožnil jeho nástupci Janu Bradačovi (1767—1772), aby dokončil dílo, které jest dalším mezníkem v dějinách Podkarpatské Rusi: vybavení z poručnictví jagerských biskupů. Barkóczy zatím se stal r. 1763 primasem v Ostřihomě a jeho místo zaujal v Jagru hrabě Karel Esterházy. Ten se snažil v Římě zmařiti, čeho Marie Terezie, účinně podporující žádost Bradačovu o zřízení samostatné diecése rusínské, byla dosáhla. Esterházy byv vyzván papežem Klimentem XIII., aby podal své mínění odpověděl 113 důvodů proti záměru Bradačovu. Nato papež oba biskupy napomenul, aby se sešli v Jagru a osobně urovnali svou pří způsobem, jímž by unie neutrpěla. Tak dochází r. 1769 k památnému „rozhovoru mezi dvěma biskupy“, o němž se zachoval záznam v jagerském archivu.

Bradač, provázen několika ze svých kněží, navštíví Esterházyho v residenci. S pohotovostí dovedného řečníka hájí věci, o kterou bojuje. Poukázav na poměry v Sedmihradsku a ve Velkém Varadině, kde mnoho lidí odpadlo od unie pro hnět a křivdy se strany latiníků, tvrdí, že i u Rusínů škodí unii nemálo obtížná závislost na Jagru. Vyčítá Esterházymu, proč překáží jeho kněžskému semináři v Mukačevě, a zamítá jeho návrh, aby byla v Jagru zřízena rusínská tiskárna, jelikož se uniaté na vše, co přichází z Jagru, dívají s nedůvěrou. Každé násilí při šíření unie odsuzuje jako nedůstojné. Nakonec prohlašuje trpce, že Esterházy sice má moc, aby jej týral, on však doufá v Boha a spoléhá na císařovnu, že spravedlivá věc zvítězí.

A zvítězila. Papež Kliment XIV. bulou z 19. září 1761 slavnostně kanonisoval posavadní vikariát mukačevský na samostatnou diecési, do níž byli zahrnuti všichni Rusíni, bydlící v severních župách uherských.

4. Církevní osamostatnění.

První nezávislý biskup Ondřej Bačinský (1772—1809) jest z nejvelebnějších postav, které vystupují na dějinném pozadí našich Rusínů. Za jeho působení „spadly okovy tmy a zazářily paprsky světla“ i tamějšímu lidu. Bačinský sám patřící mezi nejvzdělanější muže své doby, působil mocně na své vrstevníky, takže lze pozorovati osvětňující ruch všude, kam zasáhl jeho vliv.

Povýšenost a opravdová hloubka jeho ducha zračí se v tom, že při všech starostech o diecési, při péči o chudé, při úsilí o vzdělání kněžstva i o jeho hmotné zabezpečení, při své pohostinnosti, jež plnila residenci návštěvníky, našel dosti pokdy, aby se věnoval svým

oblíbeným studiím. S láskou, již stěží ocení lidé dneška, shromáždil kolem sebe vybranou knihovnu, čítající na 9000 svazků, a zachránil při tom nejeden starý tisk od zkázy. K tomu nešetřil peněz: knížku sotva o sto stranách, k vůli jediné otázce, projednané na několika řádcích, koupil za 70 zlatých až z Benátek. Stačí nahlédnutí do jeho knih, které se pestří vlastnoručními jeho poznámkami, značkami po straně, řádky červeně podtrhanými, abychom se přesvědčili, že to nebyla módní záliba, která jej poutala k bibliotéce, nýbrž potřeba a pilné studium. Ký div, že Bačinský v posledních dvanácti letech svého života zřídka vycházel, prodlévaje v své komnatě neb v knihovně, oddán četbě, dokud nepozbyl zraku.

Když jsem navštívil v loni tuto slavnou knihovnu, již zdědila po něm diecése, stěsnanou v severním křídle biskupské residence v Užhorodě — sestupovali jsme tam po tmavých schodech, svítice si svíčkou, — když jsem se rozhlédl tou útulnou, poněkud malou místností, napěchovanou knihami shora dolů, ale mrtvou a opuštěnou, s rozbitými okny, v smutném neladu, přistřenu vrstvami prachu, kam jen zřídka vkročí noha zvědavce, aby prchala rychle před mrazivým průvanem, zdálo se mi, že jsem zahlédl ve výrazných očích Bačinského, jehož vousatá tvář tam visí, bolestnou výčitku. Útěchou byla mi naděje, že i tyto místnosti brzy stěsrou ztrnulou ospalost, do níž upadly za posledních desetiletí a že vzkříšený duch Bačinského přivolá sem nadšené pracovníky, jak tomu bývalo za jeho blahých dnů!

Když byl jezuitský řád zrušen (1773), Marie Terezie darovala jeho budovy v Užhorodě i s kostelem Bačinskému, který posud obýval jen prozatímní residenci v Mukačevě. Již poslední dva jeho předchůdci byli nuceni se vystěhovati z černeckého kláštera, kde dříve biskupové bydleli, poněvadž se tehdy nově přestavoval na útraty dvořana Dimitrije Raca. Opatem byl *Joanikij Bazilovič*, první dějepisec Podkarpatské Rusi (1742—1821), jenž sepsal své významné dílo: *Brevis notitia foundationis Theodori Koriatovics*, t. j. krátká zpráva o založení Theodora Korjatoviče, vytištěné v Košicích 1779—1781. Tam Rusíni po prvé, jako v zrcadle, spatřili a uvědomili si svou minulost.

Bačinský rád přenesl r. 1775 své sídlo od břehů Latorice k břehům Uže, „ze sluje do paláce“, jak pravila Marie Terezie, neboť Užhorod ležel víc ve středu rusínského území než Mukačevo. Kostel jezuitský stal se biskupskou katedrálou, klášter residencí, blízký zámek seminářem (1778), ostatní budovy dány kapitole. Tento stav trvá podnes.

Za Bačinského také rusínské školství se rozmohlo, majíc vzdělané učitele, hovořící až i čtyřmi jazyky. V bohosloví řeči vyučovací byla ruština, jež zavedena i do vnitřní správy diecése. Ježto duchovenstvo si tolik zalíbovalo v latině, že se mu stala takřka výhradní řečí obcovací na úkor rodné mluvy, Bačinský zvláštním okružním listem (4. září 1798) se k němu obrací a vytýká mu „s bolestí srdce“ zanedbávání mateřštiny. Zakazuje si, aby mu nikdo neposílal do semináře svého syna, vyučeného sice v latinských školách cizím jazykům, ale neznajícího své „prvopočátečné ruské řeči“, takže potom jako kněz bývá na posměch svému náboženství.

Takovým způsobem církev katolická v osobě svého nejlepšího syna stála na Podkarpatské Rusi u kolébky národního probuzení.

Bačinský zemřel 19. listopadu 1809 chud. Sotva zbylo po něm na pohřeb, ač žil bez nádhery a skrovně. Co našetřil krajní zapíravostí, všecko rozdal na veřejné potřeby a na podporu nuzných. Na jeho světlé památce není stínu.

Diecése mukačevská, podržujíc si staré jméno, i když biskup sídlil v Užhorodě, rozpínala se po třinácti župách severních Uher a do residenčního města bylo z nejvzdálenějších far i víc než dvacet pět mil.

Proto již za Josefa II. se zakládají tři vikariáty: síhofský, satniarský a košícký, které samostatně spravují okrajní části této rozsáhlé diecése. V roce 1792 košícký vikář přestěhoval se do Prešova, kde mu dán k obývání bývalý klášter minoritský. Po smrti Bačinského počalo se úspěšně vyjednávat s Římem a s vládou o povýšení prešovského vikariátu na biskupství, takže již 17. března 1816 byl jmenován prvním biskupem nové diecése *Řehoř Tarkovič* (1821-1841), bývalý censor slovanských knih v Pešti. Uplynulo ještě pět let, než vyřízeny otázky dotace a rozhraničení, kdy se konečně mohl biskup, jemuž šlo na 77. rok (nar. 1744), vtáhnouti do své residence v polozpustlém klášteře. Bydlil tam trpělivě, žije jako mnich, do své pozdní smrti, která jej stihla skoro stoletého 16. ledna 1841. Ač příjmy jeho byly směšně malé, odkládal z nich částku na nákup knih, zamýšleje v Prešově pořídit diecéšní knihovnu. Leč nebylo by mu to bývalo možno, kdyby nebyl našel pomocníka v *Janu Kováčovi* (1834) z Jagru, jenž cennými a hojnými dary knižními a dotací 18.445 zlatých knihovnu založil. Jeho příkladu následovali kněží; kapitola prešovská pojala do svých stanov, aby knihy po každém kanovníku připadly této diecéšní knihovně, která podnes se honosí jménem Kováčovým. Stará ocelorytina s jeho obrazem zdobí každou faru a kněžstvo rok co rok zaň slouží z vděčnosti mši sv.

Od založení diecése prešovské 3. listopadu 1815 stav uniatské církve rusínské se na venek valně nezměnil. Zato vnitřní její působnost zesílila. Nebylo náboženských rozbrojů; pravoslavi zachovaly se jen nepatrné zbytky ve východní Marmaroši. Kněží jsou skoro jedinými pěstiteli písemnictví, jež vykonalo v zapadlých vesničkách neocenitelné služby buditelské, živíc vědomí národní. Nejpopulárnějším z nich se stal „bařko“ *Alexander Vas. Duchnovič* (1803—1865), jehož mnohé básně znárodněly. I dnešní oficiální hymna „Podkarpatskie Rusiny, ostavte hlubokí son!“ jest od něho. Pracoval dnem i nocí. Zřídil literární družinu, která vydala mnoho knih pro vzdělání lidu. Sepisoval modlicí knížky, almanachy, kalendáře. Byl lidu vším: knězem, básníkem, učitelem, dějepiscem i dramatikem. Jeho dětský melodram „Ctnost nad bohatstvím“ hrává se dnes zase na Podkarpatské Rusi a rozněcuje lid stejně jako před sedmdesáti lety.

V době, kdy se vyjednávalo o oddělení vikariátu prešovského, byla diecése mukačevská spravována kapitulním vikářem Michalem Bradačem, načež v letech 1816—1831 byl biskupem *Alexij Pócsy*

(Povči), po něm 1837—1864 *Vasil Popovič*, kteří vystavěli v Užhorodě ústavy, chlapecký a dívčí, pro sirotky po kněžích. Svojně se svým klérem staraly se o rusínské školství a podporovaly rozvoj domácího písemnictví. Popovič sám vydal báseň „Božij Syn dnes narodilsja“. Tytéž snahy měl i prešovský nástupce Tarkovičův *Josef Gaganec* (1841—1875). Společnou prací uskutečnili dávný svůj záměr: literární „družstvo sv. Vasila Velikého“. Než stanovy byly potvrzeny, Popovič zemřel, nedočkav se zahájení. Hned v první schůzi dalo se zapsatí více než pět set členů. Myšlenka šířiti mezi lidem slovanskou osvětu, získávala rok od roku nové pracovníky. Tak vzrostla dosti hojná žeň literární, v níž užíváno jazyka církevně slovanského s příměsí ruštiny a domácího nářečí.

Do tohoto vývoje zasáhly rušivě vlivy politické. Po dualisaci Rakouska (1867) maďarský živel, probudilý a zmohutnělý od 1848 roku, jal se bezohledně utlačovati ostatní národnosti. Na Podkarpatské Rusi, kde nebylo, až na mizivé výjimky, jiné rusínské inteligence kromě kněží, bylo třeba především tyto odciziti lidu, získati je pro státní ideu maďarskou. Vláda tudíž dosazovala za biskupy takové muže, kteří by působili podle jejich přání. První z nich byl v Užhorodě *Štěpán Pankovič* (1866—1874),* avšak kněžstvo zjevně odpiřalo jeho maďarisačním snahám.

V následujících padesáti letech rusínština vyhoštěna ze škol, takže všecko vzdělání, od dětských let, bylo výhradně maďarské. I rusínský kněz byl živen jen maďarskou vědou a maďarskou literaturou. Leč přece kněz-maďaron byl zjev ojedinělý; většina farářů zůstala věrna tradicím po předcích zděděným, žijíc chudobně v zapadlých dědkách s lidem, sukovitým a tvrdým, ježž maďarisovati bylo prací Sisyfovou, pokud ostával doma, poněvadž škola naň nepůsobila.

Nebylo by tudíž správně, přičítati všecku vinu nynějších náboženských nepokojů na Podkarpatské Rusi, kde některé vesnice, podnikeny náhončími z Ruska neb z Ameriky, odpadly k pravoslaví, jen odnárodnění kněžstva. Působilyť tu nemálo příčiny sociální. Kněz velmi často zabrán starostmi o rodinu odcizil se společensky lidu. Ježto většina kněží pochází z kněžských rodin, a ženy jejich jsou rovněž zpravidla dcerami kněží — je znám případ arcikněze ujhelského Stavrovského, z pol. XVIII. století, který všech svých sedm dcer provdal za kněze — tvoří klérus, řekl bych, jakousi kastu navzájem spřízněnou, která má též své stavovské zájmy, dělicí jej od lidu.

K tomu přispěl i způsob, jímž jsou kněží vydržováni. Lid je povinen k tak zvané koblině a rokovině, t. j. konati polní práci farářů a odváděti něco obilí, vajec, drůbeže a pod., za podmínek, které byly stanoveny při první konskripci v roce 1806. Většinou tato povinnost nebyla ani pokládána za břímě, ledakde kněz si nepočínal

* Jeho nástupci jsou: *Jan Pásztyli* (1874—1891), *Julius Firczák* (1891—1912), *Antonín Papp*, od roku 1912 dodnes. — V Prešově po Jos. Gaganecovi byli: *Nikolaj Tóth* (1876—1882), *Jan hr. Vályi* (1882—1911), *Štěpán Novák* (od 1913 do převratu, kdy odešel do Maďarska). Diecési spravuje biskupský vikář *Dr. Nik. Rusnák*.

dosti taktně při jejím vymáhání, ano lid rád dával faráři, co mu patřilo uznávaje, že musí živiti také svou rodinu. Agitátoři, šířící schisma namlouvali Rusínům, že přestupem k pravoslaví nebudou k ničemu zavázáni; zvláště vítaným jevílo se to těm, kdož byli svým kněžím několik let dlužni za koblinu a rokovinu.

Nelze tudíž viděti v odpadech od katolicismu k pravoslaví nějaké hlubší hnutí náboženské, až snad na několik vesnic v Marmaroši, nýbrž spíše výsledek příčin právě uvedených. Již dnes, kdy se tyto obce zase vracejí k unii, lze pozorovati, že Rusíni si své spory sami vyřídí smírně. Dílo rafinované a brutální politiky maďarské se rozpadlo, jako každé dílo, zbudované na lži a křivdě. Až uniatská církev rusínská bude míti zase v čele muže podobné Olšovskému neb Bačinskému, Podkarpatská Rus i v ohledu náboženském stane se tím, zač bývá právem označována: pojítkem mezi slovanským Východem a Západem.

František Chrást

V KAMENNÉM LOMU

Lamač zpívá:

*Mým hradem skála jest
a kámen moje lože —
jakýs to nachystal
mně úděl, dobrý Bože?*

*Dlaň moje z křemene
a rýč a perlík tvrdý,
má hrubá halena
můj poklad jesti hrdý.*

*Můj nápoj prostičký
je doušek vody ledné —
a skývu přinese
mi hoch můj na poledne.*

*A rány dunivé
jak rachot sterých hromů —
ta hudba příšerná
mně denně hude v lomu.*

*A přece z balvanů,
jež z útrob skalních lámu,
já základ dodávám
ke stavbě hradů, chrámů,*

*má ruka mozolná,
jež skálu dlátem štěpí,
lesk staví paláců,
hrad uměn divolepý.*

*Na hradbách kamenných
a tvorbách mého díla
pak sláva zastkví se
a právo, moc a síla.*

*Hřmi život kol kolem,
jdou postavy tu známé —
kdo toho vzpomene —
jenž kámen v lomu láme? —*

*Kdo v skále neživé,
že život také — tuší —
kdo v světě ocení,
že lamač má též duši?! —*

Kněz mimo jdoucí:

*— Má ruka tiskne tvou,
můj ret se k tvému sklání,
můj druhu v bolesti
a bratře v povolání! —*

Bohuslav Reynek

MODLITBA

Můj Bože,
Který dechem svým jsi život nalil do žil Adamova těla,
Který dechem po obloze rozptýlil jsi hvězdy, jako na pasece
vlhké jahody,

Dechem vody zahnal do moří a řek a tvrdou zemi vytvořil, i
zemi, která něžna jest a oblečena trávničky:

Hle, kterak mlhami jsem spíat a svírán,
Kterak v nejistotách bloudím, jak loď ztroskotaná,
Těžký, spoutaný, na půdě nejisté, že nedovedu zpívatí ní za-
tánčiti ku Tvé slávě!

Ó Pane, chtěj,
A mlhy odplují a srazí se a budu čist a jasný jako z jitra topol
plný rosy, který hoří svícnem storamenným ze zlata i smaragdův!
A budu jako blesk, jenž hoří bez dýmu:

O Pane, dej mi prohlédnouti . . .
Vidím stráň, v ní modřiny jež kvetou, pod ní vodu pokojnou.
Ve vodě zřím ryby jiskřící, jež tolik milují, že svěží, čisty jsou
a plachy:

Tebe však, ó Bože, nevidím, neb ukryt jsi mi, jako chvíle smrti mé!
(Ale kdo jen, dobroty a krásy díla tvého neznaje, by prostřed
zimy květin doufal z jara na nivách,

Kdo, dobroty a krásy díla tvého neznaje a nocí hustou jda, by
uvěřil, že za nedlouho bažant zakokrhá v mlází,

Všecek záře ryčně vyletí,
A obloha že zbledne, sezlátne a zružoví jak ojiněná pavučina? . . .
Ale ti jichž Nadějí svou živiš, prostřed zimy květin doufají a
slunce prostřed noci.)

Rozptyl. Bože, temnoty kol mne, bych viděl!
Nemodlím se k tobě stoje, oči obráceny k světlu, jak jen Světci
mohou, ale tváří k zemi přitisknut, jež voní fiálkami.

Mé ruce, jež se vryly do prsti, stop nezůstávají jak šlépěj lidská,
ale jako zvířecí:

Což dobré jest, jsou lidé zlí a zvířata jsou dobrá, líbeznější
květin.

Mají hebkou srst či peří překrásné, oči z chrysoprasův, ebenu
a zlata, čisté jako luna, jako voda pramenitá . . .

Pane, dej mi prohlédnouti, neboť obklopen jsem samotou a
mlhami! . . .

Ne jako jinoch, který v Červenci se koupe v rybníku, když
slunce vychází,

A který zří jen zlatý dým, jenž z vody vystupuje, nad sebou jen
modré nebe vysoké,

Slyší pouhý šelest vln a rákosí a skřehot žab a vůní puškvorce
a sítí plní nozdry své,

A jehož krev jest blažena:

Ale jako vězeň v kobce s ovlhlými zdmi a s okénkem, jež vede
na dvůr dlážděný.

Ó sejmi clonu s očí mých,

Jako ženě hustý závoj vlasů rozpuštěných odestírá milenec, když
chce ji políbiti!

(Ejhle ramena, jak mezi plástvy, paže nahé s čela klesají.)

Bože, viz, srdce mé se třese, složené jen z ran a hrotův ulo-
mených!

Hle, jak zorničky se do temnoty upírají, ale marně, marně!

Hle, jak tisknu prsty na dlaně a nic jak nesvírám!

A přece vím, že jsi a přec v tě věřím!

Hvozdby nemohly by krásně černý býti, kdyby tebe nebylo;

Plody lesních bezů divokých by nebyly tak rudé,

Nepraskal by oheň, netekla by voda, ani louka by tak ne-
voněla . . .

Husy na rybníku bělostny by tolik být nemohly, jak čisté obláčky
jsou na obloze modré,

Kdybys TY jim nebyl požehnal . . .

Proto čekám tebe s večera i za jitra i v noci plné hvězd, jež
korunuje panny,

Že se ozveš mému úpění, ať hřměním bouře, nebo hlasem dítěte,
či z hnízda strnadův u strouhy:

Vždycky hlas tvůj bude líbezný a probudí mou radost umdlenou,
jak rosa záhon macošek po horkém dni!

Ó vím, že zhynouti mí nedáš ani žízní, ani hladu, ani nudou,
že, až přijde čas můj, zahradu mí vykážeš, bych v ní pracoval.

Strom štíhlý zasadím ti uprostřed,

Však ne již jabloň zakázanou, ale *Stožár Úmluvy*.

Až doroste mé výšky sedminásobné, vím zkvete poprvé a obsype se plody nad vše sladkými a vonnými jak hvozdíky,

A budou červený a zlatý, v stínu zelenější,

Hnízdy bude obtěžkána koruna všech ptactev nebeských; tam zhřívati se budou mláďata vždy hladová i holá dlouho,

Na perutích lehounkých k nim staří budou létatí, hmyz nosíce jim plný medu, květy navoněný.

A bude-li můj úděl na pahorku slunném, založím si vinici:

Snad hrozny ponese mí, kterých zrna budou veliká jak vlašské ořechy a jako fíky sladká,

Snad mi hrozny ponese, jichž zrna budou jako trnky trpká, maličká:

Vůle Tvá se staň.

A bude-li mé pole na rovině úrodné, pak pšenici je osiji:

Snad vyrostou jí klasy větší kukuřičných, aneb ani neodkvete, jako luční tráva:

Staň se vůle Tvá.

A jestli porostou mi pouhé bodláky, pak rozkvetlými ověním si čelo . . .

Snad některým z nich simě dozraje, že stehlící se slétnou pestří na podzim a těšiti mne budou:

A když dopustíš, by nerostlo ni býlí,

Z hlíny hnísti budu Tvoji podobu a do kamene vryji chválou Tvou.

Ráno, v poledne i večer modlití se budu *Anděl Páně*.

Ze sbírky „Žízně“.

Dr. Alois Lang

Z KNIHY „OTEC POUŠTĚ SV. JERONYM“

Minore enim studio virtutes laudamus, quam vitia reprehendimus.

(Praef. lib. XII. in Ezech.)

S menší horlivostí chválím ctnosti nežli kárám neřesti.

Jménem epitafů označuji šest pozoruhodných listů Jeronymových, posvěcených památce osob, duší jeho zvláště blízkých a drahých. Od slavných pohřebních řečí Řehoře Nazianského se liší jako prosté krypty katakomb od velkolepých mausoleí. Chybí jim zevní lesk a umělecké článkování, ale zato vynikají hutností. Sledují spíše účel těšiti pozůstalé nežli oslavovati zvěčnělé. Při kresbě vedla ruku Jeronymovu idea mnišské dokonalosti. Blesilla, Nepotian, Pavlina, Fabiola, Marcella, Pavla — toť portréty, namalované mnichem v tiché celle klášterní.

Blesilla. Roztomilé dítě. Slzy jí třpytí ještě v krásných očích nad ztrátou hraček, jež milovala a už vztahuje radostně ručky po hrubém kříži, který jí podávají náhradou.

Nepotian. Mladá blouznivá hlava. Sní o egyptských cellách, mnišských osadách mezopotámských a pustinách dalmatských ostrovů. Když mu však vůle strýcova vloží na mladistvá ramena „břímě kněžství“, přijímá je pokorně a odškodňuje se za blouznivé sny své sladkým studiem Písem a službou u olářů mučedníkův.

Pavlina. Planá růže. Spíše nebeská družka vznešeného Pammachia nežli jeho choť. Majíc klín zavřený, odkazuje svému muži o své smrti místo dětí — římskou chudinu.

Fabiola. Modrý květ na stromě kajícího. Obvazovala patricijskýma ručkama hnisavé rány trpících, aby léčila rány, jež ji zasadilo mladé její srdce.

Marcella. Matka křesťanských vestálků v Římě. Zjedнала celle průchod do paláců staré šlechty a Bohu nové dělnice.

Pavla. První římská mučenka nebeské lásky. Spálilo ji slunce, které svítilo kdysi na jesle betlemské.

Čtenář má při četbě těchto epitafů dojem, jakoby se nalézal někde v křížové chodbě klášterní, na jejíchž stěnách visí podobizny, představující rázovité typy adeptů svatosti. Malby jsou zhruba nahozeny silnými liniemi na plátno a podmalovány barvami křiklavými. Pohlédneš-li na ně pozorněji, poznáš ihned, co malíř chtěl, ale též s co nebyl. Jeronym měl pro kresbu typů kladných ruku příliš těžkou. Neuměl stínovat. Dívaje se na své modely se zorného úhlu mnišské dokonalosti, vyhledával rysy přímočaré a s nápadnou úmyslností je vyhraňoval, místo aby zachycoval a podtrhoval jejich odlišný osobitý svéráz. Proto jsou všechny poněkud šablonovitě zkresleny... Ostré, křiklavé barvy, jimiž štětec Jeronymův vládne, hodí se dobře pro typy záporné. Ty připouštějí i nejsmělejší karikování. Kladné nesnesou barev a linií křičících. Osoby epitafů Jeronymových nejsou bez strojenosti, kdežto osoby jeho satir a karikatur žijí. Jeronym jako umělec měl více smyslu pro tmavé stíny a příšeří, nežli světlo a jemné jeho odstíny. Jeho kresby ctností a svatostí se podobají květinám, vypěstovaným v dílně krasořečnické. Postačí dva doklady.

„Či sluch je tak tvrdý, čí srdce je vytesáno z křemene a odkojeno mlékem tygřice hyrkánské, aby nezaplakal nad smrtí Pavliny? Kdo se dovede chladně dívat na růžové poupě s jeho bradavičnatým kalichem, předčasně zlomené a vadnoucí, dříve nežli se otevřelo a rozvílo všechnu nádheru rdících se lupenů? Rozdrcena je drahocenná perla, rozetřen je zelený smaragd. Cenu zdraví určuje nemoc. Ztráta věcí nás učí znáti její hodnotu. Čteme o trojím užitku dobrého pole: stonásobném, šedesátinásobném a třicetinásobném (Matouš, c. 23). Ve třech ženách, jak krví tak ctností spojených, shledáváme trojí odplatu Kristovu. Eustochie trhá květy panenství, Pavla mlátí na „humně vdovství“, Pavlina zachovává manželské lože svaté a čisté! Matka, doprovázená takovými dcerami, osvojuje si na zemi vše, co Kristus slíbil na nebi“ (ep. LXVI., c. 2.) — „Pohrdnuvši slávou jednoho města, těší se slávě světa celého. Když dlela v Římě, neznal ji mimo obvod městský nikdo: když se však ukryla v Betlemě, podivuje se jí nejen říše římská, ale i země barbarské. Zda jest národ, jehož příslušníci neputují na místa svatá? A nalézají zde některý z nich něco, co zasluhuje více podivu nežli Pavla? Ona září jako nejvzácnější perla a jako světlo sluneční zháší ohýnky hvězd, tak překonala ona moc a ctností všech svou pokorou a byla nejmenší všech, aby se stala větší všech. Čím více se ponížovala, tím více ji Kristus oslavil. Skrývala se, ale ukrýti se nedovedla. Prchajíc před slávou, slávy nabývala. Neboť sláva se táhne za ctností jako stín; vyhýbá se těm, kteří ji hledají a vyhledává těch, kteří ji opovrhují“ (ep. CVIII., c. 3) . . .

První epitaf je list věnovaný Pavle o smrti dcery její Blesilly, zemřelé v lednu r. 385 v Římě (ep. XXIII).

Hodiv hrst květů na rov své mladinské přítelkyně, podává Jeronym přátelsky rámě její zkormoucené matce a odvádí ji sdíleje její hoře od čerstvého hrobu. Když však přivedl omdlévající před

kříž, změni ihned methodu. Matce pláč odpouští, křesťance povoluje určitou míru slz, ale mnišce přísně zakazuje plakati. Slzy zármutku vylučují z řad dokonalých. Velká láska k rodině je neláskou k Bohu. Působí Kristu hoře a satanovi radost. Slzy přílišné jsou zavržení hodny a prázdný důvěry v Boha, ano svatokrádežny . . . Cožpak dívka umřela? Nespi-liž pouze? Blesillu samu jímí zarmucuje. Došla nebeské slávy a proto by vlastně Blesilla měla plakati nad námi, jež vězní žalář života pozemského a ohrožují číhající vášně, nikoliv my nad ní. Blesilla volá matce: „Chceš-li zůstatí matkou mojí, snaž se líbiti se Kristu. Neuznávám matky, která se nelíbí mému Pánu!“ Nelze čísti bez pohnutí tuto výzvu ubohé matce, jež odřeknuvši se už dříve světa, chystala se právě opustiti vlast a teď o smrti dceřině tak povážlivě zakolísala. Píše tato slova, je si Jeronym vědom trvalé hodnoty svých listů a slíbuj, že v nich Blesillu odškodní za krátký život trvalou památkou. Mezi jména Pavly a Eustochie ji postaví. „Nikdy v mých knihách neumře. Bude mi, rozmlouvajícimu s její sestrou a matkou, stále naslouchati.“

List se zabývá více Pavlou nežli Blesillou. Účelem jeho je probudití sebevědomí v srdci zlomené matky a podepříti kolísající mnišku. Proto neprodlévá při kresbě zesnulé dcery, aby nejítřil bolesti v zraněném srdci matčině. Pouze několika čarami naznačil její podobu. Ty ovšem nestačí, abychom si ji představili. Proto sesbírav různé poznámky o Blesille, roztroušené ve spisech Jeronymových, sestrojím mosaikový obraz její.

Byla nejstarší dcerou Pavly. Vdala se za nejmenovaného patricia římského (bratra vznešené Furie), potomka slavného Furia Camilla. Ovdověla už v šestém měsíci manželství. Vysoké postavení společenské jí ukládalo úlohu velké dámy, již hráti ji působilo radost. Svět se jí líbil a život jí těšil. Mladé její srdce bylo vtělenou marnivostí. Vydržela celé dny před zrcadlem, aby vyšetřila, čeho jí příroda na kráse odepřela. Toaletní stolek její se ohýbal pod tíhou artikulů, nezbytných tehdy v budoarech římských dam, a zástupy služebných přísluhovaly jí radou i skutkem při česání a oblékání. Zakládala si na přepychové úpravě šatu, modním účesu, perlami posetém pasu, zlatem vyšíváných botkách. Změkčující pohodlí jí bylo potřebou. Prašné podušky se jí zdály ještě tvrdými a postýlka její bývala měkkými, vonnými peřinami tak podestýlána, že div s ní nepadala. Milovala přepych, nádheru, okázalost. Lpěla na nich, jako dítě na hračkách. Více jí Jeronym, jehož přísnému oku neušel ani sebe menší poklesek, vytknouti nemohl. Ale i to bylo na úkor jeho představy o křesťanské ženě. Ve všem, čím křesťanka uměle přirozenou krásu zvyšuje, viděl čertovo kopýtko a proto se nemohl shovívavě dívat na tuto slabůstku Blesillinu. Ale oč se marně pokoušel dokud byla Blesilla zdravá, způsobila její náhlá nemoc. Těžce onemocnivši, visela ubohá třicet dní mezi životem a smrtí. Znamenaje v nemoci té prst Boží, užil jí Jeronym jakožto prostředku k „obrácení“. Ulehla na lože nemocných jako marnivé dítě a vstala s něho jako přísná asketka . . . Za vedení Jeronymova se oddala strohé kázni. Za zrcadlo si zvolila tvář Kristovu, nečesaný vlas zahalila pro-

stým šátkem, slzami smyla s tváří bělobu a oblekla černou tuniku, aby nebylo znáti skvrn od ležení na holé zemi. Kolena jí ztrnula od klečení. Šije se nahnula od modliteb. Víčka oční jí opuchla od nočních vigilií a oči, roznícené vnitřním žářem, se nemohly zavíratí ke spaní. Zlato a perly její se odstěhovaly do dlaní hladovějících . . . Byla neobyčejně nadaná. V několika málo „nikoliv měsících, ale dnech“ překonala nesnáze jazyka hebrejského, tak že mohla s matkou o závod zpívatí žalmy v původním znění . . . Zájem o studium Písem ukázala prosbou, již naléhala na Jeronyma, aby přeložil 25 hom. Origenových o sv. Matouši, 50 o sv. Lukáši a 32 o sv. Janu (Intr. in Transl. Orig. in Lucam). Jemné její ústrojí však nebylo s to, aby šlo stejným krokem s její vůlí. Ulehla brzy po druhé a ve dvacátém roce vypustila svou mladou duši. Poslední slova její byla: „Proste Pána Ježíše, aby mi odpustil, že jsem nemohla splnití, co jsem chtěla . . .“

Druhý Jeronymův epitaf je list Heliodorovi, o smrti jeho synovce Nepotiana, napsaný v Betlemě r. 396 (ep. LX.) Heliodor byl přítel Jeronymův, známý nám z první jeho výpravy na východ, kde se s Jeronymem rozešel a do vlasti navrátil. Příčiny jeho odjezdu z Palestiny byly sotva „zločiny (ep. VI) Jeronymovy“, na něž tento svaluje vinu v rozkoši sebetrýznivé. Kořeny duše Heliodorovy tkvěly příliš hluboko v rodné půdě. Zvěsti o zázračném životě Otců pouště, jež tehdy do Itálie pronikaly, rozrušily s počátku i jeho mladou mysl a probudily v něm touhu po východě. Skutečnost snům nepřeje . . . Heliodora východ zklamal. Vystřízlívil z opojení. Pocítil nedostatek smyslu pro dobrodružství duchovní. Plamenná výzva Jeronymova s poušti chalkidické (ep. XIV), již ho volal k návratu na východ a k životu poustevnickému, zůstala bez ohlasu. Heliodor „se nevyrvál z náruče synovce Nepotiana, neodstrčil matky prosící s vlasy rozpuštěnými a ukazující mu prsy, jimiž jej kojila, nepošlapal otce, ležícího u prahu a nešel s očima suchýma na divokou poušť, aby tam sloužil Kristu“. Nepokládal tento druh krutosti za známku zbožnosti, jako Jeronym. Zůstal v Altinu, rodišti svém, přijal kněžství a stal se tam biskupem (Církev jej zařadila mezi světce). Ujal se syna své ovdovělé sestry a pečlivě jej vychovával. V srdci mladého Nepotiana byly vrozená ctižádost a dobrodružnost dlouho v rovnováze s duchem činné lásky křesťanské, vštěpované mu milujícím ho strýcem. Svědčí o tom vojenský stav, jež si z počátku zvolil. Vavříny slávy a skvělý život u dvora císařského okouzlovaly jeho blouznivou hlavu. Avšak jako důstojník palácové stráže skrýval pod jemným vojenským pláštěm žíněnou košili, již krotil vyhublé tělo. Sloužil vlastně pod cizím stejnokrojem jinému Pánu a nosil bandalír, aby chránil utlačované vdovy a sirotky. Brzy se zřekl dráhy vojenské a dal se do služeb Krále nejvyššího. Se stejnokrojem svlekl naděje pozemské. Právě tehdy legendy Jeronymovy o Pavlu poustevníku, Hilarionu a zajatci Malchovi přinášely nové, víře nepodobné zprávy o Otcích pouště . . . Ty v něm probudily touhu po klášteřích egyptských, mníšských osadách mezopotamských . . . Strýc však nesdílel nadšení synovcova a určil jej pro povolání kněžské. Dlouho se vzpíral to-

muto „břemenu“. Plakal, vymlouval se. Ale právě tímto svým vzpíráním, di Jeronym, zasloužil si státi se tím, čím býti nechtěl. Konečně se podrobil vůli strýcově a stal se Timotheem své doby. Byl všem vším a žil jako mních. Zamiloval si studium Písem a učinil srdce knihovnou Kristovou. S Jeronymem navázal písemné styky a často mu dopísoval. Jeronym věnoval Nepotianovi list o životě kleríky. Čítával jej vstávaje léhaje. Leč Heliodor se netěšil dlouho ze své sazeničky. Nepotian zemřel v mladém věku. Umřel s tváří veselou a když všichni přítomní plakali, on jediný se usmíval. O smrti si vzpomněl na Jeronyma a odkázal mu, napodobuje Pavla poustevníka, tuniku, již užíval při bohoslužbě. Za tento projev dětinské lásky se mu odměnil Jeronym skutečně královsky. V potěšném listě Heliodorovi (ep. IX, Nepotíán můj, tvůj, náš, ano Kristův a protože Kristův, tím více náš, opustil nás, starce, zraněné steskem a sklíčené bolestí nesnesitelnou) vyrval jméno jeho zapomenutí a postavil mu pomník nepomíjející. Ačkoliv je kresba Nepotiana pouze kresbou z druhé ruky, lekcí de communi confessorum, trpí nedostatkem úměrnosti a je přeplněna řečnickými obraty, obsahuje celou řadu nádherných myšlenkových pochodů a stkvělých svérázných jednotlivostí.

Třetí epítaf je list Pammachiovi (ep. XLVI). Jména epítafu si vlastně ani nezasluhuje. Je pouze úvodem zmíněného listu, jež napsal r. 397 svému druhu ze studií a nejvěrnějšímu příteli v Římě dva roky po smrti jeho manželky Pavliny, druhé to dcery vdovy Pavly.

Koriolan Shakespearův oslovuje svou manželku Virgilli slovy: Mé rozmilé mlčení. A tím byla Pavlina Pammachiovi. Věrnou družkou a tichou strážkyní posvátného krbu rodinného. K vysokému vzletu jí chyběl ohnivý duch Eustochiín a k velkým skutkům odříkání matčina mysl schopná nadšení, Pavlina byla holubicí údolí. Chodila raději jistým krokem po nížinách, aby nekolísala po vysokých horách. Ale i ty její nížiny byly bez vůně a květů. Po kamení a trní šla její noha . . . Jakkoliv toužebně si přála »roditi Kristu panny“, nepoprálo jí nebe štěstí mateřského. Klín její zůstal zavřen nebo vydával jen děti mrtvorozené. Proto soustředila všechnu svou lásku na svého chotě a nemohouc jako Rachel dátí mu syna bolesti a práv (Gen. XXXV, 18.), učinila jej cílem své touhy a svým dědicem. Odkázala mu o své smrti místo dětí vlastních chudinu celého Říma: „Dnes má Řím, čeho dříve svět neznal. Tehdy bylo málo moudrých, mocných vznešených křesťanů: nyní je mnoho mnichů, moudrých, mocných vznešených. A těch všech je Pammachius moudřejší, mocnější, vznešenější; velký mezi velkými, první mezi předními hlava mnichův.

Takových dětí si Pavlina za života přála a takové nám smrtí svou darovala. Raduj se neplodná a zajásej, která nerodíš, neboť kolik má Řím chudých, tolik dětí jsi náhle zplodila.“

Čtvrtý epítaf obsahuje list, který Jeronym napsal příteli římskému Oceanovi o Fabiole v r. 399 (ep. LXXXII). Obraz Fabiolín náleží k nejrázovitějším, které nakreslil Jeronym.

Typu kající hříšnice starověk pohanský neznal. Kající ženou u nohou Kristových vstupuje do světa něco docela nového.

Starý svět zhášel doutnající jiskry a šlapal nalomené třtiny. Teprve křesťanství začalo rozdmýchovat hasnoucí jiskry a vzpřimovat nalomené třtiny. Přepládali a budou vždy přepládati v zahradách církve záhony květů fialových, květů kajicnosti na záhony bílých květů nevinnosti, a Fabiola je z nich. Nejde tentokrát o řeckou kurtisánu legend křesťanských, jimiž rozváděli básníci duchovní v četných variantech evangelický námět o Magdaleně, aby ukázali zázračnou moc víry.

Fabiola je osoba historická, dáma nejvyšších kruhů římské šlechty koncem IV. století. Jeronym ji znal osobně. Byla v Betlemě jeho hostem. A když psal její epítaf, „zdálo se mu, jako by ji měl před sebou, jak ji viděl.“ Snad nebylo ani povolanější ruky, aby nám ji nakreslila. Fabiolina duše je složitější všech ženských typů korespondence Jeronymovy. Na ní lze studovat zřetelněji než na Jeronymu samém působivost ideí křesťanských na mravní stránku lidské přirozenosti a neodolatelnou jejich sílu, již rozechvívají, rozrušují srdce a probouzejí svědomí . . .

Analytikem sice Jeronym není, ale zato výborným psychologem. Neobnažil-li jemného psychického ústrojí Fabiolina tak, aby bylo vidět, jak nejmenší její sval cuká a se chvěje za sebe tiššího zaselestění vědomí křesťanského, jak nejjemnější složka její duševní soustavy reaguje na ideje evangelií, tož jistě napověděl tolik, kolik oku pronikavému stačí. Hřeší-li křesťan opravdově věřící, hřeší s tváří staženou v trpký úsměv; nese na čele Ezechielovo Tau (znamená kříž), znamení truchlících. Ve starověku nebylo této bolesti z hříchu, ovšem tím méně také sladkosti pokání. —

Duše křesťansky citící má po celý život za průvodkyni tichý stesk a jemný smutek. Ale ony nemají nic společného se steskem a smutkem dětí tohoto světa. Nesrážejí k zemi, ale povznášejí k nebesům. Brousí, císeluji duši. Jen nepravý drahokam při tom bere za své, pravý nabývá lesku a ceny. Sv. Martin z Toursu vypravuje, že křesťanská dívka jedna, již se chystal senator Injurius z Ouvergue pojetí za ženu, řekla v den svatby: „Kéž by nebe bylo způsobilo, aby polibky, jimiž mne líbala kojná, mí byla dala oblékajíc mi rubáš. Okázalost se mí protíví, myslím-li na Spasitele přibitého na kříž. Nesnesu pohledu na démanty, diadémy, zářící drahokamy, myslím-li na jeho korunu trnovou.“

S obrazu Jeronymovy Fabioly dívá se na nás bolest hříchu, sladkost pokání a křesťanský stesk a smutek. Fabiolin život a smrt jsou dva poly, jež spojuje pokání. Epítaf začíná vzletným řečnickým úvodem: „Vše, čímkoliv napřed začnu, je menší u srovnání s tím, co následuje. Chválím-li její posty, předčí nad ně její almužny, velebím-li pokoru, větší je plamenná její víra. Řeknu-li, že toužila po rouchu kajicnickém a pohrdajíc hedvábem dávala přednost rouchu prostému a odívala se jako otrokyně, zdalíž pak neznamena více odložiti vnitřní smýšlení nežli vnější šat? Nesnadnější je vzdáti se pýchy nežli zlata a perel. Odvrhnuvše je, nezřídka si zakládáme na smutcích a za chudobu si kupujeme přízeň davu. Skrytá ctnost, tajně, před svědomím konaná, má na zřeteli jediného soudce — Boha. Proto ji budu

novým způsobem velebiti a bez zření k řečnickému pořádku počnu teprve jejím obrácením a kajícíností. Jiný, pamětliv školy řečnické, by snad předvedl A. Maxima „obec jenž jediný on nám svým váháním zachoval slavně“ (en. VI, 846) a celý jeho rod. Mluvil by o bitvách, kreslil by boje a vychloubavě by odvozoval původ Fabioly z tak vznešených předků, aby to, co nemohl na větvi, ukázal na kořeni. Já však, milovník chléva betlemského a jeslí Páně, nebudu mluvit o staroslavných dějinách jejího vznešeného rodu, ale o skutcích její pokory v církvi.“

Pohnutý život Fabiolin před jejím obrácením zakrývá Jeronym před nečistýma očima zvědavců závojem křesťanské lásky. Prozrazuje pouze suchá dvě fakta, známá tehdejší římské veřejnosti. Fabiola opustila prvního svého muže a nešetříc předpisů církevních o nerozlučitelnosti manželské, pojala za jeho života manžela druhého. První skutek její ospravedlňuje Jeronym známými slovy Kristovými (Mat. V, IX) Neboť první muž „byl prý oddán takovým neřestem, že ani nevěstka a sprostá otrokyně by toho nebyla snesla“. Druhý pak — viny ovšem neschvaluje — omlouvá způsobem obhájců záležitostí manželských, jenž překvapuje, ba zaráží advokátskou kasuistikou. Opustivši muže, cítila mladá vdova ve svých údech zákon odporující zákonu duchovnímu, jenž jí učinil otrokyní těla. Proto uznala za lepší veřejně doznat politováníhodným klamným manželstvím svou slabost nežli ve jménu ženy, jednou toliko vdané, konati skutky nevěstek. Vyhnuvši se tak mnohým ranám zlého, utrpěla z neprozřetelnosti ránu pouze jednu . . .

Ale ta byla hluboká. Hrozila vnitřním vykrvácením. Ne manželské, ale Záhořovo lože jí připravil sňatek druhý. Zachránil-li její slavný předek váháním Řím, chtěla Fabiola spěchem zachovat duši. Neboť sotvaže pochovala druhého muže, oblekla ihned kajícíckou pytlčinu a postavila se ven před velikonocí v předsíni lateranské basiliky mezi veřejné kajícíky . . . Tam čekala s rozpuštěnými vlasy, s tváří mrtvolý, s rukama svislýma a šíjí skloněnou na slova rozhršení. „Ukázala všem svou ránu a celý Řím s pláčem hleděl na ošklivou jizvu na jejím těle.“ Co všechno tají tato jako do studeného mramoru vrytá slova epitafu! Jeronym jen ještě dodává, že „seděla na žhavém uhlí, které její duševní trýzeň mírnilo.“ — Což divu, že si pak rozedrala tvář, již získala zalíbení muže druhého, že zanevřela na perly, že nemohla hledět na jemné prádlo a ozdobné šaty? A když byla opět přijata do společnosti věřících, rozhazovala plnýma rukama své bohatství mezi chudinu. Dala postavit v Římě nemocnici a konala v ní službu ošetřovatelky. Péči, již dříve měla o krásu svého těla, věnovala teď odporným tělům nejnešťastnějších. Byla-li před obrácením milovnicí rozkošných salonů patricijských, vyhledávala po něm společnost, sebranou z nejspínavějších koutů Říma, ubožáky uhnílych nosů, vyteklych očí, hnisajících nohou, nabubřených životů, červy se hemžících vředů. Na vlastních jemných ramenou odnášela zapáchající těla malomocných. Vlastníma bílýma rukama vymývala hnisající rány a podávala dýchajícím mrtvolám občerstvující nápoj.

Cizí vředy považovala za vlastní a věnovala jim takovou péči, že zdravá chudina římská až zárlila na nemocné. Rozlehlý Řím stal se brzy těsný její dobročinnosti. Rozšířila ji na moře Etruské, provincii Volskou a skryté zálivy klikatých břehů mořských. Kam nemohla osobně, tam posílala mnichům bohaté podpory. Přidružila se k římským přátelům Jeronymovým, Pammachiovi a Oceanovi a s posledním se vypravila na cestu do Jerusalema. Nenadálý odjezd její zavalil pohanům v Římě podnět k zlomyslným řečem, jež umlčel teprve její návrat. V Betlemě byla Jeronymovým hostem. Dávala si od něho vykládati Písma. Jevila plamenný zájem pro Zjevení boží. Její duše prý polykala jako hladová proroky, evangelia, žalmy a její zvědavost zasypávala Jeronyma otázkami, s nimiž si mnohdy sám rady nevěděl. Na její prosbu napsal traktát „o velekněžských rouchách“ a slíbil vypracovati spis o 42 tábořištích Israelitů na poušti. Pronikavému oku Jeronymovu nešel neklid, jímž se všechna její bytost takřka zimničně chvěla.

Úmyslná poznámka jeho o významu listu Heliodorovi (ep. XVI, výzva k životu poustevnickému) pro Fabiolu (znala jej z paměti) a narážka na vnitřní souvislost řečeného listu s jejím stavem vnitřním poukazuje k prameni podivného jejího nepokoje. Probudilo-li křesťanství Fabiolino svědomí a pohnulo ji k veřejnému pokání, pak ukládala myšlenka dokonalosti, jak ji list Heliodorovi tlumočil, kající povinnost, nezastavovati se na poloviční cestě, ale jíti dále. Ačkoliv se jí zdál Řím žalářem a z touhy po samotě, jež se jí jevila vysvobozením z okovů, se přes všechno zdržování přátel uchýlovala na čas do ústraní, nemohla se rozhodnout pro život poustevnický. Podělování bližních almužnami ji docela přestalo těšiti. Stala se obětí závratné touhy přijímati z lásky ke Kristu almužny, nikoliv rozdávatí. Nebyla však s to, aby poslední tento krok učinila. Pobyt její v Betlemě netrval dlouho a byl přerušen náhlým vpádem Hunů do Palestiny (r. 395). Z obavy před jejich sveřepostí ujela do Říma. Tam pokračovala ve svém díle. Ruku v ruce s Pammachiem, jenž se věnoval po smrti své manželky Pavliny službě bližních, konala skutky milosrdenství. „Závodil muž a žena v lásce k bližnímu. Oba byli vítězi a oba poražení. Oba se přiznávali k porážce a oba si přičítali vítězství, neboť co zamýšlel jeden provedli oba.“ Hospic, který společně v římském přístavu vystavěti dali, byl z posledních velkých činů Fabioliných. Tušíc blízkou smrt, dala svolati mnichy z různých končin, aby „sňali s jejích ramen břímě bohatství“, jež ji tížilo, a zbavena poslední této přitěže vzlétla k nebesům r. 399. Tělesným jejím pozůstatkům uchystal Řím pohřeb královský. Epitaf končí: „Hojný hřích vystřídala hojnější milost. Komu se více odpouští, více miluje.“

Pátý epitaf kreslí Marcellu (ep. CXXVII). Obraz její působí dojmem docela novým. Máme před sebou typ ženy, jež připomíná hrdé, sebevědomé tváře římských matron z prvních dob republiky. Marcella byla potomek oné staré římské šlechty, v jejíchž žilách proudila krev vlčice a jež Římu rodila konsuly a praefekty praetorio. Evangelium shladilo pouze ostré hrany s rysů Marcelliných, ale jejich strohosti se netklo. Z řady slavných, bohatých předků jako z nád-

nerazých zlatých rámech hledí na nás vážně, přísně svaz. Živ. tupo, kdo tak vyhlíží, nemohl býti lehký. Byl jistě povinností a to velmi pracně konanou. Činnost, která zná jen svou povinnost, není lehkostí, ale vynucuje zvláštní úctu. Všechny listy Jeronymovy Marcelle, jichž je sedmnáct, jí nepokrytě vyjadřují. Zdá se, že se všude, kam, s nimiž se Jeronym stýkal, ona jediná v něm vabovala opovrhovou úctu.

Marcella ovdověla v sedmém měsíci po svatbě. Rod, bohatství, krásy a skrytý život obracely oči vznešených nápadníků na mladinkou vdovu. Cerealis, po předlci potomek Konstantinův, nesmírně bohatý patricius římský věkem pokročilý, bývalý konsul a praefekt, jí nabídl ruku. Matka její, vdova Albína, si ho velmi přála za zetě. Cerealis sliboval Marcelle, že ji bude chovat jako dceru a kladl jí k nohám všechno své bohatství. Odmítla jej hrdými slovy: „Kdybych se chtěla vdáti a nebyla zvolila stálou čistotu, muže bych hledala, nikoliv bohatství.“

Zvěsti o slavných činech Otců pouště nadchly i ji. Nelekajíc se veřejného mínění, jež čelilo posměchem povlovně se šířícímu mníšskému hnutí v Římě, přihlásila se — první všech patricijek — za stoupenkyni nových ideálů. Pohanský Řím žasl nad Marcellou. Změnila svůj salon v cellu. Oblíbila si místo bisamu vůni svatosti. Odložila rumělku a bělobu. Zatoužila po bledé barvě, již kázeň a odříkání produševňuje rysy světců. Opovrhla měkkým hedvábem, jiskřicím brokátém, zlatými náhrdelníky a melancholicky svítícími perlami Rudého moře . . . Palác její stal se dostaveníčkem ubožáků v hadrech. Do kručících žaludků hladovějících ukládala své peníze. V postech nepřepínala. Masa se vůbec zdržovala. Vína (vlastně jen jeho vůně) užívala pouze jako léku. Vznešených dam nenavštěvovala, aby nemusela vidět, čím opovrhovala. Vyhýbajíc se shluku lidu soukromě navštěvovala basiliky mučedníků, aby se mohla oddávat vřelým modlitbám. Shromáždila kolem sebe kroužek žen a dívek křesťanských, stejně smýšlejících a slovem i příkladem šířila porozumění asketickým ideálům. Tak žila léta. Neuvědomivši si vlastně ani svého mládí, sestarala. Byla z těch výjimečných žen římských, jejíž postava nevrhala nejmenšího stínu. Proto též pomluva, jež nikoho neušetří, byla nucena zastaviti se u jejího prahu.

„Za hlaholu tympanů božských knih brodila se Rudým mořem pozemského života — a kdykoliv jsme se za mého pobytu v Římě sešli, nemeškala se mne tázati na to nebo ono místo Písma. Nepokládala však po způsobu pythagorejském každou mou odpověď za správnou. Autority z předpojatosti a bez důvodu si nevážila. Všechno zkoumala myslí břitkou. Nebyla proto mou zákyní, ale spíše mým soudcem.“ (Comm. in Gal., úvod). V zápalu pro studium bohovědné neměla v Římě předchůdkyně. Zájem její o vědu křesťanskou nevycházel však z všetečné zvědavosti, ale upřímné zvědavosti, ne z ženské marnivosti, ale z vnitřní potřeby. Se svatostí života spojovala tak bohaté nadání, že se Jeronym bojí říci více, aby nepřekročil hranici věrojatnosti. Vědomostem jejím dostalo se v Římě nejednou i cti, že při sporech o výkladu různých míst Písma se ni obraceli nejen

o radu, ale o rozhodnutí. Dvakrát zasáhla i činně do církevních záležitostí ve sporu Jeronyma proti Rufinovi. Obojíkrát zastupovala věc Jeronymovu a pracovala všemi prostředky o odsouzení Rufina. Když roku 410 Alarich dobyl Říma a jeho divoci Goti vnikli do jejího paláce, šla jim směle vstříc. Nedovedla však přesvědčiti lupiče o své dobrovolné chudobě a byla jimi ztýrána. Nepřežila dlouho pádu věčného města a zemřela v náruči Principie, své svěřenky a duchovní dcery. Jeronym jí věnoval také komentář listu sv. Pavla Galatským.

Pavla je nejzajímavější typ korespondence Jeronymovy. Poslední a nejobsáhlejší epitař Jeronymův je věnován Pavle, přítelkyni a betlemské družce (ep. CVIII). Netvrdím, že by typ tento byl ve starověku křesťanském ojedinelý (už v řecké legendě o sv. Thekle se ohlašuje), ale Pavla je jediná a první historická zástupkyně jeho. Pavla připomíná Lessingova slova: když Bůh stvořil ženu, užil příliš měkké hlíny. Jediným živlem Pavlíným zdá se láska. Byla její silou a její slabostí. Obraz její by mohl býti opatřen příhodně nápisem „láska v nebeském oslavení“.

Jeronym kreslí svou přítelkyni s neobyčejnou pietou a užívá tentokrát, třebaž jaksí nesměle — i jemného stínování.

Nevím, čtl-li Gogol listy Jeronymovy. Ale jeho úžasný obraz ruské trojky, letící v dálí s větrem o závod, mi připomíná podivuhodně pasáž z listů Jeronymových (ep. LXVI, 2). Z paláce Pavlina se řítí čtyřspřež (Pavla, Pavlina, Blesilla, Eustochie) . . . Řídí ji Kristus . . . „Vsedni na koně, jízda tvá jejich spásou“ (Hab. III, 8). Nerovným krokem, ale rovným úsilím závodí o cenu. Koně barvy různé, ale vůle stejné, táhnou jeho vozkovo. Není jim potřebí biče, rozechřívá je povzbuzující jeho hlas.

Pavla pocházela z krve Aemiliů, Gracchů a Scipionů. Za manžela měla vznešeného Toxotia z rodu slavných Juliův. Manželství bylo požehnáno pěti dětmi; čtyřmi dcerami a synem. V jedenáctém roce ovdověla. O smrti manželově onemocněla zármutkem tak těžce, že div neumřela. Smrt jeho ji poučila o marnosti štěstí pozemského. Dítky jí počaly zatím z náručí vyrůstatí — i zatoužila po věcech nepomíjejících a obrátila se vši duší k Pánu. Ne že by snad byla přestala milovati své děti; přirozená její láska k nim byla tak veliká, že r. 385 o smrti Blesillině si počínala jako pominulá. A když ji po letech, představené už kláštera v Betlemě došly zprávy o smrti dcer jejích Pavliny a Rufiny, tak se oddávala zármutku, že se její přátelé obávali o její život. Lnouc tak velikou láskou k dětem, přece dovedla se odtrhnouti od nich a provázena jediné nejmladší dcerou Eustochií, odešla do Betlema, aby se tam oddala povolání mnišskému. Ač se zdá vliv Jeronymův na Pavlu v té věci rozhodujícím, zůstane přec hrdinský tento čin Pavlín zvláštním dokladem podmaňující síly myšlenky mnišské na mysl křesťanských žen ve IV. století . . . Z počátku naplnil duši její podiv nad hrdiny odříkání. Sníla o zázračném životě Otců pouště, o němž slyšela vyprávěti. K tomu se připojila touha spatřiti Palestinu, jeviště zázraků starozákonních a dějiště velikých skutků milosrdenství a lásky Kristovy. Vydala se s Eustochií

v průvodu Jeronymově na pouť do Svaté země. Jako dotekem magnetu se ocel sama mění v magnet, tak Pavla stanuvši na zázračné půdě palestínské se stala visionářkou . . . — V Samaří na hrobech proroků starozákonních byla poděšena podivnými věcmi. „Viděla u hrobů svatých démony, trápené strašnými bolestmi a slyšela lidi výtí jako vlky, štěkati jako psy, řvátí jako lvy, syčeti jako hady. Některým kroužily hlavy dokola kolem, jiní ohýbali záda, že se dotýkali temenem hlavy země. Viděla ženy, jež se vznášely ve vzduchu nohama vzhůru, aniž jim šat padal do tváře. Litovala všech a za každého zvlášť slze prolévajíc se modlila ke Kristu o smílování.“

Příšerné zjevení vzniklo z živé reminiscence na kletbu starozákonní nad přírodou . . . Pavliny jemné nervy, předrážděné únavou obtížných cest, zjitřené desolací pouště, poděšené hlasy zvíře, cukající ožilými dojmy strašných událostí starozákonních zahalucinovaly bolestně. Ale chorobný stav ten netrval dlouho. Přešel brzy. Od jihu vanul svěží vzduch, jenž odnášel těžkou plíseň, jež mátožně vycházela z hrobů starých proroků . . . Sladké dojmy, jimiž na Pavlu účinkovala Kalvarie a Betlem, rozehnaly střízahy v duši její. Na Kalvarii měla blažené vidění Ukřižovaného. Nebylo jí lze odtud odtrhnouti. Byla by tam věčně ležela na své tváři. A když potom zlíbala kámen, jímž hrob Boží byl kdysi zavalen, a vešla do hrobu samého, „jako žíznivá lízala místo, kde Pán odpočíval“. Pak navštívila Betlem. Spatřivši jeskyni Spasitelovu a stáj, „v němž poznal vůl hospodáře svého a osel jesle Pána svého“ (Is. I, 8), přísahala Jeronymovi, že viděla očima víry dítě ovínuté plenkami, Pána plačícího v jeslích, klanějící se magy, zářící hvězdu, Marii, pěstouna a pastýře chvátající za noci . . . Dojem ten byl tak mocný, že se rozhodla navždy žíti a umříti v Betlemě . . . Schodivši Palestinu navštívila Egypt, klasickou zemi mnišství. Pobyla v Nitrii. Puzena neodolatelnou zvědavostí, vnikla do cell svatých asketů. Ležela na tváři před Makariem, Arseniem, Serapionem. V každém z nich viděla Krista a radovala se jako dítě, že almužnami, které jim poskytla, mohla obdarovati Krista samého. Dlouho v Egyptě nepobyla. Zatesknula po Betlemě a vrátila se z Egypta „letem ptačím“. Usadila se tam trvale a zřídila na své úfraty klášter ženský, jež spravovala až do smrti s dcerou svou Eustochií. Jeronym, přítel a průvodčí její, bděl v blízkosti sazeničky, již byl zasadil do půdy cizí.

V Betlemě Pavla našla svůj betlem. Vzdálena ruchu a shonu městského, jímž v Římě tolik trpěla, a zbavena společenských povinností, jež ji tam tísnily, mohla se věnovati v zátíší betlemském sobě samé. Užívala také své vnitřní svobody do vůle. Hýřila v kázni a odříkáních, v nichž neznávala míry. Udržovala a stupňovala jimi žár lásky nebeské, již duše její žhla . . . Jeronym se zmiňuje o mimořádném daru slz, („řekl bys, že jsou v ní pravé potoky slzí“) jímž se vyznačovala a vykládá si jej mimořádným duchem kajícího, jenž ji nutil oplakávati všední nedokonalosti jako nejtěžší zločiny. Pochybují, že by kajícínost byla bývala jediným zřídlem častého pláče Pavlina. Nemáme-li zření k ústrojí jejích očních žláz, pak neobyčejná citlivost a láska mateřská k rodným dětem prozrazují s dostatek jeho

příčinu. Zanechalat v Římě vedle mladičkého Toxotia dcery Pavla a Rufinu. Bylo sice o ně postaráno a šlechtitný zeť její Pammachius (manžel její dcery Pauliny) o ně otcovsky pečoval. Ale jak mohla matička tak něžného srdce jako Pavla zapomenouti chvíle, když při odjezdu se za ní spínaly čtyři drahé ručky . . . Jeronym sice praví, že, když loď vytáhla kotvy a rozvinula plachty, Pavla obracela suché oči k nebi, přemáhajíc láskou k Bohu lásku k dětem a zapomínajíc, že je matkou, stala se služebnicí Kristovou. Ale slova ta se mi zdají jen chladným obratem řečnickým. Jeronym asketa má oči jen pro čin křesťanky, jež pro Boha se dovedla vyrvat z náručí dětí a nebere náležitého zřetele také k srdci mateřskému. Ač měla Pavla sebou Eustachii, nemohla přec do smrti umlčet hlasy krve, jimiž k ní mluvila minulost. A ony rozdíraly srdce její tesknice a plnily oči její nevysychajícími slzami. Hrdinská láska Pavlina ke Kristu byla vykupována mořem slz mateřských. Neváhám proto postavit Pavlu vedle Melanie starší (ep. LXI, c 4.) a nazvat obě prvními křesťanskými průkopnicemi myšlenky o sebeurčení ženy. Ale poněvadž obě byly jejími zástupkyněmi jakožto matky, byly zároveň i jejími prvními mučednicemi.

O smrti (26. ledna r. 404 v Betlemě) zanechala Pavla své dceři Eustochii pouze dluhy a pak péči o velký počet mnichů a mnišek... Jeronym napsal velkou část svých prací na přímou její prosbu a opatřil její hrob v Betlemě dvěma nápisy.

Na hrobce:

Potomek Scipionů, květ Paulova vzácného kmene,
Gracchova rodná krev, štěp vznešený Agamemnonův
v hrobě tu odpočívá: ji kdys Pavlou rodiče zvali,
matkou Eustochium, Řím ozdobou ženského světa.
V betlemský odešla kraj a v něm chudému sloužila Kristu.

Na průčelí jeskyně:

Těsný-li zříš tento hrob, tuto vtesaný do skály tvrdé?
Útulek Pavly on je, jíž duše dlí v nebeském stanu.
Příbuzní, rodina, vlast, Řím, bohatství, děti a bratr?
Navždy se vzdavši jich všech teď v betlemské jeskyni dřímá,
Kriste, tu jesličky tvé, sem z východu magové přišli,
Bohu a člověku zde své mystické složil dary.

P. Leander Brejcha, kněz ř. sv. Františka

IDEA SV. FRANTIŠKA Z ASSISI V NAŠEM KATOLICKÉM HNUTÍ

Znáte aspoň z vyobrazení světce v hnědém hábitě, přepásaného provazem, s pokorně skloněnou hlavou nad křížem, ježž drží v pravici, která, a s ní na prsou skřížená levice, nese otisky sv. ran Ukřižovaného.

Stejně rány vidíte na bosých nohou světcových i na jeho pravém boku. Je to veliký sv. František z Assisi, zvaný Serafínský, protože jeho láska k Bohu byla tak veliká jako Serafínů. Krista Ježíše následoval tak dokonale, že i tělesně mu byl podoben. Žil už dávno, před sedmi sty lety, a žil od nás daleko — až ve slunné Itálii. Ale jeho duch oživuje znovu právě dnes a měl by oživovati i u nás.

Dnešní lidstvo jest duchovně nemocno hmotářstvím a volá se po jediném léku: Náboženském ideálu tak jak ho hlásal Kristus a jak je zachován v církvi katolické.

Svatý František, takřka „druhý Kristus“ ve smyslu sv. Pavla, přichází z dějin věků, staví se vedle jiných, kteří volají: Zpět ke Kristu — ukazuje své rány a kříž a káže takto: „Pryč od hmoty, nechte duši vládnout nad tělem; zapřete sebe samy; neslužte světu a jeho marnostem, protože od Tvůrce jste určeni, abyste vy vládli a ne aby svět ovládal vás!“ Vystupuje tu svým chudým hábitem a provazem a volá: „Pryč od mamonu a hrabivosti! — Běda vám, bohatí! Chudým se zvěstuje evangelium!“ Svým jasným zrakem, tváří ozářenou vnitřním klidem, napomíná sv. František: „Nehleďte rozkoše a radosti v ukájení vášní a v hlučných radovánkách, nýbrž v stavovské čistotě. Nejkrásnější vítězství jest: zvítěziti nad sebou! Buďte čisti!“ Svojí pokornou hlavou mluví: „Važte si autority, milujte církev!“ František byl reformatorem Církve, od Boha vyslán a určen, ale opravoval pokleslé mravy, ne víru a věroučné články, opravoval v církvi a s ní, ne mimo ní a proti ní.

František káže celé společnosti své vznešené náboženství lásky, které jest jediným správným klíčem k řešení sociálních problémů: „Milujte se! Bůh není tyran, Bůh není od nás nepřístupně vzdálen, On jest naším otcem, my jsme jeho děti. Všichni tvorečkové Boží jsou bratři a sestry. Lidé, proč se soudíte, hádáte, proč si závidíte; proč se vraždíte a navzájem požíráte? Nejste všichni bratřími a sestrami? Nemáte všichni společný, veliký cíl: Sbratření v nebi? ...“

František modlí se nad křížem a praví nám: „O světe, tolik

v bahno tělesnosti pohroužený, tolik vzdělaný a bohatý a přece tak nešťastný, netrpělivý, rouhavý — proč se nemodlíš? Proč myšlenkami neزالétáš od země vzhůru?"

František, jenž byl umělcem životní písně, učí nás takto věřit: „Život je darem Božím, svět je divem Božím, všechno oživuje Láska a Prozřetelnost. Vlastností Boží je zdvořilost. Utrpení jsou Milosti Boží. Smrt jest naší tělesnou sestrou. Boha máme tak blízko ve Svátosti. Marie jest naší Matkou. V církvi je hrad bezpečnosti. Radujte se proto a nermuťte se!" — František, který zkontroloval zlého vlka Gubbiu, který kázal ptáčkům a byl přítelem zlaté Přírody, v níž viděl vše oživeno Duchem Božím, učí nás: „Radovati se v Pánu". „Blahoslavený služebník, který má svatou vnitřní i zevnější radost v Pánu, do jeho srdce nevstoupí satan, duch temnot." (Spisy sv. Frant.)

Takové idey kázal sv. František, jehož jméno je proto světoznámé. Založil řád apoštolů svých myšlenek a v jeho rodné krajině byl do jeho družiny takový nával, že celá města i kraje hrozila vyhlazením. Proto chtěje ve své nesmírné lásce vyhovět všem a nemoha jich pojmout do klášterů, zakládá Třetí Řád, dává všem lidem obojího pohlaví, každého věku i postavení rady a pokyny, jak by, zůstávajíce u rodin a u svého zaměstnání, přece mohli žít v duchu řeholní dokonalosti. „Třetí" jmenuje se toto sdružení proto, že založil onen „První" řád pro bratry-apostoly a „Druhý" pro sv. Kláru a její družky. Terciáři, „Bratři a Sestry kající", ochotně poslechli sv. Františka a v tom právě byla ta největší dokonalost: Žít ve světě, ale ne se světem, a uprostřed hmotářství zachovávat a šířit ideál sv. Františka.

I dnes má sv. František a jeho myšlenky veliké poslání a též v našem národě, v našem katolickém hnutí! Nejlepším prostředkem k šíření ideí sv. Františka, které, jak každý nahlédne, jsou velmi časové a mohou být znamenitým prostředkem k ozdravení poměrů, je právě Třetí řád dobře poznáný a dobře vedený.

Sv. Otec Benedikt XV., jehož slovo pro nás katolíky je rozhodující, sám jsa nadšeným terciářem, při každé příležitosti napomíná k tomu, aby Třetí řád, důležitý nábožensko-sociální činitel byl šířen, „aby ani jediné farnosti, dědiny a osady nebylo, kde by nebyl založen a neměl hojnost zdárných členů". Třetí řád má být podle smyslu listu sv. Otce „solí země" pro katolické spolky, které jen tehdy pokvetou, budou-li založeny na základě praktického katolicismu. (Jubilejní encyklika o Třetím řádě.)

Terciáři, omilostnění spoustou výsad a duchovních milostí, kterých se jim dostává vstupem do Řádu, a dobře poučení o duchu sv. Františka, mají být apostoly jeho ideálů, předbojníky a vyvolenými legionáři ducha v armádě sv. církve, bojující proti hmotě.

V našich vlastech (kromě Slovenska), jest přítomně 220 terciářských obcí a přes 34.000 členů, z nichž 21.000 českých a heslem mnohého katolíka, jemuž dnes je zřejmo, že konání obyčejných povinností nestačí, že třeba být Abrahámem ochotným konat pokání za Sodomu a Gomorhu moderního světa, heslem katolíka, jenž tuší, že nutno být smířením, by mělo být: „Pod prapor sv. Františka Serafinského v Třetím řádě!"

K poznání života a ducha sv. Františka jsou tyto spisy v české literatuře: „Sv. František, zakladatel tří řádů“, od P. Bonaventury františkána. Třebíč. — „Spisy a myšlenky sv. Františka z Assisi“ od P. Leandra františkána. Praha, Stýblo. Družstvo přátel Studia v Praze má velikou zásluhu o šíření františkánské literatury. Vydalo již „Život sv. Otce Františka od sv. Bonaventury“. (Spis tento byl předložen co dárek sv. Otci při pouti čsl. katolíků do Říma.) „Kvítky sv. Františka“, a k poznání a ocenění Třetího řádu „Jubilejní Almanach“. Další spisy vyjdou. O Třetím řádě pojednává „Katechismus Třetího řádu“, Třebíč, Serafínské Květy.

Dr. Jaroslav Hruban

HORY SV. FRANTIŠKA

*Půjdem spolu do sabinských hor,
tam, kde růže svaté Kláry voní,
nad světem jež zkvetly v lásky jasu,
any krůpěje své krásy roní.*

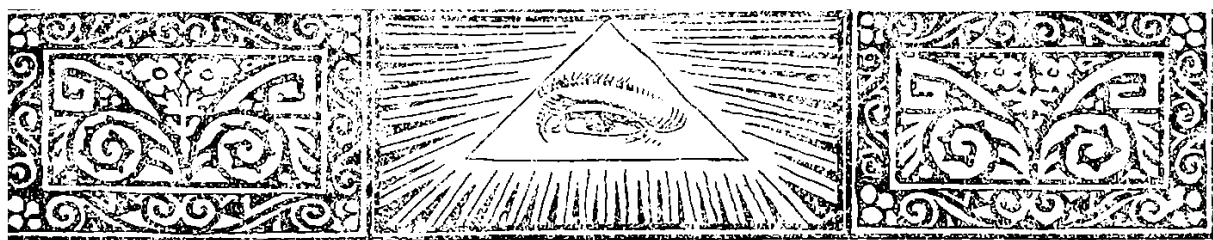
*Půjdem spolu do sabinských hor,
v opojení, v slavném varhan zvuku,
půjdem výš, kde cudné vzdechů chvění.
Dej mi, drahá, nevinnou svou ruku!*

*Půjdem spolu do sabinských hor.
Tříkrát požehnané jejich stráně,
láskou boží oblité v svém světcí.
Ó, skloň, drahá, ke mně, svoje skráně!*

*Půjdem spolu do sabinských hor.
Bratr slunce zrak svůj na ně točí,
srdce hledá plné svého jasu.
Ó, skloň, drahá, ke mně svoje oči!*

*Půjdem spolu do sabinských hor.
Soumrak v nich nás lásce naučí,
duše má se čistá vznítí znova,
až tam ve tvé klesnu náruči.*

*Za šera, než slunce vzejde zlaté,
nežli svatě zaševlí bor,
myrtou, liliemi ozdobeni
půjdem spolu do sabinských hor!*

Václav Bělohlávek

Z KNIHY „MOJE NEBE“

V knize „Moje nebe“ popisuje autor cestu svoji nebem se svým průvodcem andělem. V nebi spatřuje mnohé naše světce a znamenité muže. Setkává se se sv. Václavem, bl. Anežkou Přemyslovnou, M. Zdislavou, sv. Cyrilem a Metoděm. Nalézá též mezi vyvolenými statečného Choda Jana Kozinu Sladkého, tichého učence Tomáše ze Štítného, hudebního skladatele Dvořáka. A přichází dále, aby byl radostně překvapen novým setkáním.

Zasnu, děl jsem cestou, jaké jest tu množství duší zachráněných Božím milosrdenstvím. Arci, odvětil anděl, neboť milosrdenství jest nejširší brána, kteráž vede do království spásy; ani pravda Boží, hlasně volající na náměstích a ulicích země, ani dobrota Boží, nejštědřeji rozdávající dary zemské, tolik duší do nebe nepřivede, co milosrdenství Boží.

Úžasneš ještě více, až na své vlastní oči spatříš, jaké lidi spasil — i takové, nad nimiž mnohý lidský rozum na zemi zoufal a jichžto pozemská naděje nadobro se vzdala. Někdy v posledním okamžiku Boží milosrdí podalo jim záchrannou nit nad samou propastí pekel a přetáhlo je do očistce. Přejdeme jen toto pohoří, na jehož dolním svahu zde kráčíme, a uzmíme ...

Stoupali jsme tedy volně po rozkošných úbočích do výšin, přeskročili jsme hravě ledové valy a sněhy temen, jejichž oslnivý běl prostoupen byl mocnými žilami amethystu a sestupovali pak v záhoří do podobné roviny, jakou jsme byli opustili v předhoří, avšak daleko rozsáhlejší a jak se stále víc a více při sestupu jevílo — mnohem co do luznosti velkolepější.

Pod samou sněžnou hranicí již postíhovali jsme po různu postavy blažených, sedících jako protěže na amethystových skalních srážech. Čím níže jsme sestupovali, tím více jich přibývalo, a byly jako alpské růže většinou s nádechem fialovým. Dolejší okraj pohoří byl jimi hustě poset. Jejich rušné, nedočkavé vlnění ukazovalo, jakoby nemohly se dočkat, až seskočí s posledních svahů do roviny, která vířila nesmírným kolem plesajících. Tak se koupají děti rybářů v moři. Jedny plavou ve vlnách radosti a druhé, dlíce na břehu, již již se rozbíhají skokem, aby účastnily se družné rozkoše.

Co tam na té rovině, bratře? Tázał jsem se anděla, který s velkým zájmem sledoval všechny pohyby plesajícího lidstva až po obzor — jakési čarovné raisení zástupů v nejladnějších kruzích a obrazcích jako v tanci.

Slavnost pobratření všech věr a náboženstev, zněla odpověď.

Jak to? Vypytať jsem se nechápaje; což jsou v nebesích vy-
znavači také jiných věr než jedné pravé, obecné — chci říci, oprá-
voval jsem se — jest mi divno, že tolik různověrců jest tu spaseno.

Viš přece, připomenul mi vlídně anděl, že obecná, katolická
Církev je samospasitelná — to jest — jediná ze všech věr od Krista
pro spásu lidí ustanovená, všemi spasitelnými prostředky — svátostmi
a milostmi — řádně vypravená; ale tím se nepraví, že by v jiných
náboženstvích člověk nemohl být *mimořádně* spasen.

Pravda, jest mu to tíže a nesnadnější než v samospasitelné církvi,
ale jest mu to možno, když dle svého svědomí tak, jak pravdu po-
poznává, jedná a Bóha miluje. Těchto spravedlivců z jiných věr ujímá
se milosrdenství Boží, očisťuje je dle potřeby pokáním na zemi neb
v očistci a uvádí je pak ve společnou radost nebes. Jest to mnoho-
násobná náhrada za ty, kteří jsouce ve spasitelné pravé Církvi, ne-
užívali prostředků spásy a zavržení jsou. Místo nich jsou povolání
od východu i západu jiní. Ó pohleď jen na ono moře národů, vyznání
a věr, kterých se na zemi počítá více než tisíc, jak se ve svých
vyvolencích zde bratrsky mísí v oslavě jedné Pravdy. Všecky řeky
duší, které sem splynuly, odložily různé směry svých toků, barvy
svých vln, ať zelených, ať hnědých, ať plavých a objímají se hravě
v jediném amethystovém moři milosrdenství Božího. Slyšíš, jak na
rovině vlny sbratření tryskají si v ústrety?

Ach, toť podívaná, jaké země lidským očím nikdy nepopřála,
zvolal jsem rozkoší uchvácen.

Chceš-li pokochat se ještě více, můžeš se zde po svahu projít
a promluvit s některými vyvolenci; jsou tu i z tvého národa.

Kde? zaplál jsem jako poliben.

Pojď a viz! — Anděl vedl mne po úbočí, které se hloubilo na
příč v půvabné doliny, ústící do roviny, a proplétaje se mezi vyvo-
lenými květy z nejrůznějších národův a věr stanul v jedné takové
dolině.

Zde je máš, pravil, čekají, až na ně dojde, aby vystřídali plesající
na rovině.

Nebylo ani třeba mi jich jmenovat — poznal jsem je na první
pohled.

Ó jak milo bratřím pobývat v jednotě! Zvolal jsem jim na po-
zdrav a přijal z jejich strany mírný úsměv na poděkování. Byli to
vyvolení z Českých bratří a Husitův: *Blahoslav, Augusta, Žerotín,*
Komenský, Jan Žižka . . .

Mé zraky sunuly se libě po těchto ušlechtilých postavách hor-
livců Božích a nejednou vnitřní rozkoší se zajiskřily, ale přes to
všecko hledaly stále jen jednoho jediného . . .

Posléze ho shlédly stranou zahaleného v plášť fialový, v němž
jakoby ještě dohořival oheň z hranice a očistce.

Mistře *Jene*, zvolal jsem, milosrdenstvím Božím konečně dopráno
mí vidět tu všechny v míru, kdož na různých cestách i na scestí
milovali horlivě Boha a Krista, a mezi nimi i tebe. Plesám, díky
nebesům! Věř, po srdci býval jsi na zemi ve vlasti vždy můj, ne
ovšem po rozumu. Nemohl jsem sice nikdy schvalovat tvého díla

pozemského, kteréž chtíc hojiti staré, zasadilo nové rány Kristu, ale můj cit bouřící se vezdy proti mravní zkáze, vždy chápal tvůj šlechtný zápal a vždy bolestně želel tvého truchlého osudu . . .

Pak nás nic od sebe nedělí, pravil oslovený mistr a pozdvíhl zamyšlené oči ke mně, neboť také já tak nyní na sebe i na své dílo nazírám. Jiné je hledisko se země, jiné s nebe.

Ostatně již tehdáž. když kolem mých údů vzplanula hranice, a já posledním zpěvem velebil svého Ježíše, milosrdenství Boží vetklo v rudé ty žáry nejeden světlý paprsek milosti, který mne osvětlil a spolu vzdor můj změkčil. Poznal jsem tehdy světlo, že mou neústupnou důsledností, až ke krajnosti vedenou, otřesen bude na konec křesťanský řád ve světě a že zraněn bude v lidstvu sám Kristus.

A tato tucha ukázala se ještě jasněji v plamenech očištcových, kterými se vystřídaly plameny mé hranice. Zjevila mi, že místo nápravy a obrody v mém národě zavládly požáry válek a rozbrojů nekonečných a dala mi pocítit jejich oheň ve zvýšených plamenech očištcových. Nyní pak v nebi proměnila se dokonce v denní světlo. V jejím jasu přehlížím všecko dílo své i s jeho následky od staletí až po dnešní den. Co má Církev obecná, kterou jsem chtěl upřímně z jejich ran vyléčit, z mého vystoupení; co Kristus můj, jehož jsem nad život svůj miloval?

Byl jsem jeden z těch, kteří mimovolně pomáhali rozpoutávat v lidstvu tajemný Živel, křesťanstvím na tisíc let spoutaný — tajemství Zla. — Já sám jsem ho sic docela nerozpoutal — to se stalo později a ponenáhlu — ale byl jsem jedním z těch, kteří dali k tomu popud.

A nyní odtud pozoruji, jak tento hrozný Živel na zemi zmohtnul v příšernou Velmoc, která se staví na protivný pól proti Kristu a vypovídá mu v národech boj na život a na smrt. Lidstvo se neblaze rozestupuje na světě ve dva veliké tábory — tu Kristus na pólu jižním, tam Protikristus na pólu hyperborejcův.

Ó jak dlouho jsem oplakával kroku svého hořce, až konečně milosrdenství Boží postavilo mne z očištcových muk sem mezi přátele Kristovy a naplnilo duši mou mírem! Víím, že Kristus na světě svým příchodem posledním zvítězí po velikém boji, v němž i země jako bojiště promění svou tvářností. A to mne naplňuje blahem nevývratným a nepohnutelným. Nyní také již se dočkám, že puklina v křesťanství, kterou na světě zavinil můj odboj, pokud ještě v mé vlasti se rozvírá, bude zcelena a zahlazena. Neboť to, co vidíš nyní zde na nebi, stane se v posledním čase i na zemi. Všecko rozštěpení u víře Kristově bude setmeleno, každý rozkol zcelen, všecko věrné a věřící kol Krista semknuto. Bude jeden ovčinec a jeden pastýř. A tehdy i ti, které ve vlasti má památka ještě neprávem z jednotné Církve pudí, pokud jsou v pravdě v Boha věřícími a Krista milovnými, splynou v Boží jednotu jediné Církve katolické. —

Blahoslavená ta chvíle, — zvolal jsem zanícen pohlížeje na rovinu sbratření, která se zabírala do večerního šera a ve které jasot plesajících za sladké hudby andělské propukal mocněji a mocněji nesčetnými světly, jakoby moře horkých pásem světélkovalo.

A *blahoslavení* ti, dodal mistr Jan, kteří budou k tomu vši mocí na zemi pracovat. Blahoslavení ti v církvi, kdož rád obětují své osobní přepychy a stavovské výsady, jinověrce odpuzující a kdož velkomyslně podají odloučeným bratřím ruky ke smíru; blahoslavení i ti z oddělených, kteří odloží z lásky ke Kristu své bludné výlučnosti, a kteří opustí cesty své a stezky a vejdou na jedinou bezpečnou cestu, jež jest Ježíš v Církvi, a kteří konečně naplní poslední vůli Ježíšovu po věky odkládanou: *aby všichni jedno byli*.

Ale co strastí bude jim přetřpět v ony poslední časy, vzdychl jsem, neboť jen veliké rány v lidstvu a společnosti a pohromy v přírodě skují ono veledílo spojení, kterého láska za tisíciletí neukula.

Ach, vzdychl i mistr, a jako u vytržení, jal se hlásat proroctví:

Hospodine, zaslechl jsem tvou zvěst a ulekl jsem se.
Hospodine, *oživ své dílo* za krátko — uprostřed let,
uprostřed let je rozhlas!

Když se rozhněváš, rozpomeň se na milosrdenství.
Bůh přichází z Temanu a Svatý od hory Faranu.
Jeho sláva pokryla nebesa a jeho chvály plna jest země.
Jeho záře jest jako světlo.
Paprsky z jeho ruky mu jdou a tam jsou zahalením jeho síly.
Před jeho tváří kráčí mor a blesky vyletují za ním.
Zastavil se a změřil zemi; popatřil a roztavil národy.
A rozptylují se věčné hory, shýbají se věkovité pahorky
cestám jeho věčnosti.

Pod nepravostí vidím stánky ethiopské.
Děsí se stanové závěsy země madianské.
Zdaž na řeky jsi se rozhněval, Hospodine?
Či na proudy jest tvé rozpálení,
či na moře jest tvé rozhorlení?
Jenž vystupuješ na své koně a na svůj spasný vůz. —
Viděly tě a rozželely se hory, vír vod minul,
prohlubeň vydala svůj hlas, výška pozvedla svých rukou.
Slunce a měsíc zastavily se ve svém příbytku:
před světlem tvých šípů, jež poletují,
před září tvého bleskotného kopí.
V rozlícení šlapeš po zemi, v zuření ustrašuješ národy.

— — — — —
Já však v Hospodinu se budu radovati
a budu plesati v Bohu mém Ježíši.
Bůh Hospodin jest má síla
a postaví mé nohy jako jelenů
a po mých výšinách Vítěz mne povede
pějíciho v chvalozpěvech.

Ustal . . .

Anděl odváděje mne pravil: Při vší hrůze posledních dnů vyvolení budou tedy bezpečni, ovšem přivinutí k sobě ve svaté jednotě Církve a v jednotě s Otcem, Synem a Duchem. Protož také já nejvíce

nade vše blahoslavím ony, kteří onu jednotu svaťou na zemi uskuteční jako vůdcové ostatních. Pohled, co jest jim připraveno na nebi!

Byl jsem tak zabrán poslechem prorocí posledních dnů, že jsem nepozoroval ničeho kol sebe ani nad sebou, tedy ani ne oblohy, v šero se odívající. Pohlédnuv vzhůru, užasl jsem.

V černém prostoru všehomíra hořel v nastalé noci jakýs ohromný divůplný skvost. Byla to nebeská koule sama zlatá v několika široších stříbrných prstencích kolotajících, které ji volně nádhernou stuhou objímaly.

A na té sluze spojených stříbrostkvělých prstenců četl jsem nápís, amethysty vykládaný:

Omnibus Unus.

Tichomír Milkin

SLOVENSKÉ DIEVČA

*Choď svetom, kam sa oči ponesú,
či najdeš dievča, rovné Slovenke?
Jak perly lesk, sa žiari z nánesu,
pri nej sú cudzie panny nepekné.
Ten krotký zrak, tá mäkkosť povahy,
ten rumeň líc, tá pružnosť svalov
ti v srdci zbudi pocit preblahý,
i keď by bol si skalou.*

*Len Tatry rodia také dievčatá
v údolí tmavom, v tichom závetri.
kde včieľkam kvitne lipa košatá,
kde od nemravu skryt ich ušetri.
Tie vedia ľúbiť čisto, vášnive,
opojiť dušu lásky nehou!
Ty žiješ ani motýl na nive,
črieš život z blaha brehov.*

*A kde je vernosť nepremôžená,
jak Slovenka je verná milému? —
Nech hoc kráľ po nej vystrie ramená,
sňa ľúta saňa, v tvár sa vrhne mu.
Len manželovi ona prekvitá,
len dietky láska v rajskom lone.
S ňou život plyní, sňa jar večitá,
i keď vše víchor stone.*

Fran'šek Čech

ZÁZRAČNÉ DÍTĚ

Bylo to vloni, někdy ke konci masopustu. Drahota již tehdy budila všeobecný nářek, ale pražské hostince ku podivu přes trudné poměry téměř ustavičně byly plné.

V jistém z lepších hostinců na Žižkově krátila si dlouhý večer pestrá společnost. Několik úředníků soukromých i státních, mezi nimi několik usedlejších živnostníků a potom hlouček mladých lidí veselých a bezstarostných, kteří k pevné a trvalé existenci se teprve probíjeli v různých praxích a kondicích, sedělo kolem stolů pokrytých čistými bílými ubrusy. Leckterý ze starších pánů měl tam i svoji lepší polovici a také mladší lepší svět ženský byl zastoupen několika různorodými typy, kolem nichž jako elektrisovaná otáčela se mužská mládež.

Příjemně vytopenou místností šířila se bezstarostná nálada, radost ze života, veselí, a chcete-li, i odlesk štěstí bylo lze tu a tam čísti na očích. Asi u dvou stolků hrálo se v karty, ale většina hostů, zvláště mladších, zpívala ke zvukům rozladěného pianina.

Zpívalo se bez ladu a skladu, jak právě přišly melodie do hlavy pianistovi, jenž už by byl čárky na svém táčku sotva spočítal.

U jednoho stolu seděl pán okrouhlého obličeje s hezkou paní černovlasou a černookou. Byla oblečena s vybraným a jemným vkusem. Ládnou linií krásné tváře i postavy vábila k sobě nejedny oči a byla si toho vědoma. Spokojený úsměv a zářivý pohled to prozrazoval.

K boku tulilo se jí a na její rámě unaveně skládalo hlavičku asi osmileté děvčátko. Na modrých očkách i na přibledlé tvářičce bylo znáti ospalost a nudu. Šlo na dvanáctou.

„Maminko, šla bych už ráda do postýlky“, zašeptalo dítě po chvílce.

„Počkej, ještě chvílku a potom půjdeme“, odbyl ji otec, jemůž pivo znamenitě chutnalo a jemůž líbilo se v rozjařené společnosti.

„A dnes bys, Zdeničko, ani nic nezaspívala?“ zeptala se dítěte matka mazlivě, ale tak, že to bylo slyšet i u sousedních stolů.

„Umí už také zpívat?“ podivil se kdosi.

„A jak, pane! To stojí za poslechnutí“, vypíal se hrdě otec. „No, Zdeňko, zazpívej třeba: Prindi, Jano premilený!“

„Vždyť není ticho“, zdráhalo se dítě.

„Poručíme si je, malá princezno“, pospíšil si jakýsi pán. Zatele-
skal, povýšeným hlasem vyžádal si na okamžik ticho a strkal maličkou
ku předu.

Vystoupila pružně na špičky, uklonila se, průsvitnou ručičkou
odhrnula s bledého čilka zlaté, hebké vlásy, vypíala hlavičku
a za tisícího se šumotu vyrazila hláskem jako ze stříbrného zvonečku:

Prindi, Jano premilený,
prindi k nám,
já ti za klobúček
pierko dám . . .

Hluboké ticho zavládlo kolem. I hráči položili karty na stůl
a každé ucho uctivě jímalo tremolové vlnky dětského jako skřiván-
čího hlásku a oči se zalíbením pohlížely ke drobné tvářince, již teď
duševní rozruch podložil slabým ruměncem, a k očím chrpově mo-
drým, v nichž jakoby se v té chvíli zrcadlilo kus letního nebe.

„Zpívá skutečně velmi pěkně“, zašeptal tu a tam u stolu nějaký
hlas, a když dítě dokončilo, zahřměl místností nadšený potlesk. Od
stolu ke stolu jediná ruka nezůstala klidnou.

Dítě s patrnou hrdostí poděkovalo za potlesk a za vděk přidalo
jinou píseň:

Co to dívča hovorí, hovorí
na synečka svědčí? —
Že on zabil jeleňa, jeleňa
v javorovej seči.

Krásnou bomboniéru a tři smetanové trubičky snesla vděčnost
posluchačstva dítěti na stůl. Otec Zdenčín se spokojeně usmíval a
matce oči hrdě zářily.

„Prosím vás, paní revidentová, co pak je to za lidi?“ tázala se
zvědavě paní Koutníková.

„Což jich neznáte? — Dost podivné panstvo“, sdělovala s patr-
nou povýšeností paní revidentová. „On pochází odněkud z Moravy
ze Slovácka. Táta jeho bez toho roznášel po světě maděránské
plevičky a kmín. Slupal se jmenuje a je u advokáta sollicitatorem.
Byl v Praze na právech, ale nedostudoval. Je tady takových nuzáků!“

„A ona, ta jeho žena?“ přerušila sousedku otázkou paní Kout-
níková.

„Ta je vlastně jeho neštěstím. Bydlel u její matky a protože si
více hleděl jí jak přednášek, musil všeho nechat a sháněti svatbu.“

„Zdají se však spokojení a šťastní.“

„Prosím vás, lesklá bída! On má nějakých sedmdesát zlatých,
ona musí přivydělávat. Šije — a to se jí musí nechat — pěkně šije.
Vydělá jistě tolik co Slupal a mohli by žít jako v ráji, kdyby ne-
bylo hospod.“

„To dítě mají asi hodně rádi.“

„Hm, chodí s ním po hospodách po celém městě a ukazují je jako zázrak. Slupal je naučil pár slováckých písniček — má je v krvi — a teď se jimi chlubí.“

Nová píseň z hrdélka Zdenčina přerušila hovor našich dvou dam. Vše zase poslouchalo s napjatou pozorností. Ospalost u dítěte přecházela, modré oči radostně se leskly, stříbrný hlásek zvonil a slabé hrdélko se napínalo k prasknutí.

„To je hlásek, to je hlas! Tomu se člověk musí poklonit“, lichotil matce mladý muž, jenž použil té příležitosti a přisedl ke Slupalovým ke stolu.

„Že je! Takové jenom na Slovácku sa rodíjā. A já si povidám, že z naší Zdeňky něco musí být. Hvězda velkého jasu na divadle, si tak myslívám —“ rozkládal chlubně novému společníku Slupal.

„A co vydrží! Nevěřil byste, že včera byla s námi taky do dvou hodin v noci. A dnes jak skřivánek zase zpívá naša zpěvulka“, chlubil se solicitátor. „Zdeničko, zazpívej ještě: Dívča, dívča, laštověnka“.

„Tatičku, za chvílku. Teď nemohu, opravdu nemohu“, pozdvihlo k otci prosebně chrpová očka dítě.

„A to by bylo! Na, tukaj se napi a zpívej!“

Nebožátko se napilo a zpívalo. Židle, které byly dosud kolem stolu Slupalových prázdné, byly obsazeny. Noví přátelé se k nim hlásili, stůl byl hustě posázen plnými sklenicemi, které co chvíle putovaly nad hlavy a tam v třeskotu se srážely k přípitku. Pianino zase znělo a hosté zpívali. Před Zdeničkou kupily se pamlsky a na nich od kteréhosi ctitele polozvadlá kytička.

Slupal pil jako bez dna, sám časem nějakou slováckou píseň tu ohnivou, plnou síly a vzdoru, tu melancholickou zazpíval a dělil se o potlesk se svým dítětem.

Pojednou položila se mu na rameno čísi měkká dlaň. „Příteli, dovolu, slovíčko mezi čtyřma očima.“

„Prosím jsem k službám“, povstal těžce Slupal a poodešel s neznámým několik kroků stranou.

„Jsem doktor Mráz.“

„Těší mne. Já jsem Slupal. Čím mohu slúžit?“

„Odpusťte, příteli, nejsem žádným mravokárcem, ale což sám necítíte, že v tomto ovzduší hospodského dýmu, kluzkého vtípu a nespoutaného veselí vraždíte duši svého dítěte? Co z něho bude, až vyroste?“

„Myslím, že jest to jenom má starost“, sraštil čelo zpuřně Slupal.

„A necítíte se nikomu, ani lidem, ani Bohu zodpověden za to, co z toho dítěte vychováte?“

„Je to všecko, co mi chcete říci?“

„Není, příteli! Jako lékař vás upozorňuji, že dítě je nad hrobem. Zabíjíte je také tělesně.“

„Podivno, a hlásek má jako zvonek, jako pěnkava.“

„Ano, jako skřivánek, ale zpívá z posledních sil. Věřte, že mluvím jako odborník. Dítě je nejvyšší měrou chudokrevné.“

„Potřebujete pacientů, pane doktore? Děkuji za radu“, uklonil se poslušně Slupal a odešel ke své společnosti.

„Co ti chtěl?“ naklonila se k němu žena.

„E, mrzutý, protivný dědek jakýsi“, pohodil hlavou Slupal. „Tak, Zdeničko, ještě nám zazpívej: Ej lásko, lásko, ty nejsi stálá — ať ta oděnka mezi brehami.“

Dítě zase zpívalo a zase kličilo odesek. Té noci rodiče ani o dvou nešli domů. Pohltila je kavárna a teprve k ránu v malze rozjaření potáceli se domů.

* *

Minuly veselé tři měsíce. Riegrový sady rozkvetly bujnou zelení. Stromy ověšily se květem. Už opadával. V houštích, jichž ušetřila barbarská ruka moderního zahradníka, z rána hvízdali kosi a drozdi, záhony pestrily se květy macešek a tulipánů. Modré nebe jako zvon klenulo se nad Prahou.

Bylo krásné, slunné ráno májové. Listů stromů i květy tisíce krůpějí orosené dýchaly svěží vůní. Jarní vánek líbal je a roznášel vonný jejich dech.

V domě nad Riegrovými sady otevřelo se ve třetím poschodí okno. Krásná paní Slupalová objevila se u něho s rozcuchaným vlasem a s černými očima bolestí strhanými.

Dušíčka Zdenčina letěla tím otevřeným oknem do jarní vůně, vznášela se jako motýlek do modrého podnebesí.

Slupal v němé bolesti stál nad vyhublým tělíčkem na bílé postýlce. Což už život tou dětskou hrudí nezavlní? Což už ty modré oči v sloup obrácené po rodičích se neotočí?

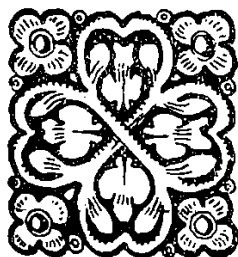
Ne, už ne! — Umřel miláček. To dítě zázračné už jakso křivánek, kterého pod oblaky zastihla bouře, sřítilo se s puklým srdcem k zemi. Dozpívala zpěvulenká.

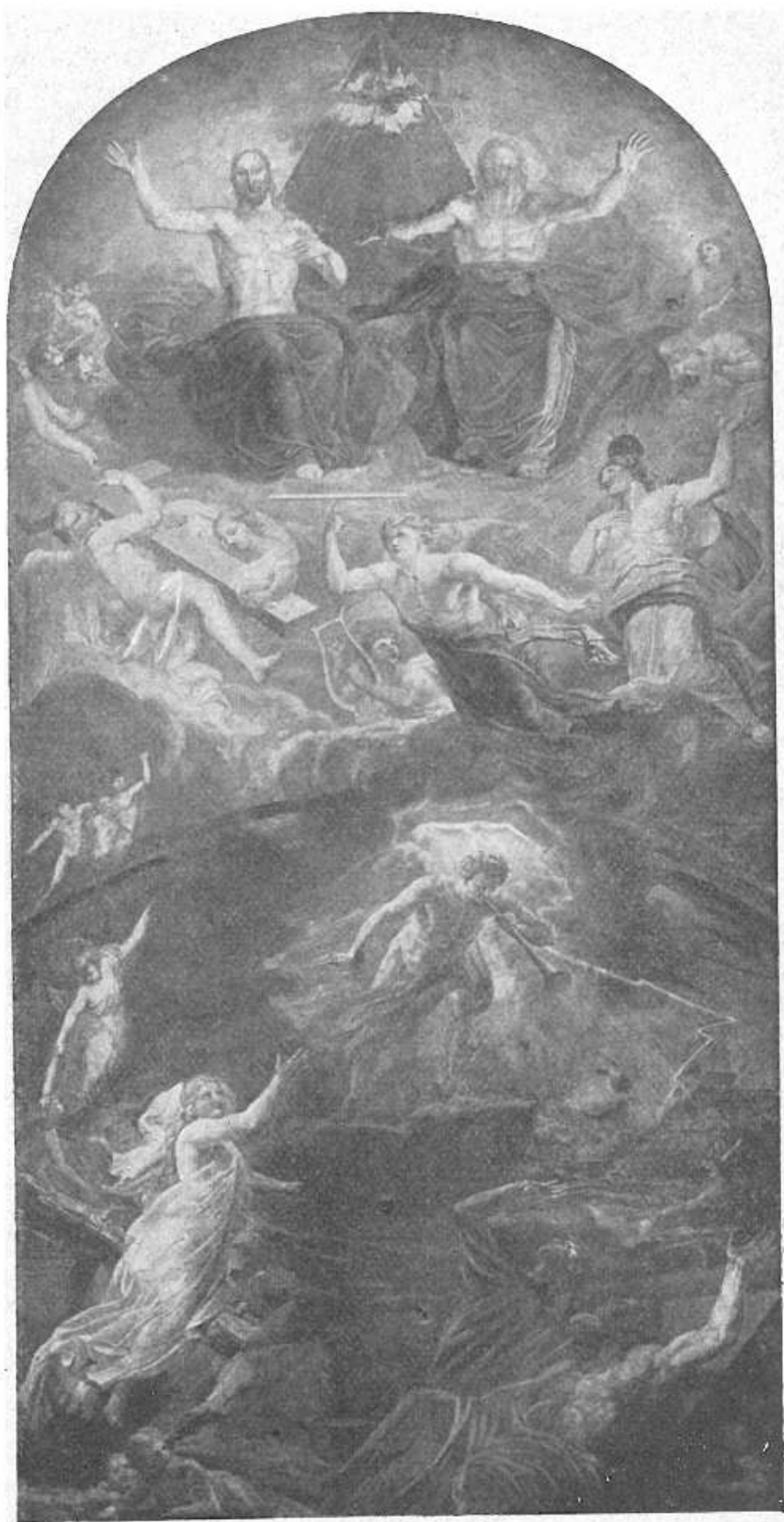
Pojednou přiskočil Slupal k ženě. „Zdeňo, nereptám, že Bůh nám dítě vzal. Ale v duši mne pálí, že jsme je zabili. Doktor Mráz mně to předpověděl.“

Slupalová bezvládně klesla na kolena k postýlce a skryla tvář v křečovitém pláči do dlaní.

Kolem rtů shaslého dítěte jakoby slastný úsměv pohrával. Byl to odlesk dušíčky, již ve rmutných vlnách života hrozila zkáza, a která teď na andělských perutích plula k rajským, slunným výšinám?

*Časopis „Týden“ roč. I. čís. 5.
v Praze r. 1912.*

Fr. Horčíčka

Poslední soud

Josef Führich

Žalm Chval duše má Hospodina

Alois Čáp

MODLITBA ZA NÁROD

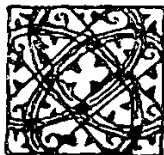
*Je štědrý večer. Já tu v cizím kraji
kněz vyhnanec se modlím za národ.
Jak Mojžiš, Vůdce kdysi na Sinaji,
jak Abraham a jeho bratr Lot,
jak zbožný Noe se zbožnými sedmi,
já, Bože otců mých, tu k Tobě lkám.*

*Ty přislíbil jsi duhou Noemovi,
že nebudeš už trestat lidských zrad:
Nuž zapomeň, že lid můj v černé rovy,
z nichž povstal sám, chce Tebe pochovat.
Jak zbožný Noe se zbožnými sedmi,
já, Bože otců mých, tu k Tobě lkám.*

*Kdys Abraham Tě prosil za Sodomu,
dnes prosím já — Tvůj kněz a apoštol;
Své zachyť blesky, zakaž biťi hromu
a velké lásky nasyp kol a kol.
Jak zbožný Noe se zbožnými sedmi,
já, Bože otců mých, tu k Tobě lkám.*

*Tys v ohni podal desky Mojžišovy,
(vrch otřásal se a lid hrůzou mřel).
Nuž, blesky očisť nás! Stvoř národ nový,
stvoř národ lepší! Vždyť jsi Stvořitel!
Jak zbožný Noe se zbožnými sedmi,
já, Bože otců mých, tu k Tobě lkám.*

*Je štědrý večer. Tak buď, Bože, štědrý,
jak štědrý jsi byl k židům v poušti Sin,
když umírali hlady a schli vedry!
Tak buď, Bože, štědrý, nezatracuj vin!*

Prof. Jan Fr. Hruška

VE SVĚTLE VÍRY

Náboženství! Ó, bychom všickni s rozvíjejícím se rozumem lépe a lépe pochopovali, jak veliký to boží dar duši lidské! Jak bohatý v něm poklad čisté radosti života, jaké světlo stálé, ozařující a prozařující rozum slabý ku bezpečnému rozhodování mezi dobrem a zlem. Dobrotivý Stvořitel sám jako nesmrtelnou duši propůjčil nám takřka částku božství a tím nás k slávě synovství božího povýšil nade všechny tvory, tak darem víry jiskru božství jediné v duši člověka roznítil. A proto božského jsouc původu tato jiskra — víra — neuhaslá nikdy ani v kalu hříchu ani v temnotách bludu ani v zlobě nevěry. I pohané nejodlehlejších věků a nejvzdálenějších světa koutů přes věky bludné zachovali si jiskru víry a hříšníci nejzatvrzejší marně ji dusili v sobě i v jiných. Není-li v božském tom původu náboženství, proti němuž všechno úsilí bloudícího člověka tak malomocné jest, patrna nadpozemská vznešenost víry?

A jaká slast obrozující srdce i údy, když mohu procítaje s novým dnem volati vděčně s jasným vědomím a s celým přesvědčením: „Sláva a díky Tobě, Hospodine, že dal jsi mně tohoto dne dočekati se ve zdraví a síle, žehnaje mi k novému platnému kroku na dráze života! Sláva Bohu Otci i Synu i Duchu sv!“

A hle, také této zázračně oblažující slasti částka zbyla i pohanu, neboť i on dovede povznést duši svou od hmoty zemské k výšinám s vědomím sice zakaleným od bludů, a přece světélkuje aspoň v duši jeho táž neuhasitelná jiskra božství. Vždyť i on staví s radostí — ovšem po svém ubohém způsobu — oltář obětní a před ním zpívá a plesá, ač chudás neví dobře komu.

Jak tudíž pochopiti nebo kterak omluviti, když člověk našeho pokrokového věku, zaveden jsa rubem spleteného víru života, povstane spurně a pyšně volá a vnucuje sobě i jiným podvratnou myšlenku: „Není Boha!“ . . . Ach, vidím jej, nešťastníka bloudícího, jak šílen stojí se sekerou u kořenů svého štěstí života a bezhlav podtíná mezi nimi srdečník.

„Není Boha!“ Jen o krok sklouzne dále: „Není věčnosti!“ A zas o krok, ještě hlouběji a snáze klesá: „Není nesmrtelné duše!“ . . . A závěr takového zbloudilého usuzování? Pak nebylo by ani zodpovědnosti za lidské jednání, pak nebylo by ani skutků dobrých, pak není rozdílu mezi dobrem a zlem a není tudíž ani rozdílu mezi člověkem dobrým a zlým . . . Hle, kam až nešťastník padá a kam až, k jaké bídě, k jakému rozvratu strhuje i jiné ve svém okolí! Slepá pýcha chtěla potlačit, udusit jiskru božství, jiskru víry v duši, a zmátla rozum, otrávila srdce, ubíjí v člověku lidskou stránku nejušlechtilejší. Smutek a žal vzniká při tomto uvažování v duši křesťanské, osvěcované a utěšované světlem evangelia a živené pro Boha a věčnost Tělem Páně: Myšlenka smutná letí dál, do společnosti a vrací se ještě smutnější: Odkud to neštěstí, že nevěry v světě tolik, ano snad jí i přibývá? Bohužel, plevel nevěry bují a dusí setbu boží, ušlechtilé ctnosti a z nich jediné rozkvétající pravé štěstí jednotlivce i společnosti, ale hlavu vzhůru! Není přece té setby ďáblový tolik, jak by se na první pohled zdálo, a nepřibývá jí, naopak v časech našich už jí ubývá. Nevěrec celý nevěří v Boha, nevěří v duši nesmrtelnou, nevěří nic než ve hmotu, kterou může nahmatat a za hmotu — ó té bídy upadlého poznání — má i přetajemný, přesložitý stroj těla svého se vším jeho životem nevyzkoumaný nejdůmyslnějšími hlavami po věky . . . Hledej však takového! Kolik jich najdeš? A nalezneš-li některého, můžeš mu věřit, že opravdu nic nevěří? Mluv s ním jen chvíli se soucitem a vážností a poznáš, že nešťastník nevěru svou jen si namlouvá a vnucuje. A proč? Z příčin různých, ale žádná z nich není bez souvislosti s hříchem.

Nejčastěji v duši nešťastníka takového pýcha, která zavinila i pád andělů, přerostla a zakryla všechny lepší stránky, až i zprotivil se člověk Bohu. A aby nemusel být na Bohu závislý, aby nejedl z chleba Otce a nemusel synovsky děkovat a prosit, vnucuje si opět a opět myšlenku jedovatou, až mu duši otráví. Ach, jak na dně té duše nevěřící bývá smutno a pusto! Čeho všeho se tam nedostává třeba při největším přepychu vně a v přebytku bohatství, rozkoší i vědomostí planých.

Jinému lenost a nedbalost zabránila poznávatí řádně pravdy náboženské, uložené v Písmě sv. a v učení církve. Nevěřící, protože nedbá a neví ani, čemu má věřit. Nestaral se o to v čas, a najednou, než se nadál, zůstal pozadu. Snad to i cítí, ale stydí se k tomu přiznat sám sobě. S takovými je nejžalostnější hovořit. O naukách náboženských neslyšeli od školních let, kdy odložili katechismus! Službám božím neobcují, slova božího neslyší, o vznešených tajemstvích víry nemají zdání, proto pochopitelně, že se vyhýbají chrámům jakožto místům, jež mají pro ně zahanbující výčitky ze zaviněného zevšednění a nedostatku základního vzdělání. Odložili katechismus jako knihu pro děti, nikdy se k němu ani myšlenkou nevrátili a po jiné náboženské knize ani nesáhli. Odkud tedy má růst a sílit jejich náboženství? Vždyť i řemeslník dobře vyučený po levu bere svůj nástroj do ruky, dlouho-li se svým řemeslem neobíral! Jak potom tato stránka duše, vyžadující součinnost rozumu i citu, bylo-li jí po léta

zanedbáváno? Však i ten katechismus, ta kniha pro děti, obsahuje mnohé pravdy, jež čekají na svůj blahodárný rozkvět, na jasné pochopení teprve v duši dospělé!

Jiní hledají v nevěře omluvu a záštitu svého pohodlného, požívačného a hříšného života. A těch je nejvíce. Nevěra jejich není zásadní, nýbrž sobecká: nevěří, aby nemuseli zachovávat zákon boží. A protože i v duši zatvrzelé hříchem a tmou ozve se svědomí, hledí se tito slaboši posílnit proti tomuto hlasu výmluvou: „Nejsem sám! Jiní také dělají, co já, jiní také nevěří.“ Aby pak měl omluvu vydatnější, množí hříchy své novým hříchem, hrozným a neomluvitelným, krádeží všech krádeží: Snaží se zviklati a brátí víru jiným. Že sám štěstí z víry nemá, druhému to štěstí bere, nemoha mu dáti náhrady žádné. Jen otročení hříchům živí nevěru takových slabochů mravních. Kdyby Pán Bůh dnes odvolal jedno ze svých přikázání, které právě jím jest nejnepohodlnější, ještě dnes utekou od své nevěry. Ale zákon boží jest zákon pravdy nezměnitelné a měnití se musí srdce člověka dle zákona božího a nikoli naopak.

Ale jsou i nevěrci povrchní, kteří řeknou: „Věřím, že nějaký hospodář nad tím hospodářstvím světa býti musí, ale proč se oň starat, když ho nikdo nikde nevidí ani neslyší?“ Příteli, zadívej se na chvíli do hvězdnatého nebe, a uvidíš ne-li jej, tož slávu díla rukou jeho!

Uvaž jen při tom pohledu s básníkem našim, že těch zářících těles nebeských nikde není konce! I kdybys se vmyslíl nejvýš, kam jen tvá myšlenka se dopne, zas jich bez počtu a konce budeš mít nad sebou i pod sebou i kolem sebe všady, všady a nespočteš jich, „kdybys byl jako slunce stár“ . . . Utrhni tré kvítků, kterýchkoliv na kvetoucí lučině, pozoruj jejich půvab, souměrnost i rozmanitost tvarů, vůně a musíš, musíš pomyslíti na Krásu, ze které všechna tato krása pramení, zastřenou tajemstvím, ale patrnou a jistou, na Krásu věčnou, na Boha svého! A obrať se k sobě samému a přilož ruku na srdce své a naslouchej jeho tepotu, uvaž, že na každém tom úderu závisí všecken tvůj život, a uslyšíš ve vlastním nitru svém o Tvůrcově moudrosti a lásce k tobě, tvorů mdlému.

A když už jsi na této cestě, jdi o krok dál, otevři Písmo sv. a čti a rozjímej o pravdách hlubokých, převznešených, jež ti k důstojnému životu tvému mohla zjevití jen a jen nesmírná Moudrost a Láska, a duše tvá vyjasní se poznáním blažícím: Bůh můj a Pán můj! Nebesa vypravují slávu Boží a dílo rukou jeho zvěstuje obloha, Bůh Tvůrce můj, Pán a Otec, Bůh, věčná Pravda, svrchovaná Krása, dokonalé Dobro, Bůh můj, věčná Láska, Bůh můj mé všechno!

Bolestno jest a nepochopitelné, jak může člověk necítiti této sladké rozkoše z víry, kráčeje otevřenýma očima uprostřed krás všehomíra a přijímaje co krok tolik, tolik darů ze štědré ruky Tvůrcovy. Hle! Nějakého hospodáře světa uznávají. Když hospodáře, tedy zajisté i Tvůrce a Zákonodárce a Pána! A když Pána světa, tož přece snad také uznáváš v něm pána svého? Vždyť i ty jsi toho světa částkou! A uznáváš-li pána nad sebou, jak můžeš mluvit: „Vím, že jest, ale dále se oň nestarám!“ Uvaž jen, že tento Pán drží všechna tělesa ne-

beská při závratném běhu v jejich pevných drahách, že dává zemi slunce i déšť, ale nedopouští, aby přivaly zalily zemi, ani aby slunce trvalé nevyžehlo úrody: že rozměřil a řídí i tlukot srdce tvého, že pokrmem a tajemným darem spánku obrozuje sílu tvých údů i nadání ducha, že stará se o tebe aniž ty pozoruješ, abys byl zdrav, silen sobě i jiným platen. Ejhle, jest-li Pán světa takovýmto mocným, moudrým a přelaskavým pánem tvým, nelze ti jinak, máš-li jen trochu ctí v těle, než abys mu byl vděčen za to za všechno, abys jej miloval, abys jej ctil. A jsi-li někomu vůbec povinen úctou jakoukoliv, budeš mluvíti, že ti na něm nezáleží? Naopak, budeš se starati, abys jej a jeho vůli co nejlépe i poznal i plnil a budeš se starati i dále o způsob úcty, jakou mu máš vyjádřiti. Nuže, a k pánu svému, jež uznáváš Pánem světa, těch povinností bys necítil? Jaké ponížení sám si tu připravuje nevěrec tímto všedním a nerozumným jednáním! Třebas Boha nevidí, všude vidí jeho moc a lásku a v Písmě sv. snadno a jistě může poznati vše, čeho nám o Bohu a o jeho vůli, kterou máme plniti, věděti třeba. Že při tom zůstane krátkému rozumu lidskému mnoho zahaleno neproniknutelným tajemstvím, toho neželme, tím se nedávejme znepokojovali, naopak radujme se z toho, že jistě máme Boha svého, bytost nejvyšší zastřenou oku mdlému právě tím pláštěm tajemství. Obraťme se pak raději na ty, již věří celým srdcem, a pozorujme, co cítů krásných pučí jím z náboženství, co uměleckých snah a výkonů obdivuhodných v bohoslužbě od hranice Abelovy až na velechrámy měst světových, jež jsou převzácnými musei všech umění! Naslouchejme v nich v posvátných chvílích nebeským zvukům umění básnického i hudebního, když hlaholí tam rozkošné hymny a písně tu jásavé, tu lkající, tu burácející v hlaholu zvonů jako mořská bouře. A pozorujme slova modliteb lidských od Otčenáše v ústech opuštěné sirotky i na rtech dítěte šťastného láskou mateřskou přes slova setníkova: „Pane, nejsem hoden“ —, v nichž se tak často taví zatvrzelé kdysi srdce obráceného hříšníka, — až na slavné „Tedeum“ zástupů děkujících, blažených požehnáním božím a dvakrát blažených poznáním štěstím z pravé, živé víry, jež sytí, sílí, povznáší, učí, ušlechťuje, zdobí, blaží! Věřu, že by nebylo těch, kdož nemají chvíle pro návštěvu chrámu a pro slyšení slova božího, kdyby si tito lidé byli vědomí, o jaké vznešené krásy sebe zkracují, nehledíc ani k tomu, co ztrácejí pro zdobu vlastní duše a pro věčnost!

Mám-li tu sám svědectví vydati pravdě, mé nejkrásnější chvíle života byly dosud, kdy jsem se dovedl celou duší povznést k Bohu, a z těch chvíl nejkrásnějších naďe všechno krásné, kdykoliv s pravým pochopením přijímám Tělo Páně. Také jsem si vědom, že víra má a jenom víra zachránila mě kolikrát od těžkého hříchu a tořebas v takové chvíli, kdy osídla pokušení už nastražena, jen jen do nich padnout.

V jakém duchovním povznesení a v jakých výhodách z této povznešenosti plynoucích je každé chvíle svého života, jasné i trudné, člověk věřící a to prostý jako učený, chudý jako bohatý! Zdůrazniti ovšem třeba, že věřícími nelze už podle soudu Páně pokládati těch, o nichž praví Písmo sv. . . „Lid tento ústy mě ctí, ale srdce daleko

je ode mne." Se sv. Jakubem žádati musíme na sobě i na jiných, kdož chtějí se počítati ke stádcí Kristovu, víru živou: „Víra beze skutků je mrtvá!" Fariesové se také modlili a věřili, ale hroby obilnými je musel nazvat sám Kristus. A jsou takoví i dnes.

Avšak nitro člověka nezatmělé hříchem a nezavedené zlobou samo, z přirozenosti své touží po Bohu, zdroji krásy, dobra, dokonalosti. Z touhy této pak probouzí se a živí snaha, blížiti se co nejvíce božskému vzoru dobra — snaha býti sám dobrým. Té vzpruhy čisté k dobru pravému nemá a nemůže mítí nevěrec, byť i pro dobro jakýs takýs smysl sám jevil. Kdo v Boha věří, miluje jej a pro Boha a podle Boha miluje i bližního, i sám od něho — aspoň ode všech dobrých — milován bývá. Tato láska k bližnímu z lásky k Bohu vycházející jest vysoko povznesena nade všecko milování světa. A v tom jest veliké, nedoceněné požehnání z víry pro život společenský veřejný.

Zadívejme se do dnešní společnosti: kde nedostatek víry, tam také nedostatek lásky. Sobectví s nevěrou společně rozlily se ze srdcí otrávených požívačností a zalily davy. Vyvolán třídní boj, zatížený nejohybnějšími projevy od nevraživých hesel, křiků a vád, pomluv a podvodů, lží a lichev až do násilností, páchaných beze studu a hanby za pohnutých nebývalých rozvratů a zpronevěr v rodinách, obcích, ano i na místech, kde vládnouti má právo a spravedlnost. Těch zmatků a úpadků nemravných by nebylo, kdyby láska k bližnímu živa byla z víry. Ale společnost nevěrecká dává si smutné vysvědčení, že nedovede opravdu milovati, ano ona nedovede ani odpouštět: „Jakož i my odpouštíme našim vinníkům!" položil Spasitel do nemnohých slov otčenáše a tu nám i ukázal, jak nutno i spravedlivě navzájem odpouštět. Kdo však necítí, co všecko jemu má a chce odpustiti Bůh, nemyslí a necítí, co by mu měli odpouštět lidé, a neodpouští sám, nýbrž právě naopak, tvrdě napadá, útočí, uráží, hanobí, jen když to hoví sobectví jeho nebo strany, a nedbá nic, že pomáhá šířiti společenskou zkázu a v ní především zkázu vlastního národa.

Žel Bohu, jsou již lidé zavedení touto násilností a upadli tak, že v hrubém slově nalézají svou radost, chloubu i slávu. Doklady ohybné znějí Vám v uši z ulice, z trhu, z vozu železničního, ze schůzí lidu, ba už i ze sněmoven. Pozastavují se již nad tímto zarmocujícím úpadkem mravnosti hlavy vážné a ptají se v zarmocení, kam jsme to dospěli, ano již vyvstávají celé společnosti a protestují proti hanbám těmto a volají po návratu starých ctností, ale volání toto nic neprospěje, dokud nebude upřímnější. Řekněte bez obalu: „K těmto koncům pomohla nám morálka bez Boha! Chceme-li být zase opravdu mravní a silní, jako byli naši předkové, obraťme chutě a žijme jako oni žili, podle Pána Boha ve světle víry!"

Ale tu snad namítne někdo pro útěchu nebo i na ochranu neblahé přítomnosti: „Což není pokroku také ve světlých stránkách novodobého života, což naše humanita?" Ach, pokrok náš! Pokrok největší vyvrcholil ve strojích a vynálezech na prolévání krve a na boření a vyhlazování sídel kultury lidské od požehnané práce pluhu

až do chrámů uměn a celých výstavných měst, takže z nich novodobé vynálezy nenechaly než rumy a rumy . . .

A humanita? Ta humanita, k níž se tu a tam povznáší společnost bez Boha, to bývá dítě bez duše, loutka vyumělkovaná, která dovede sice hlasně mluvit, horlivě napřahovati ruku a třebas ji i otvírat, ale života v ní není . . .

Jeden dává, aby se o jeho darech mluvilo a psalo, druhý, že tak velí móda a jeho stav; proto i dává leckterý s veselou tváří do očí, ale s odporem a žehráním za zády. Jindy musí se ve jménu humanity sto i tisíc korun v bezuzdném veselí utratit, aby se na nuzáka nebo mrzáka ku práci neschopného v jeho stálém smutku dostalo podpory po koruně, po dvou . . . Duše, duše té humanitě chybí — láska k bližnímu pro lásku boží!

Bezpečné svědectví, jak víra prospěšna člověku pro spořádaný život vezdejší, mám ze svých mladých let z rodného kraje. Tam v chudém podlesí byl krušný život a tuhý zápas s drsnou přírodou o každý krajíc chleba. Ale víra tam byla, živá víra, a ta zdobila a sílila duše i těla, ta dodávala vytrvalosti, spokojenosti, veselí, i vzájemné lásky, že s radostí a úctou vzpomínám prostých chodských dřevorubců a rolníků s kamennými mozoly na ruku, na ty silné mravy a statné postavy i na světlé, šťastné povahy ještě dnes.

Že víra potřebna jest zvláště bohatému, o tom výstražně svědčí slovo Páně, že velbloud snáze projde uchem jehelným než boháč do království nebeského. Bohatství zajistě strojí mu desateré potěšení, ale v něm mnohé pokušení — kterak bez náboženství všude odolat? Ale namítají nepřátelé víry, že víra s vědou se nesrovnává. Bláhové tvrzení a odbyté dávno v očích všech moudrých! Mezi učenci světa nevěrci mají malé procento. Naproti tomu mužové ve vědě nejslavnější a učenci nejšlechtetnější vždy spojovali živou víru s pokorou a osvědčovali ji spořádaným životem. U nás v Čechách pak nákaza nevěry jest i cizáckou nákazou české povahy, jejíž základní rys byl a jest a bude vždycky hluboce a vážně náboženský. To dokazuje i velká minulost, silná především ideami náboženskými, i pochybená přítomnost, připravená lichými sny a pokusy bez víry, a dokáže to bohdá i šťastnější budoucnost, obrozená obrozením víry. K té živé víře dopomáhej národu mému i mně i všem lidem dobré vůle Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch sv. Amen!

Z knihy „Hořící keř“.

*Frant. Valoušek,
člen senátu a probošt v Kroměříži*

JAKÝM BYL A JEST NÁŠ ČESKÝ LID NA MORAVĚ

Český lid náš na Moravě měl svou vlastní vzdělanost. Vzdělanost tato byla samorostlá a v pravém slova smyslu — lidovou. Vzbuzovala obdiv domácích i cizích, kteří ji poznali. Lid náš měl také své vlastní umění. Jevilo se v překrásných malůvkách, písních, výšivkách, krojích, zvycích atd. Jest málo národů na světě, kteří by se nám rovnali vzdělaností lidovou a uměním lidovým.

Tohoto až ku podivu vysokého stupně vzdělanosti a umění dosáhl náš lid vlastní silou.

Válkami husitskými, dvěstěletou anarchií potom a konečně válkou třicetiletou byl početně hmotně téměř zničen. Neměl velkého majetku, neměl šlechty, neměl intelligence, neměl svobody a neměl škol: byl zničen, ochuzen a opuštěn. V této těžké době ujala se lidu našeho církev katolická.

Ve svých školách a kostelích jej vychovávala, učila a povznášela svým učením, svým zpěvem a svými obřady. A hle — v této době tak zvaného „temna“ rostl náš lid sám ze sebe, veden a proniknut katolicismem budoval si vlastní svou vzdělanost a vybudoval si ji tak, že ji nebylo rovné v Evropě!

Národ ku katolicismu — národ k Římu — byl záchranou našeho českého lidu na Moravě, ve Slezsku, Prusku i Sasku. Všude, kde se český lid stal opět katolickým, vybudoval vlastní svou vzdělanost a zachránil národní svůj život. Kde se to nestalo, v cizích národech navždy — utonul!

V této samorostlé vzdělanosti jeví se celá povaha našeho lidu. Překrásně praví Bartoš, nejlepší znatel našeho lidu, v předmluvě ku své knize „Naše děti“: Nejspanilejším výkvětem samorostlé vzdělanosti byla ušlechtilá mravnost našeho lidu. Upřímná, vroucí zbožnost pronikla jeho srdce a posvěcovala všechn jeho život“.

Celý život lidu byl proniknut náboženstvím a to katolickým. S modlitbou vstával ráno a léhal večer, s modlitbou dával se do práce a sedal k jídlu, chvála Boží a modlitba byla pozdravem, ať kdo přicházel aneb odcházel.

„Celým životem rodiny československé“ praví Bartoš, „a zvláště u nás na Moravě vanula zbožná poesie katolického života. Již dítku v kolébce vštěpovala naše matka do duše cítění zbožnosti ve svých

ukolébavkách. Prvním slovem po slovech otec a matka, kterému učila matka naše dítě své, bylo slovo Bůh a prvními pomůckami názorného vyučování matčina byl sv. kříž a sv. obrazy. Záhy učila matka dítě své modlitbičkám a v nesčíslných pořekadlech, příslovích a povídkách kladla do srdce svých dětí základy mravnosti a ušlechtilé moudrosti životní."

"Bože můj", napsal nezapomenutelný náš Kosmák, "kdyby byly všechny povídky zapsány tak, jak je matky naše vypravovaly svým malým, jaký by to byl poklad!"

Všecky zvyky, lidové zábavy a celý způsob života byl spjat s rokem církevním. Lid náš v pravém slova smyslu se modlil a pracoval. Chrámy Boží byly ve všední den plny, v neděli přeplněny. "Svaté písně" zpívaly se nejen v kostele, nýbrž i v domě a při práci.

Nejkrásnějším ovocem této opravdové a jadrné zbožnosti byl krásný "život rodinný a pospolitý". Tak pevného, ukázněného a čistého života rodinného, jaký měl náš lid, neměl snad žádný jiný národ! A s tímto krásným životem rodinným souvisel i celý život pospolitý v dědinách našich.

Žádná nauka sociální nemůže vytvořit krásnějšího pospolitého života! Celá dědina byla jako velká rodina. V dědinách našich nebylo příliš bohatých, nebylo ani nuzných. Byli sice chudobní, nebylo však trpké bídy a kruté nouze. A byla-li nouze a bída, byla nahodilá a trpěli všichni jako v době neúrody, války a v podobných případech. Upadla-li některá rodina do bídy nenadále ať už nemocí, pádem dobytka či požárem, pomáhali všichni a rádi, jak jen mohli, a to — z celého okolí. Bylo neslýcháno, by pustil i chudý žebrák ode dveří bez almužny. Útrpnost a soucit byly nejkrásnější ozdobou povahy lidu našeho. Umřel-li kdo, provázela jej celá dědina na hřbitov; ženil-li se, radovala a veselila se více nebo méně celá dědina; narodilo-li se dítě, věděla o tom celá dědina. Celá dědina lkala s plačícím, radovala se s plesajícím a smála se — hloupým!

Lid náš byl vždy a všude rád vesel a míloval žert a smích. Život byl v dřívějších dobách jistě velmi těžký. Nebylo strojů, vše se dělalo rukama. Poměry politické a všeobecné byly trudné a neutešené; a přece měl lid náš tenkrát více radosti než dnes. Nebylo sice plesů, divadel a zábav, ale lid měl radost! Každý čas roční přinášel zvláštní radosti, každá delší práce končila radovánkami. Lid zpíval! Kdo zpívá, má radost aneb aspoň jest na dobré cestě k radosti. A lid náš zpíval vždy -- v radosti i žalosti. Zpíval v kostele, doma i venku. Zpíval pasák na pastvách, mlatec na mlatě, čeledín ve stáji, děvče na trávě, na přástkách a Bůh ví, kde jinde. V každém skoro domě byl svazek písní poutních i jarmarečních a hlava plná písniček veselých i vážných, milostných i jiných. Svě vlastní písně měly různé doby roku, různé případy v životě a různé práce. Svě vlastní písně měli Hanáci, Slováci, Valaši a Slezané. A jaké to byly písně! Stále se zapomínaly, stále se nové tvořily: až rázem počal zasychat pramen jejich a časem vyschl docela. Lid přestal zpívat!

Lid český na Moravě byl vždy dobrým poddaným: byl a jest

velmi trpělivý. Málo kde a zřídka se vzepřel těm, kteří jej utiskovali: vzepřel-li se však, vytrval.

I Slováci moravští jsou sice vznětlivější a prchlivější než třeba Hanáci, ale nejsou přece tak ohniví jako bratři jejich na Slovensku. Ve svém celku jest lid náš velmi pracovitý. Miluje práci, nemá rád boje. Proto jest více konservativní nežli bratři naši v Čechách; ale jest vytrvalejší, dá-li se do díla. Z toho důvodu byly také spory náboženské v posledních měsících na Moravě bouřlivější nežli v Čechách. Také následky bývají trvalejší — v dobrém i ve zlém!

Vedle trpělivosti byla a jest tu a tam posud zvláštní známkou povahy českého lidu na Moravě příslovečná poctivost a velká nechuf ke lži. U nás nebylo dříve třeba dlužních úpisů a u lidí, kteří jsou ještě „ze starého světa“, není jich třeba podnes. Přetvářka, neupřímnost a lež se lidu našemu protiví. Nemá rád přílišné přívětivosti ani nasládlé zdvořilosti, poněvadž jí nevěří. Proto nebyli do nedávna oblíbeni na Moravě Češi: lid nemiloval jejich přílišné hovornosti a lichotivé zdvořilosti. „Zlatým Čechem“ vyjadřoval tuto nechuf a „zlatým Čechům“ nevěřil. Přesto však, že nemá lid moravský rád lichotivé žvavosti, nemiluje také hrubosti. Již ve jménech jeví se tento rozdíl. Čech má Máru a Máňu, Moravan Mařku nebo Mařenku; Čech synka jmenuje Jendou a Tondou, Moravan Jenikem a Tonikem, nanejvýš Jankem a Tonkem. Moravanu protiví se české „děcko“ a slovo toto jest mu nadávkou.

Nazvatí Ježíška „děckem“ se pravý Moravan neodváží. Lid moravský a slezský jest hrubší skořápkou, jemnější jádrem. Vyniká jemným citem, ale svého citu nerad projevuje slovem. Přílišných něžností nebylo nikdy na Moravě ani mezi snoubenci ani mezi manželi ani mezi rodiči a dětmi ani mezi sourozenci. Rodičové dítek svých ani nelíbalí, dítky rodičům líbaly ruce. Dítka, ba i dospělí synové a dcery neodvážili se k rodičům a o rodičích mluviti jinak než v množném čísle. „Tatínek přišli, mamínka povídali!“ Řící otci „ty“, by byl Moravan považoval za hřích: odporovalo by jemnému citu jeho. Úcta k rodičům byla nejen velká, nýbrž i ku podivu jemná.

dcera zpívá:

Když já si vzpomenu na svého tatíčka,
slzy mne polejů, nevidím chodníčka;
když já si vzpomenu na svou matičku,
jak by mi rozpálil pod srdcem svíčičku! —
Dybych já věděla, že jich z hrobu zdvihnu,
nosila bych hlínu od Těšína k Vídně.

Není tudíž divu, že lid tak jemného citu, lehce mohl býti zarmoucen i — uražen! Snad nikde nebylo a nebývá posud tolik urážek na cti a tolik soudů pro tyto urážky a tolik hněvů jako u nás. A hněv pro jediné zdánlivě neb opravdu urážlivé slovo trval léta, ba přetrval i život těch, kteří urazili neb uražení byli.

Snad onoho vnitřního citu našeho lidu možno pochopiti také přílišnou bázeň před veřejným míněním. „Co by lidé řekli! Co by si lidé pomyslili!“ slyšeti denně zvláště na Hané. Z bázně před úsudkem veřejným a „řečmi“ udělá se ledaco, co se jinak protiví,

anebo se neudělá, co by se jinak rádo udělalo. A teprve bázeň před novinami! Jak často jednají naši lidé proti vlastnímu nejlepšímu přesvědčení, jen „aby nepřišli do novin!“ A naopak jedná náš lid velmi často proti svému vlastnímu zájmu jen proto, aby „mohl mezi lidy“, to jest aby byl počítán mezi lepší, vzdělanější, pokročilejší! Snaha zalíbiti se tak zvaným pánům, býti počítán mezi vlivné lidi a obcovati s „pány“ svedla nejednoho zvláště na Hané, že odhodil svůj kroj, styděl se za zděděné zvyky, uvedl do rodiny způsobu a četbu, které rodinu zvolna odcizovaly — sobě, lidu i lidové vzdělanosti, ji seslabovaly a konečně zničily mravně i hmotně!

Lid moravský — jinak ve své podstatě konservativní, vytrvalý a těžkopádný — dá se lehce zlákat novinami a planými sliby! Jest v tomto směru až ku podivu lehkověrný! Jak mnohé zkušenosti trpké nabyl v posledních dvaceti letech a přece nejnemožnějším a zcela planým slibům věří zase — na svou vlastní škodu. Bojí se každého podniku trochu jen smělejšího, nemiluje novot a násilných převratů a nechává se snadno vést, nehledě, kdo a kam jej vede. Bůh dej, aby lid náš brzo našel zase sama sebe, aby se stal vědomým své síly a aby zachránil ze své vzácné samorostlé vzdělanosti — aspoň něco!

Sám-li nezachrání, co se ještě zachrániti dá, nikdo jiný toho ne učiní! Do Švýcar přichází takové množství cizinců bohatých, lid švýcarský s nimi obchoduje a jim slouží, ale trvá pevně na svých zvycích a ve svém kroji. Ví, že v houževnatosti této jest — jeho síla a jeho budoucnost!

Jen lid náš ochotně se zřekl svého kroje z větší části, svých starodávných zvyků, svého umění, své vlastní vzdělanosti lidové: a co za to dostal? Co dostal za svůj kroj, písně, své výšivky, své umění, za svůj krásný život rodinný, za svůj krásný život pospolitý v dědinách? Co za to vše dostal? Jen cáry — francouzsko-německé kultury.

Nikde nebylo tolik nasládlé a frázovité lásky k tak zvanému „lidu“ jako u nás, ale také nikde se tak vášnivě nervalo s lidu vše, co jej činilo lidem, jakého nebylo v Evropě! Střepy a cáry se ukládaly v museích, lid živý se kazil! Kdo to učinil? Vlastní synové a vlastní bratři, kteří se tak zvanou kulturou světovou vlastnímu lidu odcizili.

Ale — byly horší doby a houževnatý lid náš si s Boží pomocí pomohl a — pomůže si zase, až jen pozná sama sebe! A náš lid — sám sebe pozná! Pozná-li sebe, pozná i pravé přátele své i pravé nepřátele své a dovede se bránit! Kéž je to jen brzo: mnoho času již není!

Alois Hlavinka

NAŠE PÍSNĚ

Slovanská zpěvnost je dávno známa po všem světě. Ze mnoha dokladů budiž tu jenom tento výrok německého znalce: Neobyčejná záliba ve zpěvu je přední a krásnou vlastností Slovanů V tom mají rozhodnou přednost.

Tato zpěvnost není nějaká chvilkově náladová libůstka, která jako rozmar náhle přichází a za krátko pomíjí. Naše zpěvnost plyne jako křišťálový pramen z hlubiny naší povahy. Písňe lidové jsou pravé dcery ducha lidu, plody srdce slovanského. Cíperná zpěvula slovenská se stará za ostatní:

Bože můj, diovčence, čože by z nás bolo,
keby tých piesniček na svetě nebolo?

Písňe lidové nejsou nějaké malicherné hříčky dětské, jež se líbí a stačí jenom dětské mysli. Ani nepocházejí z nějaké po dětsku nedospělé doby lidu. Tyto písňe jsou právě *výrazem umělecké duše a plodem básnické vlohy* lidu. Nevyjadřují pouze, co cítí jednotlivec, nýbrž co a jak se cítí společně, v národě.

I. Slovanská mysl.

Slovanská povaha a mysl je ve svých základních rysech *živá a čilá*. Poměrně k jiným národům, i sousedním, tedy za podobných okolností podnebních, neobyčejně, až nápadně čilá.

Germánští národové mnoho ztratili ze svých původních vlastností. Chladné, chmurné podnebí, tmavé, husté lesy a všechny ostatní okolnosti působily neveselým, ponurým dojmem v jejich mysl a zanechaly tam trvalé stopy. Pod šerým, jak olověným nebem severním nejen v přírodě, ale také v mysli u nich všechno bledlo, vadlo a chřadlo, jako vyzáblé, jako květy v ledu neb na zamrzlém okně. A kde co přece zůstalo, bývalo jednotvárné a ostré jako jehličí. V tom podnebí se daří jenom ještě tak astra a jirínka.

Slovanský člověk, i když se usadil v kraji studeném a všelijak nehostném, přece to všechno ve své mysli nějak překonával. I když mu příroda malovala šedé, ledové obrázky, on přece si po stěnách maloval a na oděvu vyšíval květy jasných, veselých, plápolně pestrých barev, karafiáty, tulipány, máky a růže, jaké se daří jen pod usměvavým nebem slunečným. Jsou sice i zde nenepatrné rozdíly, ale

přece jen takové, že ona pravda zůstává pravidlem. Již to samo o sobě je důležitým a výmluvným svědectvím o živé, nezdolně čilé a pružné povaze.

Jiný, neméně silný doklad této povahy je v tom, že slovanská mysl, přes to, že byla těsnána do malých rozměrů rodinných a zádruhových, přece v nich nezatuchla a nezakrněla. Nemohouc rozpjati křídel do širého prostoru, aspoň v tom skrovném obvodě se uplatnila, ale za to dokonale. Každé místečko v něm vyplnila jemným, drobuským dílem, důmyslně a umělecky provedeným. Jinak řečeno: slovanská mysl se v těch malých rozměrech zádruhových *dokonale využila a z duševní energie vybila*. Cítila se při tom jako pták ve svém hnízdě: všecko si v něm vystlala a uvrtila na hladko, měkko a teplo.

Roční kruh — kolik tu dával podnětů a příčin k rozmanitému přemýšlení! *Příroda, život, náboženství a životní zaměstnání* poskytovaly přehojné látky. Bystrá mysl umívala důležité významy věcí a změny jejich zachytit, vyzvednouti a ladně spořádati, podobné spojití, různé odlišiti.

Kolik *praktické moudrosti* zhustil a znázornil si náš lid ze svých životních zkušeností do prúpovědí, pořekadel a přísloví! Fr. Lad. Čelakovský nasbíral jich velikou knihu a nazval ji právem *Mudrosloví*. A ještě tam není všecko.

Jak bystro a bedlivě pozorovali naši lidé *přírodní jevy*, zejména změny počasí a povětrnosti a kolik z toho vyvodili předpovědi! Obyčejně velmi vtípně a názorně, po domácku prostě. Z velikého výběru jenom toto jediné proroctví: Barborka naškrobená, Štěpánek ucouraný t. j. když chytne zima hned začátkem prosince, obyčejně k vánocům popustí.

Podle této své čilé a pružné mysli upravil si náš lid i svou řeč: bohatě a důmyslně, aby mu stačila na všechny rozmanité potřeby a jemně vypozerované rozdíly. Zase jenom jediný příklad o dešti: prší, poprchá, poprchává, zaprchá, naprchá, rozprchává se, doprchá, naprchlo, sprchlo, napršelo, vypršelo se . . .

Řeč je hmotný projev ducha, jako vtělená myšlenka. Co kdo v nitru myslí, zjevuje řečí druhému. Když se tvořila řeč, co všecko člověk ze svých mohutností, vloh a schopností uvedl v pohyb a činnost, aby vytvořil jenom jediné slovo! Každé slovo o sobě jest vlastně plodem a dílem genia. Což tedy pak řeč ve své celosti!

II. Zpěvy naše.

Zpěv je daleko umělejší než pouhá prostá řeč. Ve svém základě je zpěv sice také řeč, jen že mnohem výraznější a dokonalejší. A tu ovšem slovanská mysl i do zpěvu vložila všechny své vlastnosti, schopnosti a mohutnosti. Proto jsou zpěvy slovanské tak hojné, rozmanité a krásné.

První zpěvy u slovanských národů bývaly při *pohanské bohoslužbě*. Slovanská mysl jest ve svém jádru hluboce zbožná. Pouhá řeč, i když z nejlepších slov složená, nestačila jí na vznešený úkon,

na chvalořeč o tajemném božství. A tak se zpívalo, a ke zpěvu se družil tanec, aby celý člověk konal bohoslužbu.

Oslavovaly se ponejvíce jevy a změny přírodní v ročním oběhu, jako slunovrat, návrat jara atd. Tance při takové bohoslužbě bývaly namnoze nestoudné. Pod rouškou náboženskou páchaly se hrubé neřesti.

Když zavítalo k národu *křesťanství*, mizelo pohanské modlářství, přestávaly obřadné tance se svými ohavnými okolnostmi, až ustaly docela. Zbožná mysl slovanská se očistila, ušlechtila, povznesla. Křesťanství nechalo, trpělo staré zvyky, jako třeba vítati nové jaro a pod., ale jen ve způsobě očištěné, ušlechtěné.

Slovanská mysl, zbavená jsouc nehodného pouta pohanského, počínala se vznášeti k nebesům na perutích pravé zbožnosti. Člověk se modlíval a zpíval. Modlíval se, jak ho církev učila, a zpíval nejvíce podle žalmů, potom i podle církevních hymnů.

Nejstarší píseň, jež se nám dochovala, jest: „Gospodi pomiluj“, podle řeckého Kyrie eleison. Snad pochází ze samých časů sv. Cyrila a Metoděje. Byla to zpívaná modlitba. Zpívala se o všech slavnostech, ve chrámě i venku, v čas míru i války. Byla to pravá píseň národní. — Jiná ctihodná píseň, pozdější sice, ale také starobylá, jest píseň „Svatý Václave“. Ozývá se z ní už více způsob latinského zpěvu, chorálu. V lidové písni hárá vroucně zbožný cit podle významu kostelních slavností, jak po sobě jdou v kruhu církevního roku. *Adventní* doba touží po zaslíbeném Vykupiteli. Základním tonem adventních zpěvů jsou církevní roráty. Vedle nich vyprýštily ze zbožně vzníceného srdce prastaré nám známé písně: Andělové jsou zpívali . . . — Jméno boží veliké Emanuel . . . Navštěv nás Kriste žádúci . . .

Vánoční doba bývala slovanské mysli od počátku blízká. Rodinný její ráz hýbal rodinnou myslí slovanskou až do nejjemnějších strun. Písně: Vítaj milý Jesu Kriste, vítaj . . . Vítaj milý Jesu Kriste, jenž se vtělil . . . a zvláště píseň: Narodil se Kristus Pán . . . jakoby dnes vyplynuly z duše lidu. Konečně i naše *koledy* jsou tak rozmanité a dojemné, že jim není rovných. Jen za takových okolností mohla vzniknouti za našich časů „Valašská Madonna“ bez příměsku rouhavého.

V *postní* čas rozjímalá tklivá mysl bolestné umučení Páně, uznávala zkroušeně svou hříšnost a slibovala dokonalý život křesťanský. — A když zaznělo z chrámu velikonoční radostně vítězné alleluja, rozplesala se duše našeho lidu sterými akordy radosti. Prastaré, už ze 13. století jsou písně: Buoh všemohúci vstal z mrtvých . . . Vstalť jest této chvíle . . .

Všecky ty písně mají vznešený obsah a jsou proniknuté vroucností. Při tom dojímají zvláštní lahodou slova i nápěvu. Poznati, že zpěvná vyspělost a umělecká dovednost byla již za těch časů podivuhodná. Ale viděti také, že zbožnost našich předků byla pravá nejen v mysli a citu, ale také pravdivá po mravní stránce. Jinak řečeno, že náš lid bral své náboženství vážně a snažil se také žíti podle něho.

Kristus Pán býval vždy středem, jako slunce náboženského života. K němu se vznášivaly nejvroucnější touhy a vzněty srdce. Ze

starodávna se zachovala píseň: Jesu Kriste, štědrý kněže, . . . a z nedávna uvádí Bartoš mnoho takových písní; jenom jednu lze tu položit na ukázkou: Kde si, můj Ježíši, lásko moje, mé srdce tě hledá v každé době . . . je zvláště krásná svým líbezným nápěvem.

Po synu Božím na prvním místě oslavována Panna Maria. Již ze 13. století pochází píseň: Zdravas nejsvětější královno . . . a tak po všechny časy. Ještě za mlada slýchal jsem žebráka zpívat za dveřmi: Když milý Pán Ježíš na nebe vstupoval, svou milou Matičku na zemi zanechal . . . Rodinná mysl slovanská vypěstovala si velkolepý kult Marianský a vyzdobila jej nádhernými květy lidové poesie.

Od nejstarších časů se zvláště *legendy* pěstovaly často a s velikou zálibou. Rozjímavá mysl neúnavně vynalézala rozmanité události ze života svatých a světic, aby jim vzdávala čest a chválu, ale též aby si brala příklad a povzbuzení z jejich ctností. Z velikého počtu těch písní mohu zde uvést pouze jednu na ukázkou, jak sv. Lukáš maloval Pannu Marii:

Svatý Lukáš, malér boží,
on maloval obraz boží;
nemohl ho vymalovat,
musel nad ním podřimovat.
Matka boží přistúpila,
obraz svatý malovala.
Svoje líčka přiložila,
hned obrázek ozdobila.
Staň Lukáši, staň ze spaní,
už je obraz malovaný,
Častochovu oběcaný.

Nebo alespoň ještě jen tuto kratičkou:

A už my se spat strojíme,
Bohu duši poručíme,
tak jako ten svatý Štěpán,
když měl býti kamenován. (Suš. 52.)

I přemnohé písně, *na oko světské*, mají náboženské jádro. Třeba:

Proč kalino v struze stojíš,
snad se sucha tuze bojíš?
Já se sucha nic nebojím,
kde sem zrostla, tady stojím. (Suš. 321.)

Základem písně je důvěra v Boží prozřetelnost.

Jako náboženské zpěvy braly příčinu a látku ze života náboženského, tak obyčejné písně světské pocházely a vznikaly z událostí veřejných i soukromých. V těchto druhých, zvláště když se k tomu láska přidružila. Prohlédněme si aspoň jednu světskou a podívejme se, jak vznikla.

III. Pěkná pěsnička.

Stala se veliká věc, po širém kraji neslýchaná, zvláště mezi mladými. On a ona měli se rádi. Oba byli švarní, že takového parku

nebylo daleko široko. Pravda, on se jí nerovnal na majetek. Ona byla jedináček, a tak on měl se k ní přiženiti. Ale vědělo se též o její matce, že je předsebevzitá, že si zakládá na svém majetku i na dceři a nedá jí ledakomu jenom tak, beze všeho.

Naši mladí věrně k sobě stáli. On byl mužně hrdý, „držel se po pacholsku“. Nelezl ani k její pyšné matce, a ta volky nevolky povolovala své dceři, jedináčkovi. Schylovalo se ke svatbě. Počítalo se již, kdo všecko bude na ní pozván . . . A tu se přihodilo, čeho se nikdo nenadál: on ji zanechal. Přestal k ní chodit. Ba povíдалo se, že tam z té dědiny s jednou už má před svatbou. Ta novina jako blesk a břem rozlehla se po všem kraji.

Za té dusné a trapné nálady přišla u nich v obci muzika. Přišel tam on i ona. Ona má na své straně všechny družky. Každá cítí, jak by jí samé bylo, kdyby se jí také tak stalo. Všecka hospoda, mladí tanečníci a starší diváci mají jako hřebík v srdci. Do bývalé jednomyslné veselosti jakoby klín vrazil. Ony jsou při ní, oni při něm.

Mezi děvčaty se cosi šíje. Rojí se, jako včely v úle. Jedna z nich, přední jejich zpěvula, tu a tam některé něco pošeptává a pobzukává, děvčata se pošfuchávají loktem, pobleskují očima po chlapcích, a když tito po nich povolávají, jindy se stydlivě zardívají, dnes jako vzdorně potřásají hlavou. Ani společný zpěv nejde jako jindy, s chutí a s uměleckým zanícením.

Tu najednou se děvčata skupí kolem své zpěvule, všecko stichne, a ta začne varhanovým hlasem:

Sluboval si, že ma vezmeš,
že ma nenecháš,
a teraz ma zarmútenú
v žiali zanecháš!
Ach jaj — jaj, jaj, jaj . . .
či ti, milý, není žiaľ?!
Rozpomeň se na tie sluby,
čoś mi sluboval.

V hospodě jakoby uhodilo. Ticho jako v kostele. Nová písnička — a taková! Nová písenka se tu ozvala dosti často, třeba odněkud přinesená, ale takovou, u nich samých vykvetlou, z jejich života vzatou a na někoho z nich mířenou, jakživi neslyšeli. Ani starší z nich, a ti přece pamatují všelico.

Všeci si oddechli z prvního zaražení. Někteří a zvláště některé z hluboka, hlasitě. Oči se točí po ní a po něm. Ona, obstoupená družkami, zmateně klopí a zvedá zrak, bledne a červená se. On, prostřed kamarádů je zprva zaražen. Ale v tom už mu oči pobleskují a vzdorně potřásá hlavou.

První se vzpamatovali hudci. Pochytli notu cvičeným sluchem a hrají, aby jim, když je tak pěkná, neunikla. Děvčata zpívají a hned ji všeci umějí. S povděkem a podivením posílají na zpěvulu, sem tam někdo pohlédne i žvědavě, co on neb ona tomu říká. Píseň byla slovem i zvukem neobyčejně silná. Pronikla hluboko, a přece byla všem jako vzata ze srdce, byla všecka „jejich“.

Tanec jde živelnou mocí dále. Vlny pohnuté se pomalu tiší a

Purkyne Karel První políbení

Purkyně Karel Poslední políbení

Josef Bergler Z mrtvých vstání

Josef Tulka Sv. Jan Nepomucký

Josef Mánes

Svatý Vojtěch

kladou. Diváci kolkolem ještě připomínají ledačeho z písně. Zanechal ji zarmoucenou v žalu, ne v hanbě. Kdyby to, jistě by při té veškeré ostatní síle slova a vůbec výrazu i to slovo bylo padlo. Ale život slovanské mládeže, třebas mívala na rtech plno zpěvu o lásce, býval veskrz cudný, čistý. I když dívka vábila: Přidí Janík premilený, přidí k nám . . . nebo když smutně vytýkala: Proč si k nám nepřišiol . . . nebo když je zmínka o prenocování, rozuměti tomu ve smyslu počestném, jak i Božena Němcová svědčí. Dívka pozdravuje okénko, kde milý stával: Dobrý večer okenečko, tam stávalo mé srdečko. (Suš. 227.)

Vzrušené vlny se uvalily, rovnaly se na povrchu v hladinu, ale voda vespod zůstává kalná. Rovnováha v mysli ještě se nenavrátila. Píseň vězí všem a zvláště šohajům v srdci jako harpuna. Chybí cosi. Cítu spravedlnosti nestalo se zadost. Porušen byl postup, že po lásce chodí svatba. S její strany padla otázka a výtky . . . Tedy snad on je vinen vším?

To žádá odpovědi s jeho strany. Nikdo mu nepřeje toho zahanbení. A ví se předem, že rozluštění konfliktu nemůže dopadnouti urážlivě pro žádného z obou. Ona se cítí nevinna, když nařiká a vytýká, a přece ji znají. — A on? Ví se, že ji měl rád a že se mohl počítati za šťastného, když ona chce býti jeho. I zvědavost tu pracuje a pohání. Chce, aby byla utišena. A kdo už ví, jak se všecko sběhlo, chce to mítí veřejně vysloveno a potvrzeno, to tím spíše, když právě ženich je dobrý zpěvák.

Pravda sama si mocně razí cestu. V nitru se rodí pravé slovo, přílehlé k nápěvu, jenž pořád zní v uších. Mezi šohaji se tu a tam ozve krátké zasmání. Vybíhají jako na tajné porady, až náhle se shluknou, postaví se ženichovi po obou stranách, proti děvčatům, vítězné pohledy a pokyny lítají mezi ně, a ženich, dobrý zpěvák, spustí:

Nikto ti je nie príčina,
len tá tvoja máť,
pýtal som ňu už dva razy,
nechcela ňu dať.
Dať ňu? Nedala . . .
prosiť sa — mi kázala.
A já som sa tak rozhneval,
druhú som si vzal.

Puma praskla. Tu to máte! Voilà tout. Teď je džbán docela rozbit, nic tam nezůstalo. Šušovalo se cosi takového, ale teď je vše jasno. Pýtal ji, jako každý druhý, ba dvakrát. — Měl prosit! — Šuhaj a prosit! Víte, co to je? Já sám už před 40 lety psal jsem ve článku „Věrovany“, obrázku hanácké dědiny, že jsme se od malů styděli prosit, protože jsme to považovali za městské a panské. Opíciť se po pánech bývalo hanba. A tu měl prosit šuhaj s kosírkem, hrdý, sebevědomý! Ženskou měl prosit, i když matku nevěstinu! Mítí potom prošenou ženu! Však pyšná stará věděla, čeho po něm žádá. — *Cavalleria rusticana*.

To s ním cítila všechna hospoda. Rázem strhl všechny k sobě. Obojí tábor stál tu ještě proti sobě, ale ze všech tváří už zářilo u-

dobření. On i ona byli smíření, ale přece navždy odloučení. On vyvodil z toho všechny důsledky.

Po stránce umělecko-technické zbývá ještě si všimnouti přesné shody slova s nápěvem. Vrchol nápěvu padá na slova: Ach jáj, jáj, jáj, jáj — čo ti milý není žiaľ, — a v jeho odpovědi právě také na jeho nejsilnější slova: Dať Ťa? Nedala, prosíť sa mi kázala . . .

A ještě jedna zvláštnost: ve slovech „nenecháš — zanecháš“ vyjadřuje dívka svůj žal jako Beethoven na nejdojemnějším místě svého „Truchlého pochodu“. Slovenská dívka a Beethoven! Kdo z nich opisoval? Žádný. Oba jen mluvili pravdu: ona ve své prostnosti, on jakožto genius.

František Kašpar

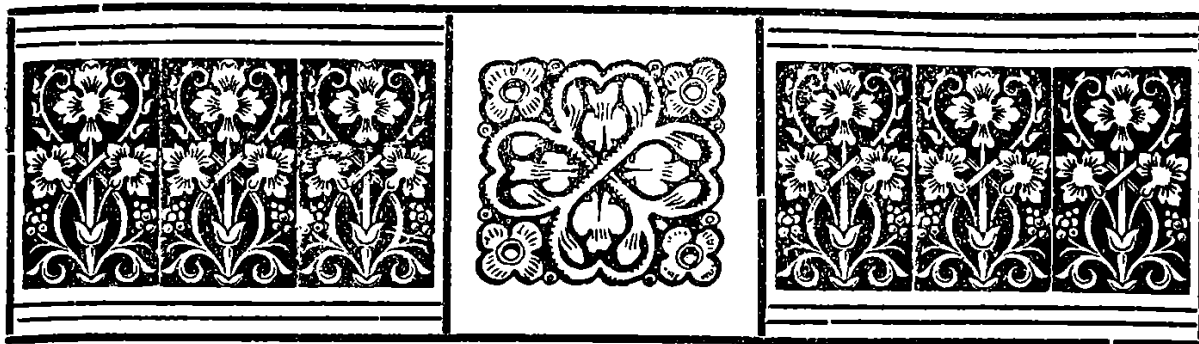
NOC

*Lampu jsem rozsvítil. Tma oknem hledí
jak zachmuřená, nepřátelská moc.
Ve dne jak soused od zápraží domů
se na mne blankyt smál, a větve stromů
mi kývaly. Vybledlý v dálce les
vzpomínky milé na své vlně nes.
Teď všechno zneprátelila mi noc.*

*Hrozivě visí černé nebe. Stromy
jak černí obři stojí. V dáli les
se v černo roztek. Okno upocené
se sotva brání tmě, co na ně žene
útokem. Květiny, hle, přilnuly
tmou zděšené k okenní tabuli
a toužně hledí k plamennému květu
na stole — toho pouze nejal děs.*

*Pod oknem nyní drahý hlas mi zazněl,
jak z tmavé vody náhle by se vznes
květ bílý. S temnotou mne smířil zase,
ta nyní černým pláštěm jevila se,
jenž stříbro hlasu jemně přikrýval.
Vychází měsíc. Černý plášť, hle, vítr vzal,
a štěkotem ho v kusy trhá pes.*

Ze sbírky „Vexilla regis“.

Jan Vyhliďal

STARÝ PUDMISTR VRTAL

vykládá, jak dvě stovky obecních peněz ztratily se ze stolku
výběřčího a jak býk i s řetězem utřhl se z obecních účtů

Vždy mladé jaro po klidném odpočinku vyskočilo z pod hor jižních, hodlajíc shlédnout naši Hanou, jak asi se zotavila po tolika „šperkách“ zimních.

Veselé, plné života brázdilo vzduch svýma pestrýma perutěma k severu, kam teplý vánek jeho křidel dopadl, tam radost, veselý život, obnovená tvář . . .

Roztoužená Haná už probuzená čekala svého miláčka, nabízejíc jemu ruku k zasnoubení. Jaro radostně uchopilo se její pravice a ihned konána slavnost spojení dvou milujících se srdcí. Bohatá nevěsta vládnuocí tolika lány úrodné prsti oblekla se v nádherný háv zasnubní, pozvala nejslovutnější zpěváky krajů, kde citrony kvetou, naprostírala nádherných koberců vzácně vyšívaných pestrými květy — a bylo veselí, o jakémž tolika čteme v pohádkách . . .

Stařeček Vrtal pozoruje všechno to bystrýma očima, vesele zvolal na stařenku: „Slešíš, matka! Jaro jož je to, poď, sednem si na slonečko na nás pa.“

Chlapci též ucítivše vůni jara, odřezávali „blešky“*) od gatí, knoflíky od kabátů, aby uctili vzácného hosta hrou v „kromfléke“.

„To tě povídám stařenko,“ poučoval Vrtal, „dež chlapci začnó hrát v bleške, jaro máme jisty a jož nám neoteče.“

„A já dodávám,“ odpovídala stařenka, „já so nérač na jaře, dež chlapci oklókajó piščelke, a z tech dvó kopečku tofká naproti o našech Křečkovíc na sebe piskajó.“

„Poslóché, stařenko! Jož se rozlíhajó piščelke! Ta první má klosté hlas jak násadka o bíča, ta drohá tenínké jak vlásek. Nahlidno ze zahrade, či só to.“

Vrtal pomalu kráčel ke stodole, odkud bylo vidět na kopečky. Po chvíli se vrátil ke stařence a hovořil:

„E ti saprmentí zas só v sobě, hrajó si na orle a na sokole. Orlí sádlele se na jednom stržínko a drohé obsadile sokolí a včel s hulkama hurá protivá sobě, a ti dvá jim tróbíjó alarm. Či só to,

*) Rozdíl mezi bleškou a knoflíkem jest takový, že bleška má dírky a knoflík „óško“ na přišití.

nedohlídl sem. To je mela, jak v te obecní volbe. Ti malí jož se očijó tem patálíjím."

"Pomáhé Pámbu sedět a déchat," žertoval příchozí sedlák Ondřej Nezval, za nímž stál jeho soused Pozbyl, „néni jak věměnkářom na jaře. Sednó si na nás pa a vesóšijó peníze, kdežto me nemáme ani jerteplé na sázení a deme proset, abeste nám pár míšku postile, pré máte práma — semeno."

"Neštáré Nezvale a sednite si obá, kde mužete," pobízel stařeček. „Že pré chceš bet podmistrem? A toťká Pozbel radó. Co temo říkáte?"

"No debe nás poctile, take besme to zastale," chválil se Nezval, „ale neklačíme se do tech starostí a práce, máme ji dost se svém."

"Včel bet starostó — to je lefko, to je hračka," vykládal stařeček Vrtal, který si čítal 85 let rovných a byl pudmistrem přes 20 roků, „ale za mně, to bel ten névěči komšt. Včel má starosta pisařa na pomoc, ani nevím jak mo říkajó — pré sekletář, a ten mo všecko složí, napiše, on jenom vende do radnice, párkrát se podepiše a je po óradě; pak vleze do hospode na fífko vína, třeba e pohodí neco, opocoje si fósa a de. A me staří? Všecko tóto hlavó, do keré se drcám, mosele sme sméšlet a vlastní rokó psat. A co za to? Nic, leda to honoro. Já příkladně sem měl složbe pětadvacet rénských a padesát grécaru za óředni chuzo do města. Naši páni starosti načítajó si teho na sta v tech korunách a každé krok dajó si platit jak-sepatří. Dež de na hétmanství, má dva — tře rénsky, jede do Holomóca deset korun; nezávidím jim teho, ale mosím říct take, co je pravda, a napomenót k šetrnosti. Co sme me měle sódu! Ani nemlovím, víc sem bel sócím (soudcem) jak sedlákem. Včel k podmistrovi žádné nechce jít, rač de k advokátovi, každé meslí si toze vesoko."

"Stařečko, povídajó, že za stara špatně se hospodařelo s obecností, óčte se dělale dovíjaky, ale za to obecní píťa bele oblíbeny," dráždil Nezval Vrtala.

"Že se pilo, nezapírám. Nepijete taky ve? Jenom že to omite skovat pod „Různé vydání", na opravy obecních cest a mostku a jiné figle ešče máte. Me staří óradí sešle sme se párkrát za rok, pře tem nekery to vědro padlo a pak sme sedávale doma o kamen. A ve ste včel víc ve světě — jak v místě.

Že sme špatně nakládale s obecností? Jak mne Pámbu vidi, nezostalo za mnó ani pul novyho."

"A'co ste onehdá vekládale o tem školním platě a o tem békovi, jak vám z obecních óčtu e s řetazama otekł?"

"Se te, Nezvale, jednó jeden; abes věděl, že se na my prste nic nepřelepilo, tož vám ešče jednó to rozpovím. Dež sem se stal podmistrem, belo to tehlová, dež panáček Otahalu měl premici, tož Tónek Kvapilu vebíral školní plat. Jářko, pře prvním sezení povídám, Tónko, máš to poznačeny, kdo co zaplatil, okaž to."

"Nemněte stracho, stréčko," chlácholil mě a vébor Kvapil, „všecko to nosím v hlavě a peníze vebrany skovávám do stoléka o stola a toťká je od nich kliček, vízete ho" — pře tem šmárl do gati a kli-

ček, nám ukazoval — „poshovte chvílečko, mám na dvoře kopec s odpoščením hnoja, až ho vevezou na Vazoviska, pak se vlomím do školních očí.“

„No nechť, Tónko, jenom si pospiš, viš, nové rok je za hom-nama a pořádku musíme všeci dělat.“

„No deť mě, sósedi, znáte,“ bránil se Kvapil, „cezi majetek lepší opatrojo jak svůj, ani prstem se ho nedotkno, deť vím, že takové nepřenáší požehnání. Jak sem řekl: až dvur večestím, vebero ze stolka peníze a oděláme pořádek.“

„Za tři neděle zas sme se sešle a já zrovna na Tónka: „Tož jož to máme?“

„Ale ja. Toť máte papíre a prondíte to. Meslím, že je to dobry.“

„A tož já a první radni sme se postile do prohlídke. Čítáme, čítáme, a nevecházelo nám to. Mosel sem baranico z hlave odložit na lužko, tak mně z toho přeměšlení scáke s hlave tekle, a ešce jedné to vzít z kraja. Radni šil pomale za mnó, díval se na cifre, po kerých sem jezdil prstem, abe mně řekl, debech chebil. Ani jedenkrát mne nezastavil. Dupočítaja, odělal sem somo toho, co se přejalo, e toho, co se ubce odvedlo a ovidělo se, že chebijó dvě stovke.“

„Tož já na milyho Kvapila: „Vzal's te peníze všecke? Nenechal's neco ve stolko? Muhl se tě tam nekeré banknót přelepit bokem, lebo do papíru zamíchat?“

„Ale kde, sósedi, v té věce so já toze mistrné, cezi majetek o mne — to je jak svátost, všecke peníze sem vzal sebó,“ odporoval Kvapil.

„A pak, deť to není ani možná, abe se co ztratilo? Co sem ve-bral, hned zas přejal stolek, kličkem sem na dvakrát zamkl a ho strčel do kapce o gati a v gatic chodím celé deň. V noce seslečo gatě a pokládám jich na lavko o kamen. A moja? Znáte jo, že ani kořeti neobléži, nátož abe chetla po školním, rač by ješče předala. Sen Gustin není doma, leží v Tylórsko, pacholek s dívkó do sekničke nesmijó. Tož jak be se co muhlo ztratit? Decky mně to štimovalo, až teprov letos cose temo má bet.“

„Víme Tonko, chetil sem zas slovo já, víme, te že dobře opatroješ peníze, ale přece jaksi se to musí vemást. Prohlídni ešce všeco jedné, e papíre znova prondi, a pak nám podáš zprávo. Nemně za zly, mě jako órad musíme se starat o pořádku. Co pak meslíte, véboří?“

„Šak se to třeba nejak vemate,“ bylo slyšet hlasy, „dème Tónkovi ešce nejaké termín, a pak ovízeme, jaky je to.“

„Tónek termín si hodně prodložel na cely dvě leta a dež bel v nélepším čítáňo a jož to měl vemást, vetrhla mo smrt piro z roke a povídá: Poď se mnó! A chodák mosel jít. Tož keho sme se měle pak chetit? Smrti? To přece víte, že ta nic nedává, leda bere. Tož to, Nezvale, nebelo žádný cegánství.“

„A přece přešla ubec o dvě stovke.“

„E nepřešla, Pámbu nám to zaplatil. Orodile se nám na rok obecní střešně, stržele sme za ně právě dvě sta, a tak se to verov-nalo; neboščík Kvapil bel obecním zehradníkem, dobře si tech střešní hledíval a tak mo to potem belo dobry.“

„Stařečko, dež slonečko dnes se tak směje a vehřivá, tož jaky to belo s tēm obecnim békem, co vám e s řefazem otekł z óčtu,“ prosili oba hosté.

„To se, chlapci, mélıte, že říkáte: vám otekł e s řefazem, to se stalo na Prostijovsko v jedné hrobé dědině. Tam měle moc obecnosti a teda e moc peněz. Tehdová neplatile se tak horóci daně, jak včelěši štát a zem to po nás žádá, tož decky nějaké ten obecní grécar zbel. Jinde před podmistrovstvím otěkale, ale tam něm chtěl kdekdo bet — e obecní pastěř, protože belo z čeho brát. Vedrápal se tam na ten óřad jeden nepatřičné, keré na vujně naočel se cegánět a tož doma to chtěl take provádět. Nastale leden a unor — měsice, kde se dělajó óčte. Deň bévá krátké jak maléček o nohe, tož óřadí scházivale se k sezeňó na jedno vėpřeho — na celé deň. Dež se rozednilo, ovalet si každé kaval chleba, ošvihł kos hozenyho, zamotal do šátka a valeł jak ve žňa na pole, do radnice, kerá se lóbala s hospodó. Tam se počítalo, sumirovalo, adicí a subtrachcí dělalo pořáď a pořáď, jenom v poledne každé trocho pojedł, ovlažel si másem lebo dvóma hobo a zas do teho až nebelo na práco vídět. To dojedlo se potmě ostatní a nekerá ta krapka piva se pila. Všecko óřadom šlo jak namazany, takže ve třech nedělách muhle opravdovėnske řict: skončeny a podepsany. Tenkrát ubec prodala dva béke, protože nebele k ničemo, kráve po nich nezostávale; podmistr-cegánská hlava v óčtech jednoho teho béka postavil e s řefazem na samé spodek óčetniho papiro, takže pod to nic jož se nemuhlo psat ani suma.

Dež véboři jeden kósek za drohém procházele a schvalovale, čtł nazhlas: Dně 16. Mája za neschopnyho obecního béka e s řetazem strželo se 210 rénských, ale dež se dělala suma na té straně jakse béka řečó a prstem okrel, že se tech 210 rénských nepřčítalo. Belo to právě, dež poledne zvonilo. Óřadí pomodla se odskočile do hospode na hlt piva, podmistr vetáhna nuž, spodek papiro odřezal, na kerym bel bék počítané a jako be nic, přešil za něma. Tož tak pré se ten bék z obecních óčtu odtrhl e s řetazem a otekł do kapce podmistrové. Po obědě narafičel podmistr zas jakysí jiny sezeni, tož véboři skokem podepsale óčte, schválele, nepřenda na to, že jim bék z nich otekł.

Nebel be na to žádné přešil, až dež bel jiné podmistr, tož k vulevá čemose strhla se hádka v obecnim sezeňó a moselo se o tem hledat ve starých óčtech a tam se ovidělo, že je spodek jednoho lesto otržené. On a Poléček — ešče jeden z tech starých véboru — viza to, zakřékl: „ode se nám otrhl bék e s řetazem a me nic sme nečole.“

Tož takovy to belo. A včel, chlapci, díte si pro měche a co bodem muct, postime vám jerteplé. Děte jenom pozor, až budete óřadama, abe vám béce taky neotekle z óčtu!”

„Chachacha,“ smáli se hospodáři, „to bechme narafičele trocho chetrěš. Tož s Pánem Bohem.“

Z knihy „Z hanáckého kraje“.

Jindřich Šimon Baar

KRAVÁREK

Sindelářuc hyjta nabyła pojednou neobyčejné vážností. Přibyl jí nový host a znamenitý, jakým se v té zimě ani u Zahoříků, ani u Benešů, ba ani u Kovářů pochlubit nemohli.

Tím hostem byl starý, šedivý dědoušek, na kterého už se sotva v Klenčí upamatovali, když tak z čista jasna, jako by s nebe spadl, objevil se po novém roce v městečku v panském špitále.

„Já jsem Honzík, Pernukluc Honzík,“ musil se sám představit, a pak už si hned vzpomínal, že za mlada sloužíval v Trhanově a když pan hrabě koupil v Polsku Bohorodčany, že byl mezi těmi, kteří na to nové panství odešli. Verboval je sám nový řídítel panství a hory doly jim sliboval. Fořti i hajní, kovář s kolářem, šafáři a poklasní, všechno samý mladý lid, odjížděli tenkrát s panem ředitelem, který — jak potom psali — dostal slovu, opatřil jim byty, služby i deputáty lepší než dávali v Trhanově, jen aby si je v Haliči udržel a jiné ještě navnadil . . .

Tou celou historií, na které už pomalu usazoval se šedivý prach zapomenutí, pohnul teď ten stařeček, takže na všech hyjtách bylo o čem mluvit a nač vzpomínat.

„Nu tak, vítám tě k nám, Honzíku,“ zastavil dědouška jednou po mši svaté před kostelem starý Karbánek, podal mu ruku, potřásl jí a čtverácky se při tom ušpuloval. „A hádej, kdo sem! Esli pa mě ještě poznáš! Kakrahnáte! To sou náký leta, co nás staryj Eisenhut měřil linýárem! Dnes, Honzíčku zlatyj, dnes huž by jsme to asi nedokázali, vylízt haž na kostel ha běhat po střeše jako veverky.“

„Snad nejsi Karbanuc Jiřík?“

„Toť, že sem,“ rozesmál se Karbánek, „tak si teky eště nezapomíl na ten pardus, co nám tenkrát pan učitel vyšoust na kalhoty? Ha cák vězíš v tom špitále jako cvrček v dírci, příd mezi nás, chodíme Šindelářom na hyjtu.“

„Přidu, rád přidu, těšil sem se na to, věř mi, Jirko, celyj život sem se těšil, že to Klenčí eště spatřím, modlil sem se, haby mi dal Pánbů tu — mezi váma — doma — humřit.“

„Nu, tak vídíš!“ Tak vídíš! Pánbů tě vyslyšel, splnil tvý přání, huž šecko vím, že si na pensi, kvartýr, deputát i pár zlatek že tě platí, hraběcí vyjímek že máš, povíš nám, jak se tě vedlo, jak to tám — v Polsku — chodí, ha co náší, jak se tám přece mají.“

A tak hned, jak se setmělo, přivedl Karbánek na hyjtu nového hosta, který potom měl sólo nejen jeden večer, ale všecky večery po celou zimu, než všecko vypověděl o vlčích a honbách, o medvědech v horách karpatských, o polském masopustě, o tanci a svatbě, o jídle a pití, o kroji a stroji, o Rusíneh a Mazurech, a především o sobě, jak se tam oženil, Polku si oblíbil, jak mu přál pan direktor, kravárkem ho udělal, až šedesát krav měl na starosti, mléko, máslo, tvaroh, telení i odstav, všecko on — Kravárek — řídil, děvečky komandýroval, čisto musilo být ve chlívě, že tak v Polsku někde nemají ani v senci, a hned zase vykládal, jak tam lidé bydlí pohromadě s dobyt看em, na to že by si nemohl zvyknout a když mu žena umřela a děti neměl, sem že ho to táhlo a nepřestal prosit pana direktora, až mu vymohl na milostivé vrchnosti kvartýr ve špitále v Klenčí v jeho domovině . . .

„Tak, Honzíku, jen habys to tu mezi náma íčko hodně dlouho hužil“, přáli mu všichni na hyjtě upřímně, když se jím Kravárek ze všeho vyzpovídal a tím s nimi znovu jako se svými splynul.

„Dlouho huž tu člapat nebudu,“ kroutil svou šedivou hlavičkou, „hale dij se vůle boží, jenom dyž humřu mezi svyjma, doma, ha za Soutkama budu vodpočívát, zdá se mi, tám že je zem lehká jako perí. Rodná zem netlačí, ta jenom hřeje.“

„Tak! Tak!“ svědčili radostně a vděčně za to, že tak vřele miluje rodiště, že ani v tak daleké cizině a po tolika letech na ně nezapomněl . . .

Masopust uplynul jako voda, sluníčko vystupovalo výš a výše, den se dlužil, hyjty se krátily, hyjtáků u Šindelářů ubývalo, jarní práce volala kde koho, ani na starého Kravárka nezapomněla. Rýpal se ve špitální zahrádce, klepal a uhraboval záhonky, posázel je cibulí, česnekem a hlavaticí, zaléval a plel, a než se mu to všecko pořádně ujaló — hle — léto rozhořelo se v celé kráse nad chodským krajem. Úžasný koberec luk od lesa k lesu, od Haltravy k Hoře prostíral se v plné nádheře květů a barev, jako paví oka na křídlech motýlů modraly se hladiny rybníků, lesy se rozvoněly, ptáci rozezpívali a obilíčko rozvlnilo se po stráních podél úvozů, cest a pěšin.

„Má rodná zemí,“ oslzel Kravárek, když po letech zase spatřil a pocítil všecku tu lahodnou krásu. Zdálo se mu, že omládl, síla že se vrací do jeho stařeckých údů a znova se mu zachtělo selské práce . . .

II.

Na Dlouhé louce ráno od čtyř hodin se již kroutil sedlák Šindelář se svým čeledínem. Svěží tráva chrupala jím pod kosou a mohutné řady ježily se za nimi, když jím selka přinesla snídání. Sekáči pojedli, zapálili dýmky, nabrousili kosy a stavěli se s novou chutí ku práci, v tom Šindelářka přestala rozhazovat řady, opřela se o hrabě, rukou si zastínila proti slunci oči a náhle povídá:

„Mužský, hleďte, dostanete pomocníka.“

Kosičku na rameni, fajfčíčku v ústech, rovně k nim po pěšince mířil — starý Kravárek.

„Snad nám, stryjče, nejdete pomoci?“ vítal ho radostně sedlák.

„I ba, chlapče, huž du.“

„Ha, kam vás to vede! To není práce pro vás. Máte huž léta —“

„Nedá mi to, abych nevochtunal, prosím tě, nebraň mi, nech mi zkusit, estli to eště svedu.“

„Bože chraň — bránit vám! Pochutnyjte si do vůle, tráva je křehká jako salát, rosa eště drží, seče se nám jako po másle, ha dyž se nabažíte, položte kosu, lehněte si támdle do chládku pod křovinu, selka tam má mísu dolků, vytáhněte si nákyj ha dívejte se na nás.“

„Huvidíme! Huvidíme!“ netrpělivě již svědčil Kravárek a stavěl se do řady za čeledína. Kosy zasyčely ve vlhké trávě, sekáči se odmlčeli a táhli řad po řadu. Šindelář, brouse na kraji kosu, jen stríhl okem po stařečkovi, ale viděl, že i jeho řad jest rovný, louka čistě jak břitvou oholená, žádný mladík nemusil se za tu práci stydět.

„Stryjče, abyste si nehublížil, nepřehánijte se,“ uznal za vhodné připomenouti sedlák dobrovolnému pomocníku, když slunce kolem desáté počalo nemilosrdně pražit, mouchy a komáři štípat a rosy když ubývalo a kosy ztupěly.

„Vydržím, chlapče, do jedenácti vydržím,“ rychle chlácholil ho Kravárek a znovu se odmlčel.

Na věži tlouklo jedenáct; vážné údery kladiva na klenckého „Martina“ nesly se krajem, bylo je slyšet až na Postřekovsku i Kodovsku a sekáčům jako by vyrazily kosy z rukou.

„Stryjče, držil ste se ku podivu. Platná bula vaše pomoc. Pudeťe íčko s náma k vobědu, ha potom rád vám zaplatím, ha budete-li chtít, na celou senoseč si vás zjednám.“

„Z toho nebude nic,“ smál se dědoušek, sbíraje kosičku a oblékaje si kazajku, „zyjtra se zjednám hu Psutků, pozyjtří hu Makasů, haž vás tak všechny vobejdu.“

„Teky dobře, jako já, všude vás s radostí přivítají, hale voběd i plat ste si zasloužil, pote s náma ke stolu.“

„Nesík sem za voběd, hani za plat.“

„Nechcí, ba nemůžu to chtít zadarmo.“

„Nesík sem teky zadarmo. Něco mí za to slíbíš.“

„Mluvte, posluchám.“

Kravárek zadíval se na svoji kosičku, jak se leskne ohlazená jako stříbrná v záři sluneční, a pomalu vážně povídal: „Víš, chlapče, slib mi, haž si přide pro mě ta zubatá s kosou, i dyby tu bulo v nejpilnější práci, že všeho necháš, na funus mí přideš, ha ke hrobu mě donest pomůžeš.“

„Hale, stryjče, tento, cák to mluvíte?“ v rozpacích hledal rychle slova Šindelář, „cák vám to jenom napadá, sečete tudle jako mladík, ha na smrt myslíte.“

„Myslím na ni, kudy chodím. Nic sem vám tu dosavád platnyj nebyl, jinde jsem svou sílu hutratil, dybych humřil, snad by se ne-sešlo hani tulík mužskýjch, haby mě vodnest mohli.“

„Nemluvte tak! My tu nejsme takoví nehužili, jako dál v kraji! Co byste se s takovou starostí trápil, na to haní nemyslete ha pote s náma k jídlu.“

Ale Kravárek se stařeckou umíněností postavil si hlavu a provedl svou. Po celou senoseč i ve žních pomáhal všem, sedlákům i chalupníkům, všecky je vystřídal, ale nikdy sousta do úst, ani groše na dlaň nepřijal, všude jen poprosil, až umře, aby si na tu jeho pomoc vzpomněli, času nelitovali a vyprovodit ho na poslední cestě přišli, aby ho na márách nesli a nemusili ho vézt ke hrobu jako žebráka — v prkeňáku . . .

III.

Konečně vyhasly poslední ohně na brambořístích, citelné chladno zahnało pohunky s pastvy do škol, husopas přestal pást husí stádo, ze stodol ozýval se jednotvárný zpěv cepů a sem a tam i pronikavý řev zabíjeného vepře. Zima pomalu, nejistě kradla se z lesů přes holá pole a louky do městečka. Sněhový poprašek několikrát se ukázal a zmizel, až po svatém Martinu — klencké pouti a posvícení zároveň — počal se sypat jako z rukávu a zůstal již ležet.

Ženské rychle klapaly len, vytáhly kolovraty a přástky počaly se scházet. Po nich hned mužští pomýšleli na hyjty. U Šindelářů již měli nový kalendář připravený, sháněli i jiné knížky, hyjtáci pomalu se trousili, z prvu jen v neděli odpoledne, pak i večer, pak všedního dne, jak práce dovolovala, až v adventě celá hyjta byla opět pohromadě.

Mezi nejvěrnější a nejpilnější hyjtáky patřil Kravárek. Doma, v samotě se mu stýskalo, sem, k Šindelářům, měl ze špitálu pár kroků, jen silnicí přeběhnouti, a tak tu býval pečený, vařený. Kde mohl, pomohl, poradil, v dobytku se jako starý kravař vyznal, rozuměl jeho chovu, dovedl mnoho nového stále vypravovat ze svých zkušeností a proto ho na hyjtě měli všichni rádi.

Na svátek Početí Panny Marie šel Kravárek k zpovědi a přijímání, ač toho dne tlačily se u zpovědnice skoro samé ženské. Hned po požehnání odpoledne přihnal se k Šindelářům veselý, čiperný, červeňoučký jako šiška. Dýmčičku držel v bezzubých dásních a hulil z ní jako cikán.

„Co pa to, stryjče, že zrovna dnes ste bul hu správy boží?“ optala se selka.

„To je zvyk, dívče. V Polsku na dnešní den hrne se kde kdo k zpovědi, k vůli vodpustkům. Zvyk sem si za ta léta. Ha člověku je dobře — jako v peři — dyž má čistý prádlo na těle — ha čistou duši v těle, lítat bych moh, jak sem dnes lehkýj.“

„Nu, ty huž si staryj strnad, daleko huž bys nehulít,“ zasmál se Karbánek.

Kravárkovi za řeči vyhasla dýmka. Sedláci mluvili o ondřejském trhu dobytčím ve Kdýni, smlouvali se, že by si mohli zítra vyjít do Hostouně, podívat se, jak tam to platí a nikdo si nevšimnul, že stařeček nějak dlouho obírá se dýmečkou, vyklepává ji, pěchuje tabáč-

kem, a jak rozkřesával, že několikrát chybil ocílkou, křísil do vzduchu, pak i do palce, než konečně trefil do kamínku, zarojily se jiskry a hubka počala doutnat . . . Modrý obláček dýmu vyplul mu z úst jednou, po druhé, a když po třetí chtěl si zatáhnout, dýmka — jako by mu ji neviditelná ruka vyrazil — vypadla mu z dásní i hrsti, a jak se po ní rychle shýbl, aby ji ještě v pádu zachytil, sám se svalil bez vlády s lavice na zem.

„Stafra, stryjče, cák děláte?“ vykřikovali leknutím hned všichni hyjtáci a skočili k němu. Šindelářka namočila rychle šátek v ledové vodě, umývala a třela Kravárka, tak že se z náhlé mdloby brzy probíral.

„Aha, to já znám, zavrať — vet — zavrať tě chytila,“ měl se k starému kamarádu hned Karbánek, „jak se shyjbnu nebo prudce votočím, huž se kácím. Jak povídám, huž by to nešlo běhat po řebenu kostela jako po louce.“

Kravárek poslouchal, poslouchal, ale neodpovídal. Takovým cícím, nesvým pohledem rozhlížel se kolem, jako by dnes u Šindelářů na hyjtě byl po prvé. Zima proběhla mu tělem a počala ho trolit, až se mu dolejší čelist roztrásla.

„Hu! Smrt po mně šahá,“ řekl náhle pro sebe, jako by tu sám seděl, poposedl, jakoby se něčemu uhnouti chtěl a těsně se přitiskl k teplým, kachlovým kamnům.

„I to nic není, stryjče,“ těšila ho upřímně Šindelářka, „ustyd ste se ráno v tom božím kostele, dlouho to trvalo, bul ste dlouho lačnýj, vosláb ste, hale to přejde. Vypotíte se, ha zase budete chlapík zdravýj jako lusk, esli byste chtíl, huvařila bych vám drobet heřmánku.“

„Huvař, dívče zlatá, to huvař,“ mile se dotýkala stařečka ta ženská péče i útěcha, „ha nevobtěžuj si přinést mí to koření k nám, musím do lože, nic platno není.“ Chtěl se postavit na nohy, ale hned se zapotácel.

„Zatrachtělá věc,“ podivil se Kravárek sám sobě, „cák se jenom se mnou dije? Hlava se mí točí jako mlyjn, slabyj sem, jako bych bul vopílyj, všecky vás vidím daleko jako ve mhle, v uších mí hučí jako hu splavu — no — dij se vůle boží — bujte tu s Pánem Bohem!“

To již stařečka držel sedlák Šindelář pod paží, vedl ho pomalu ke dveřím, po záspi, až do špitálu ho dovedl, i svléci mu pomohl a do lože ho uložil, a potom teprve zavolal špitálníci Horejšku, která dědečkovi prala a uklízela, aby čerstva topila a samým bukovým dřívím, že se dědouškovi udělalo mdlo, vypotit že se musí . . .

Kravárkovi v peřinách hned se ulevilo. Skrčil se pod svrchníci, a když přiběhla Šindelářka s hrnkem vřelého heřmánku, vykukoval na ní šelmovsky jako zajíček z pelíšku, očka mu zase čtverácky zabrála, scvrklá ústa roztáhla se mu k úsměvu a povídal: „To sem vám všechněm nahnal strachu, vet? Hale huž přešlo, huž je zas dobře! Hani ten letkvar nechci.“

„To, stryjče, musíte vypít,“ nutila ho selka, „huvidíte, jak vám to bude chutnat, vosladila jsem vám to, haby to nebylo tak perný.“

„Dyž muším, tak vypiju, habych tě nezarmoutil ha ten boží dar na zmar nepřišel,“ svoloval ochotně a ani nepozoroval, jak se mu ruka klepe, když sahal po hrnku a nesl jej k ústům. Ustrkoval pomalu, s odporem, nutil se, ale zbytku přece nedopil, i poděkovat zapomněl, jenom připomínal, půjde-li Šindelář zítra ráno do Němec na voly, aby se tu stavěl, než odejde, bez rozloučení aby neodcházel . . . Schoval po tom hlavu i ruku pod podušku a tvrdě usnul.

Horejška slíbila, že u dědečka přespí, poslouží mu, a kdyby bylo zle, že Šindelářovic vzbudí a zavolá.

„Nu, huž je dobře, co?“ časně ráno, ještě za tmy dobýval se do špitálu sedlák s lucernou v ruce.

„Dobře, že huž dete,“ vítala ho Horejška, „nemůže se vás hani dočkat, celou noc se budil, kolik je hodin se ptál.“

Sedlák ve vysokých botách, kožíšku a beraničce, celý již na cestu připravený, hrnul se rovnou dovnitř.

„Dej Pámbů dobrýtro, huž ste se vyspali stryjče?“ volal vesele hned ve dveřích.

„Ha, to si hodnyj, že si nezapomíl přijít. Chtíl sem tě eště vidět, rozloučit se s tebou ha za všechno ti poděkovat, hlavně za to, že ste mě jako svýho přijali, na hyjtě trpíli.“

„I to nic! To nic!“ odpíral sedlák v rozpacích a jen poslouchal, jak se Kravárkovi změnil hlas, tak zvadle, mdle že zní, jako dosud nikdy, a když se mu do tváře podíval, až se lekl! I při mrkavém světlíčku lojovky dobře viděl že se stařeček celý proměnil, nos mu sešpičatěl, uši od hlavy odstávaly, pysky okoraly, ze své podoby celý že vypadl . . .

„Stryjče, staфра, snad byste nám nechtíl humřit? To by nebulo vod vás hezký, to bych se rači z domova nehnul ha pomáhal bych tu zatracpenou smrt vod vás zahnat.“

„I toto! Jenom di huž, hale domů pospěš! Bul bys mi tu málo platnyj. Humřit muší každýj, i císař ha papeží humírají! Esli na jarmarce potkáš z Volteškryjnu Michla, tak ho pozdravuj, že huž mě víckrát nenapálí, protože dnes humřu.“

Sedlák se neubráníl, aby se neusmál, vzpomněl si, jak pan farář poslal Kravárka jako znalce na trh pro pár volků a mazaný Němec jak prodal strýci vola s přilepeným rohem. Roh volu asi po týdně upad, všichni se zasmáli, pana faráře nic to nemrzelo, protože, vůl byl jinak tahoun k pohledání, ale strýc, hle na tu příhoda zapomenout nemůže, i teď znovu varuje: „Tím Němcom moc nevěř, to sou šibalové, di huž, di ha nezdržuj se, Pámbů tě dyj chčestí. . .“

Šindelář ještě chvíli odupával, rozpakoval se, neměl-li by cestu přece odložit a zůstat. Pomyslí si však: „Tuto není možná věc, haby to stryjček tak zkrátka vzeli. I dyby to k smrti bulo, nejmín týden si poleží,“ a hlasitě se proto rozloučil s veselou: „Bujte bez starostí, nás Němci nevošídí, protože sme tu při nich vyrostli ha známe je jako své boty. Michlovi to vyřídím, ha eště přidám, haby se míl na pozoru, že mu ten roh vrátíte třeba v městě hu soudu.“

„Vyřiď, chlapče, vyřiď,“ kýval hlavou Kravárek, ale zase tak nějak unaveně, bez zájmu —

U Šindelářů už čekali ostatní sedláci a vyšli ještě za šera společně k Hostouni.

IV.

Jasný, zimní den pomalu vstával Když k polednímu vykouklo slunéčko přes hory, spatřilo pana pátera v bílé rochetce pospíchat do špitálu a za ním trousili se tam z okolních stavení ženské a děti. Kravárkovi opravdu čím více rostl den, tím více se přitěžovalo, takže už po deváté hodině běžela Horejška k Šindelářům a odtud rovně k bábě Fišerce, moudré a zkušené osobě, která rozuměla všem nemocem lidským i zvířecím. Ta, jak se na stařečka podívala, hned uhodla, že mele z posledního a hned nařídila: „Běžte na faru, já to tu zatím huklidím.“ Měla se čím ohánět! Nemocného jako dítě musila umýt a převlíct, postel přestlat, světničku alespoň zamect, štěstí, že si Šindelářka vzala na starost prostřít stůl, připravit křížek a svíčky, len, sůl, chléb a všecko, čeho je při takové smutné návštěvě třeba.

Velebníček udělil dědouškovi jenom poslední pomazání, pomodlil se s ním, potěšil ho, takže Kravárek po jeho odchodu znovu jaksi ožil, sebral se, usmíval i na loži se posadil, a liboval si, jak má teď ve světničce hezky.

„Poslouchejte, strýčku,“ přistoupila k němu Fišerka, „už ste dnes něco jid?“

„Nejid, haní do huby sem eště nevzel,“ přiznával se nemocný, kterému Horejška od rána marně nabízela svařené mléko.

„Ha nemíl byste chuť na kapku polívky?“

„Míl, hale muší byjt dobrá, houkrop nebo praženku nechci.“

Fišerka byla vyhlášená kuchařka, vycvičená na svatbách a křtinách, funusech a poutích, dovedla strojít jídla, až se sliny v ústech sbíhaly . . .

„Přineste mi dvě vejce, pšeničnou mouku ha žící másla,“ poručila Šindelářce a už stavěla hrnek s vodou na plotnu.

„Do pa to jakživ slyšel, pro stunavýho člověka vzít na polívku hned dvě vejce, půl by buło haž dost,“ bručela lakomá špitálnice Horejška.

„Mílá zlatá,“ zasmála se Fišerka, „hučila jsem se v zámku Tranovským vařit, hale vejce na půl rozdělit nedovedu, to bys mi mušela vokázat,“ a víc si jí nevšímala.

Jako vítr přiběhla selka, přinesla i koření, trochu pepře a závoru a za chvíli už nesla starci na lože talíř kouřící se polévky s jemným kapáním.

Kravárek se na loži sám posadil, založili ho jen polštářem a bera lžící do ruky, políboval si: „Kakraholtsky to voní“ a s chutí se pustil do jídla.

„Dívčata, stafra, vy ste náký kuchařky! Jaktěživ sem tak dobrou polívčičku nejid,“ hlasitě pochválil, a dychtivě srkal, až ženské přitom slzy polily a pomyslily si: „Chudáku staryj, tos toho málo na světě hužil! To muší byjt ty Polky náký kňuchny k něčemu.“

„Chtěl byste ještě?“ optala se Fišerka, když stařec dojídal.

„Máš tam ještě?“ optal se a když kývla, žádostivě řekl:

„Tak mi chutě dej, hajť se posilním na tu cestu dalekou.“ Šindelářka nalila mu znovu talíř, ale ten už mu tak nechutnal.

„Ta už není taková,“ povídal, sotva vzal několik lžiček a nedojedl.

„Hale je, stryjče, dyť je to z jednoho hrnce,“ ujišťovaly ho ženské jedna přes druhou. Kravárek je nechal mluvit, chvíli si jich ani nevšiml, až najednou poručil přísným, vážným hlasem: „Pomozte mi s lože na zem, začínám humírat.“

Slova víc nepromluvil, jenom ruce sepíal, oči na obrázek Pannenky Marie Čenstochovské upřel a s blaženým úsměvem usnul na věky . . .

K večeru vrátili se sedláci z trhu.

„Cák stryjček?“ byla první otázka Šindelářova hned jak dvěře otevřel,

„Huž je mu dobře,“ odpověděla selka a zaplakala.

„Humřil, přece to věděl,“ přisvědčil si sedlák a vyšel, tak jak byl, podívat se na mrtvého. —

Třetího dne strhla se na Chodsku prášenice, že člověk sotva mohl oči otevřít.

„To se dnes zrovna čert žení,“ stěžovali si lidé, scházející se u špitálu, aby vyprovodili na hřbitov starého Kravárka.

Přišli sedláci i chalupníci a všichni se usmívali. „Muším, muším,“ říkal jeden druhému, „sem mu dlužen, pomahal mi sít . . .“

Šindelářovic hyjtáci nedali si tu čest vzít, aby Kravárka na marách nezdvihli a z domu nevynesli, ale potom už do kostela i cestou z kostela na hřbitov střídali se nosiči každých pár kroků až se tomu divil pan direktor, který také přijel z Trhanova na saních vyprovodit starého služebníka . . .

Když spustili rakev do hrobu, Karbánek ještě držel provaz v ruce a místo obvyklého odprošení, řekl nahlas: „Tak vídíš, Honzíčku, všeho si došel, mezi svýma si humřil, ha v rodný zemi vodpočíváš, hajť je tě lehká, ha netlačí!“

„Dyž to Pámbů,“ po zvyku poděkovali všichni.

A prudký víchr celé spousty sněhu, lehkého a bílého jako peří — metal do otevřeného hrobu — — —

Z knihy „Hu nás“.

Sigismund Bouška

STROM SPASITEL

Hořela ves a plameny
zoufale lomily rameny,
ve zraku lidí stál šílený děs:
„Ó, pomozte, kdo jste kdes!“

Sloup siry a dýmu jde do nebes.

Ve zmatku hynoucích žebráků,
v rozkoši civících diváků
plác letí do čpicích oblaků.

Ve vzduchu krouží démoni
na žhavém pekelném komoni
a od chaty ku chatě ohnivý běs
zkázu a zoufalství nes.

Tam nad srázem poslední
chaloupka
jak hromádka setlé slámy,
a barvu má šedého holoubka
a vymšené bílé trámy.
Sametu nádherou zelený mech
polštářky měkkými na došky leh',
v nich houby sní, zvědavé dámy.

Střecha je samá záplata,
rozsetým šindelem připjata,
sešita travin nití,
a hraničky kleští kolkolet
zarudlých větviček plápolet
chrání ji stařecké žití.

Obrovský javor, věrná stráž,
ku nebi korunu zvedá,
před chatou stojí, kryje ji až,
živlům a zlobě ji nedá.

Sotva že stínem okénko zřít,
tabulky v modravém rámku,
blankytných oček jiskrný svit
a tvářiček dětských jamku.

Pekelnou peci žhavi se vzduch,
vichr se nade vsí točí,
plameny spjaly se v jediný kruh,
k chaloupce oheň jich skočí.

Tu javor hradbou v cestě stál.

„Vari!“ šleh plamen.

„Zpátky!“ strom vál,
a rozpjal svá ramena, staletý král.
Plamen se divoce rozchechtal:

„Ty, metličko, zelený chudáčku,
já dechnu a svléknu Tě ze fráčku
a proutky Tvé vesele spálím!
Jen raději pusť mě k baráčku,
mně plůtkem jsi příliš malým.“

Chaloupka prázdná, opodál
žebrácké ležení ustlal si žal,
děti tam bezmocně kvili — —

V dusivém kouři zašuměl strom:

„Dříve můj peň i větve zlom,
ušetřil moji korunu hrom,
chata je v bezpečí jistém!
Milá mi sestra ta stařenka,
vyrostla se mnou ta panenka,
každým ji zacloním listem!“

„Nu, tak tedy zhyň, ty šílený!“

Bojují vzteklé plameny,
andělé přišerné zhouby,
ale strom, zárem máčený,
chaloupku objal rameny,
štítem jest vlastní mu loubí.
Soucitná voda, sestra slz,
vlaží mu proudem listnatý trs
na prosbu lkající trouby — —

„Neplačte, děti, dobře je zas,
pohašla pekelná světla,
zkrocen je úplná zpupný ďas,
radost námázrakem zkvetla!“

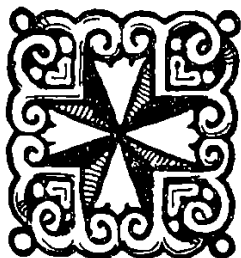
„Ale náš javor! jak je s ním?“

Neviděl pro slzy, kouř a dým.
Zkáza půl koruny zžehla.
Tisíce snětí spáleno,
nahé jest hrdinné rameno,
a celé tělo zraněno,
pekla kde bodala jehla.

K chatě strom půli koruny
zeleným listem šepce;
jako když hraje na struny
třesavá ruka slepce:
„Spasena, přece jen spasena!“
objímá stařenku hebce. — —

Jako kříž svatá ramena
Spasitel Strom tu zvedá
a jdu-li kolem, pohled můj
s úctou jej v pozdravu hledá.

Z knihy „Duše v přírodě“.

PRAMEN SV: VÁCLAVA.

Felix Jenewein

Sv. Matouš

Dr. Alois Kolisek

NAŠE NÁRODNÍ PÍSNĚ

Co psátí o národní písni po — Kollárovi, Čelakovském, Štúrovi, Sušilovi, Erbenovi, Bartošovi, Lichardovi, Vajanském, Hostinském, Janáčkovi, Novákovi, Hlavinkovi, Holasovi, Červinkovi?

Nic jiného bych si nepřál, než aby náš lid měl v ruce všechno, co tito vělí milovníci zpěvu národního napsali, čím při tom sebe povznegli a potěšili, duši pak lidu před světem odhalili a zvelebili. Současně ovšem bych si želal, aby lid náš byl duchem tak pokročilý a srdcem tak ujemněn, že by vše to jasně chápal, hřejivě procítil a svoji krásu vždy nově tvořil, jí hovořil, jí zpíval . . .

Mám-li dnes k našemu lidu promluvit o národní písni, mohu k tomu *svých* slov použití jen až naposled a pouze v nejzazší nutnosti, za to však svatým jest mi příkazem načerpati z těch studánek, do nichž jmenovaní spisovatelé svedli tolik utajených, libých pramenků vody živé, a předložit pohárek jejich osvěžujícího nápoje, čistého, zdravého . . .

Co je píseň?

Mám odpovídati suchými poučkami tomu lidu, jenž tak rád zpívá — Bohu — Tvůrci, sobě samému radostně i bolně, též jiným soucítěně, sdílně, káravě nebo vysmívavě!!

Když city tvoje kypí, když slovo mluvené nestačí, když něco krásného krásně chceš jinému povědět — chceš tím vše rozezvučet, pak z duše Tvé tryská *píseň* — milé slovo, jímavý zpěv!

Naše písně?

Které že písně mysliti máme tím slovem „naše“?

Jsme jedna veliká rodina *slovanská*: Čech, Slovák, Polák, Rus, Srb, Hrvat — —

Co jest slovanské, vše *naše* jest — i *píseň*. Hle, kterak krásnoduchý Slovák L'udevít Štúr horuje:

„Není zpěvnějšího národu na světě nad Slovany. Nalézají se i u jiných národů písně, slyšet i tam zpěvy, avšak jich nikde není ani

toliké množství, ani nejsou toliké krásy, jak u nás. Cokoli z koleje každodenního života vystoupí, cokoli se nad všední obecnost v životě povznese, vše přechází u Slovanů v píseň a ve zpěvu se ozývá tím usedavěji neb vznešeněji, čím neobyčejnější jsou výjevy, které se dotýkají duše a zpěv vyluzují. Ve zpěvu mluví Slovan k světu, z pokolení na pokolení; ve zpěvu složeny jsou jeho nejvroucnější city, jeho nejmilejší výtvořby obraznosti a celá mysl jeho. Národové indoevropští, kterých Slovan jest bratrem nejmladším, vyslovují každý na svůj způsob to, co v sobě skrývá a čím zahořela duše jejich. *Ind* budovami chrámů ohromných, *Peršan* knihami svatými, *Egyptan* pyramidami, obelisky a ohromnými, tajemnými labyrinty, *Řek* v sochách překrásných, *Románové* v malbě čarovné, *Germánové* v dojmavé hudbě; *Slované* ale vylili duši a mysl svou v pověstech, písních a zpěvích pohnutlivých. Vše, co žilo oněm národům v jejich dílech, to u Slovanů žije v jich písních a zpěvích.

Pronesli jsme výše, že duch slovanský žádného jiného umění nevytvořil, aniž jaké jiné svým nazýváti může, krom *pěsnictvo*; do tohoto ale vdechnul celou sílu svou, neboť ono tužbě jeho nanejvýše vyhovovalo. Básnictví ale, jak jsme již výše dokázali, jest vrchoviskem všeho umění, i nejpřístupnějším, nejrozumnějším a nejlidštějším způsobem pro národ vysloviti to, co pokládá za krásné a vznešené; národ ale, který se na tento způsob a v úplně lidském duchu vyslovuje, musí míti v srdci a v myslí své nejvíce zápalu tohoto vznešeného. I sám skutečný život *Slovanů*, dobře-li jej uvážíme, vydává o tom svědectví neomylné."

Jako haluze mohutné lípy je rozvětvena *slovanská* rodina.

Budu-li dále hovořiti o *našich* písních, bude se mi srdce rozechvívati písněmi hlavně *jedné* hlavní větve, jež má několik haluzí: Čech, Moravan, Slezák, jakož i Slovák.

Národní písně?

Co rozuměti názvem „národní“?

Erbenem odpovídáme:

„Co jest píseň národní? Všichni znatelé básnictví druhu toho v tom zajedno se srovnávají, že každá píseň, kterou lid obecný zpívá, proto ještě národní není, a byť i celé století se zpívala; a naopak, že pravá píseň národní této své ctnosti nikdy neztratí, byť byla již přede sty lety v *ústech* i paměti lidské zahynula. I také to nic na váhu nepřidá, jest-li píseň více nebo méně v národu rozšířena, ani kdyby se i jen na jednom místě zpívala, může vždy předce pravou národní písní býti. Známky, po kterých píseň národní od jiných rozeznati lze jest, musejí tedy v něčem jiném ležeti. Pravda, že otázka, co jest píseň *národní*, na otázce jiné a to hlavní tak visí, jako list na kmenu svém, totiž na té, co jest *národ*, kterak se zjevuje bytost jeho vůbec a co do písní zvláště?“

Odpověď na tyto důležité otázky zanechána fyziologům a filosofům.

Z toho, co o slovu i o hlasu písní národních dá se usouditi, vychází za pravidlo, že „*píseň národní jest zpěv, z národu vůbec vyšlý a i v jeho duchu, co do obsahu i do formy, složený.*“

Jak jsou sladky slovanské ty písně,
jaká tají se v nich lahoda!
Jest to výron ducha národa,
pramen živý, vyšlý z útrob tísně.

(Frant. Sušil.)

„Má-li píseň sloužit národní, jest třeba také, aby žádnému jistému skladateli nenáležela, nýbrž aby *národ* vůbec za skladatele držán býti musil. Pakli se kdo k písni co plodu a jmění svému hlásí, můžeť píseň i ducha i formu národní mítí, však již náleží té jisté osobě. Hlavní účel básníka národního jest jenom zpěv; on zpívá, buď že ho srdce k tomu pudí, buď že se chce před jinými novou písni okamžitě zablesknouti; více zásluhy sobě nepřičítá, a protož o píseň již také více se nestará. Zalíbila-li se jiným, pamatují si ji, a zpívajíce ji opět, buďto s proměnami buď bez proměny, tak dobře ji za svou pokládají, jako básník sám. A když již píseň na jednom místě každému jest povědoma, ztratí půvabnost a mizí ze života aneb odstěhuje se jinam, kdež opět novinkou jest a se líbí. Nepravím, že by básník národní vždy prostým, jinak necvičeným člověkem býti musil; ale že těžko jest prohlédnouti srdce národa a přeměřiti rozum jeho, i porozuměti pravidlům jeho krasocitu, ano téměř nemožno člověku, který s národem mysliti i cítiti nepřivykl a takorča v životě národním neuzrál: proto také kdo z jádra národa není, aneb jemu školami neb jinak se odcizil, nesnadno se stane básníkem národním.“

O zvláštním národním rázu písně české rozmarnou, ale významnou podrobnost sděluje známý sběratel písni českých *Holas*:

„Učinil jsem p. dra. Riegra pozorna na obtíže tohoto podniku a vrátiv se k českým písním, kladl jsem důraz na jejich individualitu. „Každý národ vložití musí do svých písni svoji individualitu a naše písně ji mají. Jest to onen žert, vtip, úsměv, který českého člověka v životě ani v bolestných chvílích neopouští a českou duši tvoří. Této stránce povahy našeho lidu mnohý nerozumí a tím nerozumí ani české písně.“ V odpověď užil dr. Rieger slov, o nichž mám za to, že zaslouží, aby pro budoucnost byla na tomto místě zaznamenána. Usmav se svým vlídným, dobrým úsměvem, řekl s patrným humorem: „Čech byl odjakživa potvora a je v tom skutečně kus jeho povahy.“ —

Vyskytlo se i rozlišování mezi písni „národní“ a „lidovou“. Jedni považují rozdíl za správný, jiní za zbytečný.

Tušíme však, že dovoleno-li něco jiného si mysliti pod jménem „národ“ a něco jiného slovem „lid“ — přípustno též rozlišovati mezi písni národní a lidovou.

Lidová píseň je zpěv od lidu obecného složený; ovšem že lid je součástíku *národa*, proto mezi písni lidovou a národní není samo sebou vztahu protivného, byť někdy *lidové* či od lidu pocházející nemělo čisté značky *národní*, zvláště kde na lid působily cizí, nenárodní vlivy.

Hodnota naší národní písně je národu našemu na čest, lidstvu na duševní potěchu.

Krásná je píseň česká, krásnější moravská, nejkrásnější — *slovenská*.

„*Národní píseň* bohatý jest v háji potůček,
jenž chřestem z květných luk plyne v temno lesů.
Chod k němu pouť vonná, vůkol pěje ptactvo a slunko
oblévá ho milým v úsměvu s výše nachem.“

(Sušil.)

Kde jest národ, jehož rodné zpěvy
takou hloubí, takou sladkost jeví?
Vystup v zápas na veřejí s námi!
Kouzlo jej těch našich písní zmámí,
a když ze svých vyrazí se mraků,
pokloní se věčných krásot znaku.
Přijdou-li kdys národní ty zvuky
šťastným krokem v blažený tvůj kruh,
povztýčí se rozkoší tvůj duch,
a vnitř zkvětou všechněch slastí puky.

(Sušil.)

V *slovenských* písních ne kytice, nýbrž celý sad nejsličnějších
květů nám voní v ústrety. Kde spočinouti? Kde nejvíce sladkého na-
čerpati dechu?

„Či neznáte tie kraje, tie radostné kraje,
kde dobrí, bystrí chlapci bučky preskakujú,
v hájičku si pomaličky, nôtí im Janíček,
za piesničkou jednu zaŕajdujú;
či znáte tie kraje, tie radostné kraje?“

Tak se táže slovenský básník *Janko Král*, předpokládaje, že
každý zná ten kraj rozmilých píseňček — Slovensko.

Dějiny naší písně národní nejsou dosud sepsány. Jak dobrý od-
borník *dr. Axman* přiznává, historie lidové písně není dosud možná,
neboť není z minulých let tolik dokladů, aby bylo možno spojití je
v plynulé líčení o vzniku, změnách, vlivech v lidové písní. *Jungmann*
si stěžuje: „Světských lyrických básní málo celkem zachováno, nej-
více jen zlomky, neb nedostávalo se milovníků, kteří by písně národní
ceniti uměli a sesbírali.“

Dle Zdenka Nejedlého v dějinách zpěvu u nás v době předhu-
sitské vidíme několik oborů samostatně ohraničených. Především třeba
rozlišiti zpěv umělý a lidový, t. j. zpěv, který vytvořili jednak vzdě-
laní lidé, jednak lid. Tento pravý *lidový zpěv*, od lidu vytvořený, byl
snad u nás nejdříve, avšak mimo několika drobných zpráv z doby starší
víme o něm více až ze 14. století. Jsou to vesměs světské písně, jež
lid vytvořil z různých důvodů, zvláště k tanci. Vše ostatní je zpěv
umělý.

Díl národní písně je přístupnější nežli její dějiny.

Jemným, duchaplným průvodcem je nám tu zvláště *Al. Hlavinka*.

Slyšme jej na chvílenku:

„V národní písní, v jejím souboru, zračí se pravdivý obraz srdce
lidového. Jak upřímnýma očima dítě, tak písněmi viděti lidu až na
dno srdce. Vždyť plynou písně z jeho hlubin.“

Jako ve všech písních pospolu obráží se povšechná, společná
povaha lidu, tak jmenovitě v nápěvu každé písně o sobě jeví se
jakýsi obraz rozlohy srdce, z jaké píseň pošla. Slovo jen slabým
rysem naznačuje, co a jak v srdci bylo, když píseň vznikla, nápěv

to maluje — ne vždy sice jednak dokonale, — ale z pravidla zevrubně a výrazně.

Srdcem rozumí se zde jakési ústředí a prostředník mezi duchem a světem. Tam se stýká duch a smysl, svět duchový a hmotný. Duchový svět tam houstne, smyslový jemní. Svou obrazivostí může člověk smyslné věci oduševnití a duchové zesmyslniti. Abstraktní pojmy duchové nabývají v srdci konkrétnějšího tvaru. Co se v duchu děje, ozývá se v srdci a dobývá se z něho slovem mluveným nebo zpívaným.

Čím lépe kdo umí pozorovati pojmy ducha, stopovati jejich působnost a zpracovati je v polosmyslné dojmy srdce, tím zřetelněji umí je též smyslně zpěvem vyjadřovati. Pravda sice, že ne každé srdce vnímá, cítí jednak, nicméně jest i v této věci všem lidem, zvláště jsou-li příbuzní rodem a krajem, jakýsi společný obvod podobnosti, uprostřed něhož srdce srdci dobře rozumí. Člověk si též pomáhal tím, že dojmy a nálady srdce znázorňoval a zobrazoval něčím podobným ze přírody. Jako řeč, kteráž — ovšem jen částečně — také jest onomatopoickým napodobením přírody."

Mistrem v *hudebním* rozboru a hodnocení národní písně je *Leoš Janáček*. Připsal^{mi} několik vět o lidové písni — nejposlednější jeho projev, nejzralejší názor:

„Každý genius tvůrčí prožil dobu primitivismu skladebného; kdy laskal se tónem bez jména, bez noty, kdy trhal je ze strun, zaléval ho svou vášní . . .

Ale lidová píseň není *dílem dětí*, nýbrž *vyzrálých lidí*.

Lidová píseň není ani plodem dětského věku národa, tak jak jím není jeho řeč."

Význam národní písně v národním probuzení a v duševním vývinu vystihuje *Otakar Hostinský*:

„U nás Čechů i k^u tomu musí poukázáno býti důrazně a vděčně, že v dobách našeho *národního probuzení* zpěvům lidovým přikázána byla úloha velká, čestná; tím větší a tím čestnější ovšem, čím značnější podíl na celém tomto obrození života českého — u porovnání s národy jinými — měla právě ta intelligence, která pocházejíc z lidu zachovala si smysl i cit pro tužby a potřeby jeho a tím nabyla i onoho kouzelného vlivu, bez něhož dílo křisitelů literárních, společenských i politických nebylo by se dařilo.

Beze vší pochybností živý interest, s nímž na rozhraní století XVIII. a XIX. i přední mužové jiných národů obraceli se k písni lidové, byl povzbuzujícím příkladem a podnětem pro sběratele české; zejména blahodárny vliv Herderův, jenž přímo ku sbírání vybízel, sluší zde zaznamenati. Avšak u nás i mimo to byly ještě důvody jiné, praktické. V chudé literatuře ze skrovných pokusů pracně k vyšším poetickým se vyvíjející vyplnily písně lidové velikou mezeru; obohatily písemnictví naše, vzpružily naše básníky a nadchly celou českou veřejnost. Proto mezi nejhorlivějšími sběrateli lidových písní nalézáme přední spisovatele: Kollára, Čelakovského, Sušila, Erbena. Na poli *hudebním* ovšem v první polovici našeho století nelze mluvíti o takových výsledcích, jako na poli *literárním*; než láska k těmto

pokladům nebyla u hudebníků menší a postavila si důstojný pomník úpravou, v níž Martinovský vydal již v letech čtyřicátých bohatou řadu *nápěvů* Erbenem nasbíraných."

Jan Kollár ve slavné znělce „Co z nás Slávů bude za sto roků?“ velikou důvěru klade v lidové písně, jako kulturní dokumenty před velkým světem.

Vědy slávským potekou též žlabem,
kroj, zvyk i *zpěv lidu našeho*
bude mocným nad Seinou i Labem . . .

Za částečné splnění naděje Kollárovy považujeme, že v předním časopise *pařížském* „Le Correspondent“ 25. dubna 1920 byl uveřejněn článek o Československé republice, v němž o písních slovenských napsáno: „Nápěvy a slova jsou hned poeticky melancholické, hned vtípně veselé; ukazují národ obdivuhodně nadaný hudebně, jenž všechny své city převádí do svých písní: radost mládí, něžnosti lásky, *vlasteneckého bolu a naději na osvobození* . . .“

O významu naší národní písně (moravské) pro vývin hudby světové napsal Janáček:

„Srovnávám v duchu tyto naše zpěvy se zpěvy ve sbírkách tak zv. římského chorálu. Jasně nazírám v podstatu obou, tak různých jak oheň a voda. Měl-li římský chorál tak rozhodný vliv po staletí na vývoj západní hudby, jsem přesvědčen, že opanuje píseň slovanská podobným způsobem hudební skladbu budoucnosti.“

Názor světový v naší národní písni až na nepatrné památky z doby *pohanské* (zvláště v písních slovenských) jest *křesťanský* a to v převážné většině *katolický*.

Doklady máme předně v písních *duchovních*, jak chrámových či bohoslužebných, tak mimokostelních (na př. legendy nebo dokonce „pobožné taneční“).

„Národ český, jeden z nejzpěvnějších a zároveň nejzbožnějších, vytvořil sobě řadu skvostů v oboru písní bohoslužebných, jež po staletí co nejpečlivěji chránil, nedopouštěje, aby kdo textu nebo nápěvu jejich rukou nešetrnou se dotýkal, a jichž velkou většinu i přes všestranné ubíjení a pronásledování všeho, co česky bylo cítěno, mluveno, psáno nebo zpíváno, sobě podnes uchoval. Ovšem nejeden z těchto vzácných odkazů postupem a nepřízní dávných dob došel hrubého porušení, které mělo zajisté více příčin.“ („Dalibor“ 31./3. 1921.)

Nedostižnými perlami našeho národního zpěvu jsou *vánoční koledy* čili na Slovensku: *pastorelly, piesne kračúnske*.

Ráz nábožných písní národních sličně vystihuje Jungmann: „V *písních duchovních čistější nábožnost a ctnota vane* . . .“

Této hodnoty neupíráme ani mnohým lidovým písním *poutnickým*, i když některé nejsou na výši umělecké.

Nezapomenutelnými jsou mi chvíle, kdy za večerního klidu na Hostýně ozývají se tak táhlé a podivně modulující písně poutníků slovenských. Ale také nesmazatelným dojmem tkví mi v duši ze sv. Kopečka píseň:

„Jasně slunečko již zašlo . . .“

I v písních čistě *světských*, ano i „zamilovaných“ přecho-
k vám duch křesťanský nebo hovoří přímo slovo katolické liturgie,
nebo zní melodie kostelní . . ,

Za našima humnama,
zabili tam šuhaječka,
šuhaja, šuhaja.

Zpívali tam rekvije,
že můj milý
něžije, něžije, něžije.

Zpívali tam nešpory,
za Hanum (za Hanou) už
něchodí, nechodí, nechodí.

(Helena Salichova, Slezské lidové písně.)

Ethika či *mravouka* národních písní ve většině odpovídá — jak
je přirozeno — křesťanskému, katolickému názoru světovému a spo-
lečenskému.

Jeden katolický spisovatel poznamenal kdysi, že zvláště slo-
venské písně národní jsou většinou smyslné, plné pohlavní lásky.

Přiznáváme, že by se sice dal sestavit pikantní svazeček lidových
písní dosti choulostivých — ale to je u všech národů, a nad to slo-
venské písně tohoto druhu vynikají alespoň bystrým vtípem a neo-
dolatelným humorem, nikoliv však hrubostí a „ordinárnym svinstvom“
jako oplzlé kuplety inteligentův.

Ale vedle těchto písní „choulostivých“, jichž je poměrně přece
jen málo, máme písně plné liliové čistoty a ethických hodnot.

V písní „Jede, jede vývoda“ venkovské děvče odolá, když jí
vývoda chce znásilnit na zámku, kam ji vlákal. Prchá odtud a ra-
dostí nad svým vítězstvím mravním zpívá:

Ej, hajičku, hajičku,
jak si pěkný zelený,
jak si pěkný zelený,
jak rozmarín saděný.

A hájiček má porozumění pro čisté srdce dívčino a chválí jí za
její nevinnost, upozorňuje ji též, že jí líce nepobledly — hříchem:

Ej Anička, Anička
jak jsi pěkná červená,
jak jsi pěkná červená,
jak růžička saděná.

A co říci o následující písní z východního Slovenska — ze Šaryše
(východním nářečím)!

A chtora dzivočka svojo dzivoctvo (panenství)
po počlivosti snoší,
taka budze *krasna*
jak hvězdička jasna
pred milým Panom Bohom.

A chtory parobok svojo parobstvo (mládenectví)
po počlivosti snoši
taky budze *krasny*
jak mesačik jasny
pred milým Panom Bohom.

Měřítkem mravnosti jest jistě *věrnost manželská*. Jak její povinnost cítí pěvkyně z lidu, když se rozmýšlí, má-li se provdati:

Není na rok, na dvě leta,
než je do skonání světa,
do skonání mého, tvého:
nepohlednút na žádného.

Tedy ani pohlédnout na cizího muže! A o radu táže se děvče — hvězdičky na nebi . . .

Jaká to poesie, jaká to ethika!

Jaký ethický a *sociální* význam píseň národní má, možno vyčísti ze slov Joži Černíka, plných lásky a citu, jimiž hovoří o písničích kopaničářů na hranicích moravskoslovenských.

„Na písni je bohat kraj poměrně malý, a kdyby neměl písni, byl by ztrnulou sochou. Písni oživuje poličko, chatu a stráň, písni je nerozlučným společníkem horských obyvatelů kopanic. V písni ukrývá svůj žal i radost: jsou některé pochmurné, baladické, jiné překypují šelmovským humorem.

Studujme text jejich! Co nakupeno v něm zdravých nápadů, obrazů a obrátů! Najdeme v písni mnoho nového, mnoho naivního, všecko bude nás vábiti svou nenuceností a milou lahodou.“

Celý *povahopis* národa je uložen v jeho písni. Jak dojemně to o slovenském národě a slovenské písni praví mladistvý spisovatel slovenský *Kysúcký*.

„Takmer o všetky vlastnosti ho chceli olúpiť jeho tisícroční nepriatelia — a ponechali mu iba dve: *chudobu* a *zpev*!“

Jakú podobizeň si môžeme utvoriť zo slovenských ľudových piesní!

Zo slovenských piesní sa nám ukazuje opravdivý obraz bohabojneho, tichého, rod svoj a prírodu milujúciho Slováka, ktorý následkom dlhej poroby ostal melancholickým, beznádejným.

Kiežby sme teraz, pri znovuzrození nášeho Slovenska na tejto slavjanskej povahe budovali a vyhýbali všetkým cudzim, nám na zkázu sa vtierajúcim vlivom — vezdy môžeme úfať krásnu budúcnosť . . .“

Rozdil podstatný medzi národnými písňami jednotlivých *národů* slovanských není uznáván Fr. L. Čelakovským:

„Přepodivný to strom zajisté a čarodějný, jehož každá haluze jiným a jiným osypána jest květem — květem přerozkošným k vůni i pohledu a při tom tak rozdílným od sebe, že nic podobného tomu nelze najíti po veškerém země naší oboru! — Taktě v nejrozmanitějších formách vyvinul se po rozličných nářečích slovanských zpěv národní, že by snadno po dílech svých za plod národů sobě nejnepodobnějších považovati se musel, kdyby tudíž jeden a týž sladký hláhol nepřipomínal jeho jednotu a celost . . .“

Jsou to tedy liché a prázdné úsudky, zde onde slyšení se dá-

vající, o přednosti a výtečnosti národních písní slovanských jedněch před druhými tak asi, jako dí-li kdo, že písně Slovanův východních aneb jižních daleko ony západní převyšují. Obrátíme-li tento úsudek, vyřkneme zároveň stejnou pravdu i nepravdu; neboť kde žádných stránek přirovnávacích není, tu konec i všemu přirovnání. Majíť na př. ruské a srbské písně krásy a půvaby do sebe, jakých naprosto neznají písně Čechův a Slovákův; chovají však naproti tomu v sobě též české a slovenské písně vnady a pěknosti, jakých by nadarmo v oněch hledal. Slovem, každý takový spor nebyl by nic jiného, než spor o přednost modrých a černých očí."

Jiného názoru je K. J. Erben :

"Známa jest obzvláštní náklonnost národa slovanského k hudbě. Celý národ slovanský zpívá, avšak písně ty u rozličných větví téhož jednoho kmene jsou *velmi rozdílné*. Podle rozličných okolností, s nimiž každá větev daleko rozšířeného národa slovanského během času se potkala i v nich žije, a kterýmiž duch její rozličně přibarven jest, působí na ducha a na formu písní národních slovanských nejvíce i nejpatrněji zvuk hudebního nástroje, kterýž právě té které větvi národa jest oblíben. Zkušeno jest, že každý hudební nástroj svou zvláštní moc nad duchem lidským projevuje: jeden mile, druhý nemile naň působí; jeden k veselosti vzbuzuje, jiný záдумčivým činí a t. d. Jaký hudební nástroj, taková hudba, takový zpěv i takový v písní duch. Čím více rozličných citů hudební nástroj národu oblíbený v člověku může vzbuditi, t. j. čím dokonalejší jest, tím větší rozmanitosti, co do ducha, nabývají národní písně. Totéž o jich formě platí."

Rozdíl národních písní je psychologicky odůvodněn.

Píseň je výrou *duše*. Ale duše není stejná. Přirozená povaha, způsob života — podmiňuje a utváří duševní stavy.

Dle Riegrova humoru Čech je „potvora“ t. j. šelma, čili jak na Slovensku říkají húncut. Dle toho je hlavní ráz písní českých.

O moravských písních Sušil naznačil, že je to pramen, „*vyšlý z útrob tisně*,” proto jsou písně moravské hlubší, jdou více ze srdce a také k srdci.

A o *slovenských* nám to sám lidový pěvec nebo pěvkyně jednoduchým, ale nádherným obrazem básnickým naznačuje:

A čoby sa síšli zo sveta pisari,
ver by moje ťažké žiale nespisali.

Čo by bol svet papier a more atrament,
ver by nespisaly srdiečku fundament.

„*Ťažké žiale*“ — toť hlavní ráz písní slovenských, tak dojemných, záдумčivých . . .

Minulost našich národních písní je slavná, milá, zvláště minulost vzdálenější, řekněme asi do r. 1848.

Jaký půvab je v *Bartošově* líčení těch zašlých, krásných časů!

Bývaly doby, kdy po našich vlastech nívy, luhy, háje i příbytky lidské zvučely písněmi. Zpěvem uspávala matka své dítě, zpěvem do-

provázely děti své hry; píseňku notil si milý husáček, batole se za svými babulkami; písněmi rozveselovala si dívka pole, pasouc krávy nebo škubajíc trávu; písněmi oslazoval si člověk všechny své práce. Svou starodávnou píseň šepotala si stařenka, překládajíc své drahé památky v truhle uložené; zpěvem doprošovali se žebráci almužny.

Tak zpíval sobě člověk i sa o samotě. A což teprve ve společnosti s jinými! Tu příklad působil neodolatelně; tu ten, tu onen zanotil novou píseň, kteráž se ihned stávala společným majetkem všech. Takovými příležitostmi bývaly společné práce a společné slavnosti i zábavy.

Slovem, zpěv býval nezbytným průvodcem a jako pružinou všech prací, ať o sobě, ať ve společnostech konaných.

Všecky důležitější události života rodinného, všechny slavnosti roku církevního i občanského, rodinné i veřejné, slavily se zvláštěními obřadními písněmi, nábožnými i světskými. Jmenovitě svadba v našich dědinách nebývala slavností pouze rodinnou; jí účastnila se všechna obec jako jedna rodina. Všecky jednotlivé doby svatebního veselí konávaly a slavily se za ustálených starobylých obřadů a zpěvu významných písní.

Stará venkovská muzika bývala zcela jiná, než jsou hudby nynější. Skládala se obyčejně z dvojích houslí, cimbálu a dud nebo basy, a staré tance všechny nebyly než zpívané, hrané a tančené písně.

Tak provázely milé ty písně člověka celým životem od kolébky do hrobu, radosti jeho a zábavy zušlechťující, v útrapách a strastech útěchy poskytující, všechny nesrovnalosti života vyrovnávající.

Úpadek lidového zpěvu a národních písní byl výsledkem ducha času. Mistrně, s nádechem smutku hovoří nám o tom náš nezapomenutelný *František Bartoš*.

„Novou dobou, počínající se u nás hlavně rokem 1848, rozvoj všeho našeho života rodinného i pospolitého, hmotného i duchovního, dal se směrem novým, tu lepším, leckde však i horším. Dobře vystihl obrat ten v naší společnosti městské Havlíček už r. 1846 a píše o něm takto:

„Jako veliké těleso, naše země, dle jisté teorie ponenáhlu vždy více chladne, tak i stydnou srdce vzdělanějšímu obecnstvu; jenom hlavy, rozumy se víc a více osvěcují, srdce však ledovatěji. Duch manufakturní, fabriční, spekulantský pohlcuje všechnu krásu, dětinskost, nezkaženost, přítulnost dávných časů. Všechno, i naše radovánky, dýše již tímto fabričním, mašinovým puchem. —

Vkročíme jen do hostince a vizme ony automaty okolo stolu, jak všichni jedním taktem jedí, jedním taktem pijí a jedním taktem smýšlejí; v kalíšcích, holbách a mázech se jim odměřuje pramen veselosti, a jak jinak nazveme naše hostince, než fabrikami vyrazení?“ (Sebr. spisy I. 127.)

Lidové písně nyní už jenom v některém zastrčeném koutku horském se ozývají a i odtud co nevidět novodobým „duchem času“ budou vypuzeny.

Velepílný sběratel tradice lidové, *P. Jan Vyhlídal*, píše z vlastní

zkušenosti ve „Vlasti“ r. XIX. (1903) str. 330: „Na svých vycházkách po Slezsku zkusil jsem, že život dětský nápadně pozbývá onoho poetického pelu, jímž děti tak rádi vidíme obestřeny. Úpadek u starších mívá v zápětí úpadek u mládeže. Když děti neznaly svých her, říkadel, počítadel atd., obracel jsem se na stařenky a stařečky, kteří s ochotou vypravovali, co ve vetché paměti ještě uchovali.“

Ztrátou ušlechtilého zpěvu starodávního vytratil se z lidu všecek smysl pro poesii a krásu vůbec. Potřeba zazpívatí si naskytne se občas ještě i našemu obecnstvu nynějšímu; ale pak zpívá, co se mu namane, věci zrna nejhrubšího, nejen po stránce básnické, nýbrž i mravní:

„Teď co slyšíš? Kraj trudně mlčí nebo písně zaslýchá, jež jeho nitru cizí, nebo hnusné vřesky dokonce, z nichžto slují městských nejhorší otrava páchne.“ (Sv. Čech: V. Živsa str. 49.)

O písních, které nyní lid venkovský zpívává, píše pí. Aug. Šebestová ve svých znamenitých „Lidských dokumentech“ (str. 58): „Na starodávni pěsničky včilkej nedržijú. Tofkaj prej zpívaly děvčata na tovarychu (panské nádeňce) takovú škaredú pěsničku, že vladař (dráb) na ně doletěl — šak je to starej voják a to říkajú, že je každej mrcha, a dyž ten se nad tým ohrozil, tož nemoselo byt nic pěknýho: Vy ste děvčata? To ani žádná vojanka nedokáže takovú zpívat! A Bože, ten že jich vycitil, ty prej bečely potom.“

Sběratelé písní národních vykonali dílo v pravdě veliké a ušlechtilé.

Zajímavé je to, co čteme hned v předmluvě první sbírky, na podnět nejvyššího pukrabí hr. Fr. Ant. Kolovrata Libšteinského od rozličných sběratelů pořizené a několika jmenovanými vydavateli, v jejichž čele byl starší Rittersberk, r. 1825 uveřejněné: „Národní písně jsou památky historické. V nich se vnitřní svět národu rozvíjí a zpytateli k duchovnímu spatření ve pravdě své předkládá . . . Ve zmatku přítomnosti, kde přecvičením téměř všudy známky národnosti den co den více se trátí, a osoblivé tvárnosti národu na duchu i na těle vždy více zacházejí, musí vše, co k tomu směřuje, aby se tvar a způsoby dávnověkosti do potomstva v celosti přenesly, velmi milé býti. To jest dílem oučel chvalitebného snažení národních museí, mezi nimiž zvláště naše zdárného zniku nabývá. To byl vydavatelů hlavní a jediný ohled.“

V rámci tohoto článku mohu jen *jména* sběratelův uvést a to jen význačnějších, případně názvy sbírek a rozličných *úprav*: Čelakovský, Kollár, Šafařík, Sušil, Erben, Bartoš, Koželuha, Janáček, Vít. Novák, Holas, Černík, Novotný, Weiss, Říhovský, Kuba, pracovníci „Slovenských spevov“, z nových Svoboda, Geryk, Kysucký . . .

Pečlivý soupis národních písní a literárních prací k nim se vztahujících jakož i ukázky překladů do jiných jazyků — vše do let 1890. sestavil znamenitý pracovník Dr. Č. Zíbrt v knize „Prameny...“ nákladem České Akademie v Praze.

Hudebních úprav národních písní přecetnými skladateli je veliká řada. Z nakladatelů v této věci vynikají: J. Hoffmana vdova, Šolc, Šimáček, Urbánek, F. A. Urbánek, V. Kotrba, K. Barvitius — všichni

v Praze, Píša, Barvič a Novotný v Brně, Pithart v Kroměříži, Perout v Mor. Ostravě, „Comenius“ v Bratislavě.

O jednom sběrateli a pracovníku v oboru národní písně jak po stránce slovní tak hudební považují za svatou povinnost právě v této čítance zvláště se zmíniti — o Frant. Sušilovi. Neučiním tak frázemi, nebo vlastními výmysly, nýbrž vzácným dokumentem.

Je to dopis, který Frant. L. Čelakovský napsal 21. října 1828 Fr. Sušilovi:

„Byl jsem onehdy p. prof. Jungmannem a Preslem dožádán sbírku národních mor. písní Vámi způsobenou přehlídnouti a jim mínění své pověděti. Zaradoval jsem se nemálo, že i na Moravě bedlivější zřetel na tyto polní kvítka se bráti počíná, a mnohou roztomilou píseň v sebrání Vašem nalézám, které se mi posud ani doslechnouti ani dočísti nedostalo, ač mi od mojích ctěných dopisovatelů moravských hojných příspěvků k útěchu mému, zvláště v posledním tomto času se dostalo. Dovolte ať Vašnosti s účelem a úmyslem svým seznámím Mé posud vydané sbírky národních písní, jak mnoho trudnou horlivostí svých přátel, jak shledáváním se tak obohatily a úplnějšími staly, že nové ozdobnější a lépe sestavené vydání všeslovanských písní snad již budoucím rokem do světa vypraviti hodlám, a sice v pořádku takovém, aby sourodné mluvy písně vždy jeden dílek pro sebe činily, jako I. České, moravské, slovenské. II. Ruské, maloruské. III. a t. d.

Osměluji se za tou příčinou k Vašnosti s šetrnou otázkou se obrátiti, zdali by jste, jsa jinak s usilováním mojí stejné mysli, a nemaje jiného pro sebe záměru, ze sbírky Vaší opis některých moravských písní mi přepustiti volní nebyli.

Byl by zajisté s vděčností a radostí velikou ode mne přijat i zásluhy Vaše o mor. nár. píseň na svém místě slušně připomenuty . . . ” —

Přítomnost, nynější stav národní písně naší není sice tak slavná a milá jako byla minulost, ale bez národního zpěvu tak docela nejsme.

Přes smutný zjev, že cizácké nebo nevkusné domácí písničky a popěvky nahražují starodávné krásné písně lidové, zvláště poslední dobou pozorovati znova pěstování písně národní, ovšem v první řadě u třídy vzdělané, při stolových společnostech, v hudebních produkcích a podobně.

Dále pak dlužno prohlásiti, že zvláště na Slovensku lid posud nové písně si tvoří.

Spisovatelka Růžena Svobodová v románě „Milenky“ (str. 70-71) horuje: „Je nezbytno, abys poznala Slovensko, které zpívá ještě, když jsme my již ochraptěli nebo oněměli. Slib mi, věrověstovi východu, že pojedíš na Slovensko a dál. Slib mi, že rozneseš po světě jeho písně, jeho humor a jeho melancholii. Slib tvůj zasvíti mi v hrůzu umírání, jak napsal Lermontov . . . Jdi na Slovensko!“

Zde ještě výzva:

Zpívejme!

Drahý lide náš, zpívej svoje písně národní při křtinách, při svatbě, při muzice, při práci!

Zpívejme rádi, vždyť jsme „národ zpěvný“, zpívejme svoje písně národní!

S Jožou Černíkem :

„Nemám než toužebné přání, aby drahokamy písně lidové vůbec nebyly oceňovány pouze a jen theoreticky v učených přednáškách, na papíře a p., ale i prakticky, t. j. aby hodně často zaznívaly s koncertních podíí od našich pěvců a pěvkyn u nás, ale i v cizině vzdálené. Jest zajisté mnohá píseň lidová, vytrysklá z hloubi duše čisté a zdravé, otravnou nákazou nezkalené a spjaté toliko s krásou přírody vznešenou, daleko účinnějším a proto také mocnějším prostředkem ku propagaci hudby naší národní, než mnohé, třeba vzácné arie skladeb operních.“

Zpívejme zvláště ony *nejkrásnější* písně lidové, totiž *slovenské*.

Zasmutněle, lítostivě čtu *stížnost* některých bratří *slovenských*, že se na Slovensku děti ve škole učí národním písním českým; tím prý se Slováci odnárodňují . . .

Dejme Slovákům dobrý příklad, odpovězme jim *láskou*, jak nás naše náboženství křesťanské učí, a odvetou za jejich blud:

Učme se písním slovenským, zpívejme je krásnou, milou slovenčinou!

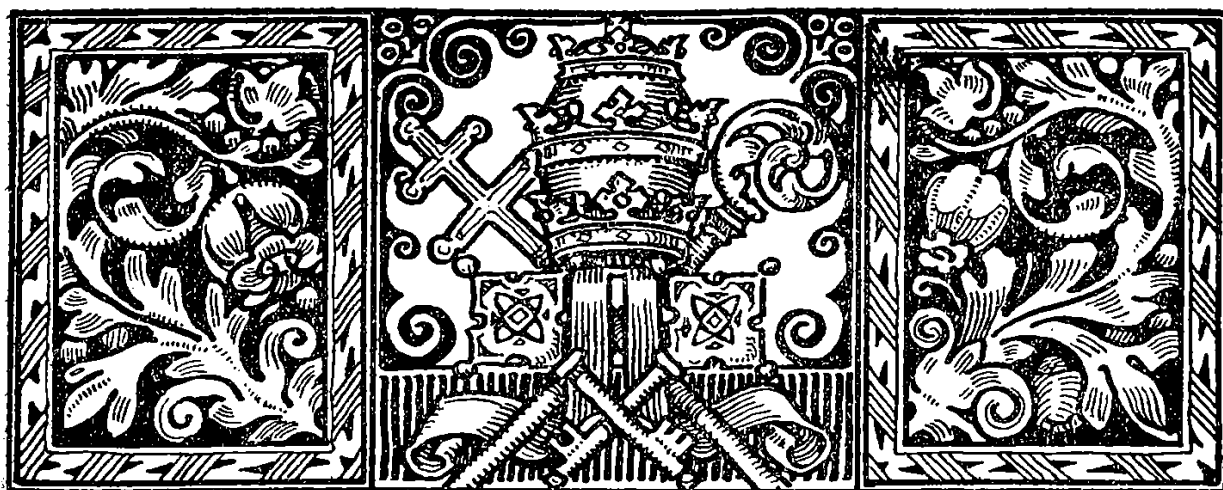
Kéž by upřímná slova tohoto článku přispěla k tomu, čeho J. V. Sládek tak vroucně si přeje — aby totiž národní píseň, odlétlá od nás jak hrdlička, vrátila se nám zase. Radostně mne dojalo, když jsem v „*Orelském zpěvníku*“ četl jako heslo básnické ta srdečná slova, jež jímavými tóny zhudebnil náš mistr J. B. Foerster . . . Posílám je Vašemu srdci i touto čítankou a proto jimi zavírám svůj článek :

Jak hrdlička, když houkne střela
do nebes klenutí,
nám z kraje *píseň* odletěla
Bůh ví, kam !

*Hrdličko bílá, vrať se k nám,
a jestli smích jsi zapomněla,
přiď k nám jak jsi, tak smutná celá,
s tou zkrvavenou perutí.*

POZNÁMKA. Úmyslně vřadili jsme do čítanky dva články o národní písni : jeden Al. Hlavinky, druhý dra Kolíska, neboť ačkoliv o stejném tematě pojednávají, činí tak přec každý jiným svým způsobem. Téma tak důležité jistě toho zasluhuje.

Dr. Josef Vajs

SVATÍ CYRIL A METOD, APOŠTOLOVÉ SLOVANŠTÍ

*Počátky slovanské literatury — první slovanské knihy —
slovanské služby Boží.*

Mnich Chrabr, vrstevník žáků našich sv. věrozvěstů Cyrila a Metoda, zaznamenal, že Slované z počátku neměli písma, ale z črtů a zářezů četli a dohadovali; přijavše pak křesťanství snažili se vyjadřovati svou řeč písmenyřímskými a řeckými, ovšem, jak každý dovedl — nesoustavně. Zásahu o soustavné písmo slovanské získal si sv. Cyril-Konstantin.

Příležitost k tomu daly náboženské, kulturní a politické poměry na Veliké Moravě. Rostislav, kníže moravský, byl sice již křesťanem, a do jeho zemí podle svědectví Panonského životopisu Konstantinova docházeli misionáři z Vlach, Řecka a Němec, ale jejich působení nevyhovovalo. Předně asi pro nedostatečnou znalost jazyka slovanského, a pak ne nadarmo připomíná Rostislav v životě Konstantinově, že lid jeho je prostý, potřebuje tudíž učitele, který by se s ním v jeho řeči domluvil a upřímně bez postranních pokoutních úmyslů s ním jednal. Z listu papeže Hadriana, pokud jej smíme za pravý přijímatí, víme, že Rostislav se žádostí za takového učitele obrátil se nejprv do Říma, když však papež jeho prosbě nevyhověl, prostě asi proto, že v Římě nebylo člověka schopného k tomuto úkolu, kníže Velkomoravský obrací se do Cařihradu. Císař Michal III., který měl, nejmírněji řečeno, tolik lidských slabostí, jako málo který jiný panovník, ten se asi o věc tak ideální, jakou žádal Rostislav, málo staral; avšak podle slov Panonského životopisce alespoň jeho jménem vládnoucí Bardas a patriarcha Fotios vyhlédli k misii moravské dva Soluňany: svého bývalého vynikajícího žáka Konstantina, který dokázal svou misionářskou zdatnost krátce před tím (okolo r. 860) na misii u Chazarů při Černém moři, a jeho bratra Methodia, jenž svými diplomatickými zkušenostmi, získanými v úřadě místodržitelském kteréhosi kraje slovanského, doplňoval ideální snahy Konstantinovy.

Že misie moravská byla šťastně volena a na pevný základ postavena, vidíme nejlépe z toho, po jaké přípravě naši věrozvěstové se vydali na Velikou Moravu. Podle svědectví legendy Konstantinovy, Konstantin, zvaný pro svoji učenost Filosofem, sestavil slovanskou azbuku (abecedu) na základě písma řeckého a upravil výbor čtení sv. Evangelia, kterých jim bylo potřebí předčítati lidu při bohoslužbě, přeloživ tyto úryvky sv. Evangelia z řeckého jazyka na jazyk slovanský. V sestavení azbuky ukázalo se nadání a genialnost Filosofa, ježto původní slovanská azbuka jest opravdu nejúplnější abeceda vyhovující všem odstínům hlásek slovanského jazyka; evangelní překlad pak, opravdu výborný, dokazuje, že sv. Bratři jako rodilí Soluňané ovládali jazyk slovanský dokonale. Tuto práci vykonal Konstantin ještě v Cařihradě. Je možné, že se podobnou prací obíral již dříve nežli žádost Rostislavova do Cařihradu došla, a sice ve prospěch slovanského živlu v samé říši Byzancké; avšak myšlenka, jakoby sv. Bratři byli podnikli misii moravskou na svou vlastní pěst, nebo jako nějací političtí podnikatelé rušivého Fotia, odporuje jak povaze sv. Apoštolů, tak hodnověrným zprávám dějepisným domácím i cizím.

Svatí věrozvěstové přicházeli tudíž na Moravu se vzácnými dary, nesouce slovanský překlad sv. Evangelia (alespoň ve výboru), mimo to i ostatky sv. Klimenta papeže a mučenika, jež prý Konstantin získal při své prvé misii na Chersoně; první dar získal jim srdce nejen Rostislavovo, ale i všeho lidu moravského, jenž zaslechl slova Evangelia Kristova řečí, která zněla uším jeho lahodně, protože srozumitelně, ostatky pak sv. Klimenta byly jim nejlepším doporučením v Římě, kam bylo jim nutně upíratí zraky, jako misionářům krajů Západních, zejména když okolnostmi byli záhy donuceni, aby se papeži osobně představili a vyžádali si schválení a požehnání své misionářské činnosti.

Dosud byli prostými mnichy — jen Konstantin byl knězem — nemohli tedy mimo hlásání Evangelia, mši sv., křest a bohoslužebné úkony, nic více ve prospěch své misie podnikati; nemohli ani kněze ani kostely světit a tak byli v nevýhodě vzhledem k misionářům z Němec, za nimiž stála organizace církevní, totiž biskupové: pasovský, řezenský a zejména arcibiskup solnohradský. Mimo to svou horlivostí ztížili si sami sv. Bratři své působení ještě více. Aby se lidu slovanskému tím více přiblížili, užívali, po způsobu církví na Východě, jazyka národního nejen při kázání slova Božího, ale i při mši sv., či v liturgii. Tím popudili proti sobě misionáře německé, kteří s křesťanstvím šířili u nás i němectví. Bylo tudíž sv. Bratřím svrchovaně potřebí opory nejen u Rostislava, ale i na místě vyšším, u sv. Stolic, kam zatím došla zpráva o jich působení na Moravě a snad i žaloby závistivých. Panonská legenda vypráví, že papež Mikuláš I. si je přál vidět, ale nedočkal se jich (zemřel 867), ale jeho nástupce Hadrián II. uslyšev, že přinášejí ostatky sv. Klimenta, papeže a mučenika, uvítal je, a seznav viru jejich i misionářskou činnost, vzdal poctu slovanským knihám bohoslužebným a slovanskou liturgii schválil. Konstantin-Filosof byl tehdy na vrchu svého snažení; jeho literární práce byla korunována šťastným výsledkem. Více od

něho Bůh nežádal; sv. Cyril — to jméno dostal, když v Římě vstoupil do řehole — v Římě umírá r. 869. Umíraje zapřísahal prý svého bratra sv. Metoda, aby od další namáhavé a vzhledem k okolnostem na Moravě, nevděčné práce misionářské neupouštěl, Moravanů neopouštěl. Papež Hadrian prokázal sv. Cyrilu zvláštní poctu tím, že jej dal položit do hrobu, který si připravil pro sebe v chrámě sv. Klimenta v Římě, nedaleko cirkusu Colossea, posvěceného krví sv. mučovníků pro víru křesťanskou.

Na žádost Rostislava, Svatopluka a Kocela knížete blatenského, posvětil papež Hadrian Metoda za biskupa všem krajům slovanským jako misionáře a učitele od Boha a sv. apoštola Petra poslaného, a poslal jej jako legáta Apoštolské stolice, aby působil mezi slovanskými národy samostatně a nezávisle, zejména na arcibiskupství solnohradském. Tak rozhodl papež, ale politické okolnosti nebyly příznivé ani v knížectví Kocelově ani na Moravě. Metod vrací se z Říma po krátkém působení v Panonii byl zajat a 3 léta ve Švábské zemi vězněn, až jej papež Jan VIII. (873) skrze svého legáta Pavla, biskupa Janinského, vysvobodil, pohroziv německým biskupům klatbou. Slovanská legenda přičítá rychle po sobě jdoucí úmrtí Adalvína, arcibiskupa solnohradského († 873), Hermanricha biskupa pasovského († 874) a Hannona Frisinského († 875) za trest, kterým je potrestal sv. Petr, strážce a ochránce sv. Stolice římské.

Metod, vysvobozený z potupného zajetí, pospíchá na Moravu, kde byl toužebně očekáván a od lidu radostně přijat. Nyní bylo mu dopřáno delší čas rozvíjeti blahodárnou činnost, s níž souvisel rozkvět a povznesení říše Velkomoravské, jak si líbuje legendista slovanský. Snad v této době pokřtil sv. Metod českého knížete Bořivoje. Avšak ani proudy Metodovi protivné nepřestávaly rušivě působiti v jeho církevní oblasti: jako druhdy strana francko-německého kněžstva hleděla odstraniti Metoda násilím, tak nyní sočením a klevetami snažili se odpůrcové u knížete Svatopluka očerniti jej obviňující jej, jako by nesprávně věřil a učil článku víry křesťanské o vycházení Ducha sv. z Otce a Syna. Svatopluk, jednak kolísavý a ve věcech věroučných, podle jeho vlastního vyznání, ne dosti zběhlý, v pochybnostech o tom, kdo má pravdu, zda Metod, který z Cařihradu přišel a služby boží slovansky konal, či strana kněžstva latinsko-německého, která vinila Metoda z bludu, utekl se o radu k papeži Janu VIII. Památným listem z r. 880, začínajícím slovy „Industriae tuae“, papež Svatopluka uklidnil a poučil.

Metod totiž byv povolán od papeže Jana VIII. do Říma a podroben výslechu jak v příčině věrouky tak po stránce liturgické, obstál ve zkoušce obojí. Papež Jan, posílaje jej zpět na Moravu, opatřil jej listem, který měl asi Metod vlastnoručně donésti Svatoplukovi, v němž papež výslovně dí takto: „Tohoto Metoděje, ctíhodného arcibiskupa vašeho, v přítomnosti bratří vašich jsme se dotazovali, zda věří pravověrné vyznání víry a zda při službách Božích tak zpívá, jakož známo jest, že svatá Římská církev věří a na posvátných šestí sněmech církevních skrze sv. Otce podle slov evangelia Krista Boha našeho prohlásila a k věření předložila. On pak vyznal, že

J. Myslbek

Sv. Václav

věří a při službách Božích tak zpívá podle evangelního a apoštolského učení, jako sv. Římská církev věří a skrze sv. Otce k věření předkládá. *My tak nalezše jej ve všem církevním učení a kázání pravověrného a užitečného, posíláme vám jej zpět, aby řídil církev Boží jemu svěřenou; toho abyste přijali jakožto vlastního pastýře s povinnou uctivostí a ochotnou myslí přikazujeme, ježto z rozkazu naší apoštolské moci právo hodnosti arcibiskupské potvrdili jsme mu a s pomocí Boží na věky trvalým ustanovili . . .* Písmena slovanská vynalezená druhdy od Konstantina Filosofova, jimiž Bohu povinné chvály vzdáváte, právem schvalujeme, a přikazujeme, aby se v témž jazyce skutky a chvály Krista Pána našeho rozlašovaly . . . Aníž jest proti pravé víře neb pravému učení buď mše v témže jazyce slovanském zpívati nebo evangelium a čtení Starého i Nového zákona přeložená čisti nebo hodinky církevní odříkávati . . .“ Svatoplukovi papež dovolil, líbí-li se jemu a jeho dvořanům, že si může dáti sloužit mši i latinsky, Vinchinga pak, asi z doporučení Svatoplukova, posvětil na pomocného biskupa, zavázav jej, aby ve všem byl poslušen arcibiskupa Methodia. Tak jak druhdy Konstantin-Cyril v Římě, tak nyní Metod oporou sv. Stolice dosáhl naprostého uznání a ospravedlnění na Moravě. Stál na vrchu svého snažení.

Ovšem že ani nyní nechyběla soužení, která provázela sv. Metoda, jako každého křesťana, a bolela tím více, ježto pocházela od těch, kteří stáli jemu nejbližší. Byl to sám pomocný biskup Viching a jeho strana opírající se o přízeň Svatoplukovu, kteří svými pletichami a úskoky nepřestali ztrpčovati život sv. Metoděje, takže tento znova hledal útěchy a podpory u samého papeže Jana. A papež bere jej v ochranu a těší novým listem z r. 881. Konec svého života věnoval sv. Metod dokončení díla, jež byl s bratrem Konstantinem započal, t. j. překladu Pisma sv. na jazyk slovanský. Nezachovalo se nám sice toto dílo v takové podobě, že bychom o něm říci mohli, že pochází z rukou našich sv. Apoštolů neb jejich učeníků, avšak, podle zprávy Panonského životopisu, vedle Nového zákona a žaltáře přeložili značnou část i z knih Starozákonních. Též životopisy Svatých a knihami potřebnými ke správě církevní (církevním zákoníkem), opatřil sv. Arcibiskup nově založenou vinici Páně mezi lidem slovanským. Projeviv přání, koho by asi měl rád svým nástupcem, totiž Moravana jménem Gorazda, umřel v Pánu 6. dubna 885 a pohřben jest ve svém kathedrálním chrámě na Velehradě. Zádušní služby Boží vykonali učeníci jeho *latinsky, řecky a slovansky*; lid pak v nesčíslném množství se svícemi v rukou doprovázel jej ke hrobu, oplakávaje dobrého učitele a pastýře, malí i velicí, bohatí i chudobní, cizinci i domácí, zdraví i nemocní, zkrátka všickni, jelikož byl i on všechno všem, aby všechny Bohu získal. Životopisec končí slovy: „Ty pak na výsosti, svatá a ctná hlavo, modlitbami svými provázej nás, toužících po Tobě. Osvoboď nás od všelikého nebezpečí, učení své (pravé) rozšiřuje a kacířství pronásleduje, abychom žijíce zde na zemi důstojně povolání svého, stanuli jednou s Tebou, Tvé stádo po pravici Krista Boha našeho, věčný život vezmouce od něho, jemuž jest Sláva a čest na věky věkův.“ —

Jména sv. apoštolů slovanských Cyrila a Metoda a posvátného Velehradu, na věky výmluvně budou hlásat trojí dobrodíní, jež prokázali sv. Věrověstové našim slovanským předkům a skrze ně i nám: přivedli Slovanstvo ke Kristu a sice v církevní jednotě s Apoštolskou stolicí; položili základ k osvětě slovanských národů slovanskou knihou, kterou povýšili a posvětili tím, že jí užívali se svolením Apoštolské stolice i v liturgii u oltáře; obojím pak přímo i nepřímou pracovali o samostatnost naší tím, že se zasazovali o vymanění lidu slovanského jak z církevního tak i politického područí německého. Kéž posvátné zvuky liturgie staroslovanské na Velehradě jako za doby jejich i dnes stále znějí a pronikají v ucho a k srdci tvému, lide slovanský, tak abys na toto trojí dobrodíní jejich nikdy nezapomínal! K tomu nás vybízejí i slova b. p. papeže Benedikta XIV., který ve svém listě z r. 1754. „Ex pastoralis munere“ o liturgii slovanské napsal „aby každý národ své zákonitě zavedené obřady choval v povinné úctě a zachovával jednotu (neporušenost) jazyka, ve kterém jeho předkové oběť mše sv. a posvátné úkony konali.“ V nejnovější době papežové Leo XIII. a Benedikt XV. podali světu nový důkaz, že si naši liturgie váží, čímž se zapsali nesmazatelně v paměť katolického lidu slovanského, právě tak jako papež Hadrian II. a Jan VIII., kteří ji sv. Cyrilu a Metodovi schválili a povolili.

Ignác Grebáč-Orlov

V BIELOM SŇAHU

*V bielom sňahu bielou dušou
bránime si drahú vlast;
za jej sväté práva umreť
naša túha, naša slast.*

*V bielom sňahu bielou dušou
bránime česť našich chat —
Žiadna klátba, hrom a peklo
nesmie nám ich odobrať.*

*V bielom sňahu bielou dušou
načúvame hrmot diel —
každý túžbou, plamom hori,
na ne rútiť by sa chcel.*

*V bielom sňahu bielou dušou
bránime si otčinu,
kde u hrobów našich dedov
naše kosti spočinú.*

*V bielom sňahu bielou dušou
ťahujeme vše vpred a vpred;
v moci trať v tiemi smrti
kliesni cestu bajonet.*

*V bielom sňahu bielou dušou
bránime si drahú vlast;
za jej sväté práva umreť
naša túha, naša slast.*

Ze sbírky „V povichrici“.

Prof. Antonín Novák

KNÍŽE NÁŠ

Náš národ s pýchou zove se národem svatováclavským. Dobrotivé nebe seslalo mu hned na úsvitě dějin knížete, který stal se nejen symbolem, ale přímo programem národní samostatnosti. A jsou-li hrdí Francouzi na svého Svatého krále Ludvíka, Maďaři na sv. Štěpána a Poláci na sv. Stanislava, jak by nebyl národ československý pyšný na sv. Václava. Vždyť mu vděčí za své národní bytí. Ve všech bouřích a trampotách, které kdy stihly naši milou vlast, dovedlo jméno tohoto světce spojit rozvaděné bratry k svorné práci. Snad si to sv. Václav, který byl obětí bratrovraždy, vymodlil na Bohu.

Kolikrát nám hrozila záplava Němců a přece jsme vždy s jeho písní na rtech útoky odrazili a záhubě unikli. Jeho kopí svítilo nad českými voji, když hrdinný Soběslav porážel u Chlumce (1126) německého císaře Lothara, pod ochranou jeho pláště rozháněli Přemyslovi železní rytíři hordy zrádných Maďarů v bitvě u Kressenbrunnu (1260), k jeho počtě staví se r. 1322 kostelík na bojišti u Mühlendorfu, kde Jan Lucemburský s českými stavy odplácí Habsburkům za Moravské pole. Syn jeho Karel, nejslavnější český král, je pyšný na to, že aspoň po matce pochází z rodu sv. Václava. K jeho počtě buduje na hradě sv. Václava (nyní Hradčanech) nádhernou kapli svatováclavskou, tím svatým jménem zdobí novou korunu a sebe i zemi zasvěcuje tomuto národnímu patronu. Dokonce se pokusil sepsati sám životopis sv. Václava.

Odkaz Karlův měl národ v úctě. Koruna svatováclavská, již byli korunováni čeští králové, spočívala na lebce tohoto světce a mečem jeho bývali pasováni rytíři. Ostatky jeho chovány byly na hradě v největší úctě. Přišly bouře husitské, které tak rušivě zasáhly do národního vývoje českého státu, ale na světlou památku sv. Václava nebylo sáhnuto. Jeho jméno bylo i v této době silným tmelem a symbolem jednoty. Světlému vzoru zářivého toho světce vděčíme, že aspoň země koruny jeho zůstaly pohromadě po této bouřlivé době.

A sotva přišla smutná doba protestantské reformace, která vydala Němcům tak velké zástavy na okraji Čech a sotva se národ

vzpamatoval po hrůzyplné třicetileté válce, vzývá jesuita Balbín sv. Václava, aby Vratislavem nám byl a vrátil Čechům slávu dávno. „Zahyneme-li, Tobě zahyneme! Nechceš-li pomáhat nám, nestůj ani při našich nepřátelích atd. To bylo v době, kdy Čechy byly bezmála rozeseny na kopytech švédských i císařských koní, kdy nebezpečno bylo hlásiti se k Čechům—rebelům, kdy Valdštýn, naděje českých emigrantů, posmívá se Čechům, zove je „böhmische tölpische Janků“. Než přece i v této smutné době našli se u nás ctitelové sv. Václava a obránci jazyka českého. Cítili snad, že s úpadkem úcty sv. Václava upadá i jeho království. A v tom byli za jedno jesuita Balbín i vášnivý protestant Stránský. Balbín vydává Křišťanovu legendu o sv. Václavu, poněvadž ji pokládá za „nejdrahocennější a prvou památku dějin vlasteneckých“.

Ani moderní doba nestavila se k sv. Václavu odmítavě. V pohnutlivé době r. 1848 byla pod jeho pomníkem konána slavnostní mše, když poselstvo české odcházelo vyložit císaři Ferdinandovi české státoprávní požadavky. I v těžkých dobách světové války těšili jsme se světlou vidinou knížete Václava. Těšili jsme se, že v Blánici netrpělivě čeká na pokyn, aby směl vyhnati nepřátele Čechů ze země a roznést je na kopytech koňských. A skutečně přišli Blaničtí rytíři! Jeho jméno nesl první kijevský pluk našich legionářů, kteří tolik proslavili jméno české za hranicemi. A když konečně svitla jitřenka svobody, zastihla náš český lid shromážděný kol monumentální jeho sochy na Václavském náměstí.

Když tohle všecko uvážíme, je možno, aby svátek tohoto národního světce, který byl dosud pokládán za největší svátek národní, byl zrušen? Měl by někdo odvalu vzít Čechům patrona zemského a s ním i pýchu, že Čechové jako jiní národové byli Bohem vyznamenáni takovým světcem? Či měla by se potvrditi žaloba nejstaršího kronikáře českého Křišťana, který s výčitkou píše ve své legendě, že „kdyby ostatky takových a tak vynikajících svatých (jakými byli sv. Václav a sv. Ludmila), oslavených tolika zázraky, uloženy byly v končinách Lotharovcův nebo Karlovcův a jiných národů křesťanských, dávno by děje tyto a památka jejich byla zlatým písmem zapsána“! Věříme, že osvobozený národ český už z důvodů vlasteneckých nezapře a nezradí svého patrona.

Vždyť Václav Svatý nám stvořil český stát, on, slunečné kníže, „ochránil národ od žravosti Němců a vklínil ho v jasné Západu dílo“, jak pěkně napsal Šalda. Od šestého století bylo nám zápasiti o život v boji s Němci, kteří vyzbrojení vyšší kulturou pod záminkou pokřesťení napadali naši zemi. Na čas ochránily nás hluboké pohraniční hvozdy. Ale na konci IX. století vytvořila se taková situace, že nezbývalo, než se dát do ochrany Němců neb říše velkomoravské. Bořivoj volil druhou cestu, ale když zemřel Svatopluk a jeho říše byla ohrožována Němci a Maďary, vrátili se Spytihněv a Vratislav (892) k poslušnosti Němců. Učinili dobře, poněvadž Moravu začátkem X. století rozvrátili Maďaři a tím zatarasili nám cestu k Byzanci, s kterou mladé křesťanství naše (cyrilometodějské) bylo v kulturních stycích.

Neodvratná sudba dějin chtěla tomu, že jsme se měli vyvíjet v kulturní éře románského západu a ne rozkolného východu. Při naší národní povaze bylo to pro nás štěstím, jak vidíme na kulturní zaostalosti Bulharů a pravoslavných Srbů, kteří zůstali za svými katolickými bratry (Chorvaty, Slovinci a Čechy) hodně pozadu. Naši neukázněné povaze dobře svědčily pevné řády a organizace západu a zejména katolicismus svou úctou k autoritě, která u Slovanů od počátku malé těšila se úctě. Na Václavovi Svatém bylo, zda se poměr k Západu, který reprezentovali tehdá naši sousedé-Němci, utváří pokojně, či budeme-li jako Polabští Slované marně až do zániku brániti se přijetí křesťanství a západní kultury. Václav volil cestu pokoje a za nepatrný poplatek Jindřichu Ptáčníku zajistil si nejen pokoj nýbrž i přátelství a ochranu mocné říše německé. Tento čin byl po výtce vlastenecký a není na místě vyčítati Václavovi ústupnost neb dokonce zbabělost, protože byl to prostě příkaz státnické moudrosti a Václav v jiném případě (s Radslavem Zlickým) osvědčil dost osobní statečnost,

V zádech hrozil tenkrát divoký mongolský lupič — Maďaři, kteří zajížděli hluboko do Německa a proti nimž musely býti střeženy hranice, aby Čechy nestihl osud Moravy. Proti tomuto nepříteli obrátily se skutečně voje české za Boleslava I., který pomáhá zničiti Maďary u Augšpurka (955) a odnímá jim Moravu. Václavova zásluha to byla, že z Čech byla obnovena říše Velkomoravská, kterýžto útvar přetrval věky a dnes znovuvzkříšen jest v bývalém lesku a slávě i se Slovenskem.

Václav měl štěstí a šťastnou ruku nejen v zahraniční nýbrž i ve vnitřní politice — abychom se vyjadřovali moderními termíny. Přemyslovci, když se vynořili ve spleti knížecích rodů nebyli zdaleka nejmocnějším rodem. Vládli jen nad okolím pražským, kde měli 15 obcí a Pšovskem, které dostala sv. Lidmila věnem. Rod Slavníkovců držel celé severovýchodní Čechy, t. j. téměř $\frac{2}{5}$ země, Lučané měli 5 krajů na severu Čech, Zličané drželi východ. Vedle toho byl tu ještě mocný rod Vršovců. Jen svému centrálnímu postavení a dobrým vlastnostem dynastie Přemyslovci vděčí, že se jim podařilo upevnit svou vládu nad celou zemí. Václavem Svatým ten proces počíná. On zlomil moc odbojného knížete kouřimského Radslava hrdinným sebeobětováním, systémem hradským upevnil moc pražského knížete. V Praze založil kostel sv. Víta, jehož rámě přinesl si darem od císaře Jindřicha. V bujně, pohanským návykům oddané šlechtě upevňoval právní řád po dobrém, dáváje jí dobrý příklad.

Počátky znalosti písma a první pokusy literární spadají rovněž do jeho vlády. Uvážíme-li, že Václav měl mezi velmoži mnoho nepřátel a že mu ani vlastní matka nepřála, jistě uznáme, že pomoc Boží byla s ním.

Vedle těchto nepopíratelných státnických zásluh má svatý kníže také nehynoucí zásluhu o upevnění křesťanství u nás.

Poměry v zemi byly při jeho nastoupení (925) neutěšené. Jitřenka křesťanská jen zvolna měnila se v jasný den — po hluché pohanské noci. Základy kladl Bořivoj se svou spanilou chotí Ludmilou, pak

zasloužili se o rozšíření Svyatých a Vratislav, ale neblahý spor dvou kultur — východního a západního křesťanství, brzdil slibné dílo. Bořivoj přivedl do Čech kněze svěcené sv. Metodějem (Kajcha s 30 žáky) a cyrilometodějské křesťanství ujalo se i u nás, jak jména kostelů zasvěcených sv. Klimentu dosvědčují. Když však dílo Metodějovo bylo Svatoplukem a intrikami německých kněží zničeno, nezbylo po pádu Moravy než přijmouti křesťanství z Němec. Křesťanství znamenalo tenkrát kulturu a odmítnouti ho bylo podepsati ortel smrti, jak se ukázalo u Polabanů.

Otázka příslušnosti náboženské — životní otázka naší vlasti — byla šťastně rozhodnuta. Volili jsme jas románské kultury místo ruské mlhy. Třebaže sv. Cyril a Metoděj byli docela pravověrní a přiznali se k poslušnosti Říma, byla by nás dříve či později zlákala schismatická církev východní jako bratry na Balkáně — pravoslavné Srby i Bulhary. Kdyby se to stalo, byli bychom intelektuálně pozadu jako jsou oni.

Sv. Václav přilnul vlivem své báby ke křesťanství celou duší a dal se zcela prodchnouti duchem klunijského obrodného hnutí. Uměl mluvit staroslovansky, latinsky a řecky. Tak si zamiloval Krista, že chtěl opustiti trůn knížecí a odejiti do Říma. Legenda poznamenává, že byl ženat, ale že zůstal čist a žil se ženou jako se sestrou. Pro charakteristiku jeho osobnosti je i tato podrobnost důležitá. Byl to asketa — přísný k sobě, vlídný k jiným. Kronikář vypravuje, že za něho zmizely šibenice a místo nich objevily se po zemi křesťanské chrámy. Máme právo domnívati se, že Václav položil základy ke správné organizaci, poněvadž v každém kraji kázal zbudovati hrad s chrámem.

Nespokojenost ctižádostivých a polopohanských velmožů hleděl zmírniti dobrotou. Poněvadž mu vyčítali, že příliš s mnichy pobývá, vše kněžím a chudým rozdává a s nimi na hony a na hostiny nechodí, neodepřel účast na posvícenské zábavě ve Staré Boleslavi a pobavil se tam hrou rytířskou. V této ochotě Václavově a jeho důvěře v lásku bratrovu — i když byl důtklivě varován, vidíme opět jednu vynikající vlastnost světcovu. Sv. Václav věřil v lásku a dobrotu lidí, láskou a dobrotou překonával jejich zlobu tak, jak to chtěl božský mistr.

Nechce se nám ani věřit, že tolik státnické rozvahy a moudrosti měl jinoh dvacetiletý. A je tomu skutečně tak. Dle úsudku historiků ujal se vlády r. 925, maje 16—17 let věku. Zavražděn byl 28. září 929. Byl tedy na trůně otcovském pouhá čtyři léta a takovou památku po sobě zanechal. Co znamenají čtyři neb pět let života mezi sedmnáctým a dvacátým prvním rokem mládí, ptá se známý bohoslovec a psycholog dr. F. X. Novák? A odpovídá:

„V těchto letech, které Američan nazývá the golden age of sense, „zlatou dobou smyslů“ a smyslností, v těchto letech, kdy vášně srdce lidského stupňují se zhusta až do moral insanity, až do chorobnosti, jeví se nám sv. kníže již na plné výši křesťanského bohatýra. I když odloučíme ze svatováclavských legend plevu něžného nadsazování a vyzdobování, jak nesla to sebou tehdejší doba, zůstává tu zrno sva-

tostí tak bohaté, rázovité, vroucí a úchvatné, jak jen při zvláště vyvolených duších je shledáváme. Nekladl v ničem odpor Bohu svému, ale celým srdcem poddával se jeho milosti a vedení. Jako všechny velké duše křesťanské, rád dlíval u vroucí modlitbě v blízkosti Boží, zvláště pak tam, odkud prýští vyšší světlo a teplo, před Svátostí nejsvětější. V době, kdy v Čechách pohanství nejen počtem svých přívrženců, ale i smutným vlivem na samé křesťany mělo převahu, v době, která krátce před tím na knížecím stolci viděla snachu vražednicí sv. Ludmily, v době takové sv. Václav zřiká se přepychu svého stavu, nevyhledává rozkoši ani pohodlí, nežije jako vladař, ale oddává se skutkům nejtěžšího odříkání, křesťanské prostoty, chudoby, pokory a skromností. V době divoké, kdy moc vítězila nad právem, sv. Václav zamítal války, pátral po bídě svých poddaných, vyhledával trpící, zaváděl spravedlnost, šířil mír a i nad vinníkem vysloviti ortel smrti měl za těžké. V době barbarské stal se ideálem křesťanské lidskosti, vtělením vyšší lásky k Bohu i lidem, personifikací vyšší mravnosti, která vždycky v Bohu měla své základy a kořeny.

A při tom nebyl kníže Václav pouze legendárním svatým, jak se nám jeho svatost jeví ve špatně psaných životopisech světeckých, tak trochu zatuchlý, v otázkách veřejného života a svého stavu jednostranný, nepraktický, tak trochu růženečkář, a chcete-li, snad i slaboch, ne-li zbabělec. Bylť opravdu sv. Václav každým coulem i celým mužem, rytířem, bohatýrem, i když naň přiložíme nejpřísnější měřítko světských názorů té doby a těch pojmů. Jak prameny jeho života vypravují, dovedl rázným vystoupením zkrotiti bujnost velmožů, kteří tehdá byli přemocní a kteří mu strojili úklady. „Jehož Hospodin obdařiti ráčil takovou milostí, že i z bitev vycházel jako vítěz“, praví jiný pramen o něm. Nezdráhal se, ale přijal pozvání na veselou slavnost posvícenskou ve Staré Boleslavi, na tutéž slavnost, která měla býti poslední v jeho životě. A o tom posvícení sv. Václav po mši s družinou chtěl odejeti, ale zůstal, když proradný bratr ho zdržoval, že všechno víno a med jsou ještě tu. A než se k hostině zasedlo, trávil čas na zábavách v pravdě junáckých: sedl na kůň a rytířskou hrou veselil se na dvoře s druhy svými. „A celý ten den pili a veselili se u Boleslava“, dodává legenda staroslovanská. Druhý den pak, když na cestě do chrámu nenadále, nic netuše a nijak nejsa připraven, byl zákeřně přepaden od svého bratra, přece se mu ubránil a jsa i v osobním boji silnějším a obratnějším, na zem ho povalil. Odkud to všechno nabral ten sv. jinoch? „To byla mnišská výchova“, praví stranická moderní doba dějinná. Opravdu? I té nepopíratelné rytířskosti, i tomu ušlechtilému junáctví naučili sv. Václava mniši? Opravdu jen výchova? Mnoho zmohla dobrá výchova za oněch dob, ale i její účinek má přesně vytknuté meze. Ani nejdovednější brusič nedovede z křemene vybrousiti diamant a ani nejlepší dresura neučiní z vrabce orla. Co při svatém Václavu již u věku poměrně tak časném, v okolí tak pochybném, v poměrech tak těžkých nucení jsme obdivovati a bez ohrádky plně uznati, není výchova, ani žádná nižší neb vyšší dresura, jest jeho vlastnictví, jest jeho velká, geniální

duše sama, které ovšem na paprscích bohaté milosti Boží zazářila nevídanou dosud u nás bohatostí, lesklostí a krásou."

Národ český byl si vědom, koho ve sv. Václavu ztratil. O tom máme mnoho a mnoho dokladů. Už ten velebný chorál svatováclavský je sám o sobě dostatečným důkazem. Prof. Kybal pěkně napsal v Nár. čítance (str. 552): „Pro tajemné fluidum národního citu a touhy je příznačné, že v oněch letech zpusťování království (za vpádu Braniborů) vznikla pravděpodobně česká duchovní píseň „Svatý Václave“, jakožto výron žalosti nad zkázou vlasti a zároveň naděje v pomoc svatého dědice českého. Lid, ztrativ pozemského vůdce a tvůrce nového státu (Přemysla Otakara II.), vztáhl bezděčně ruce své touhy a potřeby k nebeskému knížeti svému a vzýval jej o přímluvu u milosrdného Boha, jakož i o utěšení v zármutku a odvrácení dokonalé zkázy." Když valila se na Čechy křížácká výprava, utíkají se Husité k Bohu a též k „sv. Václavovi, dědici našemu" s prosbou o pomoc proti přesile nepřátelské.

Vzpomněli jsme, jakou úlohu hrála myšlenka svatováclavská v boji osvobozovacím. Jak chvěla se srdce, když místo hymny rakouské hřměl našimi chrámy chorál svatováclavský, když viděli jsme — tuším Engelmüllerův — obraz, jak sv. Václav vyjíždí na svém grošovatém oři z Blaníku v čele blanického vojska, když četli jsme Šaldovu skvostnou báseň o selském sv. Václavu a modlitbu i prosbu básníkovu :

. . . doved jsi
dátí národu poslání tvorby
v souladu s velikým poselstvím světa,
ty, jehož myšlenka tvořivá přejala věky.
Díky ti, díky!

A nyní své přehlížíš dílo,
kdy tisíciletí vypila věčnost,
jako výheň slunečná vypíjí krůpěje rosne
na ranné trávě,
kdy v spravedlivých kolejích času
zvrací se náklad
tolika pyšnějších cílů,
však mělčejších také a plýtkých,
dobytatelů surových myslí, zmámených mozků,
mrtvolných srdcí.

Hle, země tvá posud zde leží
zdupaná, neroznesená však kopyty válečných ořů,
zalidněná čeledí tvojí.

Pokorný, plachý úsměv po rtech pobledlých běží
a trhá se chvílemi k vzlyku a pláči,
jež na nítce visí.

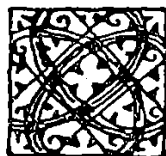
Dech hluboko sražený v zpleněné hrudi
vydychnout právě se strojí.

A ty sestoupíš s koně,
jenž netrpělivě udidlo hryže,
a pozorně ucho kladeš jí k vychudlé horečné hrudi
a nasloucháš dlouho :
po místě pátráš, kde v hlubokém ohni
třese se s bolestí srdce.

Pak tichý a laskavý těm se nejprve zjeví,
které jsi miloval v někdejším životě svatém,
spanilý, líbezný duchu:
nepatrným, prostým, ubohým, chudým.

Tak jménem tisíců modlil se český básník v září r. 1918. A není bez významu, že 28. září byla v Paříži proklamována naše neodvislost a téhož dne na Chodsku bylo malé vzbouření, neboť se tam roznesla zpráva, že svoboda je tady. Snad těm prostým ubohým, chudým pod Halštrovem přinesl tu zvěst sv. Václav.

V spravedlivých kojících času zvrátil se náklad našich nepřátel, dobyvatelů surových myslí, zmámených mozků, mrtvolných srdcí. Zda národ svatováclavský, lid jeho, vzpomene svého patrona, až tisíciletí vypije věčnost, až přiblíží se r. 1929? Či zůstane netečným a lhostejným jako při oslavách sv. Lidmily? Byl by to hřích, nevděk, ba zrada na našem osvobození.

Ignác Grebáč-Orlov

ŽEHNÁM TVOJEJ PRÁCI

*Ticho, mlčky, nehadane
idem s tebou krok za krokom,
jako ľahké vetra vanie
sprevádzam ťa lásky okom.*

*Nech tá tvrdá, chladná roľ'a
štedre sa ti zazelenie
a na nej nech dookola
úroda sa pozaskveje.*

*Idem s tebou krok za krokom
jak ti spevní nebies vtáci;
lásky svojej veletokom
žehnám tvojej tvrdej práci*

*Tvoje slzy povyliate
v brázdu skypria rolí chudú
a tak klasy štedré, zlaté
na nej v jaseň smiať sa budú.*

*Trpký život minulých liet
zamením ti v hojnosť, lásku:
ruže blaha za tisíc bied
nech ti vzkvitnú v každom kútku.*

Ze sbirky „V povíhrici“.

Rudolf Stupavský

SMRT SV. VÁCLAVA

*Jaký ruch to v Staré Boleslavě,
zvědavě se tisni hlava k hlavě.*

*Vladykové ve slavnostním hávu,
sličné kněžny v lesklém zlatohlavu.*

*Lepý průvod bohatýrů v zbroji,
jako když na krutou seč se strojí.*

*Nestrojí se bitva smrtných zbrani,
Boleslav zve bratra k hodování.*

*Václavu dnes kyne města brána,
uctít svaté Kosmu, Damiána.*

*Proto zvony slavně vyzvánějí,
korouhve se k zemi uklánějí.*

*Na nádvoři v těžkých zbrani třesku
turnaj odbývá se v plném lesku.*

*A tu Václav kníže silnou paži,
druha za druhem až k zemi sráží.*

*Kotlů zvuk a rohů táhlé znění
slávu věsti jeho zápolení.*

*Vítěze pak vedou v hodů siní,
bratr bratra oslavit kde mini.*

*Brzy poháry tu zvoni zlaté
jiskrného vína vrchovaté.*

*Opojná se vůně dále line,
pokrmů vždy chutnější a jiné.*

*Hudba zní: bohatýrské zpěvy,
kdo by zradu tušil, lidské hněvy?*

*A přec Boleslav se bratra strání.
Každý pohled Václavův ho rání. —*

*Když se půlnoc ve kraj rozložila,
ztichly číše, zhasla světla bílá.*

*Dlouho kníže na víčka zve spánek,
nejsa zvyklý pitek, radovánek.*

*Sotva sen mu těžká víčka sklíží,
divná postava se k němu blíží.*

*Ústa bledá, oči zkrvavené,
hrdlo závojem je utažené.*

*Dlaní bílou jako luny záře
žehná jemu kněz jak od oltáře.*

*Kdo to a proč ve snu na mě sahá?
Ludmila to, bába moje drahá!*

*Mizí zjev, jak stín když v slunci zmirá,
vstává druhý — matka Drahomíra.*

*Slzu v oku, skloněnou má hlavu
a již mizí ve smutečném hávu.*

*A zas bledolicích dětek roje
k němu zvedá s prosbou zraky svoje:*

*„Hlad a zima sílu naši hlodá,
kdo nám útěchy a chleba podá?“*

*Probudi se ze sna Václav kníže,
srdce duší balvanu jak tíže.*

*Jaké přízraky to děsí duši,
či to anděl výstrahou mě kruší?*

*Zvonu hlas v té chvíli jitro budi.
Václava to ve chrám Boží pudí.*

*Snad mu v modlitbách Pán nebes zjeví,
proč mu mysl matou také zjevy.*

*V chodbách zapadají jeho kroky.
Když tu za ním zaduněly skoky.*

*A než pohled ztočil v onu stranu,
palčivou pocítil v hlavě ránu.*

*Jaká zlojdná tu čihá chátka ?
A již k zemi sklání svého bratra.*

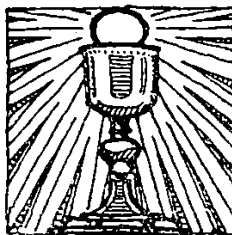
*„To ti Bůh sám, odpusť, bratře milý“ . . .
okrvácen spěchá ve chrám bílý.*

*Pochopů však skrytých smečka smělá
kopi vráží v srdce u kostela.*

*Nevinná krev barví chrámu stěny,
zmírá Václav bratrem zavražděný.*

*Za Ludmilou duše jeho spěla,
česká země — vdova osiřelá.*

*Od té chvíle zhaslo v Čechách štěstí,
bratr dosud bratru hrozi pěstí!*

Antonín Šorm

Z ČESKÝCH NÁPISŮ

Ze základním rysem povahy našeho lidu byla opravdová, nelíčená zbožnost, svědčí nesčetné nápisy na sochách, křížích, domovních štítech, náhrobcích, na zvonech a podobně. Nelze v tomto krátkém článku poukázat na veškeré, vybírám jen několik veršů lidové poesie, jež psala láska našeho lidu do kamene neb slonoviny, prozrazujíc, jak život našeho člověka byl proniklý zbožností k svým zemským patronům a zároveň nejryzejší láskou k vlasti.

V Solopiskách měli zvon zasvěcený sv. Prokopu s tímto nápisem z r. 1779:

„Svatý Prokope, od krupobití, bouře a blesku —
chraň mocně obilí na našem majetku. —“

Vchod ke škole staropacké v Podkrkonoší je zdoben sochami sv. Václava a sv. Ludmily. První sochu postavila divadelní společnost staropacká roku 1844 a opatřila nápisem:

Swatý Wáclawe,
Náš drahý Patrone,
Anž bydlíš w wysosti
U trůnu milosti,
Pros Boha dobrého,
By chránil nás zlého,
Propůjčil blaha slast,
Ať žehná českou vlast! —

Na podstavci sochy svaté Ludmily čteme:

O svatá Ludmilo,
Matko České vlasti!
Blahem odměňovalo
Nebe Tvé strasti;
Shlédni s vroucí láskou
Na své věrné syny,
Buď nám*) páskou,

Pros za naše viny!
Vlasti naší blaho dej —
U Boha se přimlouvej!

V polích u Rakovníka stojí socha svatého Vojtěcha, pořizená

*) Nečitelné již.

r. 1844 nákladem Jana Herolda, měštěnína rakovnického, na jejímž podstavci čteme :

Pros před trůnem velebnosti,
svatý Vojtěše,
by vlast naše vší hojností
kvetla k útěše ;
vypros nám úrody zemské,
vzbuď v prsou vděky,
chraň před pádem plémě České
zde i na věky ! —

V Německém Brodě jest studánka zvaná „Svatovojtěšský pramen“ ;
poblíž studánky zříme sochu s verši :

Svatý náš biskupe Vojtěchu,
vypros nám potřebnou útěchu,
zachovej ve vlasti obvodu
víru svou českému národu !

V Jílovém mají zvon z r. 1568 přelítý v r. 1861 s tímto nápisem :

„Vojtěch jméno mé !
Blesky trhám,
živé volám,
mrtvým zní můj truchlozpěv !
Času rezu já odolám,
přečkám radost,
přečkám hněv.“ —

R. 1917 byl v Štěchovicích rekvírován zvon zasvěcený sv. Janu Nepomuckému s tímto vlasteneckým nápisem :

„Svatý Jene z Nepomuku,
drž nad tímto chrámem ruku,
nechať v tichých stěnách hostí,
českou duši do věčnosti !“ —

V Kutné Hoře na pěkné barokové soše svatojánské jest podnes nápis :

Svatý Jene z Nepomuku,
drž nad námi svoji ruku,
ať nám dá Bůh, co dal Tobě,
by po smrti nás vzal k sobě !

Nedal tento nápis podnět k Havlíckovu následujícímu epigramu ?

Svatý Jene z Nepomuku,
drž nad námi Čechy ruku,
by dal Bůh nám, co dal Tobě,
by náš jazyk neshnil v hrobě !

Tento Havlíckův epigram nalezneme též na soše sv. Jana Nepom. na náměstí ve Starém Jičíně (na Moravě), kterýž jistě v kraji českých menšin je nanejvýš význačný.

— Pisatel těchto řádků sbírá veškeré české nápisy (i latinské a německé) našich církevních památek, též domovní, hřbitovní, zvonové

a pod. a prosí zvláště lidovce z Moravy a Slezska i Slovenska, aby mu ze svých domovů zaslali nejrozmanitější takovéto nápisy, jichž bude užito po soustavném seřazení k vydání obsáhlé a zajímavé sbírky. Za veškeré příspěvky předem děkuje a vyprošuje si je na adresu: A. Šorm, Kaňk u Kutné Hory, Čechy.

Alois Stanislav Novák

U MOŘE

*K moři jsem vyšel si,
bych vyplakat moh' tam
tu touhu v srdci mém.
A po kom? Nevím sám.*

*Je to snad matka, vlast,
či dívka, bratr, druh?
Zda, moře, ty to víš,
nebo jen milý Bůh?*

*Ta touha neskrotná
již vládne cele mnou —
svírá mé perutě,
dřív než se rozepnou.*

*Nenajde srdce mé
snad nikde pokoje
a touhou šlehané
jak vlnou moře je.*

*O loďku příboj vln
se hlučně odráží
a jedna vlna pryč
s loďkou mne odráží*

*Kam nevím. — Na břehu
já vesla zanechal —
Postačí myšlenka —
Dál od břehu — jen dál!*

Ze sbírky „Lebka“.

František Odvalil

SV. ANEŽKA.

*V zahradě, jedy začarované,
našel jsi bílou ovečku, Pane!*

*Blízko již vlk se potuloval —
tys na srdci svém si ji schoval.*

*Zvířátko lidské, sic nevinně čisté —
ale tys duši v něm probudil, Kriste!*

*Prstenem zlatým's ji zasnoubil sobě,
zlatohlav králů dal k svatební zdobě,*

*hrdlo ji ověsil kamejí řadou,
zatížil uši perel svých vnadou,*

*mléko a med z tvých svatých úst ssála,
krev tvou líč se jí začervenala —*

*nevěsta čistá, teď láskou tvou hoří,
Vestálka pravá nebeských zoří — —*

*Poznáš ji nyní — tu ovečku chudou?
Na krku od meče stužku má rudou,*

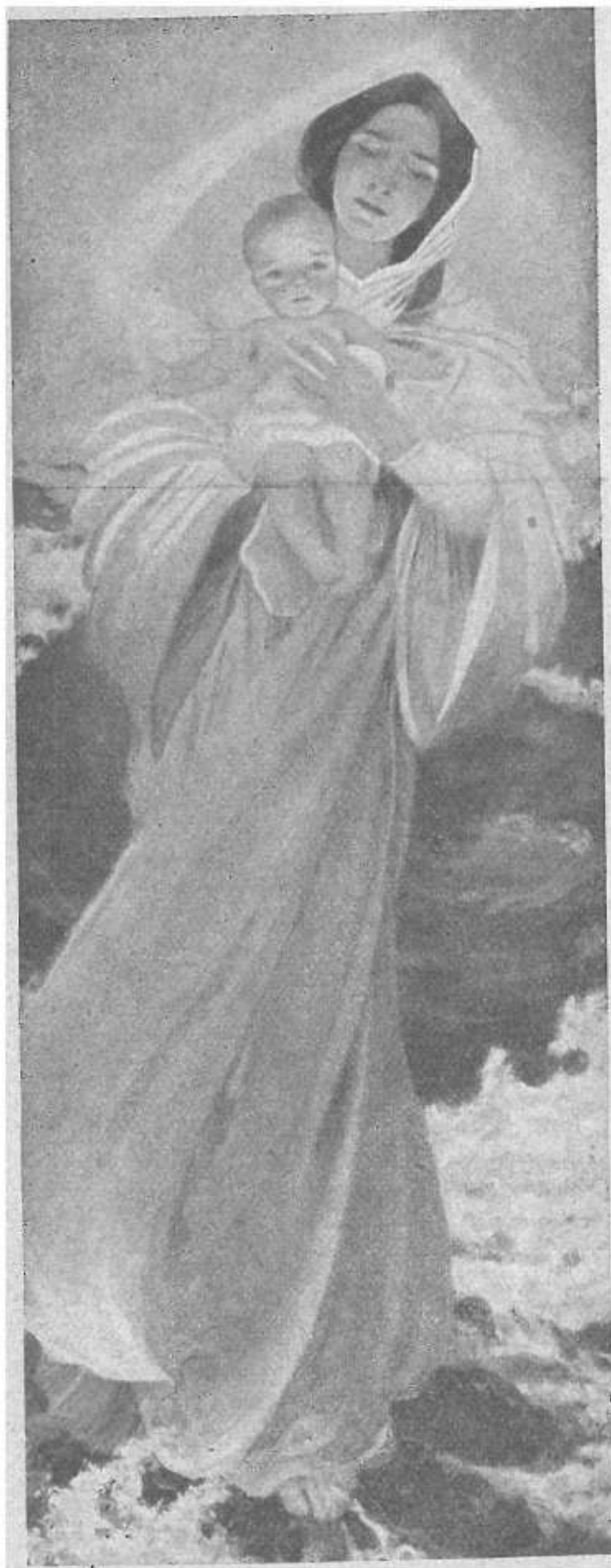
*za tebou přiběhla na luhy ráje —
Pohlad' ji, Ježíšku, ta ovečka tvá je!*

Em. Dítě

Panna Maria Růžencová

Fr. Dvořák

Hvězda mořská

Karel Lutislav

KAREL IV., OTEC VLASTI

Historie jest svědkyní časů, světlem pravdy, pamětí života, života učitelkou, starobylostí hlasatelkou — napsal před staletími slavný římský řečník a spisovatel Cícero. Náš největší historik Fr. Palacký pak praví, že dějiny národu českého jsou v nejednom ohledu nad dějiny mnoha jiných národův poučnější a zajímavější a národ náš má až ideální lásku ke svým dějinám, takže ani v době nejhlubší skleslosti nepřestával žízniť a prahnouti po dějinách svých, obraceje k nim zření co ke svaté kotvici při hrozícím utonutí. A když sílily národ náš slavné děje minulosti v době poroby, zdaž nemá poučení z nich řídití kroky jeho ve svobodné vlasti? Než třeba, by čerpal je z čistých pramenů pravdy a hledal vzory ne v mužích odboje a vzdoru, již nevalně prospěli národu, ale spíše a nejprve v recích obětavé lásky k vlasti a neúnavné pro ni a za ní práce.

K nim vedle sv. Apoštolů Slovanských, jasného Dědice země české a ostatních hvězd na slovanském nebi vším právem patří Karel IV., jemuž dal národ vděčný přívlastek pro vladaře nejčestnější — Otec vlasti. Vláda jeho v pravdě otcovská znamená pro národ náš dobu zlatou, vrchol našich dějin. Nemožno ovšem v krátkém tomto článku vyličití, co vše vykonal, přetěžko pak jest aspoň stručně ocenití jeho zásluhy o naši drahou vlast, třebaže nechám tu povětšinou mluvití přední naše historiky. Kéž však aspoň vzbudí touhu v srdci čtenáře poznatí důkladněji život a činy Otce vlasti a utvrdí jej v lásce k Církvi a k národu, jež obojí on v srdci svém podivuhodně a přece přirozeně spojoval.

Všimněme si Karla IV. a jeho díla po stránce národní a politické, kulturní a hospodářské, nezapomínajíce ovšem ani velké práce jeho v oboru nábožensko-mravním a vzorného jeho života.

Zaplesala celá země, když se narodil Janovi Lucemburskému a ušlechtilé choti jeho Elišce Přemyslovně 14. května 1316 prvorozený syn, jemuž na křtu dáno jméno sv. dědice českého Václava. Vidělť již tehda v něm všichni upřímní vlastenci muže, který vysvobodí království

z bídy, již vinou marnotratného jeho otce strádalo. Vzpomínali naň, když zavezl ho otec na vychování do Paříže, modlili se zaň, když v jinošském věku mu svěřil správu Lombardie a s nesmírnou radostí jej uvítali, když r. 1333 vjížděl jako zemský správce do Prahy. Při birmování v Paříži dostalo se mu jména Karel, nazývali jej pak jím obecně Francouzové i Čechové, když se vrátil. Václavem však zůstal národu, jak dí univ. prof. Šimák, třebaže měl dvůr mezinárodní. A Václavem druhým stal se milené vlasti naší v té velké svojí lásce k ní. Nalezl ji ve smutném stavu. Sám o tom napsal: „Království spatřili jsme tak zpustlé, že jsme nenalezli ani jediného hradu svobodného, který by nebyl býval zastaven se vším zbožím královským, takže jsme neměli kde bydlet, leda v domech městských jako jiní měšťané. (Doporučuji zvl. spis J. Sahuly: Karel IV. jako křesťan a vlastenec, z něhož jsem i já v čl. t. čerpal.) Zemští pánové stali se tyrany, nebáli se krále, jak se slušelo, poněvadž království mezi sebe rozdělili.“ (Vita Caroli IV., 94, 95.) I rozvinul ihned činnost, upevnil nejdříve svojí moc královskou, aby mohl čelit zpupné šlechtě, vymaňoval zastavené hrady, dosazoval spolehlivé úředníky, znovuzřídil krajské soudy a brzo vracel se k velikému prospěchu obecného dobra v Čechách státnický pořádek. A tak mohl sám napsati s radostí nad zdarem díla: „Prospívalo království den ze dne, i mílovalo nás shromáždění dobrých, zlí pak bojíce se, vystříhali se zlého a spravedlivost dostatečně vládla v království.“ Pravdu slov těch dotvrzuje souvěký Beneš z Veitmile napsav, že stal se takový pokoj v království českém i ve všech zemích sousedních, jakého žádný člověk nepamatuje, aniž nacházíme v kronikách, že by takový býval.“ Bezděky napadá mi tu srovnání s dobou bouří husitských.

Upevniv pokoj a klid uvnitř, staral se jako císař římsko-německý, jímž zvolen r. 1346, i jako král český, na něhož korunován novou drahocennou korunou svatováclavskou 2. září 1347, o to, aby rozšířil území koruny české, utvrdil celistvost a zajistil samostatnost a svrchovanost státu českého na věčné časy. „Na všem, co činil, spočívalo posvěcení, vše z jeho rukou vykvétalo v prospěch a zdar. I časná siroba a vzdálenost v cizině naučily ho samostatnosti, rozhledu, bystrému úsudku i silné vůli . . . Nelekal se vojny, ale byl knížetem míru; ze všech nesnází vyvázl obratně, i neštěstí rodinné obracelo se záhy k prospěchu. Nehledal dobrodružství, ale klidné jasné pohody, pod níž zraje šťastná úroda . . . srdce jeho lne především k vlastnímu dědictví, k českému království. Více státnickým uměním, trhy a rodinnými svazky než násilím dovršuje dílo otcovo, připojuje v korunu svou ostatek Slezska, Dolní Lužici, Branibory, Lucemburk i statky ve Falci a Míšni. Již jen Pomoří dělí stát český od Baltu, a tu aspoň pro příští nároky se císař zasnoubil s Eliškou Pomořanskou. Na jihu výhodnými smlouvami zajišťuje nástupnictví svému rodu . . . Mezi evropským východem a západem povstane takto nový stát budoucnosti, větší nežli říše římská, ač-li budou synové císařovi svorní a šťastní v dalším panování. „Zlatou bullou“ pojišťuje král Čechům privilegia samostatnosti a prvenství v říši římské, spojuje všechny své země pevnými svazky, utvrzenou ústavou i vnitřní jeho

silu utvrzuje zákony a smlouvami." (J. V. Šimák v „Nár. čítance" str. 46.)

Než staral se i o blahobyt země hmotný a rozvoj duševní. Z Prahy, hlavního města království, usíloval vybudovati kulturní středisko celého státu českého i německého. Založil proto se svolením papeže Klementa VI. r. 1348 universitu pražskou, první ve střední Evropě, kterou spolu s prvním arcibiskupem Arnoštem z Pardubic bohatě statky a výsadami obdařil. Že i tu Karel především na Čechy myslel a pro ně v první řadě universitu založil, vysvítá ze zakládací listiny, kdež praví, že činí přítomné založení proto, aby věrní obyvatelé jeho království, kteří stále lační po plodech věd, nejsouce nuceni dožebrať se o cizí almužnu, našli v království stůl duchovního nápoje pro sebe připravený. Než i cizinci přišli v hojném počtu a ze všech zemí, takže již v posledním roce panování Karlova čítalo se na 7000 studujících a počet jich stále stoupal. Církev katolická i tu pomáhala, kněžstvo složilo obrovský obnos na zakoupení statků a staralo se o vzdělání přípravné. Vždyť v době tehdejší byly školy jen při kostelích a klášterích a celá naše vzdělanost jest v podstatě křesťanského původu. Za Karla, jenž školství nižší podporoval zakládáním klášterů a far, dosahuje ono rozvoje. V samé Praze bylo 18 škol nižších. Karel sám byl mužem učeným, sepsal vlastní životopis, legendu o sv. Václavu a povzbuzoval a podporoval i jiné, jako kronikáře Beneše z Veitmile. Dr. Kalousek o něm píše: „Neobyčejná úcta Karlova netoliko k dějepřavě, ale i ku předmětům jejím a ke všem památkám dávných časů jest jedním z nejcharakterističtějších rysů v celé jeho povaze." (Karel IV. Otec vlasti, 171—2.) Čechy staly se za vlády Karla IV. zemí znamenitých učenců, důmyslných politiků, úředníků, vychovatelů a pod. Stačí jen vzpomenouti Arnošta z Pardubic, Jana ze Středy, Vojtěcha Raňkův, učeného zemana Tomáše ze Štítného, nadaného filosofa, prvního muže v celé Evropě, který universitní a vůbec vyšší vzdělání šířil mezi lidem.

Nevšední péči věnoval i umění. Výtvary jeho dodnes se nám zachovaly a hlásají i věku našemu, co dovede vykonati srdce proniknuté věrou a láskou. Nejnádhernější památkou stavitelskou z té doby jest vechrám sv. Víta na hradě pražském, který stavěli za Karla Matyáš z Arrasu a Petr Parlér a jehož větší část dokonána již za jeho života. Nejvíce dal v něm vyzdobiti kapli sv. Václava, která stala se opravdu stánkem umění a klenotnicí. Zdi její pokryty zlatem, drahokamy a perlami, ozdobeny nádhernými malbami. V ní odpočívaly ostatky sv. Václava ve zlaté rakvi ozdobené nejdrazšími perlami a diamanty. Zároveň stavěn kostel Věch Svatých. Na Novém městě pražském, jež Karel založil, dal postaviti velkolepý chrám, jehož smělá klenba budila a dosud budí obdiv i odborníků, a jenž dostal po něm název Karlov. R. 1357 položen základní kámen ke Karlovu mostu a na venkově postaven mohutný hrad Karlštejn, který náležel polohou i stavbou k nejtvrdším pevnostem evropským. V něm ze dvou chrámů a ze dvou kaplí vynikala nádhrou kaple sv. Kříže. A čilý ruch stavitelský rozvinul se po celých Čechách. Nádherné svatyně stavěny a opravovány jako o závod vedle hradů a staveb soukromých. Umění

sochařské a malířské rozkvetlo neobyčejně rychle, vždyť bylo potřebí výtvorů jejich k ozdobě nových staveb. Karel volal do vlasti naši s počátku místry cizí, ale v brzkú vynikli i domácí, ano ponenáhu vyvinula se i vlastní česká škola, která nepotřebovala již vzorů cizích, ale sama zjednávala a šířila v cizině čest a slávu jména českého. Podnes podívujeme se svěžesti barev a dokonalému provedení drobnomaleb knižních. Koruna svatováclavská a relikviáře jasně svědčí, že ani umění zlatnické nezůstalo pozadu. Vůbec nepěstovala se výtvarná umění v Čechách v žádné době ani dřívější ani pozdější tak rozsáhlou měrou, jako za Karla IV. (Dr. Kalousek, 161.) Sám učený Eneáš Sylvius, potomní papež Pius II., který procestoval celou Evropu, napsal ve své Historii země české: „Domnívám se, že za našeho věku žádné království v celé Evropě nehonosí se tak četnými, tak velebnými a vyzdobenými chrámy, jako království české. Chrámy vztyčeny do nebes, ku podivu dlouhé a rozsáhlé; byly pokrývány klenutím kamenným, oltáře postaveny vysoko, bohatě vyzdobeny zlatem a stříbrem, pod kterým ukrývány ostatky svatých i kněžská roucha pošívána perlami, úprava všecka bohatá, velice drahocenné nářadí; okna vysoká a velice rozsáhlá propouštěla světlo průzračným, podivuhodně zpracovaným sklem. Bylo se možno divit těm věcem, netoliko v městech a městech, ale i ve vesnicích.“ (Aeneae Sylvií Historia Bohemica, 115.) Ach, co vše zničila ruka Husitů z těchto pokladů, když mysl otrávena byla bludy cizími.

A nebyly tyto pomníky umění a zbožnosti vybudovány snad z mozolů utlačovaného lidu, jak se dalo a snad děje dosud. Ne, dobře se vedlo všem, kdož práci dobývali si chléb vezdejší. Vždyť tyranovi a vydírači nikdy by lid nedal název Otce. Řemeslo mělo tenkrát zlaté dno, provozovalo se v Praze dle Tomka 225 jeho druhů, cechy — tyto blahodárné organisace středověké — obdařeny byly novými výsadami. Základ státu, stav zemědělský rozkvétal, vždyť sám Karel byl předním hospodářským učitelem národa. Jeho přičiněním rozšířilo se u nás pěstování vinné révy, zřizovány štěpnice a ovocné sady, zakládány rybníky a zvelebováno hospodářství lesní. Praha stala se důležitým střediskem obchodním, z ní vedly obchodní cesty do Němec i do Polska, na jih i východ.

Již to, co jsem uvedl, by stačilo, aby každý nepředpojatý člověk nazval Karla pravým Otcem vlasti, než on vykonal pro národ náš ještě mnohem více. Podpíroval práva jazyka českého důmyslně a vytrvale. A těžko tu věru mnohdy oddělití činnost jeho vlasteneckou od činnosti jeho náboženské; bylť tělem a duší upřímný katolík a ryzí vlastenec. Nařídil Pražanům, by projednávaly se soudy v jazyce českém, nikdo nesměl býti konšelem, kdo neuměl česky a v proslulé své „Zlaté bulle“ poroučí i německým kurfiřtům, aby syny své dali učiti i jazyku českému, ježto znalost této řeči jest pro knížata německá nutností. Tadra k tomu poznamenává: „Zajisté každý musí uznati, že řeč česká těšila se v době Karla IV. ve všech částech říše německé takové vážnosti a rozšířenosti jako nikdy před tím aniž kdy potom,“ (Kulturní styky, 180.) a dr. Kalousek píše: „Jest to již křivá smyšlenka, že by Karlovo panování bylo prospívalo národnosti

německé na újmu české, čili že by živel německý byl za jeho vlády v Čechách se rozmnožil. Pravý opak jest pravdou a vysvitne každému, kdo srovná vespolek oboje rozdílné postavení, ve kterých se nacházela čeština za posledních Přemyslovců na počátku XIV. stol. a zase za krále Václava IV. na sklonku téhož století. Za celých těch tisíc let, co trvá boj mezi slovanstvím a němectvím o tuto zemi, nikdy nebyla věc česká na lepší cestě a nekráčela vítězněji k svému cíli (vyjma dobu husitskou), nežli za panování Karla IV. a jeho syna Václava. Ano národní převrat v husitství nebyl by možným býval, kdyby mu předešla doba nebyla upravila cesty." (Karel IV., 204—7.) V samé domácnosti Karlově byla čeština jazykem vládnoucím, dosvědčují to památky jeho choti s českými nápisy, v museu královéhradeckém nyní uschované. Než všimněme si především dvou činů záslužných, jež vykonal Karel pro církev i národ i celé Slovanstvo.

Dosáhl u papeže zřízení arcibiskupství pražského, o něž marně se před ním pokoušeli Břetislav I. a králové Přemysl Otakar I. a II. Čechy až dosud podrženy byly metropolí mohučské, což nebylo ku prospěchu ani národa ani církve. Osamostatnění i v ohledu církevním od Němců stalo se potřebou a papež Klement VI. vyhověl laskavě žádosti Karlově a 30. dubna r. 1344 povýšil biskupství pražské na arcibiskupství, podřídív mu již dříve zřízené biskupství olomoucké a i nově zřízené v Litomyšli a 5. května udělil arcibiskupovi pražskému právo korunovati krále českého. Prvním arcibiskupem pražským stal se Arnošt z Pardubic, muž vynikající jak vzdělaností tak zbožností, jenž pak stal se rádcem a pomocníkem Karlovým v jeho podnicích. Ano Karel docílil i toho, že i některé kraje říše německé byly podřízeny vrchnímu dozoru našeho metropolity. Druhým velikým dílem, o něž pracoval, bohužel nedocílil zcela úspěchu, bylo vzkříšení vzácného odkazu sv. Cyrila a Metoděje, liturgie slovanské a pomocí jí splnění hlavní části idee cyrilometodějské — sjednocení Slovanů v jedné, pravé víře. Že tento úmysl opravdu měl, třebaže žádost svou o dovolení zřídit v Čechách klášter slovanský odůvodňoval snahou poskytnouti útulek mnichům jihoslovanským, válečnými bouřemi zbaveným přístřeší, vysvitá z četných obdarování založeného a zbudovaného kláštera „Na slovanech“, zvl. z daru většího počtu knih hlaholštinou psaných, i z dalších jeho pokusů o větší rozšíření liturgie slovanské, a z listu jeho slavnému panovníku jihoslovanskému Štěpánu Dušanovi, když chystal se tento k válečné výpravě na Cařihrad. Píše mu, že těší se nad tím, že se chce spojit s katolickou církví, že raduje se ze štěstí každého člověka, ale zvláště z jeho, svého drahého bratra, s nímž jest „účasten téhož ušlechtilého jazyka slovanského“, vždyť jsou oba zrozeni z „téhož vznešeného národa“ a spojení jednou sladkou útěchou, neboť i v zemi Karlově koná se bohoslužba v jazyku slovanském. Jakou velikou škodu utrpěl národ náš i celé Slovanstvo, že nedošly snahy Karlovy pochopení u vlastního národa a po smrti jeho liturgie zavedená hynula. Palacký poznamenává, že mělo založení kláštera „Na slovanech“ — význam ušlechtilý a dalekosáhlý. Kéž zdaří se v době nejbližší, čeho byl Karel průkopníkem nadšeným. I my tu můžeme a máme za jeho vzorem pracovati.

Naposled všimněme si Karla IV. jako velikého křesťana. Všichni dějepiscové píší o jeho hluboké zbožnosti. Kalousek napsal: „O vroucí zbožnosti Karlově nikdo nikdy nepochyboval, ano někteří způsob jeho života nazývali svatým“ (176), a Fr. Palacký, vyznáním protestant, píše takto: „Že jej k veliké oddanosti ke stolici papežské a úctě k církvi a ke kněžím vedlo hluboké a jasné přesvědčení a nikoliv politické zámysly, an po celou dobu svého života zůstal sobě důsledným. Musil se uznati, že ctil to, co mu svatým bylo, vždy jen za příčinou jeho svatosti, aniž pak odvracel kdy pozor svůj od nedostatkův a vad, které časem ve všech lidských záležitostech vystupují na jevo.“ (Dějiny nár. čes., vyd. Kočího 1921 str. 419.) Vynikal velikou úctou k Matce Boží a našim svatým patronům i hlubokou pokorou a věrností ke Skále Petrově. Dobře věděl, že jen papež má moc klíčů a jest hlavou křesťanstva, a proto, ač byl panovníkem rozsáhlé říše římsko-německé, „v níž ani slunce nezapadalo“, pokorně z jeho rukou přijal korunu císařskou v Římě a od něho vyžádal si svolení ke všem důležitějším změnám a zřízením v ohledu národním. Jaká pokora a jaký silný duch křesťanský vane ze slov jeho, jež nástupcům svým věnuje ve svém životopise: „Až budete po mně vládnouti, ozdobeni jsouce diadémem královským, pomněte, že i já jsem vládl před vámi a obrátil jsem se v prach a bláto červů; podobně padnete i vy, pomíjejíce jako stín a jako květ polní. Co platí urozený rod anebo nadbytek statkův, jestliže schází čisté svědomí, sdružené s věrou pravou a nadějí na svaté vzkříšení?“ (Vita 878.) A Colo di Rienzovi, jenž se mu vychloubal, že je s ním spřízněn, napsal: „Víme však jedno, jsme všichni tvorové Boží a synové Adamovi utvoření z bláta země a že na konec do země se vrátíme.“ Nedivno, že dle toho i vládl spravedlivě a že usíloval i o nápravu mravů a neblahých poměrů, jež v Čechách zavládati počaly.

Jen krátce a letmo nahlédli jsme do dějin, a hle, jaký zářný vzor vyvstal nám před očima: vzor věrného katolíka, dobrotivého a pečlivého vládce, upřímného vlastence. Hus ve výroční den jeho úmrtí — zemřel 29. listopadu 1378 oplakáván upřímně a bolestně celým národem — takto jej velebil: „Karel byl kníže nejslavnější, císař a český král, ochránce církve, míru obnovitel, kněžstva příznivec, světlo knížat, živitel chudiny, stavitel chrámů a naší slavné university zakladatel.“ Zanechal po sobě památku nezapomenutelnou a kdo ji hledí poskvřnit (bohužel našli se takoví pisálkové dějin pro lid), nezasluguje zváti se déle synem národa českého. Pokrokový univ. prof. Šimák píše: „Za celé věky dobra a krásy vykonal Otec vlasti; půl tisíciletí nestačilo ještě zničiti, co vzešlo z požehnaných jeho rukou. Co by bylo z Čech, kdyby mu byl osud života prodloužil, aneb kdyby ho byl ušetřil aspoň nezdaru v rodině . . .“ (Nár. Čítanka, 47) a my dodáváme, kdyby národ jej byl následoval a nesešel z cesty pravé, opustiv zdroj čisté pravdy, otráven cizími bludy.

Vzpomínám si tu živě na dojemný okamžik ze všeobecného sjezdu katolíků česk. r. 1920 v Praze, jehož jsem byl svědkem. Hrdě za zpěvu nár. písní vstupovali jsme právě ve velkolepém manifestačním průvodě na Karlův most. Nádherné Hradčany oblitý byly září ranního

slunce. Tu před mostem Karlovým obrátí se jeden starší již muž k soše Karla IV. a nadšeně volá: „Pohleď Karle, co nás jde Tvých synů!“ . . . Nezapomenutelný okamžik . . . Ano, ještě žije dosti Tvých synů a dcer. Mnozí ovšem svedeni zradili kříž Kristův a zapřeli víru předků, ale ještě dosti jest těch, kteří nedají si vyrvati drahý odkaz otců, víru, již přinesli sv. Apoštolové Slovanští, již zaštipili sv. Ludmila a sv. Václav, a již podporoval a zveleboval Karel IV., tento věrný syn církve i národa. A střežiti ji budou -- zvl. ta naše bujará mládež katolická — jako střeživali bohatýři korunovační klenoty na hradě Karlově Týně. Kéž jí i na všem v tomto zápase a v této obrodné práci svítí „zářivé a velebné slunce, jež nikdy nezaštrelo se mraky, ale svítilo slavným požehnáním“ — Karel IV., Otec vlasti.

František Odvalil

STAVITEL

Praeparati in Dei Patris aedificium, sublati in altum per machinam Jesu Christi, quae est crux (S. Ign. ep. ad Ef.)

*Ó tesařův ty synku milý,
kam vlečeš těžký trám?
My přece jinde založili
svou chloubu, zlatý chrám —*

*Tys řek, že padne v rumy slehlé?
Hle, jak se věží stavba ta
na výši právě protilehlé!
Ji staví stát a knížata
a robotí jim národ celý.*

*Ó tesařův ty synku milý,
tebe přec z práce vyloučili,
což ještě nechceš rozumět?
Kdy uvidi tvou práci svět,
ó ubohý ty staviteli,
jenž sám si musí břevna vláčet?*

*„Ba nesu, nesu zatím sám,
by za mnou mohli jini kráčet.*

*Ba nesu sám to břevno prvé,
tesařskou červeň vlastní krve,
hřeby a provaz — k lešení.
A stavím z živých kamení
a začal jsem a dokonám.*

*Ba nesu první břevno sám;
neb každý, kdo svůj balvan tam
neb zrnko písku bude chtít
do chrámu mého zasadit —
ten musí vstoupit na můj trám.“*

Prof. Antonín Novák

PŮSOBENÍ ŘÁDŮ

Církev Kristova je ústavem spásy pro všechny lidi. Nemohla se tedy církev při pastorační omezení jen na jednu společenskou vrstvu. V prvních třech stoletích, kdy církvi bylo zápasiti s pohanským státem, zvěstuje se evangelium chudým. Na nejnižších vrstvách stála tenkrát Kristova církev. Než i ona byla nucena učinit kompromis se světem, opřít se o stát, později křesťanský, aby mohla učení Kristovo roznést do celého světa. Na jeviště dějin vstupují tenkrát Germáni a Slované, na něž síla argumentů a zbraně duchovní méně účinně působily než na vzdělanou, třebaže mravně zkaženou společnost románskou. Církev znala sice pravdivost věty, že krev mučenníků je semenem vyznavačů, a také jí nescházelo ani v těchto dobách mučenníků — ale proč neměla použití mladých křesťanských států, které se k misionářské práci nabízely? Frankové byli vystřídáni Němci, kteří zvláště horlivě si počínali při obracení Slovanů. Apoštolát německý dostal záhy příchut politickou, což ucítili na sobě zvláště Slované čeští a polabští. Ale zdaž povolání sv. Cyrilla a Methoděje nemělo též pozadí politické?

Tento způsob šíření víry Kristovy nelíbil se mnohým. Cítili, jak veliké nebezpečí hrozí církvi z kooperace státní, jak neblaze působí bohatství a moc, kterou stát církvi obdařoval. Báli se sesvětštění církve. A poněvadž „nikda nevymřeli lidé, kteří opravdu a upřímně zřekše se tohoto světa, jeho zápasů a klamů, nenávisti a lásky, snah a zoufání, tužeb a zklámání, oddálili se v tiché kobky klášterské a tu žili dle zákona skromně a tiše v samotách“.^{*)}

Kdežto východ oddával se více asketismu, mystice a theologickému hloubání, západ řešil otázku poměru hříšného člověka k Bohu, otázku pokání a ospravedlnění. Kláštery východní jsou více rozjímavé, západní aktivně zasahují do života a zachovávají nám zbytky starověké vzdělanosti.

^{*)} Winter: Život církevní, II. 791.

Úkoly, které církev západní čekaly, nebyly malé. Spisovatel Taine líčí společnost, v níž bylo církvi působiti, takto: „Představte si houfec býků, puštěných mezi nábytek a čalouny nějakého paláce a po tomto houfu jiný, takže trosky, zanechané prvním vezmou za své kopyty druhého. A když konečně v X. stol. poslední houfec našel své stělo a učinil si pelech, postavení lidí nezdálo se lepším“. Tak vypadala Evropa po vpádech barbarů, mezi nimiž bylo církvi působiti.

Byla tu ještě jedna potíž. Panovníci světští záhy zotročili církev na svém území a zavázali si kněžstvo ke službám, které s jeho posláním jen málo souvisely.

Kněžstvo sesvětšelo, sesurovělo a ztratilo styk s Římem. V té kritické době šíří se z klášterů benediktinských obrodné hnutí cluniacké, které naplní duchovenstvo světské i řádové novým duchem.

Svatý Vojtěch, druhý český biskup, přivádí k nám první mnichy, benediktiny a brzo po nich přicházejí cisterciáci a kartusiáni.

Cisterciáci přinášejí k nám pokročilou kulturu hospodářskou. Zakládají kláštery své v odlehlých, málo zalidněných krajinách, uprostřed lesů, v údolích, při řekách neb potocích, mýti pomocí vousatých laických bratrů lesy a vzdělávají je na role a pastviny.

Poněvadž klášter jako korporace spjatá stanovami řádu musela býti soběstačnou, zřizovaly se při klášterích dvory, sýpky, stáje, zahrady, vinice, mlýny, pekárny, kovárny, valchy, lázně atd. Veškeré řemeslné práce provozovaly se při klášteře. Řády došlé ze západu přivezly dokonalejší nástroje na obdělání půdy. Při cisterciácích se chválí, že zakládali silnice a cesty, podnikali vodní stavby, stoky, že pěstovali se zdarem sklářství a hornictví.

Jiné řády na př. premonstráti starali se o výchovu lidu. Při každém klášteře byly školy na výchovu kleriků, někde i laiků. Záhy shromažďují klášterníci vzácné rukopisy, které rozmnožují vlastními. Kolik mnichů ztrávilo nad rukopisem celý život? Veškerý život kulturní spočíval tenkrát na církvi a klášterích, poněvadž stát se v těch dobách o duchovní život vůbec nestaral.

I po stránce sociální se kláštery dovedly dobře uplatnit. Bývaly kláštery ašylem pro chudé celého kraje. Pohostinnost některých klášterů byla tak veliká, že mnohé hospodářsky ruinovala.

Umělecky odrážel se duch řádů v nádherných chrámech, které staly se musei vzácných děl malířských, sochařských a řezbářských. V ohledu uměleckém muselo se začínat docela znova, jak plyne z citovaného výroku Tainova.

Vyčítává se, že většina řádů byla německé národnosti. Snad je to pravda, ale jakmile si vychoval řád dorost z domácích synků, bratrstva se čečisovala, a od 12. stol. kláštery stojí v čele národního života českého.

Po misionářích přišli mniši žebraví: františkáni, dominikáni, karmelitáni, minoriti. Byla to druhá vlna obrodná, která zjedнала církvi úctu ztracenou v X. stol. bojem papežů za theokratický stát. Velikánem ční tu sv. Bernard z Clairvaux a žebráček Boží sv. František z Assisi, který dávno před Husem prakticky rozřešil otázku chudoby a návratu k církvi apoštolské. Současně povstal kazatelský řád do-

minikánů. Oba řády uplatnily se též ve studiích scholastických. Jména: Albert Veliký, Tomáš Aquinský, Duns Scotus a Bonaventura jsou dosti známá, než abychom se o nich šířili.

Tenkrát byli mnichové „církvě svaté květ a vůně“, jak napsal humanista Řehoř Hrubý z Jelení.

Do klidného vývoje jako blesk zasáhla u nás revoluce husitská.

Před husitským převratem žily u nás skoro všechny řády, které do té doby se rozvinuly v církvi. Klášterů benediktinských uvádí se ke třiceti, cisterciáckých a premonstrátských po patnácti.

Byli tu také křížovníci německého řádu a maltézští, ale ti se duševního života českého tolik nesúčastnili.

V bouřích husitských vylila se zlost obecného lidu na klášterech a řeholnicích, kteří „s chutí jsou upalováni a vražděni“ nejprv na odvetu za upálení mistra Husa, ale potom i v odvetu a ze msty — za surovostí páchané německými křižáky.“ (Winter.)

Příčin zlosti muselo býti více. Je to nejprve pokles mravů v některých klášterech a z toho vzešlá neúcta k osobám řeholním. Neúcta tato byla šířena kazateli-horliteli, světskými i řeholními, kteří takovýmto způsobem chtěli zjednatí nápravu. I Hus v horlení proti mnichům svém zašel příliš daleko, neboť nanášel jen temné barvy, jakoby nikde nebylo světla. Jen stíny samé, přehánění a paušaliso-
vání! Stíny zde byly — nepopíráme. Duchovenstvo světské a řádové vyšvihlo se počátkem 13. stol. na privilegovaný stav, bohatě nadaný statky. Bohatství přineslo pak zkázu mravů a závist laiků. Proto vyšla církev česká z bouří husitských nejvíce ochuzená. Kde kdo měl sílu a příležitost, bral klášterům.

Císař Zikmund vyloupil chrám svatovítský a okradl klášter svatojirských jeptíšek. Páni a města podobojí nezůstala za králem pozadu. Mnoho mnichů bylo pobito od Žižky, mnoho jich uteklo do ciziny, aby za klidnějších časů vrátili se zpět. Mnoho klášterů zůstalo prázdných, vydáno zubu času.

Umělecky ztratili jsme tenkrát nesmírně mnoho. Války husitské zůstavily většinu klášterů v ssutinách.

Příbram vytýká Táborům, že bez potřebí ničili mšály (misály), sochy, obrazy, knihy, rozbíjeli zvony atd. Co nezničili, prodávali do ciziny. Jesuita Balbín nařiká v „Životě Arnoštově“: kde jest 20 kolegiátních kostelů, kde 2033 kostelů farních, kde nádherné stavby klášterů, kde umělecké poklady?

Mnohé konventy řádové opustily tehda zemi, poněvadž nemohly najíti obživy.

Jiřík Poděbradský chová se ke zbylým řádům tolerantně, ale později jim nepřeje, poněvadž se zneprátelel s kurií papežskou. Jagellonci byli příliš slabými panovníky, než aby za jejich vlády mohly se kláštery vzpamatovati. Pražskou noc bartolomějskou r. 1483, kdy husiti povraždili několik katolických konšelů a vybili několik klášterů, musel si dát slabý král Vladislav, ač katolík, líbiti. Než podpora královská nebyla vším. Mohla se omezit jen na podpory hmotné a statků štedří Jagellonci mnoho neměli. Ztracenou úctu musili si dobýt mniši sami. Ale to byla věc velice těžká, při protimnišské náladě,

která panovala v husitském národě. Ještě hůře bylo, když začal k nám vnikat luteranismus. V těchto dobách plní kláštery jen své poslání sociální. Vladislavské patenty znamenitě přispěly ku znevolnění sedláka. Nesmí se volně stěhovat z panství na panství a uprchlíci jsou přísně stíhaní a i po 16 letech vymáhání zpět. „Pod berlou“ bylo přece jen lépe. Vrchnosti duchovní nezneužívaly své iurisdikce proti sedlákům a desátky byly vymáhány jen skrovné, aby se sedláci nezdvihali. Také ve věcech náboženských bylo se sedláky nakládáno velice mírně. Tam, kde správa jmění klášterního byla svěřena správcům světským (capitanei), zle se hospodařilo. Správci káceli lesy, vyssávali statky, budov neopravovali — a poddané robotami zle sužovali.

Zubožené kláštery tísnily veliké berně. Král si často od nich vypůjčoval na věčnou oplátku, protože pokládal zboží klášterní za část komory královské.

Posílal též do klášterů vysloužilé služebníky „na provise“, aby je klášter do smrti živil.

Také vrchnosti světské, zvláště bratrské a luteránské, začaly kláštery dusit. Od nich vymáhány dávky na války turecké a vojáci táhnoucí krajem stavili se nejraději v klášteřích. Protože nescházelo se mnoho milodarů, kláštery chudly čím dále tím více a pustly.

Mravní stav klášterů v XV.—XVII. stol. byl velice kormutlivý. Panovníci z rodu Habsburského sázeli samovolně na uprázdněná místa opatská své oblíbence, šlechtici vnucovali klášterům své nepovedené děti, aby tam našly zaopatření.

Luteránství přineslo další demoralisaci. Luter chválil ty, kteří jako on z kláštera uprchli a vybízel mnichy, aby se ženili. Poněvadž luteránské vrchnosti tomu nebránily, sběhlo tenkrát mnoho mnichů. Marně snaží se arcibiskup neposlušné a nepořádně žijící mnichy přivést k poslušnosti.

Známe-li soudobou laickou společnost (předbělohorskou), nedivíme se příliš tomuto poklesu mravů u duchovenstva.

Než církve se zase vzpamatovala a živelná vlna restaurace katolické proběhla vítězně celou Evropou. Německá reformace byla výstrahou sváricím se dvorům papežskému a císařskému. Přišli jesuité a konal se koncil tridentský, který dal katolicismu pevnou formu.

Řád jesuitský je dodnes předmětem nepřčetných útoků se všech stran. Nepřátelé Kristovi dobře vytušili, čím tento řád byl církvi katolické. Bez něho je katolická restaurace sotva myslitelná.

Nemůžeme se zde obšírně tímto řádem obírat. Dvě věci byly zárukou, jeho úspěchů: výborná organizace a pak vědomí, že bojují za věc dobrou a tudíž, že vítězství jest jejich.

Organizace řádu jesuitského byla podivuhodná. Bylo to ústrojí promyšlené do nejmenších částek a účelně složené v neodolatelnou strašlivou moc.

Řád dal se zcela k dispozici papeži, aby sloužil heslu „omne ad maiorem Dei gloriam“ (Vše k větší slávě Boží). Žáci Loyolovi byli vyzbrojeni nejmodernějšími zbraněmi, byli všestranně vzdělaní a znali lidskou duši. Ovládání byli jednou vůlí, jednou snahou: prospěti

církvi katolické a zničení kacířstvo. Proto řád neukládal svým členům krocení těla, askesi, čtení kněžských hodinek, rozjímání, nýbrž vychovával z nich statečné bojovníky ve škole, na kazatelnicích, v duchovní správě. Řád byl osvobozen od daní a nadán mimořádnými výsadami, aby mu v rozběhu nebylo ničím bráněno.

Organisace předpokládá disciplínu a ta u jezuitů byla tuhá. Vědomí, že slouží každý věci Boží, nedalo vzniknouti trpkosti, kterou by stálá kontrola, úplné poslušnosti a pokora, byla vyvolávala.

Jesuitům náleží zásluha, že se český národ tak brzo vrátil ke katolicismu. Vyčítá se jim násilnictví, dragonády, atd., ale to jsou pomluvy. Zprávy o misích jezuitských (Kravařského, Chanovského, Oppela, Stefanida atd.) vesměs svědčí, že nedělo se při nich nic násilného, nýbrž jen nadšením pro věc a mravným životem působeno na lid nekatolický, který ostatně byl syt bratrsko-luteransko-kalvínských hádek a věroučných sporů.

Že jezuité působili ne bez výsledku, o tom svědčí relace Balbínova, v níž udává, že od r. 1661—1678 obráceno bylo v Čechách 29.588 jinověrců.

To, co bylo násilného na protireformaci, spadá na účet státní moci. Habsburci pokládali vyhlazení všeho kacířstva v celém státě za věc svědomí a byli ochotni této myšlence obětovati nejhorší strasti dlouholeté války a tím i blahobyt své říše. Jinak ale hleděli na církev katolickou svrchu, jak je vidno ze sporu arcibiskupa Harracha s císařem Ferdinandem II. Ferdinand III. nebyl velkým přítelem jezuitů. Nerozdával jim tak štědře jako otec a zbavil je téměř všeho přímého vlivu na běhy politické. Arcibiskup Harrach bránil persekuci náboženské a radil všude nastupovati cesty mírné. R. 1685 vydal dokonce kněžstvu nařízení, aby ne vojskem a ramenem světským, ale pořádným kázáním a poučováním hledělo získati jinověrce. Zlobí se, když slyší o svatokrádežném přijímání svátostí a vyzývá kněžstvo, aby nenutilo neupřímně smýšlející k náboženským úkonům. Jezuité užívali rovněž mírných method. Když však jejich práci mařili emigranti, kteří ze Sas přicházeli a jitrili mysle lidu traktáty a knížkami, užili svého práva jako censoři knih a tyto škváry pálili.

Do Bílé Hory vychovali si jezuité jednu generaci, nadšenou a bojovnou a tou pustili se v boj s odumírajícím utrakvismem, bratrstvím i luteránstvím. Nejlepší zbraní jejich byla škola. Universita jejich i jejich koleje jsou na výši doby a lehko dusí skomírající universitu husitskou a později luteránskou. Starají se také o literaturu, nebeklíče, zpěvníky, kancionály. Je sice chudičká ve srovnání s bratrskou, ale povážíme-li, jaké spousty zanechala 30tiletá válka, budeme i za to málo vděční. Daleko více zásluh mají jezuité na zachování starých rukopisů zejména z doby husitské. Víme, jak nešetrně se k těmto pokladům chovali protestanští direktori, kteří do Klementina nasadili vojáky a nechali je řádit v knihovně. Současník (Horčíčka) stěžuje si právem: Knihy české staré, a traktáty, volumina znamenitá, co v klášterích a jinde se nacházejí, jinověrci v těchto zarmoucených časech trhají a pálí.

Mohli bychom mluvit ještě o jezuitském slohu (baroku), o pro-

buzení duše lidu kultem mariánským, ale to by nás zavedlo daleko. Papež Pavel IV. pravil prvním jesuitům odcházejícím do Čech: „Hle, posílám Vás jako beránky do společnosti vlků“.

Tehdejší luteránská společnost byla skutečně tak mravně pokleslá, že jesuité v tomto prostředí bezcharakternosti a nemravnosti musili se uplatnit, poněvadž byli vzdělanější a mravnější. Sám Denis, ač kalvín, doznal, že „jesuité jsou lidé sami o sobě velice počestní a že setkáme-li se s nimi v dějinách neb v životě, bezděčně pocítíme k nim úctu, často jakousi sympatii, někdy šetrný obdiv. Jsou skromní a učení, milí v obcování, jejich oddanost jest upřímná, zbožnost shovívavá a laskavá, tvrdší k sobě než k jiným, znají svět, a ač ovládají jej, opovrhují jím . . .

Jsou nejoddanějšími vojíny, nejsmělejšími apoštoly, nejstatečnějšími mučedníky; žádný úkol není jim dosti nevďěčný, žádná povinnost dosti nebezpečná. Ke každé duši nalezli klíč.“

Jesuité jako moralisté vycházejí z názoru, že člověk je slabý tvor a Bůh milosrdný. Nechtějí, aby věřící byli zmítáni úzkostí a zbytečně hloubali o tajemstvích. Dovedli tím zvýšiti důvěru k církvi, věřící dali se jí vésti a byli bezpeční a spokojeni. Jedno snad se jesuitům právem vyčítalo. Počítali s přízní mocných tohoto světa a o ně se opírali.

Než vraťme se k naší látce. Doba restaurační přála vzniku klášterů. Stavěly se opět kláštery, koleje, kostely. Arcibiskup jim přál, neboť potřeboval mnichy k pastorači. Kláštery se uplatnily též znamenitě při zakládání nových škol, gymnasií a seminářů. Nutno přiznat, že teprve to utvořilo podstatný a trvalý základ náboženského převratu. Četné kláštery byly obnoveny. Vedle jesuitů usadili se zde opět minorité, křižovníci, Cyriačtí, Karmelitáni, Augustiniáni, Cisterciáci, premonstráti, Křižovníci s červenou hvězdou, maltánští, Kartusiáni, Pavláni, Klarisky, Magdalenitky, Hibernové, Milosrdní, Augustini, Bosáci, Barnabité a Piaristé.

Jesuité osobovali si právo výchovy příštího kleru a dostali se až pro tu věc do konfliktu s arcibiskupem. Nicméně přispěli svým vlivem k povznesení mravnosti mezi duchovenstvem i laiky. Zejména družiny mariánské, zakládané jesuity, platně přispěly k náboženské obrodě. Mezi lidem venkovským ujaly se dobře poutě na památná místa naší vlasti.

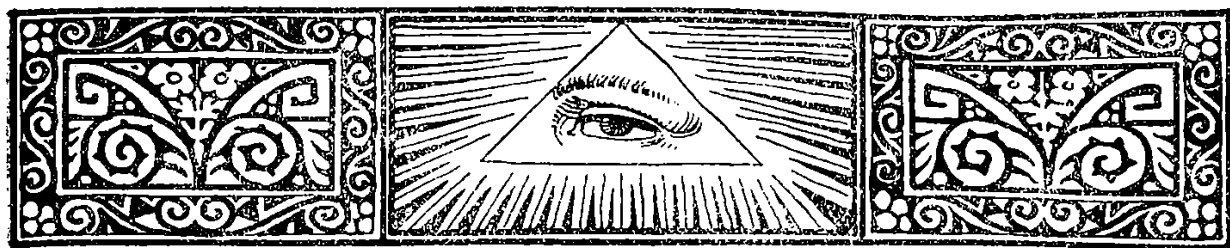
Pak nastává pro kláštery poměrná doba klidu. Pomalu podařilo se častými visitacemi očistiti kláštery od bratří nepravých a obnoviti v nich kázeň. Než duch horlivosti apoštolské vrátil se jen do některých řádů. Řád jesuitský byl r. 1773 zrušen a brzo na to přikročila pohroma na řády ostatní. R. 1781 zrušil Josef II. ty kláštery, které neošetřovaly nemocných neb neměly škol. Jen v Čechách bylo zrušeno 74 klášterů, 15 kolejí, 13 seminářů a konviktů. Při prodeji předmětů ze zrušených klášterů bylo postupováno velice nešetrně a mnoho cenných knih a předmětů bylo zašantročeno židům. Statky zrušených klášterů odhadnuty byly na 6,413.254 zl., hluboko pod cenou a rozprodány šlechtě a židům.

Od těch dob kláštery až na nepatrné výjimky živoří. Práce kolo-

nisační dávno již není třeba, osvětové se namnoze vzdaly, a v ohledu sociálním nedovedly se kláštery naše, zvláště za války uplatnit. Je toho lito nám laikům, že kláštery daly se vytlačit z kulturního závo-
dění a že nedovedly si nalézt nové pole působnosti. Nová katolická restaurace, která jde Evropou, dá také klášterům „raison d'être“ —
důvod k bytí.

Ferdiš Duša: Sv. František

Xaver Dvořák

DĚTEM TEMNA

*Netřeste Křížem, odvážliví!
Nadarmo vztekle zatínáte
v jeho peň mohutný a živý
nehty své záštím zamodralé
dravci jak v tělo zesinalé
drápy své vřáté!*

*Pozdě jste přišly, děti temna,
vzrostla již příliš setba přetajemná,
hořčičné zrno.*

*Do centra země vnikl kořen,
útroby její prorůstává,
zdvihá ji k výšim v hloub až vnořen,
posvátný noh jak ovci nese
do hnízda horstva na útese,
slunce kde spává.*

*Pozdě jste přišly, děti temna,
vzrostla již příliš setba přetajemná,
hořčičné zrno.*

*Koruna jeho převznešená
v oblaky vrostla rozklenuté,
hvězdy v ní, slunce rozvěšená
zlaté jak ovoce, jež jednou
zralé v hloub spadne nedohlednou
jak červem tknuté.*

*Pozdě jste přišly, děti temna,
vzrostla již příliš setba přetajemná,
hořčičné zrno.*

*Pod ním zde věčné jaro zkvétá,
mystických květů sladká vůně
prýští se do čtyř úhlů světa,
rosí tu manna v stínu jeho
nebeský pokrm Pocestného,
touhou jenž stůně.*

*Pozdě jste přišly, děti temna,
vzrostla již příliš setba přetajemná,
hořčičné zrno.*

*A šelest jeho ratolestí
těm, již tu dřimli na útěku,
vypráví tajuplné zvěsti
o slavném všechných probuzení
o zázraku lidstva Obrození,
o zlatém věku.*

*Pozdě jste přišly, děti temna,
vzrostla již příliš setba přetajemná,
hořčičné zrno.*

*Netřeste Křížem! Klenbu nebe
spíš sesujete v zlosti na se
a v troskách pochováte sebe;
spíš rozvrátíte z útrob zemi,
hroby svých s jejich nadějemi,
o nichž jim zdá se.*

*Pozdě jste přišly, děti temna,
vzrostla již příliš setba přetajemná,
hořčičné zrno.*

*Ve troskách hrobů rozdrčení
budete cítit, kořen Kříže
jak v slavném, velkém okamžení
vznese vše ku výsostem dálným
a pochodem jak triumfálním
jdou Věčnu blíže.*

*Pozdě jste přišly, děti temna,
vzrostla již příliš setba přetajemná,
hořčičné zrno.*

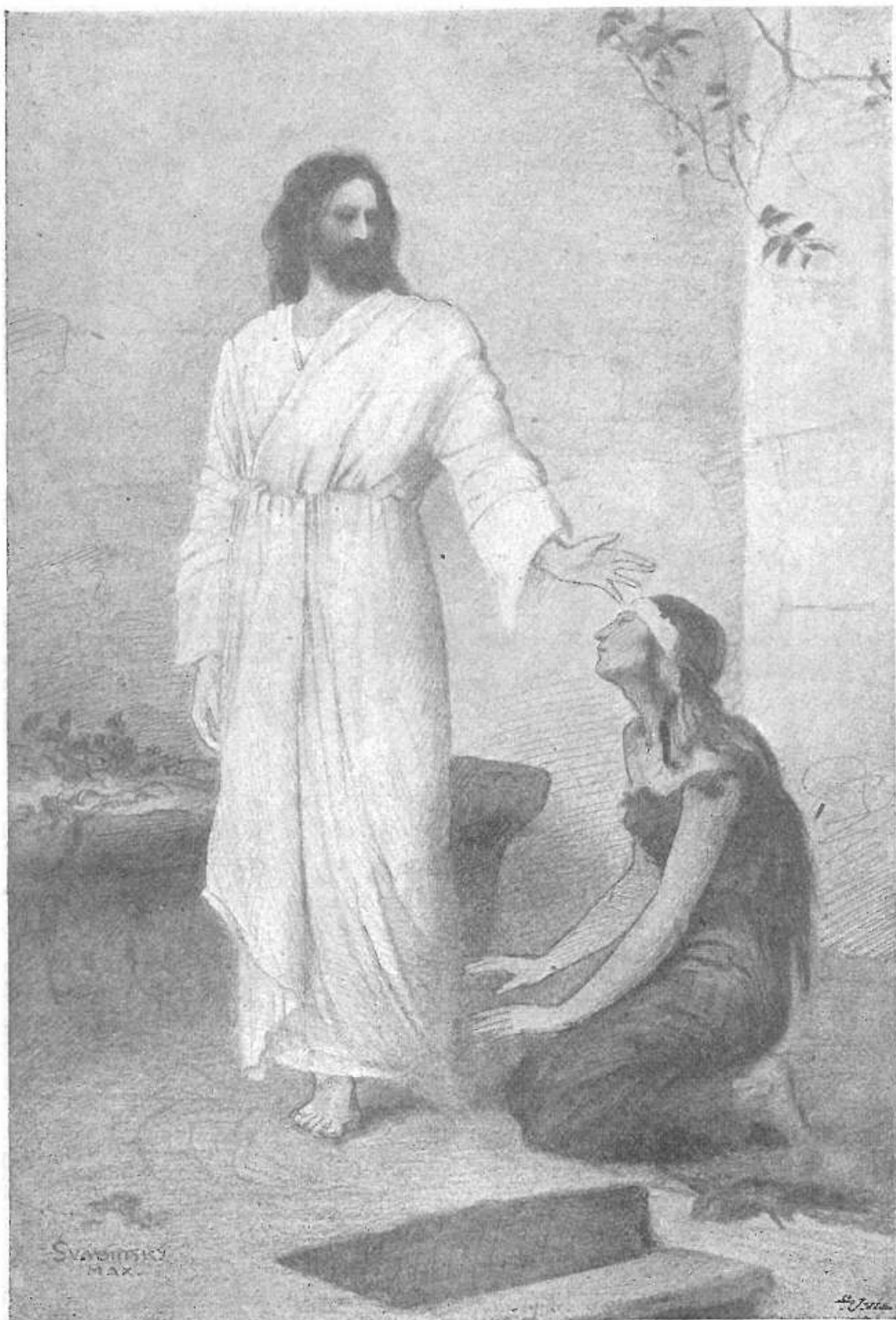
*Jen prach váš střese jako plevu
a divá vichřice jej zachváti
v plameny přesvatého Hněvu
kde zajde ztráven bez popela;
tak v nirvanu soud archanděla
nic vaše vrátí.*

*Netřeste křížem, děti temna,
vzrostla již příliš setba přetajemná.
Netřeste křížem!*

Frant. Urban

Madonna

Max Švabinský

Kristus lékař

P. Emanuel Kubíček S. J.

ZATEMŇOVANÝ SVĚTEC

I. Co církev prohlásila o sv. Janu Nepomuckém.

Dne 19. března 1729 prohlásil slavnostně papež Benedikt XIII. v Lateránském velechrámě našeho krajana bl. Jana Nepomuckého za svatého. Podstatný obsah listiny, kterou se tak stalo, je tento: „K větší cti svaté a nerozdílné Trojice, pro zvelebení katolické víry a větší rozkvět křesťanského náboženství, ve jménu téhož všemohoucího Boha Otce i Syna i Ducha sv. prohlasujeme a ustanovujeme, že bl. Jan Nepomucký svatý a mezi svaté vpočten jest, jakož my jej skutečně tímto v seznam svatých klademe.“ Tu mluví nejvyšší učitel k celé církvi, prohlašuje a nařizuje úctu svatojanskou. Neméně důležitá je i to, že se ve zvláštním spise papežském, vydaném o vyhlášení bl. Jana Nepomuckého za svatého, praví, že „jeho svatost života, mučednická smrt a zázraky úplně jsou zjištěny“. Tato obě prohlášení jsou důsledně myslícímu katolíku věci, které upíratí nelze, neboť papež za toto své prohlášení ručí celou svou autoritou *neomylnou*. Kdyby však přece některý katolík nechtěl se tomuto prohlášení podrobiti, neprohřešuje se hříchem bludařství, ale provinuje se přece neposlušností ve víře.

V čem je papež neomylný? V tom, v čem církev je neomylná; jako pravá církev Kristova v celku vzata nemůže kolísati v pravdě, tak ani základ její, římský papež, jak učí Vatikánský koncil dne 18. července 1870. Kdykoliv tedy papež, jako největší učitel církve hlásá pro celou církev slovo Boží t. j. pravdu věroučnou nebo mravoučnou ze zjevení Kristem svěřeného, je pod zvláštní ochranou Ducha sv. chráněn od bludu. Není tedy neomylný ve svém privátním životě, není bezhříšný, není vševědoucí, nedostává se mu nového zjevení celou veřejnost katolickou zavazujícího (zjevení pro celou veřejnost je ukončeno smrtí posledního apoštola sv. Jana), není inspirován, t. j. slova, která mluví, nejsou mu prostě vnukána Duchem

sv., ale musí v pramenech zjevení (bibli a ústním podání) hledati důkazy pro svá prohlášení. Důsledně je neomylný i tam, kde jde o to, aby byla víra chráněna, může tedy papež neomylně prohlásiti, že ta neb ona kniha bloudí proti víře, to neb ono pravidlo řeholní vede ke svatosti života, ten neb onen zemřelý křesťan je svatý v nebi.

Obraťme nyní toto všeobecné učení o neomylnosti na vyhlášení Jana Nepom. za svatého. Církev učí i tímto prohlášením — náboženství a ne dějepisu, jako bible také učí jen náboženství, — a ne na př. hvězdářství. Rozdíl mezi bibli a prohlášením papežským je, že svatopisec byl inspirován Duchem sv., kdežto papež inspirován není, ale chráněn před omylem v náboženství. Když tedy 19. března 1729 papež pro celou církev vyřkl, že sv. Jan Nep. je svatý, je jisto, že osoba ta žila a že v nebi jest. Kdyby i v této věci církev bloudila, pak by se tím rušilo náboženství. Co se týče ostatních věcí, na př., kdy se sv. Jan Nep. narodil, v který den nebo rok zemřel, jaké úřady zastával, zkrátka co se týče úplného jeho životopisu, tu církev neprohláší se za neomylnou, ba výslovně praví (sr. spis pozdějšího papeže Benedikta XIV. o „Blahořečení sluhů Božích“): Mé svědectví v těchto nepodstatných pro náboženství věcech je přijímati jen jako svědectví lidí, kteří mohou blouditi. Ukáže-li se pak přísnou vědou dějepisnou, že v životopise světcově staly se omyly, ráda opravím.“ Takové opravy se již několikrát staly a stanou se při nových vydáních římských breviářů.

I v životě sv. Jana Nepom. nutno tedy rozeznávati mezi tím, co se dá přísně vědecky dokázati a mezi tím, co tak zvaná legenda vypravuje. Jasně a duchaplně zmíněný již papež Benedikt XIV. rozlišuje mezi vědecky dokázanou pravdou dějepisnou a legendou. Legenda je vypravování o některém svatém, kteréž nepraví jen to, co se přísně vědecky dějepisem dokázati dá, nýbrž i zbožné vypravování čili podání, tradice lidu. Tato tradice může býti též pravdivá, ale není o ní starých listin bezpečných nebo knih. Přísný, vědecký dějepisec vypravuje jako jisté věci jen to, o čem má písemná, věrohodná a jistá svědectví. Legenda však připouští i to, co lid odjakživa vypravuje. Legenda nechce jen poučiti rozum, nýbrž chce dojmouti i srdce i pohnouti vůli; proto nevylučuje ani dojemné vypravování lidu, není-li patrně mylné. Myslí-li si některý katolík, že to, co jako vypravování lidu v legendě se čte, není tolik zjištěno, jako přísně odůvodněný dějepis, toho církev neodsuzuje; ba církev výslovně praví, že přijde-li se během času na bezpečné dějepisné doklady, legenda může býti a bývá opravena. Některé případy omylů v životopisech světců: sv. Alexej, jehož památku koná církev 17. července, zemřel v 5. století. Životopis psaný máme však teprve ze století IX. Je tedy těžko rozeznávati legendu od dokázané pravdy historické. Proto však nikdo rozumný nemůže tvrditi, že sv. Alexej vůbec nebyl. O sv. Rupertu, slavném biskupu solnohradském, vede se podnes spor, v které době žil, a dějepiscové různí se v udávání této doby dokonce skoro o celá dvě století (534—548 a 705—718); a přece neodvážil se nikdo proto tvrditi, že světec ten je osobou smyšlenou.

II. Co svědčí hodnověrní lidé o sv. Janu Nepomuckém.

Nejjasnější důkaz pro existenci sv. Jana Nepomuckého je jeho hrob ve velechrámu sv. Víta na hradě pražském. K osobě tu pochované se nesla stále zbožná úcta lidu, o hrobu tom mluví se zvláštní úctou katolíci i husité XV. století, osoby tu pochované týkal se kanonizační proces, hrob ten byl dvakrát za procesu otevřen v přítomnosti hodnověrných svědků, jazyk této mrtvoly shledán byl neporušený a ta osoba byla prohlášena za svatou. (Sr. Sedlák, M. J. Hus str. 55.) I kdybychom jména té osoby neznali, nelze proto již rozumně tvrditi, že ta osoba, protože neznámá, vůbec neexistovala, tím méně lze tak tvrditi pro chybné datum roku umučení. *Pokusíme se dle nejlepších pramenů současných neb aspoň nejstarších poznati tu osobu a zároveň vysvětliti, v čem a jak omyl vznikl.*

1. V Pražském kapitolním archivu je seznam pobožností zádušních ve výroční dny smrti dobrodinců a kanovníků pražských z r. 1416 (Ordo commendarum). Zde čteme: „V předvečer sv. Benedikta (t. j. 20. března) koná se výroční pobožnost úmrtní za Johánka z Pomuku, kterého král Václav poručil utopiti. Hodinky mešní (t. j. 3 nokturny za zemřelé s kratším čtením a chválami), mše sv. za zemřelé a pak tak zv. commenda (t. j. doporučení zesnulého milosrdenství Božímu či absoluce) před oltářem sv. Klimenta, kde leží kámen mramorový, na němž je vyryto: Johannes Pomuk [kdež nyní je mříž železná dokola]. Slova v závorkách hranatých [] byla připsána v druhé polovici XV. století. Z jiného pramene současného víme, že spolutrpitelem Janův Mikuláš Puchník r. 1396 zakládá nadání na výroční mši na paměť Janovu u sv. Víta.

Připomenouti tu třeba, že jméno Pomuk a Nepomuk je totéž, jak dokázal již Palacký v popise království Českého 1848 str. 366; prof. dr. Stejskal pak ukázal velmi jasně, že se užívalo obojího slova nejen v době před sv. Janem, nýbrž i v době sv. Jana ke konci XIV. století. Ba máme dva případy v listinách, kde se obojího jména užívá současně v téže listině. (Sr. Prameny dějin českých II. 533. Světec sám podepisoval se vždy Jan z Pomuku, nebo v latinských listinách bývá označován krátce jako Johannes Pomuk. Později od XVI. st. převládá pro město tvar Nepomuk. Nyní všeobecně se ustálilo jméno sv. Jan Nepomucký.

2. Velice důležité je svědectví kroniky kláštera zlatokorunského. Rukopis její byl opatem ze Zlaté Koruny půjčen Dobnerovi, otci českého dějepytu, který určil, že pochází z XV. století. Frind udává, že byla sepsána kolem r. 1432. Čteme tu: . . . L. P. 1393 v den sv. Benedikta utopen jest doktor Johánek, děkan Pražský . . . nalezen ve čtvrtek při okazování svátostí (t. j. svátek ukazování ostatků, dne 17. dubna); pochován jest v kostele Pražském, *stkví se zázraky*, proto učiněna je mříž dokola.“

3. Starobylá kronika, kterou začal psát Pulkava za Karla IV., ve které pokračoval husita, praví: „1393 . . . Téhož roku utopen je slavný doktor Johánek, vikář arcibiskupa Pražského pod mostem pražským, králem Václavovým rozkázáním, protože proti jeho vůli stvrdil byl

opata Kladrubského." V rukopisech téže kroniky psaných kolem r. 1470 pak je dodáno: — „A je pochován na hradě Pražském u sv. Václava, tu kde jeho jméno vytesáno je na kameni a kříž na témž kameni. Na kterýžto kříž i podnes žádný nerad nohama vstoupí. Léta téhož byla jest suchota veliká v Čechách na pamět smrti toho doktora utopeného v Praze, že v Praze bředli přes řeku lidí a byla voda zelená všechna jako tráva.“

4. Kronika Lipská (uchována v knihovně vysokých škol pražských) od r. 1348 do 1411 svědčí: „Léta Páně 1393 utopen jest Johánek z Nepomuku, doktor dekretů (t. j. církevního práva), v den sv. Benedikta v době noční. Téhož léta v létě vyschla řeka Vltava, že v Praze v Podskalí kladli krátké prkno a přecházeli nohou suchou řeku a voda v řece Vltavě dostala barvu zelenou, takže lidé se neodvážili vařití s touto vodou říční, ale s vodou pramenitou.“ Zde se užívá jména z *Nepomuku*.

5. V letech 1400—1402 napsán byl životopis arcibiskupa Pražského Jana z Jenštejna některým z jeho kaplanů. Zde čteme: „Jan, toho času vikář ve věcech duchovních stal se milostí Boží mučedníkem, nohama byv kopán, utopen jest a zářícími divy ukázán — což, poněvadž se nedávno stalo a beztoho celé zemi známo jest, tuto pomímám, ač je pamětihodno a jak myslím, již i jinde obšírněji poznamenáno.“ K tomuto současnému svědectví poznamenává dr. Pekař v Česk. Časopise Hist. 1921 str. 478: „O Johánkovi z Pomuka víme pravda velmi málo — ale fakt, že vrstevníci jeho viděli v něm mučedníka a byli přesvědčení o zázracích, jimiž ho Bůh oslavil, je dosvědčen zcela bezpečně i pro badatele nejskeptičtějšího“ (t. j. takového, který nejvíce pochybuje o sv. Janu.) Zároveň se tu dovídáme, že životopisec arcibiskupův odkazuje na nějaké dílo o umučení a zázracích Janových, které nám je úplně neznámo a které je buď zcela ztraceno, nebo se ještě nenalezlo.

6. Uvedeno budiž ještě jedno svědectví, které též třeba pokládati za jedno z nejdůležitějších. Je to list arcibiskupův psaný téhož roku, kdy sv. Jan byl umučen — r. 1393. Arcibiskup tu žaluje papeži na krále Václava IV. a vypočítává viny jeho za posledních 14—15 let. Mezi jiným píše: „Official a vikář, již svatý mučedník, bojíce se, odešli na hrad Roudnici.“ Jak prof. Stejskal zvěděl od praefekta knihovny Vatikánské, v níž tato žaloba v originále je uschována, je slovo sanctus (t. j. svatý) úplně vypsáno. Tedy zpráva, že původně bylo psáno factus (t. j. učiněný) a pak přepsáno v sanctus, je zcela vymyšlena a nesprávná. Čteme tam pak dále: „Ctihodný Jan doktor a vikář můj ve věcech duchovních po děsném mučednictví, a když mu byl spálen bok, takže by byl déle žítí nížádným způsobem nemohl, k utopení přes náměstí a ulice města veřejně vlečen, máje ruce vzadu svázané, ústa jakýmsi dřevem otevřená, nohy pak na hlavě na způsob kola přivázané, s mostu pražského hodinu noční asi třetí (t. j. třetí od západu slunce = naší deváté) do řeky hozen je a potopen.“

Další svědectví současná neb aspoň z I. polovice XV. stol. jsou: svědectví opata Zahaňského ve Slezsku, který dle Losertha je totožný s právníkem Ludoflem r. 1372 na pražské universitě zapsaným;

tento nazývá Jana, kněze arcibiskupa pražského a v duchovních věcech náměstka, ctihodným mužem . . Bohu milým a Němcům i Čechům; svědectví rakouského kronikáře Hagena z r. 1400, kroniky dvorní knihovny vídeňské, rukopisu university pražské, kroniky sepsané neznámým kronikářem, rukopisu Budyšínského, který má zápisky v Praze psané až do r. 1478. Jsou všechna zcela hodnověrná a týkají se více osoby než hrobu.

Shrneme-li všechna svědectví, nelze rozumně pochybovat, že Jan, či pro malou postavu též Johánek nazývaný, kněz a generální vikář, byl umučen za obhajování práv církve katolické. Je tedy pravým mučedníkem a nejnovější dějepisci (na př. Pekař) ho rádi srovnávají se sv. Tomášem Beckelem, arcibiskupem Canterburským v Anglii, který byl zavražděn 29. prosince 1170, protože hájil církevních práv proti králi Jindřichu II. při obsazování biskupských míst a jiných obročí, z kterých král si chtěl příjmy osvojit, a při vykonávání moci soudní nad duchovními. Ale sv. Jan byl také ještě z jiné příčiny umučen, protože nechtěl, jak mu božské a církevní zákony kázaly, prozradit zpovědního tajemství ze zpovědi královny a manželky Václava IV. Svědectví současného sice o této příčině nemáme, svědectví se objevují až po r. 1419, kdy král Václav IV. zemřel. Dříve svědčítí nebylo ani radno ani možno jak z ohledu na královnu, která zemřela r. 1425, tak ještě více na krále. Některé narážky najdeme sice ve spise Ondřeje Řezenského, kněze a mnicha, který jej dokončil r. 1422, ale jen všeobecné. „Tento (král Václav IV.) Jana, doktora slovutného theologie, dal utopit, protože řekl, že jen ten hoden jména krále, kdo dobře vládne (královstvím).“

Zcela určitě a jasně svědčí bývalý rektor vídeňské university Tomáš Ebendorfer z Haselbachu, který r. 1433 byl v Praze jako posel církevního sněmu basilejského, aby vyjednával se stranami husitskými o kompaktáta, který v Praze pobyl od 21. června do 11. července t. r., stýkal se s předními duchovními katolickými i husitskými a nabyl zde vědomosti o tom, co napsal ve své kronice kolem roku 1450: . . . „Zpovědníka také své manželky Jana, mistra v bohosloví, poněvadž řekl, že jen ten je hoden jména krále, kdo dobře vládne, a jak se praví, poněvadž se zdráhal porušit tajemství zpovědní, ve Vltavě utopit poručil.“ Svědectví toto již z vnitřních příčin má všechny známky hodnověrnosti; neboť svědek rozlišuje mezi tím, co je mu zcela jisté — neohrožené vystupování sv. Jana proti zneužití královské autority — a mezi tím, co vypravuje jako svědek místní tradice. O tom tedy nelze pochybovat, že tradice tato existovala již před r. 1433, tedy v době, kdy žila celá řada mužů a žen, znajících osobně sv. Jana, jako svědků očitých. Dále je třeba uvážit, že Praha tenkrát byla celá husitská, kanovníci pražští ve vyhnanství, mnozí z nich až v Žitavě; strana podobojí, které král Václav přál a ji podporoval, jistě by se ozvala proti této tradici, kdyby byla nepravdivá aneb jen pochybná. Nemáme však ani nejmenšího dokladu o protestu, ba o 37 let později Pavel Žídek, doktor fakulty filosofické, kdysi husita, nyní kněz a kanovník u Věch Svatých, má tuto tradici za zcela pravdivou a dokázanou ve svém spise „Správozna“, který věnoval

králi Jiřímu z Poděbrad, na jehož dvoře od r. 1466 zůstával. „Když měl (Václav IV.) zlé domnění do své paní a ona se zpovídala místru Johánkovi i přišel k němu král, aby mu pověděl, s kým přebývá, a když děkan nechtěl mu nic praviti, kázal ho utopiti. Potom přeschla řeka, a když lidi pro mlýny chleba neměli, počali proti králi reptati, a to byl počátek zlého.“

Srovnáme-li zprávu Židkovu s předešlými zprávami o zpovědním tajemství, poznáme ihned bezpečně, že neopisuje od nich, nýbrž neodvisle svědčí o tradici v Praze kolující a je o ní úplně přesvědčen. Někteří zlomyslní kritikové úcty svatojánské tvrdí, že Tomáš Ebendorfer čerpal svou zprávu z Ondřeje Řezenského a divnou logikou uzavírají, že tedy v Praze takové tradice nebylo. Buď čerpal nebo nečerpal. Jestliže ne, tedy je svědkem tradice domácí, jestliže ano, pak autorita Ebendorferova ještě více stoupá; neboť Ondřej Řezenský dle nich samých byl muž zasvěcený do zákulisí mnichovského dvora, byl zcela jistě dobře zpraven o všem, co se týkalo členů domu wittelsbašského, tedy také o Žofii, manželce krále Václava IV., která byla wittelsbašskou princeznou.

Jako třetí doklad určitý o zpovědním tajemství lze uvést i městskou kroniku žitavskou, jejíž originál je dnes ztracen, ale opis vyžádal si kapitulní děkan sv. Vítský Bohumil Herbst, který, jak sám tvrdí, originál viděl. Kronika byla sepsána v letech 1420—1436, kdy mnozí kanovníci od sv. Víta v Žitavě dleli. (Sr. Archa 1919 str. 42., článek Olivův). Někteří však o původnosti této zprávy pochybují.

Odpůrci úcty svatojánské křečovitě se snaží dokázat, že úcta je z doby pozdní, že je uměle lidu českému vočkována a že generální vikář nezasluhuje úcty svatých, neboť půjčoval peníze a v dlužních zápisech hrozil trestem vyloučení z církve, kdyby dlužník závazku svému nedostál. Již farář Štědrý a po něm prof. Stejskal pěkně ukazují, že sv. Jan jako notář při soudu arcibiskupském půjčoval jen jako okamžitou zálohu bez úroků — celý středověk nikdo z křesťanů, tím méně kněz, nesměl půjčovat na úrok — tedy jen z přátelské ochoty. A ona poznámka o trestu vyloučení z církve? V oné době byla to podmínka zcela běžná a obyčejná, nad kterou se nikdo nepozastavoval a ji za nechvalnou nevykládal. A ze samých dlužních listů je jasno, že trest klatby nebyl přidán ze žádné jiné příčiny, než aby dlužníci uznali kompetenci soudu duchovního, kterémuž se tenkrát vyhýbali šlechtici, chtějíce pohánění býti k soudům zemskému a dvorskému a měšťané královských měst k soudům městským“. A že byl mnohoobročníkem? Rychle postupoval — toť pravda — ale nikdy neměl zároveň dvě obročí s duchovní správou spojené najednou. Na př. když se stal arcijáhnem žateckým, složil úřad faráře svatohavelského. A mítí dvě obročí — jedno s duchovní správou a druhé bez duchovní správy — je i sněmem Tridentským dovoleno. Ostatně i kdyby byly stíny v životě sv. Jana — a ty jsou i u svatých — pak hrdinská smrt a prolitá krev pro Krista neb jeho pravdu smývají nejen viny, ale i následky její — tresty.

Úcta svatojanská i při velikém nedostatku pramenů dá se stopovati hned od r. 1393. V žalobě na krále Václava sám jeho arcí-

biskup jej nazývá „*venerabilis*“ t. j. ctihodný „*svatý mučedník*“. Již titul *venerabilis* tenkrát byl neobyčejný, neboť užívalo se ho zpravidla jako ještě dosud o Nejsv. svátosti oltářní. Za 8 let po smrti životopisce Jana z Jenštejna (r. 1401) již vzpomíná stkvělých zázraků, kterými Bůh oslavil „ctihodného Jana . . . z milosti Boží mučedníka“, svědčí, že jeho umučení a *oslavení* je známo po celé vlasti naší. R. 1409 žaloba podaná arcibiskupu Zbyňkovi na mistra Jana Husa činí zmínku o utopení „zbožné paměti (*piae memoriae*) pana Johánka Pomuka.“ Slovo latinské *pius* a *pietas* obsahuje více, než značí český překlad „zbožný“. Znamená totiž *povinnou* úctu k rodičům, příbuzným, vlasti, vztahuje se také na Boha a jeho svaté. Výraz „*piae memoriae*“ naznačuje tedy *povinnou* úctu, kterou jsou katolíci povinni za 10 let po smrti sv. Janu Nepomuckému. V inventáři chrámu sv. Víta z r. 1396 je při pluvialu darovaném sv. Janem Nepomuckým poznámka: „Dále pluvial *piae memoriae* pana Johánka Pomuka“. Proto soudí správně dr. Stejskal: „Můžeme právem předpokládati, že by za klidných poměrů brzy aspoň po smrti krále Václava IV. bylo došlo k tomu, aby sv. Jan Nepomucký byl prohlášen za svatého. Ale bouře náboženské, které v první polovici XV. století v Praze a po celé vlasti naší mnoho škod způsobily, kněze katolické a řeholníky buď o život připravily nebo z vlasti vypudily, zkazily mnoho rukopisů a tak byly příčinou, že úcta sv. Jana Nep. se tak rychle nerozšiřovala a u mnohých upadla v zapomenutí. Ale přece máme doklad o tom, že i v době pozdější alespoň u kapitoly Sv. vítské úcta jeho a pamět se zachovala, jak dosvědčuje kalich v inventáři kostela sv. Víta z konce XV. stol. popsáný: „Kalich stříbrný s ořechem pozlaceným a na noze s nápisem: Ku cti *blahoslaveného* Jana Pomuka“, k tomu pak na jiném místě se poznamenává: „Kalich shora popsáný Pomukův chová se nad kaplí sv. Václava.“ To vše svědčí o úctě starobylé, která má Jana z Pomuka za světce.

III. 1383 nebo 1393 ?

Srovnajme vzhledem k roku úmrtí všechna svědectví od r. 1393 až do konce 15. století! Snadno poznáme, že všechna nejstarší svědectví buď udávají rok 1393 aneb roku smrti sice neudávají, ale za to některé z nich vypravují okolnosti, z nichž bezpečně lze souditi na rok 1393 na př. suchota a polovyschlá Vltava. Rok 1383 najdeme nejprve v prameni, který při jednání o prohlášení za svatého v Římě byl v Praze i v Římě považován za pramen současný době sv. Jana dle výpovědi čtyř svědků odborníků. Dva z nich vypovídají jasně a určitě, dva méně určitě pro současnost. Je to rukopis metropolitní kapitoly zvaný „*Diarium metropolitanae ecclesiae*“ t. j. denník, o němž nyní v době rozkvětu pomocných věd dějepisných je všeobecný úsudek, že je psán po roce 1483 Janem z Krumlova, kapitolním děkanem, který r. 1488 v pozeňnaném věku zemřel. Zápis je takový:

1383

Johanco de ~~Duba~~ sumersus de ponte decretorum doctor.
Pomuk

Úsudek znalců o tomto zápisu je: Jan z Krumlova, stařec píšíci denník, t. j. z paměti, zmýlil se v roce, když později připsal 1383, jako se zmýlil ve jméně, když napsal napřed de Duba, ale pak se opravil a napsal Pomuk. Tento zápis měli v Římě a tak si vysvětlíme, proč do buly kanonisační přišel r. 1383. Také v Čechách bylo všeobecné přesvědčení pod vlivem autority kroniky Hájkovy, že rok je správný. Překlad tohoto zápisu je: Johánek z Pomuku potopený s mostu dekretů doktor. Po důkladných studiích Frindových a zvláště Tomkových, kteří učinili soupis všech kanovníků pražských a hodnostářů arcibiskupských velmi důkladný, je jisto ze dvou příčin, že zápis tento týká se generálního vikáře utopeného r. 1393 a že rok 1383 je chybný; 1. jen generální vikář měl jméno Johánek pro malou postavu a jen generální vikář byl dekretů doktor t. j. církevního práva ze všech kanovníků a hodnostářů arcibiskupských v letech 1383—1393.

Tento denník Jana z Krumlova četl jeden z nástupců jeho Václav z Wolfenburgu, který dal upevniti pamětní desku na mříž kolem hrobu sv. Jana, na níž byl r. 1383 označen jako úmrtní rok světcův. Od té doby objevuje se v historických pramenech 16. stol. rok 1383. R. 1541 vydal kroniku českou Václav Hájek z Líbočan, který četl v pramenech r. 1383 i 1393, jakož i to, že byl umučen pro hájení církevních práv a jinde zase pro zpovědní tajemství. Hájek ve své nekritičnosti uvedl na svět dva Jany z Pomuku a Nepomuku. Tento prý jako pražský kanovník byl utopen r. 1383 pro zachování zpovědního tajemství, onen jako generální vikář, byl umučen r. 1393 pro potvrzení opata Kladrubského. Vlivem této kroniky, která byla velmi rozšířena a oblíbena, až do r. 1752 bylo všeobecně v Čechách věřeno ve dvojici Janů a v úmrtní rok svatého Jana 1383. Když r. 1752 ve Vatikáně byla nalezena obžaloba Jana z Jenštejna na krále Václava, tu dva znamenití kritikové dějepisci a katoličtí kněží ukázali na chybu Hájkem zaviněnou, prohlásivše za rok umučení světcova r. 1393, ale zároveň pevně hájili jako také příčinu mučednictví zpovědní tajemství. Jsou to: český augustinián El. Sandrich řádovým jménem P. Athanasius a s. Josepho a piarista Gel. Dobner, zakladatel moderního českého dějezpytu. Po nich všichni nejlepší dějepisci u nás české i německé národnosti až na W. W. Tomka jsou přesvědčeni, že sv. Jan z Pomuku či Nepomuku, generální vikář, byl umučen r. 1393 pro hájení církevních práv a pro zachování zpovědního tajemství. Jsou to: Palacký, který nejen v době přísnější censury, ale i r. 1875, když již se nemusel censury báti, stejně píše o sv. Janu, Kalousek, Ginzl, Konst. Höfler, Frind, Eckert, Votka S. J., Štědrý, Stejskal a j. Známý z doby novější dějezpytec a profesor dějepisu na Karlově universitě, dr. Josef Pekař, veliký odborník ze školy Gollovy, který v době největší skličnosti všech přátel úcty svatojanské dne 15. května 1920 neohroženě se zastal úcty svatojanské jako pravého a vzácného odkazu národního dle hesla „padni komu padni“, je tak přesvědčen o oprávněnosti její, že dle něho ze všech českých svatých jen ještě sv. Vojtěch může se tak jistě a důkladně legitimovati před dějepisci přísnými jako sv. Jan Nepomucký.

IV. Co svědčí Bůh o sv. Janu Nepomuckém.

Řím prohlásil Jana z Pomuku za svatého ne tak proto, že národ český tak upřímně katolicky věřil ve svatého Jana, ani ne proto, že opravdová věda dějepisná nečinila proti němu žádných námitek, ale hlavně proto, že mluvil a svědčil také Bůh. Jak? Skrze zázraky, které se staly po smrti světcově na jeho přimluvu. Dle platných zákonů církevních o svatořečení musí býti zvláštní odbornou komisí zjištěny nad každou rozumnou pochybnost nejméně čtyři zázraky. Tak bylo také z Praze i v Římě zjištěno ve čtyřech případech: 1. Zázračné zachování jazyka sv. Jana v hrobě, kterým 300 let nebylo hnuto, toho údu těla lidského, který s okem prvně hníje. Jazyk ten byl nalezen před stočlennou společností, v níž byli tři lékaři a dva ranhojiči, kteří i jazyk nařízli, při otevření hrobu dne 15. dubna 1719. 2. Zázračné nabíhání téhož jazyka dne 27. ledna 1725, při čemž tmavočervená barva se zcela patrně měnila od zdola ke špičce v šarlatovou červenost. Tak stalo se před četnou komisí nejvěrohodnějších lidí, kteří pod přísahou vypovídali, co viděli. 3. Zázračné uzdravení Terezie Krebsovy z Mostu dne 21. listopadu 1701, které celé rámě levé následkem špatného léčení vymknutého palce tak schromlo, vyzáblo a seschlo, že na něm nezůstalo ani za lískový ořech masa. Ranlékař z Mostu, který nemocnou nějakou dobu léčil a po zázraku uzdravené rámě prohlížel, vypověděl pod přísahou při výslechu: . . . „O kéž by jinověrci byli viděli dřívější stav tohoto ramene a zase nynější po tak náhlém uzdravení, tuť by jistě byli přinuceni uznati pravdivost zázraku a prospěch z úcty svatých plynoucí.“ 4. Dne 22. února 1718 zázračné zachování sedmileté Rosálie Hoďánkové, dcery správce panství strakonického, která spadla pod točící se mlýnské kolo a byla přes celou hodinu dílem pod vodou dílem pod kolem, kamž se dostala jsouc hnána otevřeným stavidlem.

O ostatních zázracích, které se připisovaly sv. Janu, církev úředně nic neprohlásila a lze jim buď věřiti nebo nevěřiti. Tyto čtyři však nejsou žádná legenda, nýbrž nad každou rozumnou pochybnost dokázaná fakta, ovšem nadpřirozená. Dle mého soudu zvláště zázraky na jazyku doplňují podivohodně neúplnost lidských svědectví o mučednictví pro zpovědní tajemství. Proč by Bůh jinak chtěl právě jazyk oslaviti?

Že při těchto zázracích jde o skutečná fakta a o žádný podvod, může se každý dějepisec z procesních aktů a protokolů, v nichž jsou zapsány obšírně výpovědi celé řady očitých svědků — mezi nimi právníků a lékařů — pod přísahu vzatých. Doklady pro tyto nadpřirozené události vzhledem k zjištění skutkové povahy činu jsou takového druhu, že o nich musí každý nepředpojatý dějezcypotec i jiného světového názoru říci to, co řekl protestant Sickel, kapacita v tom oboru I. třídy, pro životopis a blahorečení sv. Panny Orlean-ské: „Die diplomatische Überlieferung der Processakten lässt nichts zu wünschen übrig.“ Smysl těch slov je, že listinný materiál je takového druhu, že jakákoliv rozumná pochybnost o zjištění fakta je vyloučena. Sickel, ač zázraky neuznával, přece podvod vyloučil

prohlásiv, že skutek vysvětliti nemůže, an by jinak musel zázrak uznati. Za to naši moderní „dějepytci“ před listinným materiálem o zázracích svatojanských buď strkají hlavu do písku a dělají, jakoby ničeho neviděli, aneb podezřívají jen, z katolíků, kněží, biskupů a kardinálů činí podvodníky a křivopřísežníky. A to vše ve jménu „vědy“. Pokrytci, jak to řekl Kristus Pán o břevnu a mrvě . . . ?!

My českoslovenští katolíci, jichž předkové od Šumavy až k Tatráům, scházejíce se u hrobu sv. Jana v Praze a dorozumívajíce se tu jednou řečí poznávali se jako jeden národní celek a utvrzovali se v národním i katolickém sebevědomí, máme pro rouhavé útoky a zatemňování našeho světce, kterého nám právem může záviděti celý svět, *dvojnásobnou povinnost* tohoto svého národního světce uctívati, jeho hájiti a hlásati, že nebude u nás lépe, dokud celý katolický národ se nesejde ve víře, naději a lásce u stříbrného hrobu sv. Jana. Jako jeho hrob je celý ze stříbra, tak i památka a úcta k němu je založena na stříbrném podkladě pravdy; stříbro a pravda, i kdyby sebe více byly černěny a zatemňovány, neztrácejí nikdy svého lesku.

Prof. Antonín Novák

NAŠE NÁRODNÍ OSVOBOZENÍ

Současné generaci ušla namnoze grandiosnost boje za svobodu. Události a příběhy světové války byly tak ohromující a jednotlivci na nich tolik osobně interesováni, že přešli zjevy historického významu jako politické události. Jen historik, který sledoval staletý boj českého národa za svobodu mohl plně oceniti události posledních let. Oslavujeme dnes ty, kdož bojovali za svobodu — a právem. Nesmíme však zapomenouti na tisíce a tisíce poctivých národních pracovníků, kteří žili téže myšlenky a padli na liše, aniž se dočkali jitra svobody.

Náš národ měl boj o své bytí vložený takměř do vínku. Stýkání a potýkání s němečtím — toť dle Palackého smysl našich dějin. Nelze popřít, že kmenové cítění národní a státní pospolitosti bylo jedním z nových pilířů naší samostatnosti. Není to až nacionalismus 18. stol., který tenkrát v Německu a v Itálii byl vedoucím motivem boje za neodvislost, náš český nacionalismus je mnohem staršího původu a táhne se dějinami jako červená nit.

V šestém století zaplavili Slované nížinu severoněmeckou, země sudetské a alpské, takže hranici jejich výboje na západě možno označiti linií od ústí Labe k ústí Pádu.

Než již v 8. století vzchopilo se Germánstvo k výboji ztracených držav. Karlovci organisovali tu velké státní celky a vyzbrojili národy germánské zbraní nad jiné nebezpečnou — vyšší kulturou. Styk s kulturní říší římskou a včasné přijetí křesťanství dal Němcům kulturní nádskok čtyř století, který ani dnes není ještě vyrovnán. Karel Veliký napadl ke konci 8. století západní hranici kmenů slovanských v Polabí a na pomezí českém. Na Labi podařilo se mu se pevně uchytit (Magdeburg, Halle), ale v hlubokých lesích českého pomezí zvolnil se krok německého výboje. Dovídáme se o několika nezdařených výpravách Karlových do Čech a o poplatku, který Čechové odváděli, aby se vyhnuli dalšímu pustošení. Snad právě boje s Kar-

lem Velikým a jeho nástupci uspišily u nás sjednocovací proces a postavily schopnou dynastii Přemyslovců v čelo kmene Čechů.

Žel, že čeští lidé v t. zv. severní marce (Nordgau) na Mohanu, Regnici a Nábě, tedy v nynějším Bavorsku a Falci byli ztraceni a ztratili brzo kontakt s bratry za Šumavou.

První Přemyslovci pochopili smysl dění. Viděli, že se mocnému sousedu neubrání a proto snažili se co nejdříve vyrovnat se mu ve vzdělání. A kultura tenkrát — to bylo křesťanství. Na čas byli jsme členy velké říše Svatoplukovy a odtud přijímali jsme Kristovo evangelium, hlásané jazykem slovanským. Jakmile ale Svatopluk zavřel oči, dávají se Spytihněv a Vratislav pod ochranu říše německé a země otvírá se německým kněžím. Když pak na počátku 10. století Maďari vyvrátili říši Velkomoravskou, mizí u nás po krátkém zápase liturgie slovanská a my jsme byli zařadění ve sféru kultury západní.

Tenkrát po prvé v dějinách jsme sebe určovali či lépe řečeno bylo rozhodnuto o našem sebeurčení.

Prostředí, do kterého jsme byli zařadění bylo snad kulturně vyspělejší než ono řecko-slovanské (byzantské), ale bylo nám národnostně nebezpečnější. Než pro tu dobu nebylo lepší volby. Nebyli bychom asi udrželi spojení se slovanským východem a snad ani s jihem, poněvadž přišli mezi nás a Jihoslovany Maďari, a i kdybychom si ono spojení udrželi, nebyla by nám zjemnělá ale pasivní kultura byzantská dala to, co jsme potřebovali. Slovanská povaha potřebuje pevných západních řádů, aby se nerozběhla za lecjakou utopii.

Západ pevné řady měl a můžeme litovat jen toho, že nám byly dodávány prostřednictvím Němců. Proto národní cit měl u nás tak velikou důležitost.

Svatý Václav položil základy k české politice na několik století. Byl za dobré s Němci, ale vším úsilím budoval pevný státní celek. Upřímně a co nejdříve měl národ náš přijmouti křesťanství, aby Němcům byla odňata záminka ku vpádům do země.

Jeho nástupci po dobrém nebo po zlém přidrží se této politiky. Později vyniká u českých knížat snaha být německým králům nepostradatelnými a dát si za každou pomoc platit. Jména Vratislava a Vladislava jsou tu dokladem. Kníže český stává se důležitým činitelem v říši, číšníkem a později kurfirstem a ponenáhlu stlačuje závislost Čech na říši na minimum. Osamostatnění církevní a titul královský byly důležité kroky k tomuto osamostatnění.

Než při tomto stýkání dochází k ohrožení mentality české myslí. Panovníci čeští žení se s německými princeznami, zvou do země německé řady a německé kolonisty a byly doby, kdy dvůr knížecí (království) se vlivem kulturní převahy západu poněmčil.

V českém lidu ozval se záhy protest. Již proti Vratislavovi (1061—1092) ozval se protest šlechty, když chtěl na biskupský stolec pražský dosadit Němce. Pronásledování mnichů obřadu slovanského a opěťované žádosti knížat a králů českých, aby dovolena byla u nás slovanská bohoslužba, svědčí s dostatek, že zápas o slovanský ráz Čech byl u nás ve XII. stol. dosti prudký.

Než tu přichází nečekaná pomoc. Čechům až dosavad odkáza-

ným na německé kulturní prostředí otevřela se Itálie se svými kulturními poklady. Intensivnější styk s kurií papežskou a pak činnost některých řeholí, které z Itálie neb Francie k nám přišly (zejména premonstráti a jejich biskup Zdik), osvobodila nás od jednostranného styku s Němci v době, kdy Polabští Slované umírají pod německou pěstí.

Blahodárný vliv románského prostředí jeví se u nás i jinak. Duchovenstvo české stykem s Římem bylo kulturně povzneseno a osvobozeno od poručnickování moci světské, takže mohlo se více věnovat kulturnímu povznesení národa.

Než nebylo ještě vyhráno. Několikrát ještě ohrozili naši národní a státní svéprávnost Němci, využívající sporů o trůn. Pak zaplavila nás kultura rytířská, která cele si podmanila naši dynastii a vychovala z posledních Přemyslovců kosmopolity neb pouhé Němce. Ale tenkrát vědomí národní bylo už tak silné, že staví se proti panovníkovi tak mocnému jako byl Přemysl Otakar II. Vzpouza Vítkovců a historie Závišova má silný akcent národnostní.

A nemine ani sto let a král český a zároveň císař německý Karel IV. je pyšný na to, že aspoň po matce pochází ze slavného rodu Přemyslova, on je to, který zove jazyk český „amabilis“ a doporučuje, aby děti kurfiřtů německých se mu učily. Jaká to změna za necelých sto let. Národ náš má první universitu ve střední Evropě, Praha je středem největší říše evropské. Dalimil v této době šel svou nacionálně žhavou kronikou.

Přichází hnutí husitské. Vedoucí myšlenkou je otázka náboženská, pak sociální, na konec však vyzní celé hnutí nacionálně, když země je ohrožována německými křižáky. Hus se nacionálně neexponuje, za to však vřelé citění vlastenecké najdeme u Příbrama a při volbě Jiříkově zaznamenává kronikář, že „mnozí sú plakali pro radost, že milý buoh vysvobodil je z moci německých kráľuov.“

Města se počestila, byly návázany svazky příbuzenské s Poláky a Slováky. Vypjatý nacionalismus odcizil státnímu citění Slezsko a Lužice, ale ty byly už tenkrát národnostně ztraceny.

Ve vnitřních poměrech přispěla síla myšlenky národní k tomu, že protivy náboženské nevyvinuly se v boj vášnivý, jistě na prospěch státního celku. Ač husitství poškodilo velice stabilitu českého státu, byli bychom uhájili stát i národní jeho charakter, kdyby nepřišlo lutheránství.

Je s podivem, že Češi tak snadno přijali toto cizí „novotné“ náboženství. Mravně znamenalo méně než husitství a národnostně bylo nebezpečné. Přijetím luterství přestal onen zdravý antagonismus Čechů proti Němcům a ještě více, přestala samostatnost českého myšlení a jednání. Dostali jsme se do vleku říšských Němců a jich sporů s císařem a na Bílé Hoře jsme vykrváceli za ně, kteří nás zradili a opustili. Taková byla morálka luteránství, šířeného u nás pány, začasté násilím. A kde se šířilo dobrovolně, šířilo se ze živého vzdoru proti Římu a také proto, že nechtělo po věřících tolik jako nesmlouvavý katolicismus.

Když potom byla celá země trestána za odboj a katolicismus

prohlášen za jedině trpěné náboženství ve státě, docházelo k přestupům houfným namnoze dobrovolným. Mnozí souhlasili jistě s místrem Kampanem, že nebylo vše v odboji zdravé, že bojovalo se za cizí zájmy. Když Češi viděli, jak jejich souvěrci Němci s lehkým srdcem ale napěchovanými váčky opouštěli vlast, kterou drancovaly po tolik let hordy švédských žoldnéřů sice ve jménu evangelia, ve skutečnosti pro kořist válečnou, mnozí rádi vraceli se k starému katolickému náboženství a neradi vzpomínali na německou okupaci Čech. A opět je to románské prostředí, které zmučené zemi poskytlo dvěstěletou periodu klidu a dovolilo sebrat rozptýlené síly národní. Přišli sem noví lidé, cizinci, kteří namnoze necitili s národem, ale nebrali mu národnost a víru. Přestaly duchamorné hádání o víru a národ vrácený katolicismu oddal se krásám barokového ovzduší. V době Balbínově, Pešínově, Krügeriově, Kořínkově dlužno hledati počátky nového národního probuzení. Úsilí Šturmovo a jeho „Svatováclavské matice“ snese dobře srovnání s Krameriovou expedicí. Církev katolická ve svých kněžích odchovala nám generaci buditelů, kteří způsobili zázrak národního probuzení. Kdy a jak protestanti přispěli k probuzení národního vědomí?

Tehdy — v době „temna“ — prožil národ plně a sytě myšlenkové vření, které šlo Evropou. Zas po dlouhé době otevřely se nám okna do románské Evropy. Husitství nás obklíčilo čínskou zdí a luteránství otevřelo nám jen svět germánský, který byl vědecky jalový a umělecky mrtvý. Proto jsme renesancí téměř zaspali a zaspali bychom i baroko, kdybychom v protestantském ovzduší zůstali.

Oceňujeme-li z tohoto hlediska Bílou Horu, řekneme o ní, že nás vrátila svému prostředí.

Prožili jsme dobu národního obrození, vyvolaného v poslední své fási jako oposici proti germanisujícím snahám Josefa II.

Vzdělání, které bývalo výhradou šlechty a stavu kněžského, se šíří mezi měšťanstvo a to přejímá v revoluční době r. 1848 vedení politické. Šlechta přichází teprve v letech šedesátých, když Vídeň sahá na státoprávní postavení koruny. Než od šlechty, pokud zůstala českou, nedalo se nic čekat a my vidíme, že živly občanské trvale ujímají se vedení národního. Tenkrát náboženské vyznání nikomu nebránilo v národní práci. Evangelíci svorně s katolíky křísili lid „z mdloby útisku k novému žití“. To proto, že byli to lidé věřící.

Kde jsou dnes doby vlasteneckého zanícení a vlastenecké práce. Jen v kritických letech 1915-18 dovedl se český lid ještě semknout k svorné národní práci a činy legií vykonal nesmrtelné dílo.

Neexistovala tenkrát otázka náboženská, která dnes rozeštvává národ na několik táborů. První pluky legií v Rusku nesly jména sv. Václava, sv. Cyrilla a Methoděje. Pak byl zaset nesvár mezi legionáře. Překřtěni na potomky Husitů a když nemohli následovat předky naše v jejich zbožnosti, následovali je aspoň v jejich poblouznění a vzdoru proti církvi katolické. Legionáři měli být novou šlechtou národní. Cím jsou dnes? Kolik si jich dalo zaplatit služby prokázané národu, kolik jich vědomě a nevědomě pracuje ve službách, jež nejsou ku cti českému jménu?

Někdo vzal si do hlavy šílenou myšlenku provést u nás restauraci protestantismu. Prostředky, jichž bylo užito, nebyly o nic mravnější prostředků Ferdinandových. A výsledek? Třebaže velké naděje byly pohřbeny, přece připravuje se cesta smíru s Němci. Jako kdysi z falešného humanitářství budeme se lísat k Němcům, kteří nám nemohou kulturně dnes nic poskytnouti, naopak jenom naočkují bacily skepse a negace na náš národní strom, který by chtěl raději růst v jasů a slunci románského nebe.

I dnes je nám románský svět otevřen a zůstaneme s ním spjati — zůstaneme-li katolíky. Rozbují-li se v nás sektářství, ztratíme duševní kontakt s ohnisky kultury s Itálií a Francií a budeme dále odkájeni splešky německé, protestantské kultury.

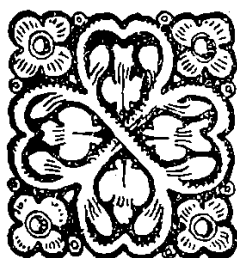
Máme na vybranou a já věřím v genia českého národa, že pochopí, kde je naše místo. Úsilí jednotlivců se rozbije o nový duchovní proud křesťanské renesance, která vrátí národ náš katolicismu a naplní naše chaloupky radostí ze života a vírou v národní štěstí.

Abychom shrnuli krátce vývody článku, jest nesporné, že katolicismus byl v otázkách národních daleko spolehlivější a o vybudování českého státu měl daleko více zásluh než reformace. Reformace oslabila stát náš válkami husitskými a na okraj zkázy přivedla Bílou Horou. Katolicismus v Karlu IV. má budovatele českého státu nad jiné významného a následky Bílé Hory byly odčiněny zase jen tichou prací katolických kněží a buditelů.

Kdyby zákonodárci naši začtli se do dějin a hledali jejich smysl, nemohli by než ze všech sil podporovati rozkvět katolicismu, z důvodů národních, státních i mravních.

Nikdo nemůže být v pochybnostech o tom, že český protestantismus, který se rozložil na několik racionalistických sekt a tím méně československá církev mohl by mravně obroditi náš lid.

A vzpomeneme-li ještě československé vzájemnosti a velkých úkolů, které nás čekají v Rusku, nemůžeme než s pýchou hlásiti se ke katolicismu a o jeho rozkvět ze všech sil pracovati.

Josef Vraštil S. J.

KNĚŽÍ, BUDITELÉ VĚDOMÍ NÁRODNÍHO

Za Josefa II. stahovaly se nad Čechami nebezpečné mraky; poněmčení škol, státem nařízené, mělo zatíti českému národu hlubokou ránu. Všecko mělo býti zcentralisováno, všecko poněmčeno. Proti tomuto útlaku zvedla se řada vlastimilů, kteří vědomí národní, ve věku 17. a 18. velmi pokleslé, vzpružili a celý národ obrodili.

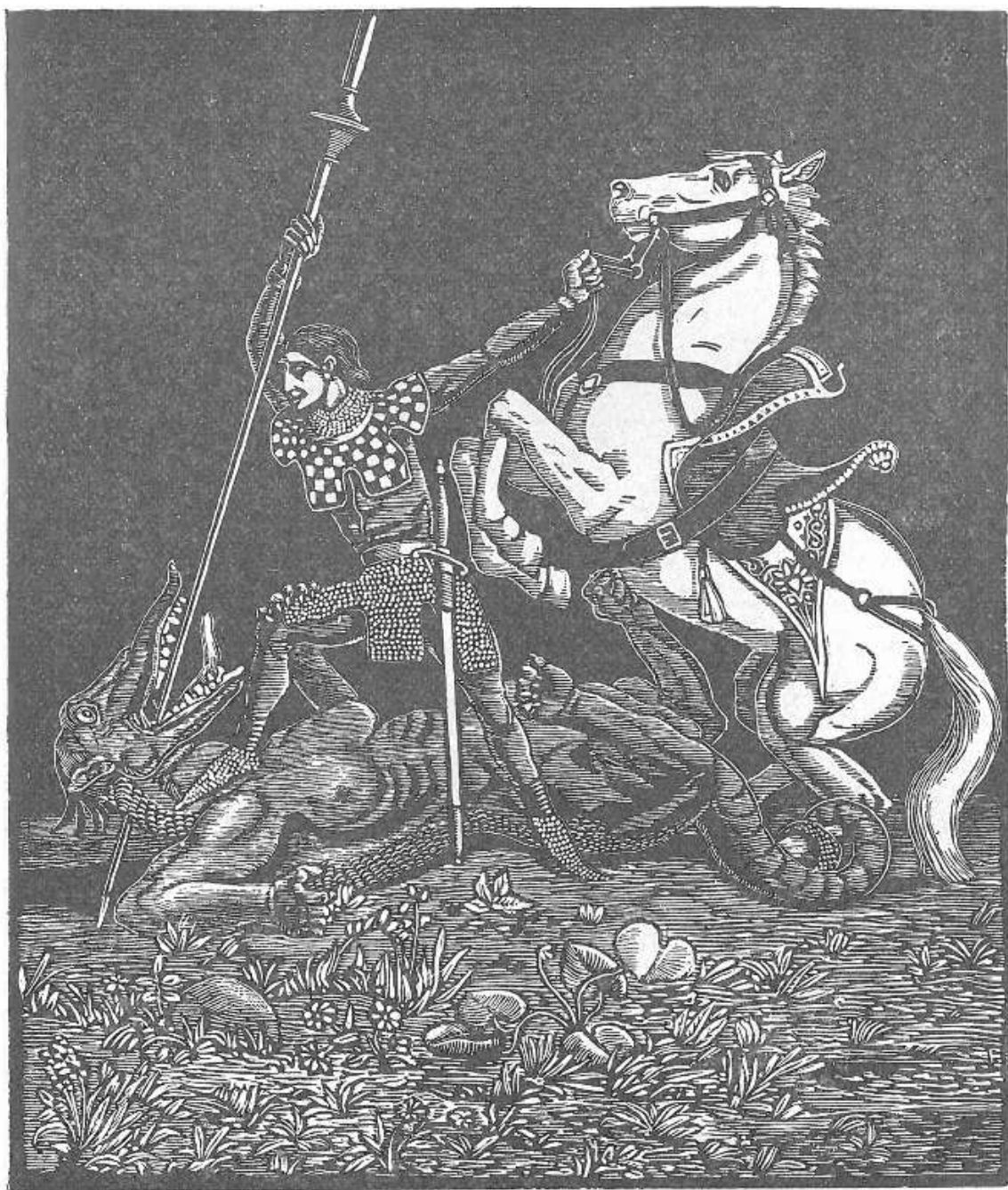
Lvi podíl na té práci má kněžstvo světské i řeholní.

Obrození národa českého dalo se především studiem českých dějin. V tomto oboru nejvíce pracovali kněží řeholní. Po příslovečně pílých pracích benediktinů Pitera a Ziegelbauera byl to hlavně piarista Gelasius Dobner, otec kritického dějepytu českého, jenž důmyslným rozbořem Hájkovy kroniky a jejich nesprávností prorazil cestu k správnému nazírání na naši minulost. Vedle tohoto šestisvazkového díla, psaného latinsky, „*Annales Haiecciani*“, vydal v jiném, rovněž šestisvazkovém, „*Monumenta historica regni Bohemiae*“, po prvé hlavní prameny dějin českých.

Jeho řádový bratr Mikuláš Adankt Voigt napsal po vzoru Montesquieově po německu knihu o duchu českých zákonů a vykonal základní studie o českém mincovnictví. Mimo to vydal Voigt latinsky „*Obrazy učenců a umělců českých a moravských*“ a dva ročníky „*Příspěvků k písemnictví českému a moravskému*“.

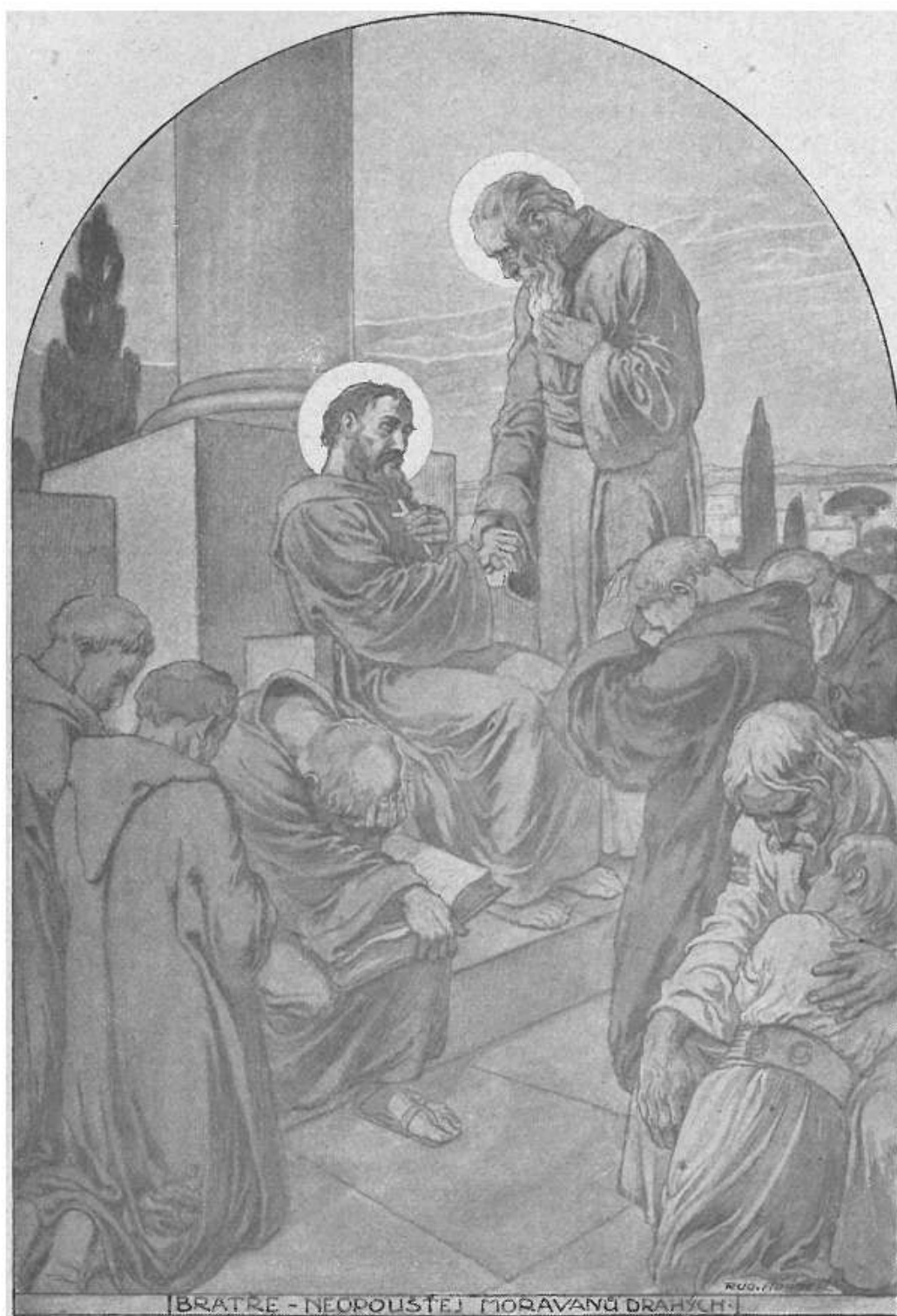
Třetí piarista, Jaroslav Schaller, napsal dvě veliká díla místopisná, jedno šestnáctisvazkové o celých Čechách, druhé čtyřsvazkové o městě Praze. Moravě se dostalo obšírného místopisu politického i církevního skoro o padesát let později z pera rajhradského benediktina Řehoře Volného. Zmínky ještě zasluhují profesori dějepisu exjesuité Fr. Pubička, jenž napsal mnohosvazkové „*Chronologické dějiny Čech*“, a Jgnát Dornova, původce drobnějších spisů o kulturních dějinách naší vlasti.

Se studiem dějin českých spojovány snahy o obrození českého jazyka. Jako v starších dobách našeho písemnictví souvisí ta činnost s úpravou českého překladu Písma sv. Přední zásluhu o to mají

Emil Patoušský

Sv. Jiří

R. Adámek

Smrt sv. Cyrila

pavlání Fortunát *Durych* a František Faustin *Procházka*, kteří roku 1778—80 poopravili text jezuitské bible Svatováclavské, přihlížejíc k bratrské bibli kralické. Po dvaceti letech provedl Procházka úpravu tu po druhé ještě důkladněji. Tak se stalo Písmo sv. v jádřném rouše českém pro celá pokolení vzorem správného jazyka a pravopisu. Durych byl mimo to studiem biblickým přiveden ku poznání jazyka staročeského a stal se tak zakladatelem slavistiky, v níž nad učitele a přítele svého daleko vynikl kněz Josef *Dobrovský*. Vydal r. 1822 po latinsku prvou vědeckou „Mluvnici církevní slovanštiny“. Důležitá je také jeho německy psaná „Mluvnice jazyka českého“. Od něho pochází novočeský pravopis, t. zv. analogický, jenž znamená proti bratrskému veliký pokrok. Dobrovský také prvý ukázal, že se má v češtině básnění prosodii přízvučnou nikoli časoměrnou. Od něho pochází první soustavné zpracování dějin českého písemnictví. Pozoruhodné jsou rovněž některé jeho studie dějezpytné o sporných otázkách z nejstarší doby dějin českých. Dobrovský byl ovšem prosáklý duchem racionalistického osvícenství. Psal svá díla učená po německu, zoufaje bolestně nad ožitím národa — ale právě jeho snazivá práce vědecká nadchla mladší síly, plně radostné naděje v lepší budoucnost: Dobrovský uvedl na dráhu vědeckou Palackého.

Ze zrušených klášterních bibliotek dány vzácné rukopisy české a staré tisky do universitní knihovny pražské. O její uspořádání má velkou zásluhu první její správce premonstrát Karel Rafael *Ungar*. S tou prací souvisí jeho vydání *Balbínova* díla „Učené Čechy“ — téměř sto let po smrti spisovatelově. Je to přehled literární činnosti v Čechách za dřívějších věků, soupis předních knihoven českých a jejich nejvzácnějších rukopisů. Ta kniha byla uvedeným už badatelům ještě v rukopise východiskem práce.

Ještě více než pro universitní knihovnu Ungar, znamená pro nejznamenitější klášterní knihovnu, strahovskou, její tehdejší knihovník Bohumír *Dlabač*, jemný znalec umění, skladatel velmi důležitého slovníku umělců, kteří v Čechách kdy žili a působili. Mnohé velmi cenné rukopisy, zašantročené ze zrušených klášterů židovským antikvářům, láskyplnou svou snahou tehda zachránil.

Ještě jiné dílo *Balbínovo*, které se dočkalo vydání také sto let po vzniku, mělo veliký význam pro národní obrození. Je to proslulá jeho knížka: „O stavu země české kdysi šťastném, nyní zuboženém“, známější pod jménem „Obrana jazyka českého“, správněji: „Rozprava na obranu jazyka slovanského, zvláště českého.“ Plamenné výčitky její těm, kteří svou činností veřejnou ve věku 17. byli vinní větším a větším úpadkem národa a řečí jeho, slova lásky a oddanosti k vlasti, neméně horoucí než nejpohnutější věty „Kšaftu“ Komenského, byla vládnímu josefinismu a centralismu tak silná a přes uvolnění censury tak nemilá, že celé vydání roku 1775 zkonfiskováno a vydavatel, Fr. M. Pelcl na několik dní vsazen do žaláře. Myšlenky knížky Balbínovy staly se však základem všech pozdějších oprav jazyka českého.

Lásku Balbínovu k vlasti a řeči české vštěpoval svým posluchačům po lidský věk vroucí ctitel jeho, jezuita Stanislav *Vydra*, profe-

sor matematiky na universitě pražské, třebaš mu bylo přednášet latinsky a později německy. Na jeho působnost národně uvědomující v době té vděčně vzpomínají nejstarší buditelé družiny Puchmajerovy stejně jako mladší generace Jungmannova, jenž elegií na smrt Vydrovu zakončil slovy: „Bylť jest, jakých málo v světě, člověk, křesťan, kněz a Čech.“

Nástupcem Vydrovým v universitním kazatelství byl světský kněz Bernard *Bolzano*, Němec sice, ale národu českému příznivý. Jsa znalcem soudobé filosofie, poutal mysl posluchačů hlubokými „Řečmi vzdělavacími“, jež byly jen z části vydány tiskem a kolovaly v četných prepisech až do let padesátých, kdy konečně vydány souborně. Názory Bolzanovy nebyly sice ve všem přesně církevní, ale nelze upřít, že právě v tehdejší rozumářské době měly převahou dobrý účinek. Narazil spíše u vrchností státní nežli církevní, jsa rozhodným přívržencem ústavní formy vládní právě v době, kdy absolutismus zase utužován.

Po česku začali s úspěchem filosofií pěstovati kněží Antonín *Marek* a Vincenc *Zahradník*.

Marek za souhlasu Jungmannova vytvořil potřebnou odbornou terminologii. Zahradník vynikal hlubším pojetím obsahu. Od něho je též duchaplná sbírka lessingovských bajek. Škoda, že pozdější nadaní filosofové kněží, křížovník Augustin *Smetana* a augustinián Frant. Matouš *Klácel*, sešli na scestí filosofie nevěrecké.

První pěstitele novočeské poesie byli také namnoze kněží. Vůdcem první naší básnické školy je Antonín Jaroslav *Puchmajer*, jenž zásady Dobrovského o přízvukné prosodii uvedl po prvé v život proslulou sbírkou „Sebrání básní a zpěvů“, k níž mimo něho přispívali kněží téže družiny Vojtěch *Nejedlý*, Jos. *Rautenkranc* a j. Z druhů Jungmannových sem patří zvláště Ant. *Marek*, z jehož básnických poslání se učil i Kollár vzájemnosti slovanské. Ze školy Čelakovského třeba uvést aspoň Josefa Vlastimila *Kamaryta*, sběratele duchovních písní národních a Frant. Vacka *Kamenického*. Nejpopulárnějším z nich stal se později Boleslav *Jablonský* (Karel Eugen Tupý) sbírkou básní didaktických, nazvanou „Moudrost otcovská“. Mimo jiné obory i v básnictví vynikli jeho současníci Karel Al. *Vinařický* a Václav *Štulc*, na Moravě Fr. *Sušil*.

O školství české zasloužili se arcibiskup pražský Václav *Chlumčavský* z *Přestavlk*, zakladatel prvních dvou reálků v Čechách a známý podporovatel Jungmannův, o češtinu na školách se přičiňovali plamennými memorandy, články, knížkami a snahami *Vinařický*, Fr. J. *Sláma*, Fr. Š. *Vrána*, Fr. Alois *Vacek* Kopidlanský, před nimi už Josef Liboslav *Ziegler*, Čeněk z *Vartemberka* a mnozí jiní.

Z tohoto suchého náčrtu činností kněží buditelů ve prospěch národa a jazyka českého viděti plnou oprávněnost známých slov K. Havlíčka Borovského (Epištoly kutnohorské, XXIV.):

„Známa věc jest, že naše duchovenstvo katolické bylo vždycky nejhlavnější silou českého vlastenectví, ba může se zrovna říci bez pochybnosti, že vlastně duchovenstvo katolické bylo počátkem a zakladatelem celého našeho vlastenectví. Největší část těch pokroků,

které náš národní jazyk v životě vzdělanějších tříd učinil, jest jistě zásluhou duchovenstva.

Událost tato, kterou nikdo upíratí nesmí a nebude, vykládá se dílem sama z okolností. V předbřeznových našich dobách nebyl ani jeden vzdělanější stav, který by k povolání svému nějaké povědomosti jazyka českého byl potřeboval, kromě duchovních; kromě toho společné přebývání v seminářích zavdalo dobrou příležitost k rozšiřování zásad vlasteneckých mezi kněžstvem, které se tím více ujaly, protože největší část našich kněží právě z rodičů rolnických neb menších měst pocházela, mezi kterými ještě cit národní nebyl vypuzen a utlačen a tak tím větší soucit ve mladých mužích se nacházel k pěstování a zvelebení své utlačené národnosti. K tomu ještě přidejme, že kněžstvo vůbec nikdy nebylo od germanisující vlády tak odvislé jako úřednictvo a jiné stavy, a máme všechny přirozené příčiny toho úkazu pohromadě, že kněžstvo naše bylo hlavním pěstitelem národnosti."

Stanislav Bojar

VYKOUPENÍ

*Hlučící město, naduté kominy továren
do kraje zpupně se smály
a oči dělníků, kteří se rozešli do bílých cest,
potichu žalovaly.*

*Nad chudým květem se nejedny sepjaly
drsné a zkřivené ruce. —
Je, strojů otroky zčernalých děr, jen žizni živili
a sliby revoluce,*

*bezcitnou hmotou, nenávisti žlutým plamenem,
zahořklým sobectví chlebem.
Bolestná byla svítání, bolestné domů návraty
pod mlčelivým nebem.*

*Až jednou jitro jásavé se na ně usmálo,
že šťastni povstali s loží.
A zjevení, jež v louky kvetoucí je`s láskou volalo
— byl bílý Anděl Boží.*

Balady.

Vilém Bitnar

NOVÁ KATOLICKÁ LITERATURA

Chronologický přehled

Když roku 1878 vyšlo v Brně první číslo časopisu *Obzor*, netušil v něm mnohý z jeho čtenářů prvního zvěstovatele nového mocného hnutí v české literatuře básnické. Myslivým hlavám katolicky cítících lidí bylo však již jasno, že je veta po kulturní jednotnosti českého národa i že blahý sen o panenské literatuře rozplynul se v niveč. Ty tam byly doby, kdy laická inteligence šla ruka v ruce s katolickým duchovenstvem za společným cílem kulturního povznesení národa. V letech šedesátých rozbujel liberalismus v české inteligenci tou měrou, že katolíkům bylo nutno brániti se založením samostatných listů politických.

Osamostatnění politickému následovala brzo odluka literární. Protože starší odborné revue katolické, „*Časopis katolického duchovenstva*“ (1828) a „*Blahověst*“ (1847), beletrii se nevěnovaly, bylo třeba založiti list nový a to se stalo na Moravě „*Obzorem*“ (1878), který redigoval básník *Vladimír Šťastný* (1841). Po celé desetiletí byl list vůdčím orgánem literárním a pojitelem doby Sušilovy s dobou současnou. Seskupil kol sebe četné pracovníky všech oborů duševní činnosti.

Historik Vincenc *Brandl* (1834), jazykoznalec František *Bartoš* (1837), znalec filosofie středověké Josef *Pospíšil* (1845), národní filolog Alois *Hlavinka* (1852), sběratel pohádek Jan Miroslav *Bakalář* (1857), historik Alois *Slovák* (1859), slezský a hanácký folklorista Jan *Vyhliďal* (1861), topograf Jan *Tenora* (1863) založili s jinými vědeckou pověst listu.

V družině povídkářů byli Františka *Stránecká* (1839), Josef M. *Kadlcák* (1856), Alois *Dostál* (1858), Karel *Křen* (1861), Bohumil *Brodský* (1862), Čeněk *Kramoliš* (1862), své první obrázky v listě uložila Gabriela *Preissová* (1862), především však Václav *Kosmák* (1843), jehož povídky a romány učinily „*Obzor*“ hledaným v lidu i inteligenci. Smrtí Kosmákovou sláva „*Obzoru*“ ovšem značně pobledla a mladý dorost stával se listu nevěrným. Šťastný těžce nesl, že list klesá s bývalé umělecké výše, sledoval horlivě prvotiny básnické v bohosloveckém „*Museu*“, volal po dobrém povídkáři v mladé generaci, ale úpadek listu tím nezadržel.

V básnické družině „*Obzoru*“ vynikli vedle Šťastného Jan *Nečas*

(1849), Jaroslav Tichý (1853), Josef Kalus (1855), Ferdinand Pěčka Mistecký (1861), Jakub Pavelka (1865), Jarolím Stanislav Pavlík (1865), František Chrám (1868) a Antonín Pavelčík (1869).

V Čechách byly poměry horší než na Moravě. Katolická literatura byla přezírána v listech denních i v měsíčních. Proto počalo katolické „Družstvo Vlast“ vydávat měsíční revui *Vlast* (1884), kterou až do své smrti redigoval Tomáš Škrdle (1853). List šťastně zahájený studií o zemřelém Třebízském, uvítán byl od katolíků radostně a od liberálů plně respektován. Hned s počátku seskupila se kol něho hojnost spisovatelů z Čech i z Moravy. Znamenité literárně-filosofické studie, které psal hned do prvních ročníků František Pohunek (1846), jakož i básně Vojtěcha Pakosty (1846), přilákaly mnoho čtenářstva.

Vědecké práce a literární pojednání psali do listu mimo jiné Jan Bloksa (1861), Jan Halouzka (1856), Tomáš Josef Jiroušek (1858), Alfons Jaromír Žák (1868), Vlastimil Hálek (1868), jesuita P. Josef Svoboda, Bohumil Hahl, Karel Konrád, Ed. Šittler, František V. Sasinek a četní laici, z nichž Alois Mattuška, František Bačkovský, Václav Řezníček, Čeněk Zibrt a Josef Flekáček.

Z četné obce povídkářů jmenuji aspoň: Petr Kopal (1834), Ed. Brynych (1846), Václav Špaček (1856), Alois Dostál (1858), František Jiří Košťál (1857), Bohumil Brodský (1862), Vlasta Pittnerová (1858).

Básnická družina je reprezentována jmény: Matěj Kovář (1840), Jan Ježek (1849), Florián Březina (1849), Josef Kachník (1859), Josef Tumpach (1862), Antonín Buland (1862), Josef Šimon (1862), Prokop Zaletěl (1863), Vladimír Hornov (1870), Jan Voborský (1866).

Ve „Vlasti“ objevily se i práce moderních básníků katolických, Baara, Boušky, Lutinova, Leubnera, Dvořáka, Skalíka, Karníka. Ze starších byl František Kyselý (1857) z prvních zakladatelů „Družstva Vlast“ a Adam Chlumecký občasným dodavatelem prósy. List zásluhou Škrdlovou hojně financovaný byl by vůbec soustředil kol sebe celou obec starších i mladších katolických literátů, kdyby byla později nenastala neblahá roztržka s nejlepšími zástupci mládeže. „Vlast“ během let nashromáždila ve svých svazcích mnoho cenného materiálu, ale vrcholu krásné katolické prósy a poesie nedosáhla. Za redakce Aloise Dostála (od 1913) osvěžován je básnický obsah listu přílivem nejmladších, z nichž nejvíce se mu věnují Václav Poledne (1888) a Václav Žalud (1888).

Současně s pražskou „Vlastí“ uvedl v Brně do života benediktin Placid Jan Mathon (1841) list věnovaný zájmům křesťanského písemnictví:

Zprávy apoštolátu tisku (1884). List posuzoval tehdejší literaturu přísně se stanoviska náboženského a zahájil společně s „Vlastí“ a s „Obzorem“ kampaň proti nevěrecké části díla Jaroslava Vrchlického a jeho školy. Již druhým ročníkem změnil list titul a vycházel dále jako „*Hlidka literární*“ (1885).

K této literární skupině náleží také Almanach bohoslovců brněnských *Růže Sušilova* (1885), redigovaný Aloisem Hlavinkou. Dále list českomoravských bohoslovců *Museum* (1885), který před tím po 19 let vycházel psaný. Redaktorem prvního tištěného ročníku byl básník

Josef Vejchodský (1863). List se stal důležitým pramenem literární historie, neboť vedle četných studií ukládají v něm své prvotiny básnické mladi bohoslovci všech seminářů. Konečně *Almanach bohoslovců slovanských v Rakousku* (1888), který vyšel redakcí Ignáce Sedláčka (1863) náhradou za příslušný ročník „Musea“.

Stranou oficiálních katolických orgánů vyrůstali v letech sedmdesátých tři velicí básníci, kteří o rozvoj katolické poesie mají neocenitelné zásluhy. Již roku 1872 jako pražský bohoslovec otiskl Jaroslav Vrchlický (1853) cyklus sonetů „V záři nebes“ (Blahověst), který byl stkvělou předzvěstí pozdější duchovní lyriky Xavera Dvořáka. Roku 1876 jal se překládati *Danteovu* Božskou komedii, kterou brzo na to vydal tiskem (1879—1882). Roku 1877 vytvořil *Legendu o sv. Prokopu*. Později obohatil katolickou poesii českou mimo mnohé menší kusy překladem *Tassova* Osvobozeného Jerusalema (1889), *Danteovy* lyriky (1890, 1891), *Verdaguerovy* Atlantidy (1891) a téhož roku počal studovati *Calderona*, z něhož překlady počal otiskovati (od roku 1899).

Vrchlický nebyl ovšem básníkem vysloveně katolickým, ale mimo jmenované překlady vrcholků katolické poesie světové dala by se i z jeho původní tvorby vybrati bohatá anthologie poesie ryze křesťanské. Celý *duchovní rok básníkův* lze sestaviti z jeho básní vánočních, velikonočních, svatodušních, mariánských, poutnických, bohatý *Sen o středověku* z jeho legend, balad a zpěvů svatográlských. V jeho lyrice našlo by se mnoho cudné *Erotiky prerafaelské*, celý cyklus *Portretů katolických básníků*, lyrika i epika tvořená v duchu poesie *Dantovy* a vzácná *Intimní lyrika křesťanská* v cyklech „In memoriam“ (1903) a „Modlitby“ (1904). Vrchlický stal se v letech devadesátých přítelem snah mladých básníků katolických, ba na sklonku život i spolupracovníkem revue „Meditace“ (1908) a zemřel jako katolick křesťan.

Vedle něho rostl Julius Zeyer (1841). České poesii dostalo se již jeho „Románem o věrném přátelství Amise a Amila“ (1877) plodu horoucně vznícené poesie gotické, prvního ryzího *snu o katolickém středověku*. V jeho „Obnovených obrazech“ najdou se krásné kusy *prerafaelského umění* (Král Kofetua 1893, Kronika o sv. Brandanu 1884, Sestra Paskalina 1884). Ohlasy *starokřesťanské poesie* keltické a nordické a mnohé z jeho děl, vytvořených v letech devadesátých, náležejí k vrcholům české katolické poesie (Příchod ženichův 1896, Zahrada Mariánská 1897). Zeyer stal se horlivým spolupracovníkem katolické revue „Nový život“ hned od jejího počátku a také on zemřel jako katolík.

Trojici doplňuje na počátku osmdesátých let Adam Chlumecký (1854), básník visionář, který ve svých velkých epických zpěvech povznáší se k mohutné plastice poesie *Dantovy* a *Miltonovy*. V jiných básních otevřel utajené bohaté zdroje lidové poesie pohádkové.

Jejich orgánem stala se především *Hlídka literární*, která za redakce filosofa a estetika Pavla Vychodila (1862) otevřela se i mladým básníkům, kteří se tu kritickými statěmi a studiemi připravovali theoreticky k svojí umělecké tvorbě. „Hlídka“ byla jim ovšem školou

výbornou. Kolem listu seskupena byla starší generace znamenitých literárních kritiků a essayistů tak zvané „moravské kritiky“. Byli to František Rypáček (1853), František Bílý (1854), Leandr Čech (1854), Jan Korec (1856), Lev Šolc (1861), O. S. Vetti (1861), Augustin Vrzal (1864). Z přechodné generace psali sem František Kyselý (1857) a Josef Vejchodský (1863). Vedle nich objevila se nyní řada nových jmen a svěžích talentů, z nichž většina stala se později pýchou katolické naší literatury: Method Zavoral (1862), Prokop Šup (1866), František Skalík (1867), Sigismund Bouška (1867), František Holeček (1871) a Karel Dostál Lutínov (1871).

Když Josef Vévoda (1864) počal vydávati v Olomouci zábavně poučný časopis pro lid *Náš domov* (1891), skupila se kolem listu většina mladé generace. Jiní z nich tiskli v orgánech mimokatolických a v listech starší generace. Byli to zejména vroucí mariánský a eucharistický lyrik Xaver Dvořák (1858), František Leubner (1867), Rudolf Stupavský (1868), Alois Lang (1869), Antonín Thein Runié (1870) a František B. Vaněk (1872).

Svěží proud katolického romantismu zachvátil kromě těchto mladých kněží i básníky laiky. Více méně podlehlí kouzlu gotické poesie katolické Otakar Březina (1868), Otakar Auředniček (1868), Jaroslav Kvapil (1868), Jaromír Borecký (1869), Jan Karník (1870), Jiří Karásek ze Lvovic (1871), Alfons Breska (1873), Karel Hlaváček (1874), Vilém Bitnar (1874), Julius Alois Koráb (1874), František Seikanina (1875), Adolf Racek (1876) a Emanuel Lešetický z Lešehradu (1877). Společně s mladými básníky laiky účastnili se katoličtí poetové *Almanachu secesse* (Praha 1896) a s družinou lumírovskou *almanachu Lublani* (Praha 1896).

Tato kulturní nálada na počátku let devadesátých, zbytečně ostré útoky starší katolické generace na dílo Vrchlického, a prudký rozpor v nazírání na umění mezi starší i mladou generací vedly tehdy k ohnivému sbratřování se mladých kněží a laiků, kteří se konečně seskupili kolem ušlechtilého mecenáše a staříckého básníka buditele, vyšehradského kanovníka Beneše Methoda Kuldy (1829), majíce v čele básníky Xavera Dvořáka, Sigismunda Boušku, Karla Dostála Lutínova a Františka Skalíka. Berouce vhodnou záminku v trojnásobném jubileu, které Kulda slavil roku 1895, vydali v počtu 51 almanachů *Pod jedním praporem* (1895), který se stal úhelným kamenem stavby moderní katolické poesie v Čechách.

Současně *Manifestem*, který Sigismund Bouška jménem mladých spisovatelů otiskl v „Nivě“ (1895), bylo hnutí oznámeno literární veřejností, a ta ústy kritika V. F. Krejčího v „Rozhledech“ (1895) označila je jako *Katolickou Modernu*. Téhož roku ještě dostalo se mladému hnutí i *uměleckého programu*, který zhustil Lutínov v znamenité své studii *Co jest poesie* (Hlídka literární 1895), a v němž název „Katolické moderny“ akceptoval.

Horečné úsilí mladých talentů vedlo důsledně k založení vlastní umělecké revue. Dne 20. srpna 1895 sešli se v dřevěném kostelíčku Národopisné výstavy v Praze a usnesli se, že budou vydávati revui, která po návrhu Lutínova nazvána *Nový život* (1896). Redaktorem

stal se Lutínov, který jest od té doby hlavou celého hnutí a iniciátorem všech významných literárních podniků katolických až podnes.

Současně s vyjitím „Nového života“ přeměnila se Vychodílova „Hlídkka literární“ ve vědecký orgán apologetický a filosofický, nazvaný *Hlídkka* (1896), který doplnila ještě v Praze založená vědecká revue *Aletheia* (1897), redigovaná Karlem Vondruškou (1859).

Význam „Nového života“ pro českou literární a uměleckou kulturu je dalekosáhlý. Kol něho soustředili se nejen významní básníci generace starší a přechodní, Julius Zeyer, Adam Chlumecký, Josef Kalus, Jan Spáčil Žeránovský (1857), František Kyselý, František Valoušek (1863), Jos. Vejchodský a Josef Mottl (1864), Jan Loriš (1860), Otakar Bystřina (1861), Josef Merhaut (1863), František Novák (1867) a samouk Antonín Travěnek (1867), ale ryze umělecký program získal i laiky nejmladší generace, jako byli malíř a lyrik impresionista Franta Kaván (1866), Aug. Rozsypalová, Otakar Březina, Jan Karník, Vilém Bitnar, J. A. Koráb, A. Breska, Fr. Šekanina, Ad. Racek, Em. z Lešehradu, Inocenc Arnošt Bláha (1879), Karel Šelep (1885) Julius Brabec, Antonín Hruza, Marie Kavánová, z essayistů mystického sochaře Františka Bílka (1872), Jos. Floriána (1873), Zdenku Braunerovou (1862), Dr. Františka Přikryla (1857), orientalistu Rudolfa Dvořáka (1860), překladatele ze španělštiny Alfonse Pikharta (1861), novoidealistického filosofa Jos. Kratochvila (1882), Štěpána Kožušníčka, Louise Špačka, R. B. Máchu a prosaisty takového významu, jako Růžena Svobodová (1868).

Básníci z řad mladého kněžstva byli zastoupeni mimo redaktora Lutínova jmény X. Dvořák, S. Bouška, Fr. Leubner, Fr. Skalík, jesuita Fr. Žák, R. Stupavský, Jindřich Šimon Baar (1869), A. Thein Runié, Fr. Holeček, Sigismund baron Utten-Rodt (1871), F. B. Vaňek, Otakar Tauber (1872), Josef Šorm (1873), Martin Chudoba (1874), František Dohnal (1876), Josef Pospíšil (1876), František Hrubý Bukovec (1877), Miloslav Javorník (1877), Jakub Deml (1878), František Eisler (1878), Bedřich Konařík-Bečvan (1878), František Odvalil (1880), Rudolf Linhart (1883), Emanuel Masák (1883).

Essayisté reprezentováni jmény Bedřich Jiříček (1858), Karel Vrátný (1867), Alois Kolisek (1868), Alois Musil (1868), Alois Lang (1869), Emilian Paukner (1869), Jan Šrámek (1870), Alois Spisar (1874), Frant. Starý (1874), Frant. Světlík (1875), Alois Svojsík (1875), Václav Lankaš (1877), František Hrachovský (1879), Adolf Jašek (1880) a překladatel Fogazzara Ignác Husička (1880). K nim dlužno připojit i opata Methoda Zavorala (1862) a Isidora Zahradníka (1864), kteří spolupracovali na programu hnutí.

Družina „Nového života“ vydávala též důležité knihovny, z nichž *Básnické obzory katolické* 1895 zahájeny byly almanachem „Pod jedním praporem“. Knihovnou spisů vybraných, domácích i cizích, které měly býti stejně přístupny mládeži, lidu i vzdělancům, byly *Letorosty* 1903. Sbírku vynikajících děl básnických i vědeckých založil Lutínov pod názvem *Knihovna katolické moderny* 1916 a současně zahájil i vydávání krásné sbírky překladové Sig. Boušky *Dila*

Jacinta Verdaguera 1906. V knihovnách těchto vyšly nejdůležitější básnické publikace katolické *Moderny*.

V duchu uměleckých ideálů katolické *Moderny* redigován byl i bohoslovci v Hradci Králové vydaný *Almanach* 1898, v němž vystoupili básník Frant. Eisler, Václav Lankaš a Ed. Kasal. Do této skupiny náleží i almanach bohoslovců olomouckých *Matce Boží* 1904. Tvůrcem jeho byl znalec lidové poesie mariánské a mystické lyriky. Svatého Jana z Kříže, Leop. *Reček* 1881 a vystoupili v něm melancholický lyrik Rudolf *Linhart* 1883 a výtvarnický essayista Antonín *Čihál* 1881.

Vedle básníků a umělců hlásilo se ke katolické *Moderně* i hojně pracovníků v oborech sociálních a politických, kteří vydávali postupně řadu listů věnovaných reformě života veřejného. První z nich, *Rozvoj* 1900, redigoval Adolf *Racek* a E. *Dlouhý Pokorný*; je i literárně důležitý pro hojnost materiálu kritického a essayistického. Ostatní listy tohoto významu nemají: *Rozkvět* 1901, *Mane* 1902, *Bílý prapor* 1902, *Rozkvět* 1907, *Křesťanská myšlenka* 1908. Poslední z nich *Nezmar* 1908, redigovaný Dr. Loskotem, opustil již půdu katolickou.

Literárně významnější byl měsíčník českých žen a dívek *Eva* 1904, založený Lutinovem a redigovaný postupně Marií Kavánovou, Aloísem Kolískem a Bedřichem Konaříkem, nyní Lad. Zamykalem. Uvedl do světa dvě významné básnířky, M. Kavánovou a Annu *Simerskou*. Po sedmi letech přenesen byl z Prostějova do Olomouce.

O literární kulturu zasloužily se i svěží prostějovský týdeník *Ječmínek* 1908, vydávaný Lutinovem po zániku „Nového života“ 1907 a plzeňský týdeník *Český západ* 1908, redigovaný Antonínem *Havelkou* 1881, v němž literární rubriku organisoval mladý literárně historický essayista z okruhu revue „Meditace“, Boh. *Stašek* 1886.

Spisovatelé z družiny „Nového života“ účastnili se vynikající měrou též pražských literárních podniků kanovníka Antonína *Podlahy* 1865. Byly to vědecká sbírka *Vzdělávací knihovna katolická* 1896 a časopis *Obrázková revue* 1900, která se po dvou letech změnila v *České květy* 1902. Významny byly i soustředěním obou křídel katolických literátů.

Pro katolickou literaturu význam epochální má *Český slovník bohovědný* 1906 s hojnými monografiemi o katolických spisovatelích. Básníky i essayisty soustředil Podlaha šťastně i v *Almanachu Mariánském* Praha 1905.

Roku 1905 počali dosavadní spolupracovníci „Nového života“, Jakub *Deml* 1878 a Josef *Florian* 1873, vydávati na Moravě nový odlišný typ katolické revue, *Studium* 1902. Otiskovali ve formě sborníků drobné ukázky katolické poesie a essayistiky původní, zejména však přeložené ze všech světových literatur. Vedle revue vydávali knižně dílo Leona Bloy a Františka Bílka. Po Demlovi přejal již druhým svazkem redakci Josef Florian, který *Studium* vydával v Staré Říši na Moravě až do zániku 1911.

Následujícího roku objevilo se pokračování *Studia* pod novými jmény ve sborníku *Dobré dílo* 1912, redakcí Otty Alberta *Tichého* a ve sborníku *Nova et Vetera* 1912, redakcí Antonína Ludvíka *Stráže*,

oboje v Osvětimanech na Moravě. Vedle hojných prací jmenovaných čtyř redaktorů přispěli do sborníku a knih této skupiny spisovatelé: Josef Ševčík 1857, Karel Křivý, Marie Kalašova, Matěj Fencel 1877, Josef Polák 1880, Ludvík Vrána 1883, Bohuslav Reynek a z „Nového života“ známí Alois Lang, František Odvalil a Bedřich Konařík.

Benediktinská tiskárna v Brně zakoupila roku 1906 od Vladimíra Šťastného revui *Obzor* a po dvou letech svěřila jeho redakci Frant. Dohnalovi a Ladislavu Tomáškoví 1879, kteří list redigovali od 7. čísla 1908. Nová redakce snažila se zvednouti uměleckou úroveň listu, aby se stal orgánem pro katolickou inteligenci. Usiloval o to zejména po zániku „Nového života“, z něhož vyšel František Dohnal 1876, jemný básník a znalec moderních literatur, píšící pod pseudonymem František Léman.

Snahy Dohnalovy v „Obzoru“ šly souběžně s prací katolického hnutí kulturního, které v Praze podnítili K. D. Lutínov a Vilem Bitnar. Od roku 1906 shromáždil Bitnar kol sebe volné sdružení *přátel katolické kultury*, vycházející z „Nového života“, které uspořádalo v Praze několik cyklů vybraných a vzácných přednášek. Z řečí sochaře Bílka, Boušky, Odvalila, Svojsíka, Vrátného, Langa, Kratochvíla, Pacovského, Hrachovského, Masáka, Vinaře a Bitnara bylo lze tušiti, z kterých duchovních oblastí bere hnutí posily. Byla to kultura středověku, vrcholky starého i moderního mystického umění katolického, umění prerafaelské, kultura katolického baroku, osobité projevy o problémech filosofických i národnostních, dotýkajících se názoru katolického.

Tehdy byla vůbec doba nového rašení a svěžího života kulturního. Nově zvolení katoličtí poslanci čeští zakládajíce si svůj orgán, kulturní týdeník *Nový věk* 1907, učinili tak ve spojení s kruhem přátel katolické kultury, který pak dal listu ráz, vedl za redakce Vilema Bitnara rubriky věnované všem odborům kulturní práce. Politické rubriky řídil Gustav Mazanec. List obsluhován byl elitou katolických spisovatelů, kněží i laiků, kteří se v neobvyklém počtu kol něho soustředili. Sloupce listu vhodně doplňovala *Knihovna Nového věku* 1906, která za redakce Bitnarovy byla souborem přednášek, essayí a děl krásné literatury.

Konečným výsledkem této soustavné a uvědomělé práce pražské družiny bylo vydávání revue „*Meditace*“. K návrhu Bitnarovu zpracován byl v září 1907 za účasti filosofa Josefa Kratochvíla, malíře Emila Pacovského a theologa Františka Hrachovského program čtvrtletníka, který si cestu do veřejnosti klesl vydáním nádherné knihy sochaře Bílka *Stavba budoucího chrámu u nás* 1908.

Revue *Meditace* 1908 pokračovala v práci „Nového života“, shromáždila kolem sebe nejen všechny bývalé jeho spolupracovníky, ale uvedla do katolické literatury řadu významných jmen nových. Z jmen již známých účastníci se tu Chlumecký, Vetti, Vrzal, Kyselý, Karník, Leubner, Lutínov, Koráb, Bouška, Dvořák, Pospíšil, Deml, Vrátný, Lang, Kalašová, Linhart, Masák. Z nových básníků a prosaistů Oldřich Novotný 1884, Josef Šach 1886, Václav šlechtic Kronus 1883, Jaroslav Durych 1885, Václav Makovec 1881, Adolf Rajnoch, Oldřich Krůček 1884, Gabriel Ronaj 1876, Jan Oral 1889, Jan Šanda

1889, Josef E. Říha 1890 a Josef Lubojacký. Z nových essayistů estetik Jaroslav Hruban 1882, znalec albánské literatury Josef Vinař 1882, znalec literatur romanských Otakar Jindřich Janota 1882, historik středověké kultury Alfons Neubauer, výtvarný essayista Emil Pacovský 1878, Jan Konůpek, Bohumil Stašek 1886, Bedřich Pátek 1883, František Malý 1874, Ferdinand Romportl, Karel Pražák 1889, Karel Černocký 1879, František Huťa 1886.

Zvláštní význam nutno přičísti spolupracovníctví velkých básníků Jaroslava Vrchlického 1908 a Josefa Václava Sládka 1910 v „Meditacích“. Sládek od známé své básně „Nevěřím“ až do cyklu „Písní smutečních“ 1901, prožil bolestný vývoj od ateismu k theismu a zemřel jako pravověrný katolík.

V pátém svém ročníku vycházela revue *Meditace* pod názvem *Obrození* 1912 a vydávala kritický čtrnáctidenník *Hlídka literární a umělecká* 1912, kterým navázala na tradici Vychodilovy Hlídky literární z roku 1895. Po roce splynula však Hlídka s týdeníkem *Nový věk* 1913, který za nové redakce Viléma Bitnara věnoval své sloupce zase literární i umělecké kultuře a změnil se konečně v čtrnáctidenník 1916, jehož redakci převzal v dubnu po Bitnarovi básník Oldřich Novotný.

K doplnění obsahu svého listu vydávala družina „Meditací“ knihovnu *Knihy korunové* 1909 a *Knihovnu vybrané četby* 1910.

Plodem tohoto pražského hnutí jest i časopis katolického studentstva *Studentská hlídka* 1909. Z původní studentské rubriky v „Novém věku“ vyvinul se k podnětu Zamykala a Kratochvíla samostatný list, uvedený do světa redakčně Vilémem Bitnarem. List má i pro literaturu značný význam svou přílohou „Poesie“, v níž se ukládají ukázky mladé tvorby básnické.

Počátkem roku 1911 stala se novým střediskem katolického ruchu literárního Olomouc. Půdu tam připravoval v deníku *Našinci* již delší dobu ohnivý mladý propagátor křesťanské kultury Ladislav Zamykal 1884, který zavedl a řídí bohatou nedělní přílohu „Literatura, věda a umění“.

Revue *Eva* přenesena byla do Olomouce z Prostějova. Majitelem a redaktorem stal se Zamykal a vydává ji jako ženský měsíčník pro umění, vzdělání, zábavu a ženské sociální otázky. Připoutal k listu nejen vynikající pracovníky starší, ale získal i autory nové. Z družiny „Evy“ vynikli básníci Ondřej Horan 1887, Gabriel Ronaj 1876, František Strážovský, V. Nelen a Marie Lišková. Z povídkářů Jaroslav Novák, Jaroslav Řehulka a náboženský essayista Antonín Špale 1875.

Nový Obzor 1911 založil s olomouckým nakladatelem Prombergem redaktor zaniklého brněnského „Obzoru“ František Dohnal. Úkolem nové revue bylo převzít literární dědictví po „Novém životě“ a stát se reprezentačním listem katolické Moravy. Dohnal přivedl s sebou starší pracovníky „Obzoru“, získal téměř všechny pracovníky pražské revue „Meditace“ a z nových jmen dlužno uvést básníky: Arnošt Czech z *Czechenherzů* 1877, Viktor Hánek, Adolf Velhartický, František Zýbal, Klemens Mariánský a Josef Šimánek 1883, povídkářku Marcelu Kalusovu, kritiky a essayisty: František

Sorm, Antonín Šorm, František Nábělek ml., Jakub Rozmahel 1885, Alfred Fuchs, Božena Stefanová, Julius Brabec a z „Nového života“ známý výtvarný essayista Karel Wellner. Z nových překladatelů: Bohumil Kyselý 1872 a Josef Fořtel. Zajímavým zjevem je americký básník Jan Štěpán Brož 1865. Ve čtvrtém ročníku převzal redakci pražský spisovatel Celestýn Pastor 1865.

V Olomouci vznikla roku 1912 myšlenka o založení *Pedagogické Akademie*, která bude mít velký význam i pro katolickou literaturu. Vyslovil ji universitní profesor Josef Kachník a nadšeně ji propaguje profesor Josef Kratochvíl v „Našinci“ i v nově jím zorganizovaných *Vychovatelských listech*.

Také myšlenka o *katolické kulturní koncentraci* byla vyslovena v Olomouci Josefem Kratochvílem. Běží o organizování a jednotné vedení všech kulturních korporací. Horlivá práce vynikajících činitelů pro uskutečnění této idee slibuje vésti k cíli. Přípravné schůze konány v Praze 1916 a založena při křesťanské Akademii „Společnost sv. Cyrila a Metoděje“. Název navrhl F. Světlík.

V Olomouci sešli se v říjnu 1913 na pozvání Ladislava Zamykala katoličtí spisovatelé z Moravy i ze Slezska a ustavili se jako *Družina literární a umělecká*. Orgánem „Družiny“ jednohlasně zvolena nová prostějovská revue *Archa* 1913, založená K. D. Lutínovem po zániku pražské revue „Meditace“ jako pokračování „Nového života“. Kolem ní kupí se několik nových jmen básnických, vyniká však tvorbou Lutínova a oživeným kultem Claudela a Calderona. Významným jest spolupracovníctví Adolfa Heyduka 1915. Znovu oživila i boj o pravost Rukopisů studiemi badatele V. Horáka. Při revui vychází i *Knihovna Archy* 1913.

Z posledních důležitých literárních událostí třeba uvést: *Almanach českobudějovických bohoslovců* 1913, v němž redakcí Václava Davidka vystoupili hlavně mladí básníci z kruhu revue „Meditace“. V Olomouci vydal Josef Vévoda mariánskou anthologii *Matka Boží v české poesii* 1913, v níž po delší době sešla se zase svorně celá básnická obec katolická. Olomoucká *Knihovna družiny literární a umělecké* 1914. Ročenka pražské Československé tiskárny *Literární almanach na rok 1915* Praha 1915. Olomoucká *knihovna Evy* 1916. Pražská *Sbirka dobrých knih* 1916, kterou vydává spisovatel Jindřich Skopec 1873. Periodická knihovna *Světové obzory* 1916 vychází v Praze redakcí Bohumila Staška a chce přinášeti výkvět vzdělávací i zábavné katolické literatury domácí i cizí.

Předchozí náčrtek nemohl látky vyčerpat, protože je bohatá a mnohotvarná. Musil se zříci kritického hodnocení, vynechat obsahlou bibliografii. K tomu všemu vyměřený prostor nestačil. Ale i z tohoto nedokonalého přehledu usoudí spravedlivý čtenář, jak pošetilé je podceňování české literatury katolické, ať se již děje v oficiálních anthologiích nebo v přehledech literatury. Sursum!

(Pozn. Číslo za jménem značí rok narození, založení neb vydání.)

Kalendář „Student“.

SCHEMATISMUS ŽIJÍCÍCH KATOL. SPISOVATELŮ

- Alfonsa Maria*, vl. Marie Špačková, 1886, básnířka prósou; učitelka v Brně.
Ambros Julius JUDr., 1855, kulturní historik a publicista; advokát, Olomouc.
Baar Jindřich Šimon, 1869, básník, románopisec; farář ve výsl. v Klenčí na Šumavě.
Babor Josef MUDr., 1872, archeolog a antropolog; lékař v Praze.
Balik Karel, 1875, apologetický spisovatel; děkan, Černovice u Tábora.
Bártovský Karel, 1867, básník; farář v Citově u Mělníka.
Bělina Jan, vl. Jaroslav Dlouhý, 1869, apologetik; farář v Loukovci u Svijan.
Bělohlávek Václav, 1870, homiletik, essayista, překladatel Calderona; křížovník, farář na Hradisku u Znojma.
Bilek František, 1872, mystik essayista; sochař v Praze.
Bílý František, 1854, literární historik a estetik; zem. školní inspektor, Praha.
Bitnar Vilém, 1874, básník, literární historik; redaktor „Archivu literárního“, Praha.
Blokša Jan, 1861, dantista, liter. essayista; farář na odpoč. v Olomouci.
Boháč Jan Nepomuk, 1888, hudební kritik a essayista; profesor nábož. v Praze.
Bouška Sigismund, 1867, básník, liter. a výtvarný essayista, kritik, novelista a překladatel; benediktin, farář v Bezděkově u Police nad Metují.
Braunerová Zdenka, 1862, výtvarná essayistka; malířka v Praze.
Breitenbacher Antonín ThDr., 1874, historik; prof., Kroměříž.
Brejcha Leandr, básník, liter. essayista a překladatel; františkán v Uh. Brodě
Březina Otakar, vl. PhDr. Václav Jebavý, 1868, básník a essayista; učitel ve výsl., Jaroměřice na dráze.
Budař Jan ThDr., 1867, biblista; profesor bohosloví, České Budějovice.
Buchta Placid ThDr., 1870, essayista filosof.; benediktin, farář v Rajhradě u Brna.
Bukovec Hrubý František, 1877, básník; kaplan, Jaktar u Opavy.
Bulant Antonín, 1862, básník; katecheta v Praze.
Bulla František, ThDr., 1868, spisovatel filosofický; profesor bohosloví v Brně.
Bunža Bohumír, 1877, literární referent; farář ve Vyškově.
Burian Josef ThDr., 1854, beletrista a apologetik; prelát a probošt kapituly na Vyšehradě, Praha.
Čečetka František Josef, 1871, novelista a dramatik historický, essayista kulturně-historický; učitel, Nymburk.
Čech František, 1875, povídkář; vrch. poštovní official, Michle u Prahy.
Černocký Karel PhDr. 1879, psycholog, kritik filosofický; profesor nábož. v Moravské Ostravě.
Černovský Ferdinand ThDr., 1869, překladatel něm. duchovní literatury; augustinián, farář v Dolním Ročově.
Čihák Josef ThDr., 1880, sociolog, znalec theosofie; spirituál v Praze.
Číhal Antonín, 1881, výtvarnický essayista; vojenský kurát v Praze.
Davídek Václav, 1867, homiletik a překladatel; ředitel koleje Arnošta z Par
 Praha.
Deml Jakub, 1878, básník, essayista, vydavatel; kněz deficient v Tasově na Moravě.
Dohnal František, 1876, básník, lit. essayista a překladatel; farář v Šardicích u Čejče na Moravě.
Domabyl Gustav ThDr., 1865, církevní historik; profesor bohosloví v Hradci Králové.
Dominik Eduard ThDr., 1854, biblista; univ. prof. v Olomouci.
Dostočil Hugo ThDr., 1875, biblista; profesor bohosloví v Hradci Králové.
Dostál Alois, 1858, povídkář, redaktor „Vlasti“; farář v Ouvalch u Prahy.
Drobný František, 1884, politický spisovatel; profesor a městský rada v Brně.
Durych Jaroslav MUDr., 1885, básník, novelista a liter. essayista; lékař v Užhorodě.
Dvořák Alois PhThDr., 1869, dogmatik; profesor bohosloví, Brno.
Dvořák Josef PhThDr., 1864, dogmatik; profesor bohosloví, Brno.
Dvořák Xaver, 1858, básník, essayista, překladatel, spisovatel učebnic; profesor nábož. ve výslužbě v Praze.
Fencl Matěj, 1877, překladatel německé mystiky; kaplan v Uhříněvsi u Prahy.
Florian Josef, 1873, básník, překladatel a vydavatel, Stará Říše na Moravě.
Foltynovský Josef ThDr., 1880, církevní historik; univ. docent v Olomouci.

Tento seznam katolických spisovatelů je méně přínosný než seznam na str. 300. U některých z uvedených autorů je označení katolický poněkud zavádějící, lépe by bylo označit je za „nábožensky inspirované“, podobně jako v seznamu výtvarníků (viz např. Jiřího Karáska ze Lvovic). Naopak řadu tehdy žijících

Forťel Jan, 1890, překladatel z angličtiny; kaplan, Podčáply u Berouna.
Fritz Vltavotýnský Ondrouš, 1891, básník; kaplan, Líbeznice u Karlína.
Grosmanová Brodská Ludmila, 1860, povídkářka, básnířka; spisovatelka v Praze.
Hazuka Václav PhThDr., 1875, orientalista; univ. profesor v Praze.
Heger Josef, 1885, biblista a feuilletonista; profesor nábož. v Mor. Budějovicích.
Hejčl Jan ThDr., 1868, biblista, essayista, překladatel duchovní poesie; univ. profesor v Olomouci.
Herman František JUDr., dramatický spisovatel; magistrátní rada v Praze.
Heusler Filip, 1859; homilet; kněz deficient, Nové Město na Moravě.
Hlavinka Alois, 1852, folklorista, filolog a essayista; farář v. v. v Olomouci.
Hlinka Andrej, 1865, publicista, homilet, redaktor měs. „Duchovný Pastier“; farář a poslanec, Ružomberk.
Hlobil Petr Jan, 1854, překladatel mystické literatury; benediktin v Rajhradě u Brna.
Hodonský Pavel ThDr., 1879, překladatel z francouziny; profesor nábož. v Ružomberku.
Hodr Jakub ThDr., 1848, historik, znalec církev. umění; prelát kapitoly, Brno.
Hoffmann Antonín, 1866, lidový dramatik, povídkář, redaktor „Květů lásky“; farář na Král. Vinohradech.
Holeček František, 1871, básník, liter. kritik a essayista; profesor na Král. Vihohradech.
Hora Antonín, 1859, katechetik a pedagog; univ. profesor, Praha.
Horák Václav, literární historik a filolog; profesor ve výsl. ve Vršovicích u Prahy.
Horák Vojtěch Jan, 1881, redaktor kalendáře „Moravan“; benediktin v Rajhradě u Brna.
Hornof Vladimír, 1870, básník; profesor nábož. na odpočinku v Praze.
Horský Rudolf ThDr., 1852, homilet, liter. referent, publicista; farář v Šárce u Prahy.
Hrachovský František ThDr., 1879, bibliograf a essayista theologický; sekretář Matice Cyrillo-Methodějské v Olomouci.
Hronek Vojtěch Josef Frà, 1865, literární a výtvarnický kritik i essayista; kaplan v Praze.
Hruban Jaroslav PhDr., 1886, básník a estetik; profesor v Uherském Brodě.
Hruban Mořic JUDr., 1862, politický spisovatel; advokát a poslanec v Olomouci.
Hrudka Václav, 1874, výtvarnický essayista; katecheta, Smíchov u Prahy.
Hruška Jan František, 1865, básník, filolog; profesor ve výsl. v Plzni.
Hrůza Antonín, 1869, povídkář a publicista; vrchní poštovní kontrolor v Praze.
Hubík Karel ThDr., 1871, historik kulturní; profesor v Kroměříži.
Hudec Tomáš ThDr., 1877, biblista a nábož. spisovatel; univer. profesor v Olomouci.
Chlumecký Adam vl. František Kužela, 1854, básník a romanopisec; farář v Skrbeni u Olomouce.
Chrám František, vl. František Chramosta, 1868, básník; profesor nábož. v Boskovicích.
Chudoba Martin, 1874, básník a essayista; farář v Kopřivnici u Příbora.
Jadrníček Albert, 1878, překladatel německé essayistiky; kaplan v Žalkovicích, Morava.
Janáček Leoš, 1854, hudební essayista a skladatel; rektor konservatoře v Brně.
Jasanovič Josef, vl. Josef Vévoda, 1864, básník, redaktor „Našeho Domova“, profesor nábož. ve výsl., Vyškov.
Jašek Adolf, 1880, propagátor unionismu, redaktor „Apoštolátu svatých Cyrilla a Metoda“; katecheta v Kroměříži.
Jašek Studýnský Alois, 1887, essayista, překladatel; kaplan v Prostějově.
Javorník Miloslav, vl. Antonín Helebrant, 1877, básník, povídkář, liter. historik; profesor nábož., Roudnice nad Labem.
Javořícká Vlasta, vl. Marie Zezulková, povídkářka; choť prokuristy, Studená u Telče.
Jelen Antonín ThDr. 1880, spisovatel mravovědný; prof. bohosloví, Brno.
Jindra Jan Nepomuk, 1863, katechetik; profesor bohosloví, Hradec Králové.
Jiroušek Tom. Josef, 1858, publicista, liter. historik, red. „Našich listů“; red. družstva Vlast, Praha.
Jiříček Bedřich, 1858, apologetik, přírodovědec; farář ve Vlachovicích na Moravě.
Kadeřávek Eugen PhDr., 1840, filosof thomistický; univ. profesor ve výslužbě, Želiv u Humpolce.
Kadlčák Josef Matěj, 1856, povídkář; ředitel škol ve výsl., Frýdlant u Místku.
Kadlčáková Anna Marie, básnířka mládeže; učitelka v Brně.
Kachník Josef ThDr., 1859, sociolog a filosof, básník, liter. essayista; univ. profesor v Olomouci.
Kalašová Marie, literární essayistka, překladatelka; spisovatelka v Praze.

skutečně katolických autorů seznam pomíjí (např. historika Josefa Pekaře, ačkoli uvádí jeho kolegu J. Sedláka, nebo vynechává autory mladší generace, jako byl např. K. Šulc a podobně). Z uvedených příkladů je zřejmý další problém Bitnarova seznamu, totiž fakt, že do něj, zjevně bez jakéhokoli

Kalus Josef, 1855, básník; řídící učitel, Frenštát pod Radhoštěm.
Kalvoda František, 1867, katechetik; prof. hohosloví, Brno.
Kameníček František PhDr., 1856, historik; ředitel čes. gymnasia, Brno.
Kaplický Augustin, 1854, básník; kněz deficient, Hadruva, Čechy.
Karásek Jiří ze Lvovic, 1871, básník, novelista, lit. kritik a essayista, redaktor „Týna“; poštovní úředník v Praze.
Karban František, 1868, orientálista; katecheta na Kladně.
Karník Jan, vl. MUDr. Josef Svítíl, 1870, básník, liter. essayista, překladatel; obvodní lékař v Novém Městě na Moravě.
Kartšovský Antonín, 1882, redaktor měs. „Echo z Afriky“; protokolista arcib. konsistoře, Praha.
Kaška Antonín, 1862, homilet; děkan v Kostelci nad Orlicí.
Kašpar Bohumil, 1870, básník, církevní skladatel; ředitel kůru, Smíchov.
Kašpar František, 1879, básník; farář v Nicově u Plánice.
Kašpar Karel ThDr., 1870, církev. právník; světící biskup v Praze.
Kaván Jiří PhDr., 1877, astronom a hud. skladatel; profesor v Praze.
Kavánová Marie, 1874, básnička, liter. essayistka; spisovatelka ve Víchově Lhotě u Jilemnice.
Kletus Eugen Klaudius, vl. Jan Eugen Sequardt, básník a publicista; obchodník o-brazy, Praha.
Koehler Jano, 1873, výtvarnický essayista; malíř v Nenkovicích u Kyjova.
Kohout Frant., 1868, básník; prof. nábož. v Čáslavi.
Kolisek Alois PhDr., 1868, liter. a hudební essayista; univ. profesor v Bratislavě.
Konařík Augustin, 1863, estetik, lidový dramatik; kněz deficient, Velké Kunčice.
Konařík Bečvan Bedřich, 1878, novelista, básník, překladatel v Praze.
Konečný Filip Jan, 1862, apologetik; dominikán, vikář kláštera, Čes. Budějovice.
Koráb Julius Alois, 1874, básník, překladatel něm. poesie; rada zem. soudu, Trhové Sviny.
Kordač František PhThDr., 1852, spisovatel filosofický, apologetik; arcibiskup v Praze.
Korec Rudolf, 1884, essayista, překladatel z polštiny; kaplan v Místku.
Korec Tomáš ThDr. 1863, překladatel a literární kritik; profesor ve výsl., Brno.
Košnář Julius, 1862, povídkář a překladatel z polštiny; profesor nábož. v Praze.
Kousal Josef, 1856, lidový dramatik a feuilletonista; děkan v Hořicích.
Kovář Matěj PhDr., 1840, básník; profesor ve výsl. a velkostatkář, Vysoký Hrádek u Týna nad Vltavou.
Kramoliš Čeněk, 1862, povídkář; okresní školní insp., Hranice.
Kratochvíl Josef PhDr., 1882, filosof, kulturní essayista, redaktor „Vychovatelských listů“; universitní knihovník v Brně.
Kratochvíl Josef Václav, 1862, básník; magistr. rada ve výsl., Praha.
Kronus Václav, 1883, povídkář a překladatel; kaplan v Praze.
Kubiček Jan ThDr., 1857, spis. boh. pastýřské; univ. profesor, Olomouc.
Kubiček Václav, 1866, katechetik; katecheta, Loštice.
Kupka Josef ThDr., 1862, liturgik a pastorální theolog; kanovník v Brně.
Kutal Bartoloměj ThDr., 1883, biblista; kaplan ve Vražkově u Čes. Bohdíkova.
Kuttan František, 1874, redaktor revue „Anežka“; farář, Slavkov u Světlíku na Šumavě.
Kyselý Bohumil, 1872, liter. essayista a překladatel; expeditor arcibiskup. konsistoře, Olomouc.
Kyselý František, vl. P. Bruno Sauer, 1857, básník; děkan v Jihlavě.
Kyselý Karel ThDr., 1875, historik; profesor nábož. v Prostějově.
Lang Alois ThDr., 1869, liter. a filosofický essayista, kritik, překladatel mystické poesie; profesor nábož. v Moravské Ostravě.
Lankaš Václav, 1877, literární a filosofický kritik i essayista, překladatel; duchovní správce v Králíkách.
Ledinský Jan, 1877, feuilletonista, publicista; redaktor „Občanských Novin“ v Brně.
Leubner František, 1867, básník; farář ve Vlněvsi, Čechy.
Lutinov Karel Dostál, 1871, básník, literární kritik a essayista, překladatel, publicista, vydavatel, redaktor „Archy“; farář v Prostějově.
Lux Kristián Bohumil, 1865, redaktor měs. „Květy Mariánské“; benediktin, převor, Rajhrad u Brna.
Lužný Augustin, 1867, beletrista a překladatel; farář ve Studené Loučce u Mohelnice.
Majer Alois, 1857, básník dramatický; převor augustiniánů, Lnáře u Blatné.

logického „klíče“, řadí bez rozlišení autory literatury krásné i odborné (teologické, filosofické, historické atd.). P. B.

Mokovec Václav, 1881, básník; kaplan v Týně nad Vltavou.
Malý František, 1874, překladatel poesie lužické; kaplan v Praze.
Mariánský Klemens, vl. Klemens Václav Švec, 1881, básník; kaplan v Poličce.
Martenová Afa PhDr., essayistka literární a výtvarnická, překladatelka; spisovatelka v Praze.
Martinů Jan ThDr., 1881, církv. historik; universitní docent, Olomouc.
Martykán Matouš, 1875, feuilletonista; katecheta v Příboře.
Marvan Method PhDr., 1875, překladatel sv. Bonaventury; profesor bohosloví v Brně.
Masák Emanuel, 1883, básník, novelista, literární kritik a essayista, překladatel polské poesie; katecheta v Židenicích u Brna.
Mazanec Gustav JUDr., 1873, publicista, politik; rada fin. prokuratury, poslanec, Smíchov.
Melka Antonín, 1875, homilet; spirituál semináře, Čes. Budějovice.
Mezírka Jiří, 1859, pedagog; ředitel měšťanských škol v Příboře.
Mistecký Pěčka Ferdinand, 1861, básník; děkan, Německý Wagram u Vídně.
Mottl Josef, 1864, básník; farář, Vrcholtovice u Neustupova.
Müller Václav, 1865, hudební kritik a essayista; kanovník na Vyšehradě, Praha.
Musil Al. ThDr., 1868, orientálista, překladatel biblické poesie; universit. profesor v Praze.
Myslivec František, 1873, publicista; profesor náboženství v Příboře.
Myslivec Václav, 1875, publicista a politik; redaktor „Čecha“ a poslanec v Praze.
Nábělek František mladší PhDr., 1884, cestopisec; profesor v Lipníku nad Bečvou.
Navrátil František, 1869, publicista; vikář v Olomouci.
Necid Oldřich, 1874, hudební skladatel; farář v Lednici na Moravě.
Němeček František, 1878, liter. a divadelní kritik, publicista; redaktor „Občanských Novin“ v Brně.
Neubauer Alfons PhDr., 1884, historik středověké kultury; profesor v Jičíně.
Neumann August. Al. Dr., 1891, církevní historik; augustinián, klášter na Starém Brně.
Neumann Eduard, 1862, essayista výtvarnický; nábož. malíř; farář ve Svatém Jiří u Chocně.
Novák Alois Stanislav, 1891, básník, liter. essayista, překladatel; kaplan v Poličce.
Novák František, 1872, katechetik; univ. docent, Olomouc.
Novák František Xaver PhDr., asketický spisovatel; univ. kazatel v Praze.
Novák Jaroslav, 1881, básník, novelista., liter. kritik, publicista; redaktor „Našince“, Karlín u Prahy.
Novák Josef PhDr., publicista; red. „Lidu“ a prof., Praha.
Novotný Josef ThDr., 1872, apologetik; profesor bohosloví v Hradci Králové.
Ocetek Josef, 1868, asketický spisovatel, redaktor měs. „Eucharistia“; farář, Hevlín.
Odvalil František ThDr., 1880, básník, liter. essayista, překladatel; duch. správce trestnice, Mikulov.
Oliva Arnošt, 1875, essayista; katecheta, Vysočany u Prahy.
Ondráček Vilém, 1876, literární historik; premonstrát, farář v Křenovicích u Brna.
Opletal Josef Alois PhDr., 1883, apologetik; profesor v Břeclavi.
Oral Jan, vl. Václav Davidek, 1889, básník; kaplan v Přešticích.
Orel Dobroslav PhDr., 1870, hudební kritik a essayista, redaktor „Cyrilla“; univer. profesor v Bratislavě.
Orlov Grebáč Ignác, 1888, básník a liter. essayista; farář, Veličná (ž. Orava), Slov.
Ostrčilík Antonín, 1865, redaktor měs. „Hlasy Svatohostýnské“; jezuita, rektor papež. koleje, Velehrad.
Pacovský Emil, 1878, essayista a kritik výtvarnický; redaktor „Veraikonu“, Karlín u Prahy.
Pastor Celestin, 1865, spisovatel apologetický, překladatel; profesor nábož. v Praze.
Pátek Bedřich, 1883, essayista; vikář v Brně.
Pauly Jan, 1870, povídkář, církevně právní spisovatel, redaktor „Ludmily“; farář a kanovník, Smíchov u Prahy.
Pavelčík Záhorský Antonín, 1869, básník; farář, Horní Bečva u Rožnova.
Pavelka Jakub, 1865, básník, překladatel církevních hymnů; farář v Příbyslavicích u Okříšek.
Pavlík Jarolím Stanislav, 1865, básník; farář, Reichwiesen u Cukmantlu.
Pavlovický Josef, vl. Josef Blažek, 1871, povídkář a lidový dramatik; farář v Podolí u Šlapanic.
Pecka Dominik, 1895, básník, liter. kritik a essayista, překladatel; kaplan v Tuřanech u Brna.

Pecháček Gabriel ThDr., 1855, spisovatel bohovědný; křižovník, univ. profesor, Praha.
Petr Lubomír ThDr., 1867, překladatel a feuilletonista; profesor náboženství v Praze.
Petříček Josef, 1869, básník; katecheta v Rovensku pod Troskami.
Pilík Stanislav, 1880, publicista; farář, Středokluky u Prahy.
Pinkava Ludvík, 1876, povídkář; kaplan v Paskově.
Pinkava Viktor, 1868, topograf; farář v Čermné u Podmokel.
Pittnerová Vlasta, 1858, povídkářka; spisovatelka v Praze.
Podlaha Antonín ThDr., 1865, historik umění, historik církevní, filosofický essayista, bibliograf, vydavatel, redaktor „Bohovědného Slovníku“; světitel biskup v Praze.
Poledne Václav, 1888, básník; kaplan v Praze.
Pospíšil Josef, 1876, novelista; farář, Chocerady u Mnichovic.
Pospíšil Leo, 1882, překladatel z frančtiny; kaplan v Dolním Štěpánově na Moravě.
Pospíšil Josef ThDr., 1845, filosof thomistický, kritik; prelát v Brně.
Poustka Václav ThDr., 1878, spisovatel bohovědný; prof. bohosloví, Čes. Budějovice.
Prečan Leopold, 1866, církevní právník; universitní docent, Olomouc.
Procházka Karel, 1865, folklorista a kulturní historik; farář na Žižkově u Prahy.
Pryč Alfons, 1866, překladatel; farář v Horní Hynčíně u Březové.
Rais Karel Václav, 1859, básník a romanopíseč; ředitel škol v. v., Král. Vinohrady.
Reban Karel, 1892, kritik literární a výtvarnický, kulturní historik; ceremoniář biskup v Čes. Budějovicích.
Reček Leopold, 1881, básník a překladatel mystické poesie; katecheta, Opava.
Rejzek Antonín, 1844, církevní historik; jezuita, Praha.
Reyl František ThDr., 1865, sociolog a publicista; kanovník v Hradci Králové.
Reynek Bohuslav, 1892, básník a překladatel poesie něm. i francouzské; majitel realit v Petrkově u Něm. Brodu.
Romportl Ferdinand PhDr., essayista a překladatel; okr. školní inspektor, Humpolec.
Ronaj Gabriel, vl. Jan Bogar, 1876, básník, novelista; kněz řádu Milosrdných bratří, Brno.
Rozmahel Jakub, 1885, essayista kulturní a literární, překladatel; kaplan v Bílovicích u Hodonína.
Rozsypalová Augusta, básnířka a publicistka; učitelka a poslanec v Plzni.
Rybák Josef, 1871, spisovatel asketický; jezuita, Hostýn.
Řehák Karel Lev ThDr., 1843, historik církevní; kanovník a farář v Praze.
Řehulka Jaroslav JUDr., 1886, povídkář, kritik výtvarnický, redaktor „Rodinného Obzoru“; advokát v Olomouci.
Řezníček Václav PhDr., 1861, kulturní historik, povídkář; knihovník Zemského Musea v Praze.
Říha Josef Emil, 1890, básník; kaplan v Klecanech.
Sahula Jiří, 1874, historik doby husitské, povídkář; red. „Obnovy“, Hradec Králové.
Samsour Josef ThDr., 1870, historik církevní; profesor theologie v Brně.
Sedláček Jaroslav ThDr., 1860, biblista, překladatel biblické poesie; univ. profesor v Praze.
Sedlák Jan Nepomucký ThDr., 1854, překladatel a vydavatel středověké mystiky; světitel biskup v Praze.
Sedlák Jan Evangelista ThDr., 1871, biblista, církevní historik, znalec husitství; prof. bohosloví, Brno.
Simerská Anna, básnířka a publicistka; choť řídícího učitele v Pěčkách na dráze.
Skácel Bernardín PhThDr., 1884, filosof, spisovatel; dominikán, red. „Dne“ v Brně.
Skácel Josef, 1885, povídkář, liter. referent; kaplan ve Velkém Meziříčí.
Skarlandt Julius, 1879, básník a novelista; úředník Českomoravské strojírně, Praha.
Skopec Jindřich, 1873, vydavatel Vaváka, kulturní historik; prof. náboženství v Praze.
Skoupý Karel Boromejský ThDr., 1866, biblista; docent bohosloví, Brno.
Slabý Josef ThDr., 1869, biblista; profesor bohosloví, Hradec Králové.
Slavík Karel ThDr., 1860, biblista; profesor bohosloví, České Budějovice.
Slovák Alois, 1859, homiletik, historik; profesor náboženství v Brně.
Soldát Alois ThDr., 1862, sociolog a církv. právník; univ. profesor, Praha.
Spáčil Bohumil PhDr., 1875, spis. filosofický; profesor na Collegium Orientale, Řím.
Starý František, 1874, překladatel z hlaholštiny, slovinštiny, liter. essayista; duchovní správce, Prostějov.
Stašek Bohumil, 1886, literární kritik a essayista, publicista; taj. Praha.
Statečný Karel ThDr., 1870, spisovatel filosofický; prof. bohosloví, Čes. Budějovice.

Stehlík Otto JUDr., 1884, historik liter. a náboženský; komisař berní správy v Praze.
Stejskal František ThDr., 1866, církevní historik; univ. profesor, Praha.
Stojan Antonín ThDr., 1851, historik kulturní, propagátor unionismu; arcibiskup v Olomouci.
Stork Alois, 1878, apologetik; jesuita, spirituál semináře, Brno.
Straka Cyril Antonín, 1868, literární historik; premonstrát, bibliothekář na Strahově, Praha.
Stržih Antonín Ludvík, 1888, překladatel mystické poesie středověké, italské, anglické; bohoslovec v Římě.
Stržizovský František, vl. Frant. Večeřa, 1888, básník; vikář v Olomouci.
Stupal František, 1874, publicista, redaktor „Selky“; katecheta v Letovicích.
Stupavský Rudolf, vl. Josef Navrátil, 1863, básník; farář v Černotíně u Hranic.
Svátek František, 1872, redaktor měs. „Kvítky“; kněz deficient, Praha.
Světlík František, 1875, kulturní essayista; šefredaktor „Lidových Listů“, Praha.
Šýkora Jan ThDr., 1852, biblista; kanovník a univ. profesor, Praha.
Šach Josef, 1886, povídkář a liter. essayista; farář, Trhový Štěpánov u Vlašimě.
Šamalík Josef, 1875, publicista, redaktor „Selských Hlasů“; rolník a poslanec, Ostrov u Macochy.
Šanda Jan Nepomuk, 1889, básník a homiletik; kaplan v Chotovinách u Tábora.
Šanda Vojtěch ThDr., 1873, spisov. dogmatický; univ. profesor v Praze.
Šimon Josef, 1862, básník; křižovník v Praze.
Šittler Eduard, 1864, historik umění; kanovník na Vyšehradě v Praze.
Škrábal Josef ThDr., 1875, spis. filosofický; univ. profesor, Olomouc.
Šlosar Václav, 1872, povídkář; profesor pedagogie, Příbram.
Šorm Josef, 1873, básník, překladatel poesie německé; farář v Kaňku u Kutné Hory.
Špaček Louis, essayista literární, překladatel; profesor v Brně.
Špaček Richard ThDr., 1864, dogmatik; universitní prof. v Olomouci.
Špaček Václav, 1856, povídkář, redaktor čas. „Křesťanská škola“; řídící učitel ve v., Březové Hory.
Spaldák Adolf, 1877, kritik, redaktor revue „Acta Academiae Velehradensis“; jesuita, Praha.
Špale Antonín, 1875, literární essayista; katecheta na Žižkově u Prahy.
Šrámek Jan, 1870, sociolog, politik a publicista; profesor bohosloví a ministr, Brno.
Štancl Augustin ThDr., 1871, publicista; profesor náboženství v Hranicích.
Šubrt Filip, 1860, apologetik, homilet; farář v Miletíně.
Šulc František ThDr., 1851, dogmatik a filosof, publicista; kanovník v Hradci Králové.
Šustek Bernard ThDr., 1868, spisovatel bohoslovný; prof. bohosloví, Brno.
Svec Štěpán Jan, 1878, básník dramatický, red. „Pokladu věřících“; člen kongregace Nejsv. Svátosti, České Budějovice.
Tagliaferro Jan, 1867, překladatel mystické literatury; farář na Borové ve Slezsku.
Tauber Otakar ThDr., 1872, básník, kulturní essayista; profesor nábož., Uh. Hradiště.
Tenora Jan, 1863, topograf a církevní historik; farář ve Chvalkovicích u Nových Hvězdic.
Teplý František, 1867, kulturní historik; archivář, Jindřichův Hradec.
Thein Runié Antonín, 1870, básník a homiletik, malíř; farář v Klobukách u Slaného.
Tichý Otto Albert, 1890, essayista hudební, překladatel; žák hudební školy církevní v Paříži.
Travěnek Antonín, 1867, básník lidový; rolník v Malkovicích u Bučovic.
Uden H., vl. MUDr. Jaroslav Hruška, 1847, básník; lékař na Kladně.
Vajs Josef PhThDr., 1865, znalec staroslověnštiny, překladatel; univ. prof. v Praze.
Valach František Xaver, 1880, pedagog; katecheta v Mor. Ostravě.
Valoušek František, 1863, básník dramatický, novelista, sociolog, publicista; probošt a senátor, Kroměříž.
Vaněček František, 1859, homilet, liter. essayista; kanovník na Vyšehradě v Praze.
Vaněk František Borgiáš, 1872, básník, liter. essayista, homiletik, red. „Kazatelny“, publicista; děkan v Pelhřimově.
Vašek Adolf, 1885, essayista a kritik pedagogický; katecheta, Královo Pole u Brna.
Vašek Bedřich ThDr., 1882, spis. apologetický a pedagogický; prof. náboženství v Opavě.
Vašica Josef PhDr., 1884, znalec staroslovanštiny, překladatel; universitní profesor v Olomouci.

Velehradský Method, vl. *Method Daněk*, 1885, básník dramatický, redaktor „Ve službách Královny“; jesuita v Praze.

Venhuda František, 1862, povídkář; katecheta ve výsl., Chvalkovice u Nov. Hvězdlic.

Vetti O. S., vl. *Alois Koudelka*, 1861, český polyglott, překladatel ze všech evropských jazyků, liter. essayista a kritik; farář v Pracích u Šlapanic.

Videňský František Borgiáš, 1867, historik církevní; jesuita, kazatel, Vídeň.

Wilhelm Bonaventura, 1873, hagiograf, povídkář humorista; kvardián františ. kláštera, Bechyně.

Vinař Josef MUDr., 1876, básník, liter. essayista, překladatel poesie srbské a albánské; podplukovník v Praze.

Voborský Jan, 1866, básník, literární kritik a essayista, překladatel; vrchní úředník Zemské politické správy v Praze.

Vojáček Methoděj, 1861, církevní historik; benediktin, Praha, Emauzy.

Vraštil Josef ThDr., 1878, literární historik; jesuita, profesor gymn., Bubeneč u Prahy.

Vrátný Karel ThDr., 1867, essayista liter., dantista, překladatel z dánštiny, italštiny, angličiny; kněz deficient v Praze.

Vrba Ladislav, 1878, dramatik; farář v Starém Petříně u Šafova.

Vrba Rudolf, 1860, sociolog a publicista; kněz deficient, Bubeneč u Prahy.

Vrchovecký Josef ThDr., 1879, filosofický essayista a kritik; kaplan, Hlubčice, Slezsko.

Vrzal Augustin Alois, 1864, literární historik a kritik, překladatel z ruštiny; farář v Ostrovačicích u Brna.

Vřešťál Antonín ThDr., 1849, spisovatel mravovědný; univ. profesor v Praze.

Vyhliďal Jan, 1861, folklorista, pohádkář, znalec slezských poměrů; farář ve Švábenicích.

Vychodil Jan, 1848, propagátor unionismu; asesor, děkan a farář v Cholíně u Litovle.

Vychodil Pavel Julius ThDr., 1862, filosof, překladatel, spisovatel a lit. historik, kritik a estetik, red. „Hlídky“; řed. tiskárny v Brně.

Zachar Otakar, 1870, liter. historik, dramatik, novelista; sládek, Kročehlavy u Kladna.

Zaletěl Prokop, vl. *Josef Fabian*, 1863, básník; kněz deficient v Olšově u Sušice.

Zamazal Antonín, 1874, výtvarnický essayista a referent, redaktor „Obzoru rodinného“; katecheta na Mariánských Horách.

Zamykal Ladislav, 1884, essayista literární, publicista a vydavatel; red. „Našince“, „Archy“ a „Evy“ v Olomouci.

Zapletal Ignác, vl. *Ignác Husička*, 1880, překladatel z italštiny; prefekt konviktu v Mladé Boleslavi.

Zapletal Vincenc ThDr., 1867, biblista; dominikán, univ. prof. ve Frýburce, Švýcarsko.

Zavoral Method Jan, 1862, homiletik, překladatel; opat premon. kláštera a senátor na Strahově v Praze.

Zháněl Ignát, 1863, feuilletonista literárně historický a publicista; farář v. v. v Brně.

Zháněl Rudolf ThDr., 1867, povídkář, církevní právník; vojenský superior v Praze.

Zýbal František, 1891, básník, povídkář; kaplan v Jedlí u Šilperka.

Žák Alfons Jaromír, 1868, historik církevní, znalec literatury premonstrátské, překladatel; premonstrát, Geras v Dol. Rakousích.

Žák Emanuel, 1863, pedagog, homiletik, kulturní feuilletonista, divadelní kritik, red. „Zábav večerních“, „Vychovatele“; prof. náboženství, Smíchov.

Žák František, 1862, básník, překladatel hymnů, bohovědný spisovatel; jesuita, Praha.

Žalud Václav, 1888, básník; katecheta v Mýtě u Rokycan.

Žampach Frant. Method, 1886, publicista, historik sociálního hnutí; redaktor „Orla“ v Brně.

Žůrek Klement Maria PhDr., 1874, sociolog, publicista; docent bohosloví v Brně.

Želmir

JULIUS ZEYER

Julius Zeyer byl nejen velkým básníkem, ale i velkým člověkem, a také i velkým katolíkem, když byl se duševně pozdvihl ze zmatku niterných rozvratů a duševního pessimismu. Jeho poslední léta byla přímým zakotvením v Ježíši Kristu a v Matce Boží, v Marii, Panně—Matce.

Po celý svůj život Julius Zeyer těžce nesl, že mu nebylo dopřáno přípuštění k vysokoškolským studiím universitním pro neabsolvování maturity z latiny a z řečtiny, o niž se dvakrát pokoušel na gymnasiu Piaristů pražských (Zeyer vystudoval reálku v Praze), a potom sobeckost z kruhů jeho příbuzných. Velmi těžce nesl tento nesmrtelný básník i ziskuchtivost lidí, ale dovedl jim velkomyslně odpouštět. Byl více nežli shovívavým.

Kristovo „Nechte maličkých přijít ke mně!“ — bylo i heslem Zeyerovým.

V dětech ožíval. Sám často stával se dítětem v jich společnosti, pohrdaje všemi předsudky a vším posměchem okolí. Byl básníkem ve svém srdci. Miloval Boha a miloval i člověka, i přírodu, dílo rukou Božích. Z květin měl z celé duše rád prostá kvítka polní, lesní a luční. Bodlák, krvavě kvetoucí, velmi miloval. Z mariánských obrazů měl nejraději obrazy provedené fototypem, kde Maria, Matka Boží, byla zobrazena beže všech korun a šperků, ale jako opravdová matka Kristova, snoubenka chudého židovského snoubence, tesaře sv. Josefa, ať již jako matka radostná, anebo lkající. Výtvary národního náboženského umění, i lidového, tendence mariánské byly mu však všechny velmi drahé. Měl-li spisovatel Herites, jako umělec a jako purkmistr Vodňan, duši méně přístupnou, nelze toho říci o básníku Juliu Zeyerovi. Je jisté, že Julius Zeyer vášnivě obhajoval své názory, ale jinak byl duše mírné, povahy skromné a velmi dobrotivé. Jeho život ve Vodňanech byl pln toho dokladu. Ještě dnes si lidé v jihočeských Vodňanech vyprávějí celé legendy o štědré ruce a o dobrém srdci „pancajera“, jak ho nazývali. Bylo to zdvojmocnění úcty okolí „k hodnému pánu“. Rád pomáhal chudým a potřebným. Julie Tonicarová, jako hospodyně ve Vodňanech, musela jeho jménem podělovat chudé, zvláště pak dětmi požehnané chudáky. Ve vodňanském městském špitále žil vysoký a hubený stařec, jizlivec, který jednou dopustil se i lži, aby mohl dvakrát vylákat dar z prostředků Zeyerových. Básník na to náhodou přišel. A lakotnému dědouru odpustil, ačkoliv

sléčna Julie Toncarová ze srdce se hněvala nad tou opovážlivostí a nevděčností.

Zeyer miloval zahrady, hřbitovy a prostory chrámové s klidným přítímím a ve velebné samotě klidu snící. Přítomnost veteránů s jich vojenskými povely a opičími pohyby při bohoslužebných slavnostech básníka velmi urážela. Od Julia Zeyera a od jeho stoupence a ctitele, mého otce, naučil jsem se pohrdati veterány a vši rakousko-militaristickou slávou. Pamatuji se, že jednou si Zeyer při svém hrníčku černé kávy vesele popěvoval: „Radecký, Radecký, to byl hodný pán, polévku dal vojákům, maso snědl sám!“

Když jsme se jako děti za večerů bujně stekali pod kvetoucími divokými kaštany, těsně v blízkosti oken Zeyerova obydlí ve Vodňanech — na blízku hráli a točil se „imbišpír“ — kolotoč, Zeyer nás nikdy neodháněl; ba dokonce se nám smál z okna, anebo sešel dolů a zaplatil kolotočáři Švarcovi, aby se mohli svést i ti drabantí, co neměli krejčárků na jízdu . . . Jednou bylo těch „jezdců“ tolik, že se milému pantátovi Švarcovi pod jich tíhou milý kolotoč rozlámal. „Jezdci“ se stali piráty, kradli skleněné korálky kolotočové výzdoby. Švarc klel. Jeho panička lákala rukama nad hlavou. Tehdy asi Zeyerova kapsa notně vyschla. Básník Otakar Mokřý se velmi blížil nezištnou snahou a dobrým srdcem Juliu Zeyerovi. Z rodiny Heritesovy jeho dobrá a vlídná paní choť, a hodné a laskavé její dcerušky, Marie a Božena. Herites sám o sobě nikoliv. Také nijak veliký počet přátel ve Vodňanech Herites neměl. Když se pak zbavil dědičného patricijského rozsáhlého domu u vodňanského děkanského chrámu Panny Marie, a frontou do náměstí obráceného, pamatuji se, že v celém městě bylo Heritesovi velmi zazlíváno. Jeho choť a dcerušky byly předmětem vodňanské lítosti, kam že je pan lékárník „do tý vzdálený Prahy z krásnejch Vodňan táhne“ . . . Odchod Heritesa též Zeyera velmi mrzel, neboť básník byl spisovatelem a jeho rodině velmi uvyklý. Mokřý zemřel, a básník Adolf Heyduk, „Pootavský slavík“ nesplnil svého slibu, že se z Písku odstěhuje a ve Vodňanech že se zakoupí.

Nesčetněkráté vídal jsem Julia Zeyera na vodňanském hřbitově. Chodívali jsme tam co chlapci pro morušové listí. Pěstovali jsme si bource morušového. Julius Zeyer chodíval s obnaženou hlavou mezi hroby. Čítával nápisy náhrobků a křížů. Modlíval se u hrobů opuštěných. Jednou zažehl svíčku v prázdné lucerně na hrobě sebevraha četníka Fikara. My jsme potom Zeyera napodobovali. Zeyer nás často, kluky napomínal, abychom se nedotýkali růží a jiných květů na hrobech zesnulých. Jednou nám vyprávěl legendu, jak pyšná dívka do roka zemřela, když si byla ozdobila ňadra růží na hrobě utrženou.

O jednom srpnovém dni zabránil chlapcům, aby nerozmetali vosí hnízdo, jež se uvelebilo pod drnem jednoho rovu. Pamatuji si tento výjev téměř se všemi podrobnostmi do dnes, a jsou tomu již dlouhá léta. Rád poučoval lakomce, že nemají lpěti na majetku a že láska Boží předchází nás vzorným příkladem. Vodňanského městského radního a perníkáře Kurše naučil též knihy si kupovati a nikoliv jenom je chtít zadarmo čísti. Julius Zeyer dokázal perníkovi Kuršovi, že perníkář dělá a prodává sladké marcipány proto, aby mohl býti živ.

Spisovatel musí býti též živ z výnosu své práce. . . . To by si měli četní lidé zapsati za uši. Při bývalé císařské silnici, od Vodňan do Újezda vedoucí, stála stoletá lípa. Tak se o ní také v kraji říkalo. Na lípě byl připevněn mariánský obrázek. Kdysi tu blesk zabil jakousi babku, pod širokou korunou lípy před bouří se ukrývající. Pod lipou byl široký svah, zarostlý měkkým trávnickem. Tam Julius Zeyer často sedával, sám a sám, zbožně se tu modlíval, a také tu sníval

Při křižovatce bývalých císařských silnic do Strakonice a do Písku, nedaleko vodňanských rybníků stojí mariánská kaple, v níž rodina Mosteckých udržovala stále světlo. Nebylo snad ve Vodňanech katolických milenců a manželů, aby si nevyprošovali na stupíncích této kapličky, stojící ve stínu olesněného vršíku, dary milostí pro život. V levo od kapličky byla zahradní školka, v pravo lom. U školky, pod košatými lipami, stály stůl a dvě lávky. Sem k mariánské kapličce slavný básník Julius Zeyer rád a často chodíval. Poklekal na stupíncích, a zbožně se tu modlíval. Po té usedal na travnaté hrázi rybníka, naslouchal cvrkotu cvrčků, pozoroval plavby divokých kachen, lysek a ostatního vodního ptactva na rybníku. Poslouchal ševelení rákosí a nedalekých lípek. Voněl dech mát, kvetoucích lučních bylin a mateřídoušky. Sníl a sníl. Nebo se tu s dětmi probíhal, sám jsa v těch okamžicích dítětem.

Na úvalu pod Strakonickou silnicí, asi 1200 m od mariánské kapličky na jihozápad, stojí velická kaple sv. Vojtěcha, kde bývají pobožnosti v oktávu sv. Vojtěšském. Pod kaplí je cihlová terasa. Také tam často dlel Julius Zeyer, dívaje se do roviny vodňansko-budějovické, a za krásných červánkových letních večerů pak ke straně skočické, slavnému to poutnímu místu jihočeskému. U hlavního vchodu do kaple sv. Vojtěcha stojí veliký kříž s Ježíšem umučeným. Pod Kristem bývalo klekátko. Tu rozpustilá mládež vodňanská a zabloudilí milenci často spatřili Julia Zeyera v modlitby ponořeného. Ihned utichali a pokorně se klidili z míst zbožnosti „pancajera“. My rodičové chodívali ke svatě zpovědi do Skočic, k zázračné Panně Marii Pomocné, nikoliv však ve dny poutní, kdy jsme tam chodívali jako děti s otcem, ale za letního všedního dne; obyčejně v červnu. Jeden den šla maminka s některým mým sourozencem. (To bylo pro nás významné.) Druhého dne tatínek. Také sebou brával některého z nás deseti dětí. Tak jednou objevili jsme ve skočickém kostelíčku při zpovědi Julia Zeyera. Básník se potom s námi vracel do Vodňan. Je to dvouhodinová cesta. Pamatuji se, že jsme s básníkem nešli po silnici, ale po nádherných rozkvetlých lukách od Lidovic až do Vodňan. To na výslovnou žádost básníkovu. Básník Zeyer a můj otec rozmlouvali o krásách víry a o slávě Trojjediného ve květech, v oblacích a v ptácích zpívajících.

Pojednou oba mužové počali zpívat „Kde domov můj.“ A ve mně se dušinka tajila radostí z luk, ze zpěvu jejich a z krteků, kteří zděšeně ubíhali do děr. Zeyer také rád naslouchal křehkým koroptvím. Několikrát jsem také viděl básníka Julia Zeyera na kůru poutního kostelíčka u Panny Marie Lomecké ve stínu šumících jehličnatých lesů. Stáli tam vedle sebe, Julius Zeyer a úředník Pinter, oba staří

mládenci, a zbožně se zástupy věřících zpívali píseň „Tisíckrát pozdravujeme Tebe, ó matičko Krista Ježíše“. Zeyerovo heslo: „Život jest trpký, však sladká jest smrt!“ zanechalo ve mně hluboký dojem. Když pak voskař Dominik Bělohlávek měl za dveřmi jako ve výkladě podobenku Zeyerovu s tímto heslem a s poutním chrámkem Lomečským vydanou, koupil jsem si za své úspory větší počet těchto dopisnic a rozesílal jsem je svým školáckým známostem z doby prázdnin.

Julius Zeyer náruživě rád popíjel černou kávu, kterou si sám varil v ruském samovaru. Jako podnosu užíval dřevěného tácu, kolem jehož okraje si sám vypálil lemovku z utíkajících prasátek. Tento tác jsem ještě jako student viděl u jeho hospodyně Julie Toncarové ve Vodňanech. Ukazovala mi jej opět. Zapůjčila mi na několik dní poslední lístky, pohlednice od básníka Zeyera jí poslané. Vše ostatní si od ní nesvědomití lidé vypůjčili, a „zapomněli“ to slečně Julii Toncarové vrátiti. Byla tím velice rozezlena. Nedivil jsem se.

Julius Zeyer rád těšil nemocné. Mému bratříčku Václavu, když onemocněl na těžký zápal plic, přinesl jablka, ačkoliv byla tehdy v zimní době velmi vzácná a drahá, a několik „cizár“ z rybníka. S křesťanskou úctou doprovázel Julius Zeyer pohřby na hřbitov a tam setrval až do poslední chvíle obřadů. Tři hrstky hlíny házel pak na rakev. Poslední věci člověka velmi zajímaly slavného pěvce. O smrti rád blouznil. Sníval o hřbitově bez zdi a uprostřed lesa. Tuším, že to byl chýnovský hřbitov, na jakém si přál býti pohřben. Nestalo se mu podle vůle. Doposud pokládám vyšehradský „Slavín“ za vězení jeho posmrtné schránky. Tak si nikdy nepřál Julius Zeyer býti pohřben. Byl nepřitelem spalování, jež tehdy přicházelo do módy. Jako mistr Mikoláš Aleš snil o kalině na svém hrobě, a z věrného přátelství malíře Julia Fischera se jí též dočkal (malíř Julius Fischer přinesl kalinu z křivoklátských lesů. Spisovatel Bohumil Kočí—Krumlovský, syn spisovatele Tomáše Kočího byl mu v tom nápomocen..) — tak i Julius Zeyer snil o prostém vesnickém hrůbku v lůně neobezděného hřbitova ve stínu šumícího lesa Přání Mikoláše Aleše bylo splněno, sen Julia Zeyera nikoliv

Odmítavost kritiky vůči jeho dílům veskrze katolického ducha Julia Zeyera velmi bolela. Nesl však tento nezasloužený nevdek a krutý úděl velmi pokorně a s hrdostí básníka. Jako pravý křesťan. Zbožní vodňanští sousedé, řemeslníci a živnostníci chodívali každý den ráno na ranní mši svatou. Na prvním kůře chrámovém zpívali literáti z veliké středověké knihy. Jeden z nich vždy ukazoval noty ručičkou, podobnou hodinové rašii. Julius Zeyer často tu býval a též s nimi zpíval. O rorátech hořival i před Juliem Zeyerem voskový sloupeček.

Jeho byt byl velikým soukromým museem národní a lidové mariánské úcty téměř všech národů. Jednou poslal Juliu Zeyerovi do Vodňan krásnou historickou mariánskou památku MUDr. Čeněk Tomek, lékař a veliký ctitel mariánský, v Chocni žijící. (Jeho soukromé museum, velmi bohaté a velmi zajímavé, doporučuji přátelům starých památek a pozoruhodností.) Básník Zeyer věc

lékaři vrátil, ale současně poslal mu novou svou knihu, právě tehdy vyšlou. A vlídně připsal věnování. Byl Julius Zeyer ducha aristokratického velmi jemného.

Vážně obíral se plánem vstupu do kláštera. Julie Toncarová, která dobře znala Zeyera jako individualitu velmi silnou a neklidného životního způsobu, vstup do řádového života Zeyerovi rozmlouvala. I ostatní jeho přátelé. V Banjaluce prožil Zeyer několik dní v řádě Trapistů. Způsob života Trapistů se mu však nezamlouval. Snad Julia Zeyera pronásledovala i bolest nějaké nešťastné lásky z dob jeho mládí. Květ nešťastné lásky snad vypučel Juliu Zeyerovi někde ve Vídni . . . Zeyer rád cestoval a se zdržoval v dálných cizinách. Jednou na ruských stepích, podruhé u pobřeží Tichého oceánu. Così tajuplně a niterně bolestného nedopřávalo setrvačnosti tomuto pěvci nesmrtelných krás. Ve svých dílech nám toho neprojevil. A vzal toto podivuhodné tajemství s sebou do hrobu..

Snad tato neklidnost Zeyerova vedla Julií Toncarovou, která byla ženou velmi věřící, i básnickovy přátele k radám, aby Julius Zeyer do kláštera nevstupoval. Neučinil tak. Ale zůstávalo mu až do smrti toto přání v jeho srdci. Myslím, že by byl Julius Zeyer nechybil, kdyby se byl se svými královskými sny odebral v zátíší klášterní kobky. Jeho životní osamocenost a nechápavost literární kritiky byly by ho tu v tišině samoty a náboženského zaněcování se nadobro přestaly bolet. Je to pouze můj úsudek.

Oddanost Julia Zeyera k Marii Panně byla naprostá. Ježíše Krista ctil a miloval s láskou světeckou. Byl přímým vůdcem Františka Bílka, když se tento slavný výtvarník-visionář ubíral radostnou poutí za stělesněním uměleckého snu v Ježíši, Bohu-člověku mučeném a ukřižovaném. O poměru těchto dvou umělců nemusím se šířeji vyslovovati. Je to již dosti známo z publikací jiných. Ptáky zpěváčky miloval Julius Zeyer v přírodě. Rád vykupoval jihočeské zpěváčky opeřence od jich majitelů, a pouštěl pak pěvce na svobodu. Jednou jsem tak nesl k Juliu Zeyerovi tři klece se zpěváčky, pro něž jsme šli se slečnou Julií Toncarovou. Zeyer zpěváčky vypustil do městského vodňanského sadu.

Ve Vodňanech býval krásný zvyk, že veškerá školní mládež chodívala společně ze tříd za dohledu učitelstva na ranní mši svatou před školním vyučováním. V 7 hodin 20 minut se chodívalo do chrámu Páně. V 8 hodin započalo vyučování. Každý den měl svou chrámovou píseň. Byla tu mládež obého pohlaví, od malých školáčků z myší díry až do pánů klacků ze třetí měšťanky. Rodiče též hojně navštěvovali tyto bohoslužby a pak četní pensisté. Byly Vodňany klassickým městem kněžských a jiných pensistů a zemědělských výměnkářů. Julius Zeyer též často přicházel na tyto bohoslužby a s radostí naslouchal zpívající mládeži.

O Vánocích a po Vánocích zpívaly děti u Jezulátka, postranního to oltáře v chrámové lodi, a to jen děti, jež byly podílňíky „svatého Děťství“ čili „svatého Děťectví“, jak jsme to sami nazývali jako děti. Zpěvy krásně nacvičoval Gustav Frisch, vdovec. „Svaté Děťství“ vedl náš katecheta, Jan Evangel. Frieher, muž mravů svatých a přísného

dokonalého života; ve škole pak učitel velmi dbalý a vojensky přísný. Katechismus a dějepřavu musel znáti každý žáček nazpaměť do písma. Katecheta již půl hodiny před vyučováním zkoušel na stupínku. Přicházeli jsme k němu a všichni jsme odříkávali. Katecheta hned známku zapsal každému. Nedbalci a vyrušovači hned dostali poznámku. Pět poznámek znamenalo snížení známky z mravů. Tak nás kněz Jan Frieher vycepoval v železné disciplíně, poslušnosti a prospěchu. U katechety Friehera vypůjčovali jsme si knihy. Často jsme u něho zastali básníka Julia Zeyera. To zvyšovalo naši úctu ke knězi i k básníku.

O výročních trzích a o poutích Julius Zeyer rád kupoval dárečky a mlsoty chudým a odstrkovaným dětem, který hračkáři, pernikáři a cukráři odháněli od krámů, nepřejíce jim ani té „sladké čuměnné“ čili podívané. Uzřeli-li však řemeslníckové a obchodníckové Julia Zeyera, volali na děti: „Počkejte kluci, počkejte holčičky, pancájer už 'de!“ Podobně i párkář Mačura, jenž byl ve vážném podezření, že své hovězí párečky dělá z dobytčátek, „která zabil sám Pámbů“ Děti se mu posmívaly: „Mačura, Mačura, párky udělá, až se vyčurá.“ Ale přes to si děti rády pochutnávaly na Mačurových párkách. Bývaly hodně pepřené . . .

Při těchto pobožnostech „svatého Děťectví“ (každý člen platil 17 krejcarů a dostal „Ročenku pohanských dítek“) jakož i při slavných májových pobožnostech, vídali jsme Julia Zeyera často ve Vodňanském děkanském chrámu Páně.

Zeyer rád kouřil cigarety. V posledních letech chodíval po Vodňanech v hněděžlutém svrchníčku. Byl postavy menší. Oči měl barvy hnědé. Když sestárl, měl kolem očí sít jemných vrásek. Věděli jsme o něm, že měl matku židovku. Hádali jsme se mezi sebou jako děti, že Julius Zeyer „je přece jen křesťan a byť by měl maminku židovku“. Neměli jsme tehdy žádnou úctu k židům. Potrhlý ponocný a holič „lazýr Bouchej“ ohrožoval často židy, vykřikuje, že je musí všechny podřezat a že pijou křesťanskou krev. Vodňanští židé se chovali k básníku Zeyerovi velmi uctivě, právě tak jako k vodňanskému děkanu a k vodňanským měšťanům a sousedům. Nešířili tehdy židé po Vodňanech nevěrecký tisk a sami jako židovští věřící byli velmi zbožní. Jednou se sporoval představený vodňanské obce s mým strýcem Janem Brunnerem, hodinářem, městským radním a takovým maloměstským filosofem o tom, zda Julius Zeyer má básnické nadání po matce neb po otci. Můj strýc tvrdil, že po obou rodičích. Adolf Brok však se zastával názoru, že obrazotvornost Julia Zeyera je původu orientálního, židovského. Můj strýc Jan Brunner, který potom opustil Vodňany, usadil se ve Strunkovicích jako člověk-filosof a tam zemědělstil, povrhaje obchodem, typ Tolstojovce, byl důvěrným přítelem Zeyera i Heritesa. V Heritesově domě vůbec bydlil a měl u sebe v uschování celou Heritesovu knihovnu, nežli si ji Herites do Prahy dodatečně odvezl. Jan Brunner poučoval mne vždy, že Julius Zeyer jest slavným básníkem a František Herites spisovatelem maloměstských povídek. Tak jsem již jako kluk devítiletý věděl, jaký je rozdíl mezi slavným básníkem a spisovatelem maloměstských povídek . . .

Když o výročních trzích zpěváci „ukrutánských vražd“ zpívali své písničky před strakatě pomazanými plátny a citliví posluchači dojmutím plakali, Julius Zeyer rád se připlétal do davu a pozoroval duševní náladu lidu. Také si koupil „písničku“ a obvykle ji daroval hned na místě některé chudé babce anebo některému chudému dědourkovi. U jarmarečních fikařů, kteří jednou rukou do papíru fíků přidávali a druhou je zpět pouštěli na hromádku zboží, volajíce „a ještě jeden pro Marjánku, pro Andulku, pro Rozičku, a ještě jeden pro Martínka, pro dědouška, pro tatínka“ atd., také se Julius Zeyer někdy zastavil. Za několik dvacetihaléřů nakoupil sladkých fíků a pak je hledícím mlsálkům rozdal. Kde se Julius Zeyer zjevil, tam vykvetla radost pro dítě. Hm, náš „pancajer!“ — říkaly chválu vodňanské děti.

Poslední dny Julia Zeyera, vytrženého z lůna poetických Vodňan, a v Praze umírajícího, jakož i jeho pohřbení ve Slavíně místo na na tichém vesnickém hřbitově uprostřed lesů, budu vždy nazývat tragickými.

Julius Zeyer těžce se probojoval ve svém nitru a ve svém životě k světovému názoru katolickému.

Slyšte jen, jak mluví v první hlavě své nádherné „Mariánské Zahrady“:

„Ve jménu Boha milosrdného! Já nepatrný a ubohý, začínám mluvit o věcech největších. Já, jenž podlehl bezpočtukrátě pokušení a hříchu, začínám mluvit o věcech nejsvětějších. Ve jménu Krista, jenž se slitoval! Ve jménu Ducha, který osvěcuje!“

Ve svém pak „Vstupu a vzývání“ do „Mariánské Zahrady“ zpívá svatým nadšením:

„Zdrávas poklade všech milostí, Maria, před níž anděl klonil se. V hluboké pokoře a v bázni chvělé vznáším ruce k Tobě, Ty lásky čistý pramene; své ruce nehodné a slabé s prosbou vroucí, bych směl vejít na okamžik v žití Tvého sad mystický, sad luzný, plný vůni nebeských, ó stane svatotajný, v nějž vešel Stvořitel. Záře slávy Tvé je jasnější nad světlo veškeré, my ale, hříšní, v stínu bydlíme.“

„O vzejití Tvém, květe hvězdný na stvolu člověčenstva, přemítal Duch Boží hned za první zory budoucího světa, Ty všeho stvoření koruno! V hladině Tvé čistoty, ó Lilie rajská, shlížela se tajuplná Trojice, Ty růže vonná, v údolí slz a trudů lidských, Rozmarino dechů balsamních!“

„Zdrávas Matko Slova! Jak divuplný, srdce jímající, duši do výsosti vznášející je Tvého bytí neobsáhlý sad! Jak nádherně tam strmí palmy vznešenosti Tvé, jak purpurně tam květy rdí se marhaniků lásky Tvé, jak poroseny slzami, se třpytí Tvých smutků cypřiše, jak prší luznost ze smokvoňů Tvé sladkosti! Jak osypány květem svatých úsměvů, svítí hvězdně Tvé spanilosti tiché jabloně! A radostí Tvých svatých réva libezná, jak pne se vděkuplně k větvím cedrů Tvé výsosti a k letorostům lip Tvé těchyplné milosti, jež lékem duši našich, a od smrti je chrání, ó Prosebnice lidí, Paní andělů!“

„Jak prozářená paprsky Boží veleby je žití Tvého krásná zahrada!“

A plna stínů přec je tragických! Ne však, jak onen ráj, kde Eva hřešila, je tragická jen utrpením Tvým, Tvou bolestí až k nebi strmící, ó révo, révo, která svatý hrozen nosila's, jenž vina krve Své nám dal za věčný našich hříchů lék. Kéž vinem krve té se opojíme až do svého pro kříž šílení! . . .

Hle, tak mluví básník ve svém nadšení. To jest credo jeho duše, věřící a nadšené; jeho srdce, jež se šťastně probojovalo a jež v přístavě bezpodminěné Víry, velebné, slavné, vznešené, oddané a usmířené zakotvilo . . .

Tak jako nesmrtelný kněz a básník Jacinto Verdaguer zaspíval čarokrásně jako slavík perský ve své „Eucharistii“, ve svých „Květech Mariiných“ a ve „Snu svatého Jana“, tak vznešeně, básnicky mohutně a slavně radostně rozpěla se čistá a věřící duše nesmrtelného Julia Zeyera v nádherách „Zahrady Mariánské“.

A měla by to býti hlavně srdce jinošská a srdce pannenská, která mají pít krásu, nadšení a slávu Víry, aby neztratila květ čistoty, tato by to hlavně měla býti, která by se měla utíkat v tento líbezný sen krásy a duševní síly, když život zuřivě na ně doráží, aby jim urval květy nejcennější. Matky s dceruškami měly by nahlas v rodinách předčítati „Mariánskou Zahradu“. Otcové měli by ji darovávat svým synům, když tito opouštějí teplo rodinného krbu a odcházejí do světa mezi cizí lidi.

Julius Zeyer byl člověkem srdce dobrého a vznešeného. Jeho sláva jako básníka jest nesmrtelnou.

František Kašpar

SVATÝ VOJTĚCH

*Biskupe drahý, s láskou bolestnou
prožívám tragedie tvoji hoře.
Do Říma z Prahy tímto krajem šels,
a vlasti žehnal na Zelené Hoře —*

*Tvá cesta, Vojtěše, již zarůstá,
my cestu svatých bratří sledujeme.
Však po hlubokých stopách askesse
tvé s toužebností putovati chceme.*

*Tvé kdysi stádo v zlobě uzrává,
bohatě ve sváru a zášti rostem.
Od tebe známe: vlasti démoni
se zaženou jen modlitbou a postem.*

Metropol. kanovník Dr. Josef Hanuš

NAŠE STYKY S CIZINOU

Styky naše s cizinou dříve omezovaly se na osobní známost a výměnu dopisů, adres při různých příležitostech. Byly to zejména přátelské vztahy naše k bratrům americkým, jihoslovanským, ženské spolky některé dopisovaly si s podobnými zahraničními, organizace naše byly ve styku se svazem katolíků říšsko-německých, ale to vše bylo spíše prací několika jednotlivců nadšených, soustavné řešení této otázky bylo vyvoláno naší samostatností, kdy cizina chtěla o našem hnutí katolickém více věděti a projevovala sympathie v těžkém zápolení našem o obrození náboženské ve vlasti naší.

První přihlásili se katolíci američtí, a přijely sem misse nadšených pracovníků kněží a laiků ze Spojených států, by nás povzbuzovaly k práci obrodné, nás poučovaly o samostatném řízení a řešení otázek náboženských. Pan převor Prokop Neužil, rev. Tesař, Jedlička, bratři Dostálové a j. získali si svojí neúnavnou činností a láskou u nás v počátcích naší samostatnosti nehynoucích zásluh.

Než bylo třeba sblížení nás s katolíky evropských států s námi spřátelených zvl. s Francií, s Belgií, Holandskem, Anglií, Itálií. Naše liberální veřejnost hledala přátelství při různých zájezdech a návštěvách ve Francii liberální. V době, kdy oficiální Francie tak se přiklonila ku katolictví a byla svědkem nového rozmachu náboženského života, bylo pro nás katolíky nutností hledat podpory a posily v kruzích katolíků francouzských pro naše boje, naše obrození náboženské.

Cizina znala něco málo o nás z tiskových kanceláří německo-židovsko-protestantských a později z naší tiskové kanceláře, kde zabarveny dějiny naše duchem husitismu a odbojem proti Římu, katolíci cizích zemí nevěděli téměř, že žijí v Československu pravověrní katolíci a že mají své slavné dějiny z doby cyrilometodějské, Karla IV. Otce vlasti a pod.

Názor tento nesprávný seznal podepsaný při svém celoročním pobytu ve Francii r. 1919-20 a proto rád vítal možnost vysvětliti přátelům francouzským pravý stav věcí. Osobní styky s hodnostáři církevními, profesory, redaktory, s ústředími katolických syndikátů mládeže mnoho přispěly k tomu, by katolíci francouzští milovali národ náš, jenž miluje své bratry v cizině. Psal četné články v „La Croix“, „La Libre Parole“, „La Démocratie“ a zvl. v časopisu „Revue du Clergé“ r. 1920 (v číslech březnových o 40 str.) o náboženských poměrech našich.

Prvním úspěchem těchto styků byla návštěva Msgr. Baudrillarta, rektora Institutu katolického a nyní světicího biskupa pařížského v Praze na sjezdu katolíků r. 1920. A od té doby přátelský styk s Francií utvořen, zvláště s komitetem „Les Amitiés Françaises“, jehož Msgr. Baudrillart jest presidentem a kanovník Beaupin sekretářem.

Dle vzoru pařížského ustavilo se na podzim r. 1920 podobné komité v Praze jako „Zahraniční odbor Rady katolíků“ zkrátka ZORK, v němž zorganizovány pravidelné styky s katolickým zahraničím. Zasedají v něm tito znatelé jazyků a poměrů ve spřátelených státech: pro styky s Francií a Belgií podepsaný předseda Odboru, s Itálií Dr. J. Čihák, P. M. Levý a Dr. Vrátný, s Jugoslavií profesor Pechuška a MUC. Dr. Dujmovič, s Anglií prof. P. Ovečka, s Amerikou prof. E. Žák a rev. Sekera, se severními státy Dr. Vrátný, s Polskem P. Kronus; v ženském hnutí a ve styku se zahraničím dámy Zd. Lobkovicová, Clam-Martinicová, B. Šeborová a prof. Dědonová. V čele odboru stojí vedle jmenovaného předsedy Mons. V. Müller pokladník a kaplan A. Titl jednatel, tajemník Rady P. Kronus řídí věci redakční a organizační schůze konají se obyčejně dvakrát v měsíci v kanceláři Rady katolíků (Spálená ul. č. 80.)

Činnost odboru jest jednak dopisovatelská dvojího směru: informovat cizinu o našich poměrech a událostech, a informovati naši veřejnost o náboženském životě zahraničním, jednak reprezentační, zvátí hosty z ciziny a posílati zástupce naše do ciziny.

V prvním směru členové odboru posílají zprávy pravidelné do časopisů francouzských, belgických, anglických, italských, amerických, jihoslovanských, polských, švýcarských a německých. K tomu cíli r. 1921 v lednu zřízena týdnenní kronika francouzská „Chronique religieuse“ v nedělním Čechu, jež zasílána jest nyní ve více než 70 ex. do redakcí a ústředí katolických v celém světě. Tato „kronika“ vykonala velmi mnoho dobrého, jest čtena se zájmem i u mnohých vyslanectví cizích, jest žádána výslovně od středisek katolických a otiskována v mnohých časopisech cizozemských. Výměnou dostává se odboru řady časopisů francouzských, belgických, amerických, anglických, italských, švýcarských z nichž důležité zprávy přeloženy a uveřejněny v člancích našich katol. časopisů, zvl. „Čechu“ pod jménem ZORK, nebo „Z katolického světa“. Podobné zprávy francouzsky psané vycházejí měsíčně v „Sursum“ za redakce P. M. Levého. Chronique religieuse v Čechu řídí předseda, do Esperantského časopisu „Espero Katolika“ dopisuje člen odboru Bárta z Třebíče a rev. Zelenka.

Jsou to počátky této veledůležité akce zahraniční, pro niž naše ministerstvo obětuje miliony uznávajíc nutnost styků s cizínou — ale pro niž v našem odboru pracuje několik nadšenců dosud úplně zadarmo s vlastními oběťmi peněžitými. By činnost naše byla rozšířena, lépe zorganizována, sestaveno bylo memorandum a provolání k mecenášům, by přispěli dary ke zřízení samostatného sekretariátu. Doposud dary věnované šlechetnými dobrodinci dohromady činí něco přes 1000 Kč, s obnosem tím nemožno něco velkého dosud učinit, ale odbor nedá se obtížemi zviklati v horlivé práci další. I naše denní listy uznávají sice důležitost styků těchto, ale málo, velmi málo pro tuto propagandu činí, ač to bylo slíbeno.

V druhém směru vyvinuta dosti rozsáhlá činnost *representační*. Odbor pozval a uvítal hosty naše z přátelské Francie, Belgie, Holandska, Ameriky, Itálie, Jugoslavie, Portugalska, Německa zvláště spolu s ústředím studentským při kongresu katol. inteligence r. 1921, jenž byl významnou prvotřídní událostí v dějinách našeho katolického hnutí. Návštěva hostů francouzských kan. E. Beaupína, M. Prelota, abbé Paravyho, Queneta a j. v Praze, na Velehradě, v Brně, Olomouci, r. 1921, návštěva 4 belgických hostů v Čechách, Moravě, Slovensku utužila naše přátelství; zásluhou odboru jest pravidelná návštěva kazatelů francouzských abbé Barallona r. 1920 a zvl. abbé Paravyho ze Chambery r. 1921, 1922, vynikajícího řečníka kan. Desgrangesa, P. D'Herbignyho v Praze, různých hostů z Anglie Dr. Vance, Walkera, Greenwooda z Londýna a pod.

Sem dlužno zařaditi i ovoce našich styků: dar ministerstva vyučování pařížského, časopisů vědeckých pro fakultu theologickou v Praze a Olomouci, pro čítárnu na fakultě theologické v Praze, v Lize akademické, dary knih musea Guinret z Paříže, universitního nakladatelství v Cambridgi, belgického koloniálního ministerstva a p., prostřednictvím předsedy odboru.

Odbor činně podporoval návštěvu slíbenou z různých zemí: Francie, Belgie, Anglie, Ameriky pro slet Orelstva v Brně. Vedle návštěv hostů z ciziny přátelské zprostředkoval a vítal návštěvy zástupců našich v cizině, byť nemohl příliš hmotně dosud důležité styky tyto podporovati. Jest to především činnost zahraniční Dra. Františka Dvorníka v Paříži, jenž pokračuje v díle započatém předsedou v Paříži, rozvinul zde požehnanou propagandu a pořádal na 20 přednášek ve střediscích katolických ve Francii tak, že uznání dostalo se mu i od našeho zahraničního ministerstva. Péči komité pařížského umožněno bylo mladému pracovníku našemu Dr. Krlínovi, že může vzdělati se odborně v Paříži pro práci vědeckou ve vlasti naší. Podobnou propagandu učinil Dr. J. Čihák za pobytu svého v Itálii navázav styky s četnými středisky katolíků italských, P. M. Levý a JUC. Tománekúčastnili se sjezdů katolických v Itálii r. 1921, zástupci našich akademiků zajeli na sjezdy katol. internacionály do Freiburgu, Holandska, P. Vajs do Německa, Dr. Čihák a předseda navštívili střediska katolická v Belgii, Německu r. 1921.

Jest známo, že právě osobní styky nejvíce přispějí k utužení přátelství a k další soustavné práci na poli propagandy katolické.

Rovněž za úspěch naší činnosti dlužno počítati zastoupení naše na katolické internacionále v Haagu, ve Freiburgu, Londýně, Štýrském Hradci (Esperantská), v Paříži (M. Sanguier a La Démocratie), na různých sjezdech zahraničních. Práce byla by ještě plodnější, kdyby bylo více ideálních pracovníků a znatelů jazyků cizích i poměrů, k čemuž doufejme, dojdeme společnou prací a nadšením pro tuto stránku našeho náboženského života.

K této součinnosti zve všechny pracovníky katolické z celé naší republiky Odbor pro pěstování styků s katolickou cizinou, Praha II., Spálená 80.

Václav Poledne, kaplan u sv. Jiří

O CÍRKEVNÍM ZPĚVU

Nechci, aby tento článek byl pouhou akademickou úvahou, nýbrž naopak, mám v úmyslu uvažovati o lidovém zpívání se stanoviska čistě praktického.

Není proto úkolem těchto řádků oceňovati lidovou píseň — posuzovati text a melodii — chváliti či haněti, — nýbrž chci přiblížeti k lidovému zpívání samotnému, poukázati, jak by bylo možno probuditi naše chrámy ze smutného mlčení.

Mám-li ovšem psáti o tomto předmětu, nemohu se vyhnouti tomu, abych nepoužil zkušeností, jichž jsem nabyl v „Kancionálu sv. Jiřském“.

Kostel sv. Jiří na hradě pražském jest drahocenná památka náboženská i historická. — Stačí připomenouti, že jest tam hrob sv. Ludmily, že tu odpočívá Vratislav, otec sv. Václava a zakladatel tohoto chrámu, že starobylé románské sloupy jsou tichými svědky krvavých dějin Přemyslovců.

Tento chrám byl odevzdán náboženským úkonům, avšak kostelní návštěva zůstala omezena na několik jednotlivců, kteří se takřka krčili v presbytáři, zatím co dole, v lodi se všetečně okukovaly historické památky.

Jsem jedním z oněch dvou kněží, kteří střídavě konají u sv. Jiří bohoslužby.

A tu v r. 1919 na podzim jsem vystoupil se svým programem.

Měl jsem v úmyslu prakticky využít kostelní písně. — Tehdy ještě nebyl vydán Český Kancionál, a proto tím více jsem si všímal Kancionálu sv. Janského a poukazoval jsem na hudební i literární poklady, kteréž jsou v něm pohřbeny.

Mimo očekávání vytvořila se tímto způsobem skupina stálých návštěvníků, kteří přicházejí každou neděli a svátek v 5 hod. k sv. Jiří na hodinku liturgického zpěvu. — A tyto návštěvníky, již nejsou vázání ani seznamem ani stanovami, jmenujeme Kancionálem sv. Jiřským.

Od shromážděných věřících se může požádat více, než se obyčejně předpokládá — ale vše se třísť o text, aby všichni přítomní zpívat mohli!

My u sv. Jiří jsme otázku textu již rozřešili, a dnes pro nás není překážky, aby shromážděný lid kteroukoliv píseň — ať novou, či nově upravenou — bez jakýchkoliv obtíží ihned — v pěti minutách — nezazpíval.

Připomínám, že zcela odmítáme ono oficiální „cvičení“ písní. — Nevybíráme „lepší“ zpěváky, aby „těm ostatním“ ukázali, jak mají zpívat — naše cvičení spočívá ve zpívání samém.

Vždyť jednohlasá píseň jest tím přístupnější, čím jest zdařilejší a krásnější, a kde jsou varhany, tam ony samy převezmou vůdčí úlohu.

Mluvím ke všem shromážděným a ode všech požaduji, aby se písně ujali. — Nekontroluji, kdo zpívá, a kdo nezpívá, kdo zpívá pěkně a kdo nám to „kazí“. — Ať ti, kteří mají více, vyrovnají obětavě nedostatky oněch chudších, a všichni ať zpívají, jako se modlí v kostele též celé shromáždění!

Předpokládejme tedy, že jest k dispozici varhaník, který umí z not píseň zcela prostince doprovázet.

Pak jest naše úloha velmi snadná.

Máme zpívat jakoukoliv lidovou píseň. — Ve výběru řídme se liturgickým rokem. — Dotyčnou píseň štětcem napíše i s notami na velkou papírovou plochu ($2\cdot70\text{ m} \times 1\cdot50\text{ m}$) — tento list jest na horním kraji připevněn na stejně dlouhou tyčku, uprostřed primitivní klička, ouško z provázku, tuto celou píseň na vhodném místě pověsím. — Tak vypadá náš text. Noty i slova jsou psána tak, aby přirozeně zdravé oko je mohlo s normální vzdáleností přečísti. — Tímto způsobem jest otázka textu pro nás rozřešena. — A máme-li tuto podmínku, pak není pro nás překážky.

Ani mi nenapadá, abych pro tuto naši metodu agitačně polemisoval. Jest naším originálem a není dosud na prodej. Já sám jednotlivé listy píše a dosud každou neděli jsme měli jiný program a vždy něco podobného. Zmiňuji se o Kancionálu sv. Jiřském jen proto, abych podal důkaz, že tato zásada textu jest v našich poměrech rozřešena.

Rozřešíte-li otázku textu, tu shromážděný lid zazpívá rád a všechno, čeho jest v liturgii potřebí.

My tedy zpíváme všichni z jediného listu. — Nechci vypočítávat co a kolik písní jsme přezpívali. Loni na př. při písňové mariánské pobožnosti u sv. Jiří jsme zpívali denně dvě nové mariánské písně, jednu z Kancionálu sv. Janského, druhou z Kancionálu českého. Tedy šedesát různých písní mimo liturgické texty staroslověnské.

Nyní vybíráme písně především z Českého kancionálu. — Nevyhýbáme se i jiným metodám textu, není-li vyhnutí — ale vždy znova a znova se přesvědčujeme o výhodách našeho textu společného. Loni v jediném týdnu před Adventem jsme si připravili celé Orlovy Roráty pro kapli sv. Václavskou. Tam není dobře možno užítí textu společného — proto bylo nutno se postarat, aby všichni

zúčastnění měli bezpodmínečně v rukou text knižní. — Letos ovšem bude nutno starati se znovu.

V Českém kancionále jest též zcela nová píseň mešní: „Hospodine, rozpomeň se země . . .“ — od Foerstra — Dvořáka. — Kdo píseň tuto zná, přisvědčí, že jest pro lidový zpěv skutečně těžká. — V Českém kancionále jest jednoblasně, ač jest myšlena pro smíšený sbor. — Letos na jaře jsem ji napsal a dnes ji zpíváme celou při mši sv. u sv. Jiří. — Zpíváme i Credo i Přijímání a naučili jsme se jí jen tak úkradkem, když jiné zpěvy diktované liturgickým rokem dovolovaly. — A při tom činíme další pokus. — Chceme vytvořit z přítomných věřících lidový smíšený sbor v tom smyslu, aby vůdčí melodie doprovázená varhanami byla okrášlena — pokud možno — harmonickými tóny udanými skladatelem v partitúře pro smíšený sbor. —

Co se týče zrealisování této naší myšlenky stačí poukázat na tu skutečnost, že tento shromážděný lid obstarává úplný liturgický doprovod při pontifikálních mších u sv. Jiří, u sv. Víta, na Sázavě i ve St. Boleslavi. — Sv. Ludmila, sv. Václav, sv. Prokop, sv. Jan Nepomucký, sv. Cyril a Method — všechny tyto privilegované svátky byly oslaveny staroslověnskými bohoslužbami zásluhou Kancionálu sv. Jiřského a výslovně připomínám, že se nezpívají jen částky stále, nýbrž i všechny částky proměnlivé, a to jednak vatikánským chorálem, jednak v orig. komposici pana Ant. Jandy.

Pomocí naší metody jest nám možno obstarati liturgický zpěv i při mši sv. latinské. Tu zpívána obyčejně Missa de Angelis, vše vatikánským chorálem.

A jaké rozmanité pobožnosti jest možno uspořádat naší methodou! Jak snadno, lehce a vroucně zpívá lid Nešpory. — Zpíváme oboje v Českém kancionálu, Eucharistické i Mariánské. — Všechny litanie, Matutinum na Vzkříšení, Pašije, Lamentace, Steckrovy koledy — to jen námatkou jmenuji jednotlivé listy našeho Kancionálu sv. Jiřského, který v kotoučích plní všechny kouty sakristie.

Ano, jsme si toho vědomi, že u sv. Jiří jsme provedli věc do důsledků, a vím, že jest k tomu potřebí také trochu individuální schopností a zájmu. — Avšak v běžné praxi není potřebí podobného závodění. — Pro běžné neděle stačí to, co praktikujem u sv. Víta každou neděli v 11. hodin, kde shromážděný lid zpívá z našeho Kancionálu nějakou lidovou píseň. — Bez jakéhokoliv vedení. — Jen o text se jedná.

Toť ovšem pro ten případ, kdy píseň jest podporována varhanami.

Mám však na zřeteli také chudické kostelíčky, kde vybrakované varhany jsou opuštěny a kde lidový zpěv prodělává žalostné provisorium. Chtěl bych, abychom si všichni uvědomili, že varhany mají úlohu daleko skromnější, než jakou jim přikládáme. — Aby si lid uvědomil, že ta nejslavnější bohoslužba může býti obstarána i bez varhan. — Aby těžiště liturgického doprovodu bylo přesunuto tam, kam patří: k oltáři a do lidu, jenž oltář obklopuje.

Jedná-li se v tomto případě o lidovou píseň, jsem toho názoru, aby ti, kteří mají býti vedoucími kůru, neviděli vrchol své výchovy

ve varhanění, nýbrž ve zpěvu. — Tito průměrně nadaní jednotlivci byli by vycvičení v primitivní intonaci, aby uměli určit si ladičkou začáteční tón písně. Tito zpěváci-vůdci by byli mezi lidem, určili by píseň a sami by ji vhodným tonem lidu začínali. Při tom ať se cvičí na varhanách! Ale hlavní úlohou jejich ať je liturgie! — Ať umí obstarat liturgický doprovod při pohřbu, ať posuzují nesmírnou výhodu a přístupnost jednohlasého chorálu — —

To však není již mým úkolem!

Tedy; otázka textu! — Tu řešíme u sv. Jiří methodou textu společného!

Vím dobře, že kolik hlav, tolik smyslů!

Tento svůj názor prostě překládám, jako něco, leč já jsem zcela uvěřil. — Dosud jest zrealisována tato idea u sv. Jiří.

Ale jisto je, kdyby mně byl svěřen ten úkol, abych prakticky tuto myšlenku provedl i jinde, neuměl bych se o to pokusit jinak, než že bych putoval po farnostech a že bych se svým varhaníkem v jednotlivých kostelích pořádal hodinky liturgického zpěvu. Tím způsobem bychom mohli demonstrovat, jak shromážděný lid by si připravil ten nejrozmanitější program písňový k závěrečné pobožnosti — a kněžstvo by se přesvědčilo, jak jednoduše jest naším způsobem řešena otázka textu.

A pak zajisté bychom se starali i o to, aby náš Kancionál budoucnosti byl i na prodej.

Kancionál sv. Jiřský pěstuje lidový zpěv na základě katolické liturgie. — Členem Kancionálu stává se každý a v té míře, jak pro tuto myšlenku vzplane a ji pochopí.

A zásady naše jsou: Všichni přítomní zpívají! — Každý tak, nejlépe umí! — Zřetelně! — Vroucně! — Pokorně!

František Světlík

POLITIKA STRAN KATOLICKÝCH ZA VÁLKY

Za světové války nebylo velké jednotné strany politické, inspirované zásadami katolickými. Na Moravě byly strany dvě: katolicko-národní a křesťansko-sociální, v Čechách stran několik, z nichž byla nejsilnější „Strana katolického lidu“, která však neměla parlamentního zastoupení. Moravské strany katolické měly sedm poslanců na rakouské říšské radě, kteří tvořili „Klub katolicko-národní“ za předsednictví Dra *Hrubana*. Teprve na sklonku války srazily se různé katolické strany ve velký jednotný tábor politický, v Československou stranu lidovou, kterou žurnalisticky a ideově připravoval, dav straně program, organizační řád i jméno, redaktor Frant. *Světlík*. Vůdcem jednotné strany lidové zvolen byl Msgre Jan *Šrámek*. Mluvíme-li o politice stran katolických za války, máme na mysli hlavně politiku klubu katol. národního, který vůči Vídní katolický směr v českém národě zastupoval.

Klub poslanců katol. národních na radě říšské pokračoval za války *ve státoprávní české politice*, jak ji vytvořili Palacký a Rieger, a které české strany katolické držely se pevně i tehdy, když státoprávní prapor byl pohozen nejprve od české sociální demokracie, a potom odkládán od jedné české strany po druhé. Před válkou bylo takřka hanbou hlásit se ku státoprávní politice, kterou strana realistická, udávající ton v inteligenci, sesměšnila a zkarikovala. Vliv této strany nesahal ovšem do tábora katolického, který po tradičním způsobu národním všechny své sjezdy a schůze končival vroucím přáním, aby koruna svatováclavská zaskvěla se na hlavě českých králů. *A této své státoprávní politice zůstal katolický tábor věren také za války.* To je zorný úhel, pod nímž nutno se dívat na celou politiku katolických stran za války. Chtěly, aby země koruny české v rámci Rakouska dostaly svoji státní samostatnost, a na mysli jim tanulo postavení Bavorska v Německu. A s tímto plánem předstupovali katoličtí vůdcové také před rakouské rozhodující kruhy.

Hned na počátku války pokusilo se vedení klubu katol. nár. o společný postup všech českých stran, které by se chtěly postavit na program státoprávní a zahájit aktivní politiku v tom směru. Ale jednání toto, k němuž dal Dr. Hruban podnět koncem listopadu roku 1914, nevedlo v Praze k cíli. Z Prahy dáno bylo heslo: „Za války se politika nedělá!“ Než ukázalo se, že s tímto heslem nelze vystačit, a když po zavraždění hr. Stürggha dne 21. října r. 1916 obnoven byl parlamentní život, utvořily české strany 18. listopadu r. 1916 společný „Národní výbor“ a české kluby na radě říšské semkly se v „Český svaz“, jehož první plenární schůze konala se dne 17. března 1917. A jak v „Národním výboře“, tak v „Českém svazu“ strany katolické postupovaly až do konce války jednotně s celým českým táborem, podrobující se všem usnesením jednotné české reprezentace. A když na sv. Václava r. 1918 stalo se usnesení postavit se na stanovisko úplné československé neodvislosti, zástupcové stran katolických přistoupili plně a jasně na toto stanovisko všech českých stran, což před Evropou mělo dalekosáhlý význam.

Politika stran katolických za války měla na mysli pouze jednu jedinou věc: *blaho celého národa*, a z té příčiny také vyslovila se pro republikánskou formu státní, ježto tak zabezpečen byl klidný a pokojný vývoj politiky vnitřní. Vytýká-li se dnes stranám katolickým, že za války dělaly politiku „rakušáckou“, tedy bylo to „rakušáctví“ Palackého a Riegra a také „rakušáctví“ prof. Masaryka, který byl až do války rozhodným stoupencem Rakouska. Strany katolické upustily od státoprávního programu, t. j. programu české samostatnosti v rámci Rakouska, jakmile stalo se zjevným, že mezinárodní situace vyžaduje, aby se vyslovily pro úplnou samostatnost a nezávislost československého státu.

Dnes československá strana lidová, která postavila se naprosto a bezohledně na půdu demokratické republiky, může s klidem se dívat na politiku svých předchůdkyň za války a budovat do budoucnosti svůj státoprávní a stát zachovávající program, aby se stala nejmocnějším a nejspolehlivějším sloupem národní československé samostatnosti a demokratické československé republiky a založila její slavnou budoucnost.

Gabriel Ronaj

MODLITBA ZA MÍR

*V rachot pušek, ve kanónu hřmění,
v koni ržání, ve raněných stony,
v chrapot mroucích, jichž jsou miliony,
ve vztek, jenž se ve šílenství mění,
v praskot ohňů, popelec jenž dává
v čelo vesničkám i velkým městům,
z oněch tisícům a z těchto ke stům,
v praskot chrámů, jejichž věčná sláva
v prach se hroutí — hrůzou krev až stydne —
v nářek prchajících žen a dětí,
v starců úpění, jež k nebi letí,
v štkání matky osiřelé, bídné,
zaznělo Tvé slovo stejně vliďné
jako důrazné, ó Veleknězi.*

*Tu kněz jeden — z malých pranejmenší,
který nemá víc než srdce, lýru,
na niž stejně hraje anděl míru
jako satan bojů i nejtenší
strunkou její mocně zaburáci —
k Tvému slovu na kolena klekl
a bol, který s Tebou stejně vlekl —
neboť zřel, jak každý stud se ztrácí,
podlost od Londýna ku Kavkazu
šlechetností dává sobě masku,
ač v svých otroky zří, podlou chášku,
všecko vrhá ve zhoubu a zkázu —
stržen bolem krutým kněz v tom rázu
zpíval k Nejvyššímu Veleknězi.*

*A lid stejně s knězem k Bohu zpíval. —
Od kůru, kdež varhany tak zněly
jak by s lidem jednu duši měly,
v před a u výš chrámem šel ten přival
ze úst starců, osypělých stařen,
mužů zbylých, slabých, neduživých,
z hrdel žen tok hnal se tónů tklivých,
který dlouho byl již slzou mařen,
z hrdel panen, naději jimž světla
kravě dnes v dáli zapadala,
z prsou dětí, které bázeň hnětla
o otce, až mdlela duše malá. —
Andělé, již vždycky zpívat chtějí,
vroucněj Veleknězi nezapějí.*

*Zpěv ten neslábnul, než vzrůstal, sílil
jak proud řeky roste za přivalu,
van jak v orkán promění se v malů,
jak když oheň v jasný žár se zbilil.
A jak vše se pohne, nač ti sáhnou
jak by ze spánku se probudilo,
tak i zpěv ten konal stejné dílo,
zbudil světce, ať zvi, kterak prahnou
po útěše, co před nimi klekli.
Ano, viděl kněz, jak na oltáři
světci ožili a v světél záři
lidi zřeli, všemu, co jim řekli,
naslouchali — a se všichni lekli
velké trýzné lidstva, Veleknězi!*

*I zdi chrámu v žárné zpěvu řeči
rozchvěly se v lidu velké muce,
jak by třásly jimi toho ruce,
jenž je zalamuje v kruté křeči.
Ano uviděl kněz, jak chrám žasl,
jak se celý lidu bolem zvlnil,
jak by lid i chrám měl hruď, již plnil
jeden bol a jeden stesk ji třásl,
zřel, jak všecko kol se v jedno slilo,
v jednu živou, ve lkající bytost,
v jednu prosbu, v jednu touhu, litost,
jak vše jedno jenom pomyslilo,
chtělo, pělo, hřmělo, snilo, žilo,
pro co ty jsi žil, ó Veleknězi.*

*A v tom zpěvu tryskla světla knězi,
jako když se v moře vlnkách nítí
stero světél slunečních, jež svítí
paprskem svým, jenž ve vlnkách vězí.
Když pak větru orkán doburácel,
kostelem se ticho rozprostřelo
o to hroznější, čím víc to vřelo
dříve zpěvu žárem, jenž se ztrácel
někde ve výšinách — když se zdálo,
ze chrámu že duše odletěla,
aby odtud v lepší světy spěla
všechněm svatým hlásat, co se dalo
v srdcích bědných — v duši kněze plálo
stero světél jasných — Veleknězi.*

Emanuel Kubíček, S. J.

MARIÁNSKÉ DRUŽINY

S Božským dítětem, milá máti,
rač nám požehnání dáti.
Družinský pozdrav.

Slavný biskup francouzský Dupanloup učinil výrok, že mravní cenu člověka lze měřiti dle toho, jak se chová ke své matce. Naše náboženství, které člověka povznáší do řádu nadpřirozeného a tím vše přirozeně pravdivé, dobré a krásné v něm zušlechťuje, vede nás také k úctě a lásce matky duchovní — Matky Boží. „Je mnoho apoštolů, avšak jen jedna Matka Boží“, volá jeden protestant za mnohé své souvěrce. Naši bohoslovci souhlasně učí, že jako pravá víra v Marii je zárukou pravé víry v Krista a jeho církev, tedy výrazem *plné* víry křesťanské, tak zase osobní pobožnost k Matce Boží je důrazným výrazem pravého srdce křesťanského. (Emil Lingen.) Jako mravní cenu člověka lze měřiti dle toho, jak se chová k své matce pozemské, tak mravní cenu *křesťana* dle toho, jak se chová k matce duchovní — Marii Panně.

„My protestanté ctíme Bohorodičku málo, vy katolíci zase mnoho“, pravil kdysi jeden protestant v pochybnosti, když se seznamoval s naším náboženstvím, chtěje přestoupiti na víru katolickou. Jak? My katolíci že ctíme příliš mnoho Tu, která byla povznesena k takové důstojnosti, že ani Bůh, ač všemohoucí, ač mohl stvořiti miliony krásnějších a větších světů než je tento, nemůže stvořené osobnosti výše povznést nad důstojnost mateřství Božího? My katolíci že ctíme příliš Tu, kterou Nejsvětější Trojice s celým nebem pozdravila skrze archanděla: Zdrávas, milosti *plná*? Tato pocta nebeská má daleko větší cenu než všechny počty a oslavy Matky Boží na zemi, jaké kdy byly a budou vzdány. My tedy nikdy nemůžeme říci: Již dost Pannu Marii ctím; neboť kdybychom se sebe více snažili, nikdy se nevyrovná naše pocta té počtě, kterou nebe vzdalo své Královně. Ale to *musíme* říci při úctě mariánské i nejnadšenější: 1. jedna hranice je, které nikdy nelze překročiti; nesmíme vzdávati Matce Boží

pocty božské; 2. nutno vždy moudře rozeznávat, k čemu jsme povinni jako katolíci při úctě mariánské, a co se nám doporučí, schvaluje aneb jen trpí.

K čemu jsme povinni pod hříchem, toho je velmi málo: 1. umět se modlití pozdravení andělské (Zdrávas Maria) a 2. světít zasvěcené svátky mariánské návštěvou mše sv. a zdržováním se služebných prací v ty dny. Ale v praktickém životě křesťanském je důležité pravidlo, že, chceme-li s milostí Boží svědomitě zachovávat to, k čemu jsme povinni, je nejlépe konati i ty dobré skutky, ke kterým nejsme povinni, tedy *skutky nad povinnost*. Další pravidlo ne méně důležité je, že není třeba, ba není ani dobře, konáme-li mnoho dobrých skutků nad povinnost. Zvolme si něco dle své povahy, náklonnosti, ale pak to konejme věrně a vytrvale. Je totiž nebezpečí při lidské povaze, že přílišná horlivost brzy ochabne, ba zvrhne se v pravý opak. Co Bůh zvlášť odměňuje, co přináší vytrvalost, není tak veliký počet dobrých skutků, ale čistý úmysl, věrnost a stálost.

Kořeny a vznik Mariánských družin.

Mariánské družiny jsou nová větev na starobylém kmeni solidní pobožnosti v úrodné půdě katolické církve. Kořeny jejich jsou úcta k naší milé Paní a dobré skutky nad povinnost z čisté lásky konané. Zvláště od poslední čtvrti 15. století neobyčejně se rozšířily nábožné spolky a bratrstva. XV. století znamená veliký rozmach mariánské úcty. V Lubeku, největším tehdy obchodním městě severoněmeckém, je v té době více než 70 bratrstev; sám starosta města Mikuláš Brömse je členem pěti. R. 1496 v Cáchách, největším poutním místě při Rýně, napočítali strážní bran městských za jediný den 142.000 poutníků. V Braniborsku a Lužici jsou četná bratrstva mariánská, která mají za účel „na počest sv. Panny poctivý život vésti, nábožné nadace zřizovati, o svátcích jejich almužnu udělovati . . .“ Brzo však přišel mráz reformace a protestantismu, který tyto krásné květy katolické zbožnosti spálil. U nás v Čechách stalo se tak již dříve husitskými bouřemi a českobratrstvím. R. 1502 navštěvuje Prahu známý humanista český Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic a shrnuje své dojmy v ohledu náboženském mezi jinými takto: „I když vyjmu viklefity a pikarty, je tu mnoho jiných, kteří i božství našeho Vykupitele, nesmrtnost duše popírají ba i jsoucnost pekla neuznávají . . . Chlapci i starci, muži i ženy se prou o náboženství, vykládají Písmo sv., kterému se nikdy neučili. Každá sekta najde tu své přátele, taková je touha po novotách.“ Jak jinak bylo ještě v Čechách před sto lety. „Něžný kult mariánský“ — píše Sedlák ve svém díle M. Jan Hus — „byl jemné duši české velmi milý. K Panně, Matce Slova, utíkají se mistři na kathedře a kněží na kazatelně, končíce úvod svých řečí pravidelně pozdravem a milerád přijímá každý nový způsob její úcty jako Anděl Páně a svátek navštívení Panny Marie“.

Ale po zimních mrazech nastává nové jaro úcty mariánské, ze starých kořenů a pně vedle uschlých haluzí vyráží nová větev — mariánské kongregace — nejprve v Římě a odtud po celém světě

katolickém i u nás v Čechách v době pro církev nejosudnější, při přelomu věku středního ve věk nový. Nový řád Tovaryšstva Ježíšova r. 1540 Římem schválený zahájil téměř současně svou činnost ve třech oborech: ve školství, v duchovní správě a v zámořských misích. K vznešenému cíli zakladatelovu „Ad maiorem Dei gloriam“ (vše k větší slávě Boží) užívá vedle nových prostředků také starých jak ve školství tak i v duchovní správě, aby duchovní obnova křesťanstva co nejdříve se uskutečnila. Tak r. 1539 první soudruh sv. Ignáce bl. Petr Faber zakládá bratrstvo mariánské dle starého způsobu, podobně jiný soudruh sv. Ignáce Alfons Salmeron r. 1554 v Neapoli. Není proto divu, že také v první koleji studentské v Římě vzniká kongregace mladistvých studentů na počest Bohorodičky. Ale to není ještě kongregace v našem smyslu. Její zakladatel se objevuje později. Je to Jan Leunis nar. v Lutychu r. 1535 a přijatý do Tovaryšstva Ježíšova od sv. Ignáce několik neděl před jeho smrtí 8. června r. 1556. R. 1562 byl na kněze vysvěcen, jsa již před tím profesorem v koleji římské. Již roku následujícího P. Leunis shromažďoval po ukončení školních prací nejhodnější ze svých mladých žáků k různým pobožnostem, jako k modlitbě, duchovnímu čtení a nábožnému zpěvu. Brzo se přidali také z vyšších tříd, schůzky stávají se pravidelnými, ale teprve r. 1564 dodává se sdružení pevné kostry ve formě pravidel a konstitucí, jakož i jména. Za patronku zvolili si nejblahoslavnější Pannu pod titulem „Zvěstování Panny Marie“. Nejlepší francouzský dějepisec Mariánských družin Delplace líčí nám život této typické družiny, který více nebo méně je obrazem života v každé dobře spořádané družině ještě dnes. „R. 1564 výkvět římské koleje, 70 studentů sdružilo se veřejně pod zvláštní ochranou nejbláh. Panny a přijali určitá pravidla, která v jádru dosud ještě platí pro všechny družiny. Dle těchto pravidel kongreganisté mají dbáti zvláště ideálního smýšlení, které se projevuje jak pokrokem v pravé zbožnosti, tak pokrokem ve studiu. Každý týden chodívali k sv. zpovědi, aby své srdce očistovali od menších vin a tak víc a více se přibližovali k svému ideálu, Panně Neposkvrněné, aspoň jednou za měsíc přistupovali ke stolu Páně, každý den chodili na mši sv., při ní modlivali se růženec aneb jiné modlitby z kongregační knížky. Po skončeném vyučování dříve než opustili kolej, scházivali se na čtvrt hodiny, aby rozjímali o nějaké náboženské pravdě, a po rozjímání další čtvrt hodiny aby o ní debatovali a ve svých předsevzetích se utvrzovali. V neděli účastnili se odpoledních nešpor zpěvem, vyslechli krátkou promluvu svého ředitele; nato se buď odebrali do nemocnic, aby nemocným sloužili, je těšili, aneb konali jiné skutky duchovního a tělesného milosrdenství. Měli svou samoprávu, zvolivše si ze sebe praefekta a 12 členů výboru, kteří hlavně pečovali radou o mladší členy a o dorost. V čele všech zbožných cvičení byl kněz Tovaryšstva Ježíšova jako ředitel, aby horlivost neochabovala, ale také nevybočovala“.

Zakladatel P. Leunis opustil sice ještě téhož roku Řím, ale símě jím zaseté vydalo takové ovoce ve školách jezuitských, že již r. 1577 a 1584 papež Řehoř XIII. slavně potvrdil římskou družinu jako

hlavní a mateřskou všech ostatních i budoucích družin na celém světě. Jako takové dostalo se jí od téhož papeže čestného názvu na věčné časy: „Primaria Congregatio seu Primarium Sodalitium sub titulo Annuntiationis Beatae Mariae“ — Prvotní kongregace nebo prvotní družina pod titulem Zvěstování Panny Marie. Družina trvá ještě dosud. Zároveň se dostalo generálu Tov. Jež. plnomoci a výsady, aby on jediný mohl dávatí svolení k zakládání družin a úpravě stanov. R. 1587 papež Sixtus rozšířil tuto pravomoc nejen na koleje školní, nýbrž na všechny domy, i misijní, takže od té doby bylo dovoleno zakládati družiny i nestudentské pro všechny stavy. Také bylo dovoleno při kostele jesuitského řádu založiti i více družin, čímž ulehčeno zakládati družiny dle stavů, Největším příznivcem na stolci papežském je Benedikt XIV., který r. 1748 v tak zvané zlaté bulle „Gloriosae Dominae“ potvrdil všechny výsady a odpustky předchůdci udělené a zároveň zplnomocnil generála řádu jesuitského, že lze zakládati družiny nejen pro muže, nýbrž i pro ženy a dívky kteréhokoliv stavu tak, aby všechny družiny byly přičleňovány (tak zv. aggregace) mateřské družině římské, které se proto dostalo čestného názvu prima-primaria. R. 1773 řád jesuitský byl sice zrušen, ale kongregace částečně se udržely jak péčí papežů, tak prací horlivých kněží. R. 1814 řád jesuitský byl obnoven a brzo nato papež Lev XII. odevzdal vrchní vedení se všemi právy a výsadami generálu Tov. Ježíšova. R. 1885 Lev XIII. dovolil zřizovati mariánské družiny při jiných kostelích a kaplích než jesuitských, ale v tomto případě musí zřízení předcházeti dovolení a souhlas diecesního biskupa.

Ideály a síla.

Již z předešlého jde na jevo, kam cílí Mariánské družiny a v čem je jejich síla a tajemství úspěchu. Lépe však poznáme účel a organizaci z pravidel, která byla sestavena poprvé r. 1564, naposled přehlédnuta a přizpůsobena nové době 8. pros. r. 1910 generálem Tov. Jež. Frant Xav. Wernzem. — Dle nich Mariánské družiny chtějí především pěstovati vroucí zbožnost a dětinnou lásku k nejblahoslavenější Panně a tak učiniti ze svých členů v pravdě dobré křesťany, kteří by se upřímně snažili o dokonalost svou vlastní v lásce Boží a stejně upřímně také o to, aby i jiní byli posvěcováni a zdokonalováni na základě úcty mariánské. Též chtějí dle svého společenského postavení hájiti církev Ježíše Krista proti útokům lidí bezbožných. (Prav. I.) Některé příklady činnosti na venek: nabádati jiné k přijímání sv. svátostí, zdobiti chrámy Páně, pěstiti kostelní zpěv, zhotovovati pro chudé kostely bohoslužebná roucha, podporovati misie, pořádati exercitie, býti činným v katolických spolcích, konati skutky lásky (návštěva nemocných), podporovati katolický tisk i literaturu, ujímatí se mládeže a pod. — Za tím účelem při každé družině, pokud možno, mají se zřídit zvláštní odbory (na př. tiskový, eucharistický, misijní, zpěvácký, zábavný a pod.)

Družinu vede zvolený výbor mající v čele praefekta neboli starostu. Aby cíle vytčeného bylo dosaženo, mají se konati pravidelná

(nejlépe týdně) shromáždění s přednáškami a náboženskými cvičeními tak, aby návštěva členů byla některým členem výboru vždy přesně kontrolována. Zvláště se hledí mnoho na to, aby pěstován byl osobní styk jednotlivých členů s ředitelem. Všechny předpisy, pravidla, náboženská i vědecká cvičení, zábavy směřují k tomu, aby ze členů se stali mravně čistí, hezúhonní, uvědoměli křesťané, kteří by s pomocí Matky Boží také jiné přiváděli ke Kristu. Pravý duch družinský nezáleží snad v nějakém přepjatém pietisticko-blouznivém horlení, nýbrž v radostivém a po spáse duší toužícím působení na venek, pokud to stav člena družiny dovoluje. Proto také pravidla a konstituce družin neváží ani pod hříchem těžkým ani pod všedním, aby vše konáno bylo raději z lásky k Bohu a k bližnímu než ze strachu před trestem.

V sekcích či odborech je členům dána příležitost, aby všechny své schopnosti ducha i srdce co nejlépe vycvičili a tak tím lépe jiným prospívali. Pravý mariánský sodál je si toho vždy vědom, že všechna vnější zbožnost i ctnost jsou jen prostředek k cíli, totiž k lásce k Bohu a bližnímu a že tedy členství Mariánské družiny nečiní ještě dokonalým, nýbrž lehce a jistě pomáhá k dokonalosti, když je dobrá vůle. Proto také se nevynáší nad jiné spolky a bratrstva nábožná, druhými nepohrdá, poněvadž jsou ještě jiné cesty, které vedou „do Říma“, ale, když se jednou rozhodl pro svou družinu, pak zůstane věrným bílému praporu, plní svědomitě dle možností pravidla, i když nezavazují pod hříchem, a touží z celého srdce, aby i on jednou na smrtelné posteli mohl zvolat s učeným Lessiem († 1606): „Nejkrásnější den mého života byl den přijetí do Mariánské družiny“.

Z toho poznáváme, jak pravdivá jsou slova jistého znalce všech církevních spolků a bratrstev (P. Hilgers S. J.): „Dobře vedená družina je již sama sebou nejlepší duchovní správou pro členy a duchovnímu správci je nejlepší pomocníci při pracích na spáse duší“. Mariánské družiny mají také tu přednost před ostatními nábožnými spolky, že hledí zvláště k tak zvanému individuálnímu vedení, respektují povahu jednotlivce i potřeby každého věku a stavu, neboť se zřizují jen dle stavů. Proto jsou družiny pro kněze, úředníky, studenty všech možných škol, kupce, rolníky, řemeslníky, učně, muže, jinochy, dívky, děti atd. Oč ostatní spolky nábožné se snaží jen více méně kuse, o to usiluje Mariánská družina plně a dokonale: vzбудiti lásku k Bohu skrze horlivou modlitbu a přijímání svatých svátostí a lásku k bližnímu skrze všestrannou cvičbu v horlivosti pro spásu duší.

Rozkvět a ovoce.

Způsobem v pravdě velkolepým rozšiřovaly se Mariánské družiny po celém světě. Za 13 let trvání tedy r. 1577 vzrostly družiny o 30.000 mladistvých členů. Ve všech větších městech evropských, v nichž jesuité měli domy a kostely, byly družiny často, 7—20 při jednom kostele. Ačkoliv zřizovati družiny bylo dovoleno jen při kostelích řádových, čítalo se členů na statisíce. Od r. 1751, kdy bylo lze zřizovati družiny i pro ženy a dívky, vzrostl počet ještě více.

Některá data z novější doby, po obnovení Tovaryšstva: Od r. 1826 až 1886 bylo přičleněno k římské Prima-primaria 14.359 družin. Od r. 1854, kdy bylo Neposkvrněné Početí prohlášeno za článek víry, až do r. 1904 bylo založeno 29.869 družin.

Zvláštního významu dostalo se vnějšími okolnostmi Mariánským kongregacím v našich zemích. Mnozí soudí neprávem, že jako jesuitský řád, tak i Mariánské družiny byly založeny v první řadě jako bojovný šik proti protestantům; neboť jak řád tak i družiny působily nejprve v oněch zemích, kde protestantismus se neujal aneb ho vůbec nebylo. Známe také z dějin, že ještě po založení řádu jesuitského před sněmem Tridentským u mnohých světských i církevních hodnostářů, jako na př. Ferdinanda I., Karla V. převládala snaha protestanty smířiti s církví římskou za některé ústupky. Teprve když pokusy se nezdařily, protestanté, ač zvaní, na koncil Tridentský ani nepřišli, bylo vydáno heslo na koncilu: Raději celou zemi ztratiti než protestantům ve víře ustoupiti. Také v Čechách dali se nejprve v boj za víru zbraněmi ducha. Nelze pak popříti, že Mariánské družiny v Čechách i na Moravě mají lví podíl na této nekrvavé offensivě v boji za obrození katolického života. Jesuité přišli do Čech r. 1556 a otevřeli v Praze gymnasium i vyšší školy. Již r. 1575 zakládá se první družina — ovšem mohla to býti tenkrát jen studentská. Nikdo jiný než sám bl. Edmund Kampian, mučedník za papežský primát ve své vlasti Anglii, je zakladatelem jejím. Ale již r. 1578 družina se dělí na tři sbory, gymnasistů, universitních studentů a nestudentů akademicky vzdělaných. Po r. 1587 přistupuje 4. sbor — družina měšťanů. Koncem 17. stol. bylo v Čechách 47 družin, na Moravě 27, ve Slezsku 4, celkem 78. Byly to družiny studentské, šlechtické, měšťanské, rolnické, řemeslnické, tovaryšské a učňovské. Družina rolnická v Uher. Hradišti, založena r. 1663, měla r. 1675 5000 členů. K nejslavnějším družinám náležela akademická družina v Olomouci. V seznamu jejích členů z let 1580—1668 zapsáno 4000 doktorů.

V novější době lze stopovati rozkvět Mariánských družin u nás Čechů teprve od r. 1880. Téhož roku totiž byla založena první česká družina mužů a jinochů v kostele sv. Ignáce v Praze P. Janem Cibulkou S. J. známým obnovitelem Sv. Hostýna. R. 1918 bylo všech družin českých v Čechách 59 s 4777 členy, na Moravě 75 s 6521, ve Slezsku 7 s 436 členy. V Trnavě byla zřízena první slovenská družina pro muže r. 1904 s 130 členy. Srovnáme tato data se stavem Mariánských družin českých a uher.-slovenských v r. 1906. Toho roku bylo v Čechách 15 družin s 1883 členy, na Moravě 8 (!) s 703 členy, ve Slezsku jedna (pro muže a jinochy, paní a dívky) s 325 členy, na Slovensku tři s 380 členy, celkem 27 družin s 3566 členy. R. 1919 založeno a (aggregováno) přičleněno Prima-primarii v Římě v celém světě 974 družiny, r. 1920 1248, r. 1921 1092 družin, takže celkový stav ke konci r. 1921 je 47545 družin. Jen pro jinochy zřízeno 645 družin v r. 1919—1921. Od 8. prosince 1919 kdy zřízena samostatná viceprovincie T. J. pro Československo, byly založeny v ní 64 družiny české, slovenské a německé. Po ovoci poznáte je! K modrobílému praporu Mariánských družin hlásili se nad-

šeně císaři, králové, knížata, presidenti (Garcia Moreno), vojevůdcové, učenci. V 17. století 80 kardinálů bylo členy jejími, dokonce i sedm papežů. Dva církevní učitelé sv. František Saleský a sv. Alfons z Liguori — jsou členy a nadšenými šířiteli. Tito jako i sv. Karel Boromejský velebí a doporučují Mariánské družiny jako štěpnice veškerých ctností. V Čechách a na Moravě nejkrásnější ozdobou je bl. Jan Sarkander, farář Holešovský a mučedník za zpovědní tajemství. Všichni vůdcové katolíků v době předbělohorské jsou členy Mariánských družin. Svou rekovností a láskou k vlasti vyznamenaly se zvláště studentské družiny akademické, a to brněnská r. 1645 při hájení Brna proti Torstensonovi a r. 1648 pražská na mostě Karlově proti Kónigsmarkovi. Kdo jen letmo prohlédne dějiny, vývoj a zařízení Mariánských družin, musí uznati, že tyto družiny jsou *dílem Božím*! I v zájmu našeho mladého státu nutno si jen přát, aby se hojně šířily. „Kdo ctí matku, ten bude jistě také řádným občanem ve světě“, pravil americký admirál Dewey. Poněvadž Mariánské družiny jsou nejlepšimi pěstítkami úcty a lásky k Matce duchovní, možno o nich právem říci, že i ony jsou udržovatelkami pořádku ve státě a zachovatelkami lidské společnosti. Kéž by na všech Mariánských družinách splnila se slova sv. Otce Pia X., která pronesl 7. září r. 1904 ke shromážděným sodálům ve Vatikáně: „Vy jste četa vyvolená a horlivá, která pod ochranou nejblahoslavenější Panny s pomocí Boží je hotova ke každé oběti“.

Jan Karník

TIŠÍ HOSTÉ

*Noc letní . . . V smrčín úkradi
rozkvétá zlaté kapradi.
Háj zdřimlý listem nezachvěje,
křepelka z žit se nezasměje,
zmik' pisklat štěbot rozverný,
když Červánek zhas' lucerny.*

*Čas tichou plavbou v půlnoc míří . . .
A vlahou noci šelest víří
jak lehká křídla netopýří.
To letí, letí v soumraku
na bílých ořích oblaků
dav zkrvavených přízraků.*

*Člun luny tone v siné záři,
ze sadů voní růži vzdech.
Jak hejno tažných ptáků v záři
teď spíati touhy v okovech
se domů na mžik navracejí,
jichž těla v cizí zemi tlejí.*

*Mrak černý lunu pohltí;
už přeletěli tři sta mil.
Ves rodná když se zjevila,
slyš! — jedenáctá odbila!*

*Vzplá luna skrze mraků mříž —
a je tu známý dvorek již,
a Jirka Lukšů, stínu stín,
— pad' raněn sočských do roklin —
se v maštal brankou z latěk dívá,*

J. Kastner

Svatý Josef

St. Sucharda

Svatý Václav

Fr. Úprka

Svatý Jiří

St. Zálešák

Anděl

*zda rozčesána vrance hřiva,
a zdali jeho bělouš milý
se leže vyspat může chvíli,
zda pohůnek — však dost mu kázal! —
ho příliš zkrátka neuvázal.
Ó, chtěl by strojit žebřiny,
pak tryskem vyjet z dědiny,
šak jistě budou s neděle
už svázat zlaté mandele!*

*Tam Tomeš statku přede vrátky
již stanul, hledí do zahrádky,
kde jako svíce hromniční
za plůtkem slezy v květu ční
a jako monstranc husitů
terč slunečnic ždá úsvitu.*

*Noc plyne tichým příbojem ...
Pod lehkým šera závojem
— hle — okénko se rozletělo,
v něm zastkvělo se sladké tělo,
dva kaštanové pletence
laskají nader pupence,
zrak srní slzy operlily —
ach, k útěše zda dostačily
hochovi, jenž kdys v souzvuk těl
i duši láskou rozechvěl,
a dnes v té noční hodině
je stínem v stínů vidině!*

*I Jambor kolář domů spěl,
oknem se v jizbu zahleděl,
— plá luna pohřebni jak svíce —
hle, mladé ženě zvadly lice,
a peřinku má odkopánu
hoch, jehož choval v povijanu,
než střela navždy zlomila
ta pouta, jež ho pojila
s domečkem v potu budovaným
a s hochem jako malovaným,
u jehož drahé kolibky
se loučil s ženou polibky.*

*Ted' s oblak smek' se lehýnce
a chvátá k vdově mamince
jediný synek po mlynáři.
(Hrob jeho v Gorlic okoli
stříbrné střehou topoly,
kopretin hvězdy na něm září,*

*jak spad' by v trávnik peřestý
bělostný závoj nevěsty.)
Dnes maminčiným steskem vzbuzen
sem z karpatských byl rovů puzen,
sem, kde v stín olšin tesklivých
mlýn otcův stulen, něm i tich.*

*Vzplál sinavými znova lesky
stříbrný v mraku lampion.
Na „Nebekliče“ svítí desky,
jež skropil slz už milion.
Na mlynářčině klině leží
ta kniha nyní zavřena —
oh, Bože, matce vlas se sněží,
je velchá z ní už stařena,
bol krutě oral v jejím lici —
i teď ji vidí žalem bdící,
zhroucenu v starém lenůšku,
sen miji její podušku.
A světlou nocí cvalem v cval
Čas, tichý jezdec, harcoval . . .*

*Již Zora měla vzplanouti —
však proč dnes mlčí kohouti ?
Manové strážní visky naši,
co zpěvem bludné duchy plaší,
dnes pausu svoji prodloužili, —
nechť potěší se hosté mili,
jež cizi hrouda pod hlavou
v pout pudí noční dálavou.*

*

*A ráno — celá ves se diví :
„Mně zdálo se, stál zde jak živý . . .“
„Ba, budem letos žně už třetí
bez Jirky svázet, milé děti . . .“*

*A kolářka, když den se vzbouzí
se marně novým mukám vzpouzí :
„Můj sirotečku, Bůh to ví,
máš věrné oči tátovy,
byl ve snu zde, zřím každý rys,
jen smutnější byl než-li kdys . . .“*

*Když baňatá věž kostela
se v ranním slunku zarděla,
spanilá dívka ze statku
jde zvolna v květnou zahrádku.*

Blouznivá jiskra tli ji v zraku
jak utonulá hvězda v mraku,
když ve vzpomínek záplavě
květ sbírá k vínku úpravě.
Jim obrázek pak ověncen,
kde před huculskou chatou křivou
hoch stojí s tváří odvážlivou, —
dnes krásný o něm měla sen . . .

A drobným krůčkem podle struhy,
skrání utrpení zrytu pluhy,
růženec drolic rukama,
jde z mlýna ke vsi pajmáma.
Ó marně před zrak šedé hlavy
se jako švarný šohaj stavi
den letní, voně poutěmi!
Ji krása světa nepomate,
co těšilo, je pod zemi . . .
Dnes pomodlí se o mši svaté,
by Bůh ji v rajskou zahradu,
až opustí duch mlýnské krovky,
za bolesti všech náhradu
vzal k tátovi i k Josífkovi.

A hudbou včel, žit šelestem
vysmáv se marným bolestem,
lip květnou vůní opíjen,
hod zrání slavi letní den . . .

Ze sbírky „Moravská Symfonie“.

ÚKOLY MATICE CYRILOMETODĚJSKÉ

Matrice Cyrilometodějská jest spolkem k obraně křesťanství v životě veřejném na podkladě kulturním a sociálním, zvláště křesťanské výchovy ve školách, zakládání, udržování a podpoře českých škol mateřských, obecných, měštanských a středních i odborných v československé republice a ústavu ku vzdělávání učitelů, řízeného případně Školskými bratry z kongregace sv. Jana Křtitele de La Salle. Tak zní 1. § stanov Matice Cyrilometodějské.

Úkolům těmto vyhovuje nejprve svým *tiskem*. Vydává pro školní děti eucharistický časopis „*Pán přichází*“, který řídí vldp. převor dominikánský Emilian Soukup. Časopis vstupuje do 10. ročníku a vychází v nákladu 27.000. Šíří se jím náboženské citění a vědomí u dětí a láska k eucharistickému Kristu Pánu.

Pro pracovníky paedagogicko-filosofické vydává měsíčník „*Vychovatelské listy*“, které řídí Dr. Josef Kratochvíl. Náklad vědeckého časopisu je 1500. V kruzích učitelských a u katechetů plní tato revue již po řadu let své poslání. Matice Cyrilometodějská koupila tento časopis od spolku katol. učitelů.

Pro široké vrstvy lidové vydává Matice Cyrilometodějská svůj „*Věstník*“, v němž se vede systematický boj za konfesní katolickou školu pro děti katolických rodičů. Náklad „*Věstníku*“ byl 6000, řídil ho Dr. Fr. Hrachovský. Od skoncentrování 4 spolků přestal „*Věstník*“ vycházeti a společným orgánem se stal „*Apoštolát sv. C. a M.*“, který řídí J. M. nejdp. arcibiskup Dr. Antonín Cyril Stojan, Adolf Jašek a Dr. Fr. Hrachovský. Náklad je také 6000. *Věstník* Matice Cyrilometodějské je přílohou při „*Apoštolátě*“.

Velký úkol výchovný koná dále Matice Cyrilometodějská vydáváním svých *kalendářů*. Jsou obyčejně tři. Dva malé a jeden velký. Náklad bývá 15.000. Kalendáře vykonají v rodině velmi mnoho.

Pro vydání vědeckých knih pořídila Matice Cyrilometodějská „*Knihovnu paedagogické akademie*“, kterou řídí osvědčený redaktor Dr. Josef Kratochvíl. V ní vyšla řada filosofických, paedagogických spisů. Každého roku vyjdou nejméně dvě knihy. Vedle toho vydává Matice Cyrilometodějská i jiná díla vědecká mimo svoji knihovnu. Tak na př. vyšlo velké dílo o blahoslaveném Janu Sarkandru od Tenory a Dra Foltynovského.

Aby také náboženské umění povznesla, vydává Matice obrázky ke sv. přijímání, k primici atd. Řadu krásných pohlednic rovněž vydala. To je její vydavatelská činnost tiskem. Za dobu svého trvání vykonala velmi mnoho na tomto poli.

Školské úkoly provádí *vydržováním školek*, obecných i měštanských škol. Tak udržuje mateřskou školu ve Velké Bystřici u Olomouce a v Lašovičkách, udržovala ji v Třebčíně a převezme v Pavlovicích u Přerova a obecnou a měštanskou školu v Olomouci u Voršilek. Po řadu let dávala Matice Cyrilometodějská stipendia studujícím na učitelských ústavech, aby si vychovala katol. učitele. Pokus ten se

neosvědčil, stipendisté Matice Cyrilometodějské jsou dnes odpadlíky a bezvěrci, proto se přestala udíleti stipendia na učitelských ústavech a předala se podpora vysokoškolským studentům v Lize, z nichž všichni pracují nadšeně v našem směru. Před válkou měla Matice Cyrilometodějská v Olomouci i pokračovací školu. Učitelský ústav chtěla také postavit v Olomouci. Je zakoupen pozemek a zhotoveny byly plány, válka však přerušila práci v tomto směru. Nyní však, pro velký náklad na stavbu, nemůže se k tomu Matice Cyrilometodějská odhodlati. Obětavostí našeho lidu, který touží již dnes po katolických učitelích, dá se později i tento velký úkol provést, jehož potřebu kde kdo uznává.

Další činností Matice Cyrilometodějské jsou přednášky, které konali sekretáři a pracovníci. Fr. Dolanský, Dr. Fr. Hrachovský, Fr. Světlík a Dr. Štancí mají velké zásluhy, že vnesli známost o Matici Cyrilometodějské do mnohých vesnic, zakládajíce tam místní odbory. V posledních dvou letech pořádá Matice Cyrilometodějská školské neděle, při nichž se káže v kostele o náboženské škole a odpoledne bývá schůze se sbírkou.

Takovým způsobem projevovala Matice Cyrilometodějská svoji činnost, aby úkolům svým vyhověla. Dnes však úkoly její rostou a stávají se denní otázkou velké části našeho národa, proto i její činnost nových forem nabývá. Tak na poslední valné hromadě bylo usneseno, aby se práce za konfesní školu soustředila na celé Moravě v Matici Cyrilometodějské. Proto budou pozváni zástupcové Rad katol. rodičů na Brněnsku a pracovníci v organizacích Křesťanských matek na Slovácku do Olomouce, aby se dohodli na společném a jednotném postupu ve školské otázce.

Spolupráce pak všech tří organizací bude vyvrcholena vydáváním časopisu menšího, který by ve 100.000 výtiscích každého měsíce rozešel se mezi náš lid a šířil právo na konfesní školu. Až ve všech katolicích probudí se jasné a určité poznání, že katolická škola je otázkou bytí a nebytí pro nás, pak nastane také větší obětavost, aby se mohlo vykonat vše, co potřebuje naše hnutí v tomto směru.

Katolické školy se domáháme na základě *přirozeného zákona*, který rodičům dává právo rozhodovati o výchově svých dětí, na základě *demokracie*, která zaručuje každému možnost hlasováním projevití svojí vůli, a konečně na základě *paedagogických důvodů*, které velí, aby výchova doma i ve škole byla jednotná na stejném světovém názoru. Důvody tyto jsou tak přesvědčivé a jasné, že je posud nikdo nevyvrátil a nevyvrátí. To všechno šíří Matice Cyrilometodějská, proto její význam ve hnutí kulturním je denně větší a hlubší.

Jelikož pokřesťanské strany stojí v jedné frontě proti našim snahám o konfesní školu, bude mít Matice Cyrilometodějská v budoucnosti ještě větší význam. Ona skoncentruje všecken katolický lid kolem sebe a svých pracovníků, kteří povedou obtížný, ale vítězný boj za katolickou školu. Vítězství jest jisté, za to ručí demokracie, která v tomto případě nemůže býti diskusí, nýbrž opravdovou vůlí lidu, která se musí vtělit v zákon, jenž stanoví, že katolické dítě patří do katolické školy s katolickým učitelem.

Jan Karník

BÁBINKA

Já dopis Tvůj dnes četla aspoň desetkrát,
a netajím, že zrak mi slza zakalila.
Vím dobře, synu drahý, zveš mne k sobě rád,
a jistě u Tebe jak v bavlnce bych žila, —
však přesadit strom starý — nelze! . . . Kořeny
zde v grunty domovní jsou navždy vnořeny.

Viš — rok padesát devět — s mladým manželem
když do Benátek vlašských zamet' nás běs války,
— to místo líbánek nám bylo údělem! —
Ó, jak jsem toužívала k domovu z té dálky
a říkala vždy chotí: palác nejskvělejší
mně kdyby dali, bych tam zvykla si,
já zůstat nechtěla bych! A choť nejmilejší,
když na to vzpomněl, říkal: „Dobře měla jsi!“

Mně život krásu světa nezatajil věru,
znám jižních nocí čar i louč severních září,
však za to Bohu vděčím: Žití v podvečeru,
když manžel odešel a zaklepalo stáří,
že zvoliti jsem mohla za útulek vdovy
dům rodný, drahý odkaz po svém tatínkoví.

Jsem ráda zde a věř, že smutno mi tu není.
Jak z rána oči promnu k oknu šinouc kroky,
hned tatínka již vidím, jak on dlouhé roky,
jen co se nad kaplíškem rozbřeskl jas denní,
zřel s okna pátravě na Mušíňkovu střechu,
kam ranní vítr stáčí korouhvičku z plechu.
Tak ať den slunkem stkví se, ať se mračny bočí,
já zrovna z rána spatřím tatínkovy oči.

Pak jak bych jeho svrasklou uchopila ruku,
jdem do kuchyně spolu. Okno otvírám,
— slyš! Z Míchov přes lučiny zazvonilo: kuku! —
a na dvorečku drůbež s láskou obzírám.

Když po zahradě slunko hází zlaté mince
a netřeba se noze chladné rosy bát,

já tybetáček starý vezmu po mamince,
jdu manželovým včelkám dobré jitro přát.
Tu každý strom a keřík radostně mi kyne
a každý známý kvítek voní vzpomínkou.
Sním: za včelínem manžel used' v loubí stinné
a věnečky si pletou Máňa s Fanynkou.

K včel zvučným basám slyším sedmihlásky plesat,
a vděčností bych chtěla zvony rozzvučet,
že přes noc novým květům Bůh dal rozpučet,
že denně nový div zřím let již *osmdesát!*
(Byt zatím poklízí mi Pepča z pazderny;
jak lasice jest mrštná, skřítek rozverný.)

Pak omlazena slunkem, vůní, zpěvem, šumem,
jak bych se v samém víně byla koupala,
jdu do kuchyně vládnout hospodyňským umem —
mne kuchtit těší dnes jak v mládí bezmála!

Když smolné smrčí v peci začne praštět hlučně,
vždy oknem na stráň vyšlu pohled zvroucnělý,
kde s pahorkem Tří křížů sdružen nerozlučně
dvůr pod lípy se tulí, které šuměly
již tehdy, když má matka, dcerka šafářova,
zde trávu vyžíнала v letním soumraku —
však pod čepečkem zlatým sličnou zřím ji znova,
ó, postůj, zůstaň, promluv, tichý přízraku! . . .
Žel, žalovaly záhy žalné hrany z rynku,
když do hrobu klad' otec drahou Filipínku.
Ač mlád, víc neženil se. Mrtvou v srdci nosil
a krůpějemi lásky život dětem rosil.

Čas jako vítr letí — snad jsou na tom vinny
hodiny staré, které hrčí v kuchyni —
hned poledne je. Venku zkrátily se stíny,
a u mne tichounko je jako ve svatyni.

Teď na památném místě, otec Tvůj kde sedal,
kde v sychravých dnech čítal celé hodiny,
— když autor nudný byl, si schrup' jak varhan pedál —
já na stůl denně čerstvé kladu noviny.
Víš pro koho? Mně klíží znavená se víčka,
nuž na chvílku si zdřímnu v rohu kanapíčka:
však sotva zavru oči, už je manžel tady,
jak by byl zrovna přišel od včel ze zahrady.
Pryč skličující stopy dlouhé nemoci —
zas tak je mužný, jak byl o Tvé promoci.
Ó, v očích milovaných jaké hvězdy září,
jak vnitřním ohněm zkrásněl v zamyšlené tváři,
když v denníku si čítá: Národ s erbem lva

že odhodlaně žádá svatá práva svá;
že v stověžaté Praze v zlatých máje dnech
vzdor Slovanstva se vznítil v lásky plamenech;
ač saň germánské pýchy stohlavá se vzteká,
náš národ pravdu hájí, spravedlnost čeká;
již padá žezlo z chabé ruky trubcovy,
a legiony mečem drtí okovy . . . —
Psal's, že mne aspoň večer trápí tesknice —
a zrovna večer není času k truchlivosti.
Já u kamen — a vás je plná světnice,
Ty, děvčata i vnučky jste tu jako hosti.
Tak s Vámi v duchu slavím černou hodinku, —
rač všem Vám Pánbůh dáti štěstí do vínku!

Když na oblohu hvězdy vysypou se zlaté,
tu lampu rozžehnuvší, při níž učil se's,
jak poklad zakletý či ostatky spíš svaté
sí na stůl kladu tretek památečných směr.
Zde z Verony je cetka z hrobu Juliána,
tam přání, Fanyňka jež psala z Třebové,
tu nerosty Tvé ze skal od Jičina,
i Maruňčiny dětské vlásky zlatové,
list manželův — cit ryzí v rouchu střídmych slov,
též obrázek z mé dávné pouti na Vranov.
A časem nad lejstra se skláním, dozajista
jak nad foliant v kůži vepří alchymista,
leč nechci šmelcovatí rudy jalové —
jen po pradědech čítám smlouvy trhové.
Víc nežli modních veršů s tajenkami sbírky
mne staré kalendáře vábí od Pečírky.
Hněd s chutí Pravdovu si přečtu povídku,
a hlavně, co tu psáno rukou tatínkovou:
co získal na lenech kdy a co na žitku,
zač prodal telátka, kde koupil krávu novou,
kdy výdělek byl a kdy ztráta z řemesla,
a rok a den, kdy děti vrána přinesla.

Pro pána krále, zatím čirá noc je tady!
Mám spánek dobrý, však to zdraví mého klíč —
jen ještě podívám se, zamčeno-li všady,
a na dobrou noc: Pánbůh s námi a zlý pryč!

Tak, nejmilejší synu, den mí za dnem plyne.
Sem přijed' brzy za mnou v jizby pohostinné —
jen nechtěj, abych sama odešla z těch míst,
kde ptáčky vzpomínek se choulí do svých hnízd.
Já Brna bojím se, vždyť předtuchu mám temnou,
že mojí drazí mrtví — nešli by tam se mnou . . .

K. C. Klement

SDRUŽENÍ KATOLICKÉ MLÁDEŽE V ČECHÁCH

Nezdá se mi vhodným podávati v katolické čítance nějaký historický rozbor naší organisace. Nalézáme se v tak prudkém proudu času, že nezbývá chvílky zamýšleti se melancholicky nad minulostí a počítati snad statistický rozvoj počtu skupin a členstva v dobách před- a popřevratových, *žijeme nové budoucnosti*, jsme setbou nových žní, školkou nových kultur, základy nových chrámů a jiskrami nových požárů — a chce-li kdo v nás čísti, ať se dočte, čím jsme dnes a čím chceme býti své budoucnosti, totiž *své* ve smyslu náboženském (církevním) a kulturně-národním, neb lépe řečeno, jak chceme uplatniť ryzost svého římského katolicismu ve prospěch svého národa a Slovanstva vůbec za daných okolností velké přítomnosti.

Již sama organisace jest nám něčím více než snad rozumí se tímto jménem v běžné mluvě. Kde kdo se dnes organisuje za nejrozmanitějšími cíli, ale organisace katolická jest nám ukázněným šikem vyšší hodnoty za svatým cílem, posvěceným vůlí velikých papežů Lva XIII. a Pia X., kteří svými encyklikami jako válečnými polnicemi burcovali spící vojsko k činům.

Jest nutno, aby každý katolík byl organisován? Ne, nutno to není. Mohou býti katolíci světci i bez organisací, jako mohou býti světci bez klášterů, ale kdo dnes chce ve své církvi býti užitečný, kdo chce přiložiti ruku k dílu na obranu nejsvětějších našich statků cyrilometodějských a svatováclavských, ten jako voják k svému pluku půjde k své organisaci. — — — Naši nadšené mládeži není frází, řekne-li o sobě, že jest novým vojskem křížáckým, ale toto vznešené srovnání s duchovní velikostí středověkého nadšení jest jí hlubokou pravdou. A jsme jisti, kdyby svatý apoštol Pavel dnes se narodil, že by místo v synagogách kázal v organisacích a místo na Areopagu řečnil by na dnešních táborech, a Petr Amienský a svatý Bernard dnes jistě by organisovali mládež a dělali s ní pouti a sjezdy — a pod praporem kříže by řekli znovu své slavné „Bůh tomu chce“. Organisace katolická jest naší mládeži dnes jistou vyšší, ač pro jednotlivce nezávaznou formou náboženského života. Členství organisace přináší s sebou určitá práva a také určité povinnosti, asi jako řehole v řádu. Jest spojeno s obětí, a přináležitost k některé organisaci vyznačená buď odznakem neb veřejným vystoupením, jest již veřejným statečným vyznáním víry, za něž jest a bude mnohému

a mnohé snad i trpěti. Ale to patří k modernímu pojmu náboženské statečnosti. Tak snad pronikneme zvolna k pravému základu moderního hnutí organizačního, kterým má-li býti základem, pravým a nevývratným, musí býti veliké a hluboké náboženské uvědomění, plynoucí z důkladné znalosti své víry a své církve a praktikování této znalosti v každém okamžiku svého života.

Rozvrat rodiny a společností a z toho plynoucí rozvrat světového řádu politického i sociálního nás děsí. Chceme záchranu, a tu nevidíme nikde jinde, nežli v Božství Kristově a Jeho církvi. Nedáme se másti tisícerými hesly, které jako bludičky září nad bahniskem moderního názoru světového, ale za jedním heslem půjdeme, a to zní: *Vše obnoviti v Kristu*. Chceme nový základ společností, totiž *novou rodinu*. Čisté jedince, spojené v nerozlučný svátostný svazek manželský. Naše mládež nepotřebuje chatrných zákonů o pohlavních nemocech a prostituci — ne — ona zná jen zákon Boží, Boží desatero a v tom desateru přikázání šesté, které chrání celý národ před zkázou jako sůl před hnilobou a jako světlo před tmou. Chceme si vychováti nové matky, plné mateřské něhy a velikosti, které nežijí jen rozkoši a nevolají v zákonodárných sborech po utracení plodu ve svém životě, ale které se sklánějí před zákonem nesmírné Boží lásky. Chceme nové vychovatele, kteří by vychovávali naši mládež ne morálkou laickou, ale tou morálkou, na jejíž první stránce je napsáno ohnivým písmem: Bázeň Hospodinova počátkem moudrosti. A z těchto nových prvků společnosti musí pak vyrůstí nové pokolení, které očištěno teprve bude uschopněno prováděti starý sociální řád Evangelia, kde neradí se chudým, aby šli krásti, ale kde se praví: „Blahoslavení chudí“, a jinde: „Hoden jest dělník mzdy své“, a kde se opět jinde praví bohatým: „Jdi, prodej co máš, a dej chudým!“ To jsou základy duchovního života naší mládeže organisované v našich Skupinách, takový jest její program.

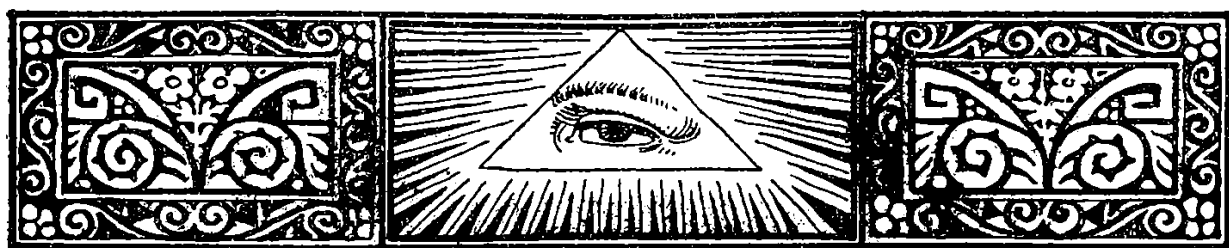
Z tohoto základu vyrůstá vše jako květ ze svého kořene. V kořeni jest obsažena veškerá síla, užitečnost, barva, vůně, krása květu. A tak i v základě, v tomto kořeni pravého uvědomění náboženského, jest skryto tajemství kulturního rozkvětu a dokonalého zrání naší mládeže. Jest naše mládež organizační politickou? Odpovídám klídně a rozhodně: „Ne!“ Naše mládež podle daného programu musí býti v naší organizační vychována tak, aby s ohledem na svou věčnou zodpovědnost dovedla se správně orientovati na kolbišti politickém a dovedla pracovati s tou stranou, která problémy své neřeší podle větru osob a stran, ale právě zase jen v zorném úhlu osobní zodpovědnosti před věčným a spravedlivým Soudcem, který nezná ani stran ani osob.

K čemu však to ohromné tříštění sil? Organizace stíhá organizaci, a zvláště Orel vyniká nade vše a má prý obsáhnouti veškeru organizační stránku kulturní práce v katolickém hnutí. Proč se nespojíte s ním a jaký jest Váš poměr k němu? Máme-li mluvíti o poměru k Orlu, musíme si říci, že náš poměr k němu jest ryze přátelský. Známe a chápeme plně oprávněnost Orla. Byl vyvolán organizační nutností. Ale zda by byl s to obsáhnouti veškeru kulturní

práci v katolickém hnutí, o tom pochybujeme. Neboť chce-li Orel dostáti plně svému ideálu renesance *tělovýchovy*, chce-li obnoviti antický ideál kalokagathie křesťanstvím, pak musí této myšlence věnovati veškeré své síly, nebo pak po nějaké chvíli nadšení zlomí se ideová síla smělé michelangelovské koncepce v ubohost rozvráceného „copu“. Disciplína těla, která vyžaduje tak veliké energie vůle, bude nám vzorem veliké disciplíny ducha v životě náboženském podle povelů zákona Božího. To očekáváme od Orla. Radujeme se ze síly Orla a pomáháme jí, přejeme mu rozvoj vnější i vnitřní a očekáváme od jeho rytířské noblesy, že nebude chtíti snad žárlivě konkurovati s naší nadšenou mládeží a její prací, která se netýká podle výše zmíněného programu právě *tělovýchovy*, ale která má své silné a nezadatelné právo a místo v renesančním hnutí katolické přítomnosti. A ještě nesmíme zapomenouti na *dělbou práce*, o které by nám mohl zázraky vyprávěti každý podnikatel. Shrnutí veškeré práce v jedné ruce poškozují celek, proto doplňujeme svou práci a podporujeme se k velikému dílu obrození života křesťanského v našem národě i v celém Slovanstvu! Pamatujme na pruty Svato-plukovy a první příčiny zkázy slovanské svobody!

Svornost — síla a krása klenby chrámu spočívá ve svorníku, v tom silném a lehounce vznošeném, co svírá, spojuje a sjednocuje. A tím květem kamenným, v němž se všechno slévá a stéká a spojuje ve veliké *jedno* nové nebeské harmonie, toť *Láska*. Naši mládež budeme především a co nejhoroucěji vychovávat k tomuto nejvyššímu základu království Božího na zemi, k velikému chápání a nekompromisnímu uskutečňování tohoto největšího přikázání vždy a všude. Milovati bude druh druh, Moravan Čecha a Čech Moravana a Čech Slováka a Slovák Čecha, Slovan Slovana a člověk člověka, neboť jsme dětmi jedné matky a synové jsme jednoho Otce!

Phc. Emanuel Kettner

HNUTÍ KATOLICKÉHO STUDENTSTVA V REPUBLICE ČESKOSLOVENSKÉ

Slavný papež Pius X., blahé paměti, dal všemu křesťanskému světu heslo: „Obnoviti vše v Kristu!“ Měla-li tato slova velikou důležitost již v jeho dobách, stala se tím důležitějšími právě u nás, když „vláda věcí národa našeho vrácena do rukou jeho“, ba v naší republice stala se přímo požadavkem doby. Dnes jsme svědky toho, že všechna práce katolického lidu v republice, mladých i starých, učených i prostých, mužů i žen, jednotlivců i spolků směřuje k jedinému cíli, totiž „obnoviti vše v Kristu“, což za dnešních poměrů připouští jediný výklad, to jest „přivéstí všechny zpět do lůna svaté církve římsko-katolické“. A mezi ty, kdož postavili se u nás hned v první řady bojovníků a kdož vepsali ve svůj štít svrchu uvedené heslo, patří především katolické studentstvo.

Hnutí katolického studentstva má již svou historii, a příliš daleko by mne zavádělo, kdybych dopodrobna měl uváděti celý vývoj před válkou s jeho jednotlivými daty; než aspoň o nejdůležitějších věcech z jeho historie musím se zmíniti. Možno směle tvrditi, že k pronásledování naší mládeže, našich orelských jednot, politických i kulturních organizací atd. dán byl vlastně povel až 28. října 1918. Ale katolické studentstvo vydáno bylo persekuci již dávno v letech předválečných. Kolébkou celého hnutí stala se Česká Liga Akademická v Praze. A dnes jistě jen několik málo zasvěcenců ví, za jak hrozných bouří pokrokového studentstva i veřejností se rodil tento spolek v roce 1906 v místnostech Žofína, když policejní assistence musila být k jeho ustavení přibrána. To byl trnový věnec, který byl vložen do vínku katolickému studentstvu. A trnovou cestou bylo se prodíratí této kulturní složce i v letech následujících. Ale „pravda vítězí!“ A to bylo heslo Ligy. Každá dobrá myšlenka se vykupuje bolestí. A ta myšlenka zde byla, a přes krutý odpor vnější vyrostla již před válkou v košatý strom org. katol. stud. Vznikl tu vedle spolku katol. akad. v Praze „Moravan“, spolek katol. akad. v Brně, „Lípa“ ve Vídni, vznikala první Sociální stud. sdružení (SSS), pořádány sjezdy a duchovní cvičení, na středních školách utvořila kádr nábožensky uvědomělých studentů „Studentská hlídka“, po níž dnes právě v našich řadách se tolik volá, a jistě plným právem, třebas tisk katol. studentstva je dnes daleko rozvinutější než v dobách předválečných.

Všecky organizace sdruženy byly v Ústředí katolického studentstva československého.

Slibnému tomuto rozvoji rázem učiněna přítrž světovou válkou. Jak v tehdejších dobách trpělo celé hnutí po stránce vnější i vnitřní, to stěží lze dnes již vylíčiti. Uvažme jen, že byly doby, kdy celý spolek, ba snad i celé hnutí tvořilo pět, nejvýše deset lidí! A přece to zrno, zasazené tam na ostrově vltavském, nesmělo zaniknouti. A ono také nezhybnulo, prostě proto, že bylo v něm cosi vyššího, pevného, co zaniknouti nemohlo. Byl to idealismus, ztělesněný v onom známém Sušilově hesle: „Víra a vlast!“

A po válce? — — — Teď teprve začal pravý rozmach hnutí katol. studentstva. Založeno Ústředí katol. stud. čs. v Praze, které je dnes vrcholnou instancí všeho katol. studentstva. A poněvadž právě katolické studentstvo středoškolské vydáno bylo v šanc jak nevěreckým spolužákům, tak pánům „nahoře i dole“, kteří za éry Habermanovy považovali všechno za dobré proti katolickému studentstvu, obrácen byl zřetel především k organizaci katol. studentstva na středních školách. A byla to věru těžká práce. Ale tlak budí vždy protitlak! Dnes ovšem nemůže říci katolické studentstvo, že by se mu nedála křivda a nestavěly v cestu překážky (vzpomeňme jen ministerských výnosů, jak honil téměř jeden druhý v r. 1920—21, a že byly mnohé namířeny přímo proti našim SSS, to jistě je až příliš jasné), ale v prvních dobách republiky byly poměry beze sporu daleko horší. Vzpomínám tu jen bojů, které jsme v r. 1918—19 (byl jsem tehdy v oktávě) musili vésti jen proto, abychom se směli modlit ve škole, jak při tělocviku nám vykládáno, co vůbec do školy nepatřilo, jak hodiny dějepisu ubíjeny hádkami o existenci Boha, o svobodné vůli atd., ač-li jsme nebyli nuceni místo věcného výkladu profesora slyšet čtení z nějaké volnomyšlenkářské brožury (o sv. Janu!); a tak by šly stesky do nekonečna. To připomínám jen proto, abych ukázal na onen obrovský kus práce, který musil býti zdolán, nežli se došlo k úspěchu, který konstatován na poslední valné hromadě Ústředí katol. stud. čs. v červenci 1921 v Praze. Podle tehdejšího stavu bylo v Ústředí sdruženo vedle akademických spolků a jednot bohosloveckých 50 sdružení (SSS) středoškolských, t. j. přes dva tisíce studentů a studentek. Dnes počet ten již jest daleko větší. Není snad jediného středoškolského města, kde bychom neměli svých důvěrníků. Agenda Ústředí v Praze už je tak veliká, že vydaje na ni, čítaje v to i časopisy a různé letáky atd., činí několik desetitísiců ročně. K tomu cíli katol. studentstvo každým rokem obrací se ke katol. veřejnosti o pomoc ve formě „Mikulášského daru“.

Zmínil jsem se o tisku. Bez tisku nelze si žádné řádné vybudování organizace mysliti. Katol. studentstvo vydává dnes časopis pro katol. inteligenci „Život“ (myšlenky o umění, politice, náboženství a socialismu) nákladem České Ligy Akademické v Praze, „Jitro“, časopis středoškolských studentů katolických, nákladem Ústředí kat. stud. čs. v Praze, a Kalendář katol. stud. nákladem „Moravana“ v Brně. Největší význam pro naše hnutí, či lépe řečeno pro jeho vzrůst má přirozeně „Jitro“, jehož počet odběratelů stoupl letos

o celý tisíc, a to především z nejmladších řad studentských. A ty právě získatí pro sebe, to jest a bude největším našim úkolem.

Hnutí katol. studentstva čs. našlo ohlasu i za hranicemi. Dnes máme i zahraniční sekretariát, který je ve styku jak s ostatním katolickým studentstvem evropským, tak i americkým. Stejně však vzrostlo hnutí katol. studentstva i do hloubky. Každoročně můžete se o tom přesvědčiti na jeho říšských a krajinských sjezdech. A není snad žádné složky renaissance katolicismu u nás, v níž byste nenašli studentstvo. Setkáte se s ním ve Skupinách mládeže, (ba senioři z jeho řad vyšli to byli, kteří pomáhali budovati Zemské sdružení katol. mládeže v Čechách), v Omladinách, uvidíte je v jednotách orelských (jak dalece je vyspělé katol. studentstvo na tomto poli, to ukázalo jeho „studentské vystoupení“ letos při sletu Orelstva v Brně), pracují s námi v politických organisacích Lidové strany, v organisacích charitativních, náboženských i kulturních (Vincentiánské odbory, Cyrilo-Methodějské odbory, Mariánské družiny atd.) A kdo jezdil po schůzích před volbami a před sčítáním lidu? Zdaž nebyla to v první řadě katol. inteligence a její dorost — studentstvo!? Katol. mládež chránila často svými těly své chrámy před násilím „čechoslováků“. Kdo však bojoval na schůzích proti lžím sektářů? Katolický student. Zdaž nebyli to členové Č. L. A., katol. akademici, kteří jezdili na schůze československé církve se zvěčnělým farářem Tomanem, který byl přece postrachem sektářů?

A tak, nechť podíváte se kamkoli, všude se setkáte s katol. studentem, s katol. studentkou. Ono zrno hořčičné vzrostlo už dnes v nebetyčný strom, jehož haluze sahají od Šumavy až k vysokým Tatrám (katol. stud. slovenské má vlastní organisaci s Ústředím v Brně). Přinesl-li onen strom jaké ovoce, o tom nechť soudí naše katolická veřejnost! Čím bylo, jest a bude katol. studentstvo v rámci celého hnutí katolicismu u nás, to ukáže teprve budoucnost.

Ředitel Jiří Mezírka

PRÁCE KATOLICKÉHO UČITELSTVA

Manifestační schůze učitelstva velké Prahy, konaná dne 4. listopadu 1918 dopoledne, svolaná Zemským svazem měšťanského učitelstva, usnesla se, že Ústřední rada učitelská bude vymáhati:

Aby učitelské organizace pokrokové na Moravě a v Čechách vydatně všechny nepřátelské akce protináboženské po převratě podporovaly.

Organisace učitelská pokroková žádá, aby víra křesťanská vyrvána byla jak ze srdcí mládeže, tak i ze srdcí lidu československého vůbec a nový náš svobodný a samostatný stát československý aby postavil se na stanovisko výlučně protikřesťanské a protináboženské vůbec!

Co potom následovalo, jest dostatečně známo v každé dědině naší milé republiky.

Všechny časopisy sociálně demokratické, agrárnícké a národně demokratické běsnily přímo od převratu způsobem až barbarským proti katolickému náboženství, které bylo sesměšňováno způsobem neslýchaným. Kříže a sochy byly bořeny a káceny. Katolické chrámy zabírány a zneuctívány příslušníky nové církve československé, která se na rychlo utvořila. Z církve vystoupili kněží odměňováni výnosnými místy. Obrazy svatých, kříže, modlitba a křesťanský pozdrav byly ze škol odstraňovány. Kněz stal se osobou nenáviděnou, neméně katolický učitel. Zkrátka vše, co by jen na katolické náboženství upomínati mohlo a mělo, musilo ze škol vymizeti. Mládež školní vtažena do spolků, tam byla otravována politickým záštitím, vštěpováno jí stranictví, jehož smyslu ani pochopiti nemohla. Ve škole zaváděn kvapně sokolský tělocvik, sokolské písně a sokolský pozdrav. A jak daří se za poměrů takých katolickému knězi a katolicky smýšlejícímu učiteli ve školách? Dítka vidí v něm svého nepřítele! Příslušnost ke spolku jest jím nad náboženství; „my nejsme katolíci, my jsme Sokolí, kteří se nemodlí a nechodí do kostela!“ Tak to slyšíte všude. A výsledky této práce? . . . Sesurování nebývalé nikdy před tím u mládeže, nesmírný pokles kázně a mravnosti vůbec, pokles autority u mládeže a u dospělých, vše hrubne a pustne! . . .

Brzy potom nastala nenávidná agitace protikatolická při sčítání lidu.

Pokrokové učitelské organisace předcházely tu dobrým příkladem vystupující z katolické církve a agitující k odpadu mezi občanstvem.

A následek toho všeho . . . Naprostá rozháranost a nesnášenlivost náboženská mezi lidem!

V některých místech započato hned s výchovou laickou, s výchovou bez Boha.

Za přízně „*těch vlivných a mocných*,” kteří na počátku ovládali školní úřady, zdálo se, že se učitelstvu tato jeho rozkladná práce zdaří, ba zdálo se, že po Vídni padne i ten u mnohých tak nenáviděný Řím, že zničena bude konečně víra katolická a s ní nenáviděné katolické náboženství a že národ český — dříve mariánským zvaný pro úctu k Matce Boží — stane se protináboženským a nevěreckým.

Však — Bohu díky — nestalo se tak!

Naděláno sice mnoho škod na lidu a žactvu, však cíle dosaženo nebylo. Katolický lid náš, věrný dědictví otců — sv. víře cyrilometodějské — se nezaletl řáděním nevěreckého učitelstva, nedal si vyrvatí ze srdcí svých víru katolickou, nezůstal lhostejným k otravování dítek svých, nýbrž přešel k obraně nezadatelného práva svého, které má na výchovu školy a svých dítek ve škole, a dosud tohoto práva svého se zdarem hájí a práva toho také, vytrvá-li, uhájí a dočeka se katolické státní školy s katolickými učiteli, kteří dále dítky rodičů katolických po katolicku — výchovou, duchem Kristovým provanutou — vychovávají budou.

A požadavek tento bude, musí býti splněn v zájmu lidu, v zájmu národa našeho a samé mladé naší republiky, má-li tato dále trvati! *A nemalou zásluhou na této s plným zdarem vedené obraně katolické má jistě katolické učitelstvo!*

Úsudek tento říci musí každý člověk spravedlivý a nepředpojatý.

A právě za dnešní smutné a vážné doby, kterou katolický lid prožívá, kde urputným a bezohledným způsobem postupuje se proti sv. církvi, katolickému náboženství, katolické mládeži a katolickému lidu, třeba vzpomínati s opravdovou a upřímnou radostí prozíravých mužů, kteří spolek katolického učitelstva před lety založili a o jeho rozšíření mezi učitelstvem a lidem moravským se přičinili.

Dnes každý prozíravý katolík musí otevřeně doznati, že bez katolického učitelstva a jeho obětavé práce byli by nepřátelé cíle svého dosáhli.

Jen katolickému učitelstvu a jeho přátelům kněžím jest co děkovati, že katolický lid ze své lhostejnosti, netečnosti a vlažnosti se probudil a — přesvědčiv se přednáškami, články časopiseckými o důležitosti a potřebě výchovy nábožensko-mravní pro mládež, lid a celý národ náš — soustřeďuje se silně v Matici cyrilometodějské ke konečné mocné obraně výchovy této.

Rozpor vyvolaný z církve vystoupilými učiteli mezi učitelem a knězem, těchto dvou tak důležitých stavů při výchově mládeže, od jichž jedině svorné práce ve škole a mimo školu výsledky zdárné výchovy očekávají možno, brzy mládež sama postřehla a následky neblahého rozporu tohoto ukazují se čím dále tím žalostnější již na

Jan Konůpek

Kristus u sester Lazarových

R. Adámek

Kristus v urážkách

L. Saloun

Kristus

té mládeži naší, která svou nevázaností, svým hrubým chováním a svou zločinností a svým požitkářstvím zřejmě a nápadně k žalosti svých rodičů ukazuje, kam by taková výchova bez Boha a bez náboženství podle laické morálky lid a národ náš konečně přivedla.

Již nyní pozorovati možno na přecetných arci smutných příkladech u mládeže, že výchova laická bez Boha, jen na ctnostech občanských založená, byla by neštěstím pro dítky a pro rodiče a klatbou pro národ náš celý!

Takový a podobný jest konečný cíl moderní výchovy, pro který horuje čím dále tím více z církve vystouplé učitelstvo.

S tohoto jediného stanoviska správného vycházení třeba, má-li dle pravdy oceněn býti účel spolku katolického učitelstva a jeho vykonaná práce nesoucí se za záchranou nábožensko-mravní výchovy u katolické mládeže ve škole, neboť katolické učitelstvo vedle svědomité práce školní své snaží se, aby dítky jemu ve škole svěřené na základě křesťanské morálky na hodné, řádné a rozšafné lidi a vzorné republikány vychovalo.

Spolek katolického učitelstva do života uvedl r. 1901 nynější zasloužilý místopředseda senátu, ředitel J. M. Kadlčák, který již tenkrát vycítil, že v řetěze křesťanských organizací bude zvláště jeden článek velmi důležitým, a tím jest všim právem spolek katolického učitelstva pro Moravu a Slezsko.

A proč?

Které byly k tomu příčiny?

V r. 1885 — tisíciletého to úmrtí sv. Metoděje — zíral celý národ náš s potěšením k památnému Velehradu, kde o prázdninách roku toho národní jeho učitelstvo na Velehradě ve stínu kříže, u hrobu sv. Metoděje a za přítomnosti tehdejšího biskupa brněnského Dr. Bauera dlelo u kolébky křesťanství a u památníku slovanské slávy.

Na Velehradě tehdy podal si ruce učitel s knězem ke společné práci na národa roli dědičné.

A účinky blahé tohoto svorného spolupůsobení učitele s knězem záhy se objevily.

Vyvolaly k životu zárodky lásky k vlasti a církvi. Zárodky ty utěšeně rostly ve krásné květy, jež zdobily luhy naše; byly to četné spolky vzdělávací a hospodářské v té době po vlastech našich založené jako výsledky oné svorné a společné práce učitele s knězem.

A následek práce této byl, že Morava činila veliké pokroky jak na poli kulturním, tak na poli hmotného blahobytu.

Uvědomění vlastenecké uchvacovalo nejen inteligenci, ale i lid náš moravský.

Bohužel, že tato svorná práce netrvala dlouho.

Nepřízeň nepřátel národa našeho, skrytá pod hesly svobodomyslnosti falešné a filosof. materialismu, počala trhati zlaté tkanivo svorného spolužití a spolupůsobení učitele s knězem.

Tisk svobodomyslný vzal si za úkol shodu tuto zničití za každou cenu. A úloha ta se jim, jak poměry dnešní dokazují, během let úplně zdařila.

V zájmu všeobecného blaha a dobré věci národa jest toho však těžce litovati, že učitelstvo dalo se nepřáteli strhnouti v boj proti kněžstvu a zároveň proti křesťanství.

Tisk protináboženský zapouštěl povlovně kořeny v učitelstvu — a výsledek toho bylo hnutí tak zvané protiklerikální, které v učitelských jednotách počalo kvésti.

Toto protiklerikální hnutí šířeno, jak až dosud se děje, jen a jedině nepravdami, zkrátka lžemi, však jistá část učitelstva těmto nepravdám uvěřila.

S duchem protináboženským nemohli arcí souhlasiti učitelé, kteří šli v nitru svém ducha křesťanského zachovali.

Když na to strana svobodomyslná lidová, zvaná stranou Dr. Stránského, v dobách těch z voleb vítězně vyšla, a straně katolické nechala cítiti, že již je odbyta, tu seřadili se učitelé stejně smýšlející kolem sebe a počali obhajovati zásady výchovy křesťanské ve škole a v rodině.

Tehdy uveřejnil bývalý pan ředitel J. M. Kadlčák v brněnském „Hlase“ provolání, vyzývající katolické učitelstvo k založení katolické organisace učitelské.

Prohlášení v „Hlase“ mělo účinek.

Učitelstvo katolického smýšlení se sešlo a za spolupůsobení odb. učitelky Marie Hoffmannové a nadučitele Jana Kořínka založen na Velehradě roku 1901 spolek katolického učitelstva.

Předsedou byl zvolen p. ředitel Kadlčák, který s novým výborem o jeho rozšíření co největší mezi moravským učitelstvem se pilně staral a přičiňoval.

Spolek katolického učitelstva mohutněl přes hrubou střelbu v tisku svodomyslném vůbec a v učitelstvu zvláště, která založení jeho provázela.

Zakladatelům jeho bylo přetrpěti mnoho.

Nesčetný byl počet nízkých urážek, potup různých, hrubého podezřívání a hanobení, jimiž obdařeno bylo od svých kolegů, a to vše ve jménu pokroku a svobody.

Ve jménu té svobody také byli katoličtí učitelé vylučováni z učitelských jednot, všechno to kaceřování nepomáhalo; učitelstvo katolické se nezaletlo, nýbrž ke spolku katolického učitelstva dále přistupovalo.

Tak spolek pozvolna mohutněl čím dále tím více. Když později předseda Kadlčák zvolen byl dvojnásobným poslancem, tu pro množství práce jiné — pro dobro svých voličů však nutné — nemohl se více věnovati s bývalým úsilím životu spolkovému a jeho účelu a proto zvolen byl za čestného předsedu spolku a za výkonného předsedu zvolen byl ředitel školy měst., Jiří Mezírka, který v šlépějích jeho dále spolek vedl.

Členů víc a více přibývalo, až dosaženo bylo skoro číslo 900.

Čestný předseda Kadlčák spolek založil, ředitel Mezírka spolek dále vybudoval a nového ducha do něj uvedl, ducha to nadšení pro poctivou práci při šíření zásad křesťanských a výchovných u katolické mládeže. O zvelebení spolku přičinil se zvláště svými lidovými

přednáškami, jimiž budil zájem u lidu jak pro katolickou školu s katolickými učiteli tak i pro spolek sám. Tak nastal netušený jeho vzrůst a nebývalý před tím také zájem o „*Matici Cyrillometodějskou*“ v Olomouci.

Jak krásné a povznášející bývaly spolkové roční valné hromady, na posvátném Velehradě konané, které 400 až i 500 členů a hostů vždy soustřeďovaly!

Jako osvědčené spolupracovníky třeba tu v době té jmenovati: Frant. Adámka, Dagob. Berga, Mat. Koutného, Boh. Buriana, Dionis. Polanského, sl. Terezii Holánkovou, sleč. M. Rubrovou, sleč. Mařenku Šebíkovou, uč. Bartoše, Old. Otáhala a jiných více.

V době prvé vedle již jmenovaných třeba uvést: Adamce, Ape-tauera, sleč. Jiříčkovou, Dr. Kupku, Dr. Nábělka, K. Tiraye, Dr. Kachníka, M. Dvorského a P. Hlavínku.

V dobách dalších uplatnili se v šíření zásad spolkových: Surma, sleč. Bínková, sleč. Váňová, Dr. Kratochvíl, Volařík, P. Matouš Martykán, Dr. Opletal, Dr. Nejezchleba, Dr. Vašek, Dr. Tauber, Dr. Černocký, prof. Kálal, prof. Myslivec, prof. Janovský, sl. Musilová, P. Zamykal a P. Zamazal a jiní.

Jako své milé příznivce a podporovatele třeba uvést: arcib. Dr. Bauera, P. Šilingra, prof. Šrámka, Dr. Stojana, Dr. Kachníka, Dr. Hrubana, Dr. Koudelu, redaktora Světlíka, posl. Šamalíka, Dr. Ehrmanna, hrab. Seilerna, P. Valouška a jiné.

Spolek vydával „*Vychovatelské Listy*“, časopis věnovaný zájmům křesťanského školství, který na sta cenných článků a rozprav, článků vědeckých, poučných, zábavných, kritik, článků vychovatelských a metodických přinášel a z velké části katolickým učitelstvem psán byl.

Také vydáván byl spolkem „*Katolický učitel*“, orgán to spolku českého katolického učitelstva na Moravě a ve Slezsku, který obratně a dovedně hájil zájmy katolického učitelstva a také odrážel útoky proti němu činěné.

Známy byly dále jeho vědecké a vychovatelské kursy, které spolek každoročně pro své členy v Olomouci neb na Velehradě pořádával.

Hlavním však bodem jeho práce bylo vybudovati v Olomouci za pomoci Matice cyrilometodějské katolické pedagogium, katolický ústav učitelský.

Žel Bohu, že pro malé pochopení v jistých kruzích olomouckých myšlenka tato uskutečněna nebyla.

Také učitelská akademie, výtečná to myšlenka monsign. Dr. Kachníka z těchže příčin rozřešena nebyla.

Kde bychom dnes byli, kdyby snahy tyto byly se tenkrát splnily!

Tak spolek bohatou činnost vyvíjel svými členy po všechna léta svého trvání, hlavně v roce jubilejním 1908. Všichni jeho členové, hlavně ředitel Jiří Mezírka, mluvili na přčetných schůzích, táborech a katolických manifestacích, kde s velkým zdarem hájili výchovu nábožensko-mravní duchem Kristovým provanutou a potírali tak zvanou školu volnou s morálkou laickou bez Boha, zároveň budili svými promluvami národní a náboženské vědomí u lidu našeho.

Roku 1906 sliboval sociálně demokratický poslanec K. Vaněk v Olomouci organisovanému učitelstvu, že batailony soc. demokratické postaví se jemu po bok v boji za volnou školu. My, katoličtí učitelé, mohli jsme na to směle říci a také jsme to řekli, že pro školu katolickou postaví se celé pluky křesťanského lidu, a jak běh událostí ukázal, měli tenkrát pravdu katoličtí učitelé.

Roku 1914 přišla však válka, která spolek o tak mnohou obětavou a osvědčenou sílu zkrátila, mnohý snaživý katolický učitel se do řad našich více nevrátil.

Více škod však způsobil spolku státní převrat s neblahými svými směry a činy. Teror nebývalý před tím a přímé vyhrůžky „ožebrání každého“, kdo by v řadách našich vytrval, působilo u tak mnohého a u tak mnohé, kteří ze strachu, z bázně, neb také pro „ten klid“ ze spolku našeho vystoupili a buď dosud stranou stojí, neb do spolku organisovaného učitelstva vstoupili.

Řady katolického učitelstva se sice tím zmenšily, však zůstal přece četný „hlouček nebojácných“, kteří dále prapor křesťanské morálky ve školách třímají a dá Bůh, že k plnému vítězství jej přivedou!

Svorná práce zbylého katolického učitelstva s kněžstvem a katolickým lidem uhájí práva katolických rodičů na státní školu katolickou s katolickým učitelstvem!

Sigismund Bouška

„POJĎ!“ ŘEKL KRISTUS . . .

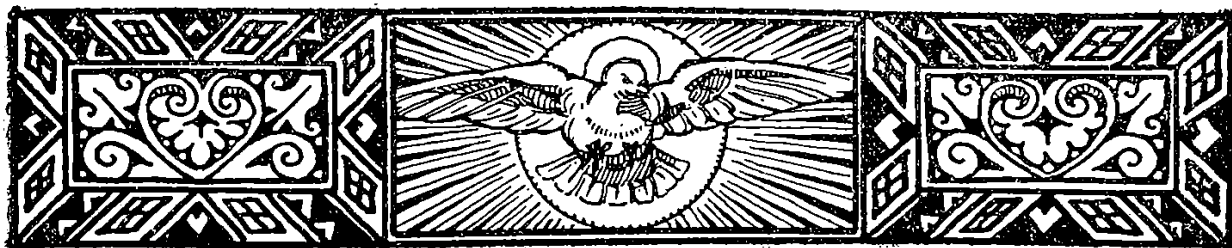
*„Pojď!“ řekl Kristus, pod tíží se kloně,
a pravici kříž na rameně zvedal,
a okem v slzách průvodčího hledal,
co líc mu bledla mrtvou bělí sloně.*

*Stál dole člověk, vstal a zase sedal
si na kámen kříže, kapky potu roně,
a jeho sandál, o křemeni zvoně,
jak byl by z kovu, kroku křídel nedal.*

*„Pojď!“ řekl Kristus, stoje na temeni.
Než člověk níže sedal na kameni,
kříž položil, v hluk světa zpět se dival.*

*„Pojď!“ Kristus štkal a znovu, znovu kýval,
„hle, nebes brána září ve plameni!“
a vešel. — Ticho. — Muž dál odpočíval.*

Ze sbírky „Pietas“.

Dr. Janda

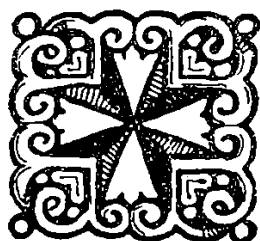
ŘÍŠSKÝ PORADNÍ SBOR KATOLICKÉ INTELIGENCE

Ríšský poradní sbor katolické inteligence datuje svůj počátek od posledního sjezdu katol. inteligence a studentstva, konaného o prázdninách r. 1921. Vytkl sobě za úkol soustřediti veškeru katolickou inteligenci, roztroušenou v různých našich spolcích, i dosud neorganizovanou, uvést v naprostý soulad její dosavadní i budoucí činnost s potřebami našeho katolického veřejného politického i nepolitického života, získávati nové a nové průkopníky katolické myšlenky mezi inteligenty laiky i duchovními, býti útočištěm a pomocníkem ve všech potřebách našeho hnutí, zvláště v dnešní pohnuté době. Říšský por. sbor posavadní svojí činností dokázal, že splnil a splní i v budoucnosti svůj úkol, který mu jeho zakladatelé vytkli, neboť za dobu své jednoroční činnosti vyřídil s úspěchem celou řadu kulturních otázek, zvláště však přispěl k objasnění některých otázek, týkajících se nejdůležitějšího a velmi palčivého rozřešení problému poměru státu a církve. Návrh na praktické rozřešení svěcení svátků a školské otázky, svobodné katolické školy, vypracovaný do všech podrobností, jsou středem letošní jeho činnosti. Zvláštní komise při tomto sboru zřízená pak k podzimu připravuje návrh praktického a soustavného rozřešení všech otázek týkajících se poměru státu a církve. Další prací říš. por. sboru jest i zřízení veřejné bezplatné právní poradny, kterou řídí Klub seniorů Č. L. A. Říšský por. sbor není dosud nějakým určitým spolkem, nýbrž pouze sdružuje v sobě všechny spolky, korporace a p. politické i nepolitické, jichž členy jest, anebo v nichž je aspoň zastoupena katolická inteligence, má pouze svého tajemníka, schází se od případu k případu, nejméně však jednou za měsíc, za předsednictví některého z delegátů na každé schůzi zvláště voleného. Aby bylo jasno, které spolky mohou býti aneb jsou členy, uvádíme: kluby poslanců a senátorů, výkonné výbory, Zem. radu katolíků, Čes. Ligu Akad., Klub seniorů Č. L. A., sdruž. bohoslovců, Mariánské družiny, spolky profesorů, učitelů, učitelek, klub duch. strany lidové atd.

Mimo to bylo prvním valným shromážděním zvoleno 5 delegátů, kteří zastupují inteligenci dosud v žádném spolku neorganizovanou. Příští valné shromáždění bude se konati v r. 1923, po případě i dříve, kdyby vážnost doby a důležitost otázek toho vyžadovala.

Je tedy nejvš potřeby, aby celá naše katolická veřejnost bedlivě činnost říšského poradního sboru sledovala, ve všech podnicích neb

potřebách jeho byla mu nápomocna, aby opravdu z říš. por. sboru jednou se vyvinul důležitý a potřebný spolek veškeré katolické inteligence, který by byl mocnou oporou všemu našemu hnutí a který by byl zároveň vzorným příkladem jednotného a svorného šiku, jenž bude v prvních řadách bojovati proti nepřátelům katolické věci.

Posl. Augusta Rozsypalová

ORGANISACE KATOLICKÝCH ŽEN V REPUBLICE ČESKOSLOVENSKÉ

Od let devadesátých minulého století cítila se u nás potřeba organizace katolických žen, a také činěny různé pokusy k jejímu uskutečnění. Výsledek jevil se v tom, že zakládány v mnohých obcích dle poměrů místních různé katolické spolky ženské, s účelem buď čistě náboženským, buď všeobecně vzdělávacím, buď dobročinným, po případě sociálně svépomocným; mnohé spolky snažily se tyto účely shrnouti a dle potřeby pracovati časem více v tom nebo onom směru.

Čím více jednotlivých spolků vznikalo, tím více také vystupova požadavek, aby se spojily v mohutný svaz. V roce 1912 konány v Praze přípravy, aby vstoupil v život „*Svaz katolických spolků ženských*“. Ale sotvaže byly první počátky vážné, avšak obtížné práce zdolány, nastala světová válka a zarazila na čas další činnost sjednocovací a soustředovací.

Teprve v době po převratu bylo umožněno, aby výbor „*Svazu českých katolických spolků ženských*“ znovu se ujal práce.

Tato práce směřovala a směřuje k tomu, abychom si zjednaly přehled o stávajících katolických spolcích ženských v Čechách a o jejich činnosti, abychom navázaly s nimi styky — žádající, aby pochopily význam a důležitost „*Svazu*“ a k němu se přičlenily. Za tím účelem zavedl výbor „*Svazu*“ v r. 1921 pravidelné měsíční schůze delegátek „*Svazu*“ přičleněných spolků a převzal měsíčník „*Žena*“ ve svůj náklad, aby byl spolkovým orgánem a tím poutem všech ve „*Svazu*“ sdružených spolků.

Spolkům přičleněným zůstává ovšem naprostá samospráva, řídí se ve spolkovém životě plně dle svých stanov, správa jmění a místní

účely spolku nejsou nijak dotčeny přičleněním spolku ke „Svazu“. Hned v prvním vyzvání k založení „Svazu č. katol. sp. ž.“ bylo vytčeno, že hlavním účelem „Svazu“ bude :

V dobách potřeby a nebezpečí jednotně postupovati na obranu křesťanství a jeho nejvyšších statků, stávající spolky dle možností vypraviti, zdokonaliti a všemožně pomáhati k dosažení jejich účelu — křesťanské charitě získávati pomoci, — zakládati po případě nové spolky, — opatřovati řečníky a řečnice, — pomáhati na poli kulturním, sociálním a národohospodářském, — podporovati katolický tisk, katolické hnutí vůbec a podobné.

„Svaz českých katolických spolků ženských“ má býti duší křesťanského ženského hnutí v Čechách.

Ovšem, má-li organizace katolických žen v Československé republice býti úplná, musí vedle „Svazu česk. katol. sp. žen.“ také se vybudovati „Svaz česk. katol. spolků ženských pro Moravu a Slezsko“, dále pak „Svaz slovenských katol. spolků ženských pro Slovensko“ a tyto zemské svazy budou se musiti časem spojití v „Říšský svaz československých katolických spolků ženských“.

Toť ovšem velký úkol, který bude vyžadovati mnoho práce a námahy. — Kéž pochopí naše katolické ženy nutnost té práce a pomáhají ze všech sil k vybudování mohutné, jednotné organizace katolických žen ve prospěch církve a vlasti.

Dr. Josef Kachník

ČESKÉ ŘEMESLO V MINULOSTI

V Čechách již v době pohanské (451—894 po Kr.) bylo řemeslo a byly i živnosti a ušlechtilý průmysl v obyčeji (Palacký, Dějiny národa českého, I., 120). Ale zvláštního pěstění dostalo se jim teprve v době křesťanské. Jako všude, tak i v Čechách a na Moravě staly se kláštery ohnisky, z nichž se řemeslná umělost mezi lid šířila.

Kam přišli řeholní bratři, tam ponenáhlu zkvétalo nejen zemědělství, ale zkvétala i řemesla. Bratři vysekávali lesy, vysušovali bařiny a zakládali pole, vinice, zahrady, cesty a silnice; stavěli též obytné a hospodářské budovy, kostely a školy, konajíce při tom práce zednické, tesařské, kamenické, stolařské, soustružnické, zámečnické, kovářské a sklenářské. K výzdobě chrámů hotovili práce zlatnické, stříbrnické, sochařské, malířské, kovolítecké. Pro domácnost hotovili výrobky obuvnické, krejčířské, kožešnické, tkalcovské, soukenické, barvířské, a obstarávali pečivo, maso, kvas, lisovali víno. Lidé hrnuli se ke klášterům a učili se tam řemeslům. Usazovali se též poblíž klášterů a biskupských sídel, a přicházejíce k bohoslužbám, vyměňovali si navzájem plodiny a výrobky. Sídla klášterní a biskupská stala se nejen školami řemesel, ale i tržišti na tovary. Na ochranu svých náboženských, národních a hospodářských zájmů zakládali řemeslníci bratrstva, jež se nazývala *cechy*. Své stanovy předkládali k potvrzení v biskupských sídlech biskupu, ve svobodných městech městskému zastupitelstvu.

Cechy byly *sdrúžení náboženská*. Měly právo na vlastní cechovní prapor a na postavník, jež stávaly ve chrámě, zabodnuty jsouce v lavice cechovní. Na praporech jednotlivých cechů vyobrazen byl patron cechu jako ochránce řemesla, a pak štít s odznakem cechovním: prapor krejčí se sv. Janem Křtitelem a ve štítu v zeleném poli náprstek a nůžky barvy ocelové; prapor obuvníků se sv. Kryšpínem a Kryšpiniánem a ve štítu ve zlatém poli černý střevíc a bota; prapor tkalců a soukeníků se sv. Martinem, an žebráku kus pláště

uděluje a ve štítu v červeném poli zlatý tkalcovský a soukenický člunek; prapor hodinářů se sv. Petrem a kohoutem a ve štítu v červeném poli veliký stříbrný ciferník se zlatými ručičkami; prapor hostinských se sv. Goarem a ve štítu v červeném poli stříbrná číše, vedle ní stříbrné chleby a nad tím ve stříbrě slunce, měsíc a hvězdy; prapor kameníků a zedníků se sv. Štěpánem a ve štítu v modrém poli zlaté zednické náčiní; prapor kloboučníků se sv. apoštolem Jakubem a ve štítu v modrém poli černý klobouk; prapor malířů se sv. Lukášem Evang., ve štítu ve stříbrném poli obraz Panny Marie; prapor mlynářů se sv. Kristinou, ona s mlýnským kamenem na krku vržena jest do vody, co anděl ji ochraňuje a ve štítu stříbrné mlýnské kolo; prapor nožířů se sv. Mořicem, mučedníkem, vojínem thebským a ve štítu v červeném poli tři stříbrné dýky, vbodnuté křížem do koruny; prapor pokrývačů se sv. Rafaelem archandělem a ve štítu v červeném poli stříbrné náčiní pokrývačské; prapor tesařů se sv. Josefem, ve štítu ve zlatém poli tesařské náčiní barvy ocelové; prapor truhlářů se sv. Rochem, truhlářem a poutníkem, s morovou ranou ve stehně a se psem, ve štítu pak ve stříbrném poli pila a hoblík; prapor zámečníků se sv. Petrem, s klíči v ruce, ve štítu ve stříbrném poli dva zlaté klíče křížem položené a nad a pod nimi visací zámky.

Členové cechu byli povinni se svými prapory a postavničky při průvodech na Boží Tělo a v oktávě se účastniti a rovněž tak zemřelé členy ku hrobu doprovoditi. Kráčivali v nepřetržitém šiku za svým praporem dle řemesla, odění jsouce řemeslu vlastním malebným krojem, ozdobeni znaky svého řemesla a kordem. Každou neděli a svátek bylo jim a jejich rodinám účastniti se služeb Božích a v době velikonoční přijati svaté svátosti. V neděli a ve svátek pracovati bylo pod trestem zapovězeno.

Cechy byly sdruženími *stavovsko-ochrannými a rodinně-výchovnými*. Aby se čelilo *nepoctivé soutěži*, nesměl nikdo bez svolení cechmistra na milí cesty od města, aneb dle řemesel i na delší vzdálenost řemeslo provozovati, aneb od zákazníků práci přijímati, což právem milovým slulo. Četná svobodná města česká již za Přemysla II. (1261) tímto právem byla nadána (Palacký, Dějiny národa českého, II. 10). Pro vlastní potřebu směl však kdokoli volně pracovati. Dle stanov tkalcovského cechu kroměřížského, biskupem Leopoldem Vilémem dne 15. června r. 1657 schválených, nesměl žádný mistr ani tovaryš podomně příze hledati, mnohem méně jeden druhému dílo haniti a tupiti, pod propadením kolikrátkoli by se toho dopustil pokuty jedné libry vosku. Příze nesměla se leč na svobodném trhu bez překupnictví prodávati a kupovati, což platilo i o plátnu, jehož šířku a jakost bylo přísežným dvěma cechmistrům dle brněnské míry stanoviti a na trhu zkoumati.

Nezaměstnanosti čelilo se tím, že určen byl počet učňů a tovaryšů, jež jednotliví mistři zaměstnávatí směli, a omezen byl počet mistrů, kteří směli jakožto členové cechu řemeslo provozovati. Starší mistr obstarával příšlým a ohlášeným tovaryšům práci. Bylať práce organisována; určena pracovní doba i mzda. Cenu výrobků k živo-

bytí nutně potřebných ustanovoval obecní městský úřad, kdež cechovní starší zasedali, takže nikdo nesměl chléb, maso, mouku a jiné potraviny zdražovati neb falšovati, jinak donucován byl k poctivosti tresty veřejnými. Vůči zákaznictvu bylo dbáti nejsvědomitěji *dochvilnosti a nezištnosti*. Cechovní tkalcovský řád kroměřížský předpisoval, že „kdyby jednomu neb druhému mistru řemesla tkalcovského někdo dílo přinesl, takové dílo má týž mistr co nejdříve zhotoviti a komukoliv přináleží, bez všelikého fortele vedle mírné záplaty náležitě oddati a odvésti. Pakliby který mistr čísi dílo přes šest nedělí déleji zadržel a je nevyhotovil, čtyři libry vosku pokuty propadnouti má; jestliby pak dílo, kteréžby se k němu přineslo, některý z mistrův prodal, anebo je zastavil, ten a takový má dokonce z cechu vyvržen býti.“

Učeň a tovaryš náleželi *k rodině mistrově*. Mistr byl cechovním řádem vázán, aby učně a tovaryše mravně a v bázi Boží vychovával. Nestaral-li se mistr o učně, bylo mu odňato právo učně mítí. Po třech letech mohl učeň v cechovním sezení za svobodna a vyučena prohlášen býti. Poté bylo mu jakožto tovaryši dvě léta — byl-li synem mistrovým, dle řádu tkalcovského řádu kroměřížského jeden rok — cestovati (vandrovať) na zkušenou. Přišed do cechovního města, zavítal do cechovní hospody, kdež dostalo se mu zaopatření, až cechovní starší, u něhož byl o práci žádati, práci mu opatřil neb k dalšímu cestování jej vybídnuť. Jinak mívali tovaryši v cechu svá zvláštní sdružení (bratrstva), jež práv jejich hájila.

Chtěl-li se tovaryš státi mistrem, bylo mu zhotoviti tak zvaný *mistrovský kus*. Byla to mnohdy díla veliké dovednosti, takže se jim dodnes v průmyslových museích podívujeme. Uznán-li mistrovský kus za vyhovující, bylo se mistrům cechovním představití, o přijetí požádati a určitou dávku, jakožto příповědné za obeslání cechu a za svačinu zaplatiti. U tkalcovského cechu kroměřížského platilo se na příповědném 4 libry vosku, za obeslání cechu 6 liber, za posouzení mistrovského kusu 4 groše, na svačinu 10 liber. Posledně přijatý mistr jmín byl za mistra mladšího, dokud jej jiný nevystřídal. Mladšímu mistru bylo starším mistrům „při společnosti náležitou poslušnost zachovávatí a povinnost uloženou od starších pod pokutou 1 libry vosku vykonati“.

O členy cechu k práci neschopné pečováno bratrskými pokladnami; pro nemocné zřizovány nemocnice, pro neduživé chorobince, pro opuštěné děti sirotčince, při čemž městská rada cechům napomáhala. Cechy obstarávaly společné nákupy surovin a cechovní starší rozhodovali i vzniklé spory v první stolici; v druhé stolici mohly se strany odvolati k úřadu městskému, ale úřad cechovní pomíjetí nebylo dovoleno.

Tak řešena česká řemeslnická a živnostenská otázka v minulosti.

Dr. Josef Kachník, Naši řemeslníci, jejich život a sociální poměry.
V Praze 1912, 10—15.

O SPRAVEDLIVÉ MZDĚ PRACOVNÍ

Největším kamenem úrazu mezi dělníky a prácedárci bývá spor o spravedlivou mzdu pracovní. Vznikají z toho i zhoubné stávky dělnictva, jež nejen je, ale i společnost státní poškozují. Papež Lev XIII. ve své dělnické encyklice ze dne 15. května 1891 spor ten na základě křesťanské spravedlnosti a lásky rozřešil a stanovil, kdy jest mzda spravedlivou a stávka mravně dovolenou.

Není mravným, oceňovati po způsobu svobodomyšlné nauky národohospodářské jen fysickou sílu dělníka, jako oceňujeme zboží. Práce jest *výkon osobní*. Zaměstnavateli jest při uzavírání pracovní smlouvy míti zření k celé osobnosti dělníkově. Musí tudíž dělníku na mzdě dát, kolik dělník při šetrnosti a přiměřené střídmosti potřebuje, aby zaopatřil si stravu, oděv, obydlí, mírné zotavení, duševní vzdělání pro sebe a pro svou rodinu, přihlížeje i k nutnému nedělnímu a svátečnímu odpočinku, k předběžnému vzdělání, k zběhlosti, zkušenosti, pilnosti dělníkově, k nebezpečí života a zdraví s prací spojenému, jakož i k zaopatření pro čas nemoci, nezaměstnanosti a pro stáří, není-li o posledně uvedené postaráno státním zákonodárstvím. Má-li dělník rodinu, předpokládá se, že i žena a dospělé děti pracují a jejich výdělek bere se v úvahu při určení mzdy, dělníku příslušné. Dělník, jenž nedostává mzdy, aby rodinu uživil, mohl, aniž má tím účelem ušetřeno, dle přirozeného zákona na tak dlouho zůstatí má svoboden, ažby s přispěním ženy o rodinu mohl pečovati.

Povinností zaměstnavatele jest, aby o rozkvět svého podniku se staral, by spravedlivou mzdu platiti mohl. Zaměstnavatel není oprávněn dělníkům na mzdě strhovati, aneb, užívaje velké nabídky dělnických sil, platiti mzdu, jež spravedlnosti nevyhovuje. Menší mzdu platiti může, když dělník pro pokročilý věk a slabost celé práce konati nemůže, aneb když prácedárce dělníka nepotřebuje, přijav ho jen z milosrdenství. Majitel závodu může s dělnictvem vejíti ve smlouvu společenskou, může dělití se s ním i o zisk (socialisace), leč to jest úkonem křesťanské lásky, nikoli však příkazem přesné spravedlnosti.

Naobrat jest ovšem křesťanskou povinností dělníka, aby svědomitou prací spravedlivou mzdu si zasloužil, přemrštěných požadavků nekladl, ale dle evangelia (Mat. 10, 10) byl skutečně hoden mzdy své.

Pro mzdu aneb jiné pracovní poměry *stávku* zahájiti, jest dle zásad křesťanské mravouky jen *tenkráté* dovoleno, když po vyčerpání všech smírných prostředků jedná se o nejzazší sebeobranu proti skutečnému bezpráví. Při čemž varovati jest se všelikého násilí, a vyřešení sporu svěřiti jest výboru, sestavenému z dělníků, zaměstnavatelů a státních zřízenců.

Dr. František Reyl

SOCIALNÍ SMĚRY STOLETÍ XIX. A XX.

Počátek století XIX. zastihl evropské lidstvo v kypícím varu a přímo revolučním vývoji politických, hospodářských a sociálních poměrů.

Starou mapu Evropy překreslil smělymi tahy odvážný dobyvatel Napoleon I., kácející staré trůny a zakládaje nové dynastie. Poměry hospodářské přetvářely se úžasným chvatem následkem nových vynálezů na poli techniky. Zemědělství, průmysl a obchod nabývají zcela nové tvárnosti využitím parní síly a zdokonalením strojní techniky. Obchod získává neobyčejný rozmach a následkem sblížení všech národů lacinější a rychlejší dopravu. Ani konservativní celkem zemědělství nemůže se uzavírat před úsilovnějším zpracováním půdy a před dovozem zahraničního obilí. Zvláště však průmysl, ručně dosud provozovaný řemeslnou výrobou, ubírá se zcela novými cestami. Parní stroj nahrazuje lidskou práci a určuje hodnotu výrobků, čímž vzniká přesun majetkových poměrů. Zisk práce kyne štědře tomu, kdo si mohl opatřit více strojů, byť neměl ani k výrobě žádoucí odborné zdatnosti. Bohatství hromadí se v rukou majitelů strojů a na druhé straně vzniká třída úplně nemajetných dělníků, kteří jsou vydáni cele na milost a nemilost svých zaměstnavatelů.

V Evropě vzniká počátkem století XIX. děsivé ovzduší, ve kterém má převahu myšlenkový proud *individualismu* (soběstačnosti) čili *liberalismu* (svobodářství.)

Individualism století XIX. je protestem proti uplynulým dvěma předcházejícím stoletím, která utužovala politickým a hospodářským útlakem volnost a svobodu jednotlivcovu ve společnosti a ujařmovala jedince nesnesitelnými pouty. Státní absolutismus evropských vlád přehlížel nezadatelná práva jednotlivcova a zapomínal lehkomylně na pravý účel státu, který záleží v budování společenského blaha pro všechny členy národa a státní společnosti. Příliš mnoho dbáno bylo na výsady rodové a stavovské, málo svědomitě byla prováděna spravedlnost podílná, dle níž statky a břemena mají se ve státě rozdělovati dle skutečných zásluh a zdatností.

Proti tomuto útlaku absolutistických vlád vystupuje koncem XVIII. století mohutné hnutí protestní zejména ve Francii, kde se vládlo národu nejhůře. Protest tento na obhájení nezadatelných práv jednotlivce (individuum) proti drtivé moci státní zove se individualism. Ideové hnutí toto zove se též liberalismem (svobodářstvím), poněvadž se tím míní naprosto volný směr v politice a hospodářském životě.

V širším pojmu značí individualism světový ideový živel a velikou historickou sílu, která vytvořila moderní útvar společnosti a stala se životním názorem v praktickém životě nynějšího lidstva, zejména inteligence a vyšších vrstev společenských.

Individualism je souborem a praktickým výsledkem celé řady pochybených kroků, které lidstvo spáchalo od doby reformace náboženské v XVI. století na poli náboženském, filosofickém, vědeckém i národně hospodářském. Individualism je dosud nejmocnějším a nejvlivnějším nepřítelem křesťanského názoru světového.

Jest individualism ideovým životním názorem a konstruktivní (tvořivou) společenskou silou. Již ve století XVIII. hlásali myslitelé, že nějaká nejvyšší bytost stvořila tento svět ku časnému oblažení lidstva.

Lidé ve svých náklonnostech a pudech jsou celkem dobří a jestliže však zkušenost shledává v životě lidském velmi mnoho zloby, zvrácenosti a bídy, vězí příčina tohoto nezdaru v tom, že lidé toho nedovedli, aby se společenské poměry vyvíjely dle přirozeného zákona a že upravují poměry své podle umělého řádu společenského. Mají-li lidstvu vzejít lepší dny, musí býti zrušen starý, umělý řád se svými omezovacími předpisy a na jeho místo musí nastoupiti stav přirozené svobody, v níž vzkvete každému jednotlivci blaho a krása života na světě.

Z filosofického tohoto názoru na život vyplývaly důsledně následující požadavky individualistů: 1. neomezená, mravní svoboda jednotlivce ve vnitřním životě a zproštění všech pout náboženských mravních příkazů. 2. úplná svoboda a volnost jednotlivce na poli hospodářském ve všech oborech lidské činnosti. 3. vyloučení všeho vlivu státního na činnost jednotlivce. Státu přiznává se pouze úkol ochránce výrobce první ochrany života a majetku občanů. 4. zrušení a zákaz všech výrobních družstev a společností k ochraně práce. 5. odpoutání jednotlivce od jakékoliv závislosti na společnosti a jejích řádech.

Na zásadách zmíněných vybudován byl společenský řád, který již za 50 let svého trvání volal po úplné nápravě. Ačkoliv jest nesporné, že kulturní a hospodářský vývoj společenský závisí na plném rozvoji osobitosti jednotlivce, přece naprostá svoboda jednotlivce požadovaná individualismem nepřinesla celému lidstvu slibovaného blaha, nýbrž pouze silnějším a lépe vypraveným jednotlivcům, kdežto širším vrstvám nekontrolovaná svoboda a volná soutěž přinesla jenom vykořisťování a strádání. Jev tento vyvolal třídní napětí a vytvoření velikých zástupů proletářů (námezdních dělníků), kteří uvítali s jásotem r. 1847 Marxův „Komunistický manifest“ a přijali hlásaný *socialism* za životní svůj názor.

Od vydání komunistického manifestu počíná vystupovati socialism jako nová samostatná nauka, jako dělnické hnutí k uskutečňování socialistického ideálu. Socialism žádá sespolečnění (socialisaci) výrobních prostředků (jako dolů, půdy, strojů a j.), proto zve se též kollektivismem (společná výroba) a zavrhuje soukromé podnikání i soukromé vlastnictví výrobních prostředků. Užité statky a životní prostředky, vyrobené společenským hospodářstvím, mají zůstatí však v soukromém vlastnictví.

Od socialismu liší se komunism, který žádá společné užívání výrobních i životních prostředků (strojů, potravin i žen).

Socialismus doufá přeměnou nynější kapitalistické, soukromé výroby ve společenskou povznéstí výnosnost práce a zajistiti ovoce její všem nyní ujařmeným a odstrkovaným pracovníkům.

Hlavním cílem socialismu je tedy společenská výroba, ale tento cíl není konečným jeho ideálem, nýbrž jenom prostředkem k vyššímu cíli zdokonalení lidské osobitosti.

Socialism po stránce teoretické jest učením, po stránce praktické jest politickým hnutím, které usiluje o provedení teoretických zásad. Jako učení jest socialism pokus o nový světový a životní názor. Proto vedle prvků hospodářských jsou v něm i živly filosofické a sociologické. Luští původ, určení a úkoly jednotlivce, hodnotí úkoly rodiny a státu, řeší poměry jednotlivce ke společenskému celku, krátce připravuje nový hospodářský, společenský a duchovní řád.

Socialism jako politické hnutí snaží se své myšlenky a idee prováděti prakticky v životě, proto socialism a sociální hnutí jsou různé stránky jednoho a téhož jevu, jsou v poměru k sobě jako myšlenka a čin.

Socialismus jako nauka jest učením mylným, protože zakladatelé jeho Marx a Engels přenesli Darwinovy přírodní zákony do společenského vývoje, jehož základem učinili stav způsobu výroby.

Hospodářský vývoj má jistě vliv na společenské poměry, ale daleko ne v takovém rozsahu, jak se domnívali zakladatelé socialismu, proto dnes nauka Marxova je opuštěna jako neodůvodněná fantasmie a veliký filosofický omyl.

Socialismus praktický je třídním hnutím, které jest politicky zorganizováno a které politickou mocí hodlá uplatniti ve společnosti všechny teoretické požadavky socialismu, zvláště požadavky odborově hospodářské. Hnutí toto vykazovalo v Německu za let 80tých značný vzestup, po letech 90tých začíná však tento přírůstek přívrženců značně ochabovati.

Socialism teoretický i praktický zklamal ve světové válce století 20tého. Ukázalo se, že v socialismu není té tvořivé síly, která by byla sto, aby provedla žádoucí reformy společenské. Socialism nejen neprovedl přestavbu vadného společenského řádu, nýbrž nedovedl ani své vlastní zásady uhájiti před palčivou krizí a zachrániti své základy před záhubným rozkolem, jenž povstal v lůně jeho hnutí komunistickým. Komunismus znamená vyvrcholení socialismu k naprostému zničení svobody jednotlivcovy a povýšení organizace nad člověkem.

Oba myšlenkové směry, individualismus i socialismus ukázaly se v životě lidstva XIX. a XX. století bludičkami, které zavedly celé vrstvy společenské na zcestí a zatemnily pravé blaho a určení člověka. Individualismus vyhradil všechna práva jednotlivci bez sociálních povinností a socialismus podřizuje všemocné společnosti jednotlivce, zbaveného všech přirozených práv. Oba tyto bludné systémy mohou se sice vykázáti také světlými stránkami, ale hlavní jejich zlo spočívá v tom, že cíl člověka a blaho jeho hledají pouze ve světě viditelném, pozemském, s vyloučením všeho nadpřirozena. Zásluhou individualismu je, že prolomil pouta absolutismu politického, osobního i služebního poddanství a hospodářské vázanosti, ale dovedl své úspěchy přivlastnit jen měšťanským vrstvám. Socialismus vysvobodil sice dělnictvo z okovů vykořisťujícího liberalismu na poli výrobním, získal proletářům zlepšení existence, ale svým materialismem otrávil a duševně zotročil dělnický stav.

Následkem osudných výsledků obou zmíněných bludných názorů, individualismu i socialismu, dochází lidstvo koncem století XIX. k poznání, že meze nároků jednotlivce i společnosti musí být co nejdříve vytyčeny, nemají-li všechny dosavadní kulturní poklady a zděděné ideály humanitní pohřbeny být pod troskami společnosti lidské.

Tento úkol hodlá rozluštit nový ideový směr, solidarismus, jenž volí střední cestu mezi individualismem a socialismem. Solidarismus dopřává jednotlivci spravedlivý požadavek osobní svobody a všech přirozených práv, žádá však na něm obětavou lásku ke společnosti. Jednotlivec jakožto člen všelidské společnosti jest povinen respektovati práva, i blaho druhých lidí a podříditi své soukromé zájmy celku, pokud toho účel celku žádá.

Solidarismus vychází ze správného poznání, že lidé mezi sebou jsou spojeni mravními svazky všelidských zájmů, společné krve, povolání, kulturních, náboženských i občanských ideálů. Společné tyto zájmy sjednotily jednotlivce dle vůle Boží ve svazy a organizace, aby byly výrazem společné vůle, společných cílů a obranným prostředkem.

Společnost lidská jest mravní organizací, v níž všichni jedinci puze jsou k společenství mravním poutem solidarity (souručenství) čili závazným ohledem na celek a jeho cíl.

Solidarismus jest mravně organickou ideou o společenském životě ve státě, jakožto části všelidské společnosti, poskytující sociální politice hledisko, s něhož dlužno posuzovati podmínky sociálního blaha národa a hodnotiti každý reformní zákon státního zákonodárství. Idea solidarismu může se uplatniti v politice, v hospodářském životě a ve všech vztazích společenských.

Solidarismu náleží budoucnost, protože jen na základě solidarismu lze opravití spravedlivě pcrušený společenský řád ke blahu všech vrstev společnosti.

Bedřich Konárik

ABSTINENCE ČI STŘÍDMOST?

Povážíme-li, jaké spousty hospodářské a mravní, jaký rozvrat rodin a zkázu zdraví vleče za sebou nemírné pití opojných nápojů, nesmí nám býti lhostejnou otázka: Má býti věřící úplným zdrženlivcem (abstinentem), či stačí přísná střídmost? Přes tuto otázku nelze přejíti s útrpným úsměvem. Nutno si ji rozřešit uspokojivě, aby nebylo nějakou jednostranností dotčeno náboženské a mravní stanovisko, ale aby též nebylo opomenuto výzkumů vědeckých. A tu si dovoluji hned předem vysloviti přesvědčení, že stěží bude kdy dosaženo nějaké jednoty v nazírání. V katolicismu, jenž dovede sdružení ve svém lůně živly ať už zdánlivě, či doopravdy si odporující, strohost a nahotu otců pouště i skvělost a bohatství renesančních papežů, prostického žebráčka assiského i světce pařížských salonů, Fr. Saleského, v tom krásně mnohotvárném, věčně živém, neustrnulém katolicismu, jež nutno s láskou chápat, budou se i v naší otázce uplatňovati oba názory, strohé zdrženlivosti i rozmarné, veselé střídmosti.

Oba proudy viděti zřetelně od počátku křesťanství. Nestřídme pití vína — a to byl jediný opojný nápoj starověku — bylo zatracováno svorně, o tom není sporu. Ale záhy projevoval se přísný názor, hlásající úplnou abstinenci, a zastávaný mimo jiné otcem pouště, sv. Jarolímem. Druhý směr obhajoval pouze střídmost, nijak však nezatracoval abstinence, naopak, viděl v ní jakousi hrdinnou ctnost, zmínky hodnou v životech světců a v kněžských hodinkách. Tento dvojí směr jeví se podnes. Velcí papežové Pius IX., Lev XIII. a Pius X. velebili abstinenci ode všech opojných nápojů a požehnání udíleli katolickým apoštolům abstinence. Ve všech státech jsou větší nebo menší organisace abstinentní. Sympatické hlavy, jako kardinál Newmann, Manning, kapucín Matheu, dominikán Elpidius, prof. Uhde a jiní byli vášnivými hlasateli úplné zdrženlivosti. Na druhé straně jsou neméně upřímní katolíci, kteří velebí víno, majíce pro abstinence shovívavý úsměv. Jmenuji jen dva geniální anglické spisovatele Che-

Frant. Vik

Sv. Antonin poust

Jan Zrzavý

Kristus

Fr. Vik

La Saletský kříž

Zdenka Mašková

Betlém

stertona a Belloca. Stěží lze docílití naprosté jednoty názorů, neboť nedá se přece vynéstí nějaký neomylný, dogmatický úsudek. Kdo by ho měl vynéstí? Jest si však přátí, aby zastáncí obou směrů se nepotírali a sebou nepohrdali, ale aby, třeba různými cestami, pijáctví potírali. Po mém skromném soudu je řešitelná součinnost obou směrů za těchto předpokladů:

a) Odporovalo by denní zkušenosti a vědeckým poznatkům, kdyby se občasné a velmi mírné pítí vína a piva prohlašovalo za absolutně škodlivé lidskému organismu dospělého člověka. Chybou by však také bylo prohlašovati pivo a víno za nepostrádatelné pro lidské zdraví. Nutno považovati nepatrnou a občasnou dávku vína a piva za něco lhostejného, co sice člověka nezničí, ale bez čeho se přece krásně obejde. Střídmý člověk má zůstatí naprosto smířlivý k úplnému abstinentovi, a ten zase má se zdržeti pohrdání s člověkem střídmým, jako by byl méněcenný a mravně nižší.

b) Netoliko abstinent, ale i střídmý má však býti úplně nesmiřitelný ke kořalkám a likérům. Tyto ostré lihoviny chovají v sobě větší nebezpečí zdravotní i mravní, než pivo a víno, a měl by se jich každý katolík bez výjimky vystříhati. „Kořalku pítí, a se nepítí, to nebylo a nemůže býti“ — praví moravské přísloví. Boj kořalkám a likérům v křesťanské rodině a obci!

c) Naším ideálem nemusí proto býti prohibice po způsobu americkém (úplný zákaz výroby, prodeje a dovozu piva, vína, kořalky). Pro naše poměry stačila by prohibice kořalek a likérů, jež by změnila radikálně rodinný i společenský život v horských i průmyslových krajích naší republiky.

d) Stanoviti nějakou míru střídmosti v pítí piva a vína bylo by za těžko. Jsou organismy zv. intolerantní i k menší dávce opojného nápoje, těm nutno raditi úplnou zdrženlivost (abstinenčí). U jiných je těžko určití přípustnou dávku. Co jest mírnou dávkou jednomu, může býti záhubou druhému. I lékař byl by na rozpacích určití jednotlivci nějakou přípustnou dávku. Proto t. zv. střídmým nutno dodržeti vskutku nejúzkostlivější střídmost, varovati se vysedání v hostincích, nezvykatí na denní, pravidelné pítí, a občas žítí delší dobu úplně zdrženlivě. Ukaž, že jsi vskutku střídmý, t. j. že nejsi otrokem pijáckého zvyku. Mládeži aspoň do 16—18 let, dívkám a ženám (zvl. těhotným a kojícím) jest však úplná abstinence od piva i vína nutná.

Jak bude abstinent i střídmý pracovati proti alkoholismu?

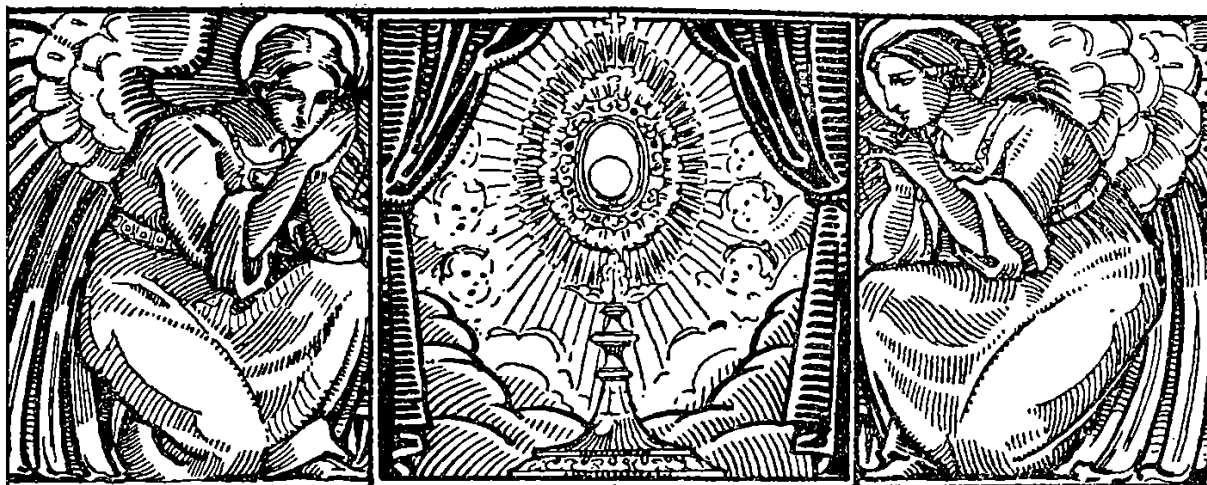
I. *Soukromou i spolkovou agítací*, t. j. čtením a rozšiřováním střídmostních časopisů, brožurek a letáků, vyvěšováním obrazů protipijáckých ve výkladních skříních, za okny, v učebnách a čekárnách. Krásnou a velice lacinou kolekci takových obrazů vydává *Českosl. abstinentní svaz* (Prahá, Riegrovo nábřeží čís. 4). Pořádají se též celé výstavy protipijácké, na nichž i následky alkoholismu i obrana proti němu předvádějí se pomocí diagramů, modelů, obrazů. Živé slovo na přednáškách, sjezdech, kázáních ovšem je nejúčinnější. Dobré

jsou promítací obrázky, antialkoholní kusy v biografech, vhodné divadelní kusy. Abstinentské spolky mládeže, kočovní řečníci, organizující mládež a lid. Pěstění ušlechtilého sportu, skautingu, tělocviku, zařizování restaurantů bezlihových a domovin, kde se neprodávají lihoviny.

II. *Zákonodárnou cestou* nutno spolupůsobiti na odstranění alkoholismu. Máme u nás zákon zvaný *Holitscherův*, jenž zakazuje dávat mládeži do 18 let kořalky a likéry, a mládeži do 16 let i pivo a víno, a prodávati při tanečních zábavách kořalky. Každý uvědomělý katolík dbej, aby tento zákon všude co nejpřísněji byl prováděn. Další naší snahou budiž vyvolati zákon, aby alkoholici, spáchavši trestný čin, potrestáni byli dvojnásob, aby tedy opilost (jak zákon káže!) nebyla polehčující, ale přitěžující okolností. Aby notoričtí pijáci zbavení byli práv občanských a umožněno jim bylo vyléčiti se z pijáctví v léčebnách abstinentských. Nenapravitelní pijáci aby byli umísťováni ve zvláštních koloniích celou řadu let, nebo doživotně. Alkoholickým rodičům aby byly odňaty děti, a na útraty jejich vychovávány v mravném ovzduší. Aby veřejným nebo tajným hlasováním jednotlivé obce směly si odhlasovati zrušení nebo zredukování výčepů a hospod. Aby provedena byla prohibice kořalek a likérů.

V cizině jsou pěkné organizace abstinentské a protipijácké na základě katolickém. Na Moravě jsme měli *Křížový spolek* (se sídlem v Prostějově), jenž založil abstinentskou léčebnu ve Vel. Kunčicích (prospívala až do r. 1915), vydával střídmostní list *Ochranu lidu*, rozšířil v obrovském nákladu mnoho ilustrovaných brožur protipijáckých, uspořádal na četných místech velkou i malou výstavu protialkoholní. Válkou činnost ochromena a všechny pokusy o její obnovu ztroskotaly. Ano i *Výchova lidu*, protipijácká příloha *Našince*, byla mnoha lidem trnem v oku, takže nutno bylo ji zrušiti. V *Orlu* a *Omladině* sem tam probouzí se zájem o věc. *Květy mládeže* i *Orel* mají pravidelnou rubriku střídmostní, a katolické noviny velmi rády přijímají články protipijácké. Pro nedostatek zájmu opravdu živého a všestranného a nedostatek finančních prostředků, nemůže se u nás řádně rozvinouti katolické hnutí protipijácké (o abstinentském ani nemluvě). Zakládejte aspoň volné *Křížové družiny* v *Orlu* a *Omladině*, jež bychom vklínili do českoslov. abstinents. svazu, jenž chce býti nestranný a vycházeti všem se stejnou láskou vstříc, jen když si přinášejí opravdovou chuť k práci. Protialkoholní otázku pěstují listy *Nová kultura*, Praha, Na Zderaze 3 a *Vyšší národ*, Praha, Riegrovo nábřeží 4.

Dr. Antonín Podlaha

CÍRKEV KATOLICKÁ A UMĚNÍ U NÁS

Umění církve katolické vyrůstalo ze samého jejího životního kmene. Příběhy biblické přímo volaly po uměleckém znázornění, zářné postavy Spasitele, P. Marie, výjevy z jejich života, jakož i výjevy ze života a utrpení světců, učení a tajemství víry daly podnět k vývoji bohaté ikonografie a symboliky.

Bohoslužba vyžadovala přiměřených prostor odloučených od všedního ruchu světa, vhodně vyzdobených ke slavení přesvaté oběti Nového Zákona. A čím větší církev nabývala svobody a čím většího rozšíření a vlivu, tím nádherněji rozvíjelo se i její umění. Jaký to vzestup od katakomb až ke gotickým katedrálám! Co umění mělo nejlepšího, vše sloužilo k oslavě domu Božího na zemi. Církev svým uměním vykouzlovala lidem kus ráje na zemi. Mysli jejich plnila ideály nadzemskými a nábožensko-mravní nauky vštěpovala jim způsobem názorným. Uměním přemáhajíc nepodajnou hmotu, vyjadřovala již tím bezděky vhodně zápas ducha s tělem. Asketismus zdisciplinovala vůli a vlohy i učinila je tak schopnými k výkonnosti umělecké.

To vše přinesla církev i národu našemu. Stopy umění východního z dob působení sv. věrozvěstů Cyrila a Metoděje se nedochovaly. Vlast naše byla příliš vzdálena od onoho uměleckého střediska, než aby vliv jeho mohl býti trvalým. Zato umělecká kultura církve západní zapustila v národě našem brzy hluboké kořeny. Prvotní svatyně většinou dřevěné ustupovaly charakteristickým okrouhlým kostelům románským. A během věků vznikaly románské stavby basilikové, jímající prostotou a mohutností svých forem, ale hmotností a primitivností svou svědčící ještě o tuhém zápolení s hmotou. Podzemní krypta románských basilik připomínala mrákoty přechodu z pohanství ke křesťanství, kdežto vysoký světlý presbytář nad ní účinným kontrastem naznačoval osvětu křesťanskou.

Kláštery v různých končinách vlasti naší zakládáné staly se ohnisky kultury duchovní i hmotné. Byly to oasy uprostřed pustin, jež z izolovanosti své znenáhla šířily se šir a šir v daleké okolí, měnící divoké končiny v úrodný kraj, pohanské divoké kmeny v

civilisovaný národ křesťanský. Kdežto po obvyklých bohoslužbách část mnichů mýtila pravěký hvozď a zabývala se zemědělstvím, část věnovala se studiu a výkonné činnosti umělecké. Kláštery nebyly pouze zákazníky umělcům laickým, nýbrž ze schopných vlastních svých sil vychovávaly si umělce. Zbaveni jsouce starostí pozemských, žijíce v prostředí, jež je chránilo před neklidem duševním a podávalo prostředky k životu svatému, askesí jsouce zocelení, byli to pracovníci ideální, skromní a neúnavně pilní. Prováděli práce stavitelské, malířské i sochařské. S mravenčí pílí opisovali knihy liturgické, jakož i díla ze všech tehdejších oborů věd posvátných i profánních a zdobili je obdivuhodnými drobnomalbami. Všechny jejich výtvoř nesou na sobě znak primitivní naivnosti, ale spolu i znak elementární síly. Všude jeví se těžké ještě, ale znenáhla vítězí úsilí lidského ducha, podmaňující sobě ve jménu Božím nepodajnou hmotu.

A v době gotické slaví umění Bohu zasvěcené konečné vítězství. Vznikají nádherné katedrály pnoucí se do závratných výšin; budovatelé jejich ovládají hmotu tak dokonale, že dodávají jí svěží, téměř vegetativní vznesitost a lehkost. Obrovské otvory okenní, rozčleněné kamennými pruty a ozdobené ladnými kružbami, umožňovaly by paprskům slunečním přístup v míře přílišné, proto umělá sklomalba tlumí bezprostřední ostrý jejich účín v klidné lahodné osvětlení přecházející v měkké stíny. Jemná, do detailů propracovaná skulptura ornamentální i figurální zdobí význačné architektonické články, k zářným sklomalbám druží se pestré malby nástěnné, v oltářích opakuje se motivy monumentální architektury ve formě zdobně. Nádoby bohoslužebné z ušlechtilých kovů zhotovené zdobí bohatá tepaná plastika oživená pestrým smaltem a přirozenou barvou drahokamů. Bohoslužebná roucha zhotovují se z krásně vzorkovaných tkanin hedvábných a význačné části jejich zdobí se umělým vyšíváním ornamentálním i figurálním. Vroucí úcta ke křesťanským heroům ukládá ostatky jejich do kovových soch, podobu jejich představujících i do různotvárných monstrancovitých relikviářů.

Vděčná mysl přináší za vymodlená dobrodiní vzácné předměty umění náboženského i profánního jakožto dary votivní. A tak vznikají bezděky „poklady chrámové“, jež přes všechny pohromy bouřlivých dob dodnes jsou bohatými klenotnicemi umění. Zbožná štědrost panovníků, šlechticů, měšťanů i vesničanů dává vznik chrámovým stavbám i jejich vnitřní výzdobě. Zakladatelé kostelů, kaplí a oltářů, dárcové bohoslužebných rouch a nádob stávají se spolu mecenáši umění církevního. Církevní stavby na věky vtiskují městům a dědinám osobitou individualitu; jimi hlavně stává se schematický vzhled jejich typickým, rázovitým.

Náboženské bouře učinily utěšenému rozvoji náboženského umění u nás rázem konec a zle poplenily umělecký odkaz dob minulých. Mnohé velkolepé stavby chrámové obráceny ve zříceniny, valná část uměleckých pokladů chrámových rozchvácena.

Ale jedva nastávají doby klidnější, příslušníci církve katolické, byť ocitli se ve vlasti naší v menšině, opět štědou rukou pamětliví jsou chrámů a jejich výzdoby.

A tak renesanční umění nalézá u nás potřebu budov chrámových již téměř zcela nasycenou, i nemající velikých úkolů, jež by řešilo, obmezuje se na drobná díla vnitřní výzdoby.

Zato po obnovení náboženství katolického, kdy národ náš vrátil se k víře svých praotců, nadešly zase doby radostné a plodné činnosti umělecké. Vzkvétající kláštery jsou hlavními zaměstnavateli architektů a umělců. Byla to doba silných duchů, plných železné vytrvalosti a energie, kteří nelekali se úkolů sebe větších a nesnadnějších. Umění barokní ve službách církve ukazuje se ve vlastech našich v plné síle své vyspělosti. Vznikají gigantické budovy se smělymi kupolemi, ovládající celé okolí a vedle nich menší stavby vkusných tvarů, přimykající se vhodně ke svému okolí. Vnitřek barokních chrámů bohatě rozčleněný poskytoval umění i uměleckému průmyslu hojně příležitosti, aby vynikajícím způsobem se uplatnily. Veliké plochy klenbové pokrývány kolosálními malbami, hlavní oltáře budovány na způsob obrovských architektur a zdobeny obrazy i sochami obrovských rozměrů. Na hojných oltářích postranních opakovalo se vše to v jemnějších rozměrech a v nekonečných variacích. Ve všem jevil se hluboký důmysl snoubící se s vyspělým vkusem.

Jímal-li již vnějšek barokního chrámu mysl věřících, tím více zaměstnával ji její vnitřek. Působil na ni již zářivým teplem své ladnosti a barvitosti a mluvil k ní bohatou svou symbolikou, tehdež všem tak jasnou a srozumitelnou.

Jak dojemný a zajímavý obraz poskytoval vnitřek barokního chrámu v době slavných služeb Božích, když naplněn byl věřícími oděnými krojem oné doby, pohříženými ve vroucí zbožnost, kdy duchovenstvo nádhernými rouchy oděné konalo posvátné obřady, a kdy s hudebního kůru nesly se jásavé zvuky skladeb barokních. A jak mysticky intimní byl to obraz, když po skončených bohoslužbách během dne ve ztichlém chrámu, do jehož nitra jen stlumeně zazníval ruch města, zbožní věřící poklekali před svatostánkem, před oltáři světců a světic, svých patronů v různých potřebách, a když v ústraní hojně přistupovali ke zpovědnici, aby ulehčili svému svědomí!

Vroucí zbožnost dob tehdejších, jeví se způsoby tak různotvárnými, zaměstnávala umělce hojnou měrou. Náměstí, ulice i mosty měst a městeček zdobeny sochami světců a světic, průčelí i dvory soukromých domů obrazy a sochami, jež jim byly často znamením, jimiž byly označovány. V klidných vesničkách na návších pod věkovitými stromy stavěny byly sochy světců a světic, v polích a lesích kříže, kapličky, sochy a obrazy vybízely kolemjdoucí ke zbožné vzpomínce. Šlechtici i měšťané zřizovali v domech svých domácí kaple. A časté okázalé slavnosti církevní dávaly podnět k budování dekorativních staveb příležitostných.

Se šetrnou pietou uchovávala doba barokní stavby dob minulých, ale vnitřky jejich naplňovala obdivuhodnými výtvary svými, dávajíc jim svůj slavnostní, ale teplý ráz.

Střízlivý a skeptický josefinismus mrazivým svým dechem udusil utěšený rozvoj náboženského umění u nás. Přemnohé kostely a kláštery, jež vládě zdály se býti zbytečnými, byly zrušeny a obráceny

k účelům profánním; veliké a účelně stavěné budovy klášterní přišly státu velice vděk: umístil v nich úřady, kasárny i školy.

Nastala naprostá stagnace umění církevního na dlouhá léta. Teprve doba romantismu vzbudila zájem k památkám dob minulých, zejména však obdiv k výtvorům doby gotické. S obecným zájmem setkala se snaha gotické chrámy restaurovati a dobudovati. U nás zejména byl dán podnět k obnovení a dobudování chrámu Svatovítského v Praze. Pohříchu vedla jednostranná záliba v gotice k netolerantnímu purismu, jenž nepřátelsky se stavěl zejména k památkám doby barokní. Mnoho barokních oltářů bylo z kostelů odstraněno a nahražováno „slohovými“. Ale byly to jen chladné napodobeniny forem gotických, jimž chyběla tvůrčí originalita i nelíčená vroucnost památek středověkých.

Nicméně snahy restaurační povzbudily zase pokleslou činnost uměleckou. Malířská i sochařská díla v duchu Nazarénů, jakož i v duchu středověké gotiky i klasické renaissance vyzdobovala interieury kostelů. Umění náboženské bylo na Akademii pražské pilně pěstováno; umělcům udělována stipendia, aby v cizině studovali především arcidíla umění křesťanského. Všichni téměř vynikající naši umělci starší generace aspoň některým svým dílem obohatili náboženské naše umění.

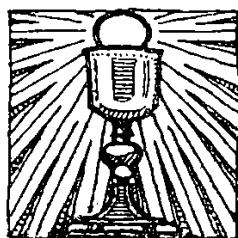
Vzrůstající liberalismus a s ním spojená lhostejnost náboženská tlumily čím dále tím více rozkvět náboženského umění u nás.

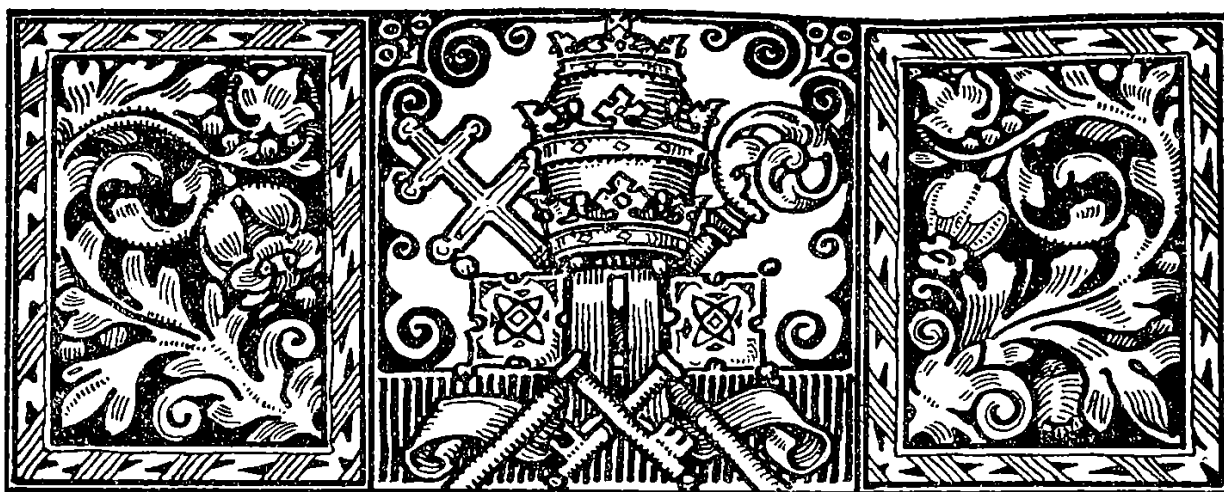
Přece však nově vznikající předměstí a vzrůstající města dávaly církvi katolické podnět k novým stavbám chrámovým.

Při stále klesajícím uměleckém vkusu získala si Akademie křesťanská v Praze velikých zásluh o povznesení náboženského umění, zejména pak o rozvoj uměleckého průmyslu.

Nelze mlčením pominouti, že církev katolická byla bdělou a pečlivou ochránkyní památek z dob minulých, jež její péčí uchovaly se v takové hojnosti, že náleží jim lví podíl v dějinách našeho umění.

A tak církev katolická jako všude jinde, tak i u nás vždy pamětlivá byla důležité části kulturního svého poslání: zušlechťiti a oblažiti mysl lidskou uměleckým znázorněním ideí nadzemských.

Bedřich Konařík

ČESKÉ UMĚNÍ NÁBOŽENSKÉ

Úkol náboženského umění jest vzbuditi v křesťanovi jakousi představu nadsmyslna, nadpozemského, zkrátka božství. Jiným úkolem jeho jest přiblížiti a pokud možno krásně vylíčiti představě křesťanově Krista, Jeho matku a všechny vyvolené. Třetí účel jest vzbuditi v srdci lásku k Bohu, jeho pravdám a vésti k ctnostem.

Prvnímu úkolu vyhovuje umění *mysticko-symbolické*, jež napomáhá obrazností věřícího o věcech utajených a ztěžka pochopitelných. Takovéto umění může ovšem vyrůsti jedině ze srdce náboženského člověka. Nelze se mu naučiti.

Druhému úkolu vyhovuje umění *realisticko-idealistické*, jež hledíc na skutečnost nebo pravděpodobnost zobrazuje Krista, Marii, světce. Je tu ovšem třeba ušlechtilého nadání, výcviku i jakéhosi citění náboženského, ale nebývá vždy výronem náboženského nadšení. Rozhoduje tu více umělost než exaltace.

Třetímu úkolu umění náboženského — vzbuditi v křesťanově srdci lásku a odhodlanost k dobrému životu má vyhověti obé, dosud jmenované umění, k němuž přistupuje i ono, jež buď v obrazech biblických, legendárních nebo z obyčejného života vzatých poukazuje na utrpení, kletbu hříchu i radosti dobrého života a snaží se tak vésti diváka k dobru.

České umění náboženské ve svém vývoji odpovídá všem těmto třem vytčeným úkolům umění náboženského, obsahujíc ostře vyhraněné prvky realisticko-idealistické, i mysticko-symbolické, i didaktické. Někdy se dávalo ovlivňovati cizími uměními (italským, západním, méně byzantským), vykazovalo však vždy i osobnosti tak výrazné a původní, že jakýkoli cizí vliv byl naprosto vyloučen.

Dle nejstarších zpráv první křesťanský obraz přinesli na Moravu věrověstové Cyril a Metod. Nejstarším českým umělcem byl sázavský opat Božetěch, jenž malbami, řezbami a sochami vyzdobil svůj klášterní chrám.

Z dob nejstarších bohužel zachovaly se památky umělecké jedině ve psaných knihách, ozdobených překrásnými drobnomalbami (kniha epístol a evangelií čili kodex vyšehradský, Gunpoldova legenda o sv. Václavu a jiné). Gotický duch jeví se v drobnomalbách bible Velislavovy a v passionálu abatyše Kunhuty, jež opisoval a ozdobil svatojirský kanovník Beneš (1312—1314). Kněz Petr vyzdobil pak pro královnu vdovu Alžbětu Rejčku breviář a antífonář, dodnes zachované. Z jiného umění zachováno jest pouze něco maleb nástěnných, relief u sv. Jiří, sochy u svatého Jakuba u Kutných Hor.

České umění malířské rozvílo se za Otce vlasti, Karla IV. Roku 1348 založeno bylo bratrstvo malířů a ti povzneseni na hodnost dvorskou. Jmenováni jsou zvláště *Teodorich*, jež vyzdobil zvláště kapli sv. Kříže na Hradčanech a *Mikuláš Wurmser*, který vyzdobil stěny v kapli P. Marie na Karlštejně. Z doby Karlovy zachovány jsou zvláště madonna *vyšehradská* a *doudlebská*, bohorodice *březnická*, madona *zbraslavská*, *zlatokorunská* a *vyšebrodská*. Dále obrazy Krista, Ukřižování a Vzkříšení, patronů českých (vše chováno v Rudolfinu). Obrazy tyto vesměs byly provedeny temperou na sádrovaném nebo plátnem potaženém dřevě. Též malířství *freskové* bylo tehdy oblíbeno, chrámy v Praze i na venkově ozdobeny byly těmito stěnomalbami. Za Karla IV. zavedena k nám též mosaika (první pokus v chrámu svatovítském). V drobnomalbách té doby viděti vliv umění francouzského a italského.

„Česká škola malířská XIV. věku byla vedoucí školou středoevropskou ve chvíli významného vývojového obratu, kdy výtvarné umění, jmenovitě malířství, vzdávalo se uměleckých přežitků středověkých a usilovalo novými prostředky o novou výtvarnou formu, o ten způsob uměleckého vyjadřování, jímž se vyznačovalo všechno novodobé malířství až do nedávných dnů.“ (Ant. Matějček.) Byli to zvláště neznámí mistři vyšebrodský, třeboňský a roudnický, kteří určili umění náboženskému v záp. Evropě ráz.

Obrazoborecké výbuchy válek husitských zničily bohužel většinu památek nejstaršího českého umění náboženského ve středu země. Jižní kraje zůstaly poměrně ušetřeny. Válečná vřava tam sice řádila, ale moc Husitů ochromovala nedobytnost měst a tvrdé hrady mocných pánů jižních a této nedobytnosti vděčíme za celou řadu památek české výtvarné kultury 13., 14. a 15. století.

Za *Václava IV.* kvetlo zvláště toto umění illuminatorské a řada překrásně vyzdobených knih z této doby jest chloubou českého umění.

Řezbářské a sochařské umění kvetlo rovněž krásně. Vynikajícím umělcem v tom oboru byl stavitel chrámu svatovítského *Petr Parlér*, jež zhotovil sochu sv. Václava. Z doby té pochází náhrobek svaté Ludmily u sv. Jiří, utrpení Kristovo na reliefním portálu týnském a jiné.

Též řezbářské práce, rovněž zlatotepecké a kovolíjecké se z těch dob zachovaly. (Jezdecká socha sv. Jiří r. 1373 od Martina a Jiřího z Clussenberka.)

Za *Ladislava Pohrobka* a *Jiřika z Poděbrad* šířil malířský cech umění náboženské po venkově dle starých tradic s vlivem nizozemským, německým a italským. Z té doby pocházejí zvláště oltáře řečené *archy*, při nichž práce řezbářská spojena jest s malbou. Malby freskové též dále byly provozovány (stěnomalby u sv. Barbory v Horách Kutných, provedené Michalem Smíškem z Vrchovišť.) Hlavní těžiště umění té doby spočívá v umění iluminatorském a jmenovati tu dlužno zvláště slavné umělce Jana Mikuláše z Hradce, Jakuba Olomúckého, Janíčka Zmílelého z Písku, Pavla Mělnického, Jiljího z Ratiboře. Ode všech zachovány vyzdobené kancionály, graduály, breviáře. Z řezbářů té doby vyniká zvláště mnich Jakub v Kutné Hoře a z kameníků mistr Matěj Rejsek.

Za *prvních panovníků z rodu Habsburského* umění rozkvétalo dále. Na královském dvoře pracovali četní umělci nizozemští a italští. Na výzdobu kancionálu zavedeny byly závody, jež měli Jan Táborský z Klokotské Hory, Jan Kantor Starý, a nejlepší malíři nábož. miniatur byli Fab. Puler, Matouš Ornys z Lindperka, Matouš Radouš.

Přišla bitva na Bílé Hoře a válka třicetiletá. Byly to doby umění nepříznivé. S návratem a obnovou katolicismu — umění vrátilo se v plné slávě do naší vlasti. *Karel Škréta* zahájil novou epochu českého malířství náboženského a třeba na něm viděti vliv umění italského, přece patří jeho obrazy mezi nejlepší česká díla. Chrámy zanedbané obnovovány, nové zakládány. Bylo možno zaměstnati i malíře venkovské, ba i cizince, kteří v hojném počtu do Prahy se stěhovali. Typickým představitelem českého baroka byl *Brandl*, jehož obrazy náboženské vynikaly vzletem a mistrnou kresbou. Freskovou výzdobu chrámovou obnovil *Reiner*, nijak neopomíjeje ani obrazů oltářních. Jeho žáky a pokračovateli byli jesuité *Raab* a *Kramolín*. Fresky zdobil chrámy též premonstrát *Siard Nosecký*.

Ze sochařů nutno jmenovati slavné *Matěje Brauna*, povoláného Šporkem do Čech a *Ferdinanda Brokoffa*, kteří ozdobili hlavně Karlův most v Praze náboženskými sochami. U Brokoffa jest patrna původnost, monumentalita, výraznost. Braunovy práce jsou jemnější a podléhají zcela baroknímu pojetí. Z rytců nábož. vynikal *Holar*, pak *Michal Rentz* a *Jan Balzer*.

Za doby josefínské těžce postiženo bylo umění vůbec, náboženské zvláště. Vlivem dvora i šlechta přestala umění podporovati, cechy malířské byly zrušeny.

Někteří šlechtici však přece se vzchopili, založivše „*Společnost vlasteneckých přátel umění*“, jež založilo stálou obrazárnu a malířskou akademii. Prvním ředitelem jejím stal se *Josef Bergler*, ctitel a následovník Rafaelů. Též další ředitel akademie *Kadlík* viděl v náboženském umění hlavní cíl a vytvořil celou řadu pěkných náboženských obrazů.

Jakýmsi útekem od barokní smyslnosti a hýřivosti barev, jakož od přísného, chladného akademismu byla malířská škola *Nazarénů*, kteří jali se malovati světce v strnulých pósách, chorobné, vyhublé, asketické. Poměrně ještě nejvíce života bylo v kresbách *Jos. Führicha*, od něhož pochází mnoho náboženských obrazů v naší vlasti. Nazarenskému

vlivu podlehl též Josef *Trenkwald*, jenž pracoval též ve fresku, Fr. *Sequens*, jenž malbu nábož. obrazů prohlašoval za vrchol umění vůbec a *Scheiwe* Josef, od něhož máme zvláště obrazy sv. patronů českých, S. *Rudl*, *Lhota*, ze starších nábož. umělců devatnáctého století dlužno zmíniti *Hellicha*, neobyčejně plodného, *Horčíčku* Frant., Karla *Javůrka*, Em. *Lišku*, jehož Kristus na Hoře olivetské je příliš dobře znám, Karel *Purkyně*, *Tulka* Josef.

Z prísnyých akademických umělců náboženských doby novější 19. století jmenuji Fr. *Dvořáka*, jehož líbezné Madonny zdobí české příbytky, a Em. *Ditě*, jenž vyzdobil řadu českých chrámů velkými oltářními obrazy. Sem patří též *Urban* Fr. svými fresky kostelními a návrhy na okna.

Jaksi mimo všechny školy tvořili svá náboženská čísla dva čeští malíři *Aleš* a *Manes*. Oba vyrostli z české kultury, jež je náboženskou, a nemohli se vyhnouti nábož. motivům. U Aleše jsou to zvláště betlémské idylly, pak sv. Václav a sv. Jiří, jež lákaly tohoto vzácného umělce. *Manes* pracoval pro chrám karlínský návrhy a nezávisle od toho vytvořil několik pěkných nábož. čísel.

Velmi hlubokými nábož. umělci jsou *Jenewein* a *Bílek*. První, mylně zprvu řazený mezi Nazareny, jest duchem vysoce původním, prorockým, pathetickým. *Druhý*, sochař, malíř a rytec — vymyká se pojetím díla a myšlenkami všemu, co dosud u nás bylo vytvořeno. Jeho Ukřižovaný při veškeré své bolestnosti naznačuje sílu Božství nezloženého.

Rada umělců vrací se ke starým technikám. Je to předně arch. *Major* a V. *Foerster*, kteří obnovují staré umění mosaikové u nás, je to Jano *Köhler*, jenž na Moravě tvoří svá monumentální freska a sgrafita. Rytecké umění náboženské obnovují *Švabinský*, *Adámek*, *Váchal*, *Duša*, *Pacovský*, *Konůpek*, Vl. *Hofmann*, prof. *Kysela*, J. *Čapek*, *Brunner*, *Vik*, kteří též rádi ozdobují knihy náboženského obsahu. Náboženská litografie pěstěna *Köhlerem* a *Vaňáčem*.

Nejnovější směry nepřecházejí lhostejně přes křesťanské motivy, naopak, někteří jeho vyznavači, jako *Zrzavý*, prohlašují jediné religi-
osní umění za pravé umění.

České sochařství náboženské nevykazuje takové bohaté plodnosti, jako malířství. Světového jména požíval skromný a vroucně náboženský sochař *Václav Levý*. Formální a duchovní dokonalosti dosáhli však teprve sochaři *Myslbek* a *Bílek*. Oba vytvořili svého Ukřižovaného. Prvému šlo více o tragiku pokořeného lidství, druhému o akcentování neumírajícího božství v Kristu. Málomocný sochař český přešel lhostejně přes motivy náboženské. Totéž platí i o malířích českých, pokud nejsou výslovně krajináři. Každý prodělal své náboženské vzrušení, každý nechal po sobě pěkné náboženské číslo, větší nebo menší ceny, dle svého talentu a úsilí.

Umělecký průmysl náboženský kvetl vždy, když církev byla v rozkvětu a klidu a zámožné farnosti a bohatí jednotlivci mohli věnovati dobré, umělecké předměty chrámům. Byla by to zvláštní kapitola o českém zvonařství, paramentech, olt. nádobách, svícnech, korouhvích, jako by vyžadoval lidový průmysl náboženský celé knihy.

Těch drobných náboženských sošek ze dřeva a hlíny palené, kropek, džbánů a talířů s náb. motivy, obrázků na skle malovaných, poutních obrázků dřevorytových a kolorovaných! Všecka naše národní a náboženská kultura dýchá z těchto předrahých památek bezejmenných umělců!

Staré naše české chrámy byly a jsou obrazem uměleckého vkusu našich předků. Spustošení, jalovost, a přímo znesvěcení svatých míst nastalo v století devatenáctém — nepochybně vlivem josefinismu. Krásná freska se pokrývala bělí, obrazy staré i umělecký církevní průmysl byl vykrádán a prodáván cizím agentům. Chrámy se začaly plnit strašným nevкусem, cizím tyrolským zbožím sochařským a všelikým pauměním malířským. Nebylo umělecké výchovy v kněžstvu, nebylo cítění uměleckého v inteligenci. I lid se nakazil nevкусem, počal vyhazovati skvosty nábož. lidového průmyslu a nahrazovati jej jarmarečním brakem továrním.

Jen zvolna se probíráme z té pustoty, z toho znesvěcení míst svatých.

Úsilí a lásce velikých duší dr. *Podlahy* a *Lehnera* zdařilo se učiniti soupisy celého nábož. umění našeho. A už tímto poukazem na krásnou minulost vykonáno kus obrodné práce. Výzdoba chrámů a oltářní obrazy nežadávají se už — aspoň ne zpravidla — nejbližším natěračům, hledají se aspoň malíři s dobrou průpravou akademickou. Že se ještě mnoho při tom ukřivdilo umělcům nejrázovitějším, jako *Jeneweinovi* a *Bilkovi*, přičísti nutno jedině zmatku a nevychovanosti naší. Nutno se uvarovati v budoucnu všem omylům. Talentů máme dosti, a je to zvl. pražská umělecko-průmysl. škola, v níž vychovávání jsou žáci v technikách, církevnímu umění sloužících.

Jakýsi obrat nastává i u lidu a inteligence. Sprosté, jarmareční zboží se vyhazuje a nahrazuje klasickými obrazy prof. *Dítěte*, *Dvořáka Fr.*, *Urbana Fr.*, *Jano Köhlera*, *Lišky*, *Liebschera*, *Felixe Jeneweina*. Zdražení reprodukčního umění poněkud ovšem brání úsilovné snaze na tomto poli, ale doufejme, že i tato věc bude jednou přemožena a že domácnost českého katolíka bude vyhovovati všem požadavkům nábožensko-uměleckého cítění.

Abych nezatížil stručný tento přehled daty a výpočtem děl, upravil jsem přehled českých umělců náboženských dle abecedy. Nečiní ovšem nároků na úplnost; omezenost místa bránila zvláště úplnému výpočtu náb. děl. Ale i tak, doufám, bude aspoň zatím pomůckou těm, kdo se o naše náb. umění zajímají. Interesenti neobejdou se ovšem bez vědecky založených prací biskupa dr. *Podlahy*, monsignora *Lehnera*, Maxe *Dvořáka*, Ant. *Matějčka*, Em. *Pacovského*, *Jiříka*, *Havlasa* a j. Ročníky *Volných Směrů*, *Díla*, *Zlaté Prahy*, *Světózora*, *Obrázkové revue*, *Nového života*, *Obrození*, *Meditace*, *Archy*. „*Dějiny a bibliografie české katol. liter. náboženské*“ od dr. Ant. *Podlahy* svazek IV., *Pacovského* spisek: „*O poměru umění k náboženství a mravnosti*“ budou rovněž nepostrádatelnou pomůckou.

Při výběru obrazů šlo mně především o hlavní representanty umění náboženského. Vyhýbal jsem se ukázkám příliš známým, (*Liška*, *Smolík*, *Liebscher*) snažil jsem se vybrati nejvýznačnější, a zdařilo se

mně získati i zcela neznámé práce (Jenewein, Adámek, Vaňáč, Váchal.) Mým ideálem bylo z každého náboženského výtvarníka pojeti aspoň jednu ukázkou, žel, nebylo to možno, a tak vypadlo i nejedno mně drahé jméno.

Bedřich Konařík

ČEŠTÍ UMĚLCI NÁBOŽENŠTÍ

(Stručný přehled abecední)

Adámek Rudolf (nar. 1882 v Kutné Hoře). Absolvoval pražskou akademii. Vyzdobil rázovitě několik pohádkových knih. Srdcem však tíhne k duchovému umění a vrací se stále ke Kristu jako ústřednímu slunci. V albu „Cyklus dřevorytů“ jsou mohutně vyjádřená náboženská čísla (Kristus posmíváný, Kristus vlekoucí kříž, a Kristus na kříži). Jiné listy dřevorytové: Kristus na hoře, Kristus-ženich a jiné. Cyklus litografií „Sen“ (vyd. Veraikon, Smíchov, Štefán. tř.) jest vlastně též náboženský. Jest to život duše, dokud nesplyne s Bohem. Též mnoho olejomalb náboženských vyšlo z jeho atelieru (Madonny v Mar. Horách, Narození Páně a cyklus Magdalenský v chrámu velkokunčickém p. Radh., Kristus přítel chudých, Ecce homo). Vytvořil řadu pozoruhodných ikon. Maluje křížové cesty a oltářní obrazy. (R. Adámek, Vršovice, Tolstého ul. 512.)

Aleš Mikuláš (nar. 1852 v Miroticích, † 1913 v Praze). Akademii malířskou vystudoval v Praze. Mimo návrhy na vnitřní výzdobu vodňanského chrámu nebylo mu přáno zdobiti chrámy náboženskými freskami. Též velké tabulové obrazy vymykaly se z jeho oboru. Přes to vyšlo z jeho pozeňnané ruky mnoho něžných drobných náboženských obrázků, jež dovedou vždy rozehráti náboženské citění. Staré ročníky Květů, Zlaté Prahy, Světozoru, Besed lidu a j. obsahují mnoho náboženských čísel. Byl to předně vojvoda země české, sv. Václav. (Studánka sv. Václava, Ludmila vyučuje sv. V., Sv. Václav sbírá hrozny s keřů, Sv. V. a Radslov, Chorál svatováclavský, Nedej zahynouti nám ni budoucím.) Byl to i sv. Prokop (Kníže Oldřich a sv. Prokop), též sv. Cyril a Metod (z r. 1898 a pro Nový život r. 1907), kteří jej lákali. Vánoční idyllu snad nikdo u nás tak nezbásnil, jako právě Aleš. (Svatá noc, Narození Páně, Vánoce, České vánoce, Z růže kvítek vykvet nám, My tři králi jdeme k vám, Sv. tři králi, Koleda.) Za nejlepší čísla náboženská od Aleše považuje se však sv. Jiří, jež podal sice v bojovné posici, ale s nesmírnou slopavskou něhou. Pro zmíněný už chrám vodňanský navrhoval hlavně Navštívení P. Marie, Útěk do Egypta, Dvanáctiletý Ježíš v chrámě.

Amort V., sochař (Sv. Vojtěch, Sv. Ludmila, Madonna, Ukřižovaný, Trnám korunován a jiné).

Balzer Jan (1738—1799), žák rytce Michala Rentze. Pracoval v umělecké družině Sporckově a vyzdobil pův. rytinami biblickou dějepravu, jež patří dnes mezi veliké vzácnosti.

Bílek Fr. (nar. v Chýnově, žije v Praze na Letné), z největších současných sochařů a malířů, hluboce křesťanských. Vytvořil originelního Krista ukřižovaného, Kalvarií, Smrt sv. Cyrila, Božetěcha, mnoho náhrobních pomníků, kropenky, lampy, kahany, křížovou cestu na plátně pro Prostějov, křížovou cestu vyřezávanou pro Kolín, nepřehlednou řadu nábož. kreseb a dřevorytů, alba: Otčenáš, Modlitby (obě vydal Lutínov-Dostál), souborné práce vydal J. Deml v Babicích (Světcí, Kaplička světic

300 Tento seznam výtvarníků je mimořádně dobře zpracován, zejména s ohledem na ty stručné, ale velmi výstižné charakteristiky většiny z nich. Seznam je pojat jako výčet nábožensky inspirovaných tvůrců bez rozlišení, takže jsou v něm často velmi samorostlé individuality, jako protestantský „mystik“

a jiné), vyzdobil dřevoryty básně Březinovy, Rokytovy, Demlovy knihy a j. V hlíně vytvořil kahany, svícny, vázy.

Brandl P. J. Nejvýznačnějším zjevem a takřka typickým představitelem českého baroka v jeho plnosti a rozkvětu jest Petr Jan Brandl (1668—1735). Po obnově katolicismu v Čechách podporovaly bohaté kláštery a šlechtické rody umění velmi štědře, a byl to v první řadě Brandl, jenž svým uměním vyzdobil celou řadu českých chrámů. V jeho dílech vyniká komposiční jistota, mistrná kresba, opojný vzlet a jakási scelenost dojmová. Na svých Madonách a Maří Magdalské snažil se o vyjádření sladkého puvabu dívčí cudné krásy. Zklamán v lásce k ženě i milence, odvracel se později od ženské krásy a maloval vášnivě výrazné typy mužské s bolestným výrazem (sv. Jarolím). Leč nikdy nezabíhal do nevkusů a do líčení hrůzy a pustého děsu. I když maloval umírání, vždy to byla spíše krása smrti, kterou chtěl podat (Smrt sv. Josefa ve chrámu P. M., Vítězné v Praze). Svých postav neidealisoval, drže se mužného ducha umění, a maloval spíše robustní, realistické postavy, někdy používaje veškeré malebnosti, víru a rušnosti dramatické. Z význačných jeho děl jmenovati dlužno aspoň Večeři Páně v Rosicích a v Třebovli, Nanebevzetí P. M. ve Vysokém Mýtě, Josef Egypťský v Jindř. Hradci. Mimo P. Marii a Maří Magdalskou lákala ho zvláště sv. Anna a sv. Terezie.

Bém Rudolf, studoval velmi vroucně Mistrovo utrpení. Jeho litografie, Poprsí zbičovaného Krista, patří k nejlepším číslům českého umění.

Bergler Josef (1753 v Salcpurku, † 1829 v Praze). Vzdělav se v Praze, stal se prvním ředitelem nově zřízené akademie malířské v Praze. Na jeho obrazech patrně jest studium Rafaela. Jeho kresba jest dobrá, leč komposice beze vzletu. Z řady náboženských obrazů uvést dlužno Nanebevzetí Panny Marie ve vlašské kapli Klementina, Zehnající Kristus u sv. Salvatora.

Bída Al., maloval: Ježíš u Šimona, Poslání ap. Matouše, Kristus mezi zákonníky, Boz a Ruth.

Bouda Cyril (cyklus českých patronů).

Bozáček Josef, maloval: sv. Rosinu, sv. Kateřinu, Anděl a zbožné ženy u křtu, Umučení Páně.

Brunner V. H. (mnoho nábož. dřevorytů při výzdobě knih).

Braun Matěj (1684 v Inšpruku, † 1738 v Praze). Vzdělal se v Itálii v umění sochařském. Uměnímilovný Fr. Špork přivedl jej do Čech a zaměstnával jej v Kuksu a Lysé. Později pracoval v Praze a vytvořil tu pro Karlův most sv. Luitgardu a sv. Ivo, dále sousoší sv. Trojice ve Štěpánské ulici. Náleží k předním sochařům doby barokní.

Brokoff Jan (1652 ve Spíšské Sobotě, † 1718 v Praze). Jako řezbář přišel do Prahy, kdež se později trvale usadil. Pro Karlův most vytvořil sv. Jana Nepomuckého, rovněž pro Nymburk.

Brokoff Ferd., syn Janův (1688 v Praze, † 1731), pracoval s počátku s otcem. Původní jeho díla jsou však zralejší, velkolepější. Pro Kamenný most zhotovil sv. Františka Xav., Ignáce z Loyoly, sv. Vincence a Prokopa, sv. Jana, Felix a Ivana, sv. Víta. Dále zhotovil mramorový sloup na Malostr. nám., a na Hradčanech, sv. Filipa Nerejského nad zámeckými schody, sv. Jana Křtitele na Maltézském nám. Dále Matku Boží se sv. Janem pod křížem u sv. Havla.

Čapek Josef, moderní malíř a spisovatel, jeví silné sklony k nábož. umění. Vyzdobil rozkošnými dřevoryty Román zajíců od Fr. Jammesa, náb. knihu básní R. Reynka Rybí šupiny a j.

Dědina Jan. Vrací se občas k biblickým námětům: Sv. Petr a děvečka, Mrtvý Kristus, Kázání horské a j. Roku 1922 vytvořil několik barevných leptů Kristovy hlavy.

Dítě Emanuel (1862 v Praze). Akademii studoval v Praze a v Mnichově. V Římě studoval italské mistry tři léta. Od roku 1903 jest profesorem na um. prům. škole v Praze. Mimo řadu světských obrazů (vrcholné dílo: Stavba hladové věže) vytvořil mnoho náboženských čísel, z nichž nejvýznačnější jsou: sv. Jan Nepomucký v Kutné Hoře, Královna Máje v Říčanech, sv. Jan Nepomucký u sv. Ignáce v Praze, sv. Kateřina Sienská, P. Maria se sv. Dominikem, Srdce P. Marie a P. Ježíše u Dominikánů v Praze, bl. Anežka česká a sv. Tři kráři u Křížovníků v Praze, Kristus u sv. Jakuba, sv. Hubert v Lánech, Nejsv. Trojice ve Slaném, sv. Jiří v Hloubětíně, sv. Martin v Červených Janovicích, řada Madonn, sv. Anna, Pieta (v obrazárně v Linci; vydáno reprod. v Mnichově). Obrazy prof. Dítěte ře-

jinak skvělý sochař Bílek, bez kterého by byl výčet českého výtvarného umění křesťanské motivace těžko představitelný, ale také pozoruhodný podivín Váchal, u kterého někdy není jasné, zda svou tvorbu míní vážně, nebo jako vtip, či řemeslně zručný mistr zednář (!) Alfons Mucha, jehož podíl na náboženském

šeny jsou vzorně akademicky, jak komposičně, tak barevně, a prosyceny vřelostí náboženskou. Sv. Liborius, sv. Prokop žehná horníkům, sv. Barbora, Sv. Václav, a Pieta.

Doubek Fr., maloval hlavně tyto obrazy: Kristus a kajícnice, Navštívení P. M., Blahoslavená P. M., sv. Anna, Joachim a P. M., sv. Jan Křtitel jako dítě, na Velký pátek a j.

Dvořák Fr. (nar. 1862 v Přelouči). Studoval v Praze, Mnichově, Paříži. Šest let pobyl v Americe. Náboženský přerod byl u Dvořáka velmi náhlý a intenzivní. Namaloval řadu vroucích náboženských obrazů, z nichž mnohé jsou prodány do ciziny. Sv. Vavřinec (v museu Oldham — druhé pojetí v chrámu selmickém u Kladruhu. Vydala Unie v Praze barevně i tmavým tiskem). Anděl Strážný (v londýnské dětské nemocnici), Matička míru, sv. Cecílie, Ave Maria stella, Adorace, Když andělíček ptáčkům natíral peříčka v ráji, Madonna (malovaná 1921 ve Vel. Kunčicích — v pozadí hora Ondřejník). Vrcholné dílo náboženského umění Dvořákovy jest Večeře Páně (3'80×4 m). Kristus drží číši s vínem, stojí, z celé postavy řine nadzemské světlo, jež osvětluje skupinu apoštolů, v extasi a zbožném obdivu kolem Krista stojících a klečících. Mistr maluje obraz již mnoho let a vložil doň všecku lásku, již chová ke Kristu.

Duša Ferdiš (nar. ve Frýdlantě nad Ostr.) vytvořil v uměleckém průmyslu několik pěkných náb. čísel (Valašská Madonna) a několik náb. dřevorytů (Útěk do Egypta, Pád Kristův v albu Chudí a ponížení, sv. Františka), a vyzdobil některé náb. knihy (Život sv. Františka). Též ve sborníku „Dante a Češi“ jsou od něho dva krásné dřevoryty z Danteova Pekla. Olejem namaloval zvláště vánoční triptych a Křest v Jordáně.

Javůrek Karel (1815 v Praze, † 1909). Vystudoval pražskou akademii; v Antverpách, Drážďanech a Paříži dokončil své vzdělání. Mimo velké historické obrazy maloval četně náboženských děl, z nichž možno zvláště jmenovati obraz sv. Jana Nep., sv. Havla v Neveklově, sv. Václava, sv. Jiří (v Hranicích), sv. Jakuba většího, růžencovou madonnu, Pietu, Madonnu se sv. Václavem a Prokopem, Lámání chleba, kněžna Drahomíra u mrtvoly sv. Václava, sv. Vojtěch ochraňuje ženu pronásledovanou Vršovci, sv. Prokop a kníže Oldřich, Poslední chvíle sv. Vintře, Vysvoboď mne, Pane a j. Javůrek tvořil pod vlivem zv. düsseldorfské školy, ředitelem pražské akademie u nás propagované. I když jeho obrazy jsou neosobité, přece nutno se o jejich původci zmíniti.

Jenewein Felix (nar. v Horách Kutných 1857, † 1905). Gymnasium i akademii malířskou studoval v Praze. Mimo kartony z české historie, cyklus Mor a Daň krvavou, vytvořil nádherné obrazy náboženské. Byl velkým mistrem v komposici, každá jeho linie jest účelná, nemiloval podrobnosti. „U něho není ničeho naučeného, nic přejatého odjinud, všecko jest majetek vlastní. A proto lehko poznáte jeho práci, i kdyby na ní podepsán nebyl. Je malířem velkého, věšteckého nadšení, posvátného pathosu, malíř velikých ploch chrámových. Je malířem ryze křesťanským. Miluje barvy lomené, klidné, tiché tóny, které nekřičí a nijak nedominují nad vševladnou linií jeho komposic. U něho je vším kresba, určitá, živá linie a barva je pouze vedlejší dekorací, živlem podružným, kresbu jen zesilujícím, ale nikdy samostatným. Všecko umění jest v jeho linii, živé, mnohotvárné, s neomylnou jistotou vedené, v linii, která všude prozrazuje dokonalé studium anatomie a velkou znalost lidské duše“ (Sig. Bouška). Jeho náboženská díla jsou: Sv. Gilbert, Sv. Vojtěch, Útěk do Egypta, Jidáš před žalářem Kristovým, Kristus předpovídá zkázu Jerusalema, Matka Boží ubírající se na Golgotu, Jeremiáš nad zříceninami Jerusalema, Kázání sv. Františka, Modlitba sv. Rocha, Jidáš, Pohřeb P. Marie, Smrt sv. Jakuba, Kristus a čtvero evangelistů, Dopoledne Velkého pátku, Kain a Abel, Tři sv. králové, Rouhání ukřižovanému, Vzkříšení Lazarovo, Mojžiš před hořícím keřem, Šalomoun staví chrám a mn. j.

Häusler Ant. namaloval: Nebes královna, Mudrci od východu, Za hvězdou spásy, Veliký pátek, Sv. Václav, Sv. Mikuláš a j.

Hellich J. V. (nar. 1807 v Cholticích, † 1880 v Praze). Vystudoval akademii pražskou za ředitelství Berglera, jehož vlivu značně ve své tvorbě podlehl. Byl velmi pilný a české chrámy mají od něho množství obrazů. Maloval netoliko výjevy ze života Kristova, ale zobrazil i řadu světců, zvl. patronů českých, výjevy ze St. zákona a četné legendy. Ottů Sl. Naučný vypočítává 235 jeho náboženských obrazů s udáním místa. Vlivu Nazarenů nepodlehl.

umění první třetiny 20. století ovšem nelze přehlédnout a nelze mu upřít výtvarné kvality. Čili, je třeba brát seznam tak, jak byl míněn, jako výčet autorů zpracovávajících náboženské (přesněji řečeno křesťanské) náměty, bez ohledu na konfesi. (Mimochodem, je-li již zmiňován Mucha, už kvůli vitrajím ve

Hoffmann Vl. současný moderní architekt rád kreslí náboženské motivy v Dobrém Dile (St. Říše) vydal dvě alba kolor. dřevorytů: fisiognomie (Madonna, Kristus, Ka-jícnice, Modlíci se dívka) a Christos, Madonna a svatí, jak jsem je viděl v illumi-nacích starých etiopských kodexů Madonna, Madonna s děťátkem, Christos žehna-jící, Christos kázající, Ukřižování, Sv. Simeon, Sv. Marek, Jiří a Christos o posledním soudě.

Hollar Václav. Z pobělohorských umělců nutno vytýčiti rytce Václava Hollara (1607, † 1677), jenž sice pracoval většinou v cizině, ale vždy hrdě se podepisoval Wenceslaus Hollar Bohemus. Po odchodu vladařského dvora do Vídně obliba v mědi-rytectví v Praze velmi poklesla, takže rytci buď museli věnovati se jiným uměním nebo z vlasti odejiti. Neodešel tedy Hollar z Čech pro víru, neboť všecko jeho pří-buzenstvo bylo v Praze katolické. Hollarovy první rytiny (1625) byly Panna s dě-tátkem a Ecce homo. Jeho rytin a leptů čítá se na 2400. Pracoval je dle italských mistrů, leč mnoho listů nakreslil sám. Sem patří též 44 listů k I. knize Mojžišově, Sedm dní stvoření světa, Archa Noemova, Lot s dcerami.

Horčíčka František (nar. 1776 v Praze, † 1856). Zanechal práv a věnoval se cele umění, býv. žákem prvního ředitele mal. akademie Jos. Berglera. Vedle podobizen znamenitých současníků pokusil se o několik oltářních obrazů. Nejznámější jest jeho Poslední soud v kostele košířském, Sv. Jiří v Tmání, Sen Jakobův, Sv. Vojtěch, Sv. Jan Nepom. Z kreseb náboženských zachovány jsou Ave Maria a Sv. Jan Křtitel. V úpadkové době umění Horčíčka nijak zvlášť nevyníkl.

Hübsch Josef ak. malíř na Kr. Vinohradech má atelier pro církv. malbu. Vymaloval mnoho chrámů v Čechách a na Moravě.

Hynais Vojtěch, prof. na pražské akad. namaloval několik náb. obrazů. Sv. Rodina, Sv. Cecílie, Maří Magdalena, Sv. Václav.

Fischerová-Kvěchová (rozkošnou Madonku v českém pojetí).

Foerster Viktor (nar. 1867 v Praze, † 1915 v Kanize). Studoval akademii v Praze, v Mnichově a v Paříži u předních mistrů. Byl člověkem hluboké a ryzí zbožnosti a v mystickém zanícení maloval křížové cesty pro Pelhřimov, Němčice na Haně, a na Strahov. Na Monte Casino naučil se umění mosaikovému a vyzdobil mosaikami chrámy, hřbitovy i paláce. Klášter Františkánský, v Emausích, kostel na Vyšehradě, na Hostýně, v Nové Říši, ve Stráži jsou vyzdobeny jeho obrazy, plnými poesie a a barevné harmonie. Na katedrále sv. Víta v Praze opravil staré mosaiky z dob Karla IV. a v Akvileji staré podzemní mosaiky chrámové.

Führich Josef. Útekem od barokní smyslnosti, pompy, hýřivosti barev jest umělecký směr Nazarenů, kteří jali se malovati světce chorobného, vyhublého, asketického vzezření v strnulých pósách, úzkostlivě oděné, varující se jakékoli nahoty. Jako průbojci toho směru jmenují se z Němců Cornelius a Overbeck, z Čechoněmců Josef Führich, jež do našeho článku nutno zařaditi, poněvadž od něho pochází mnoho oltářních obrazů v naší vlasti. Josef Führich (nar. 1800 v Chrastavě, † 1876 ve Vídni) studiem rytin Dürerových přiveden byl k středověkému romantismu. Zne-chutil si mělkost a bezmyšlenkovitost, šablonovitost současných výtvorů akademí-kých a zvláště v Římě zmohutněl jeho duch. Vyzdobil Kempenského Následování Krista, Knihu Ruth, Žalář, Život Marie, a j. Pochází od něho několik fresek a olejomalb (v Pace, na Velehradě). Sv. Benedikt a Sv. Scholastika, Křížová cesta na Petříně v Praze, jež se v bezpočetných více méně zdařilých kopiích rozšířila po našich chrámech. V pražském Rudolfinu sv. Trojice, Marie s Ježíškem, Sv. Alž-běta, Sv. František z Assisi. Duchovostí, koloritem, myšlenkovou ušlechtilostí, čis-totou koncepce vyniká jeho dílo, i když mu místy chybí individuálnost, výrazný charakter a dramaticnost.

Kadlík Frant. (též Tkadlík) Vlivu Nazarenů podlehl u nás též Kadlík Fr. (nar. 1786 v Praze, † 1840), jenž byl komorním malířem hr. rodiny Černínské. Za pobytu v Římě dovršila se jeho přeměna prvotního antického ideálu v ideál křesťanský a mystický. Ani vzděláním, ani talentem nestačil však na vyjádření duchovního pře-vratu, zůstáváje v linii ostrým, a nemoha naléztí nových forem výrazových. Přesvědčení své umělecké a náboženské vyjádřil slovy: „Kde nevěra a indiferentism bují, tam nemůže pravému umění se dařiti; toto zakládá se vždy jen na náboženství“. Po návratu z Říma stal se r. 1836 ředitelem pražské akademie a přivedl pokleslou akademii na stupeň svého nábožensko-uměleckého názoru. V obrazárnách a soukr. sbírkách jest většina jeho náboženských děl, zvl. Kristus v Emausích, Tři andělé u Abrahama, Sv. Cecílie, Sv. Rosalie, Sv. Ludmila se sv. Václavem a j.

Svatovítské katedrále, měl by být v seznamu zmíněn také
Svolinský). P. B.

Kafka B., sochař. vytvořil náhrobky, sochu sv. Jana Křtitele a j.

Kastner J., sochař (Madona na katedrále v Brně, v Kutné Hoře, Madonna s Ježíškem, Madonna na trůně, Navštívení P. M., Večeře Páně, provedné St. Zálešákem, Sv. Bernard, Sv. Cyril, Sv. Vojtěch, Sv. Metoděj, Sv. Josef, Sv. Kateřina, Sv. Klára, Sv. Ludmila, Sv. Pavel, Sv. Václav).

Köhler Jano. Vroucí, hluboce nábožensky citící umělec (Nenkovice). Vystudovav umělecko-průmysl. školu v Praze, vyzdobil několik moravských chrámů freskami, jež jsou komposičně i barevně dobře řešeny, Jmenuji hlavně figurální výzdobu v kněžišti chrámu v Mar. Horách, veliká freska Sv. Václava a Proměnění na hoře Tábor ve chrámu Prostějovském. Souvislý cyklus fresek v kaplích na hřbitově v Bilovicích u Uh. Hradiště (14 obrazů křížové cesty a 15 tajemství růžencových). Dle jeho návrhu zhotovena kříž. cesta na Hostýně. Drobné náboženské obrázky jeho dýchají zbožností a slovanským duchem, blížíce se ikonovému umění ruskému. Populární jest jeho mnohobarevná litografie sv. Cyril a Method (expeduje Ikona, Olomouc.) Vždy ochotně přispíval perokresbami do Nového Života, Archy, a j. a vyzdobil celou řadu katolických publikací.

Kracher Jan Lukáš objevuje se r. 1760 co malíř při výzdobě chrámu sv. Mikuláše na Malé straně v Praze. Považován byl za Čecha nebo Moravana. Měl akademický titul a svobodu. Namaloval ohromnou klenbu (2000 čtver metrů) a síce apoteosu Sv. Mikuláše — největší fresko v celých Čechách. Vyzdobil též kapli Sv. Tekly u Alžbětinek v Novém Městě. Pak maloval na Slovensku v Jasově (jzáp. od Košic) v premonstr. proboštském kostele a v Jageru, kde maloval v basilice, pak v chrámu minoritském a v nejbližším okolí. V bibliotéce lycea jagerského vymaloval poslední své dílo: Tridentský koncil. Dílo dokončil r. 1778 a příštího roku 1779 zemřel.

Klusáček K. L. (Tři králové.)

Knüpfler B. (Kristus na moři, Madonna, Jidáš, Mnich, Meditace, Večerní klid.)

Konůpek Jan prof. v Plzni častěji se obírá náboženskými motivy. Vedle cyklu Máří-Magdalenského (kolor. kresby) zmíniti se dlužno o náb. leptech: Jidášův polibek, Vzkříšení Lazara, Večeře Páně, Kristův pád pod křížem, Sv. Šebestián (I. II.), Anděl (I. II.) Lákaly ho též církevní architektury (lepty některých chrámů, západo-český barok.) Posléze nutno sem zařaditi Dantovský cyklus, jehož výběr (10 leptů Dantova pekla) vyšel u Al. Dyka, Praha, kdež možno si opatřiti všechny ostatní náboženská čísla.

Kubišta B. († 1919) z moderních umělců rád se obíral nábož. motivy. Namaloval zvl. Sv. Šebestiána a Vzkříšení Lazarovo (úžasně dramatický obraz, plný vzruchu a ohromné epické šíře a hloubky, jaká v našem novodobém malířství českém nemá příkladu ani soka — Zrzavý).

Kysela, profesor, vytvořil cyklus asi 200 dřevorytů k legendě o Sv. Václavu.

Lasák Oldřich (rozsáhlý a velmi dobře komponovaný obraz Kristus v Emauzích pro Vel. Kunčice).

Levý Václav (nar. 1820 v Nebřečínách, † 1870 v Praze). Jako synek chudičského obuvníka dán byl na truhlářství. Místní farář všiml si velkého jeho nadání a mysle, že se hodí pro samotářský život, opatřil mu místo v klášteře ve Lnářích, kdež se Levý stal kuchtíkem. Svými řezbami vzbudil pozornost statkáře Veita, jenž ho dal vyučiti u sochaře v Praze. Později studoval v Mnichově a s Klárovým stipendiem odebral se do Říma, kdež ztrávil 12 let. První jeho práce — mimo Avama a Evu — byly vlastenecké, později pracoval jen díla náboženská. Hlavní jeho díla jsou: Kristus na kříži, Relief Krista s Marií a Martou, Madonna, Sv. Cyril a Metod, Neposkvrněná P. M., Sv. Frant. a Sv. Alžběta, Sv. Jakub, Madonna na trůně (pro biskupa Strosmayera). Papež Pius IX. býval častým jeho hostem. Po návratu z Říma r. 1867 pracoval v Praze, kdež ještě vypracoval sochu Sv. Jana Křtitele pro oltář u sv. Víta. „Nejryzejšího účinku dodělal se při těch dílech, v nichž jeho hluboce zbožná duše bezprostředně mohla se obrážeti. Tvořil naivně z plna klidné, formálně zjasněné obraznosti. Pracoval jako středověký mistr s láskou k svému umění bez ctižádosti, v skrovných poměrech (Tyršová). Žákem jeho jest Myslbek.

Liebscher Adolf (1857 v Praze), ozdobil křesťanské příbytky dobrými obrazy, komposičně i barevně po vkusu lidu řešenými. Jsou to zvláště: Valašská Madonna, Narození Páně, Golgota, Vzkříšení, Madonna, sv. Matouš, sv. Emilie, sv. Františka, sv. Josef, sv. Jan Křtitel, sv. Václav, Ave Maria a j.

Liška Emanuel Krescenc (nar. 1825 v Mikulovicích, † 1901) Malířskou akademii vystudoval v Praze a v Mnichově. Tři léta pobyl v Římě. Po návratu jmenován byl

- prof. na uměl. průmysl. škole v Praze. Tihl svými díly k duchovým a nábož. motivům. Namaloval Hagar nad Israelem lkající, Kristus na hoře Olivetské, Císaři Maximiliánovi zjevují se jeho oběti.
- Lhota Antonín** (nar. 1812 v Hoře Kutné). Studoval akademii pražskou (u Kadlíka), pobyl též u Führicha v Mnichově. Maloval obrazy historické a náboženské: Obrácení Prusů na křesťanství, Křest Bořivojů, Sv. Frant. Assiský, Kartony pro okna u sv. Víta, Obrazy na Karlově, V Týnském chrámě, Temperové obrazy v kapli ústavu slepců a řadu obrazů pro české chrámy, jež nemají všechny stejné ceny.
- Major**, architekt přilnul ku škole beuronské, jejíž techniku zvl. ve fresku a tempeře důkladně ovládl. Důkladně studoval staré mistry v Itálii, vyzdobil mnoho chrámů u nás a restauroval staré památky. Připomínám zvl. výzdobu kaple při hl. chrámu v Prostějově, restaurování a výzdobu chrámu P. na sv. Hoře u Příbrami. Jest poradcem všude, kde běží o vnitřní úpravu chrámovou. (Atelier: Smíchov, Vše-hrdova ul.)
- Majer Antonín** má několik krásných náboženských leptů a dřevorytů, z nichž dlužno zvláště zmíniti Útek do Egypta.
- Mandl Josef** (Sv. Ludmila, Smrt sv. Václava, Sv. Vojtěch, Mučednice, Svěťice, Jidáš.)
- Marold Luděk** (Tři králové, Angelus, Archanděl Michael v chrámu Mar. Horském.)
- Mathauser J.** vytvořil řadu světců českých.
- Mašková Zdena** několik rozkošných betlémských idyl.
- Mucha Alfons** se zálibou kreslil a maloval náboženská čísla. Sv. Noc, Sv. Cyril a Metod pro kostel moravských vystěhovalců v Novém Písku v Americe, Sv. Havel, Smrt sv. Kateřiny, Smrt sv. Vojtěcha, Nebeská hudba, Madonna pro Sacre Coeur v New Yorku. Pěkným náboženským dílkem jest jeho Otčenáš, v němž obrazy i slovy vysvětluje sedm proseb Otčenáše, jak jim rozuměl.
- Manes Josef** (nar. v Praze 1820, † 1871). Studoval akademii pražskou a mnoho získal v pevné a přesné kresbě u řid. Tkadlíka. Důvěrné přátelství se Sylvem-Taroucou přivedlo jej na Moravu, jež se stala jeho pravou otčinou a jejíž lid zvěčnil svými krásnými studiiem krojovými. Škola Nazarénů se mu nelíbila, šel brzy svými vlastními cestami, podlehnul jen maličko německému Richtrovi v několika listech. Z náboženských motivů zpracoval Maří Magdalenu (akvarel), Diplom pro dědictví sv. Cyrila a Metoděje r. 1853, skládací oltář domácí, ilustrace v Biblii u Kobra 1860-64, překrásný prapor se sv. Jiřím pro Roudnici. Pro dvěře karlínského chrámu komponoval 8 větších a 12 menších medailonů, provedených sochařem Šimkem. Pro tabernakl oltáře a postranní lodi maloval postavy českých patronů zemských. K slavnosti posvěcení chrámu namaloval dvě velké dekorativní malby. „Vázán slohem i duchem celé stavby nevyhnul se tu Manes jistě chladné korektnosti; a třeba dokazoval v jednotlivých medaillonech velký vkus a smysl dekorativní a dovedl vdechnouti postavám patronů mnoho života, je to přece práce, kde snad nejvíc upomíná na své současníky i předchůdce na poli malby náboženské.“ (Miloš Jiránek.) Nejsvěžeji z jeho náboženských čísel působí jeho Narození Páně. Jiné obrazy náboženské: Sv. Ludmila, Sv. Metoděj, Sv. Prokop, Sv. Václav poučuje děti pohanské, Sv. Václav žehná chrámové stavbě, Zavraždění sv. Václava.)
- Myslbek J. V.** (nar. 1848 v Praze, † 1922) profesor na akademii pražské. Vedle historických námětů a portretů (soch, poprsí, reliefů) vytvořil monumentální díla náboženská: Jezdeckou sochu sv. Václava, Kristus na Kříži, Sv. Josefa, Madonna, Sv. Prokop, Sv. Ludmila, Sv. Vojtěch, Bl. Anežka, Sv. Ivan.)
- Neumann Aug.** měl atelier malířské, z něhož pod jeho dozorem vyšla řada ikon a oltář. obrazů. (Příchod sv. Cyrila a Metoděje na Moravu.)
- Novák Karel**, sochař v Praze vyzdobil mnoho chrámů svými výtvary (Sv. Cyril, Sv. Josef, Sv. Metod, Sv. Václav a j.) Nejlepší jeho práce ve hl. chrámu v Mar. Horách.
- Novák Lad.** malíř ak. (Sv. Kryštof, Sv. Václav, fresková výzdoba v Bohdanči: Sv. Ludmila, Sv. Václav, Bl. Anežka).
- Oliva Viktor**, ilustrátor (Madonna, Sv. Václav a j.)
- Pacovský Emil** (1878 v Uhlířských Janovicích; akademii studoval v Praze). Vydává umělecký sborník „Veraikon“, v němž bedlivě si všímá nábož. umění. Pro Meditace a Obrození psával o Škrétovi a Brandlovi. Vydal knihu „O poměru umění k náboženství a mravnosti“. Vytvořil olejem i dřevorytem cyklus Františkánský. Z dřevorytů jeho jsou nejpěknější sv. Jiří (dva varianty).
- Palko Frant. X.** (1724 ve Vratislavi, † 1767). Pocházel z malířské rodiny, ve Vídni se zdokonalil. Pracoval mimo jiné v Kroměříži a Brně. Jako dvorní malíř kurfirsta

- saského povolán byl od Jesuitů do Prahy, aby tam freskami vyzdobil chrám sv. Mikuláše na Malé Straně a namaloval výborný oltářní obraz Smrt sv. Xaveria. Od něho pochází mimo jiné oltářní obrazy sv. Aug., sv. Jan Nep., sv. Martin, Obrácení sv. Pavla (na Strahově), sv. Tekla (U Kajetánů na Malé Straně), sv. Roch (u sv. Tomáše na Malé Straně), sv. Tři králie (v Rokycanech), sv. Josef (v Klatovech).
- Palko* Frant. X., syn předešlého, maloval sv. Františka a sv. Terezií pro kapli sv. Kříže na Hradčanech.
- Palko* Fr. Karel, jeho bratr, maloval oltářní obraz sv. Václava v zámecké kapli v Třeboni.
- Pirner* Max (1854 v Sušici), profesor na akademii pražské, vytvořil několik mystických čísel. Známa jest jeho Láska pozemská a Láska nebeská.
- Purkyně* Karel (1834 ve Vratislavi, † 1868 v Praze). Vystudoval akademii v Mnichově a v Paříži, usadil se v Praze. Přinesl do českého umění nového ducha. Ovládal ze současných malířů nejlépe techniku olejomalby. Sám Manes se vyslovil, že P. předčí všechny pražské současné umělce. V r. 1860 namaloval dva protějšky První a poslední políbení. Žel, zemřel záhy, nedokončil slibného vývoje.
- Raab* Ignác (1715 v Nechanicích, † 1787 na Velehradě), maloval i s druhem svým Kramolínem (oba byli Jesuité) velkou řadu obrazů pod vlivem Rainerovým. Možno z nich posoudit velké nadání i umělost. (Malby u sv. Mikuláše na Malé Straně, oltářní obrazy u sv. Barbory na Horách Kutných, v Hradci Králové, Immaculata v Prostějově a m. j.)
- Rainer* V. V. Současníkem Brandlovým jest Václav Vavřinec Rainer (1689—1743), rodák pražský, jenž byv vychován otcem svým, sochařem, vstoupil do nejstaršího malířského cechu. Proslul brzy svým uměním náboženským, v němž chválí se i dobrá kresba, správná kompozice a skvělost barev, jakož i slavnostní ráz. Vliv slavných mistrů, zvl. Rubense a některých italských malířů jest v jeho díle patrný. Nejčastěji jsou jmenovány jeho oltářní obrazy olejové u Věch svatých na hradě pražském, u sv. Jakuba, u sv. Petra na Poříčí, u P. M. Sněžné. Freska v kostele u Křížovníků, u sv. Tomáše na Malé Straně, u sv. Jiljí na St. Městě, v kostele Loretském.
- Rentz* Michal. Náboženskými rytci pozdějších dob byli Rentz (1701, † 1758), jenž se stal známým svými obrazy sv. Jana Nepomuckého. Povolán byl uměnímilovným Sporkem do Kuksu, kde vyryl do mědi krásné dílo nábož. o svatých poustevnících (dva díly). Jeho nejlepším žákem byl
- Balzer* Jan (1738, † 1799), jenž pracoval též pro Sporka. Vyzdobil rozkošně bibl. dějpravu (St. i N. zákon).
- Rudl* Sigmund (1861 v Praze), studoval malířství u Sequense v Praze a byl přívržencem Nazarenů. Vedle obrazu „Nechte maličké přijít ke mně“ nejlepší jeho práce jsou nástěnné obrazy v kostele sv. Václava na Smíchově. Sv. patronové čeští vydání Podlahou.
- Sequens* Fr. Přívržencem Nazarenů byl u nás též Fr. Sequens (1836 v Plzni, † 1896 v Praze), jenž studoval v Mnichově, Antverpách i v Itálii a byl profesorem na pražské akademii. Považoval malbu náboženských obrazů za vrchol umění malířského. Jeho obrazům vytýkal se však nedostatek vnitřního výrazu a oduševnělosti, jistá ztrnulost, ostrost kresby, nedostatek původnosti. Restauroval mnoho fresek a oltářů a mnoho původních oltářních obrazů a fresek sám zhotovil. (Navštívení P. Marie, Narození Páně, Sv. Prokop, Zmrtvýchvstání a j.)
- Schnirch* Boh., sochař †. (Jezdecká socha sv. Václava.)
- Skramlík* Jan. (Kristus a Magdalena a j.)
- Smolík* Vincenc R., sochař. (Kristus, Madonna.)
- Stehlik* B., sochař. (Sv. Štěpán, Útěcha a j.)
- Strachovský* Josef (1850 v Kutné Hoře), sochař. (Ježíš, přítel dětí, Ecce homo, Anděl míru, Modlitba, Bořivojův křest.)
- Sucharda* St., sochař, profesor na umělecko-průmyslové škole v Praze. (Madonna, sv. Václav, sv. Vojtěch a j.)
- Šaloun* Lad., sochař v Praze. (Kristus, sv. Hata a j.)
- Saff* Vojtěch, sochař, profesor v Brně. (Judita, Ecce Homo, sv. Vojtěch, Madonna, sv. Josef. Nechte maličké přijít ke mně a j.)
- Škréta* Karel. V době pobělohorské vyniká nade všechny, i německé současné umělce, rodilý Pražan Karel Škréta (1610—1674). Rodiče jeho po bitvě na Bílé Hoře pdešli

do ciziny a Karel uchýlil se do Itálie, kdež studoval s nadšením náboženské umění v dílně Quidona Reni a v Římě. R. 1638, stav se katolíkem, usadil se v Praze a jako mistr cechu malířského namaloval mnoho náboženských obrazů. Na jeho výtvorech jest patrný vliv italského umění náboženského. Ač nerazil nových cest, přece vynikal nad současníky, ani ne tak komposicí, jako barevným pojetím. Zachováno a pod jeho jménem známo jest na 180 maleb, jednak ve venkovských chrámech, jednak v pražských kostelích, ve Strahovské obrazárně a v Rudolfinu (sv. Václav). Nejvýznačnější jsou Nanebevzetí Panny Marie na hlavním oltáři ve chrámu Týnském, Narození sv. Jana Křtitele, sv. Lukáš, Kristus před Pilátem, Bičování.

Špillar Jar. (Farizej a publikán a j.)

Špillar Karel. (Česká Madonna.)

Svabinský Max (nar. v Kroměříži 1873), profesor malířské akademie pražské, několikrát obíral se motivy náboženskými. Na počátku své umělecké tvorby nakreslil Krista, uzdravujícího slepou dívku, Krista ve hrobě, Kristovu hlavu, Peníz daně, Víra, sv. Václav. Později se vrátil, a sice ve svých leptech, ke Kristu, a sice na kříži, kdež vzácně řešil kontrasty světelné. (Velké Ukřižování, Malé Ukřižování.) Sem přičísti dlužno lept Pietu. Přeskočila, že se více nevěnoval náboženskému umění, pro něž mu nechybělo porozumění a uměleckého výrazu. Přinášíme studii z mladických let „Kristus uzdravuje slepou dívku“, jež je dosud neznáma.

Šimek L. (1837, † 1886 v Praze), sochař. (Isidor z Miletu, sv. Cyril a Metod, sv. Ludmila, sv. Onufrij, sv. Václav, sv. Vít, sv. Zikmund, Eligius, Cherubini, Madonna v Prašné bráně.)

Scheiwl Josef (1834 v Hradci Králové), studoval akademii pražskou. Z náboženských obrazů zmínky zasluhují: Sv. Ludmila častuje své vrahy, sv. Jiljí (Budislavice), sv. Anna, sv. Jan a Maria immaculata v (Šenavě u Plané), Madonna se sv. Dominikem. Okna pro Svatovítský chrám a kr. hradecký dóm: Sv. Bartoloměj, sv. Cyril a Metod, sv. Alžběta a sv. Anna. Výjev ze života sv. patronů českých pro chrám sv. Štěpána v Praze. Je odchovancem nazarenismu smíšeného s krotkým realismem Führichovy školy, který platil za jediný způsob, hodící se ku provádění církevních maleb. (Ot. Sl. N.)

Schwaiger-Hanuš (1854—1912), jenž patří mezi nejrazovitější umělce české druhé pol. devatenáctého století, zanechal nám Madonnu Hostýnskou, sv. Cyrila a Metoda, Narození Páně, sv. Huberta, sv. Jiří, rodinný oltář rodiny Wiesnerovy.

Třeboňský mistr za doby předhusitské má jméno v dějinách umění světového. Na svých obrazech maloval život a utrpení Kristovo. Zlaté pozadí zmizelo, místo něho objevuje se v hloubi krajiny malý průhled v nekonečno barevné oblohy, hvězdami poseté. „Je zde smysl pro přirozenost forem, organickou souvislost a jednotnost všech věcí skutečného světa . . . V okruhu umění středoevropského zůstává nejvýznačnější uměleckou osobností. Vliv třeboňského mistra byl v Čechách i v dalekém okolí Čech veliký. Jeho umění svádělo k sledování všude, kde se v době kolem r. 1400 probudila tvořivá vůle. V Čechách vázala a určovala síla jeho zjevu všechnu malířskou produkci na sklonku věku . . . Z jeho školy vyšly všestranné podněty k malířské práci v sousedním Německu; Slezsko, vých. Prusko, Bavorsko i místa německé kultury na Slovensku těžila z jeho uměleckého odkazu. Potulní tovaryši, stěhující se umělci roznášeli světem zvláštnosti jeho mluvy a po řadu let byl jeho styl pro všechno umění v okolí Čech závazným. Byl první tvůrčí osobností českého umění, byl dovršitel české gotické spolupráce ve světové soutěži o nové umění. (A. Matějček.)

Trenkwald Josef (1823 v Praze, † 1897 ve Vídni). Ztrávil většinu života mimo Prahu. Náleží ku škole Nazarenů a věnoval se hlavně malířství náboženskému, nedosáhl však výše Führichovy. Pocházejí od něho freska v karlínském chrámu (Madonna, sv. Petr a Pavel, sv. Cyril a Metod).

Tulka Josef, vystudoval pražskou akademii za J. M. Trenkwalda. Pochází od něho několik náboženských obrazů. 1882 odebral se do Itálie, kde jeho stopa mizí.

Úprka Josef, malíř mor. Slovácka, v mladistvých letech maloval na Hané Křížové cesty, velké obrazy sv. Isidora, Cyrila a Metoda, oltářní obraz pro Mar. Hory (Nanebevzetí). Rád maloval slovácký lid v projevech jeho zbožnosti (Pout u sv. Antoníčka a j.).

Úprka Fr., jeho bratr, sochař, žije v Praze. (Sv. Jiří a j.)

Urban Frant. († 1921 v Praze). Žákem byl Ženíškovým a u něho nabyl jistoty v kresbě a smyslu pro barvu. Z prvních jeho nábož. prací jest „Madonna kráče-

jíci pro vodu". Vyzdobil malbami vyšehradský chrám, románský kostel v Gruntech, v Počáplech u Terezína, ve Vlašském dvoře v Horách Kutných. Vytvořil mnoho návrhů na kostelní okna. Namaloval řadu líbezných Madon. „Urban vnesl do našeho církevního malířství nové tóny; jemu byl cizí nadpřirozený a nadpozemský ráz starého křesťanského umění basilikového, své postavy zlidštil, odňal jim tuhý hieratický ráz, ale dal jim více vroucnosti, něhy a lásky. . Význam Urbanův spočívá v užití barev a ornamentu, jak dovedl jimi vdechnouti chrámovým prostorům teplý jásavý dech." (V. Hrudka.) Obraz Madonny, jejíž přinášíme, je v pozůstalosti biskupa Fr. Doubravy, nyní majetek královéhradeckého musea.

Urbanová M., choť Fr. U., rovněž akad. malířka, spolupracovala s manželem zvláště na kartonech pro chrámová okna.

Vacátko L. (Votivní okno Zvěstování P. M., Pokřtění Ježíšovo.)

Váchal Josef. (Nar. v Milavči 1884, žije v Praze.) Ryje do dřeva a sám tiskne svoje vidiny a knihy, mnohdy jen v 15 exempláři. Pochází od něho mnoho náboženských visí. „Váchal vytvořil řadu děl ryze katolického ducha. Věci světlé i temné, oslavuje dobro a varuje před zlem. Nemiluje zla, není perversní, nezahrává si jím, ale děsí se ho, trpí, jeho zrak vidí nebezpečnosti, jako málokdo ze žijících u nás, chvěje se v bázní o své věrné, hledí do budoucna zrakem tušícím pohromy, zrakem visionáře, jemuž je dáno viděti a tušiti, co jiným zavřeno je desaterými vraty, zámky ověšenými. Díla jedinečné krásy jsou jeho dřevoryty sv. Hildegarda, Angelus Silesius, Jindřich Suso, Kateřina Emerichová, sv. Terezie, Madonna s andílky, Adam a Eva, Peklo—Země—Ráj." (Bouška S.) Jiná jeho náboženská díla jsou: Svatá rodina a Salome, Vyhnání z ráje, Pokušení sv. Antonína, Cyklus o sv. Františku Dobráčkově. Pro naši Rodinnou čítanku vytvořil svůj Krucifix.

Vaňáč Otakar (1878 v Děčíně). Absolvoval akademii pražskou a věnoval se umělecké litografii. Mimo Josefa Egyptského vytvořil sv. Jiří, Pokušení sv. Antonína, Maltézské náměstí, chrám sv. Barbory, Krista a Magdalenu. Pro naši knihu vytvořil Madonku, dýšící slovanskou něhou.

Vosmík Č., současný sochař (Kristus, Madonna, sv. Cyril a Metod, sv. Pavel, sv. Prokop, sv. Václav, Kristus na poušti a j.)

Vorlová-Vlčková. (B. S. P. a sv. Barboru pro Mar. Hory, Madonny, okno pro chrám prostějovský. Vyzdobila legendy Bouškovy.)

Vyšehradský mistr, jehož jméno se nedochovalo věkům, maloval za Karlovy doby v klášteře vyšehradském v jižních Čechách. Namaloval cyklus tabulových obrazů monumentální formou, a sice život a utrpení Kristovo. Mistr kotvil v gotice, byl dotčen vlivem italského umění, ale jinak tvořil samostatně. Kompozice jeho jsou mohutné, barevnost jest jasná, pestrá, pozadí zlaté. „Vliv vyšehradského mistra na českou produkci malířskou lze zjistiti na řadě památek zachovaných doma i v cizině. Vytvořil nepochybně školu." (A. Matějček.)

Zálešák Štěpán, sochař, profesor na umělecko-prům. škole v Praze. (Anděl, Pieta, sv. Alžběta a j.)

Vík Frant., absolvent uměl. prům. školy v Praze. Prodělal anabasi ruskou, přinesl kořist uměleckou. Vyzdobuje Kuncřovy edice, zvláště Flos sanctorum.

Zapletal J. (v Mar. Horách), oltářní obrazy, dřevorytové obrázky, zvl. rozkošný sv. František.

Zrzavý Jan, z nejmladších českých umělců, jenž prohlašuje, že každé umění je ve své podstatě náboženské. Namaloval několikrát Krista, Návštěvu u Abrahama, Magdalenu, Ježíš, lidstva spasitel, Melancholii.

Ženíšek Fr., pracoval na objednávku mnoho obrazů. Nejvýznačnější jsou: Herodias, sv. Ludmila, sv. Rodina, sv. Noc, votivní okno pro chrám vinohradský, kartony pro okna chrámu karlínského (sv. Monika, Eduard, Terezie, Jan Křtitel, Fr. Římská, Ant. Paduánský, sv. Barbora.)

Karel Dostál Lutínov

VDEČNOST

*Jdu dál a zpívám doubravou,
jak bezstarostní ptáci —
a zatím práci zdlouhavou
drvař tam duby kácí.*

*Já jdu a zpívám jásavě,
až ozývá se hora —
a zatím rolník zmáhavě
jde za pluhem a orá.*

*Já jdu a výskám vesele
a na struny si hraji —
a lid kol vláčí mandele
po rozpáleném kraji.*

*Z těch slz a potu, z černých brázd,
a z práce lidu prosté
nám roste chléb i medu plást
a síla k zpěvu roste.*

*Ti všeci pro mne pracuji,
že smím jít za pohodlím,
a proto všechny miluji
a za všechny se modlím.*

*A modlím se, by Pán Bůh dal
v mou duši zlatých písní,
bych všecken smutek vyzpíval,
jenž srdce jejich tísní.*

Ze sbírky „Potulný zpěvák“.

František Žampach

ČESKOSLOVENSKÝ OREL

Orelské hnutí, jak rozvíjí se dnes v mladistvé síle a mohutnosti, jest vlastně od včerejška. To, co bývalo před válkou, nedá se s dnešním Orelstvem ani srovnati. Orel je dnes víc než desítkrát početnější; on však také vyspěl všemi směry, ačkoliv nijak nezapíráme, že ještě daleko není tam, kde bychom si přáli. Desetitisíce nových příslušníků orelské organizace ukládají této veliký, zodpovědný úkol: *vychovati tyto desíttisíce v orelských ideách, uvědomiti je o všem, co jako Orli věděti mají, zkrátka přetvořiti tu ohromnou massu, dnes v orelských Jednotách shromážděnou, v ukázněnou, sebevědomou, prakticky věřící a dle viry žijící, obětavou a statečnou armádu občanů a občanek, která by byla za všech okolností spolehlivou oporou společenského pořádku, zájmů církve, národa a státu.*

Orelské hnutí představuje dnes v republice československé jednotný organizační celek. Slovensko připojeno k prvotní organizaci moravsko-slezské již 26. října 1919, Čechy splynuly v jeden celek 9. dubna 1921, kdy bývalý Zemský svaz český se rozešel. Ústřední organizace je v Brně a tvoří ji Ústřední Rada O. Čsl. s poradními sbory ústředními: osvětovým a technickým. Celá oblast organizační jest rozdělena na 23 žup (dříve svazy okrsků), tyto pak v okrsky. Župy jsou podřízeny dohledu tří Zemských rad v určených oblastech zemských. V republice Rakouské, kde ve Vídni žije do dnes mnoho Čechoslováků, je 8 orelských Jednot. Hnutí orelské v Rakousku vede Zemská Rada ve Vídni (III., Rennweg 63).

Československý Orel jest jednotný spolek pro celou republiku. Místní Jednoty jsou filiálkou tohoto ústř. spolku a všechny orgány okrskové, župní i zemské jsou vnitřním jeho zařízením.

Stav organizace orelské, zjištěný pro I. valný sjezd československého Orla 12. června 1921 je tento: Žup 23 (Čechy 4, Morava-Slezsko 10, Slovensko 8, zahraničí 1), okrsků 95, Jednot 762 (31. května 1921) a to v Čechách 178, na Moravě-Slezsku 437, na Slo-

vensku 141, ve Vídni 6. Členstva, dorostu a žactva napočteno v 625 Jednotách v republice: cvičenců 9022, cvičenek 7412, činných členů 4913, členek 3426, přispívajících členů 7092, členek 5752, dorostenců 4608, dorostenek 4112, žáků 10.211, začek 10.281, úhrnem 66.829 (35.846 m. a 30.983 ž.). S připočtením však přibližného počtu příslušníků ve 141 Jednotách, které dotazníků neposlaly, dostáváme číslici všech příslušníků Čsl. Orla 92.736. Srovnajme: 28. října 1917 v 19 odborech 884 příslušníků — 1. května 1921, za tři a půl roku již 92.736 v 762 Jednotách! Dnes počet Jednot Orla Čsl. převýšil již daleko tisíc a dostoupil počtu 150.000 příslušníků.

Tak slaví Československý Orel své vzkříšení po válce! Slaví je v osvobozené vlasti, na jejímž osvobození se činně účastnil doma i za hranicemi. Orel vyrostl náhle — takřka přes noc! Za čtyři léta je z něho organisace veliká, největší v katolickém hnutí lidovém.

Je přirozeno, že po prudkém napětí přichází zvolnění, jistá únava. V orelské organisaci však se dosud známky její nejeví. A neobjeví se ani, bude-li všude úsilovně pracováno na vnitřním prohloubení orelské práce dále. Nadšení pro Orla vzplanulé musí se přetvořiti v orelský život, v pevné přesvědčení, skálopevnou pevnost v zásadách, věrnost k nim, sebevědomí a neohroženost hájiti je vždy a všude.

Zásady a program nutno členstvu neustále stavět před oči: promluvami při cvičení (před šikem), přednáškami, příkladem vedoucích. Zdůrazňují: odpor proti Sokolu nebo D. T. J. nesmí, nemůže býti důvodem k existenci Jednoty Orla Čs. v tom kterém místě. Orel může a má vznikat i tam, kde Sokola nebo D. T. J. není; jsme organisací úplně svéprávnou, nezávislou na tom, co dělají ti nebo oni, náš postup musí určovati vždy jen zřetel na povznesení tělesné a mravní zdatnosti našeho lidu a křesťanské osvěty.

Neodvolávejme se pouze na to, že Sokol je protikřesťanský a my v něm místa nemáme a proto jdeme cestou vlastní. To je zevní pouze příčina. Nám to stačit nemůže. Můžeme snad my, i když by Sokol tak stroze protikřesťansky nevystupoval, přijat zásady a učení Tyršovo, na nichž budoval Sokolstvo? Nemůžeme, neboť nelze ve všem v soulad uvést Tyršovy myšlenky s křesťanskou filosofií a s křesťanským světovým a životním názorem. Mohli bychom smířiti se se Sokolem jenom tehdy, když by upustil od zásad, kterých uznati nemůžeme. To se sotva stane. Je možno nám bez výhrady přijati Tyršovo učení? Ne. Tyrš je filosofem naturalismu, stanoviska pouhé přírody, jeho idee Sokolstvu určené za cíl, nemohou, důsledně jsouce Sokolstvem prováděny, myšleny a žity, dospěti jinam, než tam, kde Sokol nyní je. Tam bychom došli pak také. A to nechceme. Že Sokol nebyl dříve takovým jako dnes, že světil prapory atd., to neznamená, že by Sokol měl tehda jiný ideový podklad. Jsou to tytéž zásady jako dnes — jen lidé a jejich praktické provádění těchto zásad se změnilo. Sokoli let 60. a 70. byli i jako liberáli náboženští aspoň formálně katolíci, dnešní Sokoli stojí mimo půdu církevní v ohromné své většině. Jim sokolství nebrání býti bezvěrci, i v bezvěří doufají žiti mravně, k čemuž je vychovává filosofie Tyršova.

Je to ovšem klam; neboť mravnost bezvěrce, mravnost světská žije, pokud čerpá ze zásad a fondu mravnosti náboženské. Jakmile přestanou křesťanské idee působiti a náboženství mravní život citu a vůli člověkově zdůvodňovati, nutně nastane rozvrat, úpadek mravnosti. Nemůžeme se proto hlásiti k Tyršovi, nemůžeme se hlásiti k Sokolství jak on je myslel a jak je dnešní Sokolstvo praktikuje.

Ideály krásna, dobra, zdraví, síly, ušlechtilosti těla i ducha, jak je vyslovuje Tyrš a vůbec estetika, stavíme na pevný podklad křesťanské etiky. Nemůže nám stačit za vratký podklad svobody mravnost beznáboženská a náboženská lhostejnost, věřit, či nevěřit, jak to vytyčuje Tyrš, my chceme budovati na žulovém základě víry a mravnosti náboženské.

To je ten ohromný rozdíl mezi námi a Sokoly. My zavazujeme členstvo plnit povinnosti života duchovního i tělesného, jak je prikazuje víra, náboženství, morálka křesťanská. Sokol dává sice svobodu, dělej si v ohledu náboženském co chceš, ale v praxi, v životě, hlásá mravnost světskou, v níž schází autorita Boží, mravnost, jež neřídí se zákonem božím a neproniká do srdce člověka, ulpívajíc na povrchu, která chrání snad jednotlivce před konfliktem se světským zákonem, ale pro široké vrstvy se neosvědčuje.

Ani kázeň sokolská nemá skutečné opory v takové mravnosti; je-li u Sokolů, je to v důsledku zase jen příliš ještě živého působení fondu mravních zásad křesťanských, které v jednotlivcích se udrželo.

Orelství je životní program pro jednotlivce i společnost. Orel musí žít jinak než jiní, právě Orelství je ideálem. Snaha k němu se přiblížit zdokonaluje členstvo a působí i na okolí. Orelství žité prakticky má obrodit katolické hnutí lidové. Orel má vychovati katolickému hnutí v našem národě i celému národu občany pevných křesťanských charakterů, občany nebojácné, kteří se za své přesvědčení nestydí, občany zdobené všemi ctnostmi uvědomělého, svých práv i povinností dbalého občana.

To je cíl. To co Orel dělá, jeho činnost jsou prostředky k cíli. Prostředky volí Orel takové, aby jistě dospěl k cíli. Je prostředkem tělocvik, jehož účelem je pěstít tělesnou zdatnost, zdraví, obratnost, sebevědomí, ale v mezích ctností křesťanských, mezi něž sv. Tomáš tělocvik staví. Je prostředkem vzdělání, čtení, přednášky, kursy atd. a směřuje za cílem vyzbrojit členstvo vším pro složitý, moderní, praktický život potřebným z oboru lidského vědění. Je prostředkem výchova, vedle oné tělesné výchova ducha, srdce. Naše výchova nikdy nesmí opustiti půdu křesťanských zásad, naše výchova je výchovou křesťanskou.

To je cesta, po níž jdeme za svým cílem. Cesta vlastní. Jen tato práce nás opravňuje k existenci, k životu. Samotný tělocvik nemůže býti naším úkolem, vedl by nás k materialismu; ve spojení se vzděláváním a výchovou ducha vede nás však k ideálům. Samotná vzdělávací činnost také nemůže býti naším úkolem. Bez výchovy k ušlechtilosti vedla by k chytráctví, sobectví a chladné vypočítavosti. Všechno musí ovládati v Orlu duch, duch pravého křesťanství, duch ušlechtilosti, povznášející nás k výšinám křesťanského idealismu.

Jen na této cestě dopracujeme se toho, co je naším úkolem: upevnit, prohloubit, oživit katolické hnutí lidové v našem národě, rozmnožit, znásobit všechny ty veliké přednosti, jimiž katolický tvořivý duch přispívá k blahobytu národa a státu v každém směru. Jen na této cestě Orel Československý vychová národu občany ryzí, občany poctivé, obětavé s vyvinutým smyslem pro všechny povinnosti i práva svoje, jich svědomitě plnící a užívající.

Karel Dostál-Lutinov

SLUNEČNICE

*Vlak pádi v slunný letní den —
dům strážný vedle trati,
a za ním role slunečnic
se v letním slunci zlatí.*

*Jak škola zbožných prosebnic
tu stojí v zlatohávu
a sborem k slunci v jeden směr
svou pozdvihují hlavu.*

*A sborem se mu klanějí
a vzývají své božství —
nikdy jsem nezřel v modlitbách
tak veliké jich množství.*

*Tak všechny byly unášeny
ve svoje ideály —
jenom ty zadní všetečně
se na vlak ohlédaly.*

*Můj Bože, už i květiny
pobožny nejsou všechny!
Měj, prosím, tedy shovení
s lidskými také děcky!*

Z knihy „Květiny“.

Dr. František Reyl

SOCIÁLNÍ OTÁZKY DNEŠKA, JAK JE CHCE ŘEŠITI KŘEŠŤANSKÝ SOLIDARISM

Nutné opravy vadného sociálního řádu dneška lze spolehlivě a účinně řešiti jen tehda, jestliže se podaří vytýčiti správné meze v poměru jedince ke společnosti, a jestliže se podaří naléztí onu sílu, která prvky společenské udržuje v solidaritě (souročenství). O tento úkol pokoušel se bezúspěšně ve století XIX. tábor individualistický (liberální) a socialistický. Individualismus (soběstačnost) vypudil jednotlivce ze společnosti, které přímo zakazoval jakýkoliv vliv na činnost jednotlivcovu. Naproti tomu socialism zbavoval svobodného určení jednotlivce, kterého úplně podřizoval tupé organizaci společenské. Oba tyto směry nepochopily pravou podstatu společnosti a její vztah k jednotlivci, proto se jim nepodařilo rozřešiti odvěký problém společenského žití a tak lidstvo koncem století XIX. upírá svůj zrak na novou ideu solidarismu křesťanského, od něhož doufá vysvobození ze sociálně-hospodářské bídy dneška.

Solidarism křesťanský není žádným zvláštním systémem (soustavou) hospodářským, nýbrž mravně-právní ideou (náзором) o společenském životě ve státě. S politickým solidarismem jest souznačný t. zv. křesť. socialismus, jenž vlastně neměl by se zváti socialismem, protože neusiluje o sespolečnění hospodářského života a neočekává jako demokratický socialism změnu mravních vlastností člověka z přeměny hospodářské výroby. Křesťanský socialism trvá na soukromém vlastnictví i na zodpovědnosti jedincově a směřuje k povznesení mravnosti, jakožto podkladu sociální spravedlnosti.

Z toho plyne, že křesťanský socialism měl by se vlastně jmenovati křesťanský solidarism, který v politice i v hospodářském životě značí charitativní, právní i sociální tvůrčí (konstruktivní) ideu, plynoucí z křesťanského názoru na společenský život ve státě.

Neusiluje křesťanský solidarism o rozvrat nynějšího společenského řádu, nýbrž pouze o jeho reformu na základech spravedlnosti a bliženecké lásky v duchu křesťanského učení. Jest to vlastně po-

žadavek návratu k starým, osvědčeným zásadám křesťanským, které blažily lidstvo, dokud nebylo o ně oloupeno ničivým liberalismem a centralistickým socialismem.

Solidarism hájí svobodu jedince, ve společenském celku zařazeného. Solidarism sice uznává, že jednotlivec má oprávněnost na samostatný vývoj, avšak jen ve společenské organizaci a proto žádá aby jedinec zařadil se organicky ve společenský celek a v něm pouze vyvíjel se kulturně i hospodářsky.

Solidarism jako sociálně právní zásada v životě hospodářském, je původu katolického a byly to zejména katolické sociologické školy, angerská ve Francii a lutišská v Belgii, které princip (zásadu) solidarity (souročenství) zastávaly. Zásada solidarismu našla nadšené zastance v kardinálech Manningovi, Vaughanovi a Gibbonsovi, v biskupech Spaldingovi, Vil. Stangovi atd. V Německu zastával princip solidární biskup Ketteler, v Rakousku Karel z Vogelsangů, A. M. Weiss, Biederlack. V zemích českých přijala zásadu solidarismu do svého programu československá strana lidová.

Solidarism hodlá uspořádati porušené sociální řády prováděním přísné spravedlnosti, doplňované účinnou láskou křesťanskou.

Solidarism vyžaduje ve skutečnosti takový sociální řád, jenž by odpovídal ideálně spravedlivému řádu právnímu a jenž zaručuje každému jedinci právo na společné blaho. Vyžaduje tudíž solidarism v přední řadě, jakožto nezbytný základní pilíř společenského zřízení, podílnou (distributivní) *spravedlnost*, která určuje, čím povinna jest společnost jedinci jako svému údu.

Poněvadž však ve společnosti vzniká rozpor zájmů, který jednotlivce od sebe dělí a tím společnost rozlučuje, vyžaduje solidarism křesťanský od jednotlivců také *lásku* vzájemnou, která spravedlnost, základ společnosti, teprve doplňuje a budovu společenskou plní blaživým, hřejivým teplem klidného soužití a vzájemné výpomoci. Výrok sv. Pavla: „Jeden druhého břemena neste a tak naplníte zákon Kristův o lásce k bližnímu“ (List ke Gal. 6, 2.), je druhým požadavkem křesť. solidarismu, jenž nepokládá ctnost křesťanské lásky jen za pouhou ozdobu společenského života, jak to činil liberalismus, nýbrž za podstatnou jeho část, bez níž život v pravdě lidský byl by ve společnosti nemožný i při všech ohledech na přísnou spravedlnost. Spravedlnost jest vždycky individuální, láska však sociální pouto společnosti; spravedlnost společnost rozděluje, láska ji spojuje. Spravedlnost a láska ve společnosti se doplňují, ačkoliv jsou různé ctnosti. Spravedlnost zabraňuje sice lidem, aby si navzájem nepřekáželi, nenabádá jich však ke vzájemné pomoci. Láska vyplňuje mezery, kterých spravedlnost nemůže překlenouti, sbližuje lidi a ulehčuje povinnosti, ukládané spravedlností.

Bez křesťanské lásky, která jest vyvrcholením křesťanské dokonalosti, nelze vybudovati žádné spořádané společnosti. Proto nejúčinnějším předpokladem každé sociální reformy jest oživení křesťanského ducha v národech.

Jenom tehda, když svazek téhož křesťanského citění bude objímati bohaté i chudé, vysoké i nízké, lze zjednati uhlazení ostrých

sociálních protiv a docílití trvalého sociálního smíru. Ježto pak církev katolická jest jediné oprávněnou strážkyní zjeveného náboženství a její svátosti jsou nevyčerpatelným zdrojem všech společenských ctností, zvláště lásky křesťanské, jest prvním příkazem každého v pravdě moudrého státníka, aby církvi zajistil naprostou svobodu a nerušený vliv na výchovu občanů ve škole i ve veřejném životě.

Moderní doba často vyčítá církvi, že nic nečiní ve prospěch utiskovaných tříd pracovních. Zapomíná však, že svoboda církve již po staletí jest poutána okovy, ukovanými pyšným liberalismem a bezohledným socialismem ke škodě celé lidské společnosti. V křesťanském učení spočívají prvky sociální rovnováhy netušeného významu. Láska a oběť, prikazované předpisy evangelia jsou pilíře, které udrží sociální řád v rovnováze.

Solidarism křesťanský usiluje uskutečnit sociální blaho za spolupráce a počínu jednotlivce prostřednictvím stavovsko-družstevních organizací a za pomoci státu moudrou sociální politikou.

K zachování sociální rovnováhy jest nutno udržeti ve společnosti střední stavy společenské. Aby střední stav, jakožto přirozené pojitko mezi vyššími a nižšími vrstvami byl zachován a spravedlivé vyrovnaní zájmů bylo zajištěno, žádá solidarism od moci státní výpomoc, která doplňuje na jedné straně nedostatky hospodářsky slabých a na druhé straně upravuje přesilu silnějších. Odmítajíc socialistické sespolečnění výrobních prostředků, vyžaduje solidarism pospolitost výrobců, zorganizovaných ve stavovských společenstvech, jež jsou přizpůsobeny požadavkům moderní doby, při čemž by svoboda jednotlivce nebyla utlačována a zvléče nenabyla volného pole.

Heslem solidarismu je, aby jedinec plnil povinnosti k celku, ale za to byl také účastníkem společenských práv, čímž by zavládla sociální spravedlnost v každém směru, zjednána by sociální mír místo třídního boje a volná soutěž přestala by býti bezohledným bojem, ale stala by se zdravým a celé společnosti prospěšným měřením sil, v němž tvrdé požadavky spravedlnosti byly by ulehčovány blíže-neckou láskou.

Úkol středostavovské politiky v duchu solidarismu není stejný a stejně obtížný ve třech hlavních odvětvích výdělečných, zemědělství řemesle a obchodu. Nejobtížnějším úkolem jest tam, kde v nynější hospodářské svobodě velkozávod, pracující levněji, potlačuje malé podniky. V zemědělství nehrozí nebezpečí, že střední a malé statky budou pohlcovány velkostatkem z důvodu hospodářského. Za to velkovýroba průmyslová, vládnoucí velkým kapitálem s rozvětvenou dělbou práce, vytlačuje v soutěži malé výrobce z trhu a proletarizuje je. V malovýrobě jest tedy povinností sociální politiky středostavovské, aby slabšího malovýrobce posilovala k zápasu s velkovýrobou. To jest úkolem t. zv. zvelebovací akce, která musí přímo malovýrobu podporovati při nákupu surovin, při úvěru a prodeji výrobků do té doby, dokud se nepodaří malovýrobu prováděti pomocí strojů.

V zemědělství provádí účelnou politiku středostavovskou pozemková reforma, jejíž účelem jest rozmnožit počet zemědělských malých výrobců přidělením velkostatkářské půdy.

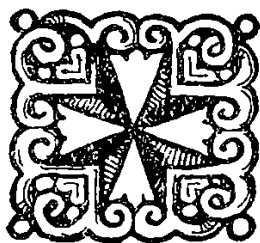
U živností obchodních nehrozí přímo nebezpečí pohlcení jejich obchodními velkozávody, ale proto přece nutno podniky malé podporovati při získání úvěrů a usnadnění přímých nákupů.

Sociální politika křesťanského solidarismu vedle ochrany středních stavů musí pronikavými reformami řešiti otázku dělnickou. Heslem jejím musí býti odproletarisování dělníka, heslo toto značí nejčtetnější stav ve státě zbavití starostí o budoucnost, právo na práci, svobodu přesvědčení a zabezpečiti dělníku stálý příjem (rentu) v každém poměru, v práci, v nemoci, úrazu, nezaměstnanosti i ve stáří. Veliký tento úkol může splniti jenom stát, jehož základy jsou upevněny a jehož vývoj v každém směru jest zabezpečen.

Ke složkám sociální politiky, jimiž možno odproletarisování dělnictva provésti, náleží sociální pojištění, které zahrnuje pojištění pro případ nemoci, úrazu, nezaměstnanosti, stáří i důchody pro pozůstalé.

Druhou složkou jest zákonodárství na ochranu dělníkových práv, pro stanovení spravedlivé mzdy, která stačí i jeho rodině, maximální doby pracovní, minima závodové hygieny, přípustného věku pracovního a délky pracovní doby. Ochrané zákonodárství musí chrániti dělníka před terorem a zabezpečiti mu volnost politického i náboženského přesvědčení, získati mu podíl na čistém zisku i na správě závodu. Tato sociální politika vytvoří z námezdného dělníka spolupodnikatele, jenž nabude zájmu na zdaru podniku a vytvoří z něho člena státní společnosti, jenž nebude týrán obavami o svou budoucnost ani přístupný různým, sociálně revolučním pokusům.

Křesťanský solidarism usiluje o povznesení náboženského ducha a mravnosti jako podkladu sociální spravedlnosti, protože nezapomíná, že otázka sociální není jen otázkou žaludkovou, ale hlavně otázkou mravní. Veškeré pokusy, které se ve všech státech o sociální reformy děly, ztroskotaly, poněvadž nepostřehly základ nemoci společenské, mravní bídu. Jedině křesťanský solidarism, jenž pracuje na nábožensko-mravních zásadách ku mravnímu povznesení jednotlivce má budoucnost ve velikém reformním díle společnosti.

Ludmila Grossmannová-Brodská

BRATR BOŽIDAR

Z Petrohradu do Sergějeva jest příjemný výlet (vlastně bývalo tak před světovou válkou), neboť Sergějevská lávra (klášter) těšila se pověsti nejlepší, jsouc od četných cizinců právem obdivována.

Vystoupí se asi na páté stanici od Petrohradu v Sergějevě a tehdy pohodlnou, jako mlat upravenou širokou silnicí — a to jest zvláštností tam, kde bývaly cesty pověstné pro bezednou svoji blátnivost — jelo se na „koňce“ k rozsáhlé lávře, vypínající se na pravé straně silnice, vedoucí do osady téhož jména.

Hloučky venkovské mládeže ve svých pestře barevných krojích procházely za nedělního půldne všemi cestami, kupíce se kolem molodců hrajících na tahací harmoniky. Tu a tam v dálce na rozsáhlé stepi pestřily se rudě červené nebo světle modré rubašky (košile) výrostků, hlídajících malé koníky tam se popásající.

Před klášteřem pravoslavných mnichů i po obou stranách zděné vysoké brány, vedoucí do prvního velkého nádvoří, byly pěkně upravené chodníky, čehož jinde nebývá. Ale zde, kde se nalézal hřbitov nejvyšší ruské aristokracie spříbuzněné s carským rodem, bylo pozorovat pečlivý, až úzkostlivý pořádek.

Na počátku chodby jest několik obchodů, kde dáčkové prodávají sáčky a různé agnůtky; pěkné bývají zvláště malé ony obrázky, tepané ve zlatém nebo stříbrném plechu. Nejvíce mezi nimi převládají obrázky Matky Boží Kazaňské, svatého Serafína a Alexandra Něvského.

Na druhém nádvoří, na pravě straně proti velkému a půvabnému parku, kde ve spleti hustého stromoví vinou se úpravné pěšinky, stojí kaple zimní a kaple letní. Tato poslední zvláště je pravý klenot stavitelského umění. Nevelká, ale rozkošného stylu, celá sestavená z pestrobarevných, jakoby porculánových čtverců, svítí věžičkami z pozlaceného plechu oslnivou září pod blankytem slunné oblohy. Vedle stojící kaple zimní je temné, spíše ponuré stavení; za nimi se táhne hřbitov s nádhernými pomníky i hrobkami. Při pohledu na obě tato stavení i pětihrotné kříže pravoslavných, i na svéráznou klášterní budovu, dobře lze chápatí onen tajemný mysticismus, jemuž propadá tak mnoho vyznavačů pravoslaví.

V některých hrobkách, činících spíše dojem besídek, obrostlých popínavou zelení, kde na oltářích po starém způsobu pokládán chléb, táhnou se z visutých ampulí květiny, ba i zrcadlo je v jedné hrobce.

Po hřbitově procházejí se vážné postavy mnichů v dlouhém řasnatém rouše, bradatých, s vysokými čepicemi, zpod nichž jim na ramena spadají dlouhé vlasy, u některého zvlněné, patrně umělým způsobem.

Širokou cestou mezi hřbitovem a protějším sadem, kolem obou kaplí, jde se k nízké, ale dlouhé budově klášterní. Ze dveří právě vychází statný štlhlý molodec v obleku dáčka (nižšího duchovního), přepásaný modrou pracovní zástěrou.

Na dřevěném podnosu nese úhledné krajíčky černého chutného chleba a nádobku se solí. Po ruském způsobu takto vítá příchozí. Statný, pěkný molodec je to! Za hovoru pověděl, že jest zdejší bratr Božidar, rozený Černohorec. Neřekl, jaká bouře osudu zavalila jej sem ku slovanským bratřím, ale z jeho řeči vysvitalo, jak touží po příkrých horách své kamenité vlasti a zajisté jen železná nutnost zahнала jej tam, kde poskytnuto mu přístřeší a chléb.

Byl ještě velmi mlád bratr Božidar. Bezelstně se pochlubil, on že také již něco zaslechl o české Praze, nacházející se někde v Austrii.

Obyčej vyžadoval, aby hosté za chléb, skutečně chutný a sytý, odvděčili se dárkem. A bratr Božidar, provázeje příchozí po sadech a v parku, ukazoval jim na velké sudy chlebného kvasu tam umístěné a stále doplňované. Kdokoli a kdykoli mohl se zde občerstviti, ale málokdy se stalo, aby této štědrosti klášterní bývalo zneužito. Pouze zcela potřební chudáci se zde napájeli a sytili chlebem, vyprošovaným v klášteře a opatrovaným z darů bohatších příchozích.

„Po rusku“ rozmlouval bratr Božidar, statečný Černohorec, a i několik vět pronesl ve své mateřské řeči. V klášteře byl spokojen, on, syn národa, slynoucího rekovnou statečností! Bystrý psycholog byl by ale poznal, že mysl mladého mnicha je podobna ptáku vysoko vzlétnuvšímu, který pak s přeraženými křídly sřtil se k zemi. . . Tak bylo před světovou válkou. Jak asi nyní je v Rusku, které pozemskému peklu se podobá? Jak žije se v Sergějevské lávře a jaký osud je údělem bratru Božidaru?

Dominik Pecka

OŠETŘOVATELKA

Nemocní, které ošetřovala Marta Frankova, věru si povzdychli, když ráno zazněl otevřenými okny zpěv kosů z nemocniční zahrady. A ti ovšem, kteří byli v horečce a blouznili, nevěděli, že venku je jaro. Ve výši stálo slunko a bohatě rozlévalo žlutý med svého světla. Kterí neblouznili, kteří unikli už nejhoršímu, věděli snad příliš mnoho. Věděli, že venku kypí a znovu se otvírá sláva života, jarní vůně jdou vzduchem a svěží ráno rozjasňuje všechny tváře. Hleděli k bílým dveřím velikého sálu, na nichž napsána byla číslice 33. Infekční pavilon, světnice č. 33. To byla jejich adresa, ba co dím, jejich ortel. Vyhnanci radosti, hleděli k těm bílým dveřím, jež pojednou staly se vábnými a tajemnými. To proto, že venku zářilo slunko. Byly přehradou dělicí od života. Před nimi — radost a život. Za nimi — umírání a bol.

A někteří nemocní pozdvihovali se na loktech, šinuli tělo maličko vpřed, odkláněli hlavy od tvrdých podušek, jako by velikým blahem bylo jen o píď se přiblížit k bílým, žádoucím dveřím.

Jen vyvolené vejdou a vyjdou. A mnohého polomrtvého přinesou, mrtvého odnesou. A to vše vykonají klidně dva muži — jako denní své dílo. S černé tabulky nad hlavou smažou jméno zemřelého, odnesou rubriky, do nichž třikrát denně zapisovali teplotu těla, desinfektují postel, převlekou, karbolem nasmradí, a druhý den nový psanec života uložen bude na jeho místo s nadějí v srdci, že okřeje, a nové jméno napíše invertární ošetřovatelka na černou tabuli nad hlavou.

A bílé dvěře se otvírají, zavírají, procházejí jimi živí i mrtví, zdraví i choří, lékaři, návštěvníci, sluhové, poklízečky. Jsou to dvěře života i smrti. Jediné spojiště s krásným, slunečným dnem.

Však hle! Ospalá, nedůtklivá morfinistka, jež měla noční službu, odchází už. Nemají rádi nemocní Adély Helmovy.

Z ranní bohoslužby v nemocniční kapli vrací se Marta. Tvář její něžná se zjevuje v bílých dveřích. Jasným hlasem pozdravuje

všecky nemocné, ubohé vězničky, kteří musí zavření býti v tom dusném, etherem páchnoucím žaláři.

Jako by paprsek slunce vstoupil potichu mezi řadu bolestných loží, tak pocítují nemocní příchod své ošetřovatelky. A nyní už s úsměvem prochází mezi postelemi, ptá se všech, jak se vyspali, vyslechne stesky netrpělivých, potěší miloučkým slovem, celý sál naplňuje vůní své přítomnosti. Čela, jež byla svraštěna bolestmi, opět se rozjasňují, a úsměv jak bílý motýl usedá na rtech zkřivených nočním utrpením.

Už nehledí nemocní žádostivě k bílým dveřím. Vždyť den byl k nim milosrdný a poslal jim Martu. Všichni obracejí se k ní, někteří potřebu nějakou předstírají, aby k nim přistoupila a promluvila několik slov, jen několik slov. A Marta se sklání k rozpáleným a potícím se tělům, ke všem laskavá, se všemi trpělivá.

A nemocní, z nichž mnozí ani doma nepoznali tolik pozornosti a lásky, mají dojem, že ztraceného zdraví nabýti mohou dobrým pohledem jejím.

Bylo podivno, že k ní byli upřímnější než k mladému sekundáři, který, ač dobrotiv, nenadělal zbytečných řečí, a neuměl tedy poslouchati jejich malomyslné nářky. Jako děti bývají důvěrnější k matce než k otci, tak i nemocní raději se dotazovali Marty než lékaře, zdali jest jim už lépe, jak dlouho ještě zůstanou v nemocnici, jak brzo se uzdraví. A jejími odpověďmi se také spíše utišovali než neurčitými výroky lékařskými. Zdálo se jim, že ošetřovatelka všecky nemoci lépe zná a nemocným lépe rozumí než lékař, a to proto, že lékař přišel jen dvakrát za den na chvílku, poptal se, podíval, hlavou zakroutil, proklepal, něco nařídil, injekci dal, odešel, ale ona byla s nimi stále, žila s nimi, trpěla s nimi, modlila se s nimi, utišovala je, byla jejich pomocnicí i soutrpítkou. Když trpěli oni, i ona trpěla. Když některý blouznil v noci, ani ona neměla klidu, když umíral, u lůžka bděla a tiše se modlila růženec za jeho duši. Nikdy neviděla jí na tváři omrzení, nikdy neslyšeli z úst jejich slova netrpělivého —

Družka bezesných nocí, dobrá víla a těšitelka předstihovala kouzlem svých úsměvů účinnost léků, jež lékaři předpisovali.

Nemocnému je především třeba trpělivosti a účasti. Trpí mu je opuštěnost. Avšak vědomí, že někdo bere podíl na jeho trápení, je léčivější než všecky byliny. Tělo si pomáhá z choroby samo. Přírozenou silou se vzpírá a vylučuje všelikou škodlivinu. Lékař jen řídí, urychluje boj těla. Duše však nepomáhá si sama. Duše je stulena v kout jak za bouře ptáče a chvěje se úzkostí z budoucích věcí, zdětinštuje se, zcitlivuje se, poplašeně křídélky bije. Je odstrčena od stolu života, tvrdě zatížena balvanem nejistoty. Ta tam je je její bývalá jarost a síla. Jest jako paní opuštěná služebníky, na něž si příliš uvykla, aby si mohla posloužit sama. Opouští ji zrak, mohutnost nejvzácnější a místo obrazu skutečných věcí tančí před vytřeštěným očima přízraky děsivé. Sluch, chuť a hmat, jindy tak hbité a ochotné smysly, spí jako zchromeny. A tělo, jež dříve tak bystře vykonávalo rozkazy duše, bez hnutí leží a bolestmi mstí se

za přísnou kázeň z dob zdraví a síly. Duše se bezmocně chvěje. Kde je dávná síla vůle, kde je podmanivá ráznost, vědomá cíle, úspěchů lačná? Kde je stkvělé panství ducha nad všemi schopnostmi? Kde je mohutný proud života, jenž tryskal tak nádherně do všech cév, buněk a nervů? — Jak dítě nad rozbitou hračkou jest duše nemocného.

A vskutku, cítěním svým se vrací a snižuje k dětské své minulosti, kdy neměla ještě vlády nad tělem svým. Vrací se v doby, kdy matička musila oblékat, čistit a krmit. Tělo chorého tělem je dítěte, které by zhynulo bez cizí pomoci. A duše chorého duší je dítěte, které si po matce volá. Zateskní po měkké ruce, která by pohladila, zateskní po milém, mazlivém slovu, které by potěšilo. Duší je dítě, slabou a křehkou, neumělou, ale též milou, protože s bývalou silou prchly z ní všechny výstřednosti, hrubost a domýšlivost. Duše nemocného je pokorná. A nemohouc na sebe spoléhat, nemohouc opovážlivý odpor klásti je přístupna cíli Ducha Božího a jako v dětství kdysi, s důvěrnou vroucností říká zapomenutý otčenáš a začátek lepšího slibuje Bohu.

Nikdo neodporoval, kdykoliv s vížky klášterního chrámu zazněl páteční zvon připomínající smrt Spasitelovu a Marta sepiavši ruce před obrazem Ukřižovaného prosila nemocné, aby se modlili s ní.

Tiše a zvolna říkali nemocní Věřím, i zubní technik Lahoda, jenž u dveří ležel a první dny úsměšně křivíval ústa. A žid Klein, třeba se nemodlil s nimi — četl právě noviny — posadil se na posteli, odložil noviny a lehl si, až se domodlili.

Před křížem stála Marta a jasným hlasem říkala ještě kratičký pozdrav k svatému kříži, na němž umřel trpitel největší, připodobniv se lidem, by smířil jejich hříchy: poněvadž sám trpěl byv ve všem zkušén, může pomoci těm, kteří jsou zkoušeni.

Obrátila se k nemocným a úsměv se jí rozlil po tváři. Rozpráhla malíčko ruce a pravila rozmilým vězníčkům svým, jak hodní jsou dnes, a jak hezky se s ní modlili.

A oni přitahovali zase pokrývky odtrhnuté, povzdychovali, sténali, a starý sklář Novotný, který už od listopadu tam ležel, rozkašlal se svým suchým, dřevěným kašlem.

Slunko se stáčelo v opačnou stranu a první perůf soumraku zastínila okna na polední straně.

Marta zavřela okno, kudy po celý den vcházel v to sídlo bolesti čistý zahradní vzduch a ohlas mnohonásobný vzdáleného ruchu a života, práce, zápasu, hýření, zpěvu a shonu. Nikdo tam venku, v hlučícím a lomozícím městě nevěděl o malé ošetřovatelce, hrdince péče a soucitu. Nikdo neznal jejího jména, nikdo nemluvil o jejích činech.

Za vysokou zdí nemocniční zahrady jiný byl svět. Tam vonělo pižmo a krásné dámy v pařížských robách šly večer po vlnících se korzech, v horkých, bílým žárem obloukových lamp se jískřících sálech tančili mladí, života žádostiví lidé, smáli se, hedvábnými vějíři ovívali zardělé tváře, sladká hudba hrála a rudé růže vadly na prsou mladých dívek. Povaleči přežvykovali v kavárnách nejnovější

klepy a úsměvem získání kritikové psali do ranních novin nadšené posudky o výkonech divadelních tanečnic.

Ale nikdo nemluvil o vznešeném díle Marty Frankovy, nikdo nepsal o jejím umění velikém, kterým oblažovala jedenáct trpících, opuštěných duší.

Úryvek románu „Matka Boží v Trní“.

Sigismund Bouška

ZNAMENÍ KŘÍŽE

*V srdce svá, v nohy, dlaň pišme to znamení,
na dveře domů, chat, na cesty v kameni,
palme je v čela svá ve svatém plameni!*

*Na zámky žalářů, na sloupy pomníků,
na věže kathedrál, na palác portiku,
na stroje železnic, na přídě parníků.*

*Stavte je na školy, na štity úradů;
na skryše chudoby, na brány pokladů
pište to znamení spásy a příkladu!*

*Ráno s ním vstávejme, lehejme k večeru,
plašme jim pekelnou, odbojnou příšeru,
plašme tím znamením vlažnost i nevěru!*

*Jako dob minulých nadšení křižáci
silme jim paže své k boji i ku práci,
Kristovi sluhové, bratři a vojáci!*

*Deptá-li světa pych kříž svatý do bláta,
a cesta ku nebi hříchy je zaváta,
označme kříži, kde stezka je přesvatá.*

*Burcujme křížem tím svědomí světáků,
nastavme tisíce svatých těch odznaků
široko daleko od země k oblaku!*

Z knihy „Pietas“.

P. Ludvík Bláha, ř. Praem., ředitel Charity arcid. olomoucké

NAŠE CHARITA

Charita¹⁾ znamená: milosrdenská, účinná láska k bližnímu.

Svět a lidstvo před Kristem neznalo charity, neznalo pravé lásky, která dovede snížiti se k ubohým, chudým a trpícím, která dovede milovat a pomáhat opuštěným a odstrčeným. To, co pohané nazývali „láskou“, byla smyslnost, neznající sebezapření ve smyslu pro oběť. I mužové vysokého vzdělání, jako na př. Římané Cícero, Plautus, Virgilius, neznali soucitu s chudým a trpícím spolu-bratrem.

„Nikdo nezná soucitu leda hlupák a ztřeštěnec,“ praví na př. Cícero. Otroctví pohanské jest hrůzným toho dokladem. Pravou, nezištnou lásku k bližnímu, hlavně k trpícímu a strádajícímu, přinesl na svět Ježíš Kristus, Na největším přikázání, daném kdy lidem, založil svoje Božské učení, na přikázání lásky:

„Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého, z celé duše své, ze vši mysli své, ze vši síly své, a bližního svého, jako sebe samého.“ (Luk. 10, 27.) Celé učení Jeho září touto láskou. Kolikrát Kristus napomínal k lásce! Jak vychovával apoštoly a lidstvo k účinné, bratrské, milosrdné lásce!

Celý život Ježíše Krista jest vlastně jedna jediná „Charitas“ — účinná láska k lidem. Drahocenný pak odkaz Jeho — kniha knih, evangelium, jest prozářena na každé stránce hlubokou, vřelou láskou. Epístoly sv. apoštolů, spisy prvních Otců církevních, celý duch prvního křesťanství jest veliký hymnus na lásku — „Láska Kristova nutí nás“ (2. Kor. 5, 14), „Láska nikdy nepřestává“ (1. Kor. 13, 8) — tato slova sv. Pavla, ztělesněná ve skutky, ve veliké, nadšené skutky milosrdenské lásky a soucitu, vinou se jako zlatá nit i ostatními stoletími působení církve sv. římsko-katolické mezi lidstvem.

Nebylo jediného oboru t. zv. „sociální péče“, jak pomoc bližnímu moderním, laickým jménem se nazývá, kde by církev sv. nebyla přinesla první myšlenku a šlechetné nadšení, kde by nebyla podala první ruky pomocné!

¹⁾ Slovo lat. Charitas — caritas = láska.

Dějiny církve sv. římsko-katolické jsou protkány jako velikými zlatými květy touto láskou milosrdenskou, která byla, jest a zůstane její největší chloubou, její nejúčinnější obhajobou, její nejkrásnější, evangeliu a srdci Ježíšovu nejbližší činností mezi lidstvem!

Psátí dějiny charity, načrtnouti aspoň v hlavních rysech obraz této blahodárné činnosti milosrdenské, jest téměř nemožno. Kolik knih by se tu muselo popsat, a kolik by ještě zůstalo nenapsáno! Nejkrásnější snad věci v největší míře jsou a zůstanou utajeny v knize dějin věčného života, kterou píše sám Bůh, a kterou teprve při posledním soudu před očima našima otevře.

Podávám-li tuto několik málo ukázek z těchto krásných dějin lásky a soucitu, zdá se mi, že jsem slabou rukou zachytil několik kapek z nesmírného oceánu požehnání, který se valí lidstvem již po devatenáct set let, a který se jmenuje „katolická charita“.

* * *

Péče církve sv. o hluchoněmé datuje se do nejstarších dob církve svaté. Jména: kněz John Beverley²⁾, který již v VI. stol. po Kristu psal o výchově hluchoněmých (dilo „Lonquella per digitos“, to jest „mluva prsty“), Pedro de Ponce a jiní mniši řádu sv. Benedikta, kteří vychovávali hluchoněmé, Jan Bonnet, a hlavně veliký lidumil, francouzský kněz Charles Michal François Abbé de l'Epée³⁾, který položil základy k celé dnešní moderní, ústavní výchově hluchoněmých, jsou toho důkazem.

U nás v Československu byl prvním vychovatelem hluchoněmých kněz Jan Berger, který se stal r. 1786 ředitelem prvního ústavu pro výchování hluchoněmých v Praze. On i jeho nástupce, kněz Václav Frost (1814—1865), pocházející z chudičké venkovské rodiny, byli pravými otci ubohých hluchoněmých, které vyhledávali, pečovali o jejich blaho tělesné i duševní a byli s nimi ve stálém spojení. Také následující ředitelé tohoto nejstaršího ústavu pro výchování dětí hluchoněmých („Pražský ústav pro výchovu dětí hluchoněmých na Smíchově“) byli horliví katoličtí kněží: P. Kořátko a prelát Karel Kmoch, nadšený svatou láskou a obětavostí pro tyto ubožáky. Nyní řídí ústav tento slovuťný odborník, kněz P. Antonín Vetešík. Ústav má překrásnou budovu na Smíchově v Praze⁴⁾ s velikou zahradou a hřištěm, koupelny, moderně zařízenou školu, krásné sbírky přírodopisné a přírodopisné, modely ku kreslení, množství pomůcek k názornému vyučování atd., a pěstuje také úspěšnou výchovu mravní, vědeckou i estetickou. V ústavě vyučují dovední mistři též řemeslům truhlářství, kloboučnictví, knihařství, košíkářství, krejčovství, pro děvčata vaření, šití šatů a prádla, vyšívání atd.). Ústav tento, zařízený pro 130 chovanců, vychoval od svého založení již na 2400 hluchoněmých dětí k samostatnému životnímu povolání. Jiné ústavy v Čechách jsou všechny (až na dva, první zal. r. 1916 v Kateřinské ul.

²⁾ Čti: Džón Bivrlé.

³⁾ Čti: Šarl Mišel Fransua abé delepé. Žil v Paříži 1712-1789.

⁴⁾ Budova ta byla surově zabrána statist. úřadem, děti téměř vyhozeny na ulici, jsou dnes v Dejvicích u Prahy.

v Praze, druhý v Dol. Lukavici, zal. r. 1922), zřízeny a vydržovány církví řím.-katol. Jsou to „diecesní ústavy pro výchovu dětí hluchoněmých“: a) v Čes. Budějovicích, zal. šlechtným lidumilem, vlastencem-biskupem Janem Valeriánem Jirsíkem r. 1871. Ústav tento vychoval od svého založení na 1150 hluchoněmých dítek, počet chovanců roční 112. b) V Hradci Králové („Rudolfinum“) založ. r. 1881 od biskupa Dra Josefa Jana Haisa z lásky a soucítu k hluchoněmým dětem bez rozdílu nábož. vyznání a národnosti (jako všechny ústavy církevní). Počet chovanců ročně 80-90. c) V Litoměřicích, zal. r. 1858 od biskupa Augustina Bartoloměje Hille. Vychoval přes 1300 hluchoněmých dětí, počet chovanců (chlapců i děvčat) ročně jest 55—60. Chovanci, kteří ústavy absolvovali a odešli samostatně se živiti do světa, udržují i nadále s ústavu spojení, nalézajíce v nich druhý domov a v ředitelích-kněžích druhé otce, plné lásky a pomoci. Na Moravě jsou ústavy pro hluchoněmé všechny zemské a na Slovensku státní.

Péče o slepce — o tyto ubohé, žijící ve věčné noci a ve věčné tmě — spočívala rovněž od nejstarších dob v rukou katol. církve. Svatý Ludvík, král francouzský, založil již r. 1260 první špitál pro slepce (hlavně vojíny osleplé ve válkách křížáckých) v Paříži. U nás byl prvním „Ústav pro výchování a léčení chudých slepých dětí na oči chorých na Hradčanech“, zal. r. 1808. Trvá dodnes, spravován milosrdnými sestrami kongregace sv. Karla Boromejského (z mateřince pražského), které s láskou, vytrvalostí a bezpříkladnou trpělivostí ošetřují a vychovávají ubohé slepé děti bez rozdílu náboženství a národnosti. I tam jest trojtřídní ústavní škola, která vychovává slepé děti od 6 do 18 let. Děti ty se tam naučí čtení, psaní, počtům, země- a dějepisu, přírodopisu, řečem, praktickým pracem v domácnosti, řemeslům (košíkářství, kartáčníctví, pletení koberec, vyšívání, krajkářství, pletení punčoch a prádla, výroba předmětů galanterních ze skla, korálků, dřeva atd., ladění pian atd., a hudbě. Ústav vychoval znamenité hudební virtuosity a hudební skladatele (Stanislav Suda, Karel Emanuel Macan, Oldřich Nepomucký, Alois Perman a j.) a hudebníky (21 chovanců se dnes živí hudbou). Slepce čtou a počítají — prsty, hmatem. Ohmatávají s podivuhodnou rychlostí a zručností vypíchané písmo („Kleinovo“ nebo „Braille-ovo“) i cifry, učí se zeměpisu na vypouklých mapách, přírodopisu na vycpaných živočiších nebo modelech, atd. Ústav vychoval přes 1000 chovanců. Počet chovanců 60—80. Druhým katol. ústavem pro nevidomé jest „Útulna slepých dívek na Kampě“ v Praze, jejíž zakladatelem jest šlechtný kněz Ludvík Seyvalter (r. 1908). Milosrdné sestry kongregace Františkánek (mateřinec v Chrudimi) ošetřují tam a vychovávají ubohá slepá děvčata od nejútlejšího věku až do pozdního stáří, neduživé, ubohé bytostí, stížené kromě slepoty ještě jinými, různými nezhojitelnými chorobami, na př. padoucníci, raněné mrtvicí, rozžrané krticemi a lupusem, zmrzačené, nedoslýchavé, slabomyslné atd. Na Moravě jest ústav zemský.

Mezi přední dobrodince slepců, kteří si získali velikých zásluh o rozkvět otázky výchovy a ústavů pro tyto nešťastné, nutno počít-

tati rodinu Klaarů a J. M. vdp. opata strahovského, senátora Meth. Zavorala.

Péče o slabomyslné (blbé, idioty), tyto nejnešťastnější z nešťastných, objevuje se opět v prvních počátcích i celém rozkvětu v rukou katol. církve. Osud těchto ubožáků se slabým rozumem, opuštěných, ostrčených, často ve špině a nečistotě hynoucích, vyhozených mnohdy do koutku stáje nebo na ulici, posmívaných a snad i týraných, byl by děsný, kdyby tu nebylo církevních katol. ústavů, které je vychovávají v řádné, poctivé se živící lidi.

Péči o slabomyslné v naší vlasti zahájil šlechtitý lékař a vychovatel MUDr. Karel Amerling se svou vzácnou, ušlechtilou ženou Františkou Svatavou. Jejich přičiněním založen byl v Praze r. 1866 kroužek katolických dam, zvaný „Spolek sv. Anny“, který si vzal za úkol financovati a mravně podporovati péči o slabomyslné děti v Čechách. Roku 1871 byl otevřen první ústav pro tyto nejnešťastnější z nešťastných v Kateřinské třídě v Praze, který později se přestěhoval do t. zv. Sternberského paláce na Hradčanech. Tento ústav rozvíjel brzo za vedení nadšeného Dra Amerlinga a jeho vřele zbožné ženy svou činností, a činí tak podnes, veden jsa slovutným odborníkem Doc. Drem Karlem Herfortem. Velikou zásluhu o zvelebení a udržování ústavu mají i milosrdné sestry (dříve „Sv. Kříže“, nyní „Školské sestry sv. Františka kongregace Neposkvrněného početí“), které, odborně jsouce vzdělány, vychovávají, vyučují a starají se v každém směru o chovance a chovanky slabomyslné. Škola ústavní jest trojtřídní a vyučuje se v ní čtení, psaní, počtům, náboženství, země- a dějepisu atd. dopoledne, odpoledne pak řemeslům v dílnách košíkářských, obuvnických (zvl. papuče), čalounických, natěračských atd. Ústav, který byl až do roku 1920 ve Sternberském paláci v Praze, jest nyní v Budenicích u Zlonic, a přijímá ročně asi 80 chovanců. Co to znamená, dovede posouditi jen ten, kdo aspoň jednou vyučování slabomyslných viděl. Jak jest obtížné! Nejjednodušší poznatky, které si normální děti již do školy přinášejí, musí se tam pracnou námahou chovancům vštěpovati. Mnohé neumí ani regulovati tělesné potřeby (dětí t. zv. nečisté) — tu jest práce vychovavací přímo úmorná! Co tu třeba trpělivosti a houževnatého, vytrvalého vpravování slabomyslným dětem, než se naučí obléci si kabát, obout botky, umýti se, jíti na stranu, vyhnouti se předmětům v cestě stojícím, jíti po schodech, pozdraviti atd. Zaplakali byste bolestí nad nimi, ale radostně byste zase zaslzeli, kdybyste je viděli po několika letech opouštětí ústav a skoro byste ani nevěřili, že jsou to titíž chovanci . . . Ústav tento vychoval od svého založení přes 1800 dítek. Jest to cifra zajisté úctyhodná!

Na Moravě jsou všechny ústavy pro výchovu dětí slabomyslných rovněž církevní. Jsou to ústavy ctih. sester Dominikánek v Brně (Veveří, 27), a ve Střelcích u Brna, zřízené snahou S. Cecilie Nešvadbové, která je dodnes jejich ředitelkou. V obou ústavech jest 110—130 chovanců ročně. Sestry Dominikánky mají též ústav slabomyslných v Klimkovicích ve Slezsku.

„Mariánské sestry“ mají ústav pro výchovu dětí slabomyslných v Opavě (60 chovanců těžké idiotie).

„Sestry sv. Františka z kongregace Neposkvrněného Početí“ mají 2 ústavy tohoto druhu: ve Šternberku se 40 chovanci, a ve Fryštáku asi s 35 chovanci.

Péče o děti slabomyslné v českoslov. republice jest chloubou katolické církve — obstarává ji v ústavech samojediná.

Péči o mrzáčky a nezhojitelně nemocné řešila církev sv. katolická rovněž první v naší vlasti a dodnes jest na prvním místě.

Z ústavů dlužno jmenovati:

a) „Růžencovou výrobu“ v Praze v Konviktské ulici čís. 296, domov to pro těžce zmrzačené dívky, založený horlivou, zbožnou katoličkou, paní Malvinou Helversenovou r. 1888. Děvčata mají tam byt, celé zaopatření, lékařskou pomoc a zaměstnání: výrobu růženců, církevních rouch, vyšívání a j. ruční práce. Dojemný jest pohled na tyto nešťastné bytosti, které trpí nejrůznějším zmrzačením tělesným: chybí některým ruka, jiným noha, některé jsou zchromlé docela, jiné nevyvinuté, těžkou křivicí stížené, hrbaté, atd.

b) „Vincentinum“ v Břevnově u Prahy — „dům milosrdenství“ v nejvlastnějším toho slova smyslu, zřízený pro nejchudší a nejopuštěnější nezhojitelně nemocné. Ústav jest vydržován „Spolkem sv. Vincence“ a působí od r. 1889. Chovanců, z nichž většina jest doživotně připoutána na lůžko, má ústav 180. O ústav mají veliké zásluhy p. Josef Nostitz, velkostatkář a p. J. Šindler, vrchní rada hypoteční banky v Praze. Chovanců — ve stáří od 1 do 90 let — bylo už v ústavě od založení na 700. Správu vedou Milosrdné sestry-Boromejky.

c) Ústav sv. Josefa v Zašové na Moravě, založený původně ve Vítkovicích r. 1898 katechetou P. Janem Stavělem, který poslední dobou změnil se v dívčí sirotčinec se soukromou školou, rokem 1923 však započne opět vychovávat zmrzačená děvčata.

d) „Útulek Sv. Ludmily, ústav pro ošetření, léčení a výchovu dětí-mrzáček v Tršicích na Mor.“, založený a vydržovaný „Svazem čs. Charity“ v Olomouci, zřizuje se pro čtyřicet zmrzačených hochů nejtěžších případů zmrzačení a opuštěností v útulném, klimaticky velmi příjemně položeném zámečku v Tršicích. Ošetřování i výchova (soukromá škola a rukodílny zmrzačených dětí) svěřeny Sestrám Praemonstrátkám.

Péči o epileptiky (stížené padoucníci) obstarává pražský ústav „Valentinum“ (Praha VII., ředitel kněz P. J. Ptáček), na Moravě pak Sestry Františkánky v Litovli (oddělení pro děvčata a ženy) a Milosrdní Bratři ve Vizovicích (oddělení pro hochy a muže).

Péče o sirotky a mládež mravně ohroženou byla od nejstarších dob prvním úkolem církve svaté. Jména světců: sv. Josef Kalasánský, sv. Vincenc, blah. Jan de la Salle, sv. Karel Boromejský, blah. Don Bosko, atd., kteří celý život zasvětili opuštěné mládeži, jsou důkazem, jak církev vždy prakticky prováděla heslo: „Vše pro dítě“. Tak zvané nalezince, jesle, opatrovny, útulny, sirotčince, atd. jsou církevního původu. Vyjmenovati všechny ústavy (nalezince, jesle,

opatrovny, útulny, sirotčince atd.) v naší milé vlasti československé jest věcí téměř nemožnou! Stačí jen skutečnost, že jediná taková arcidiecese olomoucká má 31 sirotčinců, 34 dětské opatrovny, soukromých katol. škol pro výchovu chudých dětí 32, kteréžto všechny jsou obstarávány jak ve správě, tak v ošetrování, vyučování, atd. katol. řeholními sestrami. Ostatní diecese v Československu (pražská, král. hradecká, budějovická, litoměřická, brněnská, nitranská, košická, prešovská, trnavská, spišská, báňsko-bystřická, rožnavská, užhorodská) nebudou jistě vykazovati v této veledůležité péči o mládež osířelou a opuštěnou čísla menší! Jak velikou hřivnou přispívá tu církev katolická k národnímu našemu rozkvětu tím, že tolik dětí vychovává k řádnému, poctivému životnímu povolání, vytrhnuvši je ve většině případů z poměrů nejsmutnějších, zachránivši je před mravní i hmotnou zkázou!

Péči o nemocné obstarávají ve většině našich nemocnic Milosrdné sestry-řeholnice katolické. Dnem i nocí bdí u lůžek nemocných všech náboženských vyznání i všech národností, plny obětavosti a sebezapření. V olomoucké arcidiecesi obstarávají tuto těžkou službu u nemocných Milosrdné sestry ve 22 nemocnicích. Kolik z nich stalo se již obětí svého povolání nákazou, vyčerpáním sil a pod. Svět — luza — má pro ně, anděly lásky a milosrdenství, často jen posměch a nadávky. A přece jsou — to doznávají i naši protivníci — personálem nejspolehlivějším, nejhorlivějším, nejsvědomitějším a což nemálo padá na váhu, nejlacinějším!

O chudinu a opuštěné starce a stařeny starají se naše spolky „Sv. Vincence“, „Sv. Alžběty“, „Sv. Ludmily“ a jiné dobroč. spolky katolické, mírnice bídu trpících bratří a sester chudých, opuštěných, účinnou pomocí.

V chorobincích a chudobincích, které jsou rozsety ve velkém počtu po naší milé vlasti, starají se většinou o tyto chudé ubožáky opět katol. řeholní sestry a katol. kněží. V olomoucké arcidiecesi jest takovýchto chorobinců a chudobinců, v nichž mírní bídu chudiny řeholní sestry a kněží, 47.

I o cestující, hlavně cestující dívky, stará se církev katol., aby nepropadly zkáze mravní, nebo nebyly vykořistěny od nesvědomitých lidí. Činí tak „nádražní misí“. Šlechtné katol. paní a dívky stojí v době příjezdu vlaků do velkých měst s odznakem „nádr. missie“ na nádražích a ujímají se dívek neznalých velkoměsta a jeho poměrů, berou je v ochranu u úřadů a opatřují jim bezplatně vhodné zaměstnání a slušný byt i stravu. Tisíce děvčat tak bylo zachráněno před mravním bahnem velkoměst a před vykořistěním.

O mravní ozdravění rodin na základě řádného křesťanského manželství stará se spolek „Dílo sv. Františka Regis“.

I k hrobu jde láska křesťanská: chudým zemřelým obstarávají důstojný křesťanský pohřeb (rakev, hrob, pohřební obřady atd.) naše katol. „Spolky sv. Josefa z Arimathie“.

Naši katolíci nezapomínají ani na t. zv. „polévkové ústavy“ ke stravování chudé školní mládeže, na prázdninovou péči o děti velkoměstské, na lidové laciné kuchyně, atd. atd. — Bylo by tu třeba

celé veliké knihy, aby se vyličila všechna upřímná, nezištná, milosrdenská láska církve sv. k trpícím lidstvu.

Láska tato nezná rozdílů stavu, povolání, vzdělání, náboženského vyznání, národnosti: Láska účinná — „Charitas“ — pomáhá všem trpícím dle možností, ve všech vidí bratry a sestry, ba Ježíše Krista samého, který řekl: „Amen, amen, pravím vám, cokoliv jste učinili jednomu z bratří mých nejmenších, mně jste učinili!“ (Mat. 25, 40.)

Poslední dobou organizuje se tato krásná, ušlechtilá činnost milosrdenská v ústředích, t. zv. „Svazích charity“. Tyto „Svazy“ dosud mají arcidiecese pražská a olomoucká a diecese brněnská. Snahy dosavadních těchto tří velikých ústředí nesou se za tím cílem, aby charita i všech ostatních našich diecesích byla zorganizována — jenom tak možno dnes docílit opravdu velkolepých výsledků na tomto překrásném poli lásky a soucitu.

Končím svůj článek o charitě (zdaleka jsem nevyčerpal ani v hlavních rysech význam katol. církve v této příčině pro vlast a lidstvo vůbec!) prosbou, abyste všichni vy, kteří jej čtete, pocítili také v srdci touhu a ve svědomí povinnost, účastnit se této nejkrásnější, srdci Kristovu nejbližší práce k ulevění bídy bratří a sester trpících, všech bez rozdílu, práce na poli charity!

Pěstujte lásku účinnou ve svém okolí, pomáhejte všem trpícím radou i skutkem!

„Příkázání nová dávám vám, abyste se milovali vespolek, jako já jsem miloval vás! Podle toho poznají všichni, že jste mými učedníky, budete-li mít lásku jedni k druhým“, volá Ježíš Kristus. (Jan, 13, 34, 35.)

„Toto příkázání máme od Boha, aby ten, kdo miluje Boha, miloval i bratra svého“. (I. Jan, 4, 21.)

„Láska bratrská zůstávej mezi vámi!“ (Žid. 13, 1.)

Dr. Jaroslav Řehulka

„S PÁNEM BOHEM, DVEŘI MOJE . . .“

Zle se kabonilo nad Záhořím nebe. Šedivé, ucourané mraky líně se ploužily od Helfštýna směrem k Soběchlebům a pláč měly stále na krajíčku. Co chvíli jak stará babka uronily „cicórky slz“. Pole černá a zasmušilá byla přioděna v špinavý, v cáry rozedraný rubáš sněhový, který mizel, pozvolna se proměňujíc v zakalenou s blátem smíšenou vodou, v brázdách. Byl konec masopustu. — Ráno.

Nálada přímo příšerná, při níž by se člověk na venkově takřka ukousal. Venku sychravo, před domy, na dvorcích i na cestách plno studícího, řídkého bláta, v němž vytištěny tu a tam nožky drůbeže. Ani zásvitu sluníčka, ani kousek modrého nebe, jen kalná, olověná děsivá obloha . . . Od Hostýna duje vlhký, studený větrík, který mocně hýbe černými jak uhel haluzemi zparchantělých trnek. Uprostřed dědiny kostel, ošlehaný zimními víchřicemi a lijáky, baňatou svou věží prosí nebe o smilování . . . Než to co chvíle vydá další hojnou vláhu . . .

Jedna z chaloupek, zdá se, jakoby z té nepohody si ničeho nedělala. Vesele svítí dvě malá okénka, obrácená na náves a z komína se valí sice poněkud těžce, ale přece rozšafně a nonchalantně bílý dým, smíšený s vůní čerstvě pečených koláčů. Vůně ta vábí nějak účinně drobtinu, která zvědavě přechází kolem chaloupky, nakukuje do oken i odchýlených vrátek, vchází i do dvorka, na němž se mihne tu a tam barevná skvrna ženské postavy, nesoucí kouřící se škopíček, hrnec či mísu. V chaloupce je živo, veselo. Bude tam svatební hostina. Za nedlouho z ní vyjde svatební průvod do kostela k oddávkám. Za malou hodinku si přijde „nastrójený“ ženich s „družbó“ pro Anýžku, nevěstu.

A proto tolik spěchu a tolik kvapu v chaloupce. Dvířka, vedoucí na dvůr, co chvíli vrznou. Na „náspe“, která těsně souvisí s hlubokou jámou, plno kalné močůvky a dešťové vody, na níž se tvoří bubliny, panuje stále přecházení.

Uvnitř pak v chaloupce stojí se u „kostnu“, na němž je plno sošek, křížků a vás se strakatými růžemi nevěsta a obléká „spodnice“, šustící a na tvrdo vyžehlené. Už je má na sobě tři, a ještě bude oblékat další, a jak je na sebe přehazuje, tak vzlyká a po červených, hezkých líčkách valí se potoky slz. Jde z domu, beruška, od maminky, tož plakat se jí chce — a kdyby i nechtělo — nevěsta plakat musí, aby „lidí neřekli“. Ve velké světnici, z níž veškerý nábytek byl na komoru vystěhován, jsou prostřeny ubrusem dvě dlouhé tabule, kolem nich nastavěny „lavky“ i „legátky“. Na stolech plné misky vonícího pečiva, prázdné „divnými a jinačíma“ ornamenty zdobené talíře, u nichž leží nože, vidličky i „užičky“, ovšem každá jiné sorty a jiného braku. Kamna černá, kachlová, dýchají příjemné teplo do „jizby“, která začíná se plnit hosty.

Tetky vystrojené v černých, svátečních šatech, strýci i děti vymydlení usedají ke „guláši“, jenž na talířích se červená a z nějž vychází ostrá, papriková vůně.

„No, nedýte se teda pobízeť, lidičky, jezte a píte, abyste se posilnili“, pobízí hospodář, strýc Hošák.

Tetky a strýci se ovšem upejpají, dají se dlouho nutit, pak zápolí těžce s nožem a vidličkou, a konečně po marných pokusech použijí spásné „užičky“. V kuchyni je kvap a hon. Babka Podepřelka komanduje a kuchařkám perlí se chvatem pot na čele.

Světnice se stále víc a více plní. Vidět, že „družbi“ konají svou povinnost, a že nezůstalo bezvýsledným jejich: „Nechali Vás pan ženich a paní nevěsta pěkně pozdravovat a prosit, abyste se za ně nestyděli a je do chrámu páně doprovodili. A stréček Vám zkazují, že máte před zdáváním přijít k nim trochu posnít“. — Ve světnici je už hlučno, strýcům už se po guláši i víně hladce „olazírovany“ huby svítí, tetkám a dětem se rozvázaly po čaji, kávě a koláčích jazyky. Jen „dróžky“ v koutě nechtějí ničeho jíst, je jich haňba, a „zamotané“ do vlnáčků čekají na „družby“, aby jim mohly připínat „vonice“. Nevěsta je už „nastrójená jak bříza“ v šedých, poctivě ušitých šatech, které „mosijó vydržet až do hrobu“, ve vlasech majíc zapletený zelený „dělaný“ věneček s bílými voskovými bobulkami. A stále tiše slzí.

„Přední drožka“ ji obskakuje, špendlí, popravuje a pak na upracované, červené ruce venkovského děvčete navléká bílé nitěné rukavice. Sama je v růžových, kvítkovaných šatech s vysokým límečkem a vlasy má upraveny a ozdobeny právě tak jako nevěsta.

Neméně hlučno je na síni, mohutné prostoře, z níž vedou několikéré dveře do světnic, kuchyně, komory horní i dolní a do sklepa. Tam muzikanti rozbili svůj stánek a u malého stolku v koutě, „aby nezavazeli“, se posilňují na velikou túru. A tou také svatba na Záhoří pro muzikanta je. Začne v úterý ráno a trvá až do pátku, a chudák, který má „inštrument fókaci“, pomalu že při takové štrapaci o „plóca“ nepřijde.

Musí se hrát od rána do rána, a ubohý muzikant, nemít toho božího truňku (však jsou ho také úžasná kvanta, která spotřebuje!), tož by jistě padl. Anýžce Hošákové bude při „svajbě“ hrát „chvalně

známá" kapela lhotská pod vedením kapelníka strýce France Komrčucha, který jí přezděl pyšně „moja harmónija“.

Však právě před chvílí strýc Komrčuch, proslulý „kapelmajstr“ přišel, boty o náspu oklepal, o hadru utřel a křesťansky pozdraviv vstoupil mezi své podřízené. Nesl si svůj milý instrument, klarinet, zabalený v červeném kapesním šátku pod paždí, rozložený na tři díly. „Munčtyk“ od něj byl uschovaný v kapse. —

Předně dobře pojedl, popíl, červeným šátkem hubu utřel a pak uděloval pokyny. Noty ne, neboť strýc Komrčuch měl už tak „sehranó harmóniju“, že už nemusila hrát „z lista“.

Však taky už byl nejvyšší čas, už bylo třeba intervence strýcovy a jeho „kompaňónů“. Nastával „odpros“.

Přišel právě po náspě ženich s „předním družbó“. Též ostatní mládenci se přihrnuli. Přední „dróžka“ si vzala ihned do práce svého „družbu“, ostatní pak družičky vrhly se na mládence a připínaly „voničky“. Dvě se o jednoho zvláště švarného hochu „poglmaly“. —

Ženich zatím políbil ruku nevěstiným rodičům, a stoupl si nemluvě a bez úsměvu vedle nevěsty.

Nastala vážná chvíle. Nevěsta se bude loučit a musí se rodičů „odprášit“. Bude pláč a nařikání. Proto strýc Komrčuch ladil v síni se svými druhy instrumenty do „mol“.

Svatebčané se rozestoupili, nechavše uprostřed „jizby“ místo prázdné, na něž ihned babka Podepřelka postavila dva „legáty“. Před ně prostřela turecký, červený šátek. K jednomu „legátu“ postavila hrníček se svěcenou vodou.

Mezi houfem protlačil se otec nevěstin s přísnou tváří a sedl jako bůh pomsty na jednu židli, vedle pak usedla matka ve svátečních šatech, ustaraná a svatebními přípravami unavená.

Na turecký šátek klekla si tváří proti rodičům nevěsta, ohrnuvši si šedé svatební šaty, pod nimiž se zabělaly a zašustěly naškrobené „spodnice“. — Vedle klekl si zase rozpačitý ženich.

Za ně stoupl si družba a začal: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus! Milí přáteli a hostí! Nepřišli sme se sem leda najest a napít, my sme přišli udělat taky česť tem mladým novomanželom. Je vám všem povědomy, že tato počestná nevěsta chce svůj panenský stav proměnit a ve stav svatyho manželství vstópít. Nedělá to ona ze svý vule, ale že je to Boží prikázani, od Boha prvnim rodičom založeny. Na to podle křesťanskyho zvyku všecko je vykonany, je třikrát v našem chrámu Páně ohlášená a žádná příčina od strany rodiču ani od strany duchovni není. Tak, milá nevěsto, se odprosíš. Poněvác ty nemožeš pro veliký pláč a žel, že mosíš svoje panenství ztratit, tak . . .“

A nyní se „družba“ rozkročil, obrátil se k otevřeným dveřím o síně, kde už bylo vidět strýce Komrčucha v čele v polokruhu jeho rozestavené „harmónije“. Strýc držel klarinet v napřažené ruce a čekal jen na znamení. Muzikanti drželi už své instrumenty u huby.

A ticho bylo, jak když mák seje. Jen nevěsta tiše vzlykala a ženich se pohnul, poněvadž jej od nezvyklého klečení bolela kolena. Svatebníci ani nedutali, očekávající věcí příštích.

Přední družba si odkašlal a spustil: „Tak nevěsto, říké po mně! Prosim vás poněprv, tatínku a mamínko . . .

Nevěsta říká po něm, vzlykajíc: „Pro- prosim vás poněprv, tatínku a mamínko . . .“

„— pro Boha, pro všechny svaty, esli sem vám hdy v čem ubléžila . . .“

Nevěsta opakuje, vypuknuvši v pláč.

„— neb vás v něčem rozhněvala, abyste mí z lásky odpustili.“

Nevěsta úplně nesrozumitelně říká za nim, bolestně si nařikajíc a utírajíc „šnuptychlem“ slzy. Ženich je z toho celý popletený.

Než ani perutná řeč, ani pláč nevěstin nepohnul tvrdého otce k odpuštění. Sedí podoben kamennému egyptskému kolosu, ani sval se mu na tváři nepohne . . . Matce však vyhrkly do očí slzy.

Strýc Komrčuch v síni odkašlal a rychle, aby to žádný neviděl, chytil poblíž stojící „tuplák“ s pívem a udělal z něj dva „pořádný kravsky hlty“.

Družba po druhé se pouštěl do „odprosu“. Znova opakoval prosbu, kterou nevěsta s hlasitým nářkem po něm zopakovala, ruce držíc vztažené směrem k otci a majíc je bolem křečovitě zkroucené.

Otec však opětně jak solný sloup, jak socha kamenná zarputile mlčí, oči upřené k zemi. Matka však už má pláčem „hubu napříky“ a štkání ji tak popadlo, že celá i s legátem sebou háže.

Družba, vida nezbytí, pustil se do „srdce drápajícího odprosu“ po třetí. Mluví však sám. Nevěsta, již se kolena „třepó“, „šópá“ k tatíčkoví a maměnce, nohy jím objímá a celý její „odpros“, který má po „družbovi“ opakovati, vyznívá v bolestné „hů-ů-ů“.

Jak družba domluvil, už otec neodolal. Také už slza mu vyjela z oka, zafal pysky a bolestně se poohlédl po svatebčanech, mezi nimiž ženy, „dróžky“ i děcka, mající prst v hubě a držící se mámi-ných sukní, také už „natahovaly moldánky“.

Odkašlal si a požehnav nevěstu třesoucí rukou na čele křížem, spustil: „Tož, já ti, Anešo, odpóšcim ménem svým i mamínčiným a provázé tě Pán Bůh do tý svátosti a požehný ti ve jménu Otce i Syna i Ducha svatýho. Amen.“ Vzlykající mamínka požehnala takéž svoji dcerku, pokropila svěcenou vodou a ku svým prsoum ji přivinula.

Tento tklivý moment dovršil strýc Komrčuch. Na pokyn družbův zamával klarinetem ve vzduchu („jedna, dvě, tři“), nasadil je k ústům a už linula se prostorami ječivá, molová melodie záhorské „pěsničky“:

S Pánem Bohem, dveří moje,
co chodily nohy moje!
S Pánem Bohem, dveřičky,
co chodily nožičky.

Nevěsta povstala, políbila i s ženichem rodičům ruce a svatebčané se chystali k odchodu. Dveře ode dvorka se otevřely a strýc Komrčuch po zpátku k nim couval, za ním pak šourala se celá kapela, stále hrajíc. Musila totiž dle starého zvyku a starých prano-styk melodií třikrát přehrát, a vždy několik kroků se vzdálit, aby

naznačila symbolicky, že nevěsta „za chvíli bude dál od otcovského prahu“. A zas smutně se nesla melodie:

S Pánem Bohem, dveři moje . . .

Svatebčané se rovnali. Nevěsta s „družbó“ první pár, ženich s „dróžkó“ druhý pár — a za nimi mládenci a družičky a ostatní svatebčané. A strýc hrál, dul do klarinetu, který truchle zpíval své: „Tli, dli, dli, tli, tli . . .“ Opatrně za hry, při níž důrazu dodávaly trubky svým „tatata, tatata, tatata“, překročil práh po zpátku, vkročil na náspu, za níž krůček otevírala se zrádná jáma, plná kalné močůvky. Strýc toho nepozoroval, hleděl si hry a muzikantů, a pomalu po zpátku šoupal se k okraji náspy. A začal s tím větším nadšením po třetí, natrásaje se a dávaje takt klarinetem, v ústech položeným. Muzikanti na něj hleděli jak na „baně“. A zas započal záhorskou starodávnou:

S Pánem Bohem, dveři moje,
co chodily nohy moje!
S Pánem Bohem . . .!

Víc už nedohrál — poněvadž na pokraji náspy ztratil rovnováhu a po zpátku střemhlav vltl do kaluže s močůvkou. Muzikanti přestali hrát, jakoby uťal, instrumenty jen přebolestně zakvikly, nevěsta zaječela a družičky zakvičely, poněvadž močůvka pádem strýce Komrčucha rozvířená, stříkla daleko do síně. Někteří muzikanti vypoulenýma očima hledíce, utírali si rukávem močůvkou potřísněné tváře. V síni pak nastal křik a zmatek, vše kvapilo ven dívat se, kde že je to strýc . . .

Strýce však moment nebylo vidět, jen na povrchu močůvky, na místě, kam upadl, tvořila se kola a vycházely bubliny . . . Hned však vynořil se ze špinavé vody věchet slámy, visící na klarinetu, z jehož dírek crčely praménky, pak ruka jej držící, zase vích splízlé slámy, který jako věnec visel na hlavě strýce Komrčucha, strašně prskajícího a klejícího. S pomocí soudruhů se dostal ven promočený a zubožený strýc i se svým instrumentem, na němž visela prohnílá stébla slámy.

Kolegové jej vedli pod pažďí do chlěva, aby tam sházel se sebe promoklé a smrduté kusy oděvu. Kuchařky rychle sháněly teplou vodu, prádlo a hospodářovy šaty, aby se mohl strýc-kapelník převléci.

Svatebčané však nemohli déle na kapelníka čekat. Už odzvonili na věži, musilo se jít! Proto strýc-muzikant „flighornista“ přejal velení, dal chvalně známou kapelu Komrčuchovu dohromady, vyšel s ní na náves, zakřikl „numero třiašedesát“, dal takt, a už zavznělo na veliký buben „bum, bum, bumbum, bum“, do čehož vpadla celá kapela ječivým, trochu rozladěným „maršem“.

Ze zamračeného nebe cedily se provázky dešťové, které tlumily veselost hudby (strýc Chlebárna musil několikrát převrátit svůj instrument, protože mu do něj přšelo). Svatebčané pomalým pochodem blátem se brali ku kostelu. Ženy, zvláště družičky, vysoko zvedaly své bílé sukně, bojíce se potřísnění. Vypadaly, majíce své nožky v černých punčochách, jako bílé růže na stopečkách.

Kluci poskakovali kolem hudby, nedbajíce bláta, až se průvod ztratil v kostele.

Zatím strýc Komrčuch, který dnes svou starodávnou „S Pánem Bohem, dveři moje“ nedokončil a velkou nehodu utrpěl, se „kulíroval“. Seděl převlíknutý u kamen, fajfku v hubě, která, jak se zimou drkotal, se jemu v rychlém tempu pohybovala. Klarinet sušil na kamnech. Stále „odplóval“ a stěžoval si, že „je mu hořko v hubě“.

Proto docela nic proti tomu nenamítal, když babka Podepřelka stavěla před něj stále nové a nové hrnky čaje s rumem, či spíše hrnky rumu s čajem . . .

A ty strýce „vykulírovaly“ nadobro. Večer při muzice už jeho klarinet zpíval a tudlital jako slaviček v křoví. A když někdo do strýce „rýpnul“, jak mu ráno ta voda „chutnala“, tu se jen zamračil, pohrozil „kralinýtem“ a procedil mezi zuby jedovaté: „Kuš!“

Karel Dostál Lutínov

DOMACÍ POŽEHNÁNÍ

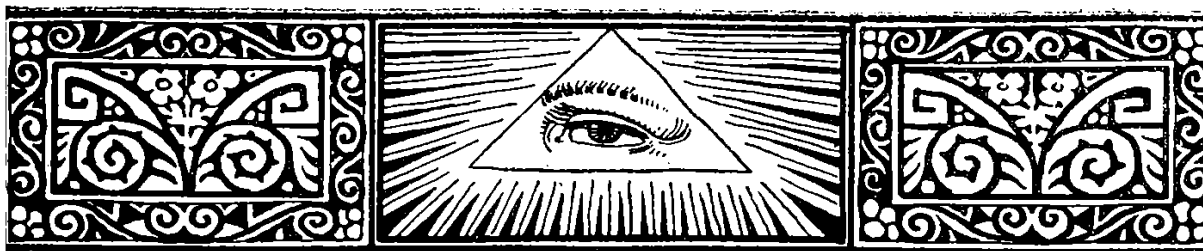
*Náš Otče, jenž jsi na nebesích,
Tvé jméno svět se v žalech, plesích!
Přiď svaté království nám Tvoje,
v němž vládne láska, tichnou boje.*

*Tvá vůle plň se tvory všemi
jak na nebesích tak na zemi.
Dej tělu, duchu chléb vezdejší,
by vzrůstal v kráse velebnější.*

*Přej odpustivším odpuštění,
dej vítězství nám v pokušení,
zbav zlého nás a uhas plamen,
ať s Tebou radujem se. Amen.*

Ze sbírky „Ryme a špryme“.

Dr. Ladislav Daněk

ČESKOSLOVENSKÁ STRANA LIDOVÁ

Ještě před světovou válkou nebylo pevné politické organisace křesťanského lidu dnešní formy, nebylo té soustavné práce uvědomovací, která se pocituje dnes jako podmínka. Směr katolicko-národní a křesťansko-sociální byly sice stranami politickými, ale chyběla jim oběma celá ta organizační struktura, která jest znakem moderní organisace, na niž se kladou velké požadavky. Nebylo místních organisací, nebyly okresní organisace, nebylo tu výkonných orgánů, které by zejména byly vždy stálou výchovou ve smyslu politickém. Proto také nastavší válka světová, nejenom že zastavila činnost veškeru, ale přivedla k poznání, že s dosavadními prostředky organizačními naprosto nemůžeme vystačit, že jest třeba pevně vybudované strany, uvnitř níž stálá výchova prospěje dále, aby žádná nepředvídaná okolnost v politice nemohly býti překvapením.

První organizační práce přivedly k poznání, že jest třeba, aby oba dosavadní směry křesť. sociální a katolicko-národní splynuly v jeden tábor křesťanského lidu a jednotný tento proud převzal název Československé strany lidové.

Tak se organisuje strana hned v roce 1918, ještě před formálním schválením nového společného sjezdu. Potřeba však jednotného tábora lidového přesvědčila sjezd v roce 1919, že s neobyčejnou jednotlivostí a všeobecným pochopením veškerého delegátstva z celé Moravy a Slezska dal své schválení k vytvoření jednotné strany v celé oblasti organizační.

Vývoj pak šel velmi rychle ku předu, kdežto v prvních chvílích téměř vše, co nepřálo nám, mělo radost z toho, že v brzkou zmlží z veřejného života strana lidová, už po krátké době se chvělo nad vzrůstem naší politické organice.

Hned od počátku bylo však patrné, že dosavadní organizační aparát naprosto nestačí pro provádění organizační práce a pro vybudování soustavné organisace moderně vypravené, aby byla s to konkurovati se všemi organisovanými stranami v republice. Pro budování organisace zřízena proto *Ústřední politická kancelář v Brně, Nová ul. č. 8.*, která začala od prvních počátků organizačních. Její první starostí bylo získati ve všech obcích důvěrníky, kteří by vedli první organizační práce v obcích i městech a zakládali organisace lidových Jednot místních, jež jako nejnižší jednotky organizační tvoří stoupenci v jednotlivých místech.

Práce z počátku velmi těžká při nedostatečném uvědomění politickém u většiny lidu, který nebyl dosud zvyklý na soustavnou organizaci a stále si připomínání příslušností ku straně. Hned na počátku bylo jasno, že sama Ústřední politická kancelář nebude moci po celé Moravě a Slezsku provést organizační síť a proto zřizovány sekretariáty v jednotlivých krajích.

Pozornost organizačních činitelů hned z počátku brala se za tím směrem, aby byli vychováni pro apoštolskou práci řečníci, kteří by myšlenku křesťanskou nesli do lidu a stále a stále ji vštěpovali. Za tím účelem zařízen byl kurs informativně řečnický již v roce 1920, který trval celý týden a jehož se účastnilo na 150 posluchačů.

Že bylo potřebí všech těchto prací předběžných, ukázalo se na prvních dvou zkouškách za republiky — volbách do obcí a volbách do sněmovny poslanecké i senátorské.

Volby do obcí konané v celé republice, v červnu 1919 zastihly stranu, kdy organizace byla ve vývoji. Nebyly tudíž výsledky voleb do obcí tak pronikavé, jak bylo žádoucí. Přes to hlavně ve městech strana uhájila si čestné postavení a v mnohých městech, kde dosud neměli jsme zástupce, dostali se naši stoupenci do městských zastupitelstev.

V hlavní a můžeme říci v opravdový boj ve všeobecných *volbách do Národního shromáždění* a senátu strana v dubnu 1920 šla již konsolidovanější, což se projevilo i ve výsledcích volebních. Strana k údivu všech dosáhla druhého místa dle počtu voličstva na Moravě a Slezsku, ve volbách do senátu v kraji brněnském dokonce získává priority přede všemi stranami vůbec.

Síla strany stoupla s upevňováním organizace, jak se už projevila ve volebním období sněmovním. Ovšem nejde pouze o seskupení mass lidu, třeba je náležitě vychovat, dáti jim politické sebevědomí a uvědomění. Uvědomění politické rozšiřováno jednak časopisy denními i týdenními, schůzemi, konferencemi, sjezdy.

Časopisů politických v rámci strany působících jest celá řada. Denníky 3 (Den v Brně, Občanské Noviny v Brně, Našinec v Olomouci). Týdenníků 12: Právo v Přerově, Stráž v Třebíči, Ochrana ve Znojmě, Slovácké Noviny v Uh. Hradišti, Hanácké listy v Prostějově, Noviny z pod Radhoště ve Valašském Meziříčí, Ostravský kraj v Mor. Ostravě, Nová Severní Morava v Zábřehu, Naše Slezsko v Opavě, Selské Hlasy v Brně, Naše Zádruha v Letovicích (14denník), Náš Věk v Brně, odborový časopis dělnický Dělník v Brně (měsíčník) a Živnostenský Buditel v Brně.

Organizace strany řízena jest organizačním řádem. V čele strany stojí volený předseda, jímž jest nyní ministr železnic Mosgr. prof. Jan Šrámek, výkonný výbor a zastupitelstvo strany.

Strana naše jest jednotná organizace politická, Jednota její zaručuje nám právě největší zdar práce ve prospěch lidu veškerého a zaručuje nám dále možnost vyrovnávat sociální rozdíly mezi zájmy různých vrstev na podkladě křesťanské solidarity.

Politická strana rozvrstvuje se na několik organizačních složek dle stavovských zájmů. Jsou to organizace:

Dělnická, domkařská, úřednicko-zřizenecká, zemědělská, živnostenská a učitelská.

Na pevném podkladě strany vybudována konečně: Moravsko-slovenská banka se svou centrálou v Olomouci a filiálkami v Praze, Hlučíně, v Brně a Bratislavě. Ústav dosud mladý těší se již velké důvěře v celém hospodářském životě.

Celá budova strany stojí na základech solidarismu, jenž jako hospodářsko-sociální forma úpravy společenské má nejlepší podmínky právě v křesťanských zásadách, jež jsou stěžejním principem velké práce organizační i státní.

Zásadou pevnou zůstává plné uznání práva každého, pokud právo má svoje oddůvodnění a stejně i povinnosti, jež jsou nutným následkem uznání práv. Pak přes to, že různé zajímavé skupiny jsou uvnitř lidové strany, vývoj její jde neudržitelně ku předu s konečným cílem, aby velké mravní, křesťanské obrodné hnutí proniklo celý náš národní život ať v politice ve vlastním smyslu, tak i snažení hospodářském a sociálním.

PROGRAM ČESKOSLOVENSKÉ STRANY LIDOVÉ

I. Ve směru politickém žádáme:

1. Vybudování nových spravedlivých řádů politických, sociálních a kulturních ve svobodné demokratické československé republice v duchu křesťanské solidarity a na podkladě rovnoprávnosti všech tříd národa bez jakýchkoliv třídních výsad.

2. V rámci zásad křesťanských a obecného práva poskytnouti svobodu, v níž jedině může se rozvinouti život člověka důstojný. Boj proti každému poručníkování a svévoli, ať se strany byrokracie a militarismu nebo jednotlivých tříd a stran. Soustavu militarismu, třídního boje a nadvlády zavrhneme.

3. Podřízení všeobecného sociálního práva, které by každému zaručovalo spravedlivou a spolehlivou ochranu povinné práce a majetku.

4. Stanovení a ochranu práv, která by všem státním občanům bez rozdílu náboženského a politického přesvědčení zaručovala na půdě obecného práva, v duchu svobody velkomyslně chápané, volný projev přesvědčení slovem i písmem, jakož i neobmezenou účast na schůzích, spolkové a družstevní činnosti všeho druhu.

5. V závažných otázkách státních žádáme plebiscit. Jsme proti druhé komoře politické. Budiž provedena stavovská organizace dle systému rad všech stavů, tak, aby na ní v budoucnosti mohla býti vybudována komora sociální.

6. Československá republika budiž státem s jednotnou silnou správou ústřední, která nechť je prohloubena samosprávou zemskou. Náš československý národní stát budiž ke všem národnostním menšinám spravedlivý.

7. Do všech říšských, zemských, krajských a obecních zastupitelstev a všech veřejnoprávních zařízení konejtež se volby na základě

všeobecného, rovného a tajného práva hlasovacího mužů i žen dle zásady poměrnosti.

8. Vláda budiž lidová, vycházející z lidových poslanců.

9. Samospráva budiž všestranně vybudována a lid vychováván k rovnoprávné účasti všech vrstev ve veřejných úřadech a zřízeních ve státě bez ohledu na třídy a bez výsad kteréhokoliv stavu.

II. Kulturní program

10. Zachování a prohloubení křesťanské kultury národní v duchu Cyrilo-Methodějském a křesťanského ideálu výchovného. Podpora všech snah o naplnění československého národa duchem křesťanským, který by pronikal všecek život veřejný i soukromý.

11. Jsme zásadně pro nábožensko-mravní výchovu ve škole. Žádáme svobodu vyučování a výchovy. Náklad na svobodné školy náboženské poskytující všeobecné poměrné vzdělání nese stát. O nábožensko-mravní výchově rozhodují rodičové a náboženské společnosti.

12. Svoboda svědomí a svoboda konání bohoslužby. Svoboda církve, jejích spolků a společností. Společná práce státu a církve pro blaho národa. Samospráva církve a zřetel státu na přesvědčení a spravedlivé nároky církevně smýšlejícího obyvatelstva.

13. Rovnoprávnost příslušníků a ústavů všech náboženských vyznání ve všech oborech veřejného života, v udílení úřadů a rozdělování prostředků mezi ně dějž se dle zásady poměrnosti. Jsme proti nadpoměrnému zastoupení jednoho vyznání v úřadech.

14. Svoboda konání díla křesťanské lásky a rovnoprávná podpora její ústavů.

15. Ochrana a podpora rodiny, péče o rodiny bohaté na děti. Ochrana dítěte a dorůstající mládeže, ochrana ženy. Boj proti zdivočení mravů, proti zrůdné literatuře a zvrhlému umění. Podpora křesťanských snah osvětových v umění, vědě a literatuře a podpora křesťanských organizací lidovýchovných a tělocvičných.

III. Program sociálně-hospodářský

16. Připuštění ženy do všech oborů národního života, pokud ženský svéráz bude zachován.

17. Ochrana a podpora všech stavů jako nutných členů zdravého těla národohospodářského na podkladě sociální a družstevní solidarity a družstevní svépomoci. Dělnictvo budiž ve směru hospodářském a sociálním postaveno na roveň ostatním třídám. Zachování silného středního stavu, upevnění stavu zemědělského, povznesení živnostnictva a hájení jeho samostatnosti. Ochrana výrobců i spotřebitelů dle zásad vyrovnávací spravedlnosti. Zachování osobní podnikavosti a citu zodpovědnosti. Zásadní zachování soukromého majetku. Neomezování soukromého majetku neuznáváme. Majetek budiž spravován tak, aby sloužil prospěchu společenského blaha.

18. Sociální pojištění, pokud zavedeno, budiž zdokonaleno,

pokud ho není, budiž uspíšeno a dokončeno. Odstranění bytové nouze rozsáhlými a neodkladnými stavbami. Vnitřní kolonisace a zřizování rodinných domků. Rozmnožení zemědělských usedlostí, parcelace velkostatků pro drobné zemědělce a zemědělské dělnictvo za přiměřenou náhradu dlouhodobými splátkami. Socialisace velkopřemyslných podniků k tomu zralých, nikoliv však násilný komunismus. Organizace výroby dle potřeb obecného blaha.

19. Povznesení stavu úřednického, úprava jeho platů s ohledem na početnost rodiny.

20. Rozdělení daňových břemen dle finanční výkonnosti a se zřetelem na rodinné poměry. Přísné zachycení vysokých příjmů velkého majetku a válečných zisků.

21. Drobný lid budiž osvobozen od odevzdání dávky z majetku. Válečné půjčky budtež převzaty dle přiměřeného klíče, aby se zabránilo hospodářské zničení malých existencí velké části občanstva, záložen a obecně prospěšných ústavů. Účinná podpora vrátivších se vojáků při vstupu do občanského života. Velkomyslná péče o invalidy, nemocné, poškozené vojiny a pozůstalé po padlých a zemřelých vojínech.

IV. Program mezinárodní

22. Mezinárodní právo budiž vybudováno na zásadách křesťanských. Při úpravě styků mezi národy rozhoduje věčné právo, nikoliv násilí.

23. Podkladem svazu národů nechť je rovnoprávnost velkých i malých států. Závazný rozhodčí soud nechť řeší spory mezi národy a státy, které ať odzbrojí. Smlouvy mezi státy budtež veřejné. Slovanské národy nechť pěstují politickou, kulturní i hospodářskou vzájemnost na podkladě demokracie.

24. Všem národům budiž dána volnost hospodářského vývoje a ve světové dopravě budtež rovnoprávní. Žádáme obchodní smlouvy na dlouhé lhůty na podkladě vzájemnosti. Moře budiž svobodno a neutrálním státům ať je zabezpečena nerušená obchodní doprava.

25. Vyslovujeme se pro neutralisaci československé republiky a přátelské styky se všemi jejími sousedy. Sociální zákonodárství budiž mezinárodně upraveno, zvláště právní ochrana a pojišťování dělnictva. Jakákoliv forma otroctví nechť se odstraní.

26. Lid budiž vychován k lepšímu porozumění zahraničních otázek.

27. Diplomatická služba nechť je svěřena nejlepším v tomto oboru bez ohledu na osobnosti.

28. Svaté Stolicí budtež dány mezinárodní záruky neodvislosti a důsledně provedena mezinárodní ochrana náboženských a národnostních menšin. Svatá stolice budiž přijata do svazu národů.

OBSAH

	Str.		Str.
<i>Předmluva</i> - - - - -	5	<i>Jindřich Simon Baar, Kravárek</i> -	135
<i>Hymna papežská</i> - - - - -	7	<i>Sigismund Bouška, Strom Spasitel</i> -	143
<i>Česká národní hymna</i> - - - - -	8	<i>Dr. Alois Kolisek, Naše národní písně</i>	145
<i>Slovenská národní hymna</i> - - -	8	<i>Dr. Josef Vajs, Svatí Cyril a Metod,</i>	
<i>František Střížovský, Píseň o praporu</i>	9	<i>apoštolové slovanští</i> - - - - -	158
<i>František Odvalil, Církev povržených</i>	11	<i>Ignác Grebáč-Orlov, V bielom snahu</i>	162
<i>Beneš Method Kulda, Zvěstování Panny</i>		<i>Antonín Novák, Kníže náš</i> - - -	163
<i>Marie</i> - - - - -	12	<i>Ignác Grebáč-Orlov, Žehnám Tvojej</i>	
<i>Dr. Josef Kratochvíl, Novoidealism</i>	13	<i>práci</i> - - - - -	169
<i>Vladimír Šťastný, Matka Boží Chlebová</i>	18	<i>Rudolf Štupavský, Smrt sv. Václava</i>	170
<i>Arcibiskup Dr. A. C. Stojan, O idej</i>		<i>Antonín Šorm, Z českých nápisů</i> -	173
<i>Cyrlometodějské</i> - - - - -	19	<i>Alois Stanislav Novák, U moře</i> -	175
<i>František Tomeček T. J., Velehrad</i>	25	<i>František Odvalil, Sv. Anežka</i> -	176
<i>Josef Málek, Stará Boleslav</i> - -	35	<i>Karel Lutislav, Karel IV., Otec vlasti</i>	177
<i>Karel Procházka, Jak se jevila a jeví</i>		<i>František Odvalil, Stavitel</i> - -	183
<i>úcta Mariánská v životě prostoná-</i>		<i>Antonín Novák, Působení řádů</i> -	184
<i>národním lidu českého</i> - - - -	38	<i>Ferdiš Duša, Sv. František (dřevoryt)</i>	190
<i>Běla Pečínková-Dlouhá, Královně sv.</i>		<i>Xaver Dvořák, Dětem temna</i> -	191
<i>Růžence</i> - - - - -	50	<i>P. Emanuel Kubiček S. J., Zatemňo-</i>	
<i>Alois Dostál, Z pouti</i> - - - -	51	<i>vaný světce</i> - - - - -	193
<i>Josef Fořt, Svatá Hora u Příbramí</i> -	55	<i>Antonín Novák, Naše národní osvo-</i>	
<i>František Dohnal, Poutník</i> - -	59	<i>bození</i> - - - - -	203
<i>P. Rudolf Rozkošný T. J., Sv. Hostýn</i>	60	<i>Josef Vraštil S. J., Kněží, buditelé vě-</i>	
<i>Karel Dostál Lutínov, Skrytý</i> - -	64	<i>domí národního</i> - - - - -	208
<i>Dr. J. V. Buday, Hlavnější pútnické</i>		<i>Stanislav Bojar, Vykoupení</i> - -	211
<i>miesta na Slovensku</i> - - - -	65	<i>Vilém Bitnar, Nová katolická litera-</i>	
<i>Stáňa Šimíček-Bernatský, Naše zvony</i>	70	<i>tura</i> - - - - -	212
<i>Dr. Josef Vašica, Katolická církev u</i>		<i>Vilém Bitnar, Schematismus žijících</i>	
<i>Podkarpatských Rusínů</i> - - - -	71	<i>katolických spisovatelů</i> - - -	221
<i>František Chrást, V kamenném lomu</i>	85	<i>Želmir, Julius Zeyer</i> - - - -	228
<i>Bohuslav Reynek, Modlitba</i> - -	86	<i>František Kašpar, Svatý Vojtěch</i> -	235
<i>Dr. Alois Lang, Z knihy „Otec pouště</i>		<i>Dr. Josef Hanuš, Naše styky s cizi-</i>	
<i>sv. Jeronym“</i> - - - - -	89	<i>nou</i> - - - - -	236
<i>P. Leander Brejcha, Idea sv. Františka</i>		<i>František Zelenka, Mezinárodní řeč</i>	
<i>z Assisi v našem katolickém hnutí</i>	101	<i>Esperanto</i> - - - - -	239
<i>Dr. Jaroslav Hruban, Hory sv. Fran-</i>		<i>Václav Poledne, O církevním zpěvu</i>	241
<i>tiška</i> - - - - -	103	<i>František Světlík, Politika stran kato-</i>	
<i>Václav Bělohávek, Z knihy „Moje nebe“</i>	104	<i>lických za války</i> - - - - -	245
<i>Tichomír Milkin, Slovenské dievča</i> -	108	<i>Gabriel Ronaj, Modlitba za mír</i> -	247
<i>František Čech, Zázračné dítě</i> -	109	<i>Emanuel Kubiček, S. J., Mariánské</i>	
<i>Alois Čáp, Modlitba za národ</i> - -	113	<i>družiny</i> - - - - -	249
<i>Jan František Hruška, Ve světle víry</i>	114	<i>Jan Karník, Tiší hosté</i> - - - -	256
<i>František Valoušek, Jakým byl a jest</i>		<i>Dr. František Hrachovský, Úkoly Ma-</i>	
<i>náš český lid na Moravě</i> - - -	120	<i>tice Cyrlometodějské</i> - - - -	260
<i>Alois Hlavinka, Naše písně</i> - -	124	<i>Jan Karník, Bábinka</i> - - - -	262
<i>František Kašpar, Noc</i> - - - -	130	<i>K. C. Klement, Sdružení katolické mlá-</i>	
<i>Jan Vyhlídal, Starý pudmistr Vrtal</i> -	131	<i>deže v Čechách</i> - - - -	265

	Str.		Str.
<i>Phc. Emanuel Kettner</i> , Hnutí katolického studentstva v republice československé - - - -	268	<i>Bedřich Konařík</i> , Čeští umělci náboženští - - - -	300
<i>Jiří Mezírka</i> , Práce katolického učitelstva - - - -	271	<i>Karel Dostál Lutinov</i> , Vděčnost - - - -	309
<i>Sigismund Bouška</i> , „Pojď!“ řekl Kristus..	276	<i>František Žampach</i> , Československý Orel - - - -	310
<i>Dr. Janda</i> , Říšský poradní sbor katolické inteligence - - - -	277	<i>Karel Dostál Lutinov</i> , Slunečnice - - - -	313
<i>Augusta Rozsypalová</i> , Organisaace katolických žen v republice českoslov.	278	<i>Dr. František Reyl</i> , Sociální otázky dneška, - - - -	314
<i>Dr. Josef Kachník</i> , České řemeslo v minulosti - - - -	280	<i>Ludmila Grossmannová-Brodská</i> , Bratr Božidar - - - -	318
<i>Dr. Josef Kachník</i> , O spravedlivé mzdě pracovní - - - -	283	<i>Dominik Pecka</i> , Ošetřovatelka - - - -	320
<i>Dr. František Reyl</i> , Sociální směry století XIX. a XX. - - - -	284	<i>Sigismund Bouška</i> , Znamení kříže - - - -	323
<i>Bedřich Konařík</i> , Abstinence či střídmost? - - - -	288	<i>Ludvík Bláha</i> , Naše charita - - - -	324
<i>Dr. Antonín Podlaha</i> , Církev katolická a umění u nás - - - -	291	<i>Dr. Jaroslav Řehulka</i> , „S Pánem Bohem, dveři moje“ - - - -	331
<i>Bedřich Konařík</i> , České umění náboženské - - - -	295	<i>Karel Dostál Lutinov</i> , Domácí požehnání - - - -	336
		<i>Ladislav Daněk</i> , Československá strana lidová - - - -	337
		<i>Program československé strany lidové</i>	339
		<i>Přílohy: Ot. Vaňáč</i> , Madonna, a 32 stran různých ilustrací.	

R o d i n n á k a t o l i c k á č i t a n k a
dotištěna v den svatého Václava 1922.
Vydána v nákladu 12.250 exemplářů
z nichž 50 na ručním papíře.